

שבוע פרשת מטות-מסעי

(20 - 26 July 2025)

כ"ד תמוז - א' מנחם-אב תשפ"ה

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהָרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶיךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבְעָתָ: הַשְׁמִירוֹ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְּכֶם, וְסִרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשְּׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּר וְהֶאֱדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמִוֶּדֶ: מַצְוָה לְהִתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמֵתִי לִימֵי הַחוּדוּשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יִבָּזְרוּ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וַעֲנֵנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וַעֲנֵנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שכן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לִוְלִי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יֹאמַר נָא
יִשְׂרָאֵל: בְּלוֹלִי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם:
ג אֲזִי חַיִּים בְּלָעוּנוּ בְּחֵרוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אֲזִי הַמַּיִם
שִׁטְפוּנוּ נִחַלָּה עָבַר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אֲזִי עָבַר עַל־
נַפְשָׁנוּ הַמַּיִם הַיָּדוֹנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ בְּצַפּוֹר נִמְלְטָה מִפֶּחַ וּקְשִׁים
הִפַּח נִשְׁבָּר וַאֲנַחְנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּטָחִים בְּיָי בְּהִרְצִיּוֹן לֹא־
יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: ב יְרוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב
לָהּ וַיְי סָבִיב לְעִמּוֹ מַעֲתָה וְעִדְעוֹלָם: ג כִּי
לֹא יִנּוּחַ שְׁבֵט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים
לְמַעַן לֹא־יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ
יָדֵיהֶם: ד הִיטִיבָהּ וַיְי לְטוֹבִים וְלִישָׁרִים
בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עֲקֻלָּתוֹתָם וּלְיָכֶם וַיְי
אֶת־פְּעָלֵי הָאָזָן שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכד מתוך "תהילות מנחם"

א - שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לִוְלִי הוּא שֶׁהָיָה לָנוּ יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל

הכוח לעבור את הגלות בשמחה

ו. ידוע שכל ענין מתבטא בהדגשה יתירה בראשו והתחלתו, ומזה מובן גם כן בענינו, שהעלי' הבאה על ידי הירידה בגלות, מתבטאת כבר בהתחלת "ט"ו שִׁיר הַמַּעֲלוֹת": סיום וחותם שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הראשון²⁹ (ש"הכל הולך אחר החתום"³⁰), הוא "אני שלום" - כאשר אני רוצה שלום, "וכי אדבר המה למלחמה" - "המה באים להילחם ביי"³¹, שזהו מצד העלם והסתרת הגלות, ובפרט ענין הניסיונות שמונעים ומעכבים מעבודת ה', ואעפ"כ אני במעמד ומצב של "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת" - שמחה (הנ"ל).

והענין בזה, יהודי מצד עצמו צריך להיות במצב שאינו רוצה בניסיונות³², ולכן אומר "אני שלום", וכן מבקש ומתפלל "אל תביאנו . . לידי ניסיון"³³. אבל אעפ"כ מצד העילוי שנעשה ביהודי ע"י המלחמות והניסיונות, הקב"ה מסובב ש"המה באים להילחם ביי": "המה" לשון רבים - עוה"ז הגשמי כו' שנקרא רשות הרבים³⁴ (לשון רבים), "להילחם ביי" - ולהפריע בעבודת ה'.

ולכן כבר בתחילת המזמור אומר "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת": שלא רק הניסיונות אינם מונעים ומחלישים מעבודת ה', אלא אדרבה הם מעוררים תוספת כח ואומץ ביתר שאת ויתר עוז, ומביאים למעמד ומצב של "שִׁיר".

(29) תהלים קכ, ז.

(30) ברכות יב, א.

(31) פרש"י עה"פ.

(32) וראה סנהדרין קז, א.

(33) ברכות ס, ב (נוסח ברכות השחר).

(34) תניא ספ"ג.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- שולחן ערוך עם הערות וצינונים 247
שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 249
לקוטי תורה 251

אדמו"ר האמצעי

- תורת חיים 254

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- דרך מצוותיו 255

אדמו"ר מוהר"ש

- תורת שמואל תרל"ג 256

אדמו"ר מוהרש"ב

- ספר המאמרים - המשך תער"ב 257

אדמו"ר מוהריי"צ

- ספר המאמרים - תרפ"ט 259
לקוטי דיבורים - בלה"ק 260
רשימות אדמו"ר מוהריי"צ - אבות החסידות 262
אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ 263

הוספות

- ילקוט לוי יצחק על התורה 51
נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח 53
נביאים וכתובים 207
עין יעקב - מסכת ברכות 217
נקודה משיחת קודש מעובדת 264
הלכות בית הבחירה 265
חומש לקריאה בציבור 267
קריאת התורה למנחה בשבת קודש 283
ביאורים לפרקי אבות - פרק ב 285
לוח זמנים 286
סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש 287

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם
אור ליום ועש"ק פ' מטו"מ, ער"ח מנחם-אב, ה'תשל"ד 5
ד"ה ויסעו ממרה, ש"פ מטו"מ, ר"ח מנ"א, ה'תשל"ד 12

התוועדויות

- שיחת אור ליום עש"ק פ' מטו"מ, ער"ח מנ"א, ה'תשל"ד ... 16
שיחת ש"פ מטות-מסעי, ר"ח מנחם-אב, ה'תשל"ד 27

לקוטי שיחות

- פרשת מטות, כך נח, א 39
פרשת מסעי, כך נח 45

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת מטות-מסעי 54
לוח לתהלים היומי 95
תניא יומי 96
לוח 'היום יום' 106

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם 109
שלושה פרקים ליום 113
פרק אחד ליום 174
ספר המצוות 202

לימוד מהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת זבחים 209
גמרא עם ביאור - מסכת עבודה זרה 218
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 249

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 אודות ערי מקלט להורג נפש בשוגג, נאמר בפרשת השבוע, פרשת מסעי:
 2 **וְהִקְרִיתֶם** (ופירש רש"י: "אין הקריה אלא לשון הזמנה, וכן הוא אומר כי
 3 הקרה ה' אלהיך לפני") **לְכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס**
 4 **וִיבַרַח שָׁמָּה גו'¹.** **הִנֵּה פָּרִשָׁה זֹאת שְׂבָה נֶאֱמָרָה הַתְּחִלָּת עֲנִין**
 5 **עָרֵי מִקְלָט (אף שְׁעָנִין זֶה של**
 6 **קביעת ערי מקלט נִזְכָּר גַּם**
 7 **בַּפָּרָשָׁה שְׁלֹאֲחֵרֵי זֶה² בחומש**
 8 **דברים) קוֹרִין לְעוֹלָם בכל השנים**
 9 **בִּימֵי בֵּין הַמִּצְוִים שלושת**
 10 **השבועות שמשבעה עשר בתמוז עד**
 11 **תשעה באב הנקראים ימי 'בין המצרים'**
 12 **על שם הכתוב באיכה "כל רודפיה**
 13 **השיגוה בין המצרים". וְהִשְׁיִיכּוֹת**
 14 **שְׁבִינִיָּהֶם בין ערי מקלט לימי בין**
 15 **המצרים מוֹכֵנָת³ על פי**
 16 **המבואר בַּיִלְקוּט במדרש ילקוט**
 17 **שמעוני ובמִדְרָשִׁים⁴ ובמדרשים**
 18 **נוספים, וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים,**
 19 **זֶהוּ שְׂאֵמָר הַכְּתוּב בשני פסוקים**
 20 **בְּתַהֲלִים טוֹב וַיֵּשֶׁר הָיוּ, על כֵּן**
 21 **יִוָּרָה חֲטָאִים בַּדֶּרֶךְ⁵, זְכוּר**
 22 **רַחֲמִיךָ וְחֲסִדִּיךָ גו'⁶, אָמַר**
 23 **דָּוִד, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֱלֹהֵי**
 24 **חֲסִדִּיךָ שְׁקִדְמוֹ לְאָדָם**
 25 **הָרִאשׁוֹן, חֲסִיד ה' שהיו עוד לפני**
 26 **אדם הראשון (כי מעולם המה) לֹא**
 27 **הָיְתָה לוֹ עֲמִידָה, לֹא הָיָה לָאָדָם**
 28 **הראשון קיום שְׁנֶאֱמָר⁷ בחזרה**
 29 **באזהרה לאדם הראשון שלא לאכול**
 30 **מֵעֵץ הָדֶעַת בְּיָוֶם אֲכָלְךָ גו', וזה**
 31 **לשון הכתוב "ימעץ הדעת טוב ורע לא**
 32 **תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות**
 33 **תמות" (שְׁלֹכָן בגלל אזהרה זו הָיָה**

ביאור בדרך אפשר

34 **יָכוֹל לִהְיוֹת עוֹנֵשׁ חֲמוּר בְּיוֹתֵר של היפך החיים על חֲטָא עֵץ**
 35 **הַדֶּעַת), וְ(אָף עַל פִּי כֵן) לֹא עֲשִׂיתָ לוֹ כֵּן, למעשה הקדוש ברוך**
 36 **הוא לא העניש את אדם הראשון על אכילת פרי עץ-הדעת בעונש החמור**
 37 **שנאמר לו באזהרה האמורה אֲלֹא הוֹצֵאתָ אוֹתוֹ מִגֵּן עֵדֶן כו'⁸**
 38 **וְגִירָשְׁתּוֹ, כַּדֶּרֶךְ הַרוֹצֵחַ**
 39 **בְּשִׁנְיָה⁸ שאינו נענש בעונש חמור**
 40 **וְגוֹלָה מִמְקוֹמוֹ לְעָרֵי מִקְלָט.**
 41 **וְהִינֵנוּ, שָׁמָּה שְׁנֶאֱמָר בְּעָרֵי**
 42 **מִקְלָט וְנָס שָׁמָּה שהורצח בשגגה**
 43 **יגלה ממקומו ויברח לשם, לעיר מקלט**
 44 **הוא בְּדוּגְמַת עֲנִין הַגִּירוּשִׁין**
 45 **אֲצֵל אָדָם הָרִאשׁוֹן (בְּנִתָּיו**
 46 **בְּגִירוּשִׁין⁹ כדברי המדרש על**
 47 **הכתוב בהושע "המה כאדם עברו**
 48 **ברית", "המה, כאדם הראשון. מה אדם**
 49 **הראשון הכנסתיו לתוך גן עדן וצויתיו,**
 50 **ועבר על צווי ודנתי אותו בשילוחין**
 51 **ובגירושין, וקוננתי עליו, איכה... אף**
 52 **בניו הכנסתים לארץ ישראל, וצויתם**
 53 **ועברו על הציווי, דנתי אותם בשילוחין**
 54 **ובגירושין, וקוננתי עליהם איכה")**
 55 **לְאֲחֵרֵי חֲטָא עֵץ הַדֶּעַת. וְזֶהוּ**
 56 **גַּם הַקָּשֶׁר של ענין ערי מקלט**
 57 **לְזִמּוֹן שֶׁל בֵּין הַמִּצְוִים (הַחֹל**
 58 **מִשְׁבָּעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז), שְׁזֶהוּ**
 59 **היציאה מהמקום כְּלָלוֹת עֲנִין**
 60 **התוכן הכללי של הַגְּלוּת, גְּלִינוּ**
 61 **מֵאֶרְצֵנוּ¹⁰, שְׁהִסִּיפָה לָכָף**

בס"ד. אור ליום ועש"ק פ' מטו"מ, ער"ח מנחם-אב, ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם
וְנָס שָׁמָּה גו'¹. הִנֵּה פָּרִשָׁה זֹאת שְׂבָה
נֶאֱמָרָה הַתְּחִלָּת עֲנִין עָרֵי מִקְלָט (אף שְׁעָנִין זֶה
נִזְכָּר גַּם בַּפָּרָשָׁה שְׁלֹאֲחֵרֵי זֶה²) קוֹרִין לְעוֹלָם
בִּימֵי בֵּין הַמִּצְוִים. וְהִשְׁיִיכּוֹת שְׁבִינִיָּהֶם מוֹכֵנָת³
עַל פִּי הַמְּבֹאֵר בַּיִלְקוּט ובמִדְרָשִׁים⁴, וְהִקְרִיתֶם
לָכֶם עָרִים, זֶהוּ שְׂאֵמָר הַכְּתוּב טוֹב וַיֵּשֶׁר הָיוּ
עַל כֵּן יִוָּרָה חֲטָאִים בַּדֶּרֶךְ⁵, זְכוּר רַחֲמִיךָ וְחֲסִדִּיךָ
גו'⁶, אָמַר דָּוִד, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֱלֹהֵי חֲסִדִּיךָ
שְׁקִדְמוֹ לְאָדָם הָרִאשׁוֹן, לֹא הָיְתָה לוֹ עֲמִידָה,
שְׁנֶאֱמָר⁷ בְּיוֹם אֲכָלְךָ גו' (שְׁלֹכָן הָיָה יָכוֹל לִהְיוֹת
עוֹנֵשׁ חֲמוּר בְּיוֹתֵר עַל חֲטָא עֵץ הַדֶּעַת), וְ(אָף
עַל פִּי כֵן) לֹא עֲשִׂיתָ לוֹ כֵּן, אֲלֹא הוֹצֵאתָ אוֹתוֹ
מִגֵּן עֵדֶן כו' וְגִירָשְׁתּוֹ, כַּדֶּרֶךְ הַרוֹצֵחַ בְּשִׁנְיָה⁸
וְגוֹלָה מִמְקוֹמוֹ לְעָרֵי מִקְלָט. וְהִינֵנוּ, שָׁמָּה
שְׁנֶאֱמָר בְּעָרֵי מִקְלָט וְנָס שָׁמָּה הוא בְּדוּגְמַת עֲנִין הַגִּירוּשִׁין אֲצֵל אָדָם הָרִאשׁוֹן
(בְּנִתָּיו בְּגִירוּשִׁין⁹) לְאֲחֵרֵי חֲטָא עֵץ הַדֶּעַת. וְזֶהוּ גַּם הַקָּשֶׁר לְזִמּוֹן שֶׁל בֵּין
הַמִּצְוִים (הַחֹל מִשְׁבָּעָה עֶשֶׂר בְּתַמּוּז), שְׁזֶהוּ כְּלָלוֹת עֲנִין הַגְּלוּת, גְּלִינוּ

(1) פרשתנו (מסעי) לה, יא. (2) ואתחנן ד, מא ואילך. שופטים יט, ב ואילך. (3) בהבא לקמן – ראה ד"ה זה שבאזה"ת פרשתנו (מסעי) ע' א'תיד ואילך. תרל"א (סה"מ תרל"א ח"ב ע' תסח ואילך); תרנ"א (סה"מ תרנ"א ע' קצז ואילך); תרס"ה (סה"מ תרס"ה ע' שכה [שטון ואילך]; תשי"ב (סה"מ תשי"ב ע' שמב ואילך); תשי"ז (סה"מ תשי"ז ע' רפה ואילך). וראה התוועדויות תנש"א ח"ד ע' 287 ואילך. ועוד. (4) ילקוט שמעוני מסעי רמז תשפז. במדב"ר פכ"ג, יג. תנחומא מסעי יא. (5) תהלים כה, ח. (6) שם, ו. (7) בראשית ב, יז. (8) ראה לקמן פ"ה, שחטא עה"י נידון כהורג נפש בשגגה. (9) ב"ר פי"ט, ט. פתיחתא דאיכ"ר ד. וראה סה"מ תר"ם ח"א ע' רנו. עת"ר ע' ריג [שיד].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **היא מפני חטאינו**¹⁰, כנוסת התפילה **שְׁשִׁרְשָׁם** של כל החטאים
- 2 **הוא חטא עץ הדעת** שהיה החטא הראשון שגם הוא גרם גירוש וגלות.
- 3 **(ב) והנה התיקון לזה** לענין הגלות שבא על ידי החטאים **הוא על ידי ענן התורה** כפי שממשיך ומבאר.
- 4 **דהנה, תכלית ענן הגירושין**
- 5 **דאדם הראשון מן עין הנה** ¹ **מאצנו**¹⁰, **שהסיבה לכך היא מפני חטאינו**¹⁰,
- 6 **לשמור את דרך עץ החיים**¹¹, ²
- 7 ככתוב בתורה, "ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים" **שהוא** 'עץ החיים' **ענן התורה**, כמו **שנאמר**¹² **עץ חיים היא התורה למחזיקים בה ותומכיה מאשר ודוגמתו**
- 8 **בדוגמת ענן התורה כפי שהוא** בעץ ⁴
- 9 **חיים** 'עץ החיים' **מקלט** שגם ענינם הוא ⁵
- 10 **ענין התורה, שדברי תורה** ⁶ **קולטין**¹³, כדברי הגמרא שדברי תורה נחשבים כעיר מקלט ואסור לפגוע באדם העוסק בתורה, שנאמר ברשימת ערי המקלט "את בצר במדבר" ומיד אחר כך נאמר "וזאת התורה", לומר שגם התורה היא כעיר מקלט. **והיינו, שערי מקלט**
- 11 **הוא התוכן של ענן התורה כפי שממשיך ומבאר.**
- 12 **והענן הזה, הנה, מקלט**
- 13 **הוא מלשון קליטה, וענן**
- 14 **הקליטה כפי שהוא בזמן כפי שהוא בא לידי ביטוי בנושא הזמן**
- 15 **הוא ענן פיו השמיני עצרת תהיה לכם**¹⁴, ותרגם אונקלוס
- 16 **כנישין תהי לכו, אסיפה**
- 17 **והתנסות תהיה לכם, שהוא והתוכן הפנימי של 'עצרת' הוא ענן הקליטה של המשכה והתגלות האור האלוקי התגלות בתוקף באופן עצמי, ועד שנעשית קליטה המביאה אחר כך פירות כו'. וזה גם כללות ענן העילוי של התורה, ובפרט ענן ידיעת התורה, שדוקא על ידי התורה נעשה ענן הקליטה**

(10) תפלת מוסף דיו"ט. (11) שם ג, כד. (12) משלי ג, יח. (13) מכות יו"ד, א. (14) פינחס כט, לה ובתרגום אונקלוס. וראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד. צא, א. ובכ"מ. (15) פרק ה. (16) משלי טז, טו. וראה לקו"ת פרשתנו (מסעי) צג, ב. ובכ"מ. (17) ראה סה"מ תרצ"ב ע' שג. וש"נ. (18) ואתחנן ד, מב. שופטים יט, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ג) ובפֿרטיִיות יוֹתֵר, הִנֵּה עֲנִין הַמִּקְלָט קָשׁוּר עִם עֲנִין
- 2 וּמִצִּיאֹת שֶׁל עֵיר דִּוְקָא, כְּדִיּוֹק הַלְשׁוֹן שֶׁל הַתּוֹרָה עָרִי מִקְלָט
- 3 וְלֹא נִאֲמַר 'מִקּוֹם מִקְלָט' וְכד'. וּבִהְקָדִים, שָׁאָף עַל פִּי שֶׁהַמִּצִּיאֹת
- 4 שֶׁל עֵיר מְצִינּוּ גַם בְּלַעֲוֹמַת זֶה בַּהִפֵּךְ הַקְדוּשָׁה (כְּכַתּוּב בַּקְהֵל
- 5 "בַּיּוֹם טוֹבָה הָיָה בְּטוֹב וּבַיּוֹם רָעָה רָאָה
- 6 גַּם אֶת זֶה לַעֲוֹמַת זֶה עֲשֵׂה אֱלֹהִים"),
- 7 הָרִי זֶה כָּכֹל הָעֲנִינִים
- 8 שְׂבַעֲוֹלָם, שְׂאִפִּילוּ הָעֲנִינִים
- 9 שִׁישְׁנָם בְּלַעֲוֹמַת זֶה הֵם לִפִּי
- 10 שֶׁלִּפְנֵי זֶה לִפְנֵי שֶׁהִדְבַּר נִהְיָ בְּצַד
- 11 שֶׁל הִפֵּךְ הַקְדוּשָׁה יִשְׁנֻ עֲנִין זֶה
- 12 בְּקִדּוּשָׁה, וְנִשְׁתַּלְשְׁלוּ מִהֵן¹⁹,
- 13 וְהַדְּבָרִים כִּפִּי שֶׁהֵם בִּלְעֹמַת זֶה
- 14 נִשְׁתַּלְשְׁלוּ מִהַדְּבָרִים כִּפִּי שֶׁהֵם
- 15 בְּקִדּוּשָׁה, וְהַשְׁתַּלְשֻׁלֹת הֵיא עַל יְדֵי
- 16 צִמְצוּמִים רַבִּים שֶׁל עֲנִינֵי הַקְדוּשָׁה עַל
- 17 יְדֵי מִסְכָּים שֶׁמִּסְתִּירִים אֶת הָאוֹר
- 18 וּפְרָסָאוֹת בְּמוֹכֵן שֶׁל פְּרוּכּוֹת
- 19 וּמִסְכָּים מִבְּדִילִים (כְּמִבּוֹאֵר תּוֹרָה אוֹר
- 20 לְאֶדְמוֹד "הַזֶּקֶן פִּרְשֵׁת לֶךְ-לֶךְ, "וּפְרוּכֹת
- 21 תִּרְגַּם אוֹנֵקְלוֹס פֶּרַסָא, וְכַמֵּה בַּחֲנִינוֹת
- 22 פְּרוּכֹת ה' בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וּמִשְׁכַּן שְׁכַל
- 23 הַהִשְׁתַּלְשֻׁלֹת מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם הוּא
- 24 עַל יְדֵי מִסָּךְ פֶּרַסָא מִפְּסִיק בֵּין כֹּף עוֹלָם
- 25 כו" (" וְהַשְׁתַּלְשֻׁלֹת וְיִירֵדָה מִדְּרָגָה
- 26 לְדְרָגָה עַד אֵין קֵץ, שְׂעַל יְדֵי
- 27 זֶה רִיבּוֹ הַצִּמְצוּמִים וְהִירִידוֹת יָכוֹל
- 28 לֵהִיוֹת עֲנִין זֶה שֶׁנִּמְצָא בְּצַד
- 29 הַקְדוּשָׁה גַּם בְּלַעֲוֹמַת זֶה, אָבֵל
- 30 הַהִתְחַלָּה וְהַשָּׂרֵשׁ וּמִקּוֹר שֶׁל
- 31 כָּל דְּבַר הָרִי זֶה בְּקִדּוּשָׁה.
- 32 וּבִנְגוּעַ לְעֲנִין הָעֵיר, הִנֵּה
- 33 הַהִתְחַלָּה בְּזֶה בְּמוֹשֵׁג 'עֵיר' הֵיא
- 34 כְּמוֹ כָּל דְּבַר, בְּצַד הַקְדוּשָׁה בְּעֲנִין
- 35 עֵיר אֱלֹקֵינוּ, שְׂעַל זֶה נִאֲמַר²⁰
- 36 בְּתַהֲלִים גְּדוֹל הוֹי' וּמִהֲלָל
- 37 מֵאֵד בְּעֵיר אֱלֹקֵינוּ, וְעַל כֵּן נִאֲמַר
- 38 בּוֹהֵר אֵימָתִי הוּא גְּדוֹל
- 39 כְּשֶׁהוּא בְּעֵיר אֱלֹקֵינוּ²¹ וְהֵינּוּ שְׂגוּדָתָהּ בָּהּ לִידֵי בִיטוּ עַל יְדֵי
- 40 שֶׁהָאוֹר הָאֱלֹקִי יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ בְּשֵׁם אֱלֹקִים, מִיַּת הַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם, לְבִרּוֹא

- ריבוי נבראים שונים. ומבואר בזה בתורת החסידות, על פי מה
- שכתוב בספר יצירה²² שתי אבנים שתי אותיות בונות מרכיבות
- שני בתים שתי מילים, כמו למשל האותיות א"ב מרכיבות את המילים אב,
- בא שלש אבנים שלוש אותיות בונות מרכיבות ששה בתים שש
- מילים וכו', עד לאופן דאין
- קץ שאין סוף אותיות בונות אין סוף
- מילים. ועל ידי קיבוץ ריבוי
- בתים יחד, נעשה עיר כשם
- שעיר כפשוטה מורכבת מריבוי בתים.
- וזהו שאמיתית ענין העיר
- המורכבת מבתיים רבים הוא
- בקדושה דוקא, כי, כדי
- שמצירוף ריבוי בתים תהיה
- מציאות חדשה של עיר דבר
- שלא היה קודם לכן כאשר לא היה
- צירוף של בתים רבים יחד, יש צורך
- בענין של אחדות אמיתית
- שתחבר ותאחד את הבתיים הרבים,
- הנפרדים זה מזה, למציאות אחת
- ויחידה של עיר אחת, ואחדות
- אמיתית שייכת דוקא בצד
- הקדושה, מה שאין בן
- בעלמא דפרודא²³ עולם הפירוד,
- שכן נקרא העולם הזה בוהר בכולל,
- ובפרט פשישנו ענין של
- פירוד כפשוטו כו' שאו אי
- אפשר לחבר ולאחד את הבתיים
- הנפרדים להיות עיר אחת. וזהו ענין
- זה של חיבור פרטים נפרדים למציאות
- אחת הוא גם ענין התורה,
- שניתנה על ידי אותיות
- שמצירופיהם של האותיות
- הנפרדות ביחד נעשים תיבות
- מילים כו', כמו שמאבנים
- בודדות נעשים בתים, ועד
- שעל ידי זה החיבור של אותיות
- התורה למילים נעשית עיר
- שנקראת עיר אלקינו מקום שיש
- בו גילוי אלוקות. פיון שאורייתא וקדשא ברין הוא פולא חד,
- התורה והקדוש ברוך הוא הכל אחד והיינו, שזוהי מציאות אחת

(19) ראה תניא רפ"ג. (20) תהלים מח, ב. (21) ראה זהר ח"ב רלה, א. ח"ג ה, א. זהר חדש תשא מד, א. חוקת נא, א. (22) פ"ד מ"ב (בכמה דפוסים מט"ז). (23) ראה זהר ח"א כב, סע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שֶׁל תוֹרָה וְנוֹתַן הַתּוֹרָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבִמְלֵא כְחוּצָא מִכִּי
2 שֶׁהַתּוֹרָה וְנוֹתַן הַתּוֹרָה הֵם מְצִיאוֹת אַחַת, הַתּוֹרָה נַעֲשִׂית גַּם מְצִיאוֹת אַחַת
3 עִם לִוְיָהּ הַתּוֹרָה.
4 וְנוֹסֵף עַל כָּלֵלוֹת עֲנֵן הָעִיר (מִקְלָט), שְׁעִינָה נִתְבָּאָר לַעֲלִי,
5 כְּתִיב²⁴ כְּתוּב בַּתּוֹרָה לְגַבִּי מִסְפָּר עִיר
6 הַמִּקְלָט שֶׁשׁ עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה
7 לָכֶם, וּמִבּוֹאֵר בְּמֵאמָר בָּאוּר
8 הַתּוֹרָה²⁵ לְאִדְמוֹר ה'צִמַח צֶדֶק'
9 עַל פְּסוּק זֶה: "יֵשׁ לֹמֵר עַל
10 דֶּרֶךְ זֶה שְׂשֻׁה סְדְרֵי מִשְׁנָה"
11 (וְזַעֲי, מוֹדַע, נִשִּׁים, נִוִּיק, קִדְשִׁים
12 טְהוֹרֹת). וְיֵשׁ לֹמֵר הַבִּיאוּר
13 בְּזֶה, בַּעֲנֵן הַקֶּשֶׁר שְׁכִין שֶׁשׁ עִיר
14 מִקְלָט לִשְׁשֵׁה סְדְרֵי הַמִּשְׁנָה שְׂאָף עַל
15 פִּי שִׁישׁ גַּם חֲמִשָּׁה חוּמָשֵׁי
16 תּוֹרָה (בְּרִאשִׁית, שְׁמוֹת, וִיקְרָא,
17 בְּמִדְבָּר דְּבָרִים), וְאֵם מִצַּד הַקֶּשֶׁר שֶׁל
18 עִיר מִקְלָט לַעֲנֵן הַתּוֹרָה, כְּמִבּוֹאֵר
19 לַעֲלִי, יִתְכַן שֶׁהִיא צִרִיךְ לַעֲשׂוֹת חֲמֵשׁ
20 עִיר מִקְלָט כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חוּמָשֵׁי תּוֹרָה,
21 אֵף עַל פִּי כֵן, נִגְזַע כָּאֵן דְּוָקָא
22 כְּפִי שְׁנִמְשָׁף עֲנֵן הַתּוֹרָה בַּתּוֹרָה
23 שְׁבַע־פַּה שׁוּחַ עֲנֵן שֶׁשֶׁה סְדְרֵי
24 מִשְׁנָה, כִּי, עַל פִּי הַמִּבּוֹאֵר
25 לַעֲלִי שֶׁמִּקְלָט הוּא מְלִשׁוֹן
26 קְלִיטָה שֶׁל הַדְּבָרִים בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם
27 בְּפִנְיִימוֹת, שְׁמוֹרָה עַל הַלִּימוּד
28 בָּאוּפֵן שְׁנַעֲשֶׂה יְחִיד נִפְלָא בִין
29 הָאָדָם הַלּוֹמֵד תּוֹרָה וּבִין הַתּוֹרָה שֶׁהוּא
30 לּוֹמֵר, וְעַל יְדֵי זֶה עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
31 נוֹתֵן הַתּוֹרָה שְׂאִין יְחִיד כְּמוֹהוּ
32 כּוֹי נִמְצָא כָּלֵל, כְּמוֹכָא לַעֲלִי
33 מִסְפָּר הַתְּנִי, הָרִי מוֹכֵן שְׁעֲנֵן
34 זֶה שְׂיִיף דְּוָקָא כְּשֶׁהַלִּימוּד
35 הוּא בְּהִכְנָה וְהַשְׁגָּה שֶׁאֵז הַלִּימוּד
36 נִתְפַס וְנִקְלָט בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, וְעַד
37 לְאוּפֵן שֶׁל דַּעַת שֶׁהוּא תְּכִלִּית
38 הַשְּׁלִימוֹת בְּהִכְנָה וְהַשְׁגָּה, כִּי
39 הַמוֹחִין נִחְלָקִים לְשִׁלּוּשָׁה חֲלָקִים,
40 חֲכָמָה שֶׁהִיא הַנְקוּדָה הָרִאשׁוֹנִית שֶׁל
- הָרַעֲיוֹן, בִּינָה שֶׁהִיא הַתְּרַחֲבוּת וְהַסְתַּעְפוּת שֶׁל נְקוּדַת הַחֲכָמָה לְפָרְטִים, לְרוּחַב
לְעוֹמֵק, וְדַעַת שֶׁהִיא חִיבּוּר אִשִּׁי לְנוֹשָׂא וְשִׁלְמוֹת הַהֲבָנָה וְהַקְלִיטָה (בְּרַמָּה
כּוּז שֶׁתִּהְיֶה לְזֶה הַשְּׁפָעָה גַם עַל הָרַגֶּשׁ שֶׁל הָאָדָם) הִיא דּוּקָא עַל יְדֵי הַדַּעַת
כְּמוֹ עַל יְדֵי רִאִיָּה בַּעֲיָנִים (כְּפִי
שְׁנַתְּבָאוּר כָּל הַפְּרָטִים בְּעֲנֵן
הַדַּעַת²⁶ בַּתּוֹרָה הַחֲסִידוֹת). וְהָרִי
הַלִּימוּד בָּאוּפֵן שֶׁל הַכְּנָה
וְהַשְׁגָּה כּוֹי קָשׁוּר דְּוָקָא עִם
לִימוּד תּוֹרָה שְׁבַע־פַּה²⁷,
וְכִפִּי שְׁנַפְסָקָה הַלְכָה שְׁכַתּוֹרָה שְׁכַתּוֹב
גַּם קְרִיָּאָה לֹא הַכְּנָה נִחְשַׁב לִימוּד,
אֲבָל בַּתּוֹרָה שְׁבַע־פַּה, אֵם הַקּוּרָא
אֵינָנו מְבִינִין אֵת פִּירוּשׁ הַדְּבָרִים, אֵין זֶה
נִחְשַׁב לִימוּד, שְׁנַחֲלָקָת הַתּוֹרָה
שְׁבַע־פַּה לְשִׁשָּׁה סְדְרֵי מִשְׁנָה,
שְׁזָהוּ עֲנֵן שֶׁשׁ עָרֵי מִקְלָט.
(ד) וּמִמְשִׁיף אִדְמוֹר ה'צִמַח צֶדֶק'
בְּמֵאמָר הַנּוֹכַח בָּאוּר הַתּוֹרָה²⁵:
בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב
רְאִיתִי²⁸, שֶׁלֵּשׁ עָרֵי מִקְלָט
וְלִהְיֶינָם בְּמֵאמָר הַמּוֹסְגָר,
שְׂאָף עַל פִּי שִׁישׁ לְמַעֲשֵׂה שֵׁשׁ
עָרִים וְלֹא רַק שְׁלוֹשׁ, הָרִי הֵם
שֶׁשֶׁת הָעָרִים נִחְלָקִים לְשִׁלּוּשָׁה
שְׁלֹשׁ, שְׁתֵּי קְבוּצוֹת שֶׁל שְׁלוֹשׁ
שְׁלֹשׁ בְּעֶבֶר הִירְדָן וְשְׁלֹשׁ
בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל²⁹, וְלֹא־חֲרִי זֶה,
וְאֵם יִרְחִיב ה' אֱלֹהֵיךָ אֵת
גְּבוּלְךָ הֵינִי לַעֲתִיד לְכּוֹא (אֲזִי)
וְיִסְפָּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים
גּוֹי³⁰. וְלָכֵן גַּם בִּיאוּר הָעֲנֵן
דְּעִיר מִקְלָט עַל דֶּרֶךְ הַקְּבָלָה,
בְּשִׁעַר הַמַּצּוֹת וּבְלִקוּטֵי
תּוֹרָה לְהָאֲרִיז³¹, הוּא
בָּאוּפֵן דְּשִׁלְשׁ שְׁלֹשׁ כִּי שֶׁשׁ עִיר
הַמִּקְלָט הֵן שְׁלוֹשׁ בְּעֶבֶר הִירְדָן וְשְׁלוֹשׁ
בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, כְּאִמּוֹר – שְׁלֹשׁ
סְפִירוֹת, כְּפִי שְׁמִכְבָּאָר הָאֲרִיז³¹
בְּאַרְכָּה עֲנֵן הַשְּׁלֹשׁ סְפִירוֹת

(24) פִּרְשָׁתָנוּ (מִסְעִי) לָהּ, יג. 25) שְׁבַחֲעָרָה 3. 26) רָאָה סֵה"מ עַת"ר ע' קִטו [קִנְט] וְאִילָךְ. 27) רָאָה ה'ל' ת"ת לְאִדְמוֹר ספ"ב.
וּש"נ. 28) רָאָה קְדוּשַׁת לִוִּי לִיקוּטִים (ד"ה בְּשֵׁם הַבַּעַש"ט). 29) פִּרְשָׁתָנוּ (מִסְעִי) שֵׁם, יד. 30) שׁוּפְטִים יט, ח"ט. 31) שׁוּפְטִים
שֵׁם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בכמה עולמות ובכמה דרגות. ועל זה מביא שש"ל ערי
- 2 מקלט הם] שלש בחינות מחשבה דיבור ומעשה. ומבאר:
- 3 ויובן איך שהם שלוש הבחינות מחשבה דיבור ומעשה יש בהם כח
- 4 להגן על הנפש, על פי מה שכתב בתניא פרק ד-ה שם
- 5 מדובר באריכות בענין שלוש בחינות
- 6 אלו של מחשבה דיבור ומעשה.
- 7 והענין בזה, דהנה, אף על פי
- 8 שמחשבה דיבור ומעשה
- 9 נקראים בשם לבושים של
- 10 הנפש שהם האמצעים בהם הנפש באה
- 11 לידי גילוי וביטוי, הרי גדלה
- 12 מעלתם של שלושה 'לבושים' אלה,
- 13 שדוקא בהם ישנו ענין
- 14 התורה ומצוותיה, שהרי לימוד
- 15 התורה וקיום המצוות הוא במחשבה
- 16 דיבור ובמעשה וביחוד הוא
- 17 בענין התורה, ובתורה עצמה
- 18 - בענין היגיעה בתורה,
- 19 במבואר בתניא³² החילוק
- 20 שבין מצוות שנקראים רמ"ח
- 21 אברים³³ של הקדוש ברוך הוא,
- 22 כביכול, כדברי זוהר וכמבואר בספר
- 23 התניא, "דרמ"ח פיקודין אינן רמ"ח
- 24 אברין דמלאכי לפי שהמצוות הן
- 25 פנימיות רצון העליון וחפצו האמיתי
- 26 המלוכב בכל העולמות העליונים
- 27 ותחתונים להחיותם כי כל חיותם
- 28 ושפעם תלוי במעשה המצוות של
- 29 התחתונים כנודע. ונמצא שמעשה
- 30 המצוות וקיומן הוא לבוש הפנימי
- 31 לפנימית רצון העליון שממעשה זה
- 32 נמשך אור וחיות רצון העליון להתלבש
- 33 בעולמות ולכן נקראים אברי דמלאכי
- 34 דרך משל כמו שאברי גוף האדם הם
- 35 לבוש לנפשו ובטלים לגמרי אליה מכל
- 36 וכל, לאורייתא התורה שהיא
- 37 כולא חד עם קדשא בריהּ הוא³⁴, הכל אחד עם הקדוש ברוך הוא,
- 38 וזו מעלה גדולה יותר ממעלת המצוות שנקראו 'אברים' והיינו, שדוקא
- 39 התורה היא באופן של יחוד נפלא עם הקדוש ברוך הוא בעצמו.
- 40 והרי ענין התורה קשור עם מחשבה דיבור ומעשה, כי,
- 41 עיקר לימוד התורה הוא באופן דלמוציאיהם לבטא את דברי

- 42 התורה בפה, כמו שנגמ'ר³⁵ במשלי חיים הם למוציאיהם
- 43 (ופירש במצודת דוד: "המוצא חכמות התורה, המה לו לחיים ומרפא לכל
- 44 בשרו"), ואמרו חז"ל בגמרא אל תקרי למוציאיהם, אלא
- 45 למוציאיהם בפה³⁶ (שהוא ענין הדיבור). וענין יגיעת
- 46 התורה עיקרו במחשבה,
- 47 שהוא ענין המחשבה ענין של
- 48 הבנה והשגה. והלימוד צריך
- 49 להיות גם באופן דערוכה
- 50 (ושמורה) בכל רמ"ח
- 51 אברים³⁶ כמובא בגמרא על הכתוב
- 52 (בשמואל) "ערוכה בכל ושמרה", שאם
- 53 התורה ערוכה ברמ"ח אבריו של
- 54 הלומד, היינו שמתייעב בלימוד התורה
- 55 גם בגופו, אי התורה משתמרת אצלו,
- 56 ואם לאו אינה משתמרת (פמבואר
- 57 בתניא³⁷ וזה לשונו, "וגם במצות
- 58 תלמוד תורה וקריאת שמע ותפלה
- 59 וכיוצא בהן, אף שאינן בעשיה גשמית
- 60 ממש שתחת ממשלת קליפת נוגה, מכל
- 61 מקום הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור
- 62 דמי ואינו יוצא ידי חובתו עד שיוציא
- 63 בשפתיו, וקיימא לן דעקימת שפתיו
- 64 הוי מעשה, כי אי אפשר לנפש האלהית
- 65 לבטא בשפתיים ופה ולשון ושיניים
- 66 הגשמיים כי אם על ידי נפש החיונית
- 67 הבהמית המלוכשת באברי הגוף ממש,
- 68 וכל מה שמדבר בכת גדול יותר הוא
- 69 מכניס ומלביש יותר כחות מנפש
- 70 החיונית בדיבורים אלו וזהו שאמר
- 71 הכתוב כל עצמותי תאמרנה וגו', וזהו
- 72 שאמרו רז"ל אם ערוכה בכל רמ"ח
- 73 אברים משתמרת ואם לאו אינה
- 74 משתמרת, כי השכחה היא מקליפת
- 75 הגוף ונפש החיונית הבהמית שהן
- 76 מקליפת נוגה הנכללת לפעמים
- 77 בקדושה, והיינו כשמתיש כחן ומכניס
- 78 כל כחן בקדושת התורה או התפלה"), והיינו, שנוסף לכך שדיבור
- 79 התורה הוא גם ענין של מעשה, על כל פנים לפחות מעשה
- 80 זוטרתא³⁸, מעשה קטן, צריך להיות הדיבור בלימוד התורה
- 81 באופן שחודר אותו את האדם הלומד תורה (עם נעמט אים
- 82 דרך תופס אותו וחודר בתוכו) לגמרי, שאז התורה

(32) פכ"ג. וראה קיצורים והערות לתניא שם. (33) תקו"ז ת"ל (עד, א). ועוד. (34) ראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א. ועוד.
(35) משלי ד, כב. (36) עירובין נד, רע"א. (37) פל"ז. (38) סנהדרין סה, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מִשְׁתַּמְרֶת³⁶ בו ואינו שוכח את תלמודו, וְהִינֵנּוּ, שְׁהִיחֹד נִפְלָא עִם
2 הַתּוֹרָה הוּא לְמַעַלָּה וְגַם לְמַטָּה בְּתוֹךְ גְּדֵרֵי הַמִּצְוֹת שֶׁל הָאֵדָם,
3 בְּאוֹפֶן שְׁלֹא שִׁינֵּי בּוֹ שְׂכָחָה כּו' (כמובא לעיל מספר התניא, "כי
4 השכחה היא מקליפת הגוף ונפש החיונית הבהמית שהן מקליפת נוגה הנכללת
5 לפעמים בקדושה, והיינו כשמתיש כחן
6 ומנסיס כל כחן בקדושת התורה או
7 התפלה", וכשהלימוד באופן כזה, אזי
8 התורה משתמרת ולא משתכחת).
9 (ה) וּמִסִּיִּים אֲדַמּוּר' ה'צמח צדק'
10 בְּמֵאמָר הַנוֹכַח בְּמָה שֶׁכָּתַב
11 הַשֵּׁל"ה³⁹ רבי ישעיה הורוויץ
12 בספרו "שני לוחות הברית" בְּשֵׁם
13 הָאֲרִיז"ל⁴⁰ עַל פְּסוּק³⁰ וְאֵם
14 יִרְחִיב ה' אֶלְקֶיךָ אֶת גְּבוּלֶיךָ וְיִסְפָּת לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ
15 עָרִים גּו', דִּהְיִינוּ בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ, דְּלִכְאוּרָה אֵינּוּ
16 מוֹבָן, דְּכֵינֵן שְׁאֵז יְקוֹנִיִּים הִיעֹד⁴¹ אֶת רוּחַ
17 הַטְּמָאָה אֲעָבִיר מִן הָאָרֶץ, מְדוּעַ צָרִיךְ אֶז עָרֵי
18 מְקַלֵּט⁴². וְלִהְיֶיר, שְׁבִיאוֹר הָאֲרִיז"ל הוֹבָא
19 בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל עֲנֵן קִין וְהָבֵל לְאֲדָמוֹר
11 הָאֲמָצְעִי (שְׁנֵדָפֶס בְּתוֹרַת חַיִּים שְׁמוֹת⁴³), אָבֵל
12 כָּאֵן לֹא הוֹבָא בִּיאוֹר הָאֲרִיז"ל, אֶלָּא הִצְמַח צָדֵק
13 כּוֹתֵב: "וַיֵּשׁ לֹמֵר דָּאִין הַפְּנוּנָה שִׁיְהִי רוּצְחִים
14 (הוֹרֵג נֶפֶשׁ כְּפִשׁוּטוֹ, וְאֶפִּילוֹ לֹא בִּשְׂגָגָה) חֵס
15 וְשְׁלוֹם, אֶלָּא עַל דְּרָךְ שְׁחָטָא עֵץ הַדַּעַת נִידוֹן
16 כְּהוֹרֵג נֶפֶשׁ בִּשְׂגָגָה, וְיֻכַּן עַל פִּי מָה שֶׁכָּתַב
17 בְּלִקוּטֵי תוֹרָה⁴⁴ בְּפִירוּשׁ לֹא תִרְצַח, שְׁשׁוּפָךְ דָּם
18 הָאֵדָם⁴⁵ דְּקִדּוּשָׁה בְּאֵדָם בְּלִיעַל עַל יְדֵי הַחֲטָא
19 כּו'".⁴⁶ וַיִּתִּירָה מָזָה יֵשׁ לֹמֵר, שְׁהוֹסַפֵּת שְׁלֹשׁ
20 עָרֵי מְקַלֵּט בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ הִיא⁴⁷ רַק בְּשִׁבִּיל
21 עֲנִינֵי קִדּוּשָׁה שְׁלֹא נִפְעָלוּ בְּשְׁלִימוּתָם, שְׁזָהוּ
22 עֲדִינֵן בְּהַמְשָׁךְ לְחֲטָא עֵץ הַדַּעַת, וּבִגְלָל זֶה
23 יִצְטָרְכוּ עֲדִינֵן אֶת הָעֲנָן שֶׁל עָרֵי מְקַלֵּט, שְׁעֲנִינָם
24 לֹא רַק הִגָּה, אֶלָּא גַם כְּפָרָה, וְעַד לְשְׁלִימוּת
25 הַכְּפָרָה, כְּמִבּוֹאֵר בְּאֵגֶרֶת הַתְּשׁוּבָה⁴⁸ שְׁעֲנִינָה לֹא
26 רַק מְחִילַת וְסִלִּיחַת הַחֲטָא בְּאוֹפֶן שְׁאִין מְזַכֵּרִין
27 לוֹ דְּכָר וְחֲצִי דְּכָר כּו', אֶלָּא שְׁנַעֲשֶׂה לְרָצוֹן לְפָנֵי הָוִי וּמְרוּצָה וְחִבִּיב לְפָנֵינוּ
28 יִתְבָּרֵךְ כְּקוֹדֶם הַחֲטָא, וְלִמְעַלָּה מָזָה, כְּמַעֲלַת בְּעָלִי תְשׁוּבָה עַל צְדִיקִים כּו'".⁴⁹

(39) כד, א ואילך. (40) לקו"ת ושער המצוות שופטים שם. (41) זכרי' יג, ב. (42) ראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 107 ואילך. (43) יתרו ערה, ב ואילך. (44) במדבר יג, ג. (45) נח ט, ו. (46) "ולכן ערי מקלט היא התורה, כי זאת התורה אדם, א' דם" (אוה"ת שם). (47) ראה גם אוה"ת שם: "ולתיקון חטא עה"ד כשירחיב ה' גבולנו צריך להוסיף ג' ערי מקלט, והוא התגלות טעמי תורה לע"ל". (48) פרק ב. (49) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזֶהוּ פְּלִלוֹת הָעֲנָן הַחוֹכֵן הַכְּלִי, לִפִּי פְּנִימוֹת הַדְּבָרִים דְּעָרִי
2 מִקָּלֵט, שְׁשִׁיף בְּמִיּוֹחַד לְעָרֵב רֹאשׁ חֹדֶשׁ אָב יוֹם אִמִּירַת מֵאִמֶּר
3 זֶה, כִּי, מִשְׁנֶכֶס אָב צָרִיף לְהַגְבִּיר חֵיל בְּעֲנָן בִּיטוּל סִיבַת
4 הַגְּלוּת כּו', כְּדִי שְׁיִהְיֶכּוּ זָמִים אֱלוֹי שֶׁל אַרְבַּעַת הַצּוּמוֹת עַל הַחוּרְבָן
5 וְהַגְּלוּת לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה⁵⁰,
6 כְּנִבּוּאָת זִכְרִיָּה "צוּם הַרְבִּיעִי (שְׁבַע)
7 עֶשֶׂר בְּתַמּוּז) וְצוּם הַחֲמִישִׁי (תִּשְׁעָה)
8 (בָּאָב) וְצוּם הַשְּׁבִיעִי (צוּם גְּדַלְיָה בִּג')
9 בְּתַשְׁרִי) וְצוּם הָעֲשִׂירִי (עֶשְׂרֵה בְּטַבַּת)
10 יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה
11 וּלְמַעֲרִידֵם טוֹבִים" וְעֲנָן זֶה שֶׁל
12 בִּיטוּל סִיבַת הַגְּלוּת נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי
13 לִימּוּד הַתּוֹרָה, שְׁדִּבְרֵי תּוֹרָה, שְׁדִּבְרֵי תּוֹרָה
14 קוֹלָטִין, כִּי אֵין עֲבִירָה מִכְּכָה
15 תּוֹרָה⁵¹ כְּדִבְרֵי הַגִּמְרָא שְׁעִשִּׁית
16 עֲבִירָה 'מִכְּכָה' שְׁכָר מִצּוּה שְׁעִשָּׁה
17 הָאֵדָם לִפְנֵי הָעֲבִירָה, וְאֵין עֲבִירָה
18 'מִכְּכָה' שְׁכָר עַל לִימּוּד תּוֹרָה שְׁלֵמָה
19 לִפְנֵי הָעֲבִירָה (כְּפִי שְׁמֵבִיא
20 אֲדוּמָר"ר הַצַּמֵּחַ צִדְקָה בְּמֵאָמֶר הַנוֹכַח
21 גַּם עֲנָן זֶה), וְלִימּוּד בְּאוֹפֶן
22 דְּגִדּוּל לִימּוּד (עַל יְדֵי זֶה)
23 שְׁמֵבִיא לִידי מַעֲשֶׂה⁵², שְׁאָז
24 כְּשֶׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּאוֹפֶן כּוֹחַ בְּטָל
25 וְעַד שְׁנַעֲקָר מִעִיקָרוֹ הָעֲנָן
26 דְּחֻטְאֵינוּ (סִיבַת הַגְּלוּת),
27 אֲפִילוֹ לִפִּי הַפִּירוּשׁ שֶׁל 'חֻטָּא'
28 מִלְּשׁוֹן חֶסְרוֹן⁵³, וְאֲדִרְבָּה,
29 שְׁנַעֲשֶׂה לִימּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם
30 הַמִּצְוֹת בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת,
וְעַד לְהַשְׁלִימוֹת בְּעֲנָן הַמַּעֲשֶׂה מִלְּשׁוֹן מַעֲשִׂין עַל הַצִּדְקָה⁵⁴, שְׁהוּא
עֲנָן הַכְּפִיָּה, אֲתַפְּיָא, שְׁהִיא הַקְּדָמָה וְהַכְּנָה
לְעֲנָן דְּאֲתַהֲפָכָא. וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה
וְהַפְּכָתִי אֲבָלָם לְשִׁשּׁוֹן⁵⁵, שְׁיִהְיֶכּוּ זָמִים אֱלוֹי לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה. וְכִמּוֹ בְּכָל
הָעֲנָנִים שְׁמִקְדִּימִים רְפוּאָה לְמַכָּה⁵⁶, הָרִי זֶה מִתְחִיל עוֹד לְפָנֵי שְׁנֶכֶס אָב,
וְעַד שְׁהִרְפוּאָה נַעֲשִׂית בְּאוֹפֶן שְׁלָא אֲשִׁים עָלֶיךָ (מִלְּכַתְחִילָה) כִּי אֲנִי הָנִי'
רּוֹפְאָךְ⁵⁷, שְׁיִהְיֶכּוּ זָמִים אֱלוֹי לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה, בְּכִיָּאת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, יְבוּא
וְיִגְאָלְנוּ וְיִוְלִיכְנוּ קוּמָמִיּוֹת
בְּקוּמָה זְקוּפָה לְאַרְצָנוּ, בְּגִאוּלָּה
הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה, וּבְקָרוֹב
מִמֶּשׁ.

(50) זכרי' ח, יט, רמב"ם הל' תעניות בסופן. (51) סוטה כא, א. וראה לקו"ת פ' ראה כ, א ואילך. (52) קידושין מ, ב. וש"נ. (53) פרש"י ויצא כט, לא. לקו"ת פרשתנו (מטות) פב, א. ובכ"מ. (54) ראה ב"י יו"ד סרמ"ח. (55) ירמ' לא, יב. (56) ראה מגילה יג, ב. בשלח טו, כו.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שישי עמ' א

- 1 וְהָיָה לִיָּה כְּאוֹמֵר לֵאשְׁתּוֹ זֶה גִּיטָף אִם מְתִי גִרְדָּא – ז'ה גִּיטָף אִם
2 אֲמוֹת' לְבַדּוֹ, וְלֹא הוֹסִיף לוֹמַר 'מֵהִיּוֹם' אוֹ 'מֵעַכְשִׁיו', וּשְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵה
3 (שם) שְׁהָאוֹמֵר כֵּן וְמוֹת אֵינָה מְגוֹרֶשֶׁת.
4 גּוּפָא – שְׁנִינוּ בְּדִבְרֵי הַמִּשְׁנָה בְּעֵדִיּוֹת שְׁהוֹכֵרָה לְעִיל, הָעִיד יוֹסִי בֶּן
5 יוֹעִזִּיר אִישׁ צָרִידָה עַל אֵייל קִמְצָא דְּכֹן, וְעַל מְשָׁקָה כִּי מִמְּבַחֲתָא דְּכֹן,
6 וְעַל דִּיקְרָב לְמִיתָא מִסָּבֵב, וְקָרוֹ לִיָּה יוֹסֵף שְׁרָיָא.
7 מְבַרְרַת הַגִּמְרָא: מִצָּא אֵייל קִמְצָא. מְבַרְרַת הַגִּמְרָא: רַב פְּשָׁא אֲמֵר,
8 שׁוּשִׁיבָא – מִיָּן חֲגֵב שְׂרָאשׁוּ אֲרוּךְ, וְרַב חֵיָּא כִּר אֲמֵי מְשִׁמִּית דְּעוּלָא

- 9 אֲמֵר, סוֹפְבִיל – מִיָּן חֲגֵב שְׁאִין רָאשׁוּ אֲרוּךְ, וְאֵין כְּנַפֵּי מַכְסִּים אֵת
10 רֹב גּוֹפּוּ בְּאוֹפֶן הַנִּרְאָה לְעֵינֵים בְּבִירּוֹר אֵלָּא רֹב הַנִּרְאָה רַק עַל פִּי
11 מִדִּידָה.
12 מְבַרְרַת הַגִּמְרָא עַל פִּי דְּבִרֵּי רַב פֶּפֶא וְרַב חֵיָּא בְּרַ אֲמֵי אֵת
13 מַחְלֻקַּת הַתְּנָאִים, רַב פְּשָׁא אֲמֵר שׁוּשִׁיבָא, וְקִמְצָא לִגְי – וּבִכְּן נַחֲלֻקוּ
14 הַתְּנָאִים בְּחֲגֵב שְׂרָאשׁוּ אֲרוּךְ, מִרְּסָר – רַבִּנּוֹן סַבְרוּ, רָאשׁוּ אֲרוּךְ
15 אֲסוּר, וְמִרְּסָר – יוֹסִי בֶּן יוֹעִזִּיר סַבְרוּ רָאשׁוּ אֲרוּךְ מוֹתֵר. רַב חֵיָּא כִּר
16 אֲמֵי מְשִׁמִּית דְּעוּלָא אֲמֵר,

בס"ד. ש"פ מטות מסעי, ר"ח מנחם-אב, ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

1 ויסעו ממרה ויבאו אילמה¹. וכו' תב הצמח צדק באור התורה²: עיין באור תורה מהמגיד נשמתו ערן³
2 על פסוק זה בענין ההעלאות מדברים תחתונים בענין ולא יכלו לשנות מים ממרה כי מרים הם⁴,
3 מים המרים נקרא השכל שבמדרגות תחתונות וכו', ומסיים, וזהו ויסעו ממרה ויבאו אילמה, הוא אותיות
4 אלקים, רק הציורף הוא אלי מה⁵ (ורצונו לומר שנתהפך מהמרידות והדין הנמשך משם אלקים לבחינת
5 חסד הנקראת אלי).

6 (ב) ויבן בהקדים סיפור הדברים שהיה במרה, כמו שנאמר ויבאו מרתה ולא יכלו לשנות מים ממרה
7 כי מרים הם גו'⁴, ויורהו הו' עץ וישלף אל המים וימתקו המים גו'⁶, שזהו ענין אתהפכא
8 חשוכא לנהורא ומרירו למתקא⁷. ובפרטיות יותר, הנה בענין ויורהו הו' עץ מציינו במדרש⁸ שני פירושים,
9 הראשון, שהעץ הוא עץ החיים שהוא עץ מתוק, והשני, שהיה עץ מר, ועל ידי שהשליף העץ מר לתוך
10 המים, אזי וימתקו המים, שזהו אופן נעלה יותר באתהפכא חשוכא לנהורא. וכמו שנתבאר פעם בארוכה⁹
11 בשם כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו ערן¹⁰ שיש שני אפנים בהמתקת הגבורות, וענין ההמתקה
12 על ידי עץ מר הוא באופן שהחושף עצמו (ומצד עצמו) מתהפך לאור.

13 ונענין זה קשור גם עם הימים שמראש חדש אב עד תשעה באב וכללות ימי בין המצרים, שעל זה
14 נאמר¹¹ והפכתי אכלם לששון גו', והיינו, שלעתיד לבוא יתהפך תשעה באב ליום טוב גדול¹²,
15 ולא רק תשעה באב, אלא גם כל תשעת הימים (כדאיתא בזהר¹³ שניתנו לקליפה כו'), וכל ימי בין
16 המצרים, שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה (כלשון הפיוט¹⁴ הפך לנו לששון ולשמחה), שזהו ענין
17 אתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא.

18 אף יש להבין (כפי שממשיך באור התורה¹⁵), הרי גם אם יבנה בית המקדש במהרה בזמנינו אמן, ולא
19 יהיה אכל בט' באב, מדוע יהיה יום טוב ושמחה בט' באב, הלא אין כאן אלא היציאה מן היגון,
20 ויהיה אם כן כאילו לא נחרב, שלא היה ט' באב יום מר, ואיך יהיה יום טוב.

21 (ג) אף הענין יובן על פי הקדמת הידוע דכל עיקר ההשתלשלות הוא במדת החסד, כמו שכתוב¹⁶ כי
22 אמרתי עולם חסד יבנה, שהוא ענין יומא דאזיל עם כולוהו יומי¹⁷, שענין החסד נותן כח בכל
23 הספירות שיהיו נמשכים ומתפשטים כו'¹⁸, ועד שאפילו מדת הגבורה קשורה עם מדת החסד, כי מצד
24 עצמה היא שלא בערך כלל כו'. ובפרט בחינת גבורות דקדושה היא דוקא על ידי חסד, שהרי פונת
25 הגבורות דקדושה הוא בשביל החסד, וכמבואר באגרת הקדש¹⁹ המשל ממלך גדול ונורא שרוחץ בכבודו
26 ובעצמו צואת בנו (או בתו, בכדי שיהיו במעמד ומצב הראוי לכן או בת מלך) מרוב אהבתו, כמו
27 שכתוב²⁰ אם רחץ ה' את צואת בנות ציון, שגבורה זו באה מצד החסד דוקא (מרוב אהבתו), שהרי מי

(1) פרשתנו (מסעי) לג, ט. (2) פרשתנו (מסעי) ע' א'שעח ואילך. (3) סו"ס קנב. (4) בשלח טו, כג. (5) ספר הבהיר סימן קסה.
(6) בשלח שם, כה. (7) ראה זח"א ד, א. וראה אוה"ת שם ע' א'שפד ואילך. (8) מכילתא ויל"ש עה"פ. (9) ראה ד"ה ויאמר
לו יהונתן תשי"א (סה"מ תשי"א ע' סז ואילך). ד"ה באתי לגני תשט"ו (תורת מנחם סה"מ באתי לגני ח"א ע' קסב). וראה
ד"ה ויהי בשלח תשכ"ה (סה"מ תשכ"ה ע' קמח). (10) המשך תער"ב ח"ג ע' א'שו ואילך. ע' א'שטו ואילך. ע' א'שכא
ואילך. וראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי שבועות ס"ע תפג ואילך. (11) ירמי' לא, יב. (12) ראה רמב"ם סוף הל' תעניות.
(13) ראה זח"ב עח, ב. וראה לקו"ש חיי"ט ע' 65 ואילך. (14) בסליחות ל"ז תמוז. (15) שם. (16) תהלים פט, ג. (17) ראה זח"ג
קג, א"ב. קצא, ב. פע"ח שער חג הסוכות פ"א. (18) ראה לקו"ת האזינו עו, סע"ב. (19) סימן כב. (20) ישע"י ד, ד.

1 שְׁאִינוּ בְּנוֹ, לֹא נִוְגַע לֹו כָּלִל מַעֲמָדוֹ וּמַצְבּוֹ, וְרַק בְּגִלְל שֶׁהוּא בְּנוֹ, נִוְגַע לֹו כְּשֶׁאִינוּ בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת,
2 וְלָכֵן, מִצַּד אֶהְבְּתוּ אֵלָיו, הֲרִי הוּא רוֹחֵץ כּוֹ'.

3 וּמִמְשִׁיף לְבָאֵר, שְׁאֶדְרִבָּה, עֲנִין הַגְּבוּרוֹת נִמְשָׁף מִצַּד פְּנִימִיּוֹת הַחֶסֶד, שְׁבָאָה דִּוְקָא בְּעֲנִינִים שֶׁל גְּבוּרוֹת
4 וְהִיפָּךְ כּוֹ', וְאֵילֹו עֲנִין הַחֶסֶד הוּא רַק בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת הַחֶסֶד. וְהָעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה, כָּלִל הַשְּׁפָעָה
5 אִי אֶפְשָׁר לְהַתְּגַלּוֹת הַפְּנִימִיּוֹת מִמֶּשֶׁ, כִּידוּעַ מַה שְּׁאֶמְרוּ הַמְּקוֹבְלִים²¹ שְׁחִיצוֹנִיּוֹת שְׁבָעֲלִיּוֹן נַעֲשֶׂה פְּנִימִי
6 לַתַּחְתּוֹן, הֵינֵנו, שְׁמָה שְׂיִוְרֵד מַעֲלִיּוֹן לַתַּחְתּוֹן הוּא רַק בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת שְׁבָעֲלִיּוֹן, אֲבָל פְּנִימִיּוֹת שְׁבָעֲלִיּוֹן
7 אִינוּ נִמְשָׁף וְיִוְרֵד לַתַּחְתּוֹן. וּמִזָּה מוֹכֵן שֶׁגַם הַמְּשַׁכֵּת הַחֶסֶד אֵינָה אֲלָא חִיצוֹנִיּוֹת הַחֶסֶד²². אֲמַנֶם כְּדִי
8 שְׂיִוְמָשֶׁף וְיִתְגַּלֶּה לַתַּחְתּוֹן הַפְּנִימִיּוֹת שְׁבָעֲלִיּוֹן, פְּנִימִיּוֹת הַחֶסֶד, הֲרִי זֶה דִּוְקָא בְּעֲנִין שֶׁל גְּבוּרוֹת, וְהֵינֵנו,
9 שְׁבָכְדִי שֶׁתִּהְיֶה הַשְּׁפָעָה שֶׁל חֶסֶד, דִּי בְּחִיצוֹנִיּוֹת הָאֶהְבָּה, אֲבָל כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה הַשְּׁפָעָה שֶׁל גְּבוּרוֹת, יֵשׁ צוּרָף
10 בְּפְנִימִיּוֹת הָאֶהְבָּה דִּוְקָא, וְכִפִּי שֶׁנִּרְאָה בְּמוֹחַשׁ בָּאָב וּבֵן, שְׁבָשְׁבִיל הַשְּׁפָעָה שֶׁל חֶסֶד, דִּי בְּחִיצוֹנִיּוֹת אֶהְבַּת
11 הָאָב לְבָנוֹ, אֲבָל כְּדִי שֶׁהָאָב יַעֲנִישׁ אֶת בְּנוֹ, לֹא דִי בְּחִיצוֹנִיּוֹת הָאֶהְבָּה, אֲלָא יֵשׁ צוּרָף בְּהַתְּגַלּוֹת פְּנִימִיּוֹת
12 אֶהְבַּת הָאָב הַרְחָמֵן לְבָנוֹ, שְׂכִינֵן שְׁנוּגָע לֹו שְׁבָנוֹ אִינוּ בְּמַצָּב שֶׁל תַּכְלִית הַשְּׁלִימוֹת, לָכֵן מַעֲנִישׁ אוֹתוֹ,
13 וְכַנּוּזָר לְעִיל מִמֶּשֶׁל מְלָךְ גְּדוֹל שְׂרוּחֵץ צוֹאֵת בְּנוֹ, שְׁזָהוּ דִּוְקָא מִצַּד גְּדוֹל אֶהְבְּתוּ אֵלָיו.

14 וְזָהוּ גַם הַחִילּוּק שֶׁבֵּין פֶּסַח לַתְּשַׁעָה בָּאָב, כִּפִּי שְׁמִבְּאֵר בְּמֶאמְרִי²³ שְׁעֵנִינִם אֶחָד הוּא, כְּנוֹדָע מִסִּימָן
15 הַגְּאוּנִים²⁴ א"ת ב"ש, שֶׁתְּשַׁעָה בָּאָב יְחוּל בְּיוֹם שְׁחָל א' דְּפֶסַח (שְׁזָהוּ א"ת), דְּכִשֶּׁם שְׁפֶסַח בָּא מִצַּד
16 הַתְּגַלּוֹת הַחֶסֶד דְּלִמְעַלָּה, שְׁנִגְלָה עֲלֵיהֶם מְלָךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקִּבְ"ה וּגְאֻלָּם²⁵, כִּךְ גַּם תְּשַׁעָה בָּאָב הוּא
17 עֲנִין הַתְּגַלּוֹת חֶסֶד דְּלִמְעַלָּה, אֲלָא שְׁבָנוּגָע לְהַמְּשַׁכֵּת הַחֶסֶד בְּפֶסַח, הִנֵּה כְּדִי שְׁחָל זֶה יוֹכֵל לְהַתְּקַבֵּל אֲצֵל
18 הַתַּחְתּוֹנִים, הֵיטָה רַק הַתְּגַלּוֹת חִיצוֹנִיּוֹת הַחֶסֶד, וְאֵילֹו בְּתְשַׁעָה בָּאָב (שְׁחָל בְּאוֹתוֹ יוֹם שְׁחָל א' דְּפֶסַח)
19 נַעֲשֶׂה הָעֲנִין דְּרִחֵץ הַיָּדִים אֶת צוֹאֵת בְּנוֹת צִיּוֹן, שְׁנִמְשָׁף מִצַּד פְּנִימִיּוֹת הַחֶסֶד, שְׁמִתְגַּלֶּה בְּעֲנִין שֶׁל גְּבוּרוֹת
20 דִּוְקָא.

21 וְזָהוּ גַם הָעֲנִין דְּמָרָה, דְּהִנֵּה, בְּמֶאמְרֵי הַנּוֹזָכִים לְעִיל מִפְּרִט כְּמָה דְּרִגּוֹת בְּזָה בְּסִדֵּר מְלִמְעַלָּה לְמַטָּה, הַחֵל
22 מִשְׁרָשׁ הָעֲנִין בְּמִדְרִיגוֹת דְּקְדוּשָׁה, שְׁסָפִירַת הַמַּלְכוּת נִקְרָאת מְרָה, לְפִי שְׁלִיטָה לָהּ מִגְּרָמָה כְּלוּם²⁶,
23 וְלִמְטָה יוֹתֵר, לְפִי שְׁסָפִירַת הַמַּלְכוּת רִגְלִיָּה יוֹרְדוֹת כּוֹ'²⁷, וּמִתְּלַבֶּשֶׁת בְּקִלְיַת נִוְגָה (שְׁנִקְרָאת מְרָה, כְּמִבּוֹאֵר
24 גַּם בְּקוֹנְטֵרַס עֵץ הַחַיִּים²⁸), וּמִזָּה יְכוּלָה לְהִיּוֹת הַנְּפִילָה בְּדָבָר רַע מִמֶּשֶׁ חֶסֶד וְשְׁלוֹם כּוֹ' (שְׁלָכֵן הֲרִי זֶה
25 מִהַדְּבָרִים שֶׁהַקִּבְ"ה מִתְּחַרֵּט עֲלֵיהֶם כָּל יוֹם, דְּכֵתִיב²⁹ וְאֶשֶׁר הִרְעַלְתִּי). וְעַד שְׁכַשְׁנִמְשָׁף לְמַטָּה נַעֲשֶׂה מִזָּה
26 עֲנִין שֶׁל מְרָה כְּפִשּׁוּטוֹ, שְׁזָהוּ עֲנִין הִיסוּרִים כּוֹ'. אֵךְ בְּאֵמַת יֵשׁ בְּחִינַת מִים בְּמְרָה, וְהֵינֵנו, שְׂאָף עַל פִּי
27 שְׁבָחִיצוֹנִיּוֹת הֲרִי זֶה עֲנִין שֶׁל מְרָה וּגְבוּרוֹת, מְכַל מְקוֹם, בְּפְנִימִיּוֹת הֲרִי זֶה מִים וְחֶסֶד, בֵּינָן שְׁסִיבַת הַגְּבוּרָה
28 הִיא מִצַּד פְּנִימִיּוֹת הָאֶהְבָּה כּוֹ'. וְזָהוּ כְּעֲנִין הַנּוֹזָכִים בְּפֶרֶדֶס³⁰ בְּשֶׁם סֶפֶר הַבְּהִירָה³¹, הַמִּים הָרֹו וְיִלְדוּ אֶפִּילָה³²,
29 דְּלִכְאוּרָה אִינוּ מוֹכֵן, הֲלֹא מִים עֲנִינִם חֶסֶד, וְאֵיךְ יִלְדוּ אֶפִּילָה שֶׁהוּא עֲנִין שֶׁל חוּשָׁף כּוֹ'. וְכוֹתֵב הַצִּמּוּחַ
30 צִדֵּק בְּאוֹר הַתּוֹרָה³³: וְהוּא (הַפְּרִדֶּס) ז"ל כְּתָב, וְכִמְהָ קֶשֶׁה עֲנִין זֶה לְהוֹלְמוֹ כּוֹ', אֲבָל לְפִי מַה שְׁכַתְּבָתִי
31 אֲתִי שְׁפִיר. וְהֵינֵנו כְּנוֹזָכִים לְעִיל, שְׁפְּנִימִיּוֹת הַחֶסֶד (מִים) נִמְשָׁף וּמִתְגַּלֶּה דִּוְקָא בְּעֲנִין הַגְּבוּרָה (אֶפִּילָה),
32 שְׁעֵנִין פְּנִימִיּוֹת הַחֶסֶד מִתְגַּלֶּה דִּוְקָא בְּגְבוּרָה כְּנוֹזָכִים לְעִיל.

(21) ראה עץ חיים שער יד (שער או"א) פ"ט. שער מ (שער פנימיות וחיצוניות) דרוש ה. קונטרס אחרון לתניא ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנו, א). לקר"ת שלח מא, ד. (22) ראה המשך תער"ב פרק"ד (ח"א ע' תנ"ד [ח"ב ע' תרכ"ד] ואילך). (23) אוה"ת שם ע' א'שפז. (24) טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ג. (25) הגדה של פסח. (26) ראה זהר ח"א רמט, ב. ח"ב רטו, א. ועוד. (27) משלי ה, ה. וראה אוה"ת שם ע' א'שפ ואילך. (28) פ"ג. (29) מיכה ד, ו. וראה סוכה נב, ב. (30) שער ה (שער סדר האצילות) פ"ג. (31) ראה ספר הבהיר סימן קפח. (32) שמו"ר פט"ו, כב. (33) שם ע' א'שפז.

1 **וְעַל** פִּי זֶה יוֹכֵן מִה שֶׁנֶּאֱמַר וְהִפְכֵּתִי אֲבָלָם לִשְׁשׁוֹן גּוֹ', דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן, אִיךְ יְהוּפֶךְ מִן הַקֶּצֶה אֶל
2 הַקֶּצֶה, הָרִי עֲנִין הָאָבֶל כִּי הוּא עַל פִּי תוֹרָה, וְאִיךְ יִכְלִים לְהִפְכוֹ. אִךְ הָעֲנִין הוּא, שֶׁהָאָבֶל דִּתְשַׁעֶה
3 בְּאֵב מִצַּד עֲנִין הַגְּבוּרוֹת הוּא רַק בְּחִיצוֹנִיּוֹת, אָבֶל סִיבַת הַגְּבוּרוֹת הוּא עֲנִין הַחֶסֶד, וְהֵינּוּ, שֶׁגְּבוּרוֹת אֵלוֹ
4 פְּנִימִיּוֹתָם חֶסֶד, וְאֶדְרָבָה, פְּנִימִיּוֹת הַחֶסֶד בְּנִזְכָּר לְעִיל. וְזֶהוּ וְהִפְכֵּתִי אֲבָלָם לִשְׁשׁוֹן גּוֹ', שָׁאִין זֶה הִנָּחָה מִן
5 הַיָּגוֹן בְּלִבָּד, אֲלֵא גִילּוֹי פְּנִימִיּוֹת אֹר הָאֶהְבָּה וְחֶסֶד שֶׁמִּתְגַּלֶּה לְאַחַר כָּלוֹת הַיָּגוֹן (שֶׁכֵּן הִיָּתָה מוֹסְתֶרֶת
6 פְּנִימִיּוֹת הָאֶהְבָּה), שֶׁהִיא אֶהְבָּה עֲלִינוּנָה יוֹתֵר מִגִּילּוֹי הָאֶהְבָּה שֶׁמְקוּדָם כִּי. וְכִמְבוֹאֵר בְּאַגְרַת הַקֶּדֶשׁ הַנִּזְכָּרֶת
7 לְעִיל¹⁹ בְּעֲנִין אִם רָחֵץ ה' גּוֹ', שֶׁאֵז הֵנָּה גַם ה' יִתֵּן הַטּוֹב וְיֵאָר פְּנִי אֵלָיו בְּכַחֲנִית אֶהְבָּה מְגוּלָה אֲשֶׁר
8 הִיָּתָה תַּחֲלָה מְלִיפֶשֶׁת וּמוֹסְתֶרֶת בְּתוֹכָהּ מְגוּלָה, וְיִתְמַתְקוּ הַגְּבוּרוֹת בְּשִׁרְשָׁן כִּי.

9 (ד) **וְעוֹד** עֲנִין בְּזֶה, כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיף בְּמֶאֱמָר³⁴, שֶׁכִּשְׁהִמְלִיךְ רוּאָה בְּעֵינָיו גּוֹדֵל יִסּוּרֵי בְנוֹ יִקְירוֹ כִּי, מִתְחַרֵּט
10 עַל הַיִּסּוּרִין וְכוּ'. וְהָעֲנִין בְּזֶה, דְּהֵנָּה, יֵשׁ מִצָּב שֶׁהֵבֵן אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל הַיִּסּוּרִים, מֵאִיָּה טַעַם
11 שִׁיָּהִיָּה, אִם מִצַּד שָׁאִין בְּכַחוֹ לְקַבֵּלָם, אוֹ מִצַּד שָׁאִינוֹ מְרָגִישׁ שִׁיִּסּוּרִים אֵלוֹ בָּאִים מִצַּד אֶהְבָּתוֹ שֶׁל הָאָב
12 אֵלָיו, וְהֵינּוּ, שֶׁאִף שֶׁבְּאַמְתָּ הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת הִנָּהֶגֶת הֵבֵן בְּאוֹפֶן הַמְבוֹאֵר בְּאַגְרַת הַקֶּדֶשׁ הַנִּזְכָּרֶת לְעִיל¹⁹,
13 שָׁאִין לְבֵן חֶכֶם לְהַפּוֹךְ עוֹרָף לְנוֹס לְמִצּוֹא לוֹ עֲזָרָה אוֹ אֲפִילוֹ מִלִּיץ יוֹשֵׁר לְפָנֵי אָבִיו הַרְחֵמֶן כִּי, רַק לְהִיּוֹת
14 יוֹשֵׁר יִחְזוּ פְּנֵימוֹ כִּי לְסִבּוֹל הַכְּאוּתִיו בְּאֶהְבָּה לְטוֹב לוֹ כִּי, מְכַל מְקוֹם, נִמְצָא הֵבֵן בְּמַעֲמָד וּמִצָּב שָׁאִינוֹ
15 מְרָגִישׁ שֶׁזֶהוּ מִצַּד אֶהְבָּתָה הָאָב כִּי. וְלִכֵּן כִּי אֲשֶׁר הָאָב רוּאָה שֶׁהֵבֵן אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל הַיִּסּוּרִים, אֲזִי מִתְחַרֵּט
16 עַל הַיִּסּוּרִים, וּמִשְׁפִּיעַ לוֹ חֶסֶדִים בְּגִלּוֹי. וּמִמְשִׁיף לְבָאֵר, שֶׁאִף שֶׁהַיִּסּוּרִים הֵם כְּדִי לְתַקֵּן הֵבֵן, הָרִי הַקֶּבֶ"ה
17 יָכוֹל לְתַקֵּן שְׁלֵא עַל יְדֵי יִסּוּרִים. וְזֶהוּ שֶׁאֵנוּ מְבַקְשִׁים³⁵ מִחוּץ בְּרַחֲמֵיךְ הַרְבִּים אָבֶל לֹא עַל יְדֵי יִסּוּרִים כִּי,
18 כִּי הוּא כֹל יָכוֹל כִּי. וְזֶהוּ גַם מִה שֶׁנֶּאֱמָר³⁶ כֹּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שִׁמְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי ה'
19 רוּפְאֶךָ, וְהֵינּוּ, שֶׁרְפוּאָת הַקֶּבֶ"ה הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁמְלַכְתִּיחִילָה לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ, דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן, הֲלֹא אֵין
20 יִסּוּרִים בְּלֹא עוֹן³⁷, וְאִם לֹא יִהְיֶה לוֹ הַיִּסּוּרִים כִּי, אִיךְ יִהְיֶה תִּיקוֹן הַחֲטָא כִּי. אִךְ הָעֲנִין הוּא, דְּכִינוּן
21 שֶׁהַקֶּבֶ"ה הוּא כֹל יָכוֹל, הָרִי בִּיכְלָתוֹ לְתַקֵּן הַחֲטָא גַם שְׁלֵא עַל יְדֵי יִסּוּרִים.

22 (ה) **וְזֶהוּ** מִה שֶׁנֶּאֱמַר וַיְבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁתּוֹת מִים מִמֶּרָה כִּי מָרִים הֵם גּוֹ', וַיֹּרְהוּ הָרִי עַץ וַיִּשְׁלַף
23 אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם גּוֹ'. דְּהֵנָּה, לְפָנֵי מִתֵּן תוֹרָה רְצָה הַקֶּבֶ"ה לְפַעוֹל בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיָּשְׁתּוּ
24 מִים הַמָּרִים, הֵינּוּ לְהַמְשִׁיף אֲלֵיהֶם בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַחֶסֶד, שֶׁבֹא דוֹקָא בְּעֲנִין שֶׁל מֶרָה וּגְבוּרוֹת, שֶׁזֶהוּ עֲנִין
25 מִים הַמָּרִים, שֶׁבְּפְנִימִיּוֹתָם הֵם מִים וְחֶסֶד, וְאֶדְרָבָה, פְּנִימִיּוֹת הַחֶסֶד, בְּנִזְכָּר לְעִיל. אָבֶל בְּפוּעַל, לֹא יָכְלוּ
26 לְשִׁתּוֹת מִים מִמֶּרָה, כִּי מָרִים הֵם, פִּירוּשׁ³⁸ הָעֵם לֹא הָיוּ טוֹבִים, הֵינּוּ, שִׁיִּסּוּרִים הֵם" קָאֵי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
27 כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרָשׁ³⁹ הַדּוֹר הָיָה מֵר בְּמַעֲשָׁיו, שֶׁעֲבוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הִיָּתָה כְּדָבְעִי, שְׁלֹא הָיוּ יִכְלִים לְהִרְגִישׁ
28 בְּעֲנִין הַמֶּרָה שֶׁזֶהוּ עֲנִין שֶׁל חֶסֶדִים כִּי. וְכִשְׁרָאָה הַקֶּבֶ"ה שְׁלֹא יָכְלוּ לְשִׁתּוֹת מִים מִמֶּרָה, הֵנָּה אִף שֶׁהַטַּעַם
29 לָזֶה הוּא כִּי מָרִים הֵם, שֶׁהִיָּה חֶסֶד בְּעֲבוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מְכַל מְקוֹם, כִּינּוֹן שֶׁבְּפוּעַל לֹא יָכְלוּ לְשִׁתּוֹת כִּי,
30 מֵאִיָּה טַעַם שִׁיָּהִיָּה, אֲזִי וַיֹּרְהוּ הָרִי עַץ וַיִּשְׁלַף אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם, שֶׁעַץ הוּא עַץ חַיִּים, שֶׁקָּאֵי עַל
31 הַתּוֹרָה, עֲלֶיהָ נֶאֱמָר⁴⁰ עַץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ וְתוֹמְכִיהָ מֵאֲשֶׁר, שֶׁעֲנִין זֶה שִׁיָּיִךְ הֵן לְאֵלוֹ שֶׁהֵם בְּכַחֲנִית
32 יִשְׁשֹׁכֶר, תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים, שֶׁנִּקְרָאִים עַץ הַשְּׁדָה⁴¹, וְהֵן לְאֵלוֹ שֶׁהֵם תוֹמְכִיהָ⁴², בְּחִינַת זְבוּלוֹן⁴³, וְעַל יְדֵי עֲנִין
33 הַתּוֹרָה, עַץ חַיִּים, פּוֹעֲלִים וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם, שֶׁכַּחַת הַתּוֹרָה לְהַמְתִּיק הַמַּיִם הַמָּרִים כִּי.

(34) אוה"ת שם ע' א'שצא. (35) בתפילת העמידה דיוהכ"פ. (36) בשלח טו, כו. וראה גם אוה"ת שם ע' א'שצב. (37) שבת נה, סע"א. (38) או"ת שם. (39) שמו"ר פ"ג, ג. (40) משלי ג, יח. וראה תענית ז, א. זח"ב ס, ריש ע"ב. (41) תענית שם. (42) ראה זח"ג נג, ב. (43) ראה ב"ר פצ"ט, ד.

1 וְהֵעֲנִין בְּזֶה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל בַּמָּאָמֶר הַקּוֹדֵם⁴⁴ בְּמַעֲלַת עֲנִין הַתּוֹרָה, שְׂדוּקָא דְּכָרִי תּוֹרָה קוֹלְטִין⁴⁵, כִּי
2 הַתּוֹרָה יֵרְדָה לְמִטָּה מִטָּה עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה בְּטַעֲנוֹת שֶׁל שְׁקָר כּו'. וְכַמְבּוֹאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת⁴⁶ הִתְפָּרֵשׁ
3 בֵּין תּוֹרָה לְמִצְוֹת, שֶׁמִּצְוֹת לֹא יִכּוּלִים לְהִתְלַבֵּשׁ בְּדָרְכִים שֶׁל הִיפּוֹף הַקְדוּשָׁה, שֶׁהָרִי מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבִירָה
4 הִיא הִיפּוֹף הַדִּין⁴⁷, אָבֵל הַתּוֹרָה נִתְלַבְּשָׁה בְּטַעֲנוֹת שֶׁל שְׁקָר, שֶׁגַם טַעֲנוֹת אֵלּוּ הֵם בְּשִׁקְלָא וְטָרְיָא שֶׁל הַגְּמָרָא,
5 הֵינּוּ שְׁנַעֲשִׂים חֵלֶק מִתּוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר, בְּדֶרֶךְ אֲפֹשֶׁר עַל כָּל פְּנִים, מִה שֶׁכָּתַב בַּתְּנַיִם⁴⁸
6 בְּעֲנִין הַיַּחֲדוּד נִפְלָא שְׁנַעֲשִׂה עַל יְדֵי זֶה שֶׁאָדָם מִבֵּין וּמִשְׁיָג אִיזוּ הִלְכָה בַּמִּשְׁנָה אוֹ בַּגְּמָרָא כּו': וְהִנֵּה הִלְכָה
7 זֹו הִיא חֲכָמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקָּב"ה, שֶׁעָלָה בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁשִּׁיטְעוֹן רְאוּבֵן כֶּף וְכָף דֶּרֶךְ מִשְׁל, וְשִׁמְעוֹן כֶּף וְכָף,
8 יְהִיָּה הַפֶּסֶק בִּינִיָּהֶם כֶּף וְכָף – דְּלִכְאוּרָה תְּמוּנָה, לְמַה נִּקְט דּוּגְמָא מִהִלְכָה שִׁיטְעוֹן רְאוּבֵן כֶּף וְכָף כּו', שְׁזוּהִי
9 הִלְכָה בַּחוּשֵׁן מִשְׁפָּט, שֶׁהוּא חֵלֶק הָרַבִּיעִי מִשְׁלַחַן עֲרוּף, וְלֹא נִקְט הִלְכָה מִשְׁלַחַן עֲרוּף חֵלֶק אוֹרַח חַיִּים,
10 אוֹ מַעֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת הַחֵל מֵאֲנֹכִי הוּי' אֱלֹקִי⁴⁹, שֶׁהֵם בּוֹדֵאֵי דְּבַר הוּי'. אִף הֵעֲנִין הוּא, שֶׁהַמְבּוֹאֵר כָּאֵן הוּא
11 בְּהַמִּשְׁפָּחָה לְהַמְבּוֹאֵר לְפָנֵי זֶה⁵⁰ שֶׁהַתּוֹרָה נִסְעָה וְיֵרְדָה כּו' עַד שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה כּו' בְּדִיו עַל הַקֶּלֶף, וְגַם כְּמוֹ שֶׁהִיא
12 לְמִטָּה פּוֹעֲלַת הַיַּחֲדוּד נִפְלָא עִם הַקָּב"ה, וְלִכֵּן מִבִּיא דּוּגְמָא דְּוִקָא מִהִלְכָה זֹו שִׁיטְעוֹן רְאוּבֵן כֶּף וְכָף וְשִׁמְעוֹן
13 כֶּף וְכָף, שֶׁאֲחָד מֵהֶם וְדֹאֵי אוֹמֵר שְׁקָר⁵¹ (שְׁזוּהוּ עֲנִין שֶׁלֹּא מִצִּינוּ דּוּגְמָתוֹ בְּחִלְקִים הַקּוֹדְמִים שֶׁל הַשְּׁלַחַן
14 עֲרוּף כּו'), וְאִף עַל פִּי כֵן, גַּם בְּעֲנִין זֶה מִתְלַבֶּשֶׁת הַתּוֹרָה וּפּוֹעֲלַת הַיַּחֲדוּד נִפְלָא כּו'.

15 (ו) וְזֶהוּ וִיסְעוּ מִמֶּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילְמָה, שֶׁעַל יְדֵי וִימְתִיקוּ הַמִּים, אֶתְהַפְּכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא, נַעֲשֶׂה וִיסְעוּ
16 מִמֶּרָה, שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְעוּ (הִלְכוּ וְנִתְעַלּוּ) מִעֲנִין הַגְּבוּרוֹת דְּמֶרָה, וַיָּבֹאוּ וְנִכְנְסוּ לְעֲנִין הַחֲסָדִים,
17 שְׁזוּהוּ עֲנִין אֵילְמָה, אוֹתִיּוֹת אֱלֹקִים, שֶׁהוּא שֵׁם מִדַּת הַדִּין וְהַגְּבוּרָה כּו', אֲלֵא שֶׁהַצִּירּוּף הוּא אֱל"י מ"ה,
18 שֶׁהוּא עֲנִין הַחֲסָדִים (הֵינּוּ לְהִפּוֹף הַגְּבוּרוֹת לְחֲסָדִים), כִּי, אֵלִי הוּא עֲנִין הַחֲסָד, וְכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר⁵² חֲסֵד אֱ-ל
19 כָּל הַיּוֹם, וּבִפְרָט אֵלִי (בְּתוֹסֶפֶת יו"ד), שֶׁהוּא הַחֲסֵד הַנִּמְשָׁךְ מִחֲכָמָה⁵³ (יו"ד, שֶׁקָּאֵי עַל סְפִירַת הַחֲכָמָה⁵⁴),
20 הֵינּוּ, לֹא רַק הַחֲסֵד כְּפִי שֶׁהוּא בְּדִרְגַּת הַמַּדּוּת, חֲסֵד דְּלִבְר, אֲלֵא הַחֲסֵד כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד הַמּוֹחִין, חֲסֵד
21 דְּלִגְאוּ⁵⁵. וְאֵלִי מ"ה, הֵינּוּ⁵⁶, שֶׁבְּמוֹחִין גּוֹפָא אֵין זֶה מִצַּד סְפִירַת הַבִּינָה, אֲלֵא מִצַּד סְפִירַת הַחֲכָמָה, כַּחַ
22 מ"ה, שֶׁאִינוּ מוֹכֵן וּמוֹשָׁג⁵⁷, וּבְזוֹה גּוֹפָא לֹא בַּחֲבִינַת כַּחַ דְּחֲכָמָה, אֲלֵא בַּחֲבִינַת מ"ה דְּחֲכָמָה. וְעַד לְפִשְׁטוֹת
23 הֵעֲנִין דְּוִיסְעוּ מִמֶּרָה, אִז מ'פֶּאָרַט אַרְיִס מִהַגְּלוּת, שֶׁהָרִי לְכָל הַדְּעוֹת יֵצְאוּ כְּבֹר יְדֵי חוֹבְתָן בְּיִסּוּרֵי הַגְּלוּת
24 שֶׁהִיוּ עַד עַתָּה, וְנַעֲשֶׂה וִיסְעוּ, אֲלֵה מַסְעִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם⁵⁸, נְסִיעָה אַחֲרֵי נְסִיעָה,
25 בְּעִילּוֹי אַחֵר עִילּוֹי, עַד שֶׁמִּגִּיעִים לְעִבְרַת הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה⁵⁹, עַל יְדֵי מִשִּׁיחַ צִדְקִינוּ, יָבֹאוּ וַיִּגְאֻלְנוּ וַיִּבְקְרוּב מִמֶּשׁ.

(44) ד"ה והקרייתם לכם גו' (לעיל ע' 59 ואילך). (45) מכות יו"ד, א. (46) ראה לקו"ת פ' ראה כ, א. סה"מ תש"ד ע' 132 ואילך. ובכ"מ. (47) ראה ברכות מז, ב. וש"נ. (48) פרק ה. (49) יתרו כ, ב. (50) פרק ד. (51) ראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 31 הערה 43. (52) תהלים נב, ג. (53) ראה אוה"ת שם ע' א'שעט. (54) תניא אגה"ק ס"ה (קז, א). לקו"ת פקודי ג, ד. ביאור"ז להצ"צ ח"א ע' שסג. ובכ"מ. (55) ראה זח"ג קלג, ב (אד"ר). וראה גם אוה"ת שם ע' א'שפז. (56) ראה אוה"ת שם ס"ע א'שצב ואילך. (57) ראה תניא פ"ח. (58) פרשתנו (מסעי) לג, א. (59) פרשתנו (מטות) לב, יט.

התוועדויות

בס"ד. שיחת* אור ליום עש"ק פ' מטות-מסעי, ער"ח מנחם-אב, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

א. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה והקרייתם לכם ערים וגו'.

* * *

ב. המוזכר במאמר¹ ש"דברי תורה קולטין" (מדברי הגמרא במסכת מכות²) – הנה בנוגע לתורה ומצוות עצמם הרי זה במיוחד בנוגע לענין התורה, אבל בכללות, הרי כללות התומ"צ הם קולטין, אלא שישנם החילוקים בין "עידנא דעסיק בה" או אפילו "עידנא דלא עסיק בה"³.

ומובן גם שבמצוות שהם באופן של פעולה נמשכת (בלשון הידוע⁴), נמשך גם ה"עידנא דעסיק בה" (לא רק בשעת העשי, אלא גם) כל זמן שנמשכת הפעולה שלה.

וכל זה – נוסף על כללות הענין שאפילו "בעידנא דלא עסיק בה" הרי זה גם ענין של "מקלט", דכיון שזה קשור עם "דרך החיים", שהו"ע סטרא דקדושה, הרי מובן ששם אין שליטה ללעו"ז. ובלשון המשנה⁵: "העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט (מלאך מליץ טוב) אחד", והרי מובן שאין הכוונה ח"ו שה"פרקליט" יש לו קיום רק בשעת עשיית המצוה, אלא המלאך שנברא ע"י עשיית המצוה מליץ טוב עליו במשך כל ימי חייו – שזהו גם תוכן ענין הקליטה.

אלא שענין הקליטה בתורה הוא ביתר שאת וביתר עוז, ובלשון התניא⁶ (המובא במאמר⁷): "והוא יחוד נפלא כו'", משא"כ במצוות שהיחוד אינו באופן "נפלא", אבל אעפ"כ ישנו ענין של יחוד כו', ועד שהמצוות נקראים "שלוחים", כדאיתא בתנחומא⁸ "כבדו את המצוות שהם שלוחי", שלכן נקרא גם האדם המקיים מצוה "שלוחו של אדם כמותו"⁹ (כמבואר בלקו"ת בהתחלת ספר ויקרא¹⁰); ולכן, גם בכללות ענין התורה ומצוותי' ישנו ענין של קליטה, אלא שבזה גופא ישנו ענין של קליטה ביתר שאת וביתר עוז – "דברי תורה קולטין".

ג. דוגמא לדבר:

בפירושו על המשניות¹¹ מביא הרמב"ם שאחד משישה סדרי משנה הוא הסדר שנקרא בשם "טהרות", ובסדר זה עצמו יש מסכתא שגם היא נקראת בשם "טהרות". והפירוש הפשוט בזה, שבכללות מבואר ענין הטהרות בכל המסכתות שבסדר זה, אבל במיוחד וביתר הדגשה הרי זה במסכתא אחת בסדר זה, שלכן דוקא מסכתא זו נקראת בשם "טהרות", משא"כ המסכתות האחרות.

ומביא גם דוגמא מעניני עולם – בנוגע לשמש וירח וכוכבים, שבין כל הכוכבים, שלכמה מהם יש

(5) אבות פ"ד מ"א (ובפ"י הרע"ב).

(6) פ"ה.

(7) אוה"ת שם (ע' א'תיד). וראה גם במאמר דלעיל שם (תורת

מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 60).

(8) ויקרא ו.

(9) ברכות לד, ב (במשנה).

(10) א, ג ואילך.

(11) ראה בהקדמה לפיהמ"ש (ד"ה והחלק הששי – קרוב לסופו). וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 300. וש"נ.

(*) תוכן וקיצור – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ג ע' 274 ואילך. במהדורא זו באה השיחה בשלימותה, בשילוב החלק המוגה.

(1) פ"ב (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 59). וראה אוה"ת פרשתנו (מסעי) ד"ה זה (ע' א'תיד ואילך).

(2) יו"ד, א.

(3) ראה מכות שם. סוטה כא, א.

(4) ראה מפענח צפונות פ"ה. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ס"ע 197. וש"נ.

שמות מיוחדים (כפי שמצינו בגמרא ובמדרש¹²), ישנו אחד שנקרא בשם "כוכב", שהוא אמנם פרט בכללות ענין הכוכבים, אבל אצלו הרי זה בהדגשה יותר.

ולהעיר, שאף שלכאורה אין זה קשור עם פנימיות הענינים, אלא רק ענין של קריאת שם באופן כך או באופן שני – הרי ידוע בנוגע לכללות ענין השמות בלשון הקודש שאינם שמות הסכמיים, אלא שמות שמורים על עצם הדבר¹³,

– וכמ"ש בשל"ה¹⁴, שבזה התבטאה חכמתו של אדה"ר שהיתה גדולה מחכמת מלאכי השרת, שכאשר שאלו אותם "מה שמור", לא ידעו להשיב, ואילו אדה"ר אמר "לזה נאה לקרותו שור וכו'"¹⁵, לפי שראה את הענינים כפי שהם בשרשם במרכבה העליונה –

ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט¹⁶ ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש" הוא המהוה ומקיים ומחי' את הדבר הנקרא בשם זה, ועפ"ז מבאר המגיד¹⁷ את הפסוק¹⁸ "כל אשר יקרא לו האדם נפש חי" הוא שמור, שהשם הוא חיות הדבר.

וכיון שבלשון הקודש נקרא סדר מסויים בשם "טהרות", שזהו השם שמהוה סדר זה, ובתוך סדר זה יש מסכתא מסויימת שגם היא נקראת בשם "טהרות", ועד"ז בנוגע לשמות בעניני העולם, כשישנו אותו שם הן על הכלל והן על פרט מסויים בכלל זה, כמו שבכללות הכוכבים ישנו אחד שנקרא בשם "כוכב" – הרי מזה מובן שבאותו כלל יכול להיות פרט שהוא ביתר שאת וביתר עוז.

ועד"ז בתורה ומצוותי, שנוסף לכך שכללות ענינים הוא "ונס שמה"¹⁹, שלשם בורחים מפני היצה"ר, "הוא שטן הוא יצה"ר כו"²⁰, ולאח"ז מקטרג ונעשה גואל הדם וכו'²¹ (כמבואר בארוכה בספרי מוסר וגם בספרי חסידות) – הרי זה מודגש במיוחד בענין התורה, ש"דברי תורה קולטין", כמו ערי מקלט.

ד. ובפרטיות יותר, יש גם חילוקי דרגות בנוגע לענינים אלו במצוות גופא:

לכל לראש – הרי זה נראה בגלוי בעיני בשר במיוחד בענין המזווה, כמבואר בכתבי האריז"ל²² שמזווה שומרת מן המזיקין, היינו, שנוסף לכך ששומרת מהיצה"ר (היינו, שלא יחטא מלכתחילה), הנה גם מי שחטא ופגם ועבר את הדרך רח"ל, בכ"ז שומרתו המזווה מן המזיקין.

וזהו הקשר של ענין המזווה לערי מקלט – בדוגמת "דברי תורה קולטין" – כמדובר בארוכה בהתוועדות קודמת²³, שהמזווה נועלת את הבית וכל אשר בו שלא יכנס בו זר, ועאכו"כ שלא יכול ליכנס גואל הדם, דוגמת העיר מקלט שמציל מגואל הדם, שבשעה ש"נס שמה", לא יכול להגיע אליו גואל הדם.

ועד"ז גם ענין התפילין:

על הפסוק²⁴ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", אמרו רז"ל²⁵ "אלו תפילין שבראש". ואם כן הוא בנוגע ל"עמי הארץ" עצמם ש"לא חזו", עאכו"כ שכן הוא בנוגע לשר שלהם למעלה – ד"מזליהו חזי"²⁶ – שע"י קיום מצות תפילין נעשה "ויראו ממך".

(20) ב"ב טז, א.

(21) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ט ס"ע 4.

(22) נסמן במכתב דתחילת חודש תמוז; חמשה עשר בתמוז, חודש הגאולה – שנה זו (אג"ק חכ"ט ע' קפט; ע' רב).

(23) שיחת ש"פ בלק, ט"ז תמוז ס"ז (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 22).

(24) תבוא כח, יו"ד.

(25) ברכות ו, א. וש"נ.

(26) מגילה ג, א. וש"נ. וראה תניא פכ"ד (ל, ב).

(12) ראה ברכות נט, ב ובפרש"י. שבת קכט, ב ובפרש"י. קנו, א ובפרש"י. עירובין נו, א ובפרש"י. פרד"א פ"ו ואילך. ועוד.

(13) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ג ס"ע 273. וש"נ.

(14) יד, א. לט, ב – בהגהה.

(15) תנחומא חוקת ו. ב"ר פי"ז, ד. וש"נ.

(16) ראה כש"ט סק"ד. תניא שעיהוה"א פ"א.

(17) או"ת בראשית סי"ד.

(18) בראשית ב, יט.

(19) פרשתנו (מסעי) לה, יא.

- 1 ועד"ז גם בנוגע לצדקה: אמרו רז"ל²⁷ "אמר הקב"ה נפשו של עני כו' והחיית אותו, חייך שאני מחזיר
- 2 לך נפש תחת נפש, למחר בנך כו'", והיינו, שכאשר בא "גואל הדם" ומתחיל לטעון כו', אזי נעמד ענין
- 3 הצדקה ומגין עליו.
- 4 וביתר שאת – כשישנו הענין של "בית מלא ספרים":
- 5 ובהקדים הדיוק בלשון חז"ל²⁸ – שהוא מדויק בכל הפרטים – שלא נאמר שספרים נמצאים בבית,
- 6 אלא "בית מלא ספרים", היינו, שכל עיקרו של הבית הוא זה שנמצאים בו ספרי קודש, והבית עצמו
- 7 (וכל שאר הענינים שבתוכו) בטל וטפל אליהם²⁹.
- 8 ובדוגמת "כלי שרת (במקדש) (ש) אין מקדשין . . אלא מלאים"³⁰ (כלשון הכתוב³¹: "מלאים"), שאז
- 9 בטל הכלי לענין הנמצא בתוכו, ולכן הנה גם בענין הקדושה שבזה – גדולה יותר הקדושה בענין הנמצא
- 10 בתוכו.
- 11 ועד כפי שנמשך גם בעניני העולם – כמדובר בארוכה שבהסבר בתורת החסידות בנוגע לאורות וכלים,
- 12 שמציאות הכלים וענינם הוא ביטולם לאורות³², הובאה דוגמא מהלכה למעשה בפועל בהלכות שבת
- 13 בנוגע להוצאת אוכלין בכלי:
- 14 ענין ההוצאה בנוגע לשבת קשור עם שיעורים – שמלאכת הוצאה נחשבת מלאכה שלימה רק אם
- 15 נעשתה בשיעור שלה, ויש שיעורים מיוחדים לאוכלין ומשקין ושיעורים מיוחדים לכלים. אבל המוציא
- 16 אוכלין פחות מכשיעור בכלי, הנה אפילו אם הכלי הוא בשיעור השלם שלה, ואילו היו מוציאים את
- 17 הכלי ללא האוכל ומשקה היתה זו מלאכת הוצאה בשלימותה, הנה בשעה שבכלי נמצא אוכל ומשקה,
- 18 אזי מתחשבים בשיעור של הענין הנמצא בכלי, ואם האוכל ומשקה הנמצא בכלי הוא פחות מכשיעור,
- 19 ה"ה פטור אף על הכלי, שהכלי טפלה לו³³.
- 20 וכן בנוגע לעניננו – ענין ה"קליטה" וה"הצלה" – ידוע הפס"ד ש"מצילין תיק הספר עם הספר"³⁴,
- 21 דכיון שהספר הו"ע של קדושה, ניצל בגללו גם תיק הספר.
- 22 ועד"ז בנוגע ל"יד המחלקת לצדקה"³⁵, וכללות רמ"ח אברים שבאדם שהם כנגד רמ"ח מצוות עשה³⁶
- 23 – הנה ע"פ פס"ד הרמב"ם³⁷ שכל אחד מישראל רוצה לעשות את כל המצוות, נמצא שהמצוות של
- 24 רמ"ח האברים לאמיתתה קשורה עם רמ"ח מצוות עשה, באופן שמציאות האברים בטלה למציאות ענין
- 25 המצוות, ועד שנעשים בדוגמת מאכל או אור הנמצא בכלי, שהכלי מתבטלת ממציאותה ("די כלי ווערט
- 26 אויס מציאות") אפילו כפי שנמצאת בעוה"ז הגשמי.
- 27 כלומר: למרות שכדי להיות כלי שמחזיק אוכל ומשקה יש צורך בכלי שיש לה מציאות דוקא, ואם
- 28 לא הי' בה אורך ורוחב ושיעור, לא היתה יכולה לפעול ענינה בתור כלי שמחזיק אוכל ומשקה – הנה
- 29 בשעה שהכלי פועלת ענינה, ה"ה מתבטלת מלהיות מציאות בפני עצמה, כך, שיש רק מציאות המאכל
- 30 שבתוכה, ולכן "מצילין תיק הספר עם הספר".
- 31 ועד"ז ב"בית מלא ספרים": כאשר ענין זה נעשה כפי רצון התורה (והרי כל אחד מישראל רוצה
- 32 לקיים רצון התורה) – אזי כל מציאות הבית חדלה להיות מציאות בפני עצמה, אלא הוא רק כלי, מקום
- 33 ובית שבו יכולים להמצא הספרים שיוכלו להשתמש בהם וללמוד מתוכם במנוחת הנפש וכו'.

ושבחתני אני תש"ב פ"ב (סה"מ תש"ב ע' 61). ועוד.

(33) שבת צג, סע"ב (במשנה). רמב"ם הל' שבת ספ"ח.

(34) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ששל"ד סי"ח. וש"נ.

(35) לשון התניא – פכ"ג.

(36) מכות כג, סע"ב.

(37) הל' גירושין ספ"ב.

(27) תנחומא משפטים טו.

(28) במדב"ר ר"פ קרח. ועוד.

(29) עפ"ז יומתק סיפור רז"ל (במדב"ר שם) דמשווה בית

מלא ספרים – לטלית שכולה תכלת.

(30) זבחים פח, א.

(31) נשא ז, יג. ועוד.

(32) ד"ה ויטע אשל תש"א פ"ו (סה"מ תש"א ע' 19). ד"ה

וע"פ מרז"ל הנ"ל ד"דברי תורה קולטין", הנה כשהבית "מלא ספרים" – הרי עי"ז נעשה הבית
 "מקלט", ד"דברי תורה קולטין".

ה. ובקשר להציווי שבפרשתנו³⁹ "והקריתם לכם ערים ערי מקלט .. למקלט מגואל גו'",
 – וע"פ המבואר במאמר דלעיל³⁸ השייכות דציווי זה לזמן ד"בין המצרים" (ושי"ל שזהו מהטעמים
 שכל השבוע דפ' מסעי ועאכו"כ קריאתה היא לעולם בזמן שבין המצרים, שזה מורה על השייכות
 ביניהם³⁹) –

כאן המקום לעורר עוד הפעם בענין חמשת המבצעים שנדבר עליהם (תורה, תפילין, מזוזה, צדקה
 ו"בית מלא ספרים"), אשר להם סגולה מיוחדת לשמירת בנ"י מדברים המזיקים כו', דוגמת ערי מקלט⁴⁰
 שהם "מקלט מגואל גו'" (אע"פ שביתר שאת וביתר עוז הרי זה בענין התורה, ובגלוי כפי שנראה בעיני
 בשר, הרי זה במיוחד בענין המזוזה, כמדובר לעיל בארוכה).

ולכן צריך להשתדל בימים אלו "להגביר חיל ולהוסיף כח" בחמשת המבצעים הנ"ל, "מיט א'
 שטורעם" ובדרכי נועם.

וזה יהי' ה"מקלט" לכאו"א מבנ"י ("ונס שמה"), לשומרם ("מגינא ומצלא"⁴¹) מכל דבר בלתי רצוי.
 ויתירה מזו: מכיון שה"מקלט" הוא מצוות הקב"ה – הרי "מקלט" ושמירה זו הם באופן ד"לא אשים
 עליך (מלכתחילה) כי אני ה' רופאך"⁴².

* * *

ו. כיון שהיום הוא קודם וערב התחלת ה' ימים שבין ר"ח מנ"א לתשעה באב, אשר הכוונה בהם
 ושלמותם היא שיהפכו בקרוב ממש לששון ולשמחה⁴³, לכן כאן המקום לעורר לפרסם דברים דלקמן
 לכאו"א מבנ"י, בענין שהזמן גרמא – לחזק בכאו"א מבנ"י האמונה והבטחון בהקב"ה, אף שהוא זמן
 דחושך כפול ומכופל דעקבתי דמשיחא – ובלשון רש"י⁴⁴: "בסוף הגלות לפני ביאת משיח":

סיבת הגלות היא אך ורק כמש"נ "ומפני חטאינו גלינו מארצנו"⁴⁵, היינו שזוהי הסיבה היחידה לגלות
 בנ"י מארצנו. לולי סיבה זו, הנה אף שמלכות רומי, מלכות בבל וכו' היתה כאו"א מלכות אדירה⁴⁶, ובנ"י
 הם בכמות "המעט מכל העמים"⁴⁷, והי' לרומי כו' כמות גדולה של כלי זיין ונשק וכו' – לא הי' כלל
 ביכולתם להגלות את בנ"י, כי אין לגוי שום שליטה ח"ו על בנ"י.

ובזה הוראה גם עכשיו: אף שבנ"י הם ככבשה אחת בין שבעים זאבים⁴⁸, בכ"ז אין מקום לפחד ח"ו,
 ולחשוב איך יכולים לישון ולהמשיך לעסוק בעניניהם מתוך מנוחה, בשעה שמוקפים ומסובבים בשבעים
 זאבים – כי, מהברכות של עם ישראל הוא "עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב"⁴⁹ – מובדלים מכל
 העולם והגויים אשר בו, כאילו שאין עולם כלל מסביבם, והם למעלה מכל חוקי הטבע ומכל הנהגות
 הטבע, ובמילא אי אפשר אשר מי שהוא יוכל לנגוע בהם ח"ו, ואפילו לא באיש אחד מבנ"י.

(42) בשלח טו, כו וברש"י שם. וראה ברכות ה, א.

(43) ראה זכרי' ח, יט. רמב"ם הל' תעניות בסופן.

(44) סוטה מט, ריש ע"ב. ועייג"כ רמב"ם הל' מלכים רפ"א

ובסופן.

(45) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

(46) כמש"נ "והלכנון באדיר יפול" (ישע' יו"ד, לד. גיטין נו,

ב).

(47) ואתחנן ז, ז.

(48) תנחומא תולדות ה. ומסיים: "גדול הוא הרועה שמצילה

ושומרה ושוברן לפני".

(49) בלק כג, ט.

(38) בתחלתו (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 59).

(39) ראה זהר ח"ב רו, ב. של"ה ר"פ וישב (רצו, א) ופ' מסעי

(שסו, ב ואילך).

(40) אף שבערי מקלט יש גם ענין דכפרה (מכות ב, ב ובכ"מ)

– המפורש בקרא הוא (פרשתנו (מסעי) לה, כה) "והצילו העדה

את הרוצח גו", וכשם: מקלט – שזכותא (ת"א עה"פ). וקודם

גמר הדין (שבנדר"ד הוא ער"ז) לא שייך כפרה (תוד"ה אמר מכות

יא, ב. וראה צפע"נ – להרגצובי – שם). – וראה גם שיחת כ"ף

מנ"א ס"ב ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 147

ואילך).

(41) סוטה שבעה ע"ב.

1 אלא שצ"ל כמש"נ בהתחלת הכתוב⁴⁹ ובהקדמה: "כי מראש צורים (ג' האבות⁵⁰, אברהם יצחק ויעקב)
2 אראנו (עם זה) ומגבעות (ד' האמהות⁵⁰, שרה רבקה רחל ולאה) אשורנו", בהנהגתו "רואים" את האבות
3 והאמהות, הנהגתו (הוא "שוכן") באופן ד"עם לבדד", "דתיים שונות מכל עם"⁵¹, ופשיטא שאין ח"ו
4 שום נקב במחיצה המבדלת בין ישראל לעמים, כך, שאין ענין של "חטאינו" אפילו בדקות, מלשון
5 חסרון⁵², כיון שלא חסר מאומה בעבודתו לקונו.

6 ואזי – ה' בדד ינחנו⁵³, "וישכון ישראל בטח בדד⁵⁴ עין יעקב"⁵⁵, ישראל [שהם "עין יעקב", והם
7 "בבת עינו", כביכול, של הקב"ה⁵⁶] מתנהגים בהנהגה ד"בדד" (ואינם רוצים לחקות את הגויים ח"ו),
8 והם שוכנים "בטח", מבלי שום פחד ח"ו.

9 ודברים אלו נאמרו לא לשם "הרגעה" בעלמא, אלא כן הוא אמיתית הדבר: ע"י שה"שוכן" דבני
10 הוא מ"ראש צורים אלו האבות" ו"גבעות אלו האמהות", ע"י הליכה בדרכם בקיום התומ"צ מבלי
11 להתחשב עם הגויים שמסביבו (דוגמת האבות והאמהות, אף שהיו מתי מספר⁵⁷) – עי"ז הוא שוכן בטח
12 מבלי שום פחד מה"שבעים זאבים", ויתירה מזו, וכמש"נ באברהם אבינו אשר למרות ש"אחד הי'
13 אברהם"⁵⁸, בכ"ז (ודקא ע"י זה) "וירש זרעו את כל הארץ"⁵⁸, כיון ש"כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם
14 נחלת גויים"⁵⁹ – ארץ שבעת עממין, ארץ כנען, שנעשית "ארץ ישראל", "לך ולזרעך עד עולם"⁶⁰.

15 ז. ענין הנ"ל נוגע הוא לכא"א מבנ"י, ובכל מקום שהם. ולכן כדאי להשתדל לפרסם זה ככל האפשרי
16 בכדי שיגיע לכא"א מבנ"י.

17 וע"פ מש"נ⁶¹ "מפי עוללים ויונקים יסדת עז גו' להשביט אויב ומתנקם", מובן שזה שייך ונוגע גם
18 לקטנים וקטנות כו'. ולכן יש להשתדל במיוחד לפרסם ולהסביר כל הנ"ל גם לקטנים וקטנות – בסגנון
19 המתאים להם.

20 ומכיון שזה נוגע, כנ"ל, לכא"א, בכל מקום ומקום ובכל פינה, לכן (ומפני עוד כמה טעמים – אין
21 ענין לאסוף את כולם דוקא במקום אחד, אלא) כדאי לבקר בכל המקומות (ובפרט במוסדות חינוך,
22 קייטנות וכו') ששם נמצאים ילדים וילדות כו', ולדבר ולהסביר כהנ"ל.

23 ודברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב⁶², ולכן ברור שדברים הנ"ל יפעלו את פעולתם, לחזק
24 בכא"א מבנ"י הבטחון בהקב"ה ד"לא ינום ולא יישן שומר ישראל"⁶³ בכל מקום שהם ובכל הזמנים,
25 ועי"ז ילך כא"א לבטח דרכו, כפשוטו בעוה"ז הגשמי, ועאכ"כ בנוגע להליכה בדרך המלך, מלכו של
26 עולם הקב"ה, "דרך ה' לעשות צדקה ומשפט"⁶⁴ – לימוד התורה וקיום המצוות והתעסקות ב"הנהגה בהן
27 מנהג דרך ארץ"⁶⁵, מתוך הרחבה והרווחה ומתוך שמחה וטוב לבב.

28 ח. וע"פ המדובר כמ"פ⁶⁶ שבימים אלו במיוחד, צריך להוסיף בין בתורה ובין בצדקה⁶⁷ (כללות כל

(50) במדבר"ר פ"כ, יט. וראה פרש"י עה"פ.

(51) אסתר ג, ח.

(52) ראה לקו"ת פרשתנו (מטות) פכ, א. ובכ"מ.

(53) האזינו לב, יב (וראה במדבר"ר שם).

(54) וע"י "בדד" אלו, מתקנים ומהפכים את "(איכה ישבה)

בדד" (איכה א, א) – לששון ולשמחה (ראה איכ"ר ספ"א.

רשימות הצ"צ לאיכה בתחלתו [אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'לד]).

(55) ברכה לג, כח. וראה תקו"ז תט"ו: "איתמר הכא בטח

בדד, ואיתמר התם ב' במפקנו דגלותא ה' בדד ינחנו ואין עמו

א"ל נכר, לא איתערבון בבנוי ערבוביא הגוירים". ועד"ז שם תי"ח

קרב לסופו.

(56) זכרי' ב, יב. וראה שמו"ר רפ"ג.

(57) ראה ב"ר פמ"ב, ח: "כל העולם כולו מעבר אחד והוא

מעבר אחד".

(58) יחזקאל לג, כד.

(59) תהלים קיא, ו.

(60) לך לך יג, טו.

(61) תהלים ח, ג.

(62) ראה ס' הישר לר"ת שיי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

(63) שם קכא, ד.

(64) וירא יח, יט.

(65) ברכות לה, ב.

(66) ראה שיחת ש"פ דברים, שבת חזון, וא"ו מנ"א תשל"ל

סט"ו ואילך (תורת מנחם – התועדויות חס"א ס"ע 131 ואילך).

ש"פ פינחס, מבה"ח מנ"א תשל"א סט"ז ואילך (תורת מנחם –

התועדויות חס"ה ע' 45 ואילך). וראה גם שיחת ש"פ מט"ו, מ,

מבה"ח מנ"א דאשתקד סכ"ב ואילך (תורת מנחם – התועדויות

חע"ג ע' 101 ואילך).

(67) וכמ"ש (ישעי' א, כז) "ציון במשפט תפדה ושבי"

בצדקה". ד"במשפט" קאי על הלכות התורה (לקו"ת דברים א,

המצוות), הנה נוסף לכך שצריך להסביר (ולפרסם) לכא"א (גם לקטנים) הענין ד"עם לבדד ישכון", שהוא ענין בתורה – צריך להשתדל אשר כא"א (גם הקטנים) יתן עכ"פ פרוטות אחדות לצדקה, בכל יום חול מט' ימים אלו, בתחילת היום.

ובנוגע לשבתות שבימים אלו – כיון שביום השבת אסור לטלטל פרוטות, וגם אין להוציא מרשות לרשות (כמבואר בשו"ע⁶⁸), הנה על זה ישנה ההוראה "והי' ביום הששי והכינינו גו' והי' משנה"⁶⁹ – שביום הששי יתנו "לחם) משנה", סכום כפול לצדקה, גם בעד יום השבת⁷⁰.

[ואף שגם ביום השבת עצמו אפשר לקיים מצות הצדקה ע"י נתינת מאכל לעני וכיו"ב וואדרכה: עיקר הצדקה באופן שהעני יכול ליהנות מיד היא ע"י נתינת עניני אכילה ושתי', שיש בזה מעלה יתירה מבנתינת מעות, שלכן היתה הצדקה של אשת אבא חלקי' חשובה, וזירזה את הברכה של ירידת גשמים יותר מאשר הצדקה של אבא חלקי' עצמו, כמבואר בגמרא⁷¹], מ"מ, מכיון שע"פ רוב, אין הזדמנות לתת צדקה באופן זה, לכן יעשו כנ"ל].

ט. וכאשר יעשו כהנ"ל, בלי נדר, בכל מקום שבו נמצאים בני", הנה בצירוף כולם יחד, וחייבת הקודש מצרפת⁷² – נעשה "כולנו כאחד", שממשיך הענין ד"ברכנו אבינו"⁷³, באופן של ברכה נראית ונגלית בטוב הנראה והנגלה, בכל הברכות,

ועד לכללות הברכות ועיקר הברכות – "וישבתם לבטח בארצכם"⁷⁴, "והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם"⁷⁵, ועד "ואולך אתכם קוממיות", "בקומה זקופה"⁷⁶, מבלי להתפעל כלל מפני אינם יהודים. ועי"ז ממהרים עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה, למטה מעשרה טפחים, ובחסד וברחמים, ע"י משיח צדקנו.

* * *

י. כיון שכל ענין התוועדות זו היא שלא ע"ד הרגיל, אלא זהו בהמשך להמדובר אודות הצורך להגביר חיל בכל חמשת המבצעים, ובכללות הענין דיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, שזה נעשה ע"י עניני תומ"צ, ובפרט ע"י התעוררות ברבים (כמבואר בקונטרס החלצו⁷⁷), בהתוועדות של כו"כ עשירות מישראל,

ולכן היתה ההתחלה בענין של מאמר הקשור עם פנימיות התורה – שזהו ענין השייך להמבואר במאמר⁷⁸ בפירוש הכתוב⁷⁹ "ואם ירחיב הוי' אלקיך את גבולך גו' ויספת לך עוד שלש ערים", שכיון ש"אם ירחיב היינו בביאת משיח", הרי מובן, שהוספת ג' ערי מקלט [הוספה בתורה, "דברי תורה קולטין"] ענינה "התגלות טעמי תורה (פנימיות התורה) לע"ל", ו"טועמי' חיים זכו"⁸⁰ ומעין זה ב"פוצו מעינותיך חוצה", בתורת החסידות הכללית, וכפי שבאה לאח"ז בהבנה והשגה בתורת חסידות חב"ד – במאמר חסידות, שמיוסד על המאמר באור התורה ע"פ זה⁸¹, כמוזכר ומדובר לעיל,

הנה עד"ז גם בנוגע לצדקה (שענינה – לא דיבור, אלא מעשה), כדאי – שלא ע"ד הרגיל – שעכשיו גם יתנדבו ביד נדיבה וביד פתוחה, "כל נדיב לבו"⁸² וכו', ככל הפרטים שבדבר.

(74) בחוקתי כו, ה.

(75) שם, יב.

(76) שם, יג ובתו"כ ופרש"י.

(77) תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ס"ע נג [ע' רכה] ואילך).

(78) פ"ה (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 62). וש"נ.

(79) פ' שופטים יט, ח"ט.

(80) ראה לקו"ש ח"כ ריש ע' 173. וש"נ.

(81) שבהערה 1.

(82) ויקהל לה, ה.

סע"ב). וראה בארוכה בשיחות הנ"ל השייכות של שני ענינים אלו – תורה וצדקה – לענין הגאולה.

(68) או"ח סמ"ו ואילך.

(69) בשלח טז, ה.

(70) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"א ס"ע 229.

(71) תענית כג, ב.

(72) ראה חולין לו, א ואילך וברש"י ותוס'.

(73) נוסח ברכת "שים שלום" בסוף תפלת העמידה. וראה

תניא פל"ב.

- 1 ומסתמא יחלקו גם פתקאות כדי שכל הרוצה יוכל לרשום שמו ושם אמו להזכירו על הציון לכל
2 המצטרף לו.
- 3 וגם אלו שאין להם "מזומן" – יוכלו לרשום בפתקא הסכום שחושבים ליתן, בלי נדר, אבל בהקדם
4 ובזריזות, כמו כל עניני מצוות שצ"ל בזריזות⁸³, ועאכו"כ – הזריזות במצות הצדקה, כמבואר בארוכה
5 באגה"ק סימן כ"א.
- 6 יא. כדי לנצל את הזמן עד שיביאו את הפתקאות עם המעטפות וכו' – הנה כאן גם המקום להוסיף
7 ביאור בהאמור לעיל (ס"ו) שהקיום של בני"ק קשור עם ההנהגה באופן ד"עם לבדד ישכון (שעי"ז) ובגויים
8 לא יתחשב, שזהו הענין ד"המבדיל בין ישראל לעמים".
- 9 וכפי שרואים זאת בענין הצדקה ובענין התורה:
- 10 בענין הצדקה – איתא בגמרא⁸⁴ "מפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל", ועד"ז גם בענין התורה –
11 "שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול"⁸⁵,
- 12 אבל במה דברים אמורים – בשבע מצוות דילי, ועד"ז ההגבלות בשאר הענינים, משא"כ אם לומדים
13 עמו ענין שאינו שייך אליו, הנה לא זו בלבד שלא עושים לו טובה, אלא אדרבה: עי"ז מחייבים אותו
14 בענין של היפך החיים⁸⁶, והיינו, שנוסף לכך שהלומד עמו עושה היפך ציווי הקב"ה, אינו יכול להשלוח
15 מישהו שכוונתו לעשות לו טובה; זהו היפך הטוב עבור היהודי שלומד עמו, והיפך החיים עבור הגוי
16 שלומד ענין שאסור לו ללמדו, כיון שאינו משבע מצוות דילי.
- 17 ועד"ז גם בנוגע לגיור, שזהו ענין שמשנה ועושה מציאות חדשה – ששייך רק לפי הדרך שהראה
18 יוצר האדם ב"דבר הוי" זו הלכה⁸⁷ שעל ידה יכולים לשנות מציאות של אדם.
- 19 ולכן, כל שאר הנוסחאות – אינם אלא לרמות את העולם, יהודים אחרים וגם גויים, והאמת היא –
20 שלא מרמים אף אחד, מלבד את עצמו!...
- 21 וגם את עצמו – אינו מרמה, אלא שהוא משוחד מדבר שאין בו ממש, שהרי אילו הי' דבר שיש בו
22 ממש, לא הי' מוליך אותו בדרך עקומה, שסוכ"ס הורסת לו את הציור והמעמד ומצב וכו'.
- 23 יב. וכפי שנתגלה עתה מה שאומרים במשך שלש שנים – בנוגע לענין השוחד:
- 24 לפני ימים אחדים נאמר בגלוי, במעמד ובפני כל עם ועדה, באופן רשמי ע"י "מיניסטער" – שנתנו
25 שוחד, ועי"ז עיוותו את כל הענינים, כפי שסיפרה כל הפרטים בדבר, כך, שעכשיו כבר לא שייך להתווכח
26 על זה.
- 27 הדבר היחיד שלעת-עתה לא גילו עדיין (אבל גם זה הוא ענין שבמציאות וידוע לכל, אלא שעושים
28 עצמם כלא-יודעים) – שמה שאומרים שהקונסרביטיבים והרפורמים אינם מרוצים מהאפשרות של תיקון
29 החוק, הרי זה דבר שאינו במציאות!
- 30 בגלל ענינים הקשורים עם "כסאות" וכו' וכו' – ביקשו מהם ולחצו עליהם שיצאו במחאה, בקול
31 תרועה וקול גדול וכו', שהם לא יהיו מרוצים מזה וכו', כדי שיוכלו להתווכח אם לכתוב נוסח כזה או
32 נוסח אחר, ולהווכח אם "דין נצח" או "דידהו נצח" – כידוע לכל מי שרוצה לדעת את המצב כמו
33 שהוא לאמיתו.
- 34 וכשם שעכשיו נתגלה ונאמר באופן רשמי מה שהכחישו במשך שלש שנים בנוגע לענין השוחד,
35 אע"פ שכולם ידעו את המציאות – הנה סוכ"ס יתגלה באופן רשמי (מה שיודעים בגלוי גם עכשיו כל

(85) ב"ק לח, א. וש"נ.

(86) סנהדרין נט, רע"א.

(87) שבת קלח, ב.

(83) ראה אנציק' תלמודית (כרך יב) ערך זריזין מקדימין

למצוות (ס"ע תט ואילך). וש"נ.

(84) גיטין סא, א.

אלו שרוצים לדעת...) שהגיעו בקשות ולחץ כו' שישלחו מכאן מחאות וכו', אף שבאמת לא איכפת להם שיתקנו החוק.

יג. ואכן לאמיתותו של דבר, אין בתיקון החוק ענין של פגיעה בכבוד, או ענין של חלוקה לקטיגוריות וסוגי מעמד וכו' – כפי שרוצים לנצל ענינים אלו ולומר שבכך עושים מחיצה בין בני" – שהרי הכל יודעים שאינו אמת!

ובדוגמת המדובר לעיל⁸⁸ בארוכה אודות החילוק ע"פ תורה בין "ראשיכם שבטיכם" עד ל"חוטב עציץ" ו"שואב מימין"⁸⁹ – שכאשר מי ששייך ל"ראשיכם" זקוק לעצים, לא ילך לחטוב עצים בעצמו, ואם ינסה לעשות זאת בעצמו – קרוב הדבר לומר שיזיק לעצמו ולסובבים אותו... ולאחרי כל זה לא יודעים עדיין אם יהיו בידו עצים חטובים!...

וכידוע מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, בעל המאסר והגאולה, ב"ב תמוז תש"ד⁹⁰ (כפי שנזכר פעם בהתועדות ד"ב תמוז⁹¹), בנוגע לנשמות הטועות (בט'):

גביר עם בעל-עגלה הגיעו לעיירה ביום ששי. וכאשר הגביר ראה בעל-עגלה אחר שעגלתו שקעה בבון, נזכר שיש חיוב "עזוב תעזוב עמו"⁹², והלך לעזור לחלץ את העגלה מהבון. אך להיותו גביר, לא הי' לו שום מושג בזה, כך, שלא זו בלבד שלא הצליח לסייע, אלא עוד ניזוק והתלכלך וליכלך את בגדי השבת, והעגלה נשארה בבון!... ואילו בעל-העגלה – מצא אורחים והזמין אותם אליו לסעודת שבת. וכשבאו לשולחן – ישב הגביר לבדו חבול ומלוכלך (אע"פ שקיים את הציווי "עזוב תעזוב"), ואילו בעל-העגלה ישב עם מנין שלם של אורחים וערך סעודה "כיד המלך"...

וסיום הסיפור, שפסקו למעלה, שצריך לשלוח את הנשמות למטה עוה"פ, כדי שהגביר יעסוק בעיקר בהכנסת אורחים, ואילו בעל-העגלה יעסוק בענין של "עזוב תעזוב".

ועד"ז בהאמור לעיל, שכאשר "ראשיכם", ראשי סנהדרין, זקוקים לעצים חטובים כדי שלא לקפוא בחורף – עליהם לפנות ולבקש זאת מ"חוטב עציץ", כיון שהוא בעצמו לא למד כיצד לחטוב עצים, ואילו "חוטב עציץ", לא זו בלבד שלמד חכמת הדבר, אלא התמחה בזה גם במעשה בפועל, עד שנעשה אומן שיודע לחטוב עצים כדבעי; ועד"ז בנוגע ל"שואב מימין".

ועד"ז בנוגע לעניני גיור – להבדיל לגבי חטיבת עצים ושאיבת מים, שהרי מדובר אודות ענין של מצוה שמשנה מציאות שלימה של אדם להיות מציאות של "עם לבדד ישכון".

והגע עצמך⁹³:

כאשר משהו רוצה לעשות שינוי באבר אחד (או בחלק ממנו), ע"י ניתוח פלסטי – בודאי לא יגש לאדם הראשון שימצא ברחוב שמכריז שרצונו לערוך את הניתוח, אלא יחקור וידרוש אם פלוני למד חכמה זו, ולא די בכך, אלא יברר גם אם לאחרי הלימוד עסק בזה בפועל, ואם הצליח בזה; אם הוא חי בענין זה או שעושה זאת רק כדי לצאת י"ח.

ואם הדברים אמורים בנוגע לשינוי חלק של אבר אחד – מובן מזה במכ"ש וק"ו בנוגע לענין הגיור, שמשנה את כל האדם למציאות חדשה, שלכל לראש צריך לידע את החכמה שבדבר, כיצד לעשות זאת, כפי שנתגלה ב"דבר הוי' זו הלכה", בתורת הלכות גיור; וגם אז, לא ימסרו זאת למי שרק למד את החכמה, אלא יבררו תחילה אם גם עסק בזה בפועל, ואם זהו ענין הקשור עם החיות שלו, ונוגע לו

(88) שיחת י"ב תמוז ס"ט ואילך; סי"ח (תורת מנחם – (91) שיחת י"ב תמוז תשכ"ד ס"י (תורת מנחם – התועדות ח"מ ע' 204 ואילך). וש"נ.
(89) ר"פ נצבים.
(90) ס"ד (סה"ש תש"ד ע' 154 ואילך).
(92) משפטים כג, ה.
(93) ראה גם תורת מנחם – התועדות ח"ע ע' 416. וש"נ.

- 1 באמת שהחכמה תבוא לידי פועל בשלימותה, או שלמד זאת רק לשם חכמה, או רק כדי ש"חכם יתקרי",
2 אבל בנוגע לפועל ממש, לחיות בזה באופן שזוהי כל חיותו – הרי זה אצלו בענין אחר.
- 3 וכאשר לא מפקידים בידו לערוך שינוי זה, הרי הפירוש בדבר, שאין זה המקצוע שלו! הוא לא "חוטב
4 עצים" – לא צריך ליתן לו לחטוב עצים; הוא לא "שואב מים" – לא צריך ליתן לו לשאוב מים.
- 5 ועד"ז בנוגע למי שלא למד להיות ראש הסנהדרין, או "ראשיכם" סתם, רב שצריך להיות מורה-הוראה
6 בפועל בענין שבו נעשה מומחה – שהעובדה שנותנים לו תפקיד אחר, אם זה בעסקנות ציבורית או
7 בענין כיו"ב, הרי זה רק בגלל שבמשך עשר, עשרים או שלושים שנה משנותיו לא עסק וחי בענין מסויים
8 זה. והרי הם בעצמם יודעים שלא למדו מקצוע זה וכו'.
- 9 אבל אין בכך עשיית "מחיצה" בין בני, אלא זהו סוג בפני עצמו: ישנו סוג של "ראשיכם", סוג של
10 "שופטים", וסוג של "כל איש ישראל" – כל עשר הדרגות שנימנו בכתוב⁹⁴; אבל כולם – "נצבים ..
11 כולכם לפני הוי' אלקיכם"⁸⁹. כל אחד מישראל, בין אם הוא רוצה או לא, ה"ה נצב תמיד לפני הקב"ה
12 בעצמו; מבלי הבט על מה שאומר, ועל אופן הנהגתו ומעשיו – רוצה באמת להיות "נצב לפני הוי'
13 אלקיכם" כדי לקיים רצון הבורא, כדברי הרמב"ם³⁷.
- 14 יג. וכמדובר כמ"פ – עכשיו⁹⁵ הוא הזמן שיוסיפו תיבת "כהלכה", בהסכם כולם יחד, כי:
15 לאמיתו של דבר, אין מחאה מחוץ-לארץ. ורק אלו שביקשו ודרשו מהם וצעקו עליהם כו' שישלחו
16 מברקים או מכתבי-מחאה, עשו להם את ה"טובה", אבל באמת אין הדבר נוגע להם, כנ"ל.
- 17 וגם שם (בא"י), לא יחשוד אף אחד שהוספת תיבת "כהלכה" באה בגלל לחץ – כפי שנתגלה לפני
18 יומיים⁹⁶:
- 19 אלו שאמרו בשבתם על ה"כסאות" שהם לוחצים לתקן את החוק – הנה גם אז הם לא לחצו; הם
20 נאחזו ב"כסאות", עד שציוו עליהם ללכת... או שהלכו מעצמם מפני כו"כ טעמים שונים וסיבות משונות.
21 ועכשיו הם מחפשים דרכים, ומציעים נוסחאות פראיות שאין בהם כל ממש, וכל אחד יודע שזהו היפך
22 ההלכה, ובלבד לחזור ולתפוס את ה"כסא" – שזה גופא הוכחה שהם לא לוחצים לכתוב "כהלכה".
- 23 ולכן, כשיוסיפו תיבת "כהלכה" – לא יחשוד אף אחד, שפלוני, שרץ מכל הדלתות להציע שיכתבו
24 נוסח שונה (רק לא "כהלכה"), ובלבד שיחזור לשבת על ה"כסא" – הוא זה שלוחץ שיכתבו "כהלכה".
- 25 ובודאי יבין כל אחד שעושים זאת ברצון הטוב, כיון שתפסו שזהו "עם לבדד ישכון",
- 26 וכשם שאומרים ומכריזים שחייבים להבטיח שהמחיצה הגשמית על הגבולות של א"י צריכה להיות
27 נעולה באופן שלא יהיו בה פירצות, שאף אחד לא יוכל לחדור, שאז לא יוכל לחדור גם "מחבל" [ומי
28 שרוצים להכניסו, ישנו פתח עם דלת שאפשר לפתחה באופן המתאים ובזמן המתאים וכו'] – הנה כדי
29 שדברים גשמיים יהיו להם קיום והצלחה, יש צורך שתהי' להם "נשמה", ולדוגמא: "מחיצה" רוחנית
30 ו"מקלט" רוחני, שזוהי ה"נשמה" שמחי' את המחיצה והמקלט הגשמיים, ובנדו"ד, הרי זו המחיצה
31 הרוחנית שבין ישראל לעמים, עי"ז שיודעים מי יהודי ומי אינו יהודי; ואם יש מציאות של אינו יהודי
32 שרוצה להיות יהודי – אזי אדרבה: יש "שער" ו"פתח" ו"דלת" שדרכו אפשר לעשות זאת בגלוי –
33 שזוהי ה"דלת" שפתח הקב"ה, יוצר האדם, באמרו שאפשר לעבור דרכה ולהעשות מציאות חדשה.
- 34 ואשרי חלקם של כל אלו שיפעלו להוסיף תיבת "הלכה" שעה אחת קודם, שע"ז יוסיפו בתוקף של
35 ה"עם לבדד ישכון", בבטחון בפני כל מחבל, ובהגנה והצלחה מפני כל "אויב ומתנקם"⁶¹.

94) ראה זח"ב פב, א.

95) שחברי הממשלה הדתיים – שהיו אמורים לדאוג לתיקון

החוק – הם מחוץ לממשלה – ראה תורת מנחם – התועדויות

96) שהממשלה סירבה לקבלם (המוד"ז).

1 ודוקא ע"י דרך זו יאחדו את כל בני"ח ביחד, שתהי' אחדות אמיתית של בני"ח מכל הסוגים, מבלי הבט
2 על השמות המשונים שיש כאלו שקורין לעצמם, ועד למי ש"בשם ישראל יכונה", שאומר ש"ישראל"
3 אינו עיקר השם, אלא רק כינוי בעלמא⁹⁷, כיון שהוא "כנעני" וכו' וכו' – יתאחדו כולם באופן ד"כולנו
4 כאחד".

5 ואחדות זו תמהר את הברכה ד"ברכנו אבינו", ובשמחה ובטוב לבב, עוד ברגעים האחרונים של
6 הגלות, ונזכה לקיום היעוד שישאל נגאלין מיד⁹⁸, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

7 יד. אחת הכוונות לעריכת ההתוועדות היום – כדי שמיד יוכלו לשמוע את הדברים בכמה מדינות
8 וערים (ע"י אמצעי התקשורת שמסתמא נעשו); ובשאר המקומות שלא הגיעו הדברים מאיזו סיבה שתהי'
9 – הנה מסתמא ימצאו אלו שימסרו להם מיד עכ"פ הנקודות האמורות כאן:

10 לפקח ולעורר את בני"ח ע"ד חמשת המבצעים; פרסום והסברת הענין ד"עם לבדד ישכון"; לעורר את
11 בני"ח על נתינת הצדקה בכל יום חול מט' ימים אלו במיוחד.

12 וכיון שמפקחין על צרכי צבור בשבת⁹⁹, מובן, שצריך להיות הפיקוח וההתעוררות גם ביום ש"ק ר"ח
13 מנ"א, היום שבו "נכנס אב"¹⁰⁰,

14 – ובפרט שר"ח אב בשנה זו חל בשבת, ש"אין עצב בה"¹⁰¹, ו"כל מלאכתך עשוי"¹⁰², כך, שאפילו
15 ה"מלאכות" שצריך לפעול במשך זמן הגלות, "מעשינו ועבודתינו"¹⁰³, צ"ל בשבת באופן שכל אחד
16 מישראל הוא במעמד ומצב של חירות, חירות גם מהגלות –

17 ועי"ז יביאו הענין ד"נכנס אב" לשלימותו – להפוך ימים אלו לששון ולשמחה. ועד"ז בש"ק חזון.

18 וכיון שהאופן דרפואת הקב"ה ("אני הוי' רופאך") הוא שמלכתחילה "לא אשים עליך"⁴² – מקדים
19 רפואה כו', לכן, גם ההשתדלות בפעולות אלו צריכה להיות עוד לפני הזמן ד"משנכנס אב כו'" – ע"י
20 התייעצות וכו' ביום ו' עש"ק, ערב ר"ח מנחם אב, איך שכאז"א יקבל על עצמו להתעסק בכל הנ"ל,
21 בעצמו וכן בנוגע לפירסום כהנ"ל במקום שידו מגעת וכו'.

22 ויה"ר שכל זה ימהר קיום היעוד דיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, ובאופן ד"לא אשים עליך" –
23 מעיקרא ימי ששון ושמחה.

24 טו. עוד ענין בנוגע להנהגת שבת זו, שבת ר"ח מנ"א¹⁰⁴:

25 מנהג חב"ד הוא לומר (בצבור¹⁰⁵) ההפטרה ד"שמעו", ולא ההפטרה דשבת ר"ח, וכידוע הסיפור בזה
26 מכ"ק אדמו"ר נ"ע¹⁰⁶, שפעם אמר בשבת ר"ח מנ"א ההפטרה דשבת ר"ח ("השמים כסא"), וכעבור
27 שנים אחדות כשחל עוה"פ ר"ח מנ"א בשבת אמר ההפטרה ד"שמעו", ואמר אז, שמתחרט על אשר אמר
28 לפני איזה שנים "השמים כסא".

29 ובכל זאת – ע"פ מנהג חב"ד שבשבת שחל ביום א' דר"ח נוהגים להוסיף פסוק ראשון ואחרון
30 דהפטרת מחר חדש¹⁰⁷ (ועד"ז בשבת חנוכה שחל בר"ח¹⁰⁸), מסתבר לומר, שגם בשבת זו, יוסיפו (אחרי

97 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ס"ע 21. וש"נ.
98 רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.
99 ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ו ס"ב. וש"נ.
100 תענית כו, ב (במשנה).
101 ראה משלי יו"ד, כב. ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא
בתורה"ה מ"ד – מו"ק כג, ב.
102 ראה שו"ע אדה"ז שם סכ"א. וש"נ.
103 תניא רפ"ז.
104 בהבא לקמן – שולב גם המשך הביאור בשיחת ש"פ מט"מ.
105 ואע"פ שבצבור אומרים רק הפטרה אחת – הנה באמירת ההפטרה בפני עצמו צ"ל ב' ההפטרות, כמבואר בכ"מ (ראה תורת מנחם – רשימת היומן ס"ע קצו. וש"נ).
106 ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' קנה. וש"נ.
107 כמנהג הספרדים – ראה שו"ע או"ח סתכ"ה ס"ב.
108 ראה גם לקו"ש חל"ה ע' 187 ואילך.

- 1 (ההפטרה ד"שמעו") פסוק ראשון ואחרון דהפטרת שבת ר"ח. ובמכ"ש, כיון שישנן דעות [וכן נהג (פעם
- 2 אחת) כ"ק אדנ"ע, כמובא בסיפור הנ"ל] לומר בשבת זו ההפטרה דשבת ר"ח.
- 3 ולהעיר, שנוסף לכך שבסיפור הנ"ל יש הוראה שבשבת ר"ח מנ"א צ"ל ההפטרה השייכת ל"תלתא
- 4 דפורענותא", ישנו גם חלק הסיפור שלפנ"ז, שפעם אמר אדנ"ע ההפטרה דשבת ר"ח.
- 5 ולכאורה: לשם מה מספרים אודות ענין שהתחרט עליו? – אך זה גופא הוכחה, שזהו ענין שיש לו
- 6 אחיזה בתורה (שלכן אמר בפועל ההפטרה דשבת ר"ח), ולכן מספרים זאת, אלא שמוסיפים, שבנוגע
- 7 לפועל מכאן ולהבא יש להתנהג כדברי הפוסקים שעיקר ההפטרה היא השייכת ל"תלתא דפורענותא".
- 8 וכיון שכן, כדאי וצריך להוסיף פסוק ראשון ואחרון דהפטרת שבת ר"ח, במכ"ש משבת שחל ביום
- 9 א' דר"ח, שאין אפילו קס"ד שיאמרו אז ההפטרה דמחר חודש, ואעפ"כ מוסיפים פסוק ראשון ואחרון
- 10 דהפטרת מחר חודש.
- 11 טז. לכאורה ה' אפשר לומר, שמכיון שההפטרה ד"שמעו" היא "מתלתא דפורענותא" (היפך
- 12 השמחה), אין מקום להוסיף אחרי' פסוקי הפטרה דשבת ר"ח (ענין של שמחה).
- 13 אבל – אינו, כי גם בהפטרות ד"בין המצרים" ישנם גם ענינים של שמחה,
- 14 – ועד שסיום וחותם ההפטרה ד"חזון ישעי'" [שב"תלתא דפורענותא" גופא היא האחרונה וכו'.
- 15 ומטעם זה "אין אנו מפטירין חזון בשבת שחל בו ר"ח אב משום דקיי"ל דאין אבילות כו"109] הוא "ציון
- 16 במשפט תפדה ושבי' בצדקה", שזהו ענין של שמחה, ואדרבה, שמחה גדולה ביותר, בדוגמת מעלת בעלי
- 17 תשובה כו' –
- 18 ובהמשך לעניני שמחה שישנם בהפטרות ד"בין המצרים" – בא גם ענין השמחה הקשור עם ההפטרה
- 19 דשבת ר"ח.
- 20 ויש להוסיף ולהעיר מהשייכות דר"ח לתשעה באב – שהרי "אין אומרים תחנון בת"ב . . משום דמקרי
- 21 מועד"110, כמ"ש111 "קרא עלי מועד", והרי מפסוק זה למדים112 ש"ר"ח איקרי מועד", כיון ש"תמוז
- 22 דהאי שתא (דשילוח מרגלים) מלויי מליוה (שעשו אותו שלושים ימים כדי שיכלו המ' ימים בתשעה
- 23 באב"113), דכתיב קרא עלי מועד לשבור בחוריי" (ויום עיבור החודש קרי מועד)114.
- 24 יז. אך עדיין אפשר לומר שאין להוכיח מההוספה דמחר חודש להפטרת שבת ר"ח, כיון שהיא ג"כ
- 25 בענין דר"ח, משא"כ בנדו"ד, שההוספה דהפטרת שבת ר"ח אינה שייכת לתוכן ההפטרה ד"שמעו" אלא
- 26 היא כענין חדש.
- 27 אמנם, מצינו בנוגע למנהג "להפטיר בחתונה שוש אשיש", ש"אין דוחין מפני' שום הפטרה . . של
- 28 ר"ח או מחר חודש או חנוכה או שירה"115, ש"נוהגין בשבת שיש בו חתן לומר אחר הפטרת השבוע
- 29 שנים או שלשה פסוקים מהפטרת שוש אשיש"116; והרי גם הוספת "שוש אשיש" היא כענין חדש.
- 30 ולהעיר, שבשו"ע117 יש שקו"ט בזה מצד הענין שאין מדלגין מנביא לנביא118, אלא שבזמן הזה אין
- 31 חוששים לענין הדילוג מנביא לנביא, אם בגלל שקורין ההפטרה מתוך החומש כו', או מצד טעם אחר119;
- 32 אבל לא נזכר שם חילוק אם ב' ההפטרות הם חד ענינא או שההפטרה הנוספת היא כענין חדש120.

(115) רמ"א או"ח סוסתכ"ח.

(116) שו"ע שם סקמ"ד ס"ב.

(117) ראה רמ"א שם סתכ"ה ס"ב, ובמג"א.

(118) מגילה כד, א.

(119) ראה אנציק' תלמודית (כרך יו"ד) ערך הפטרה ס"ה (ע')

וש"נ.

(120) ראה גם לקו"ש שם ע' 189.

(109) תוס' מגילה לא, ב.

(110) שו"ע או"ח סתקנ"ט ס"ד.

(111) איכה א, טו.

(112) פסחים עז, ריש ע"א (ובפרש"י).

(113) ראה תענית כט, א.

(114) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ס"ע 115

ואילך. וש"נ.

- יח. וכל זה – בנוגע להנהגה דשבת; ועד"ז גם מה שנוגע להנהגה שלפנ"ז, בערב שבת ר"ח, כנ"ל
בארוכה.
- וע"פ האמור לעיל ששומעים את הדברים במקומות נוספים, הנה אלו ששומעים זאת במקום ששם
כבר אור היום, יתחילו מיד להגביר חיל ולהוסיף כח בענין חמשת המבצעים,
- ובשאר המדינות – ינצלו את הזמן להתכונן עכ"פ לפעולות ביתר שאת וביתר עוז בערב שבת וערב
ר"ח, עי"ז שיתאספו ויחליטו מה מקבל כל אחד בנוגע לעצמו ובנוגע לפרסום הענין בכל מקום שידו
מגיע.
- ועי"ז יפעלו שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה עוד לפני "משנכנס מנחם-אב", באופן ד"לא אשים
עליך" מלכתחילה.
- ועי"י הפעולות בכל הנ"ל, הרי הובטחנו "מצוה גוררת מצוה"¹²¹ (מחמשת המבצעים – לכל תרי"ג
מצוות), עד שמבטלים לגמרי ה"חטאינו" – סיבת הגלות, ועי"ז – מתבטל בדרך ממילא המסובב ד"גלינו
מארצנו", "ומיד הן נגאלין"⁹⁸ כפשוטו, למטה מעשרה טפחים, "בשעתא חדא וברגעא חדא"¹²², עי"י
משיח צדקנו, שהולכים עמו קוממיות לארצנו,
- ויהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, ועד שיראו בעיני בשר שירקדו בט' הימים, ובמיוחד בתשעה באב
שייהפך למועד ויו"ט (כמבואר בכ"מ¹²³), ובקרום ממש.
- [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "א שמחת-תורה"דיקן ניגון" (וניגנו ניגון ההקפות לאביו רלוי"צ
ז"ל, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עודד ביותר השמחה).
- ואח"כ אמר: מסתמא יקחו את היין והמזונות כדי לערוך מיד אסיפה ולעסוק בכל ענינים אלו בשמחה
ובטוב לבב.
- טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאָוואָ".

בס"ד. שיחת ש"פ מטות-מסעי, ר"ח מנחם-אב, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

- א. דובר בהתוועדות הקודמת¹ בנוגע לענין "בין המצרים", שצריך לפעול בהם הענין ד"והפכתי
אבלם לששון"², שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה³.
- וכיון שזוהי הבטחה שנאמרה ב"תורת אמת", הרי בודאי שכך יהי' בפועל, ולא עוד אלא שכך היא
המציאות באמת כבר עתה – ע"ד מש"נ לאברהם אבינו בנוגע לארץ ישראל: "לזרעך נתתי את הארץ"⁴,
והיינו, שאע"פ שנתנית הארץ לבני' בפועל היתה כמה דורות לאח"ז, מ"מ נאמר "נתתי", לשון עבר, כי
"אמירתו של הקב"ה כאילו היא עשוי"⁵, אלא שבעולם הרי זה עדיין בהעלם, אבל בתורה הרי זה כבר
בגילוי.
- ב. ובזה ניתוסף עוד יותר – כשמקשרים זאת עם ענין גשמי (כדלקמן ס"ד), שע"ז ממהרים את
המשכת הענין (שלא ישאר ברוחניות, אלא יומשך) למטה בגשמיות.

(2) ירמי' לא, יב.

(3) ראה זכרי' ח, יט. רמב"ם הל' תעניות בסופן.

(4) לך לך טו, יח.

(5) פרש"י עה"פ.

(121) אבות פ"ד מ"ב הובא בפרש"י עה"ת תצא כב, ח.

(122) זח"א קכט, סע"א.

(123) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 11.

(1) תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 63. ע' 69. ועוד.

- ובהקדים – שמצינו בכמה נבואות שמקשרים את הנבואה עם ענין גשמי, ולדוגמא – בנבואה הקשורה עם בין המצרים: "ויהי דבר ה' אלי לאמר מה אתה רואה ירמיהו ואומר מקל שקד אני רואה ויאמר ה' אלי הטבת לראות כי שוקד אני על דברי לעשותו" – דלכאורה אינו מובן: מדוע הוצרך הקב"ה להראות לו "מקל שקד", ולא ה' די שיאמר לו "שוקד אני על דברי לעשותו"? אך הענין הוא, שהקישור של הנבואה עם דבר גשמי – "מקל שקד" – פועל למהר קיום היעוד והנבואה בגשמיות העולם.⁷
- ותירה מזה מצינו בכמה נבואות, שהנביא נצטווה לעשות פעולה גשמית, כמו "שכב על צדך וגו'"⁸, וכו"ב, שזוהי ה"אחיזה" בגשמיות שפועלת וממהרת המשכת הענין בפועל ממש.
- ג. וענין זה בא בהמשך להמדובר בהתועדות הקודמת⁹, שמצינו בכמה מצוות הקשורים עם ענין של זכרון, שלא די בזכירה כדיבור בלבד, אלא צריך לקשר זאת עם ענין של מעשה, וכמו בפסח, שנוסף על האמירה "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים"¹⁰, מקשרים זאת עם דבר גשמי, כמנהג ישראל (תורה הוא¹¹) להניח על הקערה דברים שמזכירים את הזבחים ואת הפסחים – זרוע (לזכר הפסח) וביצה (לזכר החגיגה)¹², שעי"ז פועלים שהתפלה והבקשה "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים" תומשך ותתקיים בפועל.
- ועפ"ז נתבאר גם בנוגע למ"ש בכתבי האריז"ל¹³ שמצות מזוזה מצילה מיצה"ר כו' – דלכאורה אינו מובן כלל איך מצילה מצות מזוזה מהיצה"ר, בה בשעה שהיצה"ר נמצא בחלל השמאלי שבלב, כמ"ש¹⁴ "לב כסיל לשמאלו", כך, שבכל מקום שבו נמצא האדם, הן בתוך הבית והן מחוץ לבית, הנה כשם שיש בלבו חלל הימני יש בו גם חלל השמאלי עם היצה"ר כו', ומה מועילה לזה קביעת המזוזה על פתח ביתו?
- אך הענין הוא – שהמעשה והסימן הגשמי של האדם שקובע על פתח ביתו מזוזה שבה כתוב "שמע ישראל גו' ה' אחד"¹⁵, שרומז על הביטול של ז' ריקעים וארץ (ח') רוחות העולם לאלופו של עולם (כמ"ש הב"י¹⁶), פועל ענין השמירה – כמרומו בר"ת השם שכתוב ע"ג המזוזה: "שומר דלתות ישראל"¹⁷ – לא רק על פתח הבית כפשוטו, אלא גם על פתח הלב (לא רק הגשמי, אלא גם הרוחני), שעליו נאמר¹⁸ "לפתח חטאת רובץ", שה"חטאת" לא יוכל להכנס ב"פתח" (עכ"פ בנוגע למעשה בפועל, ש"הוא העיקר"¹⁹, שהרי לא מענישים על מחשבה כו'²⁰).
- ד. ומזה מובן גם בנוגע לפעולת הענין ד"והפכתי אבלם לששון" – עי"ז שמקשרים עם ענין גשמי: בנוגע לר"ח מנ"א – שכולל את כל ימי חודש מנ"א (שלכן נקרא בשם "ראש חודש", ולא תחלת החודש כו'²¹) – איתא במשנה²²: "משנכנס אב וכו'", שישנם כמה הגבלות בנוגע לעניני השמחה כו', כי, אע"פ שרוב ימי החודש הם ימי נחמה, הרי ישנם תשעת הימים הראשונים שבהם צריך לפעול הענין ד"והפכתי אבלם לששון".

- (6) ירמ' א, יב"ג ובפרש"י.
 (7) ראה דרשות הר"ן דרוש ב. רמב"ן לך לך יב, ו. לבוש על הקאנטי לך לך שם.
 (8) יחזקאל ד, ד.
 (9) שיחת י"ב תמוז סל"ג (תורת מנחם – התועודיות חע"ו ע' 428).
 (10) פסחים קטז, ב (במשנה).
 (11) ראה תור"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא ברמ"א יו"ד שסע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"פ. סת"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.
 (12) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ג ס"כ. וש"נ.
 (13) נסמן במכתב דתחילת חודש תמוז; חמשה עשר בתמוז, חודש הגאולה – שנה זו (אג"ק חכ"ט ע' קפט; ע' רב).
 (14) קהלת יו"ד, ב.
 (15) ואתחנן ו, ד.
 (16) או"ח סס"א (מסמ"ק).
 (17) סידור האריז"ל (כוונת מזוזה). משנת חסידים מס' מזוזה פ"ג מ"ט. ובכל בו הל' מזוזה (הובא בד"מ יו"ד סרפ"ח): שומר דירת ישראל. וראה לקו"ש ח"ט ע' 123 הערה 22.
 (18) בראשית ד, ז. וראה ברכות סא, ב.
 (19) אבות פ"א מ"ז.
 (20) ראה קידושין מ, א. וראה גם תורת מנחם – התועודיות חע"ה ע' 294. וש"נ.
 (21) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. עט"ר שער ר"ה בתחלתו. ובכ"מ.
 (22) תענית כו, ב.

- ובענין זה יש מעלה מיוחדת בקביעות שנה זו שר"ח מנ"א חל בשבת, שלא זו בלבד שאז מותר
לאכול בשר ולשתות יין, אלא שמצוה "לענגו בעונג אכילה ושת"י" .. להרבות בבשר ויין²³,
- ובפרט ע"פ מה ששמעתי מאמו"ר ז"ל²⁴, שבשבתות של בין המצרים (ובפרט בתשעת הימים)
צריך להדר בענין העונג שע"י אכילת בשר ושתית יין יותר מבשאר שבתות השנה, כי, אם יחסר בזה
בשאר שבתות השנה, הרי זה רק חסרון בהידור מצות עונג שבת, אבל אם יחסר בזה בשבתות אלו, יכול
הרואה לחשוב שזהו בגלל ענין של אבלות שאסור בשבת כו' —
- ולכן יכולים לקשר את הענין ד"והפכתי אבלם לששון" עם דבר גשמי ש"משמח אלקים ואנשים"²⁵
— יין גשמי, שלכן "אין אומרים שירה אלא על היין"²⁶. ועי"ז ממחרים את קיום היעוד "והפכתי אבלם
לששון" בפועל ממש.
- ה. ויש להוסיף בזה, שהשמחה שבענין היין קשורה עם כללות ענין הגאולה:
בנוגע לטעם ש"יין" "משמח אלקים ואנשים", מבואר בחסידות²⁷ שזהו לפי שענינו של יין הוא גילוי
ההעלם, שהרי היין הי' תחילה טמון בענבים, ואח"כ בא לידי גילוי; ולכן הרי זה פועל שמחה, שענינה
גילוי ההעלם.
- וענין זה קשור גם עם הגאולה מהגלות:
בנוגע לסיבת הגלות — "מפני חטאינו גלינו מארצנו"²⁸ — ידועה השאלה בזהר²⁹: "ונפש כי תחטא"³⁰
— תוהא", איך יתכן שאצל איש ישראל יהי' ענין של חטא ח"ו?!
- ושאלה זו היא גם ע"פ נגלה דתורה, שהרי ידוע פס"ד הרמב"ם³¹ בנוגע לכל אחד מישאל, ש"מאחר
שהוא רוצה להיות מישאל, רוצה הוא לעשות את כל המצוות ולהתרחק מן העבירות", וא"כ, איך יתכן
שיעבור על רצון ה'?
- והתירוץ היחידי על זה — כמ"ש הרמב"ם בהמשך דבריו, ש"יצרו הוא שתקפו", והיינו, שפעולת היצר
אינה לשנות ח"ו טבעו של איש ישראל, אלא הוא רק מעלים על רצונו האמיתי ("לעשות את כל המצוות
כו'"), שישאר בפנימיות ולא יבוא לידי גילוי.
- ומזה מובן, שכדי לבטל את סיבת הגלות ולפעול את הגאולה, צריך לבטל את ההעלם וההסתור ולגלות
את פנימיותו של איש ישראל. ולכן הרי זה קשור עם ענין היין המשמח — שענינו גילוי הפנימיות.
- וענין זה מודגש ביותר ביום השבת, כיון שגם ענינו של יום השבת הוא גילוי הפנימיות:
איתא בירושלמי³² שאפילו עם הארץ אינו משקר בשבת. ומזה מובן, שביום חול יתכן שיאמר דבר
שקר. ולכאורה איך יתכן הדבר, הרי התורה אמרה³³ "מדבר שקר תרחק"?! — אך הענין הוא, כאמור
לעיל, ש"יצרו הוא שתקפו", להעלים על הפנימיות שלו.
- ואעפ"כ, ביום השבת אינו משקר, והיינו, שאע"פ שנשאר ע"ה, ולא נעשה ת"ח (שהרי אי אפשר
להיות ת"ח ללא יגיעה, כמארז"ל³⁴ "לא יגעת ומצאת אל תאמין"), מ"מ אינו משקר בשבת, כיון שענינו
של יום השבת הוא גילוי הפנימיות³⁵.

(23) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסרמ"ב. וש"נ.

(24) ראה גם שיחת ש"פ מטות, מבה"ח מנ"א תשי"ד ס"ז (תורת מנחם — התועדויות ח"י"ב ע' 144). וש"נ.

(25) שופטים ט, יג.

(26) ברכות לה, א. וש"נ.

(27) ראה לקו"ת שה"ש ב, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(28) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

(29) ח"ג יג, ריש ע"ב. טז, א.

(30) ויקרא ה, א.

(31) הל' גירושין ספ"ב.

(32) דמאי רפ"ד. רמב"ם הל' מעשר רפ"ב.

(33) משפטים כג, ז.

(34) מגילה ו, ריש ע"ב.

(35) ראה גם תורת מנחם — התועדויות חע"ז ס"ע 8 ואילך.

וש"נ.

1 ו. ומזה מובן שבשבת ר"ח מנ"א צריכה להיות שמחה גדולה, רבה ועצומה ונפלאה, שנמשכת על
2 הימים שלאח"ז (שהרי מיום השבת מתברכין כולהו יומין)³⁶, ומר"ח נמשך על כל ימי החודש, ושמחה
3 זו ממחרת ופועלת קיום היעוד "והפכתי אבלם לששון".

4 וכיון ששמחה פורצת גדר³⁷, ועאכו"כ שמחה רבה כזו – פורצת השמחה את כל הגדרים,
5 – כולל גם פריצת הגדר שלכאורה לא שייך לדלג ("אריינטאנצן") לתשעת הימים יחד עם משיח
6 צדקנו באופן שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, כל זמן שישנו עדיין הענין ד"מפני חטאינו", שבהכרח
7 לבטלו כדי לבטל את הענין ד"גלינו מארצנו" –

8 ו"מיד הן נגאלין"³⁸, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובשמחה וטוב לבב.

9 * * *

10 ז. בהמשך להאמור לעיל שצריך לקשר ענין של נבואה וכיו"ב עם דבר גשמי ופעולה גשמית בפועל
11 ממש – הנה כן הוא בכללות הענין דתומ"צ, ש"המעשה הוא העיקר"³⁹, וכידוע פתגם בעל הגאולה³⁹
12 שבכל ענין של לימוד והתבוננות כו' צ"ל ה"בכ"ן – שזהו"ע של מעשה בערך הלימוד וההתבוננות –
13 שבוחן ומאמת את הלימוד וההתבוננות.

14 וזהו גם כללות הענין ד"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"⁴⁰, והיינו, שנוסף על ענין המעשה
15 שבתלמוד עצמו, שהו"ע הדיבור בתורה, שהרי "עקימת שפתיו הוי מעשה"⁴¹, ועד שהלימוד צ"ל באופן
16 ד"ערוכה בכל"⁴², ב"רמ"ח אברים" (שרובם אינם שייכים לענין ההבנה וההשגה) שדוקא אז
17 "משתמרת"⁴³ באופן נצחי, צ"ל הלימוד באופן שמביא לידי מעשה בפועל, שהוא העיקר.

18 ובפרט ע"פ המבואר בהמשך תרס"ו⁴⁴, שכאשר הלימוד הוא באופן שנוגע להלכה למעשה בפועל,
19 אזי משתדל הלומד להתייגע ולהתעמק יותר כדי להגיע לאמיתת הענין, וללא פניות כו', בידעו, שבמסקנת
20 לימודו תלוי' ההנהגה בענין של מעשה בפועל.

21 ועד"ז בנוגע למצוות – שיש בהם מעשה המצוה, ברכת המצוה (דיבור) וכוונת המצוה (מחשבה) –
22 שהעיקר הוא מעשה המצוה, ואם כיוון את כל הכוונות ולא קיים את המצוה במעשה בפועל, לא יצא
23 י"ח, וכמו"כ ברכת המצוה אינה על הכוונה אלא על המעשה דוקא [ועד שהמעשה בוחן ומאמת גם את
24 הדיבור והמחשבה, שהברכה אינה לבטלה ח"ו, והכוונה היא כדבעי כו'], שעל ידו דוקא נפעלת פעולת
25 המצוה – אברים דמלא⁴⁵ – לבקוע ("דורכברעכן") את העלם הגשם ולהמשיך בו קדושה, שזהו כללות
26 הענין ד"ושכנתי בתוכם"⁴⁶.

27 ח. ועד"ז בנוגע להתוועדות זו, שנוסף לכך שצריכה לפעול – ובודאי תפעל – הענין ד"והפכתי אבלם
28 לששון", ה"ה צריכה לפעול גם בנוגע למעשה בפועל.

29 ולכל לראש – בנוגע להמדובר לאחרונה אודות חמשת המבצעים, שנוסף על מה שהחליטו לעסוק
30 ועסקו בפועל עד עתה, יש להוסיף ולהגביר חיל ביתר שאת וביתר עוז.

31 ובפרט שעניני המבצעים שייכים גם ביום הש"ק:

32 מבצע תורה, וכן בית מלא ספרים – בודאי שייך בפועל ממש גם ביום השבת.

(41) סנהדרין סה, א.

(42) שמואל-ב כג, ה.

(43) עירובין נד, רע"א.

(44) ע' שצ [תקטן] ואילך.

(45) ראה תקו"ז ת"ל (עד, סע"א).

(46) תרומה כה, ח.

(36) זח"ב סג, ב. פח, א.

(37) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(38) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(39) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' יא. וראה גם תורת מנחם –

התוועדויות חע"ו ע' 376. וש"נ.

(40) קידושין מ, ב. וש"נ.

וכן מבצע צדקה שייך בפועל ממש ביום השבת – ע"י נתינת עניני אכילה ושתי'.

ואפילו מבצע תפילין ומבצע מזוזה – הנה אע"פ שבשבת לא מניחים תפילין ולא קובעים מזוזה, הרי פעולת התפילין והמזוזה ישנה בודאי גם בשבת, וכמו ענין השמירה שע"י המזוזה, "ה' ישמר צאתך ובואך גו'"⁴⁷, "שומר דלתות ישראל"⁴⁸, שישנו הן בימות החול והן ביום השבת, ובפרט שמצות מזוזה אינה רק בעת קביעת המזוזה על פתח הבית, אלא המצוה היא שהמזוזה תהי' קבועה, וענין זה ישנו בפועל גם ביום השבת.

ובכל אופן, קבלת החלטות טובות לעסוק בכהנ"ל לאחר יום השבת, במשך תשעת הימים ובמשך כל החודש – בודאי יכולה וצריכה להיות ביום הש"ק, שהרי מפקחין על צרכי ציבור בשבת⁴⁸.

ט. וענין זה ימהר עוד יותר את קיום היעוד "והפכתי אבלם לששון", בביאת משיח צדקנו,

ואז ימשיכו לעסוק בכל ענינים אלו מתוך הרחבה והרווחה כו' – שהרי אין הכוונה שע"י קיום התומ"צ בכלל וההתעסקות בחמשת המבצעים בפרט פועלים את הגאולה ואז יכולים לנוח... אלא אדרבה: "ושם נעשה לפניך.. כמצות רצונך"⁴⁹, שדוקא בימות המשיח יהי' קיום התומ"צ בתכלית השלימות⁴⁹, ויתירה מזה בנוגע לתורה, שתורת עוה"ז הבל היא לגבי תורתו של משיח⁵⁰.

אלא שכל הענינים דלעת"ל תלויים במעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות⁵¹, שעל ידם פועלים ש"מיד הן נגאלין"³⁸ – גאולה כפשוטה,

– וכפי שאמר אדמו"ר מהר"ש לצ"צ, שצריכים ביאת המשיח כפשוטו, ולא די בענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה" כפי שנפעל ע"י הדפסת הלוקטי תורה⁵² –

ע"ז שיעמוד מלך מבית דוד שיכוף כל ישראל לילך בדרך התורה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה' וינצח, ויבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל⁵³, בקרוב ממש.

* * *

י. בהמשך להאמור לעיל – יש להוסיף ולהעיר⁵⁴ (אף שפשוט ומוכן הוא) ועיקר הוא:

כהנ"ל – הן בשיחת ועש"ק וער"ח מנ"א⁵⁵, והן במכתב ט"ו בתמוז⁵⁶ – שהזמ"ג לפעולות אלו ולהתחלתן קודם התחלת ביהמ"צ וקודם (ובמשך) ט' הימים דתחלת מנ"א – הכוונה היא שזמנים הנ"ל דורשים כהנ"ל – בלשון הידוע⁵⁷ – ב"העדפה וזהירות וזריזות יתרה ביתר שאת וביתר עז כפולה ומכופלת למעלה מעלה" מבשאר זמנים,

אבל אם עבר יום ראשון מזמנים הנ"ל או שני ימים וכו' ולא עשה (מאיזו סיבה שתהי') – פשיטא שצ"ל עשי' נמרצה בכהנ"ל, ואדרבה: צריך למלאות את אשר החסיר⁵⁸, נוסף על עבודת היום ביומו.

ונדפס (בהמשך לשיחת יום ועש"ק) בהוספות ללקו"ש ח"ג ע' 279. במהדורה זו ניתוספו כמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(55) ס"ה ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 69 ואילך).

(56) אג"ק חכ"ט ע' רא ואילך.

(57) תניא אגה"ק סוס"ז.

(58) וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר ("היום יום" יד אייר, פסח שני) אודות הלימוד מ"פסח שני", שאף פעם לא אבדו, אלא תמיד (ובפרט בעניני קדושה) אפשר לתקן, אפילו מי שהי' כו', ואפילו "לכם", שזה הי' ברצונו כו' (מהנחה בלתי מוגה).

(47) תהלים קכא, ח. וראה ע"ז יא, א. וש"נ. זח"ג רסג, ב. ועוד.

(48) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סי"ב. וש"נ.

(49) ראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז פי"ז ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך).

(50) קה"ר רפ"ב. פי"א, ח.

(51) תניא רפל"ז.

(52) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 48. ע' 84. וש"נ.

(53) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(54) מכאן עד סוף הסעיף – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א,

1 וי"ל שכיון שבנדו"ז, מקום להצטער ולהתחרט על אשר לא התחיל במועד הנ"ל – בתוקפה הוראת
2 חז"ל⁵⁹: ה' רגיל לקרות דף א' יקרא ב' דפים כו'⁶⁰ – לעשות בכהנ"ל בכפליים לתושי'⁶¹.

3 *

4 יא. המשך הביאור בנוגע להפטרת שבת ר"ח מנ"א, "שמעו", שצריך להוסיף גם פסוק ראשון ואחרון
5 דהפטרת שבת ר"ח – נכלל בשיחת ועש"ק סט"ו ואילך⁶².

6 (וסיים):

7 והמעשה הוא העיקר – שיקויים בפועל מ"ש בסיום הפטרת שבת ר"ח: "והי' מדי חודש בחדשו ומדי
8 שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני"⁶³,

9 – וכדאיתא בילקוט⁶⁴ (ומבואר בחסידות⁶⁵): "אמרו ישראל, רבש"ע, אימתי אתה מחזיר לנו את הכבוד
10 שהיינו עולים בשלשת פעמי רגלים ורואים את השכינה, אמר להם הקב"ה, בני, בעוה"ז (אפילו בזמן
11 בית ראשון שהיו כל החמשה דברים כו'⁶⁶) הייתם עולים בשנה שלש פעמים, כשיגיע הקץ אתם עתידים
12 להיות עולים שם בכל חודש וחודש, שנאמר והי' מדי חודש בחדשו וגו'", והיינו, שלא יצטרכו להמתין
13 לשלש רגלים, אלא יעלו בכל ר"ח ובכל שבת; ומוסיף בילקוט⁶⁷: "והיאך באים בראש חודש ובשבת
14 מסוף העולם, אלא העבים באים וטוענים אותם ומביאים אותם לירושלים .. והוא שהנביא מקלסן מי⁶⁸
15 אלה כעב תעופינה" –

16 בביהמ"ק השלישי, "ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו כמצות רצונך"²⁸, בביאת משיח צדקנו
17 בקרוב ממש.

18 * * *

19 יב. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ויסעו ממרה ויבואו אלימה.

20 * * *

21 יג. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁶⁹ "וישב בה עד מות הכהן הגדול", "שהוא בא להשרות שכינה
22 בישראל ולהאריך ימיהם, והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים, אינו כדאי שיהא
23 לפני כהן גדול. דבר אחר, לפי שהי' לו לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו",

24 – (א) דלכאורה: כיון שהישיבה בעיר מקלט היא כדי להציל מנקמת גואל הדם, מדוע צריך לישיב
25 זמן רב כ"כ "עד מות הכהן הגדול", בה בשעה שמטבע הדברים תשוב חמתו של גואל הדם לאחר משך
26 זמן קצר (כפי שמצינו בדברי רבקה ליעקב שלאחרי "ימים אחדים" "תשוב חמת אחיך"⁷⁰). ולכן מפרש

חמ"ח ע' 224 ואילך; ח"נ ע' 121 ואילך; חנ"ט ע' 216 ואילך).
וש"נ.

(66) ראה יומא כא, ב.

(67) שם רמז תקג.

(68) שם ס, ח.

(69) פרשתנו (מסעי) לה, כה.

(70) תולדות כז, מד. – אלא שבנוגע לרבקה י"ל, שכיון
ש"האמהות נביאות היו" (פרש"י ויצא כט, לד), היתה יכולה
לדעת אימתי תשוב חמת עשו (כשם ש"ברוח הקודש הוגד לה
מה שעשו מהרהר בלבבו" – פרש"י תולדות שם, מב), ואז, לקיים
דברי' ליעקב "ושלחתי ולקחתיו משם" (כפי שפירש רש"י על
הפסוק (וישלח לה, ח) "ותמת דבורה", "מה ענין דבורה בבית
יעקב, אלא לפי .. (ש)שלחה דבורה אצלו לפדן ארם לצאת משם
כו"); אבל בנוגע לכל אדם ש"יראה לעינים" ואינו יודע מה

(59) הובאה בתניא אגה"ת ספ"ט (ראה ויק"ר רפכ"ה).

(60) ומסיים באגה"ת: "והיינו כמשל חבל הנפסק וחזור
וקושרו שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל", והרי כפול (ב"פ)
ומכופל (עוד ב"פ) היינו ד' פעמים ככה – איך שיהי' הביאור
בוה, להתאים עם מ"ש לפני' ד' דפים .. ב' פרקים" (ראה גם
תורת מנחם – התוועדויות חנ"ז ע' 202 ואילך. וש"נ). – מהנחה
בלתי מוגה.

(61) ובודאי נותן הקב"ה כחות על זה, שהרי אינו מבקש אלא
לפי כחן (תנחומא נשא יא. ועוד). – מהנחה בלתי מוגה.

(62) תורת מנחם – התוועדויות חנ"ז ע' 79 ואילך.

(63) ישע"י סו, כג.

(64) יל"ש עה"פ (רמז תקיד).

(65) ראה אוה"ת פרשתנו (מטות) ס"ע א'רעא. וראה גם ד"ה
והי' מדי חודש בחדשו תשכ"ז; תשל" (תורת מנחם – התוועדויות

- רש"י שבישיבת הרוצח בעיר מקלט "עד מות הכהן הגדול" יש גם ענין בפני עצמו (מלבד ההצלה מנקמת גואל הדם), מב' טעמים: "אינו כדאי (הרוצח) שיהא לפני כהן גדול"⁷¹, או "לפי שהי' לו .. להתפלל כו"⁷²; (ב) ענין הכפרה שנפעל ע"י מיתת הכה"ג⁷³ –
- הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חל"ג ע' 206 ואילך.
- יד. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר – הנה:
- בנוגע לפ' מטות – יש הערה בפ' שלח⁷⁴ בנוגע למלחמת מדין, ש"הקב"ה אמר⁷⁵ נקם בני ישראל, ומשה אמר⁷⁶ נקמת הוי", שכבר דובר על זה פעם⁷⁷.
- ובנוגע לפ' מסעי – ישנו ביאור אאמו"ר⁷⁸ בענין השייכות של כה"ג לאריכות ימים (כנ"ל מפירוש רש"י שהכה"ג בא להאריך ימיהם), "כמ"ש⁷⁹ אורך ימים בימינה, הרי שאריכות ימים נמשך מבחי' ימין דהיינו חסדים .. והוא בחי' כה"ג".
- טו. המשך הביאור ב"ינה של תורה" שבפירוש רש"י, בנוגע לשייכות של שני הקצוות שבעם ישראל: הדרגא הכי נעלית – כהן גדול⁸⁰, והדרגא הפחותה ביותר – מכה נפש⁸¹, שכפרת מכה נפש בשגגה⁸² תלוי' בכה"ג⁸³ – נכלל בלקו"ש הנ"ל.
- וענין זה מודגש גם בהמוזכר לעיל (סי"ד) אודות מלחמת מדין, ש"נקמת בני ישראל" ו"נקמת הוי" הם ענין אחד שאי אפשר לחלק ביניהם!

לוי"צ ח"ה ע' עז ואילך.
(79) משלי ג, טז.

(80) שהרי נוסף לכך שעל כל בני" נאמר "ואתם יהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (יתרו יט, ו), ישנו העילוי דשבט לוי, ש"נתונים המה לי מתוך בני ישראל" (בהעלותך ח, טז), "לעבוד את עבודת אוהל מועד" (נשא ד, ל), ובשבט לוי גופא – העיקר הם הכהנים, ואילו על הלויים נאמר "וילוו עליך וישרתוך" (קרח יח, ב), ובכהנים גופא – כה"ג הוא ראש לכל הכהנים, שזוהי תכלית השלימות בקדושה.

(81) שזוהי הענין הכי חמור בדברים שבין אדם לחבירו – שמלבד החומר שבהם בין אדם למקום (שהרי גם הם מצוותיו של הקב"ה שצריך לקיים בגלל ש"קדשנו במצוותיו וצונו"), יש בהם חומר נוסף, שאין יוהכ"פ מכפר עליהם עד שירצה את חבירו (יומא פה, ב) – לא רק השגת גבול וכיו"ב, אלא ביטול מציאותו לגמרי.

(82) ולהעיר גם מפירוש רש"י על הפסוק (משפטים כא, יג) "והאלקים אנה לידו" (שנאמר בנוגע למכה נפש בשגגה), שהוא מלשון "לא יאונה לצדיק כל און" (משלי יב, כא) – שבוז מרומז שסיבת העונש (אף שהחטא הי' בשגגה) היא בגלל שנדרש מכל אחד מישראל שיהי' בדרגת צדיק ש"לא יאונה" לו "כל און", ועאכו"כ הענין דמכה נפש.

(83) ועכצ"ל שיש שייכות ביניהם. וע"ד שמצינו בנוגע לענין הכפרה שע"י קרבנות, שיש צורך שתהי' שייכות ביניהם – עי"ז "שיחשוב אדם .. (ש)ראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה כו" (רמב"ן ויקרא א, ט), או בפשטות, שהכפרה היא מצד הנח"ר שנעשה ע"י הקרבן – "ריח ניחוח", נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" (שם ובתו"כ ופרש"י).

שבבלבו של חבירו, לא יכולה התורה לומר שישב בעיר מקלטו עד אשר תשוב חמת גואל הדם, שהרי אי אפשר לידע בוודאות שכבר אין חשש של פקו"נ כו'. ולכן יש צורך שהתורה תתן סימן לדבר (וראה הערה הבאה).

(71) ואף שזוהי טעם טפל לגבי הטעם העיקרי של ההצלה מגואל הדם – קבעה אותו התורה כסימן לענין העיקרי, והיינו, שמיתת הכהן גדול* (שאו בטל הטעם הטפל) מהוה סימן והוראה מלמעלה לידע שכבר בטל (הטעם העיקרי) החשש מנקמת גואל הדם.

(72) בטעם הצורך בב' הפירושים נתבאר גם, שלפ' הא' קשה, איך יוכל הרוצח להיות לפני הכה"ג שמינו תחתיו*, ובפרט אם יש לכה"ג בן ממלא את מקומו (ראה פרש"י תצוה כט, ל), שמתמנה לכה"ג מיד. ולכן יש צורך בפ' הב', "שהי' לו לכהן גדול להתפלל כו'", שטעם זה אינו שייך לכה"ג השני. אלא שפ' הב' קשה יותר, כיון שאינו מתאים עם מ"ש רש"י בפירוש המשך הכתוב "אשר משח אותו בשמן המשחה": "ורבותינו דרשוהו .. ללמד שאם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומנו אחר תחתיו ולאחר מכאן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני", אף שאצל הכה"ג השני לא שייך הטעם "שהי' לו .. להתפלל כו'" (וראה לקו"ש שבפנים הערה 17).

(73) לשלימות הענין – ראה שיחת כ"ף מנ"א סי"ג (תורת מנחם – התוועדויות חע"ז ע' 148).

(74) לקוטי לוי"צ הערות לזח"ג ע' שעז.

(75) פרשתנו (מטות) לא, ב.

(76) שם, ג.

(77) שיחת ש"פ מטו"מ, מבה"ח מנ"א דאשתקד סי"ד ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ס"ע 95 ואילך).

(78) תורת לוי"צ ע' רפח. וראה גם תורת מנחם – תפארת

(*) לאחר אריכות ימים ושנים עד ק"כ שנה. ופשיטא – לא בגלל שהרוצח "אינו כדאי שיהא לפני כה"ג", שהרי אין מקום לסלק את הכה"ג ח"ו מפני הרוצח, אלא להיפך כו'.

(**) אף שבדוחק ר"ל, שכיון שבזמן שבין מיתת הכה"ג למינוי הכה"ג תחתיו יצא כבר מעיר מקלטו, שוב אין סיבה שיחזור ויגלה עוה"פ.

1 והגע עצמך:

2 הענין ד"נקמת בני ישראל מאת המדינים" – שיין לאלו מבנ"י שנכשלו בחטא של בנות מדין, שהי'
 3 קשור גם עם ענין של ע"ז כו' (כמובא בפירושו רש"י⁸⁴), הן אלו שנהרגו ע"י דייני ישראל, והן אלו שמתו
 4 במגיפה⁸⁵.

5 ואעפ"כ, הנה גם על יהודים כאלו אומר משה רבינו – משה אמת ותורתו אמת⁸⁶ – ש"נקמת בני
 6 ישראל" היא "נקמת הוי'", שבזה מודגשת גודל מעלתן של בנ"י.

7 טז. ומזה מובן כמה חמור הדבר – עד שאין מילים לתארו כו' – שרוצים להכניס לעם ישראל גוים
 8 שרושמים אותם בתור יהודים, בה בשעה שבנוגע ל"מדינים" ישנו לא רק הענין ד"נקמת בני ישראל",
 9 שגם זה כשלעצמו דבר חמור ביותר ("אָ געוואָלדיקע זאַך"), אלא גם הענין ד"נקמת ה'".

10 דבר כזה – אפילו "קומוניסטים" במדינה ההיא לא העלו על דעתם לעשותו, ואילו כאן, ישנם יהודים
 11 שמכריזים שהם אלו שמדברים כביכול בשם דת ישראל ובשם התורה, והם אלו שאחראים לפירצה
 12 במחיצה שבין ישראל לעמים, עי"ז שסוחבים את הגוי לתוך עם ישראל!

13 והרי זה בדוגמת מה שאירע עם זמרי בן סלוא, נשיא בית אב לשמעוני, שהקריב את המדינית לעיני
 14 משה, באמרו שמותר הדבר ע"פ תורה, שכן, "בת יתרו מי התירה לך"⁸⁷.

15 ולכאורה: גם אם הוא בעל תאוה, ואינו יכול להתגבר על יצרו שאנסו – מה לו לסחוב
 16 ("אַריינשלעפּן") את משה רבינו לענין זה? ...!

17 והסיבה לכך שהתורה מספרת זאת – בה בשעה שאפילו "בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב"⁸⁸,
 18 ועאכ"כ כשמדובר אודות נשיא שבט בישראל – כדי להודיע ולהזהיר שיכול להיות מעמד ומצב שיבוא
 19 מישהו שיבחר וימנה את עצמו בתור "נשיא בית אב לשמעוני", ויכריז שיש לו סמיכה לרבנות איש מפי
 20 איש עד משה רבינו, כך, שכל מעשיו הם ע"פ תורה, והוא יסחוב ויכניס "בנות מדין" לעם ישראל רח"ל!
 21 יז. וכל זה כדאי הוא לו – כדי שיוכל לשבת על ה"כסא"!

22 הוא הגיע כבר למעמד ומצב שאיבד לגמרי את הבושה – שהרי הי' צריך להתבייש בעצמו בפני
 23 אשתו ובני ביתו, בפני יהודי שפוגש ברחוב, ואפילו בפני הגוי שאותו הוא רושם בתור יהודי, ונותן לו
 24 שלושים אלף דולר מכספים שיהודים תורמים במגביות של "כל נדרי"... – בה בשעה שהגוי בעצמו יודע
 25 את השקר שבדבר, ויודע גם שפלוגי עושה זאת רק בגלל שלא מוכן לוותר על ה"כסא"!!!

26 וגם לאחר שבעל-כרחו הורידו אותו מה"כסא" – הרי הוא מנסה בכל כחותיו לחזור ולקבל את
 27 ה"כסא", ומחפש פשרות ונוסחאות שונות ומשונות בנוגע לענין הגיור, וכמו הנוסח שהגיויר יהי' "כנהוג
 28 ומקובל בישראל מדור דור", שזהו נוסח שאין בו ממש, כיון שיכול להתפרש גם על הדורות שהנהגתם
 29 לא היתה כדבעי, כמו דורו של זמרי בן סלוא, ה"דור ששופט את שופטיו"⁸⁹, דורו של ירבעם בן נבט,
 30 דורו של אחאב – שכשם שלא הקפידו על כו"כ עניני תומ"צ, כמו"כ לא הקפידו על גיור כהלכה, וכמוכן
 31 מהמסופר בתנ"ך⁹⁰ והשקו"ט בגמרא⁹¹ בנוגע לגירי אריות כו'; ועד"ז בנוגע לנוסח שהגיויר צ"ל "ע"פ
 32 תורה", שיכול להתפרש ע"י ה"קראים" בהתאם לשיטתם וכו'.

(89) ב"ב טו, ב.

(90) מלכים-ב יז, כה.

(91) ראה יבמות כד, ב.

(92) ראה גם שיחת ש"פ פינחס סכ"ג (תורת מנחם –

התועודיות חע"ז ע' 54).

(84) בלק כה, ב.

(85) שם, גיה ובפרש"י.

(86) ב"ב עד, א. סנהדרין קי, סע"א. במדב"ר פי"ח, כ – כגירסת הבחי והכלי יקר קרח טז, לד. וכ"ה בתנחומא שם יא.

(87) סנהדרין פב, א. הובא בפרש"י בלק כה, ז.

(88) ב"ב ככג, א. וראה פסחים ג, א.

והצרה הכי גדולה – שעולם כמנהגו נוהג, ואין פוצה פה ומצפצף! ולאחרי כל זה, משאירים אותם
להיות המנהיגים במפלגה, ומשאירים בידם את הבעלות על הכסף וחלוקת המשרות וכו', שיוכלו ליתן
כסף לכל ה"מלחכי פינכא", ולמנות אותם לתפקידי שררה, כדי שיציב עיבורם, גם במחיר הרמת-יד
נגד "דבר ה' זו הלכה"⁹³, כיון שחושבים שזקוקים להם לצורך פרנסתם, ושוכחים שהקב"ה הוא "הזן
את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים" – כפי שכבר נודע ונתפרסם שנתנו "שוחד" בלוד וברמלה
כו' [והיו גם טענות על כך שנתנו לחבירו יותר ממה שנתנו לו...], ועוד ידם נטוי'.
יח. ולפלא הכי גדול, שמעמד ומצב של חושך כפול ומכופל כזה⁹⁴ – רוצים לומר עליו שזוהי
"אתחלתא דגאולה!"
אותם אנשים שאחראים לפירצה במחיצה שבין ישראל לעמים – הם אלו שטוענים שזוהי "אתחלתא
דגאולה", ומשיגים במרמה חתימות מרבנים כו' שפוסקים כך על יסוד מאמרי חז"ל וכו'⁹⁵.
אין צורך לחפש מדרשים; יש מדרש באיכ"ר⁹⁶ שבו מפורש תוכן הענין ד"אתחלתא דגאולה" בנוגע
לרגע שלאחרי החורבן, שאז נולד מושיען ישראל,
– כמסופר שם אודות יהודי שהי' חורש שדהו, וגעתה פרתו, ועבר שם ערבי שהי' יודע שיחת בהמות,
ואמר לו, שנחרב ביהמ"ק, ומיד לאח"ז געתה פרתו פעם שני', ואמר לו, שנולד מושיען של ישראל –
ואעפ"כ, הנה לאחרי ה"אתחלתא דגאולה" אודותה מדובר באיכ"ר הנ"ל (ועד"ז בנוגע לשאר מדרשי
חז"ל כיו"ב) – אירעו כל הצרות שסבלו בני"י ממלכות רומי, גלות אדום וכו', חושך כפול ומכופל, עד
למה שאירע בדור האחרון ע"י היטלר ימ"ש!
כדי לדעת מהי "אתחלתא דגאולה" – יש לעיין בדברי הרמב"ם בתור פס"ד להלכה,
– אלא שכאשר מרימים יד לנגד "דבר ה' זו הלכה", יכולים להרים יד גם נגד פס"ד הרמב"ם –
שבודאי הי' בקי בדברי חז"ל בגמרא ומדרשים, ואעפ"כ כתב פס"ד ברור בנוגע לסדר הגאולה, וז"ל⁹⁷:
"יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות .. ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה",
– כלומר, שלמרות שיש כאלו שפורצים פרוצות כו', הנה משיח יחזק בדקה, עי"ז שיכוף כל ישראל
כו', להשתדל שעוד יהודי יקיים מצוה וכו',
ולא כמו אלו ששיטתם היא להיפך, שכאשר מדברים אודות חמשת המבצעים, ואומרים שצריך לפעול
שכל יהודי יניח תפילין, ובכל בית יהודי תהי' מזוזה כשרה וכו' – אומרים הם שאי אפשר לעשות כן,
בגלל שיטענו שזוהי "כפי' דתית", ובמדינה דמוקרטית אין מקום ל"כפי' דתית" ח"ו... ובגלל זה מוכנים
לוותר על החינוך של 80 אחוז מילדי ישראל, ולהפקירם בידי השמאלנים, ולהציל רק את ה-20 אחוז
שלהם, כי אם ידרשו יותר, תהי' זו "כפי' דתית"! ורק בבוא זמן ה"בחירות", אזי מרעישים שצריך
להצביע עבור ה"דתיים", וכאן כבר לא מתחשבים בטענה של "כפי' דתית"... ואילו במשך כל ה-4 שנים,
אינם עושים מאומה עבור עניני יהדות.
אבל משיח – אומר הרמב"ם – "יכוף כל ישראל כו'", ולא יתפעל ולא יתבייש בכך שיאמרו שזוהי
"כפי' דתית"! –
וממשיך: "וילחם מלחמות ה'", וגם כאשר ינצח – אין זה מספיק עדיין שיחשב "אתחלתא דגאולה",
אלא זהו עדיין זמן הגלות,

(93) שבת קלח, ב.
(94) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ריש ע' 303. ע' 65. חס"ב ע' 216. ועוד.
(95) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ו ע' 316. חמ"ח.
(96) פ"א, נא.
(97) רש"נ.

- 1 ואילו אתחלתא דגאולה – "קבץ נדחי ישראל" – היא רק לאחר ש"בנה מקדש במקומו" (ואז "הרי
2 זה משיח בוראי").
- 3 וכיון שכך פוסק הרמב"ם, הרי זה פס"ד בתורה שלא תהא מוחלפת⁹⁷, ואף אחד לא יוכל לשנות זאת,
4 לא אסיפות ולא הצבעות, ואפילו לא כל מלכי מזרח ומערב – שרק מהם הוא מתפעל!... מיהודים הוא
5 לא מתפעל, וגם לא מהתורה, ואפילו לא מהקב"ה... אבל בראותו גוי, מלכי מזרח ומערב, אזי מאבד
6 עשתונותיו! ובכן: גם אם יתאספו כל מלכי מזרח ומערב, לא יוכלו לשנות "דבר ה' זו הלכה"!
- 7 ומזה מובן עד כמה מופרך לומר על המעמד ומצב דעתה שזהו אתחלתא דגאולה, בה בשעה שהמצב
8 ברוחניות הוא באופן של חושך כפול ומכופל, עד שלא מתביישים לרשום גוי בתור יהודי; וגם בנוגע
9 למצב בגשמיות – לא היתה מעולם שפלות כזו, שאיבדו לגמרי את העצמאות, וממתנים רק למוצא פיו
10 של הגוי בווינגטון – שנותן רשות שיתנו חלק מארץ ישראל לגוי בשליחותו; בזה מתבטא כל הכח
11 שלהם!
- 12 ובכן: מעמד ומצב שכזה הוא "אתחלתא דגאולה"? – על זה חיכו בני" במשך יותר מאלף ותשע
13 מאות שנה?!
- 14 ואדרבה: כשאומרים שעכשיו כבר "אתחלתא דגאולה", הרי משמעות הדברים היא שמסתפקים
15 במעמד ומצב ההוה, כך, שבזה גופא מאריכים ח"ו את זמן הגלות!
- 16 יט. ונחזור לענינו בנוגע לפירצה במחיצה שבין ישראל לעמים – שעכשיו, לאחר שבעל-כרחם
17 הורידו אותם מה"כסאות" (כנ"ל סי"ז), הרי זו שעת הכושר שצריך לנצלה לפעול את תיקון החוק⁹⁸:
18 ובהקדמה – שמצד הענין של אהבת ישראל צריך לרצות שלכל אחד מישראל יהי מקום חשוב
19 ומכובד כו', גם אם אינו אלא כבוד המדומה... ושלא יפסיד אותו כו'. אבל בנדוד"ד, הרי הם בעצמם
20 אשמים בכך שע"י אופן הנהגתם הגיעו למעמד ומצב שיש לשמוח על זה שאיבדו את המקום החשוב
21 והמכובד כו'.
- 22 והגע עצמך: בתחילה אמרו להם שאם יתעקשו שצ"ל גיור כהלכה, אזי יתקנו את החוק. אלא שהם
23 לא רצו בכך, כיון שחששו שהדבר יגרום להם מצב בלתי נעים כו'. ואח"כ נתגלגלו הדברים כו', עד
24 שזרקו אותם מחוץ לממשלה, ושוב מנסים כל מיני נוסחאות כו' כדי לחזור ולהכנס ולשבת על ה"כסא",
25 כך, שלא יפלא שכבר לא רוצים כלל לשמוע מה שיש להם לומר, גם כשמציעים נוסח של פשרה וכו';
26 אם זוהי הצעה שלהם – אינם רוצים לשמוע כלל!..
- 27 ולכן, הרי זו שעת הכושר לתקן את החוק – כיון שעכשיו לא יהי מקום לחשד שעושים זאת בגלל
28 לחץ כו', בגלל שאין מי שלוחץ (שהרי אלו שמתפארים שהם מדברים בשם דת ישראל, לא נמצאים כעת
29 בתוך הממשלה), אלא עושים זאת מרצונם הטוב,
- 30 – שהרי בנוגע לכל אחד מישראל פוסק הרמב"ם³¹ שרצונו האמיתי (פנימיות הרצון) "להיות מישראל
31 .. לעשות כל המצוות כו'" (אלא ש"יצרו הוא שתקפו" – מי יותר ומי פחות כו') –
- 32 וכפי שניתן להסביר גם בפשטות, שנמצאים בזמן שצריך להשתדל לטובת אחדות העם, ובשביל זה
33 כדאי לתקן את החוק – לו יהא אפילו "שלא לשמה", ובלבד שיתוקן החוק – שצ"ל גיור כהלכה, כיון
34 שאין לך פירוד גדול יותר מזה שכשכבאים לשידוך צריך להתחיל לברר ולחקור ולדרוש בנוגע ליהדותה
35 של אם המדובר או המדוברת כו'.
- 36 וכמדובר כמ"פ⁹⁹ שהדרישה לגיור כהלכה דוקא אין בה משום פגיעה בכבודו של משהו שאין בכחו

(98) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חע"ז ע' 77 ובהערה 95. וש"נ.

(99) ראה גם תורת מנחם שם ע' 76. וש"נ.

(97) עיקר הט' מ"ג העיקרים. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. הל' מלכים פ"א סה"ג. פיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד התשיעי.

לפסוק הלכה כיון שלא למד והתמחה כו'. — כשם שבנוגע לטיפול רפואי אין פגיעה בכבודו של מישהו
כשלא מאפשרים לו לבצע ניתוח כו', אלא פונים דוקא למי שלמד והתמחה בחכמת הרפואה במשך כו"כ
שנים, ובזה כל חיותו כו', כך גם בנוגע לגיור שעל ידו נעשה מגוי יהודי, שענין זה יכול להעשות רק
ע"י מי שלמד ועסק והתמחה בלימוד התורה עד שהגיע למעמד ומצב שביכלתו לפסוק הלכה כו'; הן
אמת ש"אתם נצבים .. כולכם .. ראשיכם שבטיכם .. עד שואב מימך"100, אבל אעפ"כ, יש מי שלא
למד כו', וגם אם למד ו"חכם איתקרי", עדיין אינו פוסק הלכה!

ודוקא באופן כזה נעשית אחדות אמיתית בין בני", באופן ש"נצבים .. כולכם לפני ה' אלקיכם", ואז
— "ברכנו101 אבינו כולנו כאחד"102.

* * *

כ. כאן המקום להזכיר בהמשך להמדובר בהתוועדות שלפנ"ז103 אודות הצורך להסביר גם לילדים
— הן ילדים בשנים והן ילדים בהבנת והשגת עניני התורה — שבנ"י הם "עם לבדד ישכון"104, "בטח
בדד עין יעקב"105, באופן ש"דתיים שונות מכל עם"106, ואין להם מה להתיירא ולהתפעל מהיותם
ברוגמת "כבשה (אחת) העומדת בין שבעים זאבים"107, ו"בגוים לא יתחשב"104, שהגוים אינם רוצים
להתחשב בו ומתייחסים אליו באופן כך וכך — שהרי "לא ינום ולא יישן שומר ישראל"108, ולכן, אף
אחד אינו יכול לפגוע בהם, כיון שבנ"י הם "בבת עינו" של הקב"ה, שאומר, ש"הנוגע בכם נוגע בבבת
עינו"109,

— (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר בבת-שחוק:) ישנם החושבים שזהו מאמר רז"ל או ענין
שהובא בכתבי האריז"ל, אבל זהו פסוק מפורש —

וכפי שמבין גם ילד קטן גודל היוקר של בבת עינו של אדם, ועד כמה הוא שומר עלי' כו'; והרי
הסיבה שכן הוא באדם למטה, היא, לפי שכן הוא בנוגע לאדם העליון כו'.

וכמו"כ נוגע להקב"ה כל דבר שקורה עם איש ישראל, וכמ"ש110 "בכל צרתם לו צר",

ועד כדי כך, שאפילו בנוגע ליהודי שנתחייב מיתה הכי חמורה מד' מיתות ב"ד, איתא במשנה111:
"בשעה שאדם מצטער, שכניה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי",

— ולהעיר מדיוק הלשון "שכניה מה לשון אומרת כו'" (באיזו לשון היא קובלת ומתנודדת עליו112),
והיינו, שאין כאן שאלה אם השכינה אומרת משהו, אלא "מה לשון אומרת", כי, ברור הדבר ללא ספק
כלל שהשכינה אומרת משהו, כיון שנוגע לשכינה מה שקורה עם כל אחד מישראל!

וכאמור לעיל שדברים אלו נאמרים לא לשם "הרגעה" בעלמא, אלא כן הוא אמיתית הדבר.

כא. ובנוגע לפועל:

לכל לראש — עוד לפני ההתעסקות בעניני המבצעים — יש להתחיל בחיזוק ענין הבטחון, ובלשון
הכתוב113: "ישראל בטח בה' עזרם ומגינם הוא",

— ולכן לא מתפעלים מזה שיש באו"ם כ-130 גוים וכולם עומדים נגד יהודי אחד, ואדרבה: כאשר
הם רואים שבנ"י עומדים בתוקף, הרי זה פועל עליהם שלא ירצו להציק לבנ"י —

106) אסתר ג, ח.

107) תנחומא תולדות ה. אסתר פ"י, יא. וראה פס"ר פ"ט.

108) תהלים קכא, ד.

109) זכרי' ב, יב.

110) ישעי' סג, ט. וראה תענית טז, א.

111) סנהדרין מו, א.

112) פרש"י שם.

113) תהלים קטו, ט.

100) ר"פ נצבים.

101) נוסח ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא

פל"ב.

102) חסר הסיום (המו"ז).

103) שיחת ער"ח מנ"א ס"ז (תורת מנחם — התוועדויות

חצ"ז ע' 71).

104) בלק כג, ט.

105) ברכה לג, כח.

- 1 ובהמשך לזה תהי' הפעולה בכל חמשת המבצעים, שהם מצוות כלליות, וכיון ש"מצוה גוררת
2 מצוה"¹¹⁴, הרי זה יביא עד לקיום כל תרי"ג מצוות, כולל גם המצוות שקיומם שייך רק בזמן שביהמ"ק
3 קיים, ואילו עכשיו מקיימים אותם ע"י לימוד הלכות הקרבנות וכו'¹¹⁵, שע"ז ממהרים ומזרזים את בנין
4 ביהמ"ק, שאז יקיימו אותם בפועל ממש,
- 5 וכיון ש"משה ואהרן עמהם"¹¹⁶ – אזי יהי' הענין ד"אלה הדברים אשר דבר משה גו'"¹¹⁷ באופן
6 ש"הואיל משה באר את התורה", "בשבעים לשון"¹¹⁸, כי, "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו
7 שכס אחד"¹¹⁹, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.
- 8 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן המשקה והמזונות, ואמר שישתמשו בזה עבור "סעודה שלישית" או
9 "מלוה מלכה", שבה יערכו אסיפה אודות הפעולות בעניני המבצעים, באופן ד"גדולה לגימה
10 שמקרכת"¹²⁰, ותהי' הצלחה רבה לכל אחד ולכולם ביחד באופן ד"ברכנו אבינו כולנו כאחד".
- 11 ויהי' שכל זה יקרב וימהר את הגאולה – גאולה ברוחניות וגאולה בגשמיות, ועד לגאולה האמיתית
12 והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.
- 13 לאחר תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון הקפות לאביו הרלו"צ ז"ל].

(118) שם, ה ובפרש"י.
(119) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם שבעה ערה 53.
(120) ראה סנהדרין קג, סע"ב ואילך.

(114) אבות פ"ד מ"ב. הובא בפרש"י עה"ת תצא כב, ח.
(115) ראה מנחות בסופה. ועוד.
(116) ראה יומא ה, ב. תוס' פסחים קיד, סע"ב.
(117) ר"פ דברים.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' א

23 מילוי ועירוי מים מעת לעת שלשה ימים.
24 לעיל הובאה ברייתא לגבי נודות עור, כעת מביאה הגמרא
25 ברייתא דומה לגבי קנקנים של חרס: תנו רבנן, קנקנים העשויים
26 מחרס שהם של עובדי כוכבים, שנותנים בהם יין, אם הם חדשים
27 – שלא נתן בהם העובד כוכבים יין מעולם, והם גם גרודים – ללא
28 זפת, מותרין, דהיינו, אם ישראל נתן בהם יין אין יינו נאסר
29 בהנאה. ואם הם ישנים שכבר השתמשו בהם עובדי כוכבים
30 אפילו לזמן מועט, ומוזקפין – או שעובדי כוכבים נתנו בתוכם
31 זפת, אסורין, דהיינו, אם נתן בהם ישראל יין נאסר היין בהנאה.
32 הברייתא מבארת אופן שאפשר להכשיר קנקנים של עובדי
33 כוכבים ישנים או מוזקפים: עובדי כוכבים נותן לתוכן יין – אם
34 עובד כוכבים נתן יין לתוך הקנקנים, וישראל נותן לתוכן מים
35 ומערה את המים מעת לעת ונותן מים חדשים בכל יום במשך
36 שלשה ימים, והקנקנים מותרים. אופן נוסף, עובד כוכבים נותן
37 לתוכן יין – אם עובד כוכבים נתן יין לתוך הקנקנים, וישראל נותן
38 לתוכן ציר של דגים ומוריים – או שומן של דגים, שהם חריפים
39 ומכלים את היין שנבלע בקנקנים, ואינו צריך להכשיר את
40 הקנקנים במילוי ועירוי, ואינו חושש להכניס לקנקנים יין שלו,
41 מפני שהקנקנים מותרים.
42 הגמרא דנה בסיפא של הברייתא שציר ומוריים מכשירים את
43 הקנקנים: איבעי' להו – הסתפקו בני הישיבה,

1 לעשות באותם נודות בכדי שיהיו מותרים בהנאה. אמר ליה רבי
2 ירמיה, כך הורה רבי אמי הלכה למעשה, ממלאין – את הנודות
3 מים שלשה ימים, ומערין – ושופך את המים. ואמר רבא, צריך לערין
4 – לשפוך את המים מעת לעת, דהיינו בכל יום צריך לשפוך את
5 המים ולמלא את הכלי במים חדשים, ועושה כן במשך שלשה
6 ימים, ובזה נותר הכלי בהנאה.
7 קבור מינה – הבין רב יצחק בר יוסף מתשובה זו, הני מילי דידן –
8 שהכשר זה של מילוי ועירוי מים מעת לעת שלשה ימים מועיל
9 דווקא בנודות שלנו, דהיינו של ישראל, שכיון שנבלע בהם
10 תחילה יין של ישראל, אינם בולעים כל כך את היין של העובד
11 כוכבים, אבל דידהו – נודות שלהם, דהיינו של עובדי כוכבים,
12 שהיין שנבלע בהם בתחילה הוא יין נסך, לא די להם בהכשר זה
13 של מילוי ועירוי, אלא טעונים הכשר אחר. אמנם כי אתא –
14 כאשר בא רבין, אמר בשם רבי שמעון בן לקיש, אחר – בין נודות
15 שלנו ואחר – ובין נודות שלהם, מותרים על ידי הכשר של מילוי
16 ועירוי.
17 קבר רב אהא בריה דרבא קמיה דרב אשי למימר – לומר לפני רב
18 אשי, הני מילי – שהכשר זה של מילוי ועירוי מועיל דווקא בנודות
19 העשויים מעור, אבל קנקנים העשויים מחרס שהיין נבלע בהם
20 יותר מנודות של עור, לא די להם בהכשר זה, אלא טעונים הכשר
21 אחר. אמר ליה רב אשי, לא שניא – אין הדין שונה בין בנודות של
22 עור ולא שניא – ובין בקנקנים של חרס, והכשר שניהם הוא על ידי

לקוטי שיחות

פרשת מטות

כרך כה, א

מתורגם ללשון הקודש

24 דטעמא משום דלא ידעה להפלות. הא אם ידעה להפלות
25 לא צריך תו בדיקה". (=ומכך מובן, שהסיבה לחובת
26 הבדיקה הנוספת היא משום שלא ידעה לשם מי נודרת,
27 ואם ידעה, אין צורך לבדוקה שוב). והוא מסיים:
28 "ואפשר שרבינו היה גורס⁶ היכא דבדקנא ל' וידעה
29 להפלות אימא תו לא לבדוק, קא משמע לן":

30 גם רדב"ז אומר "ונראה דגירסת רבינו היא וידע
31 להפלות..." והוא מוסיף: "וזה גירסא נכונה, דאי לגירסת
32 הספרים איכא לאקשויי⁷ (=יש להקשות) וכי מפני שלא
33 ידע להפלות בתחילת השנה לא ידע להפלות בסוף השנה,
34 ומאי קא משמע לן תנא דאמר בודקים כל השנה, ולפי
35 גירסת רבינו קא משמע לן טובא", שלמרות ש"נמצאו
36 יודעין בתחילת השנה", אין קובעים אותו שהוא בחזקת
37 "יודע להפלות", אלא עליו לעבור שוב בדיקה "אפילו
38 בסוף שנה זו"⁸.

39 אך בפירושו למשניות⁹ כותב הרמב"ם במפורש
40 "נבדקים כל י"ב .. היה עולה במחשבתינו .. אם ישאלום
41 שלשים יום ומצאם שלא יבינו נסתלקה חקירתם, אמר אין
42 הענין כן". כלומר, שגם לפני הרמב"ם היתה הגירסא
43 המופיעה בגמרא "ולא ידעה להפלות"¹⁰.

ב.

הלכה זו היא בשני המקרים

44 ב"מאירי"² נאמר: "שבדוקין בכל השנה, רצה לומר
45 שאפילו בדקנו בתחילתה .. ולא ידעו ואחר כך נדרו,
46 אין אומרים כבר נבדקו ואינן יודעין, שמא למדו וידעו,

א.

"בודקים אותן... כל השנה"

1 בהלכות נדרים¹ מביא הרמב"ם, מן המשנה², את
2 ההלכה לגבי נדרי קטן, ואלה דבריו:

3 "קטן בן שנים עשרה שנה ויום אחד וקטנה בת אחת
4 עשרה שנה ויום אחד שנשבעו או נדרו .. בודקין אותן
5 ושואלין אותן אם יודעין לשם מי נדרו .. נדריהן קיימים
6 .. ואם לא ידעו, אין בנדריהם ובדבריהם כלום. וצריכין
7 בדיקה כל השנה כולה שהוא שנת י"ב לקטנה ושנת י"ג
8 לקטן". (כלומר³, קטנה – מתחילת שנת י"ב, בת י"א ויום
9 אחד, עד להיותה בת י"ב ויום אחד. וקטן – מתחילת שנת
10 י"ג, בן י"ב ויום אחד, עד להיותו בן י"ג ויום אחד).

11 ובהלכה שלאחר מכן הוא ממשיך ואומר: "כיצד? הרי
12 שנדרו .. בתחילת שנה זו ושאלו אותן ונמצאו יודעין ונתקיים
13 נדרן ונדרו נדר אחר אפילו בסוף שנה זו צריכין בדיקה ואחר
14 כך יתקיים. ואין אומרים הואיל ונמצאו יודעין בתחילת השנה
15 אין צריכין בדיקה, אלא בודקין אותן את כל השנה הזו
16 כולה".

17 שואל בעל "כסף משנה"⁴: "איני יודע מאין לו זה,
18 דבגמרא⁵ הכי אמרינן (=כך אומרים) .. בודקין כל י"ב
19 למה לי? סלקא דעתך אמינא .. היכא דבדקנא ל' (יום)
20 ולא ידעה להפלות אימא תו לא לבדוק, קא משמע לן.
21 (=היה עולה על הדעת, שאם בדקה שלשים יום ולא
22 ידעה לשם מי נודרת, אין צורך לבדוקה שוב, ובאה
23 ההלכה להדגיש שיש לבדוקה במשך כל השנה). ומשמע

(1) פ"א ה"א.

(2) נדה פ"ה מ"ו (מה, ב).

(3) וכן הפירוש ב"שנת י"ב .. ושנת י"ג" בכ"מ להלן בהשיחה.

(4) וכן בב"י לטו"ד סר"ג.

(5) נדה שם.

(6) וראה גם סמ"ג לאוויין רמב.

(7) ועד"ז הקשה בב"ח לטו"ד שם. וראה גם משנה אחרונה למשניות

נדה שם (וראה חכמת בצלאל שבהערה 13), דמה שיין לאחזוקה בקטנה

(רע"ב נדה שם. וכן ברש"י נדה שם ד"ה תו לא ניבדוק), ובפרט שעשוי

להשתנות דהיכא דקשישא טפי אתיא לכלל דעת יותר (וראה בפרטיות
אנציקלופדי' תלמודית ערך חזקה (ב) – דמעיקרא סט"ו. וש"ס). וראה
לקמן הערה 13, 25.

(8) ראה מאירי נדה שם "ונראה לי הטעם מפני שמא כשבדקנום וידעו
מקרה הוא שהי". ובב"ח שם – "דאיכא למימר דילמא בסוף השנה

שכחור". וראה לקמן סעיף ג וסעיף ה.

(9) נדה שם.

(10) כמו שהעירו בכמה מפרשים.

31 גם אפשרות לגירסא זו, והוא מסכים לאחת מתשובות
32 המפרשים¹² על הסברה "היכא דבדקנא .. ולא ידעה
33 להפלות אימא תו לא ליבדוק". ואם כך, יש למצוא הסבר
34 לכך שהרמב"ם "התחרט" וקיבל דוקא את הגירסא הבלתי
35 נפוצה "יודעה להפלות"?
36 התמיהה אף גדולה יותר: לפי גירסת הרמב"ם,
37 מהדורא בתרא, "יודעה להפלות" נלמד כאן חידוש נפלא,
38 שלמרות שבכל התורה כולה סומכים על חזקה, הרי
39 בנדרים לא כך הוא, ולמרות שכבר בדקוהו וקבעו שהוא
40 בחזקת שיודע להפלות, יש צורך בבדיקה חדשה, שמא
41 השתנה מצבו¹³!
42 יותר מכך: מדברי הרמב"ם "צריכין בדיקה ואחר כך
43 יתקיים" נראה, שעד בדיקתו הנוספת אין נדרו נחשב כנדר
44 כלל, ואפילו לא מתוך ספק¹⁴. כפי שמודגש בדברי בעל
45 הטורים¹⁵ "אינו נדר עד שיבדקום פעם אחרת" – למרות
46 שכבר נקבע שהוא בחזקת "יודע להפלות":
47 ואם כך, ודאי שיש למצוא סיבה מוצקת ביותר לכך
48 שהרמב"ם התחרט במהדורא בתרא שלו, וקיבל את
49 הגירסא הבלתי נפוצה, ואת החידוש המיוחד, שבעניינו אין
50 סומכים כלל על חזקה, אפילו לא כספק.

ד.

"עונת נדרים" – שתי גירסאות

51 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר הברל נוסף בין
52 שתי המהדורות בפירוש המשניות – לגבי זמנה של
53 "עונת נדרים"¹⁷, כלומר, לגבי ההלכה בענין הנדרים,
54 שאין צורך דוקא בגדול, אלא אפילו "מופלא הסמוך
55 לאיש"¹⁸, נדרו קיים:
56 בפירוש המשניות הנפוץ, מהדורא קמא, נאמר:
57 "בודקין כל שנת י"ב לנקבה וי"ג לזכר, וכל עוד שנמצאום
58 יודע נדריו קיימין, ואף-על-פי שהם קטנים, וזו היא עונת
59 נדרים הרמוז אליה בכל מקום". כלומר, "עונת נדרים"
60 מתחילה בשנה שלפני הגדלות – אצל נקבה בהיותה בת

1 וכן בהיפך, אפילו נמצאו יודעין בתחילת השנה, וידעו
2 ונתקיים נדרם, ואחר כך נדרו, אין מקיימין אותן אלא
3 אחר בדיקה".
4 לפי זה אפשר לומר, שדעת הרמב"ם היא, שאמנם
5 הגירסא בגמרא היא, כבגמרא שלפנינו, "סלקא דעתך
6 אמינא .. היכא דבדקנא ולא ידעה להפלות", אך הדין של
7 חובת הבדיקה חל גם "בהיפך", ש"אפילו נמצאו יודעין
8 בתחילת השנה וידעו ונתקיים נדרם, ואחר כך נדרו אין
9 מקיימין אותן אלא אחר בדיקה".
10 אך הרמב"ם בחר להדגיש רק את האופן של "אפילו
11 נמצאו יודעין", משום שבמקרה זה הדין הוא חידוש גדול
12 יותר מאשר במקרה של "אפילו בדקנו .. ולא ידעו", שגם
13 אז הדין הוא שיש צורך בבדיקה נוספת, כדלעיל מדברי
14 רדב"ז.
15 אך תשובה זו אינה מובנת בשלמות, שהרי: אם אכן
16 יש בדין זה חידוש גדול יותר, מדוע אין הגמרא מציינת
17 דוקא אותו? מכך שהגמרא אינה מציינת חידוש זה, מובן,
18 כדלעיל מדברי ה"כסף משנה", ש"אם ידעה להפלות
19 (בתחילת השנה) לא צריך תו בדיקה", כי מחשיבים אותו
20 כבר כ"יודע להפלות".

ה.

שינוי בגירסת הרמב"ם

21 בשנים האחרונות הודפסה¹¹ מהדורא בתרא של פירוש
22 המשניות של הרמב"ם, ואכן, שם נאמר "והיה עולה
23 בדעתנו שלדעת האומר כן, אם נשאלו .. ומצאנום מבינים
24 נחל מלבדוקם". כלומר, אכן לפי הרמב"ם, במשנה
25 אחרונה שלו, הגירסא בגמרא היא "יודעה להפלות", וכפי
26 שמתורץ ב"כסף משנה" ודברי רדב"ז.
27 אך עדיין אין מובן: מעצם העובדה שבמהדורא
28 קמא "קיבל הרמב"ם את הגירסא "ולא ידע להפלות",
29 ומהדורא זו של פירוש המשניות התפרסמה בכל תפוצות
30 ישראל במשך כל הדורות, מובן, שלשיטת הרמב"ם, יש

(15) יו"ד שם. ועד"ז הוא ל' המאירי (הובא לעיל ריש ס"ב): אין מקיימין אותן אלא אחר בדיקה.
(16) משנה תרומות פ"א מ"ג. גיטין סה, א. ובכ"מ.
(17) וראה ג"כ השינוי בפי' "עונת נדרים" – במהדורות דפיהמ"ש שלו תרומות שם (ראה הוצאת קאפח שם).
[בפיהמ"ש נזיר פ"ד מ"ו – גם במהדורא הנפוצה – "עונת נדרים ר"ל י"ג שנים ויום א' והוא שלא הביא ב' שערות". ואולי במס' נזיר ה' לפני המתרגם המהד"ב. ואכ"מ].
(18) נזיר סב, א. ובכ"מ.

(11) הוצאת (ותרגום) קאפח (ע"פ כתב-יד תימנים).
(12) ראה מפרשי הש"ס לנדה שם (חכמת בצלאל, חידושי חתם סופר, מי נדה ועוד).
(13) כמו שהקשה במי נדה (לנדה שם). וראה השקו"ט בחכמת בצלאל (לנדה שם).
[ופשוט שאינו דומה לזה דאם "לא ידעה להפלות" בתחלת שנת י"ב, אין מחזיקין אותה בקטנה (ובודקין כל שנת י"ב) – כי היכא דקשישה טפי אתיא לכלל דעת יותר, כנ"ל הערה 7].
(14) ראה גם מי נדה (למשנה נדה שם). ע"ש.

ה.

דעתו של קטן - אין בה יציבות

תמצית ההסבר לכך היא:

25

לפי שיטת הרמב"ם אין כלל אפשרות של "חזקה" 26
לגבי דעתו ושכלו של קטן. כי משמעות ה"חזקה" היא 27
שהדבר הוא "חזק" ויציב, ובודאי ישאר כך. אך אצל קטן 28
אין כלל מושג של יציבות ותוקף בשכלו. כי אין לו דעה 29
אמיתית. והרי אחת מתכונותיו של בעל דעה היא, 30
שהחלטותיו ומסקנותיו השכליות הן יציבות ובלתי 31
משתנות. ולגבי קטן אנו רואים במוחש שחלים אצלו 32
שינויים בקלות, אין לו החלטה יציבה, וניתן לשנות את 33
החלטותיו בקלות יחסית.²³ 34

כפי שידוע ההסבר על כך²⁴, שקטן פחות מ"ג שנה, 35
למרות שהוא "חריף ובעל השגה ותפיסה ובקי בדיני מצות 36
עשה ומצות לא תעשה בכי טוב", אינו נענש אם עבר על 37
מצוה, כי חסרה לו הדעת. 38

לכן פוסק הרמב"ם "ואין אומרין הואיל ונמצאו יודעין 39
בתחילת השנה אין צריכין בדיקה אלא בודקין אותן את 40
כל השנה הזו כולה" - כי זוהי סברא פשוטה, שאין לגביה 41
מחלוקת, שאין לקבוע חזקה במקרה זה.²⁵ 42

וההבדל בין שתי הגירסאות בגמרא - "ולא ידעה 43
להפלות" או "וידעה להפלות" - הוא: 44
הגירסא בגמרא האומרת "סלקא דעתך אמינא .. 45
דבדקנא ל' ולא ידעה להפלות אימא תו לא ליבדוק", היא 46

אפילו.

(21) שהובא בסמ"ג לאוין רמב"ם. וראה גם הגהמ"י לרמב"ם כאן.
ועוד [אלא שברשב"א גיטין שם כתב (בשיטת הבה"ג) "והיא דאיתא
שתי שערות". וראה מה שהקשה עליו בשב שמעתא שמעתא ה' פ"ב.
ואכ"מ].

(22) הל' נדרים שם ה"ג (וראה ל' הרמב"ם הל' נזירות פ"ב הי"ג. הל'
תרומות פ"ד ה"ה). וכן כתב בטוש"ע יו"ד שם ובש"ך שם סק"ב.
ובמאירי (נדה שם), קרית ספר (על הרמב"ם שם) ועוד - העירו על
הסתירה בין ס' היר ופיהמ"ש, ולא ראו מהד"ב דפיהמ"ש.

(23) ראה סה"מ עת"ר ס"ע קטן. ובכ"מ.

(24) קונטרס התפלה פ"ה (ע' 15 ואילך). סה"מ עת"ר ע' קטן. ועוד.

(25) ע"ד מ"ש בשו"ת חת"ס אה"ע ח"ב סמ"ד (הובא באנציקלופדי
תלמודית שנסמן בהערה 7 ע' תרלו) דמי שעתים חלים ועתים שוטה לא
שייך להעמידו על חזקתו כיון שעשוי להשתנות. ע"ש.

ואולי בנוגע לדעת של קטן הוא יתירה מזו - כי מכיון שאינו בר
דעת (החלטה כו') אין שייך בוה כל הגדר דחזקה, ככפנים.

1 י"א ויום אחד, ואצל זכר - בן י"ב ויום אחד - ונדרים
2 נבדקים אם "יודעין לשם מי נדרו". כך היא גם שיטת
3 רש"י¹⁹ וראשונים נוספים.

4 לעומת זאת, במהדורא בתרא שלו משנה הרמב"ם את
5 דבריו ואומר: "ואחזר שתיים עשרה לנקבה וי"ג לזכר אינן
6 נשאלין, ונדריהן קיימין, ואף-על-פי שהם קטנים (ועל כך
7 הוא מסיים ואומר) וזו היא עונת נדרים...". כלומר, "עונת
8 נדרים" מתחילה אצל נקבה בהיותה בת י"ב ויום אחד
9 (ואצל זכר - בן י"ג ויום אחד) אפילו לא הביאה שתי
10 שערות, ואין צורך בבדיקה, כי נדריהם קיימים "אפילו
11 אמרו אין אנו יודעין"²⁰, שזוהי שיטת בעל הלכות
12 גדולות.²¹

13 וכך פוסק הרמב"ם בספר היד החזקה²², ש"הבן בן
14 י"ג שנה ויום אחד והבת בת י"ב שנה ויום אחד אף-על-פי
15 שאמרו אין אנו יודעין לשם מי נדרנו .. דבריהן קיימין ..
16 ונדריהן נדרים ואף-על-פי שלא הביאו שתי שערות, וזו
17 היא עונת נדרים האמורה בכל מקום". (וההלכה של "קטן
18 בן י"ב שנה... אם יודעין לשם מי נדרו .. נדריהן קיימין",
19 שהובאה לעיל בסעיף א, היא ענין בפני עצמו, כפי
20 שיוסבר להלן בסעיף ז).

21 לפי זה יש לומר, שגם ההבדל בין שתי המהדורות לגבי
22 הגירסא בגמרא, כפי שהוזכר לעיל בסעיף ג - "ולא ידעה
23 להפלות" או "וידעה להפלות" - כרוך בשתי שיטת אלו
24 לגבי "עונת נדרים".

(19) גיטין שם. נדה מו, ב ד"ה לעונת נדרים (ושם סע"א ד"ה כי
פילא). ועוד. וכ"ה גם בשאלות בחוקותי שאלתא קטן.

(20) משא"כ בפיהמ"ש מהד"ק כתב "זה אשר אמרנו בת י"ב שנים
יום א' .. נדריהן קיימין ואפילו אמרו אין אנו יודעין, בתנאי הבאת שתי
שערות".

וגם שינוי זה בין ב' המהדורות תלוי בהשינוי בפירוש "עונת נדרים":
לפמ"ש במהד"ק דפיהמ"ש דעונת נדרים היא השנה שלפני גדלות באם
יודעין להפלות - מהיכי תיתי לומר דבן י"ג שנה ויום א' ובת י"ב ויום א'
שלא הביאו שתי שערות ואמרו "אין אנו יודעין" נדרים נדר (וכקושיית
הש"ס* נדה מה, סע"ב (וכפרש"י שם ד"ה קטן הוא). שם מו, רע"א);

משא"כ לפמ"ש במהד"ב דפיהמ"ש שעונת נדרים היינו "אחזר שתיים
עשרה לנקבה ושלושה עשרה לזכר .. ואע"פ שהם קטנים" - הרי חידוש
התורה בדן זה הוא ד"לגבי נדרים (אזלינן) רק בתר שנים (גם בלי
סמנים) - צפנ"ע על הרמב"ם כאן - ובמילא מובן ש"אפילו אמרו אין
אנו יודעין .. דבריהם קיימין" (כמו גדול שהביא סימנים שאינו יכול
לפטור עצמו בטענה "אין אנו יודעין" - ראה רש"י במשנה נדה שם ד"ה

(*) וראה סמ"ג שבהנחה הבאה ומשנה למלך הל' נדרים שם - שהקשו על הבה"ג ורמב"ם מגמרא זו. וכבר האריכו המפרשים בכמה תירוצים. ואכ"מ.

(**) וכבר העיר בערוך לנר נדה שם (מו, א) דבבה"ג לפנינו איתא כפרש"י. וראה רשב"א שבפנים ההערה.

לקטנה ושנת י"ג לקטן" היא "עונת נדרים", וזהו חידוש 30
התורה לגבי "מופלא הסמוך לאיש", 31

אשר משום כך ניתן לעיין בכך מהו החידוש 32
העיקרי²⁸: הפרט של "מופלא" (שיודע להפלות), או הפרט 33
של "סמוך לאיש", שהוא בשנה הסמוכה לגיל הבגרות. 34

לעומת זאת, לפי השיטה ש"עונת נדרים" היא "בן י"ג 35
שנה ויום אחד... בת י"ב שנה ויום אחד .. ואף-על-פי 36
שלא הביאו שתי שערות", יש לומר, שכל מושג הנדרים 37
לפני שנה זו של בגרות – ב"שנת י"ב לקטנה ושנת י"ג 38
לקטן" – איננו מתבסס על הגיל, אלא תלוי בכך שהם 39
"יודעים לשם מי נדרו". 40

והרי זוהי משמעות ההבדל בין שני סוגים אלו של 41
"עונת נדרים" – (א) "הבן בן י"ג שנה ויום אחד והבת 42
בת י"ב שנה ויום אחד .. ואף-על-פי שלא הביאו ב' 43
שערות", (ב) "שנת י"ב לקטנה ושנת י"ג לקטן" ויודעין 44
להפלות: 45

החידוש בתורה לגבי "בן י"ג ויום אחד והבת... 46
ואף-על-פי שלא הביאו שתי שערות" הוא לגבי הגיל, שגיל 47
הנדרים מתחיל מיד כשנעשה בן י"ג שנה ויום אחד והלכה 48
זו אכן אינה תלויה בדעת – כפי שפוסק הרמב"ם, כדלעיל, 49
ש"אף-על-פי שאמרו אין אנו יודעין... דבריהן קיימין". 50

ולאחר מכן ישנו חידוש אחר, של "שנת י"ב לקטנה 51
ושנת י"ג לקטן", שבכך אין חידוש לגבי הגיל, אלא 52
החידוש הוא שנדרו נדר מפני ש"יודע להפלות". 53

ועל-אחת-כמה-וכמה לפי הסברו של הגאון 54
הרוגוצ'ובי²⁹ שלדעת הרמב"ם "מופלא סמוך לאיש 55
דאורייתא זה דק בבן י"ג או בבת י"ב ולא הביאו ב' 56
שערות", כפי שמשמע מפשטות דברי הרמב"ם 57
בהמשך³⁰: "הואיל והגיעו לשני הגדולים נדריהם קיימין 58
אף-על-פי שלא הביאו .. סימנין .. ודבר זה מדברי תורה 59
שהמופלא הסמוך לאיש הקדשו ונדרו נדר" – ולעומת זאת 60
ההלכה של "שנת י"ב לקטנה ושנת י"ג לקטן" היא, לפי 61
שיטת הרמב"ם, לכל הדעות רק מדרבנן³¹. 62

לפי השיטה ש"עונת נדרים" היא "שנת י"ב לקטנה ושנת 1
י"ג לקטן", ויודעים לשם מי נודרין – כי לפי שיטה זו יש 2
חידוש גדול יותר בהלכה זו, מאשר בהלכה שהוזכרה לעיל 3
בדברי הרמב"ם "בדקין אותן כל השנה" למרות ש"נמצאו 4
יודעין בתחילת השנה", כפי שיוסבר להלן בסעיף ח. 5

לעומת זאת, לפי השיטה ש"עונת נדרים" היא "אחר 6
שנים עשרה לנקה וי"ג לזכר", כמסקנת הרמב"ם, אין 7
מקום לאפשרות שאם "בדקנא .. ולא ידעה להפלות" לא 8
יהיה צורך לבדוק שוב – ולכן צריך הרמב"ם לקבל את 9
הגירסא הבלתי-נפוצה "סלקא דעתך אמינא .. בדקנא .. 10
וידעה להפלות", כדלהלן. 11

ו.

חידוש בגיל או בדעה

ההסבר לכך הוא: 12
לגבי מושג הנדרים ב"שנת י"ב לקטנה ושנת י"ג 13
לקטן" – ש"אם יודעין לשם מי נדרו .. נדריהן קיימין" – 14
ניתן להבין את הדבר בשני אופנים²⁶: 15

(א) החידוש מתבטא בגיל, שבענין נדרים אין צורך 16
לחכות עד גיל הגדלות – בן י"ג שנה ויום אחד – אלא 17
אפילו בן י"ב שנה ויום אחד יכול לנדר. והבדיקה "אם 18
יודעין לשם מי נודרין" היא רק כדי להסיר מניעה²⁷: כיון 19
שההלכה קובעת ש"אם לא ידעו אין בנדריהם ובדבריהם 20
כלום", והוא בכל זאת קטן, יש לוודא שלא חסרה אצלו 21
ידיעה זו. 22

(ב) החידוש הוא לגבי הדעת – בענין נדרים די בדעת 23
פחותה כדי לנדרו. והצורך להיות בן י"ב שנה ויום אחד 24
הוא רק כסימן, כי דוקא בגיל זה אפשרית דעה מספקת 25
לצורך נדר, ואילו לפני כן אין אפילו דעה פחותה זו. 26

ז.

משמעות "מופלא הסמוך לאיש"

ויש לומר, שזהו ההבדל בין שתי שיטות אלו לגבי 27
"עונת נדרים": 28

שני אופנים אלו אפשריים רק לפי השיטה ש"שנת י"ב 29

(30) הל' נדרים שם ה"ד.

(31) עיין צפע"נ שם באורך.

בכמה אחרונים כתבו שלהרמב"ם "מופלא סמוך לאיש" כולל ב' 3
הסוגים (ראה שמלת בנימין ליו"ד שם – הובא בחכמת בצלאל לנדה שם
מ, א) (ועיי"ש שיש על זה שני כתובים ולימודים) ועצי לבונה ליו"ד שם
(נדפס על גיליון שו"ע הוצאת רא"ם וצילום ממנה). וראה גם ביאורי
מהרש"ל על הסמ"ג שם. וראה שב שמעתתא שם פ"א. ועוד.)
והצפע"נ ס"ל שאין לפרש כן ברמב"ם, כי ברמב"ם מפורש "ודבר

(26) ראה ער"ז חידושי חתם סופר לנדה שם (בהחלוק בין ב' הדיעות
אם הקדיש ואכל לוקה או לא).

(27) להעיר גם מהשק"ט במי נדה (לנדה שם) אם הבדיקה הוי להקל
עליו או להחמיר עליו. ע"ש.

(28) להעיר ממאירי נדה שם: מופלא סמוך לאיש פירושו .. שהשלימו
.. הרי אין כאן מופלא (מכיון שנדריהם נדר אפילו אינם יודעים להפלות).

(29) צפע"נ על אחר. צפע"נ הל' שבת פכ"ד ה"א. וכן משמע בקרית
ספר על הרמב"ם שם. ע"ש.

29 נוספה לאחר מכן דעת, כפי שאכן צריך להיות באופן
30 טבעי.

31 ולכן מוכרח הרמב"ם לקבל את הגירסא "סלקא דעתך
32 אמינא .. וידעה להפלות" – ועל ידי כך מובן, שלמרות
33 שדעתו של הקטן מספקת כדי לנדור נדר, בכל זאת אין זו
34 דעת אמיתית שיש בה חזקה.

ט.

נדר – קביעת קדושה ללא הגבלה

35 ויש לבאר את הטעם, כפירוש ה"צפנת פענח", לכך
36 שהרמב"ם נוקט בדעה ש"עונת נדרים" היא דוקא לאחר
37 שהגיעו לגיל הבגרות, אלא שלא הביאו סימנים:

38 בענין הנדרים יש חידוש נפלא – שבכוחו של היהודי
39 לגרום לכך שדבר המותר לפי התורה יאסר כקרבן, עד
40 כדי כך שחלה קדושה על הדבר הנאסר, בדומה לקדושת
41 קרבן³³.

42 וזהו חידוש אפילו יחסית לקרבנות ממש³⁴, כי
43 לקרבנות יש מספר מגבלות, ורק סוגים מסוימים של בעלי
44 חיים, וכן דברים מועטים מן הצומח ומן הדומם ראויים
45 להיות קרבים על גבי המזבח. ואילו נדרים הם ללא הגבלות
46 – אפשר לנדור לגבי כל דבר, ואפילו הוא דבר טמא חלה
47 עליו באמצעות הנדר קדושה.

48 יוצא מכך דבר והיפוכו, שדוקא בענין נדרים, הדורשים
49 כוח גדול יותר, יותר מאשר מצוות אחרות, קובעת התורה
50 שאפילו קטן, שאין חלות עליו כל המצוות האחרות, יכול
51 לקבוע קדושה זו, אם הוא "מופלא הסמוך לאיש"!

52 לכן סובר הרמב"ם, כפירוש ה"צפנת פענח", שדי
53 לומר חידוש זה לגבי קטן שהגיע לגיל הבגרות, אלא
54 שחסרים לו הסימנים. ואין לחדש חידוש גדול יותר, שכן
55 י"ב שנה ויום אחד, אשר "יודע להפלות" יוכל לקבוע
56 קדושה כזו, בלי הגבלות!

1 – ולפי זה בודאי יש לומר, שתקנת חכמים אינה תלויה
2 בעצם הגיל של שנת י"ב ושנת י"ג, אלא בכך שהוא כבר
3 "יודע לשם מי נדר"³¹, ולכן אמרו חכמים שנדרו נדר.

ח.

ההסבר לשתי הגירסאות בגמרא

4 ולפי זה מובן ההבדל בין שתי הגירסאות בגמרא:

5 לפי השיטה ש"עונת נדרים" היא "שנת י"ב לקטנה
6 ושנת י"ג לקטן", מובן כיצד אפשרית הסברה ש"היכא
7 דבדקנא .. ולא ידעה להפלות אימא תו לא לבדוק" – כי
8 ייתכן שהמשמעות העיקרית של המושג "מופלא הסמוך
9 לאיש" היא לפי הגיל, כלומר, התורה גילתה שבגיל של בת
10 י"א ויום אחד אפשר לקבוע נדר;

11 וכיון שאנו רואים שקטנה זו, בהיותה בגיל זה, "לא
12 ידעה להפלות", הרי זו הוכחה שאצלה לא גרם הזמן
13 לבגרות המספקת כדי לנדור נדר, ולכן נדחית אצלה "עונת
14 הנדרים" עד לגיל הבגרות ממש³².

15 על כך באה המשנה לומר שהחידוש העיקרי בתורה
16 הוא, שהדעה של שנת י"ב לקטנה וי"ג לקטן, יכולה לקבוע
17 נדר, ולכן, בכל עת שהיא מגיעה לדעת זו, במשך שנת י"ב
18 – נדרה הוא נדר. ולכן יש צורך לבדוק זאת תמיד – אף
19 אם בתחילת השנה "לא ידעה להפלות" – שמא נוספה
20 אצלה דעת.

21 ומובן, שסברה זו אפשרית הרבה יותר מאשר הסברה
22 "הואיל ונמצאו יודעין בתחילת השנה אין צריכין בדיקה"
23 – וכפי שנתבאר לעיל, שההגיון הפשוט מחייב שאין מושג
24 של "חזקה" לגבי דעתו של קטן.

25 אך לפי מסקנת הרמב"ם, שהמושג של "שנת י"ב
26 לקטנה ושנת י"ג לקטן" הוא רק מפני ענין הדעת, כדלעיל
27 בסעיף ו', הרי אדרבה: אין מקום לומר שמפני שלא היתה
28 דעה מספקת בתחילת השנה, אין צורך לבדוק שוב שמא

החילוק בין שני הדינים בעונת נדרים: א) בן י"ג שלא הביא ב' שערות
– מצד הגיל, ב) בן י"ב שידוע להפלות – מצד הדעת.

(32) וגם אם במשך השנה ידעה להפלות – נשארה קטנה שאין נדרים
כלום. וראה ע"ז בחי' חת"ס ומי נדה לנדה שם.

(33) ראה לקו"ת פרשתנו (פב, סע"ב. פג, סע"ב ואילך). סהמ"צ
להצ"צ מצות נדרים בתחלתה וסופה. ועוד – ע"פ כתובות נט, ב ועוד.

וראה רש"י נדה מו, ב ד"ה תרומה.

(34) סהמ"צ להצ"צ שם בסופה.

(35) נסמן לעיל הערה 19.

זה מד"ת שהמופלא הסמוך לאיש כו'. ובהלכה זו (וכן בהלכה שלפניו)
הוזכר רק הדין דבן י"ג (ובת י"ב) שלא הביא שתי שערות. וס"ל שדוחק
הכי גדול לומר שקאי (באמצע הלכה ד) אמ"ש לעיל בהלכה ב'!
[אלא שצ"ע ל' הרמב"ם בסה"ד "עד שיגדלו ויביאו שתי שערות".
ולהעיר שבקצית ספר שם השמיט תיבת "שיגדלו". ואכ"מ].

אבל בחי' הצ"צ על הש"ס מגילה פ"ג בסופו: מכן י"ב שנים ויום א'
דפסק (הרמב"ם) פ"א מה' נדרים הלכה ד שמופלא סמוך לאיש נדרו
נדר מדאורייתא. – וראה לקמן סעיף י"ד.

(31*) אבל גם למפרשים שבהערה הקודמת שהוא דין תורה, מובן,
שחידוש התורה בזה הוא בענין הדעת ("יודע לשם מי נדר") – שזהו

עניני עבודת ה' מתגלים על ידי התורה. כענין התשובה⁴²,
 אשר "נעלית" מן התורה, כדברי חז"ל⁴³ "שאלו לתורה
 חוטא מה עונשו, אמר להם יביא אשם... שאלו לקב"ה...
 אמר להם יעשה תשובה ויתכפר לו", שהתשובה אינה נובעת
 מן התורה כשלעצמה, אלא מהקב"ה בעצמו
 – ולכן דוקא לתשובה יש כוח מיוחד למלא את החסר,
 שהחסירו בקיום התורה –
 ואף-על-פי-כן דוקא התורה מגלה לישראל אודות
 אפשרותה וכוחה של התשובה, עד שהתשובה היא מצוה
 מן התורה.
 וזהו ההסבר לכך שהכוח לענין הנדרים ניתן ליהודי
 אף לפני היותו חייב בכל שאר מצוות התורה⁴⁴, כי הנדרים
 קשורים במציאותו, כפי שהיא "קודמת" לתורה.
 וזהו החידוש של "מופלא הסמוך לאיש", היודע
 להפלות:
 כאן אין כל כך חשיבות לדעת, אשר נעשית מושלמת
 רק בגיל הבגרות, אלא יכולתו "להפלות", שבזמן זה הוא
 מגיע לדרגת ה"פלא" שבנשמה, שמעל לחכמה⁴⁵, באופן
 גלוי.
 (משיחות ש"פ עקב, (כ"ף מנחם אב)
 וכ"א מנחם אב, תשד"מ)

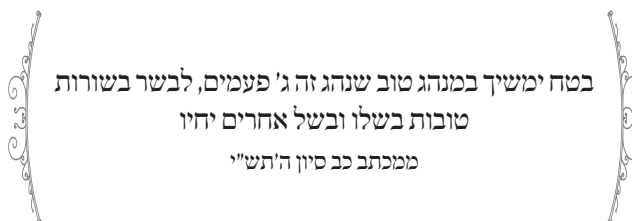
י. נדרים – "פלא" מעל התורה

1 בכל זאת, דעתם של כמה ראשונים³⁵, וכן דעת
 2 הרמב"ם לפי מספר אחרונים³⁶, היא שהמשמעות של
 3 "מופלא הסמוך לאיש", אשר נדרו הוא נדר מן התורה,
 4 כוללת גם את בן י"ב שנה ויום אחד היודע להפלות.
 5 את זאת ניתן להסביר לפי ביאורו של ה"צמח צדק"³⁷
 6 על הטעם לכך שבנדרים אין הגבלות הקיימות בקרבנות,
 7 כדלעיל – שבקרבנות "נעשה קודש על-פי גזירת התורה
 8 שהיא החכמה עליונה", ואילו על ידי נדרים "נמשכת"
 9 קדושה מדרגה שמעל ה"חכמה". דבר זה נרמז בלשון
 10 הפסוק³⁸ "איש... כי יפליא לנדור" – שנדרים באים מדרגה
 11 המכונה "פליא" – מלשון פלא³⁹, שמעל לחכמה ולשכל
 12 (של התורה).
 13 והכוח להגיע לדרגה שמעל לחכמת התורה קיים אצל
 14 ישראל מפני שישאל "קדמו לתורה"⁴⁰ – הקשר שבין
 15 ישראל לקדוש-ברוך-הוא הוא עמוק ונעלה יותר מן התורה,
 16 ולכן "ישראל אף-על-פי שחטא ישראל הוא"⁴¹ – גם יהודי
 17 שאינו שומר תורה ר"ל אינו מפסיק להיות יהודי ח"ו. קשר
 18 זה מתבטא בענין הנדרים, שדיבורו של האדם קובע קדושה
 19 כפי רצונו, ללא ההגבלות שבקרבנות וכו'.
 20 אך בכל זאת, גם הנדרים הם מצוה מן התורה, כי כל

ואילך. שם כרך ו ע' א'תקנדרה) השיכות ונדרים לתשובה* (ובאזה"ת
 פרשתנו כרך ו שם: ואפ"ל לכן הנדר חל על המצוה).
 (43) יל"ש תהלים (רמז תשב). ועוד.
 (44) אלא שלאחרי שגילתה תורה שמופלא הסמוך לאיש נדרו נדר
 ידענין דגם בנדר הקדשות (דקרבנות) נדרו נדר, וכן – תרומתו תרומה
 (משנה תרומות פ"א מ"ג. נדה מו, ב. רמב"ם הל' תרומות פ"ד ה"ה).
 (45) ראה סהמ"צ להצ"צ שם: שמחמת זה יש לו הכח למסור נפשו.

(36) נסמנו בהערה 29.
 (37) סהמ"צ להצ"צ שם. וראה מאמרי אדה"ז – תק"ע (ע' קכה).
 (38) נשא ו ב. ועד"ז בחוקתי כז, ב.
 (39) סהמ"צ להצ"צ שם. וראה גם לקו"ת פרשתנו פב, ב. ועוד.
 (40) ב"ר פ"א, ד. ועוד.
 (41) סנהדרין מר, רע"א.
 (42) להעיר מאזה"ת (ויצא כרך ה' תתנב, א ואילך. פרשתנו ע' אירצו

(*) נוסף על המובאר באזה"ת פרשתנו (ע' אירעז ואילך. אירפז ואילך. איש"ש ואילך) שהתרת נדרים היא דוגמת ענין התשובה (כמענה הקב"ה יעשה תשובה כו').
 ע"ש.

לקוטי שיחות

פרשת מסעי

כרך כה

מתורגם ללשון הקודש

מובנת יותר הלכה לגבי "בנין הבית", כפי שיוסבר להלן
בסעיף ד' ואילך.

ב.

"אין בונין עץ בולט"

בפרק הראשון של הלכות בית הבחירה⁹ פוסק הרמב"ם "אין בונין בו (בהיכל ובעזרה) עץ בולט כלל אלא או באבנים או בלבנים וסיד". הראב"ד שואל על כך: "והלא לשכת כהן גדול של עץ היתה" (כדברי המשנה במסכת מדות¹⁰ שאחת מהלשכות שבעזרה היתה "לשכת העץ", אשר היתה "לשכת כהן גדול").

יש המפרשים¹¹, שבכינוי "לשכת העץ" אין הכוונה לציין שהלשכה נבנית מעץ, אלא היא נקראת בשם זה מטעמים שונים, שהם מפרטים.

אך קשה לקבל פירוש זה, כי בנוסף לכך שהטעמים המובאים לכך אינם "חלקים" כל כך, לכאורה, הרי המשמעות הפשוטה¹² של השם "לשכת העץ"¹³ היא שהלשכה עשויה מעץ.

יש לומר, שהרמב"ם עצמו מבהיר¹⁴ קושי זה על ידי הדיוק בלשונו "ואין בונין בו עץ בולט כלל", וכפי

א.

פרשיות מטות מסעי ודברים קשורות ל"בין המיצרים"

ידוע הנאמר בשל"ה על פרשיות מטות, מסעי ודברים — ש"תמיד חלים בין המצרים כי הוא דבר בעתו"¹, ומוסבר שם בהרחבה הקשר שבין תוכן פרשיות אלו לימי בין המצרים.²

ולפי מה שהוסבר פעמים רבות³ על תקופת בין המצרים, שדוקא בימים אלו יש להתחזק ביותר ב"אחכה לו בכל יום שיבוא", אשר משום כך מתאים ביותר ללמוד בימים אלו מסכת מדות והלכות בית הבחירה, כי על ידי הלימוד והעיסוק ב"צורת" הבית ותכונתו ומוצאו ומובאו וכל צורתיו ואת כל חוקותיו" הרי "אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית"⁵,

מובן, שבפרשיות מטות, מסעי ודברים אין נרמזת רק האבילות עקב חורבן הבית... אלא גם הגאולה⁶, ובמיוחד בקשר ל"בנין הבית".

ובהקשר לכך ישנו הסברו של אבי מורי (רבי לוי יצחק שניאורסאהן) על הפסוק המופיע בפרשתנו⁷ בענין ערי מקלט "וישב בה עד מות הכהן הגדול"⁸, שלפיו

- (1) חלק תושב"כ פרשתנו שסו, ב ואילך. וראה גם במס' תענית שלו רג, ב ואילך.
- (2) וראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"י"ח ע' 408 ואילך. ע' 444 ואילך.
- (3) ראה לקו"ש שם ע' 445 ואילך. ועוד.
- (4) יתזקאל מג, יא.
- (5) תנחומא צו יד. ועוד (נסמנו בלקו"ש שם ע' 445 הערה 19). וראה הון עשיר ריש מדות.
- (6) ראה גם לקו"ש שם ע' 409 ואילך (והערה 13 שם).
- (7) לה, כה. ועד"ז שם, כה.
- (8) להעיר מהשייכות המיוחדת ל"ח מג"א (התחלת הט' ימים), שהוא יום מיתת אהרן כה"ג (פרשתנו לג, לח). וראה בארוכה מכתב ר"ח מג"א תשמ"ג (נדפס בלקו"ש חכ"ד ע' 334-6) ע"ד השייכות להזמן דבין המצרים.
- (9) ה"ט. וראה גם רמב"ם וראב"ד הל' ע"ז ספ"ו.

(*) ולהעיר מתוך הרי"ד יומא (כה, א. וכן שם ו, א) דלא ס"ל שה' פתוחה לחול והיתה בה קדושה אלא שרישיבה מותרת בלשכה. עיי"ש.

18 בעל תוספות יום טוב²⁴ מבאר, שההסבר לכך הוא
19 בדומה לנאמר בגמרא²⁵ על כך שהלשכות נקבעו באופן
20 שגרם טרחה מרובה בעבודתו של הכהן הגדול ביום
21 הכפורים, עקב הצורך בהליכתו הלך ושוב מדרום לצפון
22 ומצפון לדרום – וזאת, כדי "שלא תזוח דעתו עליו",
23 שלא יתגאה בכתר כהונה²⁶. וכך בעניננו: כדי שלא תזוח
24 דעתו עליו עשויה לשכתו מעץ, ולא מאבנים.
25 אבל, לכאורה, אין די בהסבר זה²⁷: אמנם, יש
26 להבטיח "שלא תזוח דעתו עליו", אך אין לומר, שצריך
27 "להדר" בכך²⁸, ולהביע על ידי כך שישנו חשד גדול
28 שהוא אינו נוהג כראוי, כנאמר במשנה²⁹, שכאשר
29 משביעים את הכהן הגדול שהוא לא ישנה את סדר
30 עבודת היום, "הן פורשין ובוכין" על כך שחשדו בו³⁰:
31 ובמיוחד שבנוסף לכך שמביאים לידי ש"ל תזוח
32 דעתו עליו" על ידי גרימת טרחה רבה בעבודתו, ובנוסף
33 לכך, גם הפרישה שבעה ימים, כדברי רש"י³¹, גורמת
34 לכך ש"לא יהא לבו זחה עליו" – יוסיפו עוד בענין זה
35 על ידי שינוי בכל ימות השנה ובניית לשכת הכהן הגדול
36 מעץ?!

1 שמפרשים¹⁵ זאת, שאין איסור על עצם הבניה בעץ בבנין,
2 אלא כאשר העץ בולט וניכר¹⁶.
3 המקור לדבריו אלו של הרמב"ם הוא¹⁷ במסכת ראש
4 השנה¹⁸, ששם מצוטט הפסוק¹⁹, ששלמה המלך בנה את
5 ה"חצר הפנימית (עזרת כהנים ועזרת ישראל²⁰) שלשה
6 טורי גזית וטור כרתות ארזים", ועל כך אומרת הגמרא,
7 ששלמה "שקעיה בבנינא" ו"סדייה בסידא" (=השקיעו
8 בתוך הבנין וחיפה אותו בסיד), ועל ידי כך מנע, שלא
9 יהיה עץ בולט²¹.
10 לפי זה יש לומר בפשטות, שאמנם, "לשכת העץ"
11 נבנתה מעץ, אך למרות זאת אין בכך איסור, כי בנו את
12 העץ באופן שקוע וכיסוהו בסיד וכדומה, כך שלא יהיה
13 "עץ בולט"²².

ג.

"שלא תזוח דעתו עליו"

14 אך אין מובן: זהו הסבר לכך שמוותר לבנות לשכה
15 מעצים, אך יש לבאר²³: מדוע "היה צורך" לבנות
16 מלכתחילה את הלשכה מעצים, ולכסותם אחר כך בסיד,
17 ולא – רק מאבנים או מלבנים, כלשכות האחרות?

כשהעץ רק נראה ה"ז "עץ בולט" (אבל להעיר מל' הרמב"ם "עץ בולט
כולל" – והרי קירות המקדש (ראה מ"א ו, טו – הובא במעשה רקח שם)
היו מצופים בזהב* (ראה מ"א שם, כב ובפרש"י. מדות רפ"ד). וראה
הערה הבאה. – אבל צ"ע אם גם בלשכות כן הוא.
(22) ע"ד תי' הרדב"ז שם: וכן לשכת כ"ג אע"פ שהי' דרך בנין לא
הי' בולט אלא כעין תקרת ההיכל. וכן תי' במעשה רקח ומפרשים שם.
– אבל עפמ"ש בהערה הקודמת צ"ל שהשקיעו וסידו בסיד כר', ככפנים.
– ועפ"ז מובנת קושיית הראב"ד על הרמב"ם, כי לדעתו לא הי'
טוחה בסיד כו' והי' עץ בולט (משא"כ להמפרשים הנ"ל צ"ע – מעיקרא
מהי קושיית הראב"ד).

(23) ראה גם כס"מ הל' ביהב"ח שם.
(24) מדות פ"ה שם. ובמפרשים שם.
(25) יומא יט, סע"א.
(26) פרש"י יומא שם – הובא בתוי"ט שם.
(27) ובפרט ע"פ הנ"ל בפנים שהעצים טחו בסיד.
(28) ולהעיר גם מההמשך בתוי"ט שם גופא בנוגע ללשכת הגזית
"שלא שייך התם הזחת הדעת הואיל ורבים הם כו' ועוד שכבר דעתם נחה
ולא זחה כשראו לפניהם כו'".
(29) יומא יח, סע"ב. רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ פ"א ה"ז.
(30) בגמ' שם – יט, ריש ע"ב. רמב"ם שם.
(31) יומא ח, ריש ע"ב.

(15) רדב"ז שם. תוי"ט מדות פ"ג מ"ז. שו"ת חכם צבי (תוס' חרשים)
סי' סד. צפע"נ מהד"ת כד, ד (הועתק בצפע"נ מלוקט ע"ס עבודה הל' בית
הבחירה שם). מעשה רקח והר המור" (אות כ) להל' ביהב"ח שם. מפרשי
המשניות מדות פ"א מ"ו. ועוד. – וכ"ה בלקו"ת ברכה (צט, ד) וסידור עם
ד"א"ח (כא, רע"ג) שהאיסור הוא דוקא בבולט ולא בשקוע. עיי"ש.
(16) ראה לקמן הערה 21.
(17) צפע"נ שם. וראה גם לקו"ת וסידור שם. וראה לקמן הערה 21.
(18) ד, א.
(19) מ"א ו, לו.
(20) פרש"י שם.
(21) בהר המור" שם הביא מר"ה (שם) ש"הי' נדבכין די עצי ארז
בבנין הראשון ובבית שני", ומשמע שמפרש דעץ בולט היינו בולט מן
הכותל לאויר, משא"כ כותל של עצים שרי. וכ"כ במעשה רקח שם דאם
אינו דרך בליטה דומיא דעץ נטוע היוצא מן הארץ אלא בבנין שרי (וראה
רדב"ז שבהערה הבאה). וראה בארוכה במפרשי המשניות מדות שם.
אבל בצפע"נ שם (שרק) "שקעי' בבנינא .. סדי' בסידא" (כבר"ה שם)
עושה שלא יהי' איסור בולט. וראה גם שו"ת חכם צבי שם, ד"כל הנך
עצים .. שקועים בבנין ומחופים בסיד או בכסף וזהב". וכן מוכח ממש"כ
בלקו"ת וסידור שם (וראה תו"א מד, רע"א. מאמרי אדה"ז – הנחות
הר"פ ע' פח), דמרז"ל (ר"ה שם) דכורש החמיץ הוא משום שצויה
לעשות נדבך מעצים ולא שקעי' בבנינא כשלמה. ומשמע מזה דגם

* וגם תקרת הויכל שהייתה של ארזים (מ"א שם. סי'. וראה רדב"ז שבהערה הבאה) – הרי הי' על גבה "כיר" שהוא של אבנים וסיד (פיה"מ להרמב"ם ופי' הרא"ש
מדות פ"ד מ"ו. וראה רע"ב שם "שהייתה טוחה בזהב").
וההלכותא של ארז שהיו קבועים בכתלו של הויכל (מדות פ"ג מ"ח) – כבר תי' בכס"מ להל' ביהב"ח שם (הובא בתוי"ט מדות שם) דקבועים בעלמא בלא בנין (וראה
תוי"ט שם ד"ה ומדולה. תוי"ט ועוד מפרשים – שם פ"א מ"ו. שם פ"ב מ"ו. ועוד).
אבל להעיר ממלתאות ע"ג פתח האולם (מדות פ"ג מ"ז). שבתוי"ט שם (הנ"ל הערה 15) תי' שאינו עץ בולט – שלכאורה צ"ע שהרי היו נראות, ויתרה מזה מסתכלין
בהן (ריש ערובין). – ובפי' הרא"ש (במדות שם) "שקועין בבנין".

ד.

"עץ" - "כהן גדול מאריך ימיו של אדם"

- 1 בהערותיו למסכת מדות³² אומר אבי מורי, "לשכת
- 2 כהן גדול נקראת לשכת העץ (רק) כל זמן שהכהנים
- 3 גדולים היו כשרים וצדיקים שהאריכו ימים כמו שמעון
- 4 הצדיק", אך לא לאחר שמעון הצדיק, שאז החליפו את
- 5 שם הלשכה ל"לשכת פרהרין"³³, כי "נותנין³⁴ עליו
- 6 ממון לכהונה, ומחליפין אותה כל שנים עשר חודש
- 7 כפרהרין הללו שמחליפין אותם כל שנים עשר חודש".
- 8 והוא מסביר³⁵, ש"עץ מורה על אריכות ימים, כמו
- 9 שנאמר בישעיהו סימן ס"ה³⁶, כימי העץ ימי עמי", וזהו
- 10 ההסבר לכך שבזמן שהכהנים הגדולים היו כשרים נקראה
- 11 הלשכה בשם "לשכת העץ", משום אריכות ימיהם,
- 12 המזכירה את צדקתם.
- 13 ולאחר מכן מוסיף אבי מורי ואומר: "וכהן גדול שייך
- 14 לאריכות ימים", כי אריכות ימים נובעת מ"ימין" - "אורך
- 15 ימים בימינה"³⁷ - בחינת חסד, אשר "כהן גדול הוא
- 16 בחינת חסד". והוא מביא³⁸ הוכחה לכך שהכהן הגדול
- 17 קשור לענין אריכות ימים מדברי חז"ל³⁹ לגבי ההורג נפש
- 18 בשגגה, אשר חייב להישאר בעיר המקלט, לפי הדין, "עד
- 19 מות הכהן הגדול": "רוצח מקצר ימיו של אדם וכהן גדול
- 20 מאריך ימיו של אדם. אין בדין שיהא מי שמקצר ימיו
- 21 של אדם לפני מי שמאריך ימיו של אדם".
- 22 ויש לומר, שהתוספת וההוכחה המובאת (שזוהי
- 23 מהותו של הכהן הגדול - "מאריך ימיו של אדם") -
- 24 מוסיפה הסבר גם לשאלה שלעיל מדוע נבנתה לשכת
- 25 הכהן הגדול דוקא מעץ: דבר זה אינו רומז רק לאריכות
- 26 ימיהם של הכהנים הגדולים שהיו צדיקים⁴⁰, אלא הוא
- 27 בא להדגיש שזוהי מהותו של כהן גדול בכל תקופה, בלי
- 28 להבדיל אם הכהן הגדול מאריך ימים למעשה אם לאו,

- 29 בדיוק כפי שהדין "וישב בה עד מות הכהן הגדול" חל
- 30 בכל הזמנים, גם כאשר הכהן הגדול לא האריך ימים, ולכן
- 31 נעשתה לשכת הכהן הגדול דוקא מעצים.

ה.

מדוע העץ (אריכות ימים) מכוסה בכל התקופות?

- 32 אך נדרש הסבר בפנימיות הענינים:
- 33 כיון שה"עץ" קשור במהותו לכהן הגדול, ורומז
- 34 לאריכות ימים, כיצד ייתכן שיש לכסות את העצים בסיד,
- 35 כך שלא יבלטו?
- 36 אמנם, ההלכה קובעת ש"אין בונין בו עץ בולט כלל",
- 37 אך כל פרט במקדש מדויק לחלוטין ומתאים למשמעות
- 38 שלו. ולכן יש לומר, שהעצים צריכים להיות מכוסים
- 39 בסיד, מפני שכך נדרש מצד מהות הענין⁴¹, שלמרות
- 40 שהכהן הגדול קשור במהותו לאריכות ימים - "לשכת
- 41 העץ" - צריך היה העץ להיות מכוסה.
- 42 ונדרש הסבר: לגבי התקופה שלאחר שמעון הצדיק,
- 43 כאשר הכהנים הגדולים לא האריכו ימים, מובן מדוע היו
- 44 העצים מכוסים, כי אריכות הימים של הכהן הגדול היתה
- 45 אז מכוסה - בהעלם, ומשום כך כבר לא כינו את לשכת
- 46 הכהן הגדול בשם "לשכת העץ", כדלעיל.
- 47 אך מדוע היה העץ צריך להיות מכוסה גם "כל זמן
- 48 שהכהנים גדולים היו כשרים וצדיקים שהאריכו
- 49 ימים"⁴²? ובמיוחד כאשר שנים אלו הן שנים כתיקונן,
- 50 כאשר הכהן הגדול ראוי לנאמר⁴³ "ויבדל אהרן .. קדש
- 51 הקדשים"!

ו.

"לשכת פרהרין" - חשיבות הכניסה לקודש הקדשים

- 52 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את דברי חז"ל
- 53 שהובאו לעיל, שלאחר שמעון הצדיק החליפו את שמה

(40) ככתוספות חדשים שם.

(41) ביאור האיסור לעשות עץ בולט במקדש (בכלל) ע"ד החסידות - ראה לקו"ת וסידור שנסמן בהערה 15. ולהעיר מתור"א ר"פ ויגש. תו"ח שם פ"ח. ועוד.

וע"פ המבואר שם שזהו מצד תוכן ענין המקדש (שאין צ"ל בו צומח) - יומתק (בפנימיות הענינים) זה שהרמב"ם הביא דין זה (דאין בונין

אכסדראות של עץ במקדש) הן בהל' ע"ז והן בהל' ביהב"ח.

(42) ואדרבה: ע"פ המבואר בתורת לו"צ שם (ע' רפח. רצ) פירוש שם "בלוטי" (ראה לעיל הערה 33) - "כמו עץ הבולט" (היינו שהאריכות ימים הוא בגילוי כו') - ה' צ"ל דוקא באופן של "עץ בולט" (ושאלה זו היא גם לת' המפרשים הנ"ל הערה 22).

(43) דה"א כג, יג - הובא ברמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ד.

(32) תורת לו"צ ס"ע רפז ואילך. ועד"ז כתב ב"תוספות חדשים" למשניות מדות שם.

(33) יומא ח, ב בפרש"י שם ד"ה בתחלה [ביומא שם נזכר השם (שה' נקרא בתחלה) "בלוטי"]. וראה תורת לו"צ שם דהוא ענין אחד עם "לשכת העץ". וראה לקמן הערה 42.

(34) יומא שם.

(35) שם ע' רפח. ועד"ז כתב ב"תוספות חדשים" שם. וראה במפרשים שם.

(36) פסוק כב. וראה ב"ב טו, א.

(37) משלי ג, טז.

(38) תורת לו"צ שם ע' רפט.

(39) ספרי ויל"ש (וראה פרש"י) פרשתנו לה, כה.

31 מוזכרת בשם זה התנהגות בלתי הולמת של הכהן הגדול!
32 וכיצד בכלל קובעים שם שמזכיר בגלוי את היפך זכותם
33 של ישראל?
34 יותר מכך: לשכת הכהן הגדול היתה מיועדת בעיקר
35 לשבעת הימים שבהם הפרישו את הכהן הגדול והיתה לו
36 התעלות לעומת כל ישראל, וזאת בתקופה של עשרת ימי
37 תשובה, אשר, כידוע⁴⁸, בימים אלו צריך להיזהר במיוחד
38 מהזכרת היפך הזכות!⁴⁹

39 הכרחי אפוא לומר, שבענין של "פרהדרין" –
40 "מחליפין אותם כל שנים עשר חודש" – יש גם משמעות
41 עיקרית למעליותא, לצד הקדושה.
42 אמנם, לגבי חלק מן הכהנים הגדולים יש במושג זה
43 במשמעותה הפשוטה ענין שלילי, ההיפך מאריכות ימים,
44 אך יש ענין של "פרהדרין" אצל הכהנים הגדולים שהיו
45 כשרים וצדיקים והאריכו ימים, במשמעות של מעלה
46 גדולה.

ה.

הכהן הגדול מתחדש ביום הכפורים

47 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
48 עבודתו של הכהן הגדול ביום הכפורים היא בעיקר
49 עבודה של תשובה. אחת המעלות בעבודת התשובה לעומת
50 עבודת הצדיקים היא, שעבודת התשובה היא עבודה של
51 התחדשות. אכן, הצדיקים מתעלים דרגה אחר דרגה
52 בעבודתם לקונם, "ילכו מחיל אל חיל", באופן של "אין
53 להם מנוחה"⁵⁰, אך זאת בדרך של "ילכו מחיל" (ובכוח של
54 חיל זה, למרות שהם מתעלים הרבה יותר) – כלומר, הם
55 מוסיפים ומתעלים על בסיס דרגתם הקודמת. ואילו
56 התשובה מביאה לידי כך שנעשים למציאות חדשה, עד כדי
57 כך שעל ידי התשובה יכול יהודי לומר על עצמו, כדברי
58 הרמב"ם⁵¹, "איני אותו האיש שעשה אותן המעשים".

59 ושלמות חידוש זה נעשית בעבודת הכהן הגדול ביום
60 הכפורים בקודש הקדשים⁵²,

1 של לשכת הכהן הגדול ל"לשכת פרהדרין", מפני
2 שהכהנים הגדולים התחלפו בכל שנה "כפרהדרין הללו".
3 ואין מובן: גם לאחר תקופת שמעון הצדיק היו מספר
4 כהנים גדולים שהיו צדיקים והאריכו ימים יותר מי"ב
5 חודש⁴⁴, ומדוע מכונים כהנים גדולים אלו⁴⁵ בשם זה –
6 "לשכת פרהדרין" – המדגיש את רשעותם של הכהנים
7 הגדולים (האחרים) אשר גרמה לכך ש"מחליפין אותה כל
8 י"ב חודש"?

9 לכאורה, ניתן היה להסביר זאת לפי הנאמר מספר
10 פעמים⁴⁶, שהפרט ש"מחליפין אותם כל שנים עשר
11 חודש" מצביע על מעלתם של הכהנים הגדולים, שלמרות
12 שראו שהכהן הגדול הקודם לא הוציא שנתו, בכל זאת
13 הם התאמצו ושלמו ממון כדי להיות כהן גדול.

14 שהרי, לכאורה, תמוה: כאשר האדם הכיר את דרגתו,
15 וידע שאף הוא אינו ראוי לכהונה גדולה, שהרי משום כך
16 נאלץ לקנות את הכהונה הגדולה בדמים⁴⁷, הרי הוא ידע
17 שאף הוא לא יוציא שנתו, וכיצד ייתכן שרצונו יהיה כה
18 עז להיות כהן גדול?

19 וההסבר לכך הוא: תשוקתם להיכנס לקודש הקדשים
20 (ביום הכפורים), שבו שורה השכינה בגלוי, היתה עצומה
21 כל כך, עד שהיה כדאי להם אפילו לא להוציא את שנתם.
22 ולכן קראו ללשכת כהן גדול בשם "לשכת פרהדרין"
23 גם בזמנם של כהנים גדולים כשרים וצדיקים: בכך רצו
24 להדגיש את החשיבות והערך של הכניסה לקודש הקדשים,
25 אפילו פעם אחת ויחידה, ואפילו שהתוצאה הכרוכה בכך
26 היא היפך החיים – וכך מתעוררת תשוקה מיוחדת להיכנס
27 לקודש הקדשים גם אצל כהן גדול כשר וצדיק, שכבר נכנס
28 כמה פעמים לקודש הקדשים, כך שכל כניסה לשם תהיה
29 יקרה בעיניו בדיוק כאילו נכנס רק בפעם זו.

ז.

"פרהדרין" – מעלה לכהנים הגדולים שהאריכו ימים

30 אך, לכאורה, הסבר זה אינו מספיק, כי בכל זאת

(46) ראה לקו"ש [המתורגמן] ח"ח ע' 207. ועוד.

(47) ראה הנסמן בלקו"ש שם הערה 38.

(48) ראה שו"ע אדה"ז א"ח סתקפ"ב ס"ז. סת"ב ס"ה. ועוד.

(49) שלכן דוחק גדול לתרץ שמכיון שכבר שינו השם בשביל הכה"ג

של האריכו ימים, לא הפסיקו מלקרות הלשכה בשם זה.

(50) תהלים פד, ח. ברכות בסופה.

(51) הל' תשובה פ"ב ה"ד. וראה סמ"ג (מ"ע טז) ור"ן – הובאו

בחדא"ג מהרש"א לר"ה טז, ב (ד"ה ד' דברים).

(52) שהוא השלימות בעולם שנה נפש, כמדובר כמ"פ.

(44) ובפרט שהסב"כ דשני הכה"ג שלהם היו שנים רבות, ומהם שמונים בהמשך אחד – ראה יומא ט, א דחשיב (אחרי שמעון) פ' שנים דיוחנן כה"ג, עשר ששימש ישמעאל בן פאבי, ואמרי לה י"א ששימש ר"א בן חרסום. וראה תו"י יומא שם סד"ה ולא. חדא"ג מהרש"א פסחים נז, א. סה"ד סדר תנאים ואמוראים מע' יוחנן כה"ג. וע"פ שמות הכה"ג (ששימשו בבית שני) שהובאו בסה"ד (וראה שם ג"א תתכה מס' שערי ציון) לכאורה ישנם עוד כמה. ואכ"מ.

(45) להעיר ממאירי ריש יומא דכל ימי שמעון הצדיק ויוחנן כה"ג היו קורין אותה לשכת בלווטי. – אבל בפרש"י (הנ"ל הערה 33) נזכר רק שמעון הצדיק.

השמות – הן "לשכת העץ" והן "לשכת פרהדרין" 56 – 29
 כי שני שמות אלו רומזים לשני סוגים של עבודה רוחנית 30
 הנדרשים אצל הכהן הגדול: "עץ" – בחינת חסד, שזוהי 31
 עבודת הצדיקים 57, "פרהדרין" – הרומז לעבודת 32
 התשובה, כדלעיל. 33

ויש לומר, שזה מתאים גם להסברו של אבי מורי 58, 34
 שהמלה "פרהדרין" היא רמז ל"דינים" – כי המושג 35
 "פרהדרין" מורכב משלש מלים: פר הר דין, שכל אחת 36
 מהן רומזת לדין (לפירוט – עיין שם) – שהרי עבודת 37
 התשובה קשורה לדינים וגבורות. בעל התשובה צריך 38
 לקבוע לעצמו גבולות וסייגים "שלא יחזור לסורו" 59, 39
 שזוהי עבודה של גבורה ודין. ובאופן כללי, התשובה היא 40
 בבחינת "שמאל דוחה" 60 – האדם משפיל את עצמו עקב 41
 ריחוקו בעבר מאלקות, ועקב המיצר של ההעלמות 42
 וההסתרים שנגרמו מחטאיו וכדומה. 43

ובכן יובן יותר מדוע קבע רבינו הקדוש במשנה שני 44
 שמות אלו דוקא באופן זה: "לשכת העץ" – במסכת 45
 מדות, ו"לשכת פרהדרין" – במסכת יומא, כי ההבדל בין 46
 שתי מסכתות אלו דומה להבדל שבין עבודת הצדיקים 47
 לעבודת התשובה: 48

תוכנה של מסכת מדות קשור לעבודת הצדיקים, 49
 כהסברו של אבי מורי 61, ש"במסכת מדות מיירי אין 50
 נבנה הבית השני בתחילה, ובתחילת בית שני הרי היו 51
 כהנים צדיקים". 52

[ויש לומר, שכיון שהדברים פשוטים ביותר, הוא לא 53
 פירש והדגיש, אשר: א) המלה "מדות" היא מלשון 54
 "מדה", וזהו תוכן המסכת 62, שהיא עבודת הצדיקים 55
 המסודרת והמדורגת – במדידה ובהגבלה. ב) חז"ל 56
 אומרים 63: מאן תנא מדות – רבי אליעזר בן יעקב, אשר 57
 משנתו היא "קב ונקי" 64, שהיא כעבודת הצדיקים, 58
 שעבודתם היא בעניני אור, ללא תערובת חושך 65]. 59

1 ומכך שואב כל יהודי את הכוח להשתנות מן הקצה
 2 אל הקצה, עד כדי היותו למציאות חדשה לחלוטין.

3 וזהו ההסבר בפנימיות להלכה 53 ש"בגדי לבן שעובד
 4 (כהן גדול) בהם ביום הצום אינו עובד בהם פעם שניה
 5 לעולם, אלא נגנזין במקום שיפשוט אותם שם, שנאמר 54
 6 והניחם שם". שהרי, לכאורה: מדוע אין להשתמש
 7 באותם בגדים שוב בשנה הבאה, כשאר כל בגדי הכהן
 8 הגדול, שזמן השימוש בהם אינו מוגבל?

9 ויש להעיר, שבגדים שהם "לכבוד ולתפארת" 55 הרי
 10 הם "מאריכים ימים" יותר מבגדים רגילים.

11 ההסבר לכך הוא, כדלעיל, כיון שבכל כניסה של
 12 הכהן הגדול לקודש הקדשים הוא הופך למציאות חדשה
 13 לחלוטין, אפילו לעומת מציאותו בקודש הקדשים בשנה
 14 שעברה: לא זו בלבד שהוא מתעלה בדרגתו, אלא הוא
 15 הופך למציאות חדשה, ולכן גם לבושו צריכים להיות
 16 חדשים, ולא של אשתקד. ובמיוחד כאשר בגדים אלו
 17 צריכים לעורר אצל "כבוד ותפארת" בנוסף למצבו מצד
 18 עצמו באותו זמן.

19 זוהי המשמעות למעליותא של "פרהדרין": בגשמיות
 20 הם "האריכו" ימים, אך ברוחניות הרי "מחליפין אותם
 21 כל שנים עשר חודש", כי על ידי הכניסה לקודש הקדשים
 22 הופכים למציאות חדשה, ואין זה אותו כהן גדול אשר
 23 נכנס לקודש הקדשים בשנה שעברה.

ט.

שני שמות הלשכה – שני הסוגים בעבודת הכהן הגדול
 24 לפי הסבר זה מובן, שמשמעותו זו של "פרהדרין"
 25 למעליותא קיימת בכל התקופות, אף בבית ראשון
 26 ובתחילת בית שני, כאשר היו כהנים גדולים כשרים
 27 וצדיקים שהאריכו ימים.

28 בכך מובן מדוע קבע רבינו הקדוש במשנה את שני

(60) ראה בארוכה ד"ה שובה תרנ"ט. ועוד.

(61) תורת לוי"צ ע' רצ.

(62) ראה תורת לוי"צ שם ע' ערב.

(63) יומא טז, א.

(64) יבמות מט, ב. ויש"נ.

(65) אבל להעיר מתורת לוי"צ שם (ע' רפב ואילך) ע"ד הקבלה –
 דראב"י שייך לגבורות (ועיי"ש השייכות למשנתו "קב ונקי"), ולכן אמר
 (מדות שם – הובא בימא שם) בנוגע ללשכת העץ "שכחתי מה היתה
 משמשת" כי הוא הי' יודע מלשכת פרהדרין דוקא, ולא ע"ד לשכת העץ
 (תורת לוי"צ שם ע' רצ).

(53) רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח ה"ה (מיומא ועוד – ראה כס"מ
 (שם).

(54) אחרי טז, כג (וראה פרש"י שם).

(55) תצוה כח, ב.

(56) משא"כ השם "בלוטי" (ראה לעיל הערה 42) שרק מבאר השם
 "לשכת העץ" (כנ"ל שם).

(57) ראה רש"י שלח יג, כ. ב"ב טו, א. ולהעיר מטור ברקת (סתק"ב,

ד) עצים .. צדיקים, אבנים .. בע"ת.

(58) תורת לוי יצחק שם ע' רפט.

(59) ראה לקו"ת ואתחנן ט, ד. ובכ"מ.

כידוע⁶⁸, שהתשובה אינה דוקא על עבירות, אלא על ריחוק מהקדוש-ברוך-הוא מפני ירידת הנשמה למטה בגוף, ותשובה זו קיימת גם אצל צדיקים,

וכיון שאצל הצדיקים אין יציאה ובריחה מ"ארץ ציה וצלמות"⁶⁹, לכן ה"צמאון" שבעבודת התשובה שלהם אינו בעוצמה כה גדולה, שלמעלה ממדידה והגבלה לחלוטין⁷⁰. ולכן נקראת אז הלשכה בשם "לשכת העץ"⁷¹.

רק בתקופה שבה לא היו הכהנים הגדולים כשרים, מצד מצב הדור באופן כללי⁶⁷, הרי עבודת התשובה של הכהן הגדול ביום הכפורים עוררה אצל הדור תשובה כפשוטה, שדוקא היא משחררת את היהודי מכל הגבלה ומדידה, עד שהיא יוצרת אצלו מציאות חדשה לחלוטין.

(משיחות ש"פ מסעי תשמ"א,
ש"פ מטו"מ תשמ"ב)

לעומת זאת, תוכנה של מסכת יומא הוא עבודת יום הכפורים⁶⁶, עבודת התשובה.

בתקופה הראשונה - תשובת הצדיקים

לפי כל האמור לעיל יובן מדוע צריך היה לכסות את ה"עץ" של לשכת הכהן הגדול ב"סיד", כי החידוש של עבודת הכהן הגדול ביום הכפורים איננו בעבודת הצדיקים, אלא בעבודת התשובה, שבה אין הדגשה לאריכות הימים, אלא, במובן מסויים, להיפך: היותו למציאות חדשה.

אך בכל זאת נקבע השם "פרהדרין" רק לאחר שהיו כהנים גדולים שלא נהגו כראוי, כי כל עוד היו הכהנים הגדולים צדיקים, מפני שהדור בכללו היה בדרגה של צדיקים⁶⁷, הרי למרות שעבודת הכהן הגדול ביום הכפורים היא, כדלעיל, עבודת התשובה, הרי היתה זו בעיקר תשובת הצדיקים,

(66) עד שבכ"מ נק' מס' יום הכפורים (הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ. אגרת רש"י (מהדורת לוין ע' 6 וע' 33). פי' רב האי גאון כללים פכ"ו מ"ד).

(67) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט (ע' 28 ואילך. ע' 68 ואילך) בארוכה, שבכללות החילוק בין בית ראשון ובית שני הוא כהחילוק בין עבודת הצדיקים ועבודת הבע"ת.
(68) לקו"ת ר"פ האינו. ובכ"מ.

(69) ל' הכתוב - ירמ' ב, ו (מהפסוק פ' מסעי). הובא בתניא פ"ז (יב), א) לענין התשובה.

(70) עיין שערי תשובה לאדמו"ר האמצעי חינוך פמ"ח (ושם נה, ריש ע"ד: גם מאהבת דבכל מאדך שבצדיקים גמורים).

(71) וכן "בלוטי" - "כמו עץ הבולט" (ראה לעיל הערה 42) - כי אצלם עבודת הצדיקים היא בגילוי (ותשובה היא רק פרט בה).

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' א

מתרצת הגמרא: הָתָם - בדינו של רבי יוחנן, מדובר בַּגִּזְלָה אחר שהתבשל על ידי הישראל במקצת הוציאו מהתנור וְאִתְּקִיָּה בְּסִילְתָּא - הניחו בסל, ולא היה עתיד להגמר בישולו, וְשִׁקְלִיָּה עֹבֵד בּוֹכְבִּים וְאִתְּקִיָּה בְּתַנּוּרָא - ונטלו העובד כוכבים מהסל והניחו בתנור וגמר את בישולו, ובזה אמר רבי יוחנן שרק אם היה המאכל מבושל כבר כמאכל בן דרוסאי, מותר, אבל אם עדיין לא היה מבושל אפילו בשיעור זה, כיון שעיקר הבישול נעשה על ידי העובד כוכבים, הבשר אסור. אבל בדין של שמואל היה הבשר מונח על גבי גחלים מכח הישראל, והיה עתיד להתבשל אף ללא מעשה העובד כוכבים, ולכן אף שהפכו העובד כוכבים וזירו את בישולו, הבשר מותר.

מסייעת הגמרא לדברי שמואל מברייא: תַּנְיָא נְמִי הָכִי - שנינו בברייא דבברי שמואל, מִנֵּי יִשְׂרָאֵל - [רשאי ישראל להניח] בָּשֶׂר עַל גְּבִי גַחְלִים, וְכֵּן עֹבֵד בּוֹכְבִּים וְהַחֲפָהּ בּוּ עַד שֵׁבְעָא יִשְׂרָאֵל מִבֵּית הַתְּנָקָה אוּ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְאִינוּ חוֹשְׁשׁ מִשּׁוּם אִיסוּר בִּישׁוּלִי עֲבוֹרָם. וכן שוֹפְטֵת [מניחה] אֶשָּׁה קְדִירָה עַל גְּבִי בִירָה, וְכֵּן עֹבֵד בּוֹכְבִּים

הפיכתו על ידי הגוי היה מתבשל בשתי שעות, והפיכת הגוי זירזה את בישולו והתבשל בשעה אחת. מֵהוּ דְּתִימָא קְרוֹבִי בִישׁוּלָא מִלְּתָא הִיא - היית סבור לומר שזירוז הבישול נחשב כמעשה חשוב, והרי זה כבישול עכו"ם, קָא מְשַׁמְעֵ לָן שְׁמוּאֵל שֶׁאֵין זֶה מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב, וכיון שאף לולי מעשה העובד כוכבים היה הבשר מתבשל מכח מעשה הישראל, הבשר מותר.

מקשה הגמרא: וְהָאֵמֶר רַבִּי אִסִּי, אֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, כֹּל מֵאֵכָל שֶׁהוּא מְבוּשֵׁל קֶצֶת, בְּמֵאֵכָל בֶּן דְּרוֹסָא - כשיעור אכילת השודר ששמו 'בן דרוסאי', שהיה אוכל מאכלים מבושלים רק במקצת, אף אם בא עובד כוכבים והשלים את בישולו אֵין בּוּ מִשּׁוּם בִּישׁוּלִי עֹבֵדִי בּוֹכְבִּים, ויש לדייק מדברי רבי יוחנן, הָא - אבל מאכל שאֵינו מבושל עדיין כְּמֵאֵכָל בֶּן דְּרוֹסָא, יֵשׁ בּוּ מִשּׁוּם בִּישׁוּלִי עֹבֵדִי בּוֹכְבִּים, ואם כן באופן שאמר בו שמואל את דינו, שהישראל רק הניח את הבשר על גבי גחלים, ומשמע דהיינו אפילו אם עדיין לא היה מבושל כמאכל בן דרוסאי, צריך להיאסר כשהפכו העובד כוכבים וקירב את בישולו, ואילו מדברי שמואל מוכח שהבשר מותר.

ילקוט לוי יצחק על התורה

שופר.

כי הנה בסך הכל אומרים י"ג לדור ודור המליכו לאל³ כו', ח' פעמים בח' תפלות שבב' ימים בראש השנה (שגם בארץ ישראל הוא ב' ימים), וה' פעמים אחר כך בה' תפלות דיום הכפורים, ביחד הוא י"ג פעמים,

והוא לנגד הי"ג תיקוני דיקנא שנחלקים לח' והי"ג⁵. . . עיין בעין חיים⁶ שער אריך אנפין פ"י ובקול ברמה בביאור האידרא רבה על התקונים שבכלל ובפרט עיין שם . .

וזהו מה שאומרים⁷ בונתנה תוקף כו' בראש השנה ויום הכפורים בראש השנה יכתבון וביום צום כפור יחתמון, וקחשיב אחר כך י"ג דברים שבכל אחד מהם הוא ב' חלקות, כמה כו' וכמה כו', מי כו' ומי כו'. ונחלקים לח' וה',

יתרו כל מקום שנאמר שופר סימן יפה לישראל וכמ"ש לעיל [ויקרא רבה] פר' כ"ד סימן ג' שופר מציון.

כסא רחמים: ראה לקוטי תורה תבוא מג, ד. ביאורי זוהר להצמח צדק ח"א ע' תז.

(3) ראה בלקוטי לוי יצחק כאן שבפנים, ביאור הענין. וז"ל: והיינו מה שהתחלת התפלות ברה"ה ויוהכ"פ הוא לדור ודור המליכו לאל. (שזה דבר חדש בתפלות דרה"ה ויוהכ"פ, כי בתפלות דכל השנה ההפך בהם הוא בברכות האמצעיות, שבחול הוא באופן כך, ובר"ח באופן אחר, ובין"ט באופן אחר. וכמו"כ ברה"ה ויוהכ"פ באופן אחר. אבל ג' ברכות ראשונות ככולם בשוה. ובר"ה ויוה"כ החידוש הוא גם בברכה שלישית דהג"ר, שהיא לנגד יעקב, שמוסיפין בה הרבה, והתחלתה הוא לדור ודור כו'). . . ופירוש המליכו לאל, שקאי על תיקון הראשון דהדיקנא שהוא שם אל, והוא יש בכל הי"ג ת"ד כמ"ש בפע"ח שער הסליחות פ"ח עי"ש.

(4) ראה רמב"ם הל' יו"ט פ"א הכ"א. הל' קדוש החודש פ"ה ה"ח. שו"ע אדמוה"ז הל' ראש השנה סי' תר סעיף א.

(5) ראה הטבאל לקמן סי' צט, דה"ח תיקונים הראשונים הם מ"חכמה" דאריך אנפין ובבחי' חכמה יש בחי' גבורה (כדלקמן הערה 8), משא"כ החמשה תיקונים האחרונים הם מ"כתר" דאריך אנפין.

(6) שער יג.

(7) **בונתנה תוקף . . . וקחשיב אחר כך י"ג דברים:** "בראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמון" (א) "כמה יעברון וכמה יבראו" (ב) "מי יחיה ומי ימות" (ג) "מי בקצו ומי לא בקצו" (ד) "מי במים ומי באש" (ה) "מי בחרב ומי בחיה" (ו) "מי ברעב ומי בצמא" (ז) "מי ברעש ומי במגפה" (ח) "מי בחניקה ומי בסקילה" (ט) "מי ינוח ומי ינוע" (י) "מי ישקט ומי יטרף" (יא) "מי ישלו ומי יתסר" (יב) "מי יעני ומי יעשר" (יג) "מי ישפל ומי ירום" . . . ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה".

שמות ל"ד, ו-ז - ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת.

נוצר חסד לאלפים נושא עוון ופשע וחמאה ונקח לא ינקח פוקד עוון אבות על בנים ועל בנים על שלשים ועל רבעים

צי

רמזים, דאומרים בראש השנה ויוהכ"פ י"ג פעמים התפילה "לדור ודור המליכו לאל" – כנגד הי"ג מדות הרחמים, וכן בתפילת "ונתנה תוקף" יש י"ג דברים וכו'

י"ג מדות הרחמים נמשכות על ידי תקיעת שופר, שעל ידי תקיעת שופר יושב הקדוש ברוך הוא על כסא רחמים, כמאמר רז"ל² על פסוק עלה אלקים בתרועה ה' בקול

(1) בסימן זה יבוארו כמה ענינים, והם:

(א) דיוק בלשון חז"ל שע"י תקיעת שופר "הקב"ה יושב על כסא רחמים", המורה על הי"ג מדות הרחמים.

(ב) טעם, דבראש השנה ויום הכיפורים אומרים י"ג פעמים התפילה "לדור ודור המליכו לאל", המרמז לה"יג" מדות הרחמים.

(ג) בהג"ל אות ב', "יג" פעמים התפלה "לדור ודור המליכו לאל", כנגד י"ג מדות הרחמים, המתחיל במידה "אל".

(ד) בהג"ל אות ב', **חידוש** בתפילות דרה"ה ויוהכ"פ, דבכל השנה ההפך בין תפילת העמידה בחול משבת הוא רק בברכות האמצעיות, אבל ג' הראשונות שוות בכולן – משא"כ בראש השנה ויוהכ"פ בברכה השלישית מוסיפין בה הרבה, והתחלתה הוא "לדור ודור המליכו לאל".

(ה) בתפילת "ונתנה תוקף" מזכיר בדיוק י"ג דברים, כנגד הי"ג מדות הרחמים.

(ו) בהמשך לאות ה', דיוק החילוק, ב"שמונה הראשונים" מיירי בחיים ולנגדו להיפך ח"ו, משא"כ ב"חמשה" האחרונים "חיים" יש בפשיטות, והחילוק הוא בפרטי החיים. דטעם שמחלק בין "שמונה" ובין "חמשה", דכך הוא גם בהי"ג מדות הרחמים.

(2) ראה ויקרא רבה פרשה כט, ג. וז"ל: יהודה ברבי נחמן פתח (תהלים מז, ו) "עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר", בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין, בדין הוא עולה, מאי טעם, עלה אלהים בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם והופך עליהם מדת הדין לרחמים, אימתי בחדש השביעי. עי"ש.

ובפי' מהרז"ו: בדין הוא עולה. ואלהים הוא דין, ה' הוא רחמים, והתרועה רומז לדין ובבא יללה ושופר הוא רחמים כמ"ש מכילתא

עכ"פ, וה' זוגות האחרונים הם לנגד ה' תיקונים האחרונים שמכתר.

וכשנמשך מ"ג ת"ד נעשים כל הדברים רק לחיים ולטוב הגלוי גם לנו שהכתיבה והחתימה היא לאלתר לחיים טובים ארוכים ולשלום.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש סוף עמוד שט

שהוא בחי' עתיק יומין הרי שם עדיין אין התפעלות כלל ממעשה הצדיקים... אמנם הן הן גבורותיו שמתצמצם להיות מתלבש בבחי' ח"ס ושיהי' לו רצון באתהפכא חשוכא לנהורא כו' וזהו הנק' התלבשות גבורה דעתיק יומין בח"ס כו'.

והיינו ענין בחכמה אתברירו פי' ע"י התלבשות הרצון בחכמה, נעשה ההתבררות שלא יתערב רצון הטוב בשנאת הרע כו'.

והנה שרש צמצום זה הוא ע"י בחי' גבורה עליונה וה"ע גבורה דעתיק יומין המתלבשת בח"ס כנ"ל, ובחי' גבורה דעתיק יומין הוא בחי' בוצינא דקרדוניתא הנק' מאמר קו המדה שמתלבש במו"ס לברר הברור' שהוא בא ונמשך בכח גדול וחזק וה"ע קול ה' בכח". עיי"ש כל הביאור.

בח' הראשונים מיירי בחיים ולנגדו ההיפך חס ושלום, ובה' האחרונים חיים יש בפשיטות ובודאי, רק יש דבר והיפוכו בשארי דברים.

א"כ מובן שה' אחרונים הם יותר טובים מח' הראשונים, והיינו ח' זוגות הראשונים הם לנגד ח' תיקונים הראשונים שמחכמה סתימאה, שחכמה סתימאה היא בחי' גבורות⁸

(8) שחכמה סתימאה היא בחי' גבורות: ראה אור התורה פ' ויחי (בראשית כרך ו) תתשיז, באילך. וז"ל: "ענין התלבשות גבורה דעתיק יומין במוחא סתימאה הנו' בע"ח. כי הנה בחי' עתיק יומין הוא בחי' תחתונה שבמאציל אשר שם אין תופס מקום כלל מעשה התחתוני כנ"ל וע"י מדת גבורתו נעשה הצמצום שיתלבש במו"ס שבחכמה אתברירו, וענין הברור' הוא ע"י מעשה התחתונים דאתהפך מחשוכא לנהורא וממיררו למיתקו וא"כ הרי בח"ס תופס מקום מעשה הצדיק' במה שע"י מעשיהם נהפך החשך לאור כו', וזהו בחי' העלא' מ"ן מדבר חידוש כמ"ש ב"מ א, והיינו דוקא כשכבר נמשך הרצון ע"י צמצום מהעצמות שאז בהטוב הוא המשכת רצונו ומן הרע והחשך הוא סילוק רצונו, אבל לגבי למעלה מן הרצון שהוא הבחי' תחתונה שבעצמות

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שלישי עמ' ב

1 כוכבים, מוֹתֶרֶת אפילו באכילה, מפני שאין לומדים עבודת חוץ
2 מעבודת פנים. ואם כן, מדוע אמרת שגבינת בית אונייקי אסורה
3 בהנאה. אָמַר לִיה רבי שמעון בן לקיש, תְּרִימִינָה שְׁעָתָה – ירום
4 מזלך, כלומר בירכו על ששאל כך, ותיירץ לו, שבשחיטת עגלים
5 אלו שעל ידיהם עושים את גבינת בית אונייקי, מדובר בְּאוֹמֶר
6 שֶׁנֶּמֶר וְזִכְיָה הוּא עוֹבְדָה את העבודה זרה, ואין מדובר במחשב
7 מעבודה לעבודה, אלא שהשחיטה עצמה היא לשם עבודה זרה,
8 וזוהי ודאי הבהמה אסורה בהנאה.
9 שנינו במשנה (לעיל כט): אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׂאֵל רַבִּי יִשְׁמְעֵאל את רבי
10 יהושע כשהיו מהלכין בדרך, אמר לו, מפני מה אסרו גבינות
11 עובדי כוכבים. אמר לו רבי יהושע, מפני שמעמידין אותה בקיבה
12 של נבילה. אמר לו רבי ישמעאל, והלא קיבת עולה חמורה
13 מקיבת נבילה, ואף על פי כן אמרו שלא מועלין בה. חזר רבי
14 יהושע ואמר לו, מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי עבודת
15 כוכבים. אמר לו רבי ישמעאל, אם כן, למה לא אסרוה בהנאה.
16 הגמרא דנה בפסולת של דבר האסור בהנאה, האם היא אסורה
17 בהנאה: אָמַר רַב אֲחֵדְבִי אָמַר רַב, הִמְקִדְשׁ אִשָּׁה בְּפֶרֶשׁ – בגללים
18 של שור הַנֶּסְקֵל, אף על פי ששור הנסקל אסור בהנאה, מְקוֹדֶשֶׁת.
19 והמקדש אִשָּׁה בְּפֶרֶשׁ – בגללים של עֲגֻלַּת כּוֹכָבִים האסורים
20 בהנאה, אִינָה מְקוֹדֶשֶׁת. וסיבת החילוק בין שור הנסקל לעגלי
21 עבודת כוכבים היא, אִיבְעִית אִימָא סְבָרָא ואִיבְעִית אִימָא קְרָא –
22 שלומדים זה מפסוק. מבארת הגמרא: אִיבְעִית אִימָא סְבָרָא, לְגַבִּי

23 עֲגֻלַּת עֲבֻדָּת כּוֹכָבִים נִיחָא לִיה בְּנִפְחִיה – נח לבעל העגל בעוביו
24 של העגל כדי שיראה שמן, ולכן חל איסור עבודת כוכבים על
25 הפרש שהרי הוא משמין את העגל והפרש אסור בהנאה, אָבֵל
26 לְגַבִּי שׁוֹר הַנֶּסְקֵל לֹא נִיחָא לִיה בְּנִפְחִיה – לא נח לבעל השור
27 בעוביו של השור שיראה שמן, ואין לו שום תועלת והנאה מכך,
28 ולכן לא חל על הפרש איסור הנאה. אִיבְעִית אִימָא קְרָא, בְּתִיב
29 הָא – נאמר לגבי עיר הנדחת, דהיינו עיר שיושביה עבדו עבודת
30 כוכבים (דברים יג יח) לֹא יִדְבֹק בְּיָדָהּ מְאוּמָּה, ומשמע שכל דבר
31 שיש לו קשר לעבודת כוכבים אסור בהנאה, ואפילו פרש עגלי
32 עבודת כוכבים, וּבְתִיב הָתֵם – ונאמר לגבי שור הנסקל (שמות כא
33 כח) לְקוֹל יִסְקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ, שמפסוק זה לומדים
34 איסור הנאה בשור הנסקל, ומדויק שדווקא בְּשָׂרוֹ אָסוּר בהנאה,
35 הָא – אבל פֶּרֶשׁוֹ מוֹתֶרֶת בהנאה.
36 הגמרא מביאה הוכחה ממשנתנו לחילוק שאמר רב: אָמַר רַבָּא,
37 תְּרִימִינָה תִנְנִי – שני דינים אלו [פרש עגלי עבודת כוכבים האסור
38 בהנאה ופרש שור הנסקל המותר בהנאה] שנינו במשנתנו,
39 מְדִקְאָמַר לִיה רבי יהושע לרבי ישמעאל שהטעם שחכמים אסרו
40 גבינות עובדי כוכבים באכילה הוא מִפְּנֵי שֶׁמְעִידִין את הגבינות
41 בְּקִיבַת נְבִילָה, וְקָא מוֹתֶרֶת לִיה – והשיב לו רבי ישמעאל, וְהֵלֵא
42 קִיבַת עוֹלָה חֲמוּרָה מְקִיבַת נְבִילָה, שקיבת עולה אסורה בהנאה
43 וקיבת נבילה אסורה רק באכילה, ואף על פי כן אמרו שכוון
44 שדעתו יפה גומע את החלב שבתוך קיבת העולה,

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

להביא את הגאולה האמתית והשלמה, וכפי שכבר דבר פעמים רבות, שכשם שביציאת מצרים הרי ש"בשכר (בזכות) נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים", כן הוא גם בכל דור ודור, ובמיוחד בדורנו זה, אשר הוא גלגולו של דור יוצאי מצרים.

(לקוטי שיחות חכ"ו ע' 375)

להתנהג כמו בזמן הגאולה

העבודה וההכנה הכי מתאימה לקרב ביאת המשיח וגאולה האמתית והשלמה הרי היא - פעולות מעין סדר החיים אז, שהוא לתקן עולם במלכות ש-ד-י, ובפשטות הפצת היהדות למוד התורה וקיום מצותיה באופן דמוסיף והולך ואור, מיסד על הכלל שהמעשה הוא העקר, קיום מצוות בפעל.

(לקוטי שיחות חכ"ג ע' 487)

בטול הגלות - בטול ה"חטאינו"

על ידי קיום היהדות בפעל, למוד תורה וקיום מצוות, על ידי הפחתת ובטול הסבה היחידה לגלות - כפי שאנו אומרים באופן ברור וחד-משמעי: "מפני חטאינו גלינו מארצנו" - מפחיתים את הגלות עד לבטולה הסופי על ידי הגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

(אגרות מלך ח"א ע' רכח. מתוך "לקראת שבת")

לתבוע שמשיח יבוא

כל זמן שעדיין משיח לא בא, צריך כל אחד ואחת מישראל לבקש, ועוד יותר - לתבוע שיבוא משיח צדקנו, כלשון חז"ל (שהובא כמה פעמים) "תני ר' שמעון בן יוחי . . כל אותן אלפים שנפלו במלחמה בימי דוד, לא נפלו אלא על שלא תבעו בנני בית המקדש . . ומה אם אלו . . אנו . . על אחת כמה וכמה, לפיכך התקינו חסידים הראשונים שיהיו מתפללים . . בכל יום . . השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים, ותקנו בונה ירושלים ברכה בפני עצמה בתפלה, ובברכת המזון".

(לקוטי שיחות ח"ל ע' 182)

בזכות אהבת חנם

אימא בגמרא שחרב בית שני היה בסבת הענין ד"שנאת חנם". ועל פי זה מובן, שהעבודה המיוחדת דבטול סבת הגלות (שאז בטל המסובב) היא - שלא ישאר שריד ופליט מהענין ד"שנאת חנם", שזוהי כללות העבודה ד"אהבת ישראל" באופן ד"אהבת חנם". זאת אומרת, שתמורת הענין ד"שנאת חנם" נפעל הענין ד"אהבת חנם" - באופן דיתרון האור מן החשך ויתרון החכמה מן הסכלות.

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ב ח"ג ע' 1226)

צדקה וגאולה

וכדאי ונכון לקשר ההוספה בצדקה עם ההוספה בתורה בעניני משיח והגאולה - על ידי זה שההוספה לצדקה היא מתוך פניה לקרב ולזרז את הגאולה, כיון שכונה כשלעצמה היא חלק מלמוד התורה בעניני הגאולה - הלמוד (במחשבה - מזמן לזמן) דמאמר חז"ל "גדולה צדקה שמקרב את הגאולה".

(תורת מנחם - התוועדויות תנש"א ח"ג ע' 163)

השמחה "תכריח"

מספר על אחד הצדיקים, שכאשר היה ילד, בקש תפוח מאביו, וכשאביו סרב, התחכם הילד וברך ברכת בורא פרי העץ, וכך נאלץ אביו למלא את רצונו. ואף אנו נאמר:

כאשר יהודים ישמחו כבר עכשו בשמחת הגאולה, מתוך בטחון גמור שאנו עומדים על סף הגאולה - הרי שמחה זו עצמה "תכריח" כביכול את אבינו שבשמים למלא משאלות לבם של בניו ולגאל אותם מהגלות. ופשוט שאין בכך משום דחיקת הקץ, שהרי לא מדבר בקבלה מעשית או השפעת מלאכים וכיוצא בזה, אלא מדבר בעבודה ה' מתוך שמחה יתרה.

(לקוטי שיחות ח"ב ע' 384. מתוך "לקראת שבת")

בזכות נשים צדקניות

לנשי ובנות ישראל ישנה שליחות חשובה ביותר -

חומש יומי

פרשת מטות-מסעי

~ יום ראשון כ"ד תמוז ~

ל (ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־רְאִשֵׁי הַמַּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

בומליל משה עם רישי שבטיא לבני ישראל למימר דין פתגמא די פקיד יי:

חוץ (ויקרא יז) "זה הדבר", מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל, שנאמר: "דבר אל אהרן וגו'" אף זו נאמרה לכלן. זה הדבר • (ספרי) משה נתנבא (שמות יא) ב"פה אמר ה' פתצות הלילה". והנביאים נתנבאו ב"פה אמר ה'", מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון "זה הדבר" (ספרי. נדרים עז). דבר אחר: זה הדבר – מעוט הוא, לומר שהחכם בלשון "התרה", ובעל (ואב) בלשון "הפרה" בלשון הכתוב פאן, ואם חלפו – אין מתר ואין מופר.

כ"י • ראשי המטות • חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה, ואחר-כך לכל בני ישראל. ומניין שאף שאר הדברות כן? תלמוד-לומר (שמות לה): "וישבו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה, וידבר משה אליהם: ואחרי-כן נגשו כל-בני ישראל". ומה ראה לאמרה פאן? למד, שהפרת נדרים ביחיד ממנה, ואם אין יחיד ממנה – מפר בשלשה הדיוטות. (ב"ב קב) או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד? נאמר פאן "זה הדבר", ונאמר בשחויטי

(ג) אִישׁ כִּי־יִדַּר נָדָר לַיהוָה אִו־הִשָּׁבַע שְׁבַע הָאָמָר
אִסֹּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵיכָא מִפּוֹ
יַעֲשֶׂה:

גגבר ארי ידר נדר גדם יי או יקנים קנים למסר אסר על נפשה לא בטל פתגמה ככל דיפוק מפומה יעבד:

תלמוד-לומר "לאסר אסר" – לאסר את המתר, ולא להתיר את האסור. לא יחל דברו. כמו "לא יחלל דברו", לא יעשה דבריו חלין.

כ"י • נדר • האומר: הרי עלי קונם, שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני. יכול אפלו נשבע שישאכל נבלות, אני קורא עליו "ככל-היוצא מפיו יעשה"?

~ נקודות משיחות קודש ~

במלאכת התרישה וזריעה וכו' – ודוקא עבודה זו היא, כנ"ל, תכלית הפונה העליונה: לעשות לו יתברך דירה בתחתונים. ולכן כשעמדו להפנס לארץ ישראל ולהתעסק בה בעבודה זו, נאמרה להם פרשת הפרת נדרים, שגם תוכנה היא העבודה עם הענינים הגשמיים כנ"ל.

התפרש (העיקרי) שבין עבודת בני ישראל במדבר לעבודתם בארץ ישראל הוא בזה, שבמדבר לא היו עסוקים בענינים גשמיים, שהרי היו ניוונים שם מ"לחם מן השמים" – מן, ושתו מים מבארה של מרים, וגם לא היה להם להתעסק באספקת לבושים, כי בגדיהם גדלו עמם; מה שאין-כן בארץ ישראל הוצרכו לעסוק

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ב) אחרי זאת, דבר משה אל ראשי השבטים לבני ישראל באמירה, זה הדבר אשר צוה ה' בו.
(ג) כל איש שנדר נדר לה' או נשבע בימינו על הנהגה פרטית כלשהי או קבל על עצמו התחייבות, לא ישנה את אמירתו. אזי כל שיצא מפיו, יבצעו.

אָמַנְם מִכִּינּוֹן שֶׁבְּפֹעֵל כְּתוּב גַּם בְּפִרְשָׁה זֶה עֲצָם הָדִין שֶׁל נָדָרִים – וְגַם זֶה נֶאֱמַר לָהֶם סְמוּךְ לְכַנִּיסָתָם לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְלִהְיֶתֶסְקוּתָם בְּעִנְיָנִים הַגְּשָׁמִיִּים – מוֹכֵן שָׁגַם בְּזֶה יִשׁ הוֹרָאָה בְּאוֹפֶן הָעֲבוּדָה הַלְּזוֹ: נְקוּדַת עֲנָן נָדָרִים הוּא "לֹא יַחַל דְּבָרוֹ" – הִנֵּנוּ שֶׁ"לֹא יַעֲשֶׂה דְבָרָיו חוּלִין" – וְזֶהוּ אוֹפֶן הָעֲבוּדָה בְּעִנְיָנִים הַגְּשָׁמִיִּים, לְפֹעֵל שָׁגַם "דְּבָרָיו" הַגְּשָׁמִיִּים לֹא יִהְיוּ "חוּלִין", אֲלֵא לְהַמְשִׁיךְ בָּהֶם קְדוּשָׁה.

וּמִכִּינּוֹן שֶׁהוֹרָאָה זֶה נִרְמָזֶת בְּעִנְיָן הַנָּדָרִים עֲצָמָם, הָרִי מוֹכֵן שֶׁלְּכָל אֶחָד וְאֶחָד יִשְׁנוּ הַכַּח לְעֲבוּדָה זֶה, גַּם לְמִי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְדִרְגַת הַפֶּרֶת נָדָרִים, וְהַטַּעַם עַל זֶה כְּתוּב לְהֵלֵךְ: "בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין אָב לְבִתּוֹ" – כִּי כָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא בְּדוּגְמַת "אִשְׁתּוֹ" שֶׁל הַקֵּב"ה, ו"בִּתּוֹ" שֶׁל הַקֵּב"ה, וּבְדוּגַי שֶׁהַקֵּב"ה נֹתֵן לוֹ הַכַּח לְפֹעֵל עֲבוּדָה זֶה, וְלִמְלָאוֹת רְצוֹנוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּרְגָה בַּתְּחִתּוֹנִים. (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת, פְּרֻשַׁת מִטוֹת, כֹּרֶךְ יג)

(ד) וְאִשָּׁה כִּי־תִדֹר נָדָר לַיהוָה וְאִסְרָהּ אִסְרָה בְּבֵית אָבִיהָ בְּנִעְרֶיהָ:

בְּבוֹתֵינוּ: בַּת י"א שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד נָדָרְיָה נִבְדָּקִין: אִם יִדְעָה לְשֵׁם־מִי נָדָרָה וְלִשֵׁם־מִי הִקְדִּישָׁה – נָדָרָה נָדָר. בַּת י"ב שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, אִינָה צְרִיכָה לְהַבְדִּיק.

כ"י • בְּבֵית אָבִיהָ • (ספרי) בְּרִשּׁוֹת אָבִיהָ, וְאַפְלוֹ אִינָה בְּבִיתָהּ. בְּנִעְרֶיהָ • וְלֹא קִטְנָה וְלֹא בּוֹגֶרֶת, שֶׁהַקִּטְנָה אֵין נָדָרָה נָדָר, וְהַבּוֹגֶרֶת אִינָה בְּרִשּׁוֹתָהּ שֶׁל אָבִיהָ לְהַפִּיר נָדָרֶיהָ. וְאִי זֶה הִיא קִטְנָה? (נדרה מ"ה ב) אָמְרוּ

הַיִּשְׁמַע אָבוּהָ יֵת נָדָרָה וְאִסְרָהּ דִּי אֶסְרֵת עַל נִפְשָׁה וְיִשְׁתַּוֵּךְ לָהּ אָבוּהָ וְיִקוּמוּן כָּל נָדָרָהָ וְכָל אֶסְרֵי דִי אֶסְרֵת עַל נִפְשָׁה יִקוּמוּן:

(ה) וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וְאִסְרָהּ אֲשֶׁר אִסְרָהּ עַל־נִפְשָׁהּ וְהִחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל־נָדָרֶיהָ וְכָל־אִסְרֵי אֲשֶׁר־אִסְרָהּ עַל־נִפְשָׁה יָקוּם:

וְאִם אֶעֱדִי אָבוּהָ יֵתָה בְּיוֹמָא דְשָׁמַע כָּל נָדָרָהָ וְאִסְרָהָ דִּי אֶסְרֵת עַל נִפְשָׁה לֹא יִקוּמוּן וּמִן קָדָם יִי שְׁתַּבָּק לָהּ אֲרִי אֶעֱדִי אָבוּהָ יֵתָה:

(ו) וְאִם־הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה בְּיוֹם שָׁמַעַ כָּל־נָדָרֶיהָ וְאִסְרֶיהָ אֲשֶׁר־אִסְרָהּ עַל־נִפְשָׁה לֹא יָקוּם וְיִהְיֶה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה:

(ז) "וְיִדְעַתֶּם אֶת־תְּנוּאָתַי" – אֶת אֲשֶׁר סָרְתֶּם מַעֲלִי. וְה' יִסְלַח־לָהּ • בְּמָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר? בְּאִשָּׁה שֶׁנָּדָרָה בְּנִזִּיר וְשָׁמַע בְּעִלָּה וְהִפִּיר לָהּ, וְהִיא לֹא יִדְעָה וְעוֹבֶרֶת עַל נָדָרָה וְשׁוֹתָה זֵין וּמִשְׁמָאָה לְמַתִּים, זֶה הִיא שְׁצִרִיכָה סְלִיחָה, וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מוֹפֵר. וְאִם הַמוֹפְרִים צְרִיכִים סְלִיחָה, קַל־וְחֹמֶר לְשֹׂאֲנֵין מוֹפְרִים (ספרי) •

כ"י • וְאִם־הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה • אִם מִנֵּע אֶתָּה מִן הַנָּדָר, כְּלוּמַר שֶׁהִפִּיר לָהּ. "הִנָּאָה" זֶה אִינִי יוֹדֵעַ מַה הִיא, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִשָּׁה יִנִּיא אֶתָּה וְהִפִּיר", הִנֵּי אוֹמֵר: "הִנָּאָה" זֶה הִפִּירָהּ. וּפְשׁוּטוֹ: לְשׁוֹן מְנִיעָה וְהִסְרָה; וְכֵן (לְקַמֵּן לֵב): "וְלִמָּה תִּנְיֹאוּן", וְכֵן (תַּהֲלִים קמ"א): "שָׁמַע רֹאשׁ אֶל־גְּנִי רֹאשִׁי", וְכֵן (לְעִיל

פִּירוּשׁ רס"ג - תַּרְגוּם וְעִיבּוּד מַעֲרִיבִית־יְהוּדִית

(ד) וְאִזּוֹ אִשָּׁה שֶׁנָּדָרָה נָדָר לָהּ אוֹ שֶׁקִּבְּלָהּ עַל עֲצָמָה הַתְּחִיבוֹת בְּבֵית אָבִיהָ בְּעֵת נְעוּרֹתָהּ. (ה) וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת נָדָרָה וְאֶת הַתְּחִיבוֹתָהּ אֲשֶׁר קִבְּלָהּ עַל עֲצָמָה, (ו) וְאִם הִבִּיעַ אָבִיהָ אֶת מוֹרֶת רוּחוֹ מִכָּף בְּיוֹם אֲשֶׁר שָׁמַע זֹאת, אֲזִי כָּל נָדָרֶיהָ וְכָל הַתְּחִיבוֹת שֶׁקִּבְּלָה עַל עֲצָמָה. (ז) וְאִם הִבִּיעַ אָבִיהָ אֶת מוֹרֶת רוּחוֹ מִכָּף בְּיוֹם אֲשֶׁר שָׁמַע זֹאת, אֲזִי כָּל הַתְּחִיבוֹתָהּ אֲשֶׁר קִבְּלָה עַל עֲצָמָה,

(ז) וְאִם־הָיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ:

וְאִם מִהֵנָּה תִּהְיֶה לְגֵבֶר וּנְדָרָהּ עָלֶיהָ אוֹ פְרוֹשׁ סְפוֹתָהּ דִּי אֶסְרָת עַל נַפְשָׁהּ:

כ"ז • וְאִם־הָיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ • (נדרים טו) זו אַרוֹסָה; אוֹ אִינוּ אֶלָּא נְשׂוּאָה? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וְאִם בֵּית אִישָׁה נְדָרָה", הָרִי נְשׂוּאָה אֲמוּנָה, וְכָאן בְּאַרוֹסָה; וְכָאן לְחֶלֶק בָּהּ, שְׁאֵבֶיהָ וּבַעֲלָהּ מְפִירִין נְדָרֶיהָ. הַפֶּר הָאֵב

וְלֹא הִפֵּר הַבַּעַל, אוֹ הִפֵּר הַבַּעַל וְלֹא הִפֵּר הָאֵב, הָרִי זֶה אִינוּ מוֹפֵר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם קָיָם אֶחָד מֵהֶם. וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ • שְׁנֵדָרָה בְּבֵית אֵבֶיהָ, וְלֹא שְׁמַע בְּהֵן אֵבֶיהָ וְלֹא הוֹפְרוּ וְלֹא הוֹקְמוּ.

(ח) וְשָׁמַע אִישָׁה בְּיוֹם שְׁמָעוֹ וְהִחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וְאִסְרָה אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יִקְמוּ:

ח וְשָׁמַע בַּעֲלָהּ בְּיוֹמָא דְשָׁמַע וְיִשְׁתַּוּק לָהּ וְיִקְוִמוּן נְדָרָהּ וְאִסְרָהּ דִּי אֶסְרָת עַל נַפְשָׁהּ יִקְוִמוּן:

כ"ח • וְשָׁמַע אִישָׁה וְגו' • הָרִי לָהּ, שְׁאֵם קָיָם הַבַּעַל, שְׁהוּא קָיָם.

(ט) וְאִם בְּיוֹם שְׁמָע אִישָׁה יִנְיָא אוֹתָהּ וְהִפֵּר אֶת־נְדָרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִבְטָא שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְיִהְיֶה יִסְלַח־לָהּ:

ט וְאִם בְּיוֹמָא דְשָׁמַע בַּעֲלָהּ אַעֲדִי יָתָהּ וּבִטַּל יֵת נְדָרָהּ דִּי עָלָהּ וְיֵת פְּרוֹשׁ סְפוֹתָהּ דִּי אֶסְרָת עַל נַפְשָׁהּ וּמִן קָדָם יֵי יִשְׁתַּבַּח לָהּ:

כ"ט • וְהִפֵּר אֶת־נְדָרָהּ • יָכוֹל אֶפְלוּ לֹא הִפֵּר הָאֵב? תִּלְמוּד־לוֹמַר "בְּנִעְרֶיהָ בֵּית אֵבֶיהָ" – כָּל שְׁבִנְעוּרֶיהָ, בְּרִשׁוֹת אֵבֶיהָ הִיא (קידושין יג).

(י) וְנָדַר אֶלְמָנָה וְגִירוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ:

י וְנָדַר אֶלְמָנָה וְיִתְרָא וְיִתְרָא וְיִתְרָא כָּל דִּי אֶסְרָת עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלָהּ:

כ"י • כָּל אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ • לְפִי שְׁאִינָה לֹא בְרִשׁוֹת אֵב וְלֹא בְרִשׁוֹת בַּעַל; וּבְאֶלְמָנָה

מִן הַנְּשׂוּאִין – הַכְּתוּב מְדַבֵּר, (נדרים טו) אֶבֶל אֶלְמָנָה מִן הָאֲרוֹסִין – מֵת הַבַּעַל, נִתְּרוּקָנָה וְחִזְרָה לְרִשׁוֹת הָאֵב.

(יא) וְאִם־בֵּית אִישָׁה נְדָרָה אוֹ־אִסְרָה אֶסֶר עַל־נַפְשָׁהּ בְּשִׁבְעָה:

יא וְאִם בֵּית בַּעֲלָהּ נְדָרָת אוֹ אֶסְרָת אֶסֶר עַל נַפְשָׁהּ בְּשִׁבְעָה:

כ"ב • וְאִם־בֵּית אִישָׁה נְדָרָה • בְּנְשׂוּאָה, הַכְּתוּב מְדַבֵּר.

(יב) וְשָׁמַע אִישָׁה וְהִחֲרִישׁ לָהּ לֹא הִנְיָא אֶתָּה וְקָמוּ כָּל־נְדָרֶיהָ וְכָל־אֶסֶר אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם:

יב וְשָׁמַע בַּעֲלָהּ וְיִשְׁתַּוּק לָהּ לֹא אַעֲדִי יָתָהּ וְיִקְוִמוּן כָּל נְדָרָהּ וְכָל אֶסֶר דִּי אֶסְרָת עַל נַפְשָׁהּ יִקְוִמוּן:

פִּירוּשׁ רס"ג - תַּרְגוּם וְעִיבּוּד מַעֲרִיבֵית־יְהוּדִית

(ז) וְאִם תִּהְיֶה לְאִישׁ וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ הַתְּבַטָּאוֹת שְׁפָתוֹתֶיהָ אֲשֶׁר קִבְּלָה עַל עֲצָמָה.

(ח) וְשָׁמַע בַּעֲלָהּ, וּבִיּוֹם אֲשֶׁר שָׁמַע זֹאת נִמְנָע מִלְּמַחֲוֹת בָּהּ, אֲזִי קִבַּע אֶת נְדָרֶיהָ וְאֵת הַתְּחִיבוּתֶיהָ אֲשֶׁר קִבְּלָה עַל עֲצָמָה.

(ט) וְאִם הִבִּיעַ בַּעֲלָהּ אֶת מוֹרֶת רוּחָּהּ מִזֶּה בְּיוֹם אֲשֶׁר שָׁמַע זֹאת, וְהִפֵּר אֶת נְדָרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת הַתְּבַטָּאוֹת שְׁפָתוֹתֶיהָ אֲשֶׁר קִבְּלָה עַל עֲצָמָה, וְהָיָה כִּכְפָּר לָהּ.

(י) וְנָדַר הָאֶלְמָנָה וְהַמְּגֻרָשָׁת, כָּל מַה שֶּׁקִּבְּלָה עַל עֲצָמָה שׁוֹרָה בְּקִבְעוֹת עָלֶיהָ.

(יא) וְאִם הָיָה הַדְּבָר (שְׁאִשָּׁה) בְּבֵית בַּעֲלָהּ נְדָרָה אוֹ קִבְּלָה הַתְּחִיבוֹת עַל עֲצָמָה בְּשִׁבְעָה יְמִינָהּ.

(יב) וְשָׁמַע בַּעֲלָהּ זֹאת, וְנִמְנָע מִלְּמַחֲוֹת בָּהּ וְלֹא הִבִּיעַ אֶת מוֹרֶת רוּחוֹ מִכָּד, אֲזִי קִבַּע אֶת כָּל נְדָרֶיהָ עָלֶיהָ.

(יג) וְאִם־הָפֵר יָפֵר אַתֶּם וְאִשָּׁה בְּיוֹם שְׁמָעוֹ כָּל־מוֹצֵא שְׁפָתֶיהָ לְנִדְרֶיהָ וְלֹא־פָשָׁה לֹא יָקוּם אִשָּׁה הַפֶּרֶם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ:

(יד) כָּל־נָדָר וְכָל־שְׁבַעַת אִסָּר לַעֲנֹת נַפְשׁ אִשָּׁה קִיּוּמָהּ וְאִשָּׁה יִפְרֹנוּ:

כ"ג - כל-נדר וכל-שבועת אסר וגו'. לפי שאמר שהבעל מפר, יכול כל נדרים במשמע? תלמוד-לומר

(טו) וְאִם־הִחֲרִשׁ יִחְרִישׁ לָהּ אִשָּׁה מִיּוֹם אֲלִיּוֹם וְהָקִים אֶת־כָּל־נִדְרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אִסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הָקִים אַתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא לָהּ בְּיוֹם שְׁמָעוֹ:

כ"ג - מיום אלה-יום. שלא תאמר מצת לעת, לכך נאמר "מיום אלה-יום" - ללמדך שאין מפר אלא עד שתחשך.

(טז) וְאִם־הָפֵר יָפֵר אַתֶּם אַחֲרֵי שְׁמָעוֹ וְנָשָׂא אֶת־עוֹנָהּ:

כ"ג - אחרי שמעו. אחרי ששמע וקיים, שאמר: "אפשי בו" וחזר והפר לה אפלו בו ביום. ונשא את-עונה. הוא נכנס תחתיה. למדנו מכאן, שהגורם תכלה לחברו, הוא נכנס תחתיה לכל עונשין.

(יז) אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֵּין אִשׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין־אָב לְבִתּוֹ בְּנִעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ: פ

לא (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(ב) נָקַם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחֵר תֹּאסֶף אֶל־עֲמִיד:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

יבטלו. וכל התחייבות אשר קבלה על עצמה. (יג) ואם הפר בעלה זאת ביום שמעו זאת, אזי כל אשר יצא משפחתיה מנדרים ומהתחייבויות על עצמה, לא יהיו מקבצים בעבור שבעלה הפר אותם, ומיד ה' יכפר לה. (יד) ככה כל נדר וכל שבועת ימין בענין הנהגה פרטית בדבר התחייבות לענוי הנפש, בעלה יקבעו ובעלה יבטלו. (טו) ואם נמנע מלמחות בה מן יום אל יום, אזי קבע את כל נדריה והתחייבויותיה אשר עליה. קבע אותם מפני שנמנע מלמחות בה ביום אשר שמע זאת. (טז) ואם הפר אותם אחר הזמן אשר שמע בו, אזי הוא נשא מטען כבד של אשמתה. (יז) אלו החקים אשר צוה ה' בהם את משה, בדברים אשר בין האישה ואשתו בתמידות, ובין האב ובתו בעת נעורותיה והיא בביתו. (א) אחרי זאת, דבר ה' אל משה לאמר הלאה. (ב) אתה נקם את נקמת בני ישראל מן המדיניים, ואחרי זה תתחבר אל עמיד.

כ"י • **מֵאֵת הַמְּדִינִים** • וְלֹא מֵאֵת הַמּוֹאֲבִים, שֶׁהַמּוֹאֲבִים נִכְנסוּ לְדָבָר מִחֲמַת יִרְאָה, שֶׁהָיוּ יֹרְאִים מֵהֶם שֶׁהָיוּ שׂוֹלְלִים אוֹתָם, שְׁלֹא נֶאֱמַר אֲלָא (דברים ב):

"אֶל-תִּתְּגֹר בָּם מִלְחָמָה", אֲכָל מְדִינִים נִתְּעַבְרוּ עַל רִיב לֹא לָהֶם. דָּבָר אַחֵר: מִפְּנֵי שְׁתֵּי פְרִידוֹת טוֹבוֹת שֵׁשׁ לִי לְהוֹצִיא מֵהֶם: רוֹת הַמּוֹאֲבִיָּה וְנַעֲמָה הָעַמּוֹנִית.

(ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם לֵאמֹר הִחַלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לְצָבָא וַיְהִיו עַל-מִדְּוָן לַתַּת נִקְמַת-יְהוָה בְּמִדְּוָן:

ג' ומליל משה עם עמא למימר זרזיו מנכון גברין לחילא ויהיון על מדנן למיהב פרענות דין עמא דין במדנן:

כ"י • וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְגו' • (ספרי) אף-על-פי ששמע שמיתתו תלויה בדבר, עשה בשמחה ולא אחר. החלצו • בתרגומו, לשון "חלוצי צבא" מזינים. אנשים • צדיקים, וכן (שמות טז): "בְּחֹרֶלְנוּ אֲנָשִׁים",

וכן (דברים א): "אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידְעִים". נקמת-ה' • שהעומד כנגד ישראל, כאלו עומד כנגד הקדוש-ברוך-הוא.

~ נקודות משיחות קודש ~

רֹאִיָּה לְדַבְּרוֹ. וְנִמְסְרוּ עִמּוֹ – כָּאֵן הָרִי מִפְּרֶשׁ בְּכַתּוּב נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. . . . נִקְמַת ה' (פסוקים ב-ג), וְאֵין צֶרֶף בְּרֹאִיָּה מִמָּקוֹם אַחֵר. מִה-שְּׁאִין-כֵּן בְּפֶרֶשׁת בְּשִׁלַּח וּבְפֶרֶשׁת בְּהַעֲלוֹתָךְ כְּתִיב רַק 'קִמֵּיךְ', 'מִשְׁנֵאִיךְ', וְתוֹ לֹא.

שֶׁהַעוֹמֵד כִּנְגָד יִשְׂרָאֵל כְּאֵלּוֹ עוֹמֵד כִּנְגָד הַקִּבְ"ה (לא, ג) בְּשֵׁנִי מִקּוֹמוֹת אַחֵרִים מְבִיא רש"י עֲנִין זֶה – בְּפֶרֶשׁת בְּשִׁלַּח (טו, ז) וּבְפֶרֶשׁת בְּהַעֲלוֹתָךְ (י, לה), וְשֵׁם מְבִיא רֹאִיָּה לְכָךְ מִפְּסוּק (תהלים פג, ג-ד): כִּי הִנֵּה אֲוִיבֶיךָ יִהְיִימוֹן וּמִשְׁנֵאִיךָ נִשְׁאוּ רֹאשׁ, עַל עֶמְקַי יַעֲרִימוּ סוֹד. וְאֵלּוֹ כָּאֵן אֵינּוּ מְבִיא

(ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 264)

(ד) אֶלְף לַמַּטֵּה אֶלְף לַמַּטֵּה לְכָל מַטֵּה יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלַחוּ לְצָבָא:

ד' אלפא לשבטא אלפא לשבטא לכול שבטא דישראל תשלחו לחילא:

כ"י • לְכָל מַטֵּה יִשְׂרָאֵל • (ספרי) לרבות שבט לוי.

(ה) וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלְף לַמַּטֵּה שְׁנֵים-עָשָׂר אֶלְף חֲלוּצֵי צָבָא:

ה' ואתבחרו מאלפי ישראל אלף למטה שנים-עשר אלף חלוצי צבא:

כ"י • וַיִּמְסְרוּ • לְהוֹדִיעַ שְׂבָחָן שֶׁל רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל כִּמְהָ הֵם חֲבִיבִים עַל יִשְׂרָאֵל: עַד שְׁלֹא שָׁמְעוּ בְּמִיתָתוֹ, מֶה הוּא אוֹמֵר? (שמות טז): "עוֹד מַעֲט וּסְקָלְנִי",

וּמִשְׁשָׁמְעוּ שְׁמִיתַת מֹשֶׁה תְּלוּיָה בְּנִקְמַת מִדְּוָן, לֹא רָצוּ לָלֶכֶת עַד שֶׁנִּמְסְרוּ עַל כְּרַחֲן.

(ו) וַיִּשְׁלַח אַתֶּם מֹשֶׁה אֶלְף לַמַּטֵּה לְצָבָא אֹתָם וְאֶת-פִּינְחָס בֶּן-אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן לְצָבָא וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ וְחֲצִצְרוֹת הַתְּרוּעָה בִּידּוֹ:

ו' ושלח אתם משה אלף למטה לשובטא חילא ואת-פינחס בן אלעזר הכהן לשובטא חילא וכלי הקודש וחצצרות התרועה בידו:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ג) ומיד דבר משה אל עמו באמירה, ויזו מכם גברים לצבא כדי לפלש למדין להחיל את נקמת ה' בהם.

(ח) אזי נבררו בקפידה מתוך אלפי בני ישראל, אלף מפל שבט, וכך נהיו שנים עשר אלף מוכנים עם כלי

(ג) ומיד דבר משה אל עמו באמירה, ויזו מכם גברים לצבא כדי לפלש למדין להחיל את נקמת ה' בהם.

(ד) אלף מפל שבט משבטי בני ישראל, תשגרו אותם לפלישה.

(ו) ומיד שגר משה אותם ואת פינחס בן אלעזר הכהן אל הפלישה, וכלי הקודש עם שופרות ההתפנסות בידו.

מלחמה. וכלי הקדש. זה הארון והציץ, שהיה בלעם עמם ומפריח מלכי מדן בכשפים והוא עצמו פורח עמם, הראה להם את הציץ שהשם חקיק בו והם נופלים, לכך נאמר: "על-חלליהם" במלכי מדן, שנופלים על החללים מן האויר, וכן בבלעם כתיב: "אל-חלליהם" בספר יהושע (י). בידו. ברשותו; וכן (במדבר כא): "ויקח את-פל-ארצו מידו".

כ"י. אתם ואת-פינחס. מגיד, שהיה פינחס שקול כנגד כלם. ומפני מה הלך פינחס, ולא הלך אלעזר? אמר הקדוש-ברוך-הוא: מי שהתחיל במצוה, שהרג כזבי בת צור, יגמר. דבר אחר: שהלך לנקם נקמת יוסף אבי אמו, שנאמר (בראשית לו): "והמדנים מכרו אותו" (סוטה ז). ומניין שהיתה אמו של פינחס משל יוסף? שנאמר (שמות ו): "מבנות פוטיאל" - מנרע יתרו שפטם עגלים לעבודת אלילים ומנרע יוסף שפטפט ביצרו. (סוטה מג) דבר אחר: שהיה משוח

וואתחילו על מדן כמא די פקיד יי זת משה וקטלו כל דכורא:

(י) ויצבאו על-מדן באשר צוה יהוה את-משה ויהרגו כל-זכר:

ח וזת מלכי מדן קטלו על קטליהון זת איו וזת רגם וזת צור וזת חור וזת רבע חמשא מלכי מדן וזת בלעם בר בעור קטלו בחרבא:

(ח) ואת-מלכי מדן הרגו על-חלליהם את-איו ואת-רגם ואת-צור ואת-חור ואת-רבע חמשת מלכי מדן ואת בלעם בן-בעור הרגו בחרב:

אתם באים להלחם? נתנו לו שכרו משלם ולא קפחוהו. בחרב. הוא בא על ישראל והחליף אמנותו באמנותם, שאין נוצחים אלא בפייהם על-ידי תפלה ובקשה, ובא הוא ותפש אמנותם לקללם בפיו, אף הם באו עליו והחליפו אמנותם באמנות האמות שבאין בחרב, שנאמר (בראשית כז): "ועל-חרבך תחיה".

כ"י. חמשת מלכי מדן. וכי איני רואה שחמשה מנה הכתוב, למה הזקק לומר "חמשת"? אלא ללמדך, ששוי כלם בעצה והשוו כלם בפרענות. בלעם הלך שם לטל שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל בעצתו, ויצא ממדן לקראת ישראל ומשיאן עצה רעה. אמר להם: אם פשהייתם ששים רבוא לא יכלתם להם, ועכשו בי"ב אלף

טו שבו בני ישראל זת נשי מדן וזת טפלהון וזת כל בעירהון וזת כל גיתיהון וזת כל נכסיהון בזו:

(ט) וישבו בני-ישראל את-נשי מדן ואת-טפם ואת כל-בהמתם ואת-כל-מקנהם ואת-כל-חילם בזו:

י וזת כל קרויהון במוטבניהון וזת כל בית סגדתהון אוקידו בנורא:

(י) ואת כל-עריהם במושבבתם ואת כל-טירתם שרפו באש:

שריהם, כמו שמתורגם "סרגי פלשתים" - "טורגי פלשתאי".

כ"י. טירתם. מקום פלטרין שלהם, שהוא לשון מושב כומרים יודעי חקיהם. דבר אחר: לשון מושב

- (ז) איו פלשו אל מדן כפי שצוה ה' את משה, והרגו כל זכר.
(ח) והרגו את חמשת מלכי מדן יחד עם הרוגיהם, את איו ואת רגם ואת צור ואת חור ואת רבע חמשת מלכי מדן ואת בלעם בן-בעור הרגוהו בחרב.
(ט) וישבו בני ישראל את נשי מדן עם תינוקותיהם וכל בהמותיהם וארמונותיהם, שרפום באש.
(י) וזת כל קרויותיהם עם משכנותיהם וזת כל בית סגדתהון אוקידו בנורא.

כַּעֲשֵׂה וַיִּקְחוּ אֶת-כָּל-הַשָּׁלָל וְגו' • מַגִּיד, שֶׁהָיוּ כְּשָׂרִים וְצַדִּיקִים, וְלֹא נִחְשְׁדוּ עַל הַגָּזֵל לְשַׁלֵּחַ יָד בַּבִּזְיָה שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת-כָּל-הַשָּׁלָל וְגו'", וְעַלִּיהֶם מִפְּרֵשׁ בַּקְּבֻלָּה "שֶׁנִּיחַד כַּעֲדָר הַרְחֵלִים וְגו'", אֲף אֲנִשִּׁי הַמִּלְחָמָה שֶׁבַד כָּלם צַדִּיקִים. שֶׁלֵּל • הֵן מִטְּלָטְלִין

(יב) וַיָּבֹאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁבְיָ וְאֶת־הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשְּׁלָל אֲשֶׁר הִצִּיחוּ אֶל־עַרְבַּת מִזָּאב אֲשֶׁר עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: ׀

(יג) וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשֵׂי־הָעֵדָה לִקְרֹאתָם אֶל־מַחֲוֵץ לְמַחֲנֶה:

רס"י ויצאו מִשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן • לִפִּי שְׂרָאוֹ אֶת נַעֲרֵי יִשְׂרָאֵל לִחְטֹף מִן הַבָּיָה.

(יד) וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיִל שְׂרֵי הָאֱלֹפִים
וְשְׂרֵי הַמַּאֲוֹת הַבָּאִים מִצְבֵּא הַמִּלְחָמָה:

יִשְׂרָאֵל וַיִּקְרָא מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחֵיָל • מִמֵּנִים עַל הַחֵיָל ; לְלַמֵּדָהּ , שְׂכָל סֶרְחוֹן הַדּוֹר תְּלִי בְּגִדּוּלִים , שְׂיִישׁ כַּח בִּידֵם לִמְחֹת .

(טו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחַיִּיתִם כָּל־נַמְכָּה:

(טז) הֵן הִנֵּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדִבְרֵי בָלְעָם לְמַסֵּר־
מֵעַל בִּיחֻדָּהּ עַל־דִּבְרֵי פֶּעֹר וַתְּהִי הַמִּגִּפָּה בַּעֲדַת־
יְהוָה:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יא) וְלָקְחוּ אֶת כָּל שְׁלַל הַחִפְּצִים וְהַמִּלְקוֹת מִן הָאֲנָשִׁים וּמִן הַבְּהֵמוֹת. (יב) וְהִגִּיעֻהוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל עֹדֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁבוֹתָם מִן הַחֵדָּה (וְהוֹלִכִי רֹגֶל) וּבַמִּלְקוֹת (טף וּבַהֲמַת הַטְּעוּנִים לְקִיחָהּ) וּבַבְּזוּזָה (חִפְּצִים) אֶל הַמַּחֲנֶה, אֶל	הַמִּדְבָּר הַצִּיחִית שֶׁל מוֹאָב אֲשֶׁר עַל יַרְדֵּן וִירִחוֹ. (יג) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וּשְׂאֵר נֹכְבְּדֵי הָעֵדָה לִקְרֹאתָם, אֶל מַחֲוִץ לַמַּחֲנֶה. (יד) אֲזִי הִתְרַגַּז מֹשֶׁה עַל הַמַּמְנִים עַל	הַצָּבָא, רָאשֵׁי הָאֲלָפִים וְרָאשֵׁי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִן הַמִּלְחָמָה. (טו) וַאֲמַר לָהֶם מֹשֶׁה, הָאֵם הַשְּׂאֲרָתָם חַיִּים כֹּל נִקְבָּה לְעַצְמָכֶם? (טז) הָאֵם לֹא אֵלֶּה עֲצָמָן הָיוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל פִּי אֲמִירַת בִּלְעָם עַד אֲשֶׁר
--	--	--

שיעור יומי ליום שני כ"ה תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - לא - פרשת מטות-מסעי סא

שֶׁהָיוּ שָׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בְּחֹרֶ? בּוֹאוּ וְאַשְׁיֹאכֶם עֲצָה:
אֲלֹהֵיהֶם שֶׁל אֱלֹהֵי שׁוֹנֵא זִמָּה הוּא וְכו' כְּדֹאִיתָא
ב'חלק' וּב'ספרי'.

כ"י. הֵן הִנֵּה • מַגִּיד, שֶׁהָיוּ מִפְּרִין אוֹתָן: זֹו הִיא
שֶׁנֶּכְשֶׁל פְּלוּנִי בָּהּ. בְּדָבָר בְּלָעַם • אָמַר לָהֶם: אֲפֹלוּ
אַתֶּם מְכַנְּסִים כָּל הַמּוֹנֹת (ס"א הָאֲמוֹת) שֶׁבַּעוֹלָם,
אֵין אַתֶּם יְכוּלִים לָהֶם; שְׁמָא מְרַבִּים אַתֶּם מִן הַמַּצְרִים

(י) וְעַתָּה הִרְגוּ כָל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ
לְמִשְׁכַּב זָכָר הִרְגוּ:
יוֹדְעֵן קְטוּלוֹ כָּל דְּכוּרָא בְּטַפְלָא וְכָל
אֲתָתָא דִּידַעַת גַּבְרָא לְמִשְׁכַּבֵּי דְּכוּרָא קְטוּלוֹ:

כ"י. וְכָל־אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ • (יבמות ט) רַאוּיָה לְהַבְעִיל,
אֶף־עַל־פִּי שְׁלֹא נִבְעַלָּה. (יבמות טו) וְלִפְנֵי הַצִּיץ הַעֲבִירוֹם,
וְהָרְאוּיָה לְהַבְעִיל פְּנֵיהָ מוֹרִיקוֹת. הִרְגוּ • (ספרי) לָמָּה
חֲזָר וְאָמַר? לְהַפְסִיק הַעֲנָן, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל, שְׁאִם

(יח) וְכָל הַטָּף בְּנֵשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר
הָחִיו לָכֶם:
יח וְכָל טַפְלָא בְּנֵשִׁיָּא דִּי לֹא יָדַעַת מִשְׁכַּבֵּי
דְּכוּרָא קְטִימֵי לָכוּן:

(יט) וְאַתֶּם חָנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים כָּל הַיּוֹם
נֶפֶשׁ וְכָל נֶגַע בַּחֲלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׂבִיכֵיכֶם:
יט וְאַתֶּן שְׁרֹו מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא שְׁבַעַת
יּוֹמִין כָּל דִּי קָטַל נֶפֶשׂא וְכָל דִּי קָרַב
בְּקָטִילָא תִּדּוּן עֲלוּהִי בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה
וּבַיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה אַתֶּן וּשְׂבִיכוֹן:

כ"י. מִחוּץ לַמַּחֲנֶה • שְׁלֹא יִכְנסוּ לַעֲזָרָה. כָּל הַיּוֹם
נֶפֶשׁ • (ספרי) רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: בַּהוֹרֵג בְּדָבָר הַמְּקַבֵּל
טְמֵאָה, הַכֶּתוּב מְדַבֵּר. וְלִמְדוֹךְ הַכֶּתוּב: שֶׁהַכֶּלִי מְטַמֵּא
אָדָם בְּחַבּוּרֵי הַמֵּת, כָּאֱלוֹ נֹגַע בְּמֵת עֲצָמוֹ. אוֹ יְכוּל
אֲפִילוּ זָרֵק בּוֹ חֵץ וְהִרְגוּ? תִּלְמוּד־לוֹמַר: "וְכָל נֹגַע
בַּחֲלָל", מִקִּישׁ הוֹרֵג לְנוֹגַע, מִה נֹגַע עַל־יְדֵי חַבּוּרוֹ,
אֶף הוֹרֵג עַל־יְדֵי חַבּוּרוֹ. תִּתְחַטְּאוּ • בְּמִי נִדָּה כְּדִין
שְׁאָר טְמֵאֵי מֵתִים, שְׁאֵף לְדָבָרֵי הָאוֹמְרִים (יבמות סא)
קִבְּרֵי עוֹבְדֵי גִילּוּלִים אֵינָן מְטַמְּאִין בְּאַהֲלָא, שְׁנֵאָמַר

(יחזקאל לד): "וְאַתָּן צֹאנִי צֹאן מִרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם", אַתֶּם
קְרוּיִים אָדָם וְאֵין עוֹבְדֵי גִילּוּלִים קְרוּיִין אָדָם, מוֹדָה
הוּא שֶׁהָעוֹבְדֵי גִילּוּלִים מְטַמְּאִין בְּמִנְעָה וּבְמִשְׁאָל, שְׁלֹא
נֵאֱמָר אָדָם אֱלֹא אֲצֵל טְמֵאָת אֱהֻלִים, שְׁנֵאָמַר (במדבר
יט): "אָדָם כִּי יָמוּת בְּאַהֲלָא". אַתֶּם וּשְׂבִיכֵיכֶם • לֹא
שֶׁהַנֶּכְרִים מְקַבְּלִין טְמֵאָה וְצָרִיכִין הִזָּאָה, אֱלֹא מִה
אַתֶּם בְּגִי־בְרִית, אֶף שְׂבִיכֵיכֶם, כְּשִׁיבּוּאוֹ לְבְרִית וְיִטְמְאוּ,
צָרִיכִין הִזָּאָה.

נקודות משיחות קודש ~

יֵשׁ לְשֹׁאֵל, הֲרֵי בַּפְסוּק נֵאֱמָר "כָּל הוֹרֵג נֶפֶשׁ", וּבַפְּשׁוּטוֹ
שֶׁל מִקְרָא מְשַׁמַּע שֶׁהַפְּנוּה הֵן בְּחֶרֶב וְהֵן בְּחֵץ? וְיֵשׁ לוֹמַר,
דִּהְיָה מִמָּה שְׁנֵאָמַר "כָּל הוֹרֵג נֶפֶשׁ" מְשַׁמַּע, שֶׁכָּל מִי

בַּהוֹרֵג בְּדָבָר הַמְּקַבֵּל טְמֵאָה, הַכֶּתוּב מְדַבֵּר. וְלִמְדוֹךְ הַכֶּתוּב
שֶׁהַכֶּלִי מְטַמֵּא אָדָם בְּחַבּוּרֵי הַמֵּת, כָּאֱלוֹ נֹגַע בְּמֵת עֲצָמוֹ
(לא, יט)

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

הֵן גָּרְמוּ לְמַפְלַת הַפָּרָה בַּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הַגְּבָרִים, הַהוֹגֵה.
הוּא בְּסִבַּת הַפְּעוּר, וְכֹךְ חִלָּה הַמַּחֲלָה הַמְּדַבֶּקֶת בַּעֲדַת ה' ?!
(י) וְכַעַת הִרְגוּ כָּל זָכָר מִן הַטָּף וְכָל
אִשָּׁה שֶׁכָּבָר יָדְעָה שְׂכִיבָה עִם
הַגְּבָרִים, וְאֵת שְׁאָר הַטָּף שֶׁבְּנֵשִׁים אֲשֶׁר
הֵן לֹא יָדְעוּ שְׂכִיבָה עִם הַגְּבָרִים,
הַשְּׂאִירוּ אוֹתָן חַיִּים עֲבוּרָכֶם.
(יט) וְאַתֶּם תִּתְאָכְסְנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה

וְעַל זֶה מְתַרְץ שֶׁהַשְׂמָאָה הִיא פָּרֶט בְּטָמְאֹת מִגַּע, עֲלֶיהָ
כָּבֵר לְמַדְּנוּ לַעֲלִי, אֲלֵא שֶׁהַתּוֹרָה מְפָרֶטֶת וּמַחְדִּישֶׁת בָּאֵן,
שֶׁהַנוֹגֵעַ בְּכָלִי הַנוֹגֵעַ בְּמַת הָרִי זֶה כֹּאֲלוֹ נוֹגֵעַ בְּמַת עֲצָמוֹ.

(ב) וְכָל־פֶּגֶד וְכָל־כְּלִי־עוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עֵוִים וְכָל־כְּלִי־עֵץ תִּתְּחַמְּאוּ: ׀

יִשְׂרָאֵל וְכָל־מַעֲשֵׂה עֲזִים • (ת"כ) לְהִבְיֹא כָּל־יְהוֹנָתָן וְהַטְּלָפִים וְהַעֲצָמוֹת.

כַּאֲמַר אֱלֹעֶזֶר פְּהֵנָּא לְגַבְרֵי חֵילָא דְאַתּוּ
לְקַרְבָּא דָּא גְזֵרַת אוּרִיתָא דִּי פְקִיד יִי יְת
מֹשֶׁה :

אִיתְמַר – בָּא לְכָלל פֻּעַס, בָּא לְכָלל טַעוֹת, וְכֵן (במדבר כ) בְּשִׁמְעוֹנָא הַמְרִים: "וַיִּפֹּן אֶת־הַסֵּלַע" – עַל־יְדֵי הַפֻּעַס טָעָה. אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו' • (ספרי) תִּלְהָ הַהוֹרָאָה בִּרְבוֹ.

כב פָּרַם יֵת דִּהֲבָא וְיֵת פְּסָפָא יֵת נְחֻשְׁתָּא יֵת
פְּרוּזְלָא יֵת אֲבַצָא וְיֵת אֲבָרָא :

המת עד שיטקרו מבליעת אסור גבלות. ורבותינו אמרו: "אף את-ההקב" לומר, שצריך להעביר חלדה שלו קדם שיגעילנו, וזהו לשון "אף", שלא יהא שם חלדה, אף המטכת יהיה כמות שהוא.

כג. כל מדעם דמתעל בנורא תעברנה בנורא
וידפי ברם במי אדיוותא יתדי וכל די לא
מתעל בנורא תעברנה במיא :

שְׁתַּשְׁמִישׁוֹ עַל-יְדֵי צָלִי, כְּגוֹן הַשְּׁפֹד וְהָאֶסְכָּלָה, יִלְבַּנְנוּ בְּאוֹר. אֲךָ בְּמֵי נִדְהָ יִתְחַטֵּא • לְפִי פְשׁוּטוֹ, "חֲטוּי" זֶה לִטְהָרוֹ מִטְמֵאֵת מֵת. אָמַר לָהֶם: צְרִיכִין

מנוצות קטנות ורבות אשר בתחתית
שער העזים וכלי עץ, תנתן עליהם
הזאה.
(כא) אחרי זאת, אמר אלעזר הכהן
אל אנשי הפלישה הבאים מן
המלחמה, זה חק ההלכות אשר צוה
ה' בהן את משה.
(כב) אך הזקב ולשונות הפספס
והנחשת והברזל והבדיל ^{(משמש ציפורי}
^{לכלים)} והעפרת.

(כג) אזי כל דבר שאפשר לתתו
באש, העבירוהו באש ויטרה, וגם
ינתן עליו ממי ההזאה. וכל אשר לא
עובר באש, העבירוהו במים.

הפלים געול לטהרם מן האסור, וחטוי לטהרן מן הטמא. ורבותינו דרשו מכאן, שאף להכשירן מן האסור הטעין טבילה לכלי מתכות, ומי נדה הכתובין כאן, דרשו – מים הראויים לטבל בהם נדה. וכמה

(כד) וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם ואחר תבאו אל-המחנה: ט

כ"י אֶל-הַמַּחֲנֶה • לַמַּחֲנֶה שְ�כִינָה, שָׁאִין טְמֵא־מֵת טְעוֹן שְׁלוֹת מַמְחָנָה לְוִיָּה וּמַמְחָנָה יִשְׂרָאֵל.

כה ואמר יי למשה למימר:

(כה) ויאמר יהוה אל-משה לאמר:

(כו) שֶׁאֵת אֶת רֹאשׁ מַלְקוֹחַ הַשְּׂבִי בָאָדָם וּבְבַהֲמָה אֶתָּה וְאֶלְעֹזֶר הַכֹּהֵן וְרֹאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה:

כ"י שֶׁאֵת אֶת רֹאשׁ • קַח אֶת הַחֶשְׁבוֹן.

(כו) וְחִצִּיתָ אֶת-הַמִּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיָּצְאִים לְצָבָא וּבֵין כָּל-הָעֵדָה:

כ"י וְחִצִּיתָ אֶת-הַמִּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמִּלְחָמָה וּגו' • תִּצְיוּ לְאֵלוֹ וְחִצִּיו לְאֵלוֹ.

(כח) וְהִרְמֹת מִכֶּס לַיהוָה מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיָּצְאִים לְצָבָא אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמֵשׁ הַמָּאוֹת מִן-הָאָדָם וּמִן-הַבָּקָר וּמִן-הַחֲמֹרִים וּמִן-הַצֹּאן:

כח ותפרש נסיבא קדם יי מן גברי מגיחי קרבא דנפקו לחילא חד נפשא מחמש מאה מן אנשא ומן תורי ומן חמרי ומן צנא:

~ נקודות משיחות קודש ~

אחד מחמש-מאות בדיוק

והרמז מִכֶּס לַיהוָה . . . אחד נפש מחמש המאות (לא, כח) בפרשתנו מספר שהקב"ה צוה למשה לחלק את המלקוח לשני חלקים, מחצית לתת לאנשי הצבא ומחצית לכל העדה, ולהפריש מִכֶּס לה' – אחד מחמש מאות מחלק אנשי הצבא, ואחד מחמשים ממחצית השננה. לאח"כ

מפרט הכתוב כמה היה סכום מחצית המלקוח, וכמה היה סכום אחד מחמש מאות שהפרישו אנשי הצבא. והקשה ה'אור החיים' הקדוש, וזה לשונו: "צל"ד למה האריך כל-כך בפרטי החשבון בדבר שיכול כל הבא למנות לידע כי כף יצלה למחצה וכן יצלה למִכֶּס וגו',

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כד) וכבסו את בגדיכם ביום השביעי והטהרו, ואחרי כן תכנסו אל המחנה. (כה) ואמר ה' למשה לאמר ה' (כו) הרם את סף כל אשר בשכינה מאנשים ומבהמות, אתה ואלעזר הכהן וראשי אבות העדה. (כו) ונחצה אותו לשנים בין אנשי המלחמה אשר יצאו לפלישה ובין שאר העדה.

גם בענין מחצת העדה . . דן אנכי שלא היה צריך לאומרו". וכן הקשו הרמב"ן ועוד מפרשים, ותרצו באופנים שונים.

וגיש לרמז, דבזה בא הכתוב לישוב תמיהה אפשרית, והיא: אלולא המפרש בכתוב, הרי בפשטות לא מסתבר קלל, שהשבי והמלקוח באדם ובבהמה מספרם יעלה למספר מדויק עד כדי כך שמחציתו יחלק לקבוצות של חמשים וחמש מאות בדיוק, בלי שיתר עדר, וכלשון הגמרא (חולין כח, ב ועוד) "אי־אפשר לצמצם". ואם כן

קשה, למה לא צוה הקב"ה מה לעשות עם העדר? ולכן מפרט הכתוב את כל המספרים בפרטיות, להודיע שבגדוד אכן היה לכל מין בפני עצמו מספר מדויק, ולא נשאר עדר.

והא דלא פרט כמה היה אחד מחמשים, כי אחרי שכתב שלא היה עדר כשחלקו לחמש מאות, מוכן מעצמו שגם בחמשים היה כן].

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 110 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

(כט) **מִמַּחְצֵיתָם תִּקְחוּ וְנִתְּתָה לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן הַרֹמֶת יְהוָה:**

כט מפלגותיהן תסבין ותיחב לאלעזר כהנא אפרשותא קדם יי:

(ל) **וּמִמַּחְצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח אֶחָד אֶחָז מִן הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם מִן־הַחֲמֹרִים וּמִן הַצֹּאן מִכָּל־הַבְּהֵמָה וְנִתְּתָה אֹתָם לְלוֹיִם שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה:**

ל ומפלגות בני ישראל תסב חד דאמתחד מן חמשים מן אנשא מן תורי מן חמרי ומן ענא מפל בעירא ותיחב ותיחב ותיחב ותיחב ונטי משרת משכנא דיי:

(לא) **וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:**

לא ועבד משה ואלעזר כהנא כמא די פקיד יי ית משה:

(לב) **וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יֵתֵר הַבֶּזֶז אֲשֶׁר בָּזְזוּ עִם הַצֹּבָא צֹאן שְׁש־מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמִשָּׁת אֶלֶפִּים:**

לב ויהיה המלקוח יתר הבזז אשר בזזו עם הצבא נפקו לחילא ענא שית מאה ושבעין וחמשה אלפין:

כס"ו ויהי המלקוח יתר הבזז לפי שלא נצטוו להרים מכס מן המטלטלין אלא מן המלקוח, כתב את הלשון הזה: ויהי המלקוח, שבא לכלל חלקה

ולכלל מכס, שהיה עודף על בז המטלטלין אשר בזזו עם הצבא איש לו, ולא בא לכלל חלקה, מספר הצאן וגו'.

(לג) **וּבִקְרֹשָׁנִים וְשִׁבְעִים אֶלֶף:**

לג ותורי שבעין ותריין אלפין:

(לד) **וּחֲמֹרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֶלֶף:**

לד וחמרי שתין וחד אלפין:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

הפולשים, מספר הצאן שש מאות

משכנא ה'.

(כט) קחו זאת מחלקם, הרמה אל

שבעים וחמשה אלף.

(לא) ועשה משה ואלעזר הכהן כפי

ה', והעבירו זאת לאלעזר הכהן.

(לג) ומנן הבקר שבעים ושנים אלף.

שצוה ה' את משה.

(ל) וקח מחלקם של בני ישראל אחד

(לד) ומנן החמורים ששים ואחד

(לב) והיה המלקוח סך כל

מחמשים מן האנשים ומן הבקר ומן

אלף.

ההתעשרות אשר התעשרו האנשים

החמורים ומן הצאן ומשאר הבהמות,

ויסר זאת ללויים שומרי משמרת

לה וּנְפֹשׁ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב
מִשְׁכָּבִי דְכוּרָא כָּל נִפְשָׁתָא תְּלָתִין וּתְרִין
אַלְפִין:

לְיוֹהֳתוֹת פְּלִגְוִתָא חֶלֶק גְּבֵרִיא דִּי נִפְקוּ
לְחִילָא מִנָּה עָנָא תְּלַת מָאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע
אַלְפִין וּחֲמֵשׁ מָאָה:

לְיוֹהֳתוֹה נְסִיבָא קָדָם יְיָ מִן עָנָא שִׁית מָאָה
שְׁבַעִין וּחֲמֵשׁ:

לֹח וּתְרִי תְּלָתִין וּשְׁתָּא אַלְפִין וּנְסִיבָהוֹן קָדָם
יְיָ שְׁבַעִין וּתְרִין:

לֹט וּחֲמֵרִי תְּלָתִין אַלְפִין וּחֲמֵשׁ מָאָה
וּנְסִיבָהוֹן קָדָם יְיָ שְׁתִּין וְחָד:

מ וּנְפֹשׁ אָדָם דְּאִנְשָׁא שְׁתָּא עֶשֶׂר אַלְפִין
וּנְסִיבָהוֹן קָדָם יְיָ תְּלָתִין וּתְרִין נְפִשִׁין:

מא וַיְהִי מִשָּׁה יָת נְסִיב אֶפְרָוִתָא קָדָם יְיָ
לְאַלְעֶזֶר כְּהֵנָּה כָּמָא דִּי פִקִּיד יְיָ יָת מִשָּׁה:

מב ומִמְחֻצִּית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי פְּלַג מִשָּׁה מִן
גְּבֵרִיא דִּי נִפְקוּ לְחִילָא:

(לה) וּנְפֹשׁ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב
זָכָר כָּל־נֶפֶשׁ שָׁנִים וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף:

(לו) וַתְּהִי הַמְּחֻצָּה חֶלֶק הַיָּצְאִים בַּצָּבָא מִסֵּפֶר הַצֵּאֵן
שְׁלֹש־מֵאוֹת אָלֶף וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף וּשְׁבַעֶת אֲלָפִים
וּחֲמֵשׁ מֵאוֹת:

(לז) וַיְהִי הַמֶּכֶס לַיהוָה מִן־הַצֵּאֵן שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמֵשׁ
וּשְׁבַעִים:

(לח) וַתִּפְקֹר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אָלֶף וּמֶכֶסָּה לַיהוָה
שָׁנִים וּשְׁבַעִים:

(לט) וּחֲמֵרִים שְׁלֹשִׁים אָלֶף וּחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּמֶכֶסָּה
לַיהוָה אֶחָד וּשְׁשִׁים:

(מ) וּנְפֹשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עֶשֶׂר אָלֶף וּמֶכֶסָּה לַיהוָה
שָׁנִים וּשְׁלֹשִׁים נֶפֶשׁ:

(מא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מֶכֶס תְּרוּמַת יְהוָה לְאַלְעָזָר
כֹּהֵנִן כֹּהֵן אֶחָד וַיְהִי אֶת־מֹשֶׁה:

(מב) וּמִמְחֻצִּית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֲצָה מִשָּׁה מִן־
הָאֲנָשִׁים הַצָּבָאִים:

נ"ו וּמִמְחֻצִּית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֲצָה מִשָּׁה • לַעֲדָה, וְהוֹצִיא לָהֶם מִן הָאֲנָשִׁים הַצָּבָאִים.

(מ) ומִנָּה נִפְשָׁתוֹת הָאֲנָשִׁים שִׁשָּׁה עֶשֶׂר
אָלֶף. אִי הַמֶּכֶס שְׁלֵהֶם אֵל ה' שָׁנִים
וּשְׁלֹשִׁים נֶפֶשׁ.
(מא) אִי הַעֲבִיר מִשָּׁה אֵת הַמֶּכֶס
שְׁנֵתָרִם אֵל ה' אֵל אֶלְעָזָר כֹּהֵן כְּפִי
שְׁפָקָד עָלָיו ה'.

(מב) ומִמְחֻצִּית חֶלֶקֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר חֶלֶק מִשָּׁה מִן אֲנָשֵׁי הַפְּלִישָׁה.

הַצֵּאֵן שֵׁשׁ מֵאוֹת וּחֲמֵשָׁה וּשְׁבַעִים
רֹאשׁ.
(לח) ומִנָּה הַפְּקֹר שְׁלֹשִׁים וּשְׁשָׁה
אָלֶף, אִי הַמֶּכֶס שְׁלֵהֶם אֵל ה' שָׁנִים
וּשְׁבַעִים.
(לט) ומִנָּה הַחֲמֻרִים שְׁלֹשִׁים אָלֶף
וּחֲמֵשׁ מֵאוֹת, אִי הַמֶּכֶס שְׁלֵהֶם אֵל ה'
אֶחָד וּשְׁשִׁים.

(לח) ומִן הָאֲנָשִׁים, מִן הַנָּשִׁים אֲשֶׁר
לֹא יָדְעוּ שְׂכִיבָה עִם הַגְּבָרִים,
שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם אָלֶף.
(לו) וְהָיָה מְחֻצִּית זֹאת, וְהָיָה חֶלֶק
הַמִּגִּיעַ לְאַלֶּה אֲשֶׁר יָצְאוּ אֶל הַפְּלִישָׁה,
מִסֵּפֶר הַצֵּאֵן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁלֹשִׁים
וּשְׁבַעֶה אָלֶף וּחֲמֵשׁ מֵאוֹת.
(לז) וְהָיָה מִסֵּפֶר הַמֶּכֶס אֵל ה' מִן

(מג) וַתְּהִי מַחֲצֵת הָעֵדָה מִן־הַצָּאן שְׁלֹש־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:
כ"י • וַתְּהִי מַחֲצֵת הָעֵדָה • כָּךְ וְכָךְ.

(מד) וּבָקָר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף:
(מה) וַחֲמִשִּׁים שְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:
(מו) וַנִּפְּשׂ אֹדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף:

מז וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחֲצֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֶחָז אֶחָד
מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאֹדָם וּמִן־הַבְּהֵמָה וַיִּתֵּן אֹתָם
לְלוֹיִם שְׁמִרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

כ"י • וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְגו'.

(מח) וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר לְאֲלָפֵי הַצֹּבָא
שְׂרֵי הָאֲלָפִים וְשְׂרֵי הַמֵּאוֹת:
כ"י • הַפְּקָדִים • הַמִּמְנִים.

(מט) וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נִשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אֲנָשֵׁי
הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בִּידֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ:

כ"י • וְלֹא־נִפְקַד • וְלֹא נִחְסַר, וַתִּרְגְּמוּ "וְלֹא שָׁגָא",
אף הוא בלשון ארמי "חֲסֹרֹן", כְּמוֹ (בראשית לא): "אֲנֹכִי
אֲחַטָּנָה" תִּרְגְּמוּ: "דְּהֹת שָׁגִיא מִמִּנְיָא", וְכֵן (שמואל
א כ): כִּי יִפְקַד מוֹשֶׁבֶךְ – יִחְסַר מְקוֹם מוֹשֶׁבֶךְ, אִישׁ
הָרְגִיל לִישֵׁב שָׁם, וְכֵן (שם כ): "וַיִּפְקַד מְקוֹם דָּוִד" –
נִחְסַר מְקוֹמוֹ וְאֵין אִישׁ יוֹשֵׁב שָׁם.

(נ) וַנִּקְרָב אֶת־קָרְבֵּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מִצָּא כְלִי־זָהָב
אֲצֻעָה וְצִמִּיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־
נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה:

(מג) וְהָיָה זֹאת מִן הַצָּאן שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת
שְׁלוֹשִׁים וּשְׁבַעֲהָ אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת.
(מד) וּמִן הַבָּקָר שְׁלוֹשִׁים וּשִׁשָּׁה אֶלֶף.
(מה) וּמִן הַחֲמִשִּׁים שְׁלוֹשִׁים אֶלֶף
וַחֲמִשׁ מֵאוֹת.
(מו) וּמִנִּפְשֹׁת הָאָנָשִׁים, שִׁשָּׁה עָשָׂר
אֶלֶף.
(מז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִזֹּאת אֶחָד מִכָּל
חֲמִשִּׁים מִן הָאָנָשִׁים וּמִן הַבְּהֵמוֹת,
וַיִּתֵּן אוֹתוֹ אֶל הַלוֹיִם שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת
מִשְׁכַּן ה' כְּפִי שִׁפְקָד עָלָיו ה'.

(מח) אֲחֵרֵי זֹאת, הִתְקַדְּמוּ הַמִּמְנִים
עַל הַצֹּבָא אֶל מֹשֶׁה, רָאשֵׁי הָאֲלָפִים
וְרָאשֵׁי הַמֵּאוֹת.
(מט) וַאֲמָרוּ וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה, הָרִי עֲבָדֶיךָ
הַעֲלוּ אֶת הַמִּנְיָן הַכִּלְיִי שֶׁל אֲנָשֵׁי
הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר הֵם עִמָּנוּ, וְלֹא נִחְסַר
מֵאֲתָנוּ אִישׁ.
(נ) וּבָקָר קִדְּמֵנוּ אֶת קָרְבֵּן ה', כָּל אִישׁ
מֵאֲתָנוּ מִצָּא כְלִי זָהָב מִפְּסִים חֲלָקִים
הַנִּסְגָּרִים מֵעַצְמָם לְצוּרָה מִתְלַפֶּטֶת,

שיעור יומי ליום שלישי כ"ו תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - לב - פרשת מטות-מסעי
 כ"ו • אֶצְעָדָה • אלו צמידים של רגל. וצמיד • של יד. עגיל • נזמי אֶזֶן. וכומז • דפוס של בית הרחם,
 לכפר על הרהור הלב של בנות מדן.

(נא) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזֹּהֵב מֵאֲתָם
 כָּל כְּלֵי מַעֲשֵׂה:

(גב) וַיְהִי כָּל־זֶהב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הָרִימוּ לַיהוָה
 שֵׁשֶׁה עֶשְׂרֵה אֶלֶף שֶׁבַע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת
 שָׂרֵי הָאֲלָפִים וּמֵאֵת שָׂרֵי הַמֵּאוֹת:

(גג) אֲנִישֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ לוֹ:

(גד) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזֹּהֵב מֵאֵת שָׂרֵי
 הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִאוּ אוֹתוֹ אֶל־אַהֲל מוֹעֵד וּזְכָרוֹן
 לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: פ

~ יום שלישי כ"ו תמוז ~

לב (א) וּמִקְנֶה רֹב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי־גַד עֲצוּם
 מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעֲקֹב וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה
 הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנֶה:

~ נקודות משיחות קודש ~

וּמִקְנֶה רֹב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְבְנֵי־גַד (לב, א) אֵיתָא בְּסִפְרִים
 שֶׁשְׁנֵי הַשְּׂבָטִים הָלְלוּ תִּבְכּוּ אֶת הַמֶּן וְלֹא אָכְלוּ מֵאֲכָלִים
 אַחֲרֵים, וּלְפִיכָף לֹא שִׁחֲטוּ אֶת צֹאנֵם וּבָקָרָם, כְּשֶׁבָטִים
 הָאֲחֵרִים, וְכָךְ הָיָה לָהֶם מִקְנֶה רֹב. וַיֵּשׁ לְבָאָר אֶת הַקָּשָׁר
 בֵּין הַסִּבָּה (חֲבַת הַמֶּן) לְמִסּוּבָב (הַרְצוֹן לַחֲשׂאָר בְּעֵבֶר הַנִּדְּוָן,
 שֶׁהוּא מְקוֹם מִקְנֶה). דְּהִנֵּה, מִבָּאָר בְּחִסְדוֹת שְׂבָגֵי גַד וּבְנֵי

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

וּצְמִידִים לַיָּדִים וְתַכְשִׁיטֵי טַבְעוֹת
 לְאַצְבַּע וְעִגְלִילִים לְאַזְנִים, וְתַכְשִׁיט
 הַכּוֹלֵל תְּגוּרַת מִתְנַם שְׂבָה תוֹלִים
 סוּגִים שׁוֹנִים שֶׁל תְּלִיזִינִים, לְבָקֶשׁ
 כְּפָרָה עַל עֲצֻמּוֹ לִפְנֵי ה'.

(נא) אֲזִי קָבַל מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת
 הַזֹּהֵב הַהוּא מִהֶם, כָּל הַכֵּלִים
 הַעֲשׂוּיִים בְּהַתֵּר (חוץ מִתְכַשִּׁיטִים הַכּוֹלֵלִים
 צוּרוֹת שֶׁל עֲבוּדָה זֹרָה).

(גב) וְהָיָה כָּל זֶהב הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
 הָרִימוּ אוֹתוֹ לַה' שֵׁשֶׁה עֶשְׂרֵה אֶלֶף
 וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים מִשְׁקָלָת מִרְאִשֵׁי
 הָאֲלָפִים וּמִרְאִשֵׁי הַמֵּאוֹת.

(גג) אַף שָׂאָר אֲנָשֵׁי הַפְּלִישָׁה - אֲשֶׁר
 הִתְעַשֵּׂר כָּל אֶחָד, הָיָה זֶה שְׁלוֹ.

(גד) וְכֹאשֶׁר לָקַח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
 אֶת הַזֹּהֵב מִרְאִשֵׁי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת,
 הֵבִיאוּ זֹאת אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּזְכָרוֹן לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי ה'.

(א) וְעֲבָרִים רַבִּים הָיוּ לְבְנֵי רְאוּבֵן
 וּלְבְנֵי גַד עֲצוּמִים מְאֹד, וְהֵם רָאוּ אֶת
 אֶרֶץ יַעֲקֹב וְאֶת אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה בָּהֶן
 מְקוֹם מִקְנֶה.

לחם מן השמים, הביאה לך שלא רצו להכנס לארץ
ישראל ולעסק בענגנים ארציים.
(לקוטי שיחות, כרך ט, עמ' 18)

ראובן רצו להשאיר בעבר הירדן ולעסק במקנה, משום
שבבבדות מרעה הצאן אין טרדות, ובבבדות זה יוכלו
תמיד להיות קשורים להקב"ה. מובן אם כן, שחבת המן,

בואתו בגי ג' ובגי ראובן ואמרו למשה
ולאלעזר כהנא ולרב רבי כנשתא למימר:

(ב) וַיִּבְאוּ בְנֵי־גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אֱלֶעָזֶר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשֵׂי־הָעֵדָה לֵאמֹר:

ג מכללתא ומלכשתא וכומרינ ובית נמרינ
ובית חשכנא ובכלי דכבא (וסימא) וסיעת
בית קברתא דמשה ובעזר:

(ג) עֲטֹרוֹת וְדִבְנֵי וַיַּעֲזֹר וַנְּמַרְה וַחֲשִׁבוֹן וְאֶלְעָלָה
וּשְׁכָם וּנְבוֹ וּבְעֵז:

כ"ו - עטרות ודיבן וגו' - מארץ סיחון ועוג היו.

ד ארעא די מחא יי ית יתבהא קדם כנשתא
דישראל ארע פשרא לבית בעיר היא
ולעבדיך אית בעיר:

(ד) הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ
מִקְנָה הוּא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנָה: ׀

ה ואמרו אם אשכנא רחמין בעיניך
תתייב ית ארעא הדא לעבדיך לאחסנא
לא תעברנא ית ירדנא:

(ה) וַיֹּאמְרוּ אִם־מִצָּאֵנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת־הָאָרֶץ
הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לְאֶחָזָה אֶל־תַּעֲבִרְנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן:

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם רצון בני ג' וראובן להשאיר בעבר הירדן

הענגנים הגשמיים ולעשות מהם דירה לו יתברך.
וע"ז היה מענה בני ג' וראובן, ובהקדים:

הן אמת שעקר העבודה הוא קיום המצות בדברים
גשמיים שעל ידי זה הוא המשכת העצמות למטה, "דירה
בתחתונים", אך בכל זאת יש צורך ב'מארי תורה' שעקר
עסקם הוא בתורה שהם מאירים את מעשה המצות של
ה'מארי עובדין טבין', ועל ידם המשכת העצמות היא
בגלוי.

ולכן בקשו שישארו הם בעבר הירדן, כדי שיוכלו
להתעסק בלמוד התורה, כי כדי להשלים הכונה יש צורך
גם במארי תורה. מה שאין כן המרגלים שרצו שכל
ישראל ישארו במדבר שזה הפך הכונה.

(עיון בארוכה בלקו"ש ח"ח עמ' 186 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך . . אל תעברנו את הירדן:
(לב, ה)

בחסידות מבאר, שהטעם שחפצו בני ג' וראובן להשאיר
בעבר הירדן ולעסק במקנה הוא, היות שבבבדות זו אין
רובי הטרדה, ויוכלו להתקשר ולהדבק באלקות באין
מפריע. ובדגמת האבות והשכטים שהיו רוצי צאן מטעם
הנ"ל.

ולכן השווה משה את בקשתם, לחטא המרגלים, "כה
עשו אבותיכם בשלחי אותם וגו', היינו, שהנהגה זו היא
בלתי רצויה, כי קדם מתן תורה היתה נתינת מקום
להנהגה זו של פרישות מענגי העולם, אבל לאחר
מתן תורה - שהכונה של מתן תורה היא לעשות את
העולם הגשמי כלי לאלוקות - צריכים להתעסק עם

(ב) ולכך באו בני ג' ובני ראובן
ואמרו למשה ולאלעזר כהנא ולרב רבי
העדה באמרו.
(ג) הרי עטרות ודיבן ויעזר ונמרה
וחשבון ואלעלה ושכם ונבו ובעז.
(ד) הארץ אשר בקשה ה' בין ידי
(לפני) עדת בני ישראל, היא ארץ
המתאימה לעדרים, ולעבדיך עדרים.
(ח) ואמרו, אם מצאנו חן אצלך

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבִנְיָמִן וּלְבִנְיָ רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יָבֹאוּ
לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבִנְיָמִן וּלְבִנְיָ רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יָבֹאוּ
לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבִנְיָמִן וּלְבִנְיָ רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יָבֹאוּ
לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה:

כ"ו - האחיכם • לשון תמיכה הוא.

(ז) וְלָמָּה תִּנְיָאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:
וְלָמָּה תִּנְיָאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:

כ"ז - וְלָמָּה תִּנְיָאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:
וְלָמָּה תִּנְיָאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:

(ח) כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשַׁלְּחִי אֹתָם מִקְדָּשׁ בְּרָנֶע
לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ:
כֹּה עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשַׁלְּחִי אֹתָם מִקְדָּשׁ בְּרָנֶע
לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ:

כ"ח - מִקְדָּשׁ בְּרָנֶע • כך שמה, ושני "קדש" היו.

(ט) וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֲשָׁכּוֹל וַיֵּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיִּנְיָאוּ
אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּיבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן
לָהֶם יְהוָה:
וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֲשָׁכּוֹל וַיֵּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיִּנְיָאוּ
אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבִלְתִּיבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן
לָהֶם יְהוָה:

(י) וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר:
לְמִימָר:
וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר:
לְמִימָר:

(יא) אִם־יֵרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִים מִמִּצְרַיִם מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וּמַעֲלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־מָלְאוּ אַחֲרָי:
אִם־יֵרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִים מִמִּצְרַיִם מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וּמַעֲלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב כִּי לֹא־מָלְאוּ אַחֲרָי:

(יב) בִּלְתִּי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה הַקִּנְיִי וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן כִּי
מָלְאוּ אַחֲרָי יְהוָה:
בִּלְתִּי כָלֵב בֶּן־יִפְנֶה הַקִּנְיִי וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוּן כִּי
מָלְאוּ אַחֲרָי יְהוָה:

כ"ט - הַקִּנְיִי (סוטה יא) חורגו של קנז היה, וילדה לו אמו של כלב את עתניאל.

תַּעֲבֹר אֲלֵינוּ הָאָרֶץ הַזֹּאת לַנִּחְלָה, אֵל
תַּעֲבִיר אֹתָנוּ אֶת הַיַּרְדֵּן.
(ו) וְלִכֵּן אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה, הָאֵם
אֲחִיכֶם יֵצְאוּ לַיָּרֵךְ אֶל הַמִּלְחָמָה,
וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ בָּאָן?
(ז) וְלָמָּה תִּשְׁלִי מִרְךָ בְּלִבְבוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִן הַצִּיעִידָה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַן לָהֶם ה'.

שְׁגַרְתִּי אֹתָם מִקְדָּשׁ בְּרָנֶע (רחמנ) לְרַגֵּל
אֶת הָאָרֶץ.
(ט) אֲנִי הִגִּיעִי אֶל נַחַל הָאֲשָׁכּוֹל וַיֵּרְאוּ
אֶת הָאָרֶץ, וַהֲשִׁילוּ מִרְךָ בְּלִבְבוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִן הַכְּנִיסָה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַן לָהֶם ה'.

(י) וַהֲתַחַזְקָה חֲמָתוֹ שֶׁל ה' בְּאוֹתוֹ
הַזֶּמֶן, וְנִשְׁבַּע לֵאמֹר.

(יא) אִם יֵרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִים מִמִּצְרַיִם מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וּמַעֲלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
וּלְיִצְחָק, כִּי לֹא הִלְכוּ בְּעִקְבוֹת בְּצִיּוֹת
אֵלֶי.

(יב) אֵלָּא כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה הַקִּנְיִי וַיְהוֹשֻׁעַ
בֶּן נּוּן אֲשֶׁר שְׁנִיָּהם הִלְכוּ בְּעִקְבוֹת
בְּיָרֵךְ הַצִּיּוֹת לֵה'.

(ח) כְּזֹאת עָשׂוּ אֲבוֹתֵיכֶם בְּעַת אֲשֶׁר

יגותקף רגזא דני בישראל וטרדנו
במדברא ארבעין שנין עד דסף כל דרא
דעביד דביש קדם יי:

(יג) וַיַּחֲרֹאף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנָּעַם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים
שָׁנָה עֲדֹתָם כָּל־הַדּוֹר הָעֹשֶׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:

כ"ו ינעם • ויטלטלם, מן "נע ונד" (ס"א וטלטלם בנע ונד).

יד וְהָיָה קִמְתָּם תַּחַת אֲכִיתֶכֶם תְּרֻבּוֹת אֲנָשִׁים
חַמָּאִים לַסְּפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל:
דיי לישראל:

(יד) וְהָיָה קִמְתָּם תַּחַת אֲכִיתֶכֶם תְּרֻבּוֹת אֲנָשִׁים
חַמָּאִים לַסְּפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל:

כ"ו יספות • כמו (ישעיה כט): "ספו שנה על-שנה" (ירמיה ט): "עלותיכם ספו וגו'" לשון תוספת.

טו ארי תתובון מבתר דחלתה ויוסף עוד
לאחרותהון במדברא ותחבלון לכל עמא
הדין:

(טו) כִּי תִשׁוּבֶן מֵאַחֲרָיו וְיֹסֵף עוֹד לְהַנִּיחוֹ בַּמִּדְבָּר
וּשְׁחַתָּם לְכָל־הָעָם הַזֶּה:

טז וקריבו לותה ואמרו חטרין דען נבני
לבעירנא הקא וקרוין טפלנא:

(טז) וַיִּגְשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְדֵרֶת צֵאן נִבְנָה לְמִקְנֵנוּ
פֶּה וְעָרִים לְטַפְּנוּ:

טפל. בנו לכם תחלה ערים לטפכם ואחר-כך גדרות
לצאנכם.

כ"ו נבנה למקננו פה • חסים היו על ממונם יותר
מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם. אמר
להם משה: לא בן, עשו העקר – עקר, והטפל –

יז ואנחנא נדרזי מבנין קדם בני ישראל עד
די נעלנון לאתריהון ויתבון טפלנא בקרוין
בריון מן קדם יתבי ארעא:

(יז) וַאֲנַחְנוּ נַחֲלֵץ חֲשִׁים לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר
אִם־הֵבִיאֲנָם אֶל־מִקְוָמָם וַיֵּשֶׁב טַפְּנוּ בְּעָרֵי הַמִּבְצָר
מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ:

י"א וְאֵצְו אַתְּכֶם בַּעַת הַהוּא וְגו' חלוצים תעברו לפני
אחיכם בני-ישראל כל-בני-חיל". וביריחו כתיב (יהושע
ט): "והחלוץ הלך לפניהם". זה ראובן וגד שקימו
תנאם. וישב טפנו • בעודנו אצל אחינו. בערי
המבצר • שנבנה עכשו.

כ"ו ואנחנו נחלץ חשים • נדריין מהירים, כמו
(ישעיה ח): "מהר שלל חש בז", (שם ה): "ימהר יחיש".
לפני בני ישראל • בראשי גיסות, מתוך שגבורים
היו, שכן נאמר בגד (דברים לג): "וטרף ורוע אף-קדקד".
ואף משה חזר ופירש להם ב'אלה הדברים' (שם ג):

יח לא נתוב לבינתא עד דתחסנון בני ישראל
גבר אחסנתה:

(יח) לֹא נָשׁוּב אֶל־בְּתִינוּ עוֹד הַתִּנְחַל' בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אִישׁ נַחֲלָתוֹ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(י"ז) ואנחנו נשלף את חרבותינו
במהירות בין יד' (לפני) בני ישראל עד
כי נביא אותם אל מקומם, ועד אז
ישבו ילדינו בקריות מבצרות מפני
יושבי הארץ.

(יח) לא נחזר אל בתינו עד כי יירש
כל שבט מבני ישראל את נחלתו.

(ט"ז) כי אתם, אם נסוגותם מן
הציתנות לו, יוסיף בעוצבתם במדבר,
ואזי תשחיתו את האנשים האלה אם
יחזיקו בדעה כמוכם.

(ט"ז) ולכך התקדמו אליו ואמרו,
אנחנו נבנה רפתות לעדרינו במקום
הזה וקריות לתינוקותינו.

(יג) וכאשר התחזקה חמתו של ה'
עליהם, הוליד אותם באבוד הרף
במדבר ארבעים שנה עד כי תם כל
הדור אשר עשה את הרע לפני ה'.

(יד) והנה במקום אבותיכם, אתם
כבר גדלים על מנהגי האנשים
הטועים להוסיף גם כן בחזק פסע ה'
על בית ישראל.

(יט) **כִּי לֹא נִחַלְתֶּם מֵעֶבֶר לִירֵדוֹ וְהִלָּאָה כִּי בָאָה**
נִחַלְתֶּנוּ אֵלֵינוּ מֵעֶבֶר חִירֵדוֹן מִזְרַחָה: פ
 כַּסִּי • מֵעֶבֶר לִירֵדוֹן וְגו' • בַּעֲבֹר הַמַּעֲרִבִי • כִּי בָאָה נִחַלְתֶּנוּ • כָּכָר קִבְּלֵנוּהָ בַּעֲבֹר הַמִּזְרָחִי.

~ יום רביעי כ"ז תמוז ~

(כ) **וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה**
אִם־תִּחְלְצוּ לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה:

(כא) **וְעֶבֶר לָכֶם כָּל־חֲלוּץ אֶת־חִירֵדוֹן לִפְנֵי יְהוָה עַד**
הָרִישׁוּ אֶת־אִיְבּוֹ מִפְּנֵיו:

(כב) **וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחֵר תֵּשְׁבוּ וְהֵייתֶם**
נָקִים מִיְּהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהֵייתָ הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם
לְאֶחָזָה לִפְנֵי יְהוָה:

(כג) **וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטֹאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ**
חֲטֹאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם:

(כד) **בְּנוֹ־לָכֶם עָרִים לְטַפְכֶּם וְגִדְרֹת לְצִנְאֲכֶם וְהִיצֵא**
מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ:

כַּסִּי • **לְצִנְאֲכֶם** • תִּבְּה זֹו מִגְזֵרַת (תהלים ח) : "צִנְה וְאַל־פִּים
 כָּלֶם", שְׁאִין בּוּ אֶל־ף מִפְּסִיק בֵּין נו"ן לְצַד־י. וְאַל־ף
 שָׁבָא פֶּאן אַחַר הַנו"ן, בְּמָקוֹם ה־א שֶׁל 'צִנְה' הוּא,
 מִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשֵׁן לְמִדַּתִּי כֵּן. וְהִיצֵא
 מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ • לְגִבְהָ, שֶׁקִּבְּלֹתָם עֲלֵיכֶם לַעֲבֹר

לְמַלְחָמָה עַד כָּבוֹשׁ וְחִלּוּק; שְׁמֹשָׁה לֹא בִקֵּשׁ מֵהֶם
 אֶלָּא "וְנִכְבְּשָׁה ... וְאַחֵר תֵּשְׁבוּ", וְהֶם קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם
 "עַד הַנִּחַל", הָרִי הוֹסִיפוּ לְהַתְּעַבֵּב שְׁבַע שָׁחֲלָקוּ,
 וְכֵן עָשׂוּ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יט) הַיּוֹת שְׁלֹא נִירַשׁ מִצַּד עֶבֶר
 הִירֵדוֹן וְהִלָּאָה (הַצַּד הַמַּעֲרִבִי שֶׁל הִירֵדוֹן) כִּי
 כָּכָר קִבְּלֵנוּ אֶת נִחַלְתֶּנוּ מִצַּד עֶבֶר
 הִירֵדוֹן הַמִּזְרָחִי.
 (כ) וַאֲמַר לָהֶם מֹשֶׁה, אִם עֲשִׂיתֶם אֶת
 הַדְּבָר הַזֶּה וְשׁוּלְפֵי חֶרֶב תִּתִּיצְבוּ לִפְנֵי
 ה' לַעֲבֹא.
 (כא) וְעֶבֶר מִכֶּם כָּל שׁוּלְפֵי חֶרֶב אֶת
 הִירֵדוֹן בֵּין יָדָיו (לפניו) עַד כִּי יִכְחִיד אֶת
 אוֹיְבָיו מִבֵּין יָדָיו (מִלְּפָנָיו).
 (כב) וְכַאֲשֶׁר כָּבַשׁ אֶת הָאָרֶץ בֵּין יָדָיו
 (לפניו), אָזִי אַחֵר זֹאת תֵּשׁוּבוּ, וּבִזְזֹאת
 תִּהְיוּ זָכָאִים אֶצֶל ה' וְאַצֶּל בֵּית
 יִשְׂרָאֵל, וְתִהְיֶה זֹאת הָאָרֶץ לָכֶם לְקִנְיָן
 בְּעֶזְרוֹהוּ.
 (כג) וְאִם לֹא תַעֲשׂוּ כֵּן, וְהִנֵּה חֲטֹאתֶם
 עֲבָרָה כָּל־פִּי ה' וְהוּדוּ בַּעֲבֹרֹתֵיכֶם אִם
 הִגִּיעָה עֲלֵיכֶם עֲנִישׁוֹת.
 (כד) בְּנוּ לָכֶם קְרִיּוֹת לְתִינוּקוֹתֵיכֶם
 וּרְפֹתוֹת לְצִנְאֲכֶם, וְאֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּיכֶם,
 בַּעֲזֵרוֹהוּ.

כה וַיֹּאמְרוּ בְנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמֹשֶׁה לְמִימָר
עֲבָדֶיךָ יַעֲבֹדוּן כָּמָא דִּי רְבוּנֵי מִפְקֵד:

(כה) וַיֹּאמְרוּ בְנֵי־גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר
עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אֲדֹנֵי מִצְוָה:

כז"י וַיֹּאמְרוּ בְנֵי־גֵד • כָּלָם כַּאֲשֶׁר אָחָד.

כו טַפְלָנָא נִשְׁנָא גִיתָנָא וְכָל בְּעִירָנָא יְהוֹן
תַּמָּן בְּקִירוֹי גִלְעָד:

(כו) טַפְּנוּ נַשִּׁינוּ מִקְנֵנוּ וְכָל־בְּהֵמָתֵנוּ יִהְיוּ־שָׁם בְּעָרֵי
הַגִּלְעָד:

כז וַעֲבָדֶיךָ יַעֲבֹדוּן כָּל מִזְרוֹ חֵילָא קָדָם עָמָא
דִּנֵּי לְקִרְבָּא כָּמָא דִּי רְבוּנֵי מִמְלָל:

(כז) וַעֲבָדֶיךָ יַעֲבֹדוּ כָּל־חֵלוּץ צָבָא לִפְנֵי יְהוָה
לְמַלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אֲדֹנֵי דִבְרַ:

כח וּפְקִיד לְהוֹן מֹשֶׁה יֵת אֶלְעָזָר בְּהֵנָא וְיֵת
יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון וְיֵת רִישִׁי אֲבֵהֶת שְׁבֻטִיא לְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל:

(כח) וַיֵּצֵאוּ לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֵת יְהוֹשֻׁעַ
בֶּן־נוּן וְאֶת־רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כז"י וַיֵּצֵאוּ לָהֶם • כְּמוֹ "עֲלִיָּהֶם", וְעַל תַּנְאָם מִנָּה אֶלְעָזָר וְיְהוֹשֻׁעַ. כְּמוֹ (שְׁמוֹת יד): "ה' יִלְחָם לָכֶם".

כט וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן אִם יַעֲבֹדוּן בְּנֵי גֵד וּבְנֵי
רְאוּבֵן עִמָּכֹון יֵת יִרְדְּנָא כָּל דְּמִזְרוֹ לְקִרְבָּא
קָדָם עָמָא וְתַתְּכַבֵּשׁ אֶרְעָא קְדָמִיכֹון וְתַתְּנוּן
לְהוֹן יֵת אֶרְעָא דְּגִלְעָד לְאַחְסָנָא:

(כט) וַיֹּאמְרוּ מֹשֶׁה אֱלֹהִים אִם־יַעֲבֹדוּ בְנֵי־גֵד וּבְנֵי
רְאוּבֵן! אֲתָכֶם אֶת־הִירְדִּין כָּל־חֵלוּץ לְמַלְחָמָה לִפְנֵי
יְהוָה וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם וְנִתְּתָם לָהֶם אֶת־אֶרֶץ
הַגִּלְעָד לְאֶחָדָה:

ל ואִם לֹא יַעֲבֹדוּן מִזְרוֹין עִמָּכֹון וְיַחְסְנוּן
בִּינֵיכֹון בְּאַרְעָא דְּכְנָעַן:

(ל) וְאִם־לֹא יַעֲבֹדוּ חֵלוצִים אֲתָכֶם וְנִאֲחֲזוּ בְּתֹכְכֶם
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

לא לֹא וַאֲתֵיבֹו בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן לְמִימָר יֵת דִּי
מִלִּיל יֵי לְעֲבָדֶיךָ כֹּן נַעֲבֹד:

(לא) וַיַּעֲנוּ בְנֵי־גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר דִּבַּר
יְהוָה אֶל־עֲבָדֶיךָ כֹּן נַעֲשֶׂה:

לב נִחְנֹו נַעֲבֹר מִזְרוֹין קָדָם עָמָא דִּנֵּי לְאַרְעָא
דְּכְנָעַן וְעָמָא אַחֲוִידַת אַחְסָנָנָא מַעֲבָרָא
לִירְדְּנָא:

(לב) נִחְנֵנוּ נַעֲבֹר חֵלוצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֶתְנוּ
אֶחָדָת נִחְלָתְנוּ מֵעֶבֶר לִירְדֵן:

כז"י וַאֲתָנוּ אֶחָדָת נִחְלָתְנוּ • כְּלוּמַר, בְּיַדֵּינוּ וּבְרִשּׁוֹתֵנוּ תִּהְיֶה אֶחָדָת נִחְלָתְנוּ מֵעֶבֶר הַזֶּה.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ל) וְאִם לֹא יַעֲבֹדוּ שׁוֹלְפֵי חֶרֶב
אֲתָכֶם, אֲנִי יִקְבְּלוּ אֶחָדָה בְּתוֹכְכֶם
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן.

(לא) אֲנִי הַשִּׁיבֹו לוֹ וַאֲמַרְוּ לוֹ, כָּל
אֲשֶׁר צָוָה ה' בּוֹ אֵת עֲבָדֶיךָ, אֲנַחְנוּ
עוֹשִׂים.

(לב) אֲנַחְנוּ נַעֲבֹר שְׁלוּפֵי חֶרֶב לִפְנֵי
ה' אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן כְּדֵי שְׁתַּשֵּׁג לָנוּ

(כח) וְצָוָה עַל עֲנִיָּם אֵת אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וְאֵת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון וְאֵת רָאשֵׁי
אֲבוֹת שְׁבֻטֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.

(כט) וַאֲמַר, אִם עֶבֶר אֲתָכֶם אֵת
הַיַּרְדֵּן כָּל אִישׁ שׁוֹלֵף חֶרֶב לְמַלְחָמָה
לִפְנֵי ה' עַד שְׁתַּכְבֵּשׁ הָאָרֶץ בֵּין יַדֵּיכֶם
(לפניכם), אֲנִי תָנוּ לָהֶם אֵת אֶרֶץ גִּלְעָד
(גִּרְשׁ בִּלְעוּ, עִיר בִּירְדֵן כִּיּוֹם) לְאַחָדָה.

(כה) אָמְרוּ לוֹ, עֲבָדֶיךָ עוֹשִׂים כְּפִי
שְׁפוֹקֵד עֲלֵיהֶם אֲדוֹנֵנוּ.

(כו) יִלְדִּינוּ וְנִשְׁוֹתִינוּ, עֲדִרְנוּ וּשְׂאֵר
בְּהֵמֹתֵינוּ יִגְוְרוּ בְּאֶרֶץ גִּלְעָד (גִּרְשׁ, עִיר
בִּירְדֵן כִּיּוֹם).

(כז) וַעֲבָדֶיךָ יַעֲבֹדוּ כָּל שְׁלוּף חֶרֶב
מִהֶם לְצָבָא לִפְנֵי ה' אֶל הַמִּלְחָמָה כְּמוֹ
שְׂאֵמֶר אֲדוֹנֵנוּ.

לַה וַיֵּחָב לָהֶן מִשָּׁה לִבְנֵי גֵד וּלְבָנֵי רֵאוּבֵן
וּלְפִלְגֶּת שִׁבְעָא דִּמְנָשָׁה בְּרִי יוֹסֵף זֶת מִלְּקֹת
סִיחֹן מִלְּכָא דְאַמֹּרֶאָה וַיֵּת מִלְּקֹת עֹג
מִלְּכָא דְמִתָּנ אֶרְעָא לְקִרְוֶאָה בְּתוּימִין קִרְוִי
אַרְעָא סָחֹר סָחֹר :

(לג) וַיִּתֵּן לָהֶם מֹשֶׁה לִבְנֵי־גֵרֹ וְלִבְנֵי רְאוּבֵן וְלַחֲצִי יִשָּׁשׁבִּי׃ מִנֹּשֶׁה בְּיָוִסֶף אֶת־מַמְלַכֹת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וְאֶת־מַמְלַכֹת עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן הָאָרֶץ לְעֵרִיָּהּ׃ בַּגְּבֻלַת עָרֵי הָאָרֶץ סָבִיב׃

לד ובנו בני גד ית דיבון וית עטרות וית
ערער:

(לד) וַיָּבֹאוּ בְנֵי־גֵר אֶת־דִּיבָן וְאֶת־עֲמֹרָת וְאֶת־עֲרֵעַר:

לֵה וַיֵּת עֲטָרוֹת שׁוֹפָן וַיֵּת יַעֲזָר וּרְמָתָא :

(לה) וְאֶת־עֲמֻרַת שׁוֹפָן וְאֶת־יַעְזָר וַיִּגְבְּהָהּ:

לו וְיָת בֵּית נִמְרָה וְיָת בֵּית הָרֶן קְרוּיִן פְּרִיכָן
וּחֲטָרִין דְּעֵץ :

(לו) וְאֶת־בֵּית נִמְרָה וְאֶת־בֵּית הָרֶן עָרֵי מִבְצָר וְגִדְרֹת
צֶאֱן:

מש"י ערי מבצר וגדרות צאן • זה סוף הפסוק, מוסב על תחלת הענין: "ויבנו בני-גד" את הערים הללו להיות "ערי מבצר וגדרות צאן".

לֹא וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּנוֹת חֶשְׁבוֹן וְיֵת אֶלְעֵלָא
וְיֵת קְרִיתִים :

(לו) וַיִּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ אֶת־חֶשְׁבֹּן וְאֶת־אֶלְעָלָא וְאֶת־קִרְיָתִים:

לח וְיִתְּ נָבוֹ וְיִתְּ בַּעַל מְעֹן מִקֶּפֶן שְׁמֵהּ וְיִתְּ
שְׁבָמָה וְיָקִרוּ בְּשְׁמֵהּ יֵת שְׁמֵהּ קְרוֹיָא דִּי
בְנוֹ :

(לח) וְאֶת־נָבִי' וְאֶת־בַּעַל מְעוֹן מוֹסִיֵּף שֵׁם וְאֶת־
שְׁבִמָּה וַיִּקְרְאוּ בִשְׁמֹת אֶת־שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ:

וזהו "מוספת שם" – נבו ובעל מעון, מוספות לשם אחר. ואת שבמה • בנו שבמה, (ס"א בשמה, ועין רמב"ן) והיא שבם האמורה למעלה.

וַיִּבְעַל מַעֲזָנָה וְאֵת־נָכוֹ וְאֵת־בְּעַל מַעֲזָנָה מוֹסֵפֶת אֲשֶׁם • נָכוֹ
וַיִּבְעַל מַעֲזָנָה – שְׁמוֹת עֲבוֹדַת אֱלִילִים הֵם, וְהָיוּ
הָאֱמֹרָתִים קוֹרִים עֲרִיָּהם עַל שֵׁם עֲבוֹדַת אֱלִילִים
שֶׁלָּהֶם, וּבְנֵי רְאוּכָן הִסְפּוּ אֶת שְׁמֵם לְשִׁמוֹת אֲחֵרִים.

לֹט וְאַזְלוּ בְּנֵי מָכִיר בַּר מְנַשֶּׁה לְגִלְעָד
וּכְבָּשׁוּהָ וְתָרִיף יָת אֲמֹרָאָה דִּי בָּהּ :

(למ) וַיִּלְכְּוּ בְנֵי מִכָּיִם בֶּן־מְנַשֶּׁה גִּלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּ וַיֹּרֶשׁ
אֶת־הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר־בָּהּ:

כַּשֵּׁי וַיֹּרֶשׁ • כְּתִיבָנָמוּ "וְתִרִיד", שְׂתַבֵּת 'רִישׁ' מִשְׁמָשֶׁת שְׂתִי חֲלָקוֹת: לְשׁוֹן יִרְשָׁה וּלְשׁוֹן הוֹרְשָׁה, שֶׁהוּא טְרִיד וְתִרִיד.

שְׁמוֹתֵיהֶן שָׁכְתָבוּ מִמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים,
וְאֵת שִׁבְמָה, וְזֹאת כִּי הִם קָרְאוּ שְׁמוֹת
לְקִרְיֹת אֲשֶׁר בָּנוּ אוֹתָן עַל פִּי מֶה
שֶׁעָלָה בְּדַעְתָּם.
(ל"ב) אַחֲרֵי זֹאת, יֵצְאוּ בְּנֵי מִכִּיר בֶּן
מְנַשֶּׁה אֶל גִּלְעָד (גֵּרֶשׁ בִּלְעָז, עִיר בִּירְדֵן כִּיּוֹם),
אֲזִי כְּבָשׂוּהוּ וְכִרְסְמוּ בְּאֲמוֹרִיִּים אֲשֶׁר
בּוֹ.

עֲטֹרוֹת וְאֵת עֲרוֹעַר.
(לח) וְאֵת עֲטֹרוֹת שׁוֹפָם וְאֵת יַעֲזֹר
וְאֵת יִגְבֵּהָ.
(לו) וְאֵת בֵּית נִמְרָה וְאֵת בֵּית הָרָן,
הֵן קְרִיּוֹת מְבַצְרוֹת, וּרְפָחוֹת צֶאֱזָן.
(לז) וּבְנֵי בְנֵי רְאוּבֵן אֵת הַשְּׁבוּן וְאֵת
אֶלְעָזָר וְאֵת קָרְיָתִים.
(לח) וְאֵת נָבֹ וְאֵת בַּעַל מַעֲזֹן אֲשֶׁר

הָאֲחִיזָה בְּנִחְלָתָנוּ בְּעֶבֶר הִירְדֵן
(הַמְזוּרָה).
(לג) וְלָנָם נָתַן מֹשֶׁה לִבְנֵי גָד וְלִבְנֵי
רְאוּבֵן וְלַחֲצִי שִׁבְט מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף אֶת
אֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִיִּים וְאֶת אֶרֶץ
עֹג וְלִבְנֵי מֶלֶךְ הַבָּשָׁן, כָּל אֶרֶץ עַם קְרִיּוֹתֶיהָ
אֲשֶׁר בְּתוֹחֹם גְּבוּלָהּ לְכָל הַהָקָף סָבִיב.
(לד) וּבְנֵי בְנֵי גָד אֶת דִּיבּוֹן וְאֶת

(מ) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־הַגִּלְעָד לְמַכִּיר בֶּן־מְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁב בָּהּ:

מ ויהב משה ית גלעד למכיר בן מנשה ויתב בה:

(מא) וַיֹּאמֶר בֶּן־מְנַשֶּׁה הֲלֹךְ וּלְכֹד אֶת־חֻתִּיהֶם וַיִּקְרָא אֶתְהֶן חֹת יֹאִיר:

מא ויאמר בן מנשה אל ויכבש ית כפרניהון ויקרא יתהן כפרני יאיר:

כז"א חותיהם • כפרניהון • ויקרא אתהן חות יאיר • לפי שלא היו לו בנים, קראם בשמו לזכרון.

(מב) וַנִּבְחַ הֲלֹךְ וּלְכֹד אֶת־קִנְתָּ וְאֶת־בְּנֵיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נִבַּח בְּשֵׁמוֹ:

מב ונבח אל ויכבש ית קנת וית כפרניהא ויקרא לה נבח בשמה: פ פ פ

כז"א ויקרא לה נבח • 'לה' אינו מפיק ה"א, וראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן, לפי שלא נתקנים לה שם זה, לפיכך הוא רפה, שמשמעות מדרשו כמו

ל'א'. ותמהני מה ידרש בשתי תבואות הדומות לה (ויה) ב: "וילאמר לה בעז", (זכריה ה) "לבנות-לה בית":

קי"ב פסוקים, בקי"ב יק"ב סימן. חסלת פרשת מטות

פרשת מסעי

לג (א) אֵלֶּה מַסְעֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

א אליו מסלגי בני ישראל די נפקו מארצא דמצרים לחיליהון בידא דמשה ואהרן:

נקודות משיחות קודש ~

ב) — הם צדין בתוך המצר והגבול של 'ארץ מצרים'. לכן נאמר "מסעי" לשון רבים, כי משרת כל המסעות היא — לצאת מכל מצר וגבול, ולהגיע לגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

(לקוטי שיחות, כרך כג, עמ' 227)

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים (לג, א) נשאלת השאלה, הרי בני ישראל יצאו ממצרים במסע אחד בלבד (המסע מרעמסס לסכח), ומדוע נאמר "מסעי" לשון רבים. ומבאר בהסידות, דהנה 'מצרים' היא לשון מצר וגבול, וכל עוד לא הגיעו בני ישראל ל'ירדן ג'ריחו' (לקמן פסוק מח), רמז למשיח ש'מורח ודאין' (סנהדרין צג,

להם מנוחה, שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתים מסעות; צא מהם ארבעה עשר, שכלם היו בשנה ראשונה קדם גזירה, משנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה שמשם נשתלחו המרגלים, שנגאמר (לעיל יב):

כז"א אלה מסעי • למה נכתבו המסעות הללו? להודיע חסדיו של מקום, שאף-על-פי שגזר עליהם לטלטלם ולהגיעם במדבר, לא תאמר שהיו נעים ומטלטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא היתה

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(מ) אֵזִי הַעֲבִיר מֹשֶׁה אֶת גִּלְעָד (גרש) וַיֵּשֶׁב בָּהּ לְמַכִּיר בֶּן מְנַשֶּׁה, חיות יאיר. וַיִּקְרָא לָהּ נִבַּח לְדָרְךָ, וַיֵּשֶׁב אֶת קִנְתָּ וְאֶת סְבִיבוֹתֶיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נִבַּח עַל צִבְאוֹתָם בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן.

(מא) וַיֹּאמֶר בֶּן־מְנַשֶּׁה חֹת יֹאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה.

(מב) וַנִּבְחַ הֲלֹךְ וּלְכֹד אֶת־קִנְתָּ וְאֶת־בְּנֵיהָ וַיִּקְרָא לָהּ נִבַּח בְּשֵׁמוֹ.

מסעות. זה מיסודו של רבי משה הדרשן. ורבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת: משל למלך שהיה בנו חולה והוליו למוקם רחוק לרפאותו, בין שהיו חורין, התחיל אביו מונה כל המסעות. אמר לו: כאן ישנו, כאן הוקננו, כאן חששתי את ראשי וכו' (במדבר רבה) •

"ואחר נסעו העם מחצרות וגו'", (שם יג): "שלח-לך אנשים וגו'". וכאן הוא אומר: "ויסעו מחצרת ויחנו ברתמה", למדת, שהיא במדבר פארן. ועוד הוצא משם שמונה מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן - מהר ההר עד ערבות מואב בשנת הארבעים, נמצא שכל שמונה ושלשים שנה לא נסעו אלא עשרים

בכתב משה ית מפקניהון למטלגיהון על מימרא דני ואלין מטלגיהון למפקניהון:

(ב) ויכתב משה את-מוצאותיהם למסעותיהם על-פי יהוה ואלה מסעותיהם למוצאותיהם:

ג ונטלו מרעמסס בנחא קדמא בנחא עשרא יומא לנחא קדמא מפתר פסחא נפקו בני ישראל בריש גלי לעיני כל מצראי:

(ג) ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל-מצרים:

ד ומצראי מקברין ית די קטל יי בהון כל בוכרא ובטעותהון עבד יי דינין:

(ד) ומצרים מקברים את אשר הפה יהוה בהם כל-בכור ובאלהיהם עשה יהוה שפטים:

ט"ז • ומצרים מקברים • טרודים באבלם.

ה ונטלו בני ישראל מרעמסס ושרו בסכת:

(ה) ויסעו בני-ישראל מרעמסס ויחנו בסכת:

ו ונטלו מסכת ושרו באתם די בסטר מדברא:

(ו) ויסעו מסכת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר:

ז ונטלו מאתם ותב על פום חירתא די קדם בעל צפון ושרו קדם מגדל:

(ז) ויסעו מאתם וישב על-פי החירת אשר על-פני בעל צפון ויחנו לפני מגדל:

ח ונטלו מן פום חירתא ועברו בגו ימא למדברא ואזלו מהלך תלתא יומין במדברא דאתם ושרו במרה:

(ח) ויסעו מפני החירת ויעברו בתוך-הים המדברה וילכו דרך שלשת ימים במדבר אתם ויחנו במרה:

ותורו אל פרצת החרות אשר בקרבת בעל צפון והתאכסנו בין ידי (לפני) מגדל.

(ד) כאשר הם מקברים את אשר הרג בהם ה' בתוכם, כל בכור, ועשה דינים בנעבדים שלהם.

(ב) אזי כתב משה את יציאתם על פי שלבי מסעם לפי מאמר ה'. ואלו שלבי מסעם יציאתם.

(ח) ונסעו מפרצת החרות ועברו בתוך הים אל המדבר, אחרי זאת הלכו (במסע 4 מתוך 42) מרחק דרך שלושה ימים במדבר אתם והתאכסנו במריה.

(ח) ונסעו בני ישראל (במסע 1 מתוך 42) מן עין-שמש והתאכסנו בסכות. (ו) ונסעו (במסע 2 מתוך 42) מסכות והתאכסנו באתם בקצה המדבר. (ז) ונסעו (במסע 3 מתוך 42) מן אתם

(ג) ונסעו (במסע הראשון מתוך 42 המסעות עד הכניסה לארץ) מן עין-שמש בחדש הראשון ביום החמשה עשר בו, והיה זה ממחרת הפסח, יצאו בני ישראל ביד רוממה במעמד כל המצריים.

(ט) וַיִּסְעוּ מִמָּדְבָּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וּבְאֵילָם שְׁתֵּים עָשָׂרָה
עֵינַת מַיִם וְשִׁבְעִים תַּמָּרִים וַיַּחֲנוּ שָׁם:
ט וַנָּטְלוּ מִמָּדְבָּרָה וַאֲתָנוּ לְאֵילָם וּבְאֵילָם תְּרֵי
עֶשֶׂר מְבוּעִין דְּמִין וְשִׁבְעִין דְּקָלִין וְשָׁרוּ
תַּמָּרִין:

(י) וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיַּחֲנוּ עַל-יַם-סוּף:
י וַנָּטְלוּ מֵאֵילָם וְשָׁרוּ עַל יָמָא דְסוּף:

(יא) וַיִּסְעוּ מִיַּם-סוּף וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר-סִין:
יא וַנָּטְלוּ מִיָּמָא דְסוּף וְשָׁרוּ בְּמִדְבַּרָא דְסִין:

(יב) וַיִּסְעוּ מִבְּמִדְבַּר-סִין וַיַּחֲנוּ בְּדַפְקָה:
יב וַנָּטְלוּ מִבְּמִדְבַּרָא דְסִין וְשָׁרוּ בְּדַפְקָה:

(יג) וַיִּסְעוּ מִדַּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאֵלוֹשׁ:
יג וַנָּטְלוּ מִדַּפְקָה וְשָׁרוּ בְּאֵלוֹשׁ:

(יד) וַיִּסְעוּ מֵאֵלוֹשׁ וַיַּחֲנוּ בְּרַפִּידִם וְלֹא-הָיָה שָׁם מַיִם
לָעָם לְשִׁתּוֹת:
יד וַנָּטְלוּ מֵאֵלוֹשׁ וְשָׁרוּ בְּרַפִּידִם וְלֹא הָיָה שָׁם מַיִם
תַּמָּרִין מִיָּא לְעֵמָא לְמִשְׁתֵּי:

(טו) וַיִּסְעוּ מִרַפִּידִם וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר סִינִי:
טו וַנָּטְלוּ מִרַפִּידִם וְשָׁרוּ בְּמִדְבַּרָא דְסִינִי:

(טז) וַיִּסְעוּ מִבְּמִדְבַּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרַת הַתְּאֹהָה:
טז וַנָּטְלוּ מִבְּמִדְבַּרָא דְסִינִי וְשָׁרוּ בְּקִבְרִי
דְּמִשְׁאֵלִי:

(יז) וַיִּסְעוּ מִקִּבְרַת הַתְּאֹהָה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵרֹת:
יז וַנָּטְלוּ מִקִּבְרִי דְּמִשְׁאֵלִי וְשָׁרוּ בַּחֲצֵרֹת:

(יח) וַיִּסְעוּ מִבַּחֲצֵרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה:
יח וַנָּטְלוּ מִבַּחֲצֵרֹת וְשָׁרוּ בְּרִתְמָה:

כ"י • וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה • עַל שֵׁם לְשׁוֹן הָרַע שֶׁל מְרִגְלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכ) : "מֶה יִתֵּן לָךְ וּמֶה יִסְיֵף לָךְ לְשׁוֹן
רַמְיָה, חֲצִי גָבוּר שְׁנוּנִים עִם גָּחְלֵי רִתְמִים".

(יט) וַיִּסְעוּ מִרִּתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרַמֵּן פָּרָץ:
יט וַנָּטְלוּ מִרִּתְמָה וְשָׁרוּ בְּרַמֵּן פָּרָץ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

- (ט) וַיִּסְעוּ מִמָּדְבָּרָה וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וּבְאֵילָם שְׁתֵּים עָשָׂרָה
עֵינַת מַיִם וְשִׁבְעִים תַּמָּרִים וַיַּחֲנוּ שָׁם:
(במסע 5 מתוך 42) מִן הַמְּרִינָה
וְהִגִּיעוּ אֶל אֵילָם, וְהָיוּ בּוֹ שְׁתֵּים
עָשָׂרָה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים עֲצֵי תַּמָּר,
אֵזִי הִתְאַקְסְנוּ שָׁמָּה.
(י) וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיַּחֲנוּ עַל-יַם-סוּף:
(במסע 6 מתוך 42) מִן אֵילָם
וְהִתְאַקְסְנוּ לִיד הַיָּם הַבּוֹלְעֵנִי (י"ם סוף).
(יא) וַיִּסְעוּ מִיַּם-סוּף וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר-סִין:
(במסע 7 מתוך 42) מִן הַיָּם
הַבּוֹלְעֵנִי (י"ם סוף) וְהִתְאַקְסְנוּ בְּמִדְבַּר
סִין.
(יב) וַיִּסְעוּ מִבְּמִדְבַּר-סִין וַיַּחֲנוּ בְּדַפְקָה:
(במסע 8 מתוך 42) מִבְּמִדְבַּר סִין
וְהִתְאַקְסְנוּ בְּדַפְקָה.
(יג) וַיִּסְעוּ מִדַּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאֵלוֹשׁ:
(במסע 9 מתוך 42) מִדַּפְקָה
וְהִתְאַקְסְנוּ בְּאֵלוֹשׁ.
(יד) וַיִּסְעוּ מֵאֵלוֹשׁ וַיַּחֲנוּ בְּרַפִּידִם וְלֹא-הָיָה שָׁם מַיִם
לָעָם לְשִׁתּוֹת מִמָּנּוּ.
(טו) וַיִּסְעוּ מִרַפִּידִם וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר סִינִי:
(במסע 10 מתוך 42) מִן אֵלוֹשׁ
וְהִתְאַקְסְנוּ בְּרַפִּידִם, וְלֹא נִמְצְאוּ שָׁמָּה
מַיִם עֲבוּר הָעָם לְשִׁתּוֹת מִמָּנּוּ.
(טז) וַיִּסְעוּ מִבְּמִדְבַּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרַת הַתְּאֹהָה:
(במסע 11 מתוך 42) מִרַפִּידִם
וְהִתְאַקְסְנוּ בְּמִדְבַּרִּית סִינִי. (כאן נגלה
עֲלֵיהֶם ה' בַּמַּעֲמֵד דֹּר סִינִי).
(יז) וַיִּסְעוּ מִקִּבְרַת הַתְּאֹהָה וַיַּחֲנוּ בַּחֲצֵרֹת:
(במסע 12 מתוך 42) מִבְּמִדְבַּרִּית
סִינִי וְהִתְאַקְסְנוּ בְּקִבְרִי הַמִּתְאֹהָיִם.
(יח) וַיִּסְעוּ מִבַּחֲצֵרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה:
(במסע 13 מתוך 42) מִקִּבְרִי
הַמִּתְאֹהָיִם וְהִתְאַקְסְנוּ בַּחֲצֵרֹת (שם דובר
עַל אֲדוּת הָאִשָּׁה הַכּוֹשִׁית).
(יט) וַיִּסְעוּ מִרִּתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרַמֵּן פָּרָץ:
(במסע 14 מתוך 42) מִבַּחֲצֵרֹת
וְהִתְאַקְסְנוּ בְּרִתְמָה (וְהָיָה קִדְשׁ בְּרִנֵּעַ בַּמִּדְבַּר
פֶּאֶרֶן. מִשָּׁם נִשְׁלַחוּ הַמְּרִגְלִים בִּשְׁנֵה הַשְּׁנִיָּה לְצִאתָם
מִמִּצְרַיִם, וְשָׁם שָׁדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל 19 שָׁנָה).
(כ) וַיִּסְעוּ מִבְּמִדְבַּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר סִינִי:
(במסע 15 מתוך 42) בַּעֲקֻבוֹת הַגּוֹדֵרֶה
לְשׁוֹב וּלְסוּב אֶת הַמִּדְבַּר בְּגוֹדֵרֶת יוֹם לִשְׁנֵה מִרְתְּמָה
וְהִתְאַקְסְנוּ בְּרַמֵּן פָּרָץ.

כ ונטלו מרמן פריץ ויחנו בלבנה:	(כ) ויסעו מרמן פריץ ויחנו בלבנה:
כא ונטלו מלבנה ויחנו ברסה:	(כא) ויסעו מלבנה ויחנו ברסה:
כב ונטלו מרסה ויחנו בקהלתה:	(כב) ויסעו מרסה ויחנו בקהלתה:
כג ונטלו מקהלתה ויחנו בהרשפר:	(כג) ויסעו מקהלתה ויחנו בהרשפר:
כד ונטלו מהרשפר ויחנו בחרדה:	(כד) ויסעו מהרשפר ויחנו בחרדה:
כה ונטלו מחרדה ויחנו במקלה:	(כה) ויסעו מחרדה ויחנו במקלה:
כו ונטלו ממקהלת ויחנו בתחת:	(כו) ויסעו ממקהלת ויחנו בתחת:
כז ונטלו מתחת ויחנו בתרח:	(כז) ויסעו מתחת ויחנו בתרח:
כח ונטלו מתרח ויחנו במתקה:	(כח) ויסעו מתרח ויחנו במתקה:
כט ונטלו ממתקה ויחנו בחשמנה:	(כט) ויסעו ממתקה ויחנו בחשמנה:
ל ונטלו מחשמנה ויחנו במסרות:	(ל) ויסעו מחשמנה ויחנו במסרות:
לא ונטלו ממסרות ויחנו בכני יעקן:	(לא) ויסעו ממסרות ויחנו בכני יעקן:
לב ונטלו מבני יעקן ויחנו בחר הגדגד:	(לב) ויסעו מבני יעקן ויחנו בחר הגדגד:
לג ונטלו מחר הגדגד ויחנו ביטבתה:	(לג) ויסעו מחר הגדגד ויחנו ביטבתה:
לד ונטלו מיטבתה ויחנו בעברנה:	(לד) ויסעו מיטבתה ויחנו בעברנה:
לה ונטלו מעברנה ויחנו בעצין גבר:	(לה) ויסעו מעברנה ויחנו בעצין גבר:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כ) ונטעו (במסע 16 מותר 42) מרמן פריץ והתאכסנו בלבנה.	(כ) ונטעו (במסע 22 מותר 42) ממקהלת והתאכסנו במקלה.
(כא) ונטעו (במסע 17 מותר 42) מלבנה והתאכסנו בריסה.	(כא) ונטעו (במסע 28 מותר 42) מבני יעקן והתאכסנו בחר הגדגד.
(כב) ונטעו (במסע 18 מותר 42) מריסה והתאכסנו בקהלתה.	(כב) ונטעו (במסע 29 מותר 42) מחר הגדגד והתאכסנו ביטבתה.
(כג) ונטעו (במסע 19 מותר 42) מקהלתה והתאכסנו בקהלתה.	(כג) ונטעו (במסע 30 מותר 42) מיטבתה והתאכסנו בעברנה.
(כד) ונטעו (במסע 20 מותר 42) מהרשפר והתאכסנו בחרה שפר.	(כד) ונטעו (במסע 25 מותר 42) ממתקה והתאכסנו בעצין גבר.
(כה) ונטעו (במסע 21 מותר 42) מחרדה והתאכסנו בחרדה.	(כה) ונטעו (במסע 26 מותר 42) מחשמנה והתאכסנו במסרות.

לו ונטלו מעצין גבר ושרו במדברא דען
היא רקם:

לֹא וּנְטָלוּ מִרְקָם וְשָׂרוּ בְּהָר טוֹרָא בְּסִיפֵי
אֶרֶץ דְּאֵדוּם :

לח וסֵלָק אַהֲרֹן כִּהְנֵא לְהוֹר טוֹרָא עַל מִימְרָא
דִּי וּמִית תַּמָּן בִּשְׁנַת אַרְבַּעִין לְמַפְק כְּנִי
יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם בְּיַרְחָא חֲמִשָּׁא
בְּחַד לִירְחָא :

~ נקודות משיחות קודש ~

להתאבל על ירושלים, אך לא ידוך, הרי דוֹקא בין המצרים
הוא זמן מִיָּחָד לַעֲסֵק בַּהֲלָכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, שָׁאֻז מַעֲלָה
עָלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלּוּ עוֹסְקִים בִּבְנֵינָן הַבֵּית (תַּחֲנוּמָא צו יד). וְלֹשׁ
בְּזֶה הַדּוֹגְשָׁה מִיָּחָדָת: סַבַּת חֲרָבָן בֵּית שְׁנֵי הֵיתָה שְׁנָאָת
חֲנָם (יֻמָּא ט, ב), וְהַתְּחֵקָן הוּא אֶהֱבַת חֲנָם: הָיִי מִתְּלִמְיָדִיו
שֶׁל אֶהֱרָן . . . אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמִקְרָבָן לַתּוֹרָה.

לְטֹאֲהֶרֶן בַּר מֵאָה וְעֶשְׂרִין וּתְלַת שָׁנִין כֹּד
מִית בַּהֹר טוֹרָא :

וַיִּשְׁמַע פְּנִיעֶנָּה מֶלֶכָּא דְעָרָד וְהוּא יָתֵב
בְּדִרְוּמָא פִּארְעָא דְכֻנְעֵן בְּמִיתֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מֵא וְנִטְלוּ מִהָר טוֹרָא וְיִשְׁרוּ בְּצִלְמֶנָּה :

(מב) וַיִּסְעוּ מִצְלֻמְנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוֹנֵן:

מב ונטלו מצלמנה ושרו פפונן:

(מג) וַיִּסְעוּ מִפוֹנֵן וַיַּחֲנוּ בְּאֶבֶת:

מג ונטלו מפונן ושרו באבת:

(מד) וַיִּסְעוּ מֵאֶבֶת וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֲבָרִים בְּגִבּוֹל מוֹאָב:

מד ונטלו מאבת ושרו במגזת עבראי בתחום מואב:

כ"י • בְּעֵי הָעֲבָרִים • לְשׁוֹן חֲרָבוֹת וְגָלִים, כְּמוֹ (מִיכָה א): "לְעֵי הַשָּׂדֶה", (תהילים עט): "שְׁמוּ אֶת־יְרוּשָׁלַיִם לְעַיִם".

(מה) וַיִּסְעוּ מֵעֵיִם וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֵן גָּד:

מה ונטלו ממגזתא ושרו בדיבן גד:

(מו) וַיִּסְעוּ מִדִּיבֵן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעֵלְמָן דְּבִלְתִּימָה:

מו ונטלו מדיבן גד ושרו בעלמן דבלתימה:

(מז) וַיִּסְעוּ מֵעֵלְמָן דְּבִלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהָרֵי הָעֲבָרִים לִפְנֵי נָבוֹ:

מז ונטלו מעלמן דבלתימה ושרו בטורי דעבראי דקדם נבו:

(מח) וַיִּסְעוּ מִהָרֵי הָעֲבָרִים וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרִחוֹ:

מח ונטלו מטורי דעבראי ושרו במישריא דמואב על ירדנא דירחו:

(מט) וַיַּחֲנוּ עַל־הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְּשׁוּמֹת עַד אֲבֵל הַשָּׁטִים בְּעֶרְבַת מוֹאָב: ס

מט ושרו על ירדנא מבית הישמות עד מישר שטין במישריא דמואב:

כ"י • מִבֵּית הַיְּשׁוּמֹת עַד אֲבֵל הַשָּׁטִים • פֶּאֶן לְמִדָּךְ | תָּנָה: "לְיָדֵי תַזִּי לִי הֵהוּא אֶתְרָא וְכוּ'": אֲבֵל שְׁעוֹר מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל י"ב מִל, דְּאָמַר רַבֵּה בַר בַּר הַשָּׁטִים • מִיִּשׁוֹר שָׁל שָׁטִים "אֲבֵל" שְׁמוֹ.

~ יום חמישי כ"ח תמוז ~

(נ) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרִחוֹ לֵאמֹר:

נ ומליל יי עם משה במישריא דמואב על ירדנא דירחו למימר:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(מב) וַיִּסְעוּ (במסע 35 מתוך 42) מִצְלֻמְנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוֹנֵן.	העברים והתאכסנו בדיבן גד.	על ירדן יריחו.
(מו) וַיִּסְעוּ (במסע 39 מתוך 42) מִדִּיבֵן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעֵלְמָן דְּבִלְתִּימָה.	מדיבן גד והתאכסנו בעלמן דבלתימה.	(מט) אֲזִי הֵתְאֲכִסְנוּ עַל הַיַּרְדֵּן מִבֵּית יְשִׁימָת עַד מִיִּשׁוֹר שָׁטִים, וְזֹאת בְּמִדְבַּר הַצִּחִיחַ שֶׁל מוֹאָב.
(מז) וַיִּסְעוּ (במסע 40 מתוך 42) מֵעֵלְמָן דְּבִלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהָרֵי הָעֲבָרִים (לִיד מַעְבְּרוֹת הַיַּרְדֵּן) בְּקֶרֶבֶת נָבוֹ.	מז ונטלו מעלמן דבלתימה והתאכסנו בהר העבריים (ליד מעברות הירדן) בקרבת נבו.	(ג) אֲזִי דִבַּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר הַצִּחִיחַ שֶׁל מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרִחוֹ לֵאמֹר הֲלֹאֵה.
(מח) וַיִּסְעוּ (במסע 37 מתוך 42) מִהָרֵי הָעֲבָרִים (עֵין מוֹנָז בִּלְעִיז) וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְבַת מוֹאָב.	מח ונטלו מן הר העבריים והתאכסנו במדבר הצחית של מואב	
(מה) וַיִּסְעוּ (במסע 38 מתוך 42) מֵעֵיִם וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֵן גָּד.	מה ונטלו מעימם והתאכסנו בדיבן גד.	

(נא) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן:

כ"י • כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן וְגו' וְהוֹרַשְׁתֶּם
וְגו' • וְהָלָא כְּמָה פְּעָמִים הִזְהָרוּ עַל כֵּךְ? אֵלָּא כֵּךְ
אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: כְּשֶׁאַתֶּם עֹבְרִים בַּיַּרְדֵּן בִּפְשָׁה,

(גב) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־כָּל־יִשְׁבֵּי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם
וְאִבְדֹתֶם אֶת כָּל־מִשְׁפֵּיתֶם וְאֶת כָּל־צִלְמֵי מִסְכַּתְכֶם
תֹּאבְדוּ וְאֶת כָּל־בָּמוֹתֶם תִּשְׁמִידוּ:

כ"י • וְהוֹרַשְׁתֶּם • וְגַרְשְׁתֶּם • מִשְׁפֵּיתֶם • כְּתַרְגוּמוֹ:
"בֵּית סִגְדָתָהוּן", עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ מִסְכְּכִין אֶת הַקֶּרֶקַע
בְּרֻצַּפַּת אֲבָנִים שֶׁל שֵׁשׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת עֲלֵיהֶם בִּפְשׁוּט

(גב) וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ וַיִּשְׁבְּתֶם־בָּהּ כִּי לָכֶם נָתַתִּי
אֶת־הָאָרֶץ לְרִשְׁתָּהּ:

כ"י • וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ • "וְהוֹרַשְׁתֶּם" אוֹתָהּ מִיִּשְׁבֶּיהָ, וְאָז "וַיִּשְׁבְּתֶם־בָּהּ" — תּוֹכְלוּ לְהִתְקַיֵּם בָּהּ, וְאִם
לֹא — לֹא תּוֹכְלוּ לְהִתְקַיֵּם בָּהּ.

(גב) וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֶת־הָאָרֶץ בְּגוֹרָל לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם
לְרֹב תִּרְבּוּ אֶת־נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעִיט אֶת־נַחֲלָתוֹ
אֶל אֲשֶׁר־יֵצֵא לוֹ שְׁמָה הַגּוֹרָל לוֹ יִהְיֶה לְמִטּוֹת
אֲבֹתֵיכֶם תִּתְנַחֲלוּ:

כ"י • אֶל אֲשֶׁר־יֵצֵא לוֹ שְׁמָה • מִקְרָא קָצֵר הוּא זֶה:
"אֶל" מְקוֹם "אֲשֶׁר יֵצֵא לוֹ שְׁמָה הַגּוֹרָל, לוֹ יִהְיֶה".

(גב) וְאִם־לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת־יִשְׁבֵּי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה
אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשָׂכִים בְּעֵינֵיכֶם וּלְצִנִּיִּם
בְּצִדֵּיכֶם וְצָרְרוּ אֹתְכֶם עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים
בָּהּ:

כ"י • וְאִם־לֹא תוֹרִישׁוּ אֶת־יִשְׁבֵּי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְהָיָה
אֲשֶׁר תּוֹתִירוּ מֵהֶם לְשָׂכִים בְּעֵינֵיכֶם וּלְצִנִּיִּם
בְּצִדֵּיכֶם וְצָרְרוּ אֹתְכֶם עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים
בָּהּ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(נא) צוה את בני ישראל ואמר להם, הנכם עוברים את הירדן אל ארץ כנען.
(גב) ומיד פרסמו בכתם של כל תושבי הארץ מבין ידיכם (מלפניהם), ואבדו את כל קשונטיהם ופסליהם, ואת כנסיות העבודה-הזרה שלהם תשמידו.
(גג) ואם הכחדתם אותם אזי התישבו בארץ היות שקבר נתתי לכם אותה לרשתה.
(גד) ואותה תנחילו בכרטיסי הגרלה לבתי אב שבכם. למרבה אוכלוסין הרבו נחלתו, ולמעט המעיטו אותה. למי שיצא לו פרטים הגרלה בכל מקום שיהיה, זה יהיה לו. על פי שיעור שבטי אבותיכם תתחלקו בה.
(גה) ואם לא תכחידו את תושבי

שיעור יומי ליום חמישי כ"ח תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - לד - פרשת מטות-מסעי פא

כ"י וְהָיָה אֲשֶׁר תוֹתִירוּ מֵהֶם • יִהְיֶה לָכֶם לְרָעָה •
 לְשִׁפְיָם בְּעֵינֵיכֶם • לִיתְדוֹת הַמְּנַקְרִים עֵינֵיכֶם • תִּרְגְּמוּ
 שָׁל יְתֻדוֹת: "סִיפָא" • וְלִצְנִינָם • פּוֹתְרִים בּוֹ

הַפּוֹתְרִים לְשׁוֹן מְסוּכַת קוֹצִים הַסּוֹכְכַת אֶתְכֶם לְסֹגֵר
 וְלִכְלֹא אֶתְכֶם מֵאֵין יוֹצֵא וְכֹא • וְצִרְרוּ אֶתְכֶם •
 בְּתִרְגוּמוֹ •

(נ) וְהָיָה בְּאֶשֶׁר דְּמִיתִי לַעֲשׂוֹת לָהֶם אֲעִשֶׂה
 לָכֶם: פ

נו ויהי כמא די חשבית למעבד להון אעבד
 לכן:

לד (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

(ב) צֹו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־אַתֶּם בָּאִים
 אֶל־הָאָרֶץ בְּנֻעַן זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפְּל לָכֶם בְּנַחֲלָה
 אָרֶץ בְּנֻעַן לְגַבְלֶתֶיהָ:

ב פקד נת בני ישראל ותימר להון ארי אתון
 עליו לארעא דכנען דא ארעא די תתפלג
 לכון באחסנא ארעא דכנען לתחומא:

כ"י וְזֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּפְּל לָכֶם וגו' • לִפִּי שֶׁהִרְבֵּה
 מְצוֹת נוֹהֲגוֹת בָּאָרֶץ וְאֵין נוֹהֲגוֹת בַּחוּצָה לָאָרֶץ,
 הַצֵּרֶף לִכְתֹּב מִצְוֵי גְבוּלֵי רוּחֹתֶיהָ סָבִיב • לומר לך:
 מִן הַגְּבוּלִים הַלָּלוּ וְלִפְנֵים, הַמְּצוֹת נוֹהֲגוֹת • תִּפְּל
 לָכֶם • עַל שֵׁם שְׁנִתְחַלְקָה בְּגוּרָל, נִקְרָאת חֲלִיקָה לְשׁוֹן

נפילה. ו' מדרש אגדה' אומר: על־ידי שהפיל
 הקדוש־ברוך־הוא שריהם של שבעים אמות מן
 השמים וכפתן לפני משה, אמר לו: ראה, אין בהם
 עוד כח! •

(ג) וְהָיָה לָכֶם פְּאֶת־נֶגֶב מִמִּדְבַּר־צֶן עַל־יְדֵי אָדוֹם
 וְהָיָה לָכֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יַם־הַמֶּלַח קְדָמָה:

ג ויהי לכון רוח דרומא ממדברא צנ על
 תחומי אדום ויהי לכון תחום דרומא
 מספי ימא דמלחא קדומא:

כ"י וְהָיָה לָכֶם פְּאֶת־נֶגֶב • רוּחַ דְּרוּמִית אֲשֶׁר מִן
 הַמִּזְרַח לַמַּעֲרָב • מִמִּדְבַּר־צֶן • אֲשֶׁר אֵצֶל אָדוֹם
 מִתְחַלֵּת מִקְצֵעַ דְּרוּמִית־מִזְרִיחִית שֶׁל אֶרֶץ תְּשַׁעַת
 הַמַּטּוֹת • כִּיצַד? שְׁלֹשׁ אַרְצוֹת יוֹשְׁבוֹת בְּדְרוּמָה שֶׁל
 אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל זֹו אֵצֶל זֹו: קֶצֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם, וְאֶרֶץ
 אָדוֹם בִּלְהָ, וְאֶרֶץ מוֹאָב בִּלְהָ; אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִקְצֵעַ
 דְּרוּמִית־מַעֲרִיבִית, שְׁנֵאָמַר בְּפָרָשָׁה זֹו: "מַעֲצֻמּוֹן
 נִחְלָה מִצְרַיִם וְהָיָה תוֹצְאוֹתֶיהָ הִימָּה" • וְנִחְל מִצְרַיִם
 הָיָה מִהַלָּף עַל פְּנֵי כָל אֶרֶץ מִצְרַיִם, שְׁנֵאָמַר (יהושע יג):
 מִן־הַשִּׁחּוּר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם • וּמִפְסִיק בֵּין אֶרֶץ
 מִצְרַיִם לְאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, וְאֶרֶץ אָדוֹם אֵצֶלָה לְצַד הַמִּזְרָח,
 וְאֶרֶץ מוֹאָב אֵצֶל אֶרֶץ אָדוֹם בְּסוֹף הַדְּרוֹם לַמִּזְרָח,

וכשיצאו ישראל ממצרים, אם רצה המקום לקרב
 את פניסתם לארץ, היה מעבירים את הנילוס לצד
 צפון ובאין לארץ־ישראל, ולא עשה כן; וזהו שנאמר
 (שמות יג): "ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים", שהם
 יושבים על הים במערבה של ארץ כנען — כענין
 שנאמר בפלשתים (צפניה ב): "ישבי חבל הים גוי
 כרתים" • ולא נחם אותו הדרך, אלא הסבן והוציאם
 דרך דרומה אל המדבר, והוא שקראו יחזקאל (יחזקאל
 כ): "מדבר העמים", לפי שהיו פמה אמות יושבות
 בצדו והולכין אצל דרומו מן המערב כלפי מזרח
 תמיד, עד שבאו לדרומה של ארץ אדום, ובקשו
 ממלך אדום שניחם לעבר דרך ארצו ולהכנס לארץ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

הָאָרֶץ מִבֵּין יַדֵּיכֶם (מלפניהם), אֵיזִי אֵלֶּה
 שֶׁתִּשְׁאִירוּ מֵהֶם אֵצֶלְכֶם יִהְיוּ כְּמַחֲטִים
 דָּקִים בְּעֵינֵיכֶם וּכְדוֹקְנָנִים בְּצִדֵּי
 מְתֻנִּיכֶם, וְיִצְרוּ לָכֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
 דָּרִים בָּהּ •

התפונתי מלכתחלה לעשות בהם, אעשה בכם.
 (א) אחרי זאת, דבר ה' אל משה
 לאמר הלאה.

הם גבולות הארץ אשר תגיע לכם
 לנחלה.

(ג) איזי יתחיל לכם הקצה הדרומי מן
 המדבר הפראי צן אשר לצד אדום,
 ולכן יהיו גבולות הדרום מקצה הימה
 המטה במזרח.

(ב) פקד על בני ישראל ואמר להם,
 הנכם נכנסים אל ארץ כנען, איזי אלו

מפסיק ביניהם; וזהו שנאמר בפתח (שם): "וילך במדבר ויסב את-ארץ אדום ואת-ארץ מואב, ויבא ממזרח-שמש לארץ מואב". וכבשו את ארץ סיחון ועוג, שהיתה בצפונה של ארץ מואב, וקרכו עד הירדן, והוא כנגד מקצוע צפונית מערבית של ארץ מואב. נמצא, שארץ כנען שבצפון הירדן למערב - היה מקצוע דרומית-מזרחית שלה אצל אדום.

ויוסתר לכו תחומא מדרומא למסקנא דעקרבס ועבר לצן ויהון מפקנהי מדרומא לרקס גיאה ופוק לחצר אדר יעבר לעצמן:

(ד) ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבס ועבר צנה והיו תוצאתיו מנגב לקדש ברנע ויצא חצר-אדר ועבר עצמנה:

למערב ויבא לו לחצר-אדר ומשם לעצמן ומשם לנחל מצרים. ולשון "נסב" האמור כאן לפי שכתב "ויצא חצר-אדר", שהתחיל להרחיב משעבר את קדש ברנע. ורחב אותה רצועה שבלטה לצד צפון היתה מקדש ברנע עד עצמן, ומשם והלאה נתקצר המצר ונסב לצד הדרום וכא לו לנחל מצרים, ומשם לצד המערב אל הים הגדול, שהוא מצר מערבית של כל ארץ ישראל. נמצא, שנחל מצרים במקצוע מערבית דרומית.

היוסתר תחומא מעצמן לנחלא דמצרים ויהון מפקנהי לימא:

(ה) ונסב הגבול מעצמן נחלה מצרים והיו תוצאתיו הימה:

כ"ח ויהיו תוצאתיו הימה. אל מצר המערב, שאין עוד גבול נגב מארץ לצד המערב משם והלאה.

(ו) וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה-יהיה לכם גבול ים:

כ"ח וגבול ים. ומצר מערבי מה? והיה לכם הים הגדול. למצר. וגבול. הנסין שבתוף הים, אף הם מן הגבול, והם אים שקורין "איזל"ש.

(ז) וזה-יהיה לכם גבול צפון מן-הים הגדל תתאו לכם הר ההר:

כ"ח גבול צפון. מצר צפון. מן-הים הגדל תתאו לכם הר ההר. שהוא במקצוע צפונית מערבית

הגדול (הים התיכון) עם תחומו.

(ז) והנה יהיה לכם הקצה הצפוני, מן הים הגדול תגבילו עד הר הר.

אל מנאזל (עצמן).

(ח) ויתעקל מן עצמן אל נחל אל-עריש, ויהי יציאת הגבול אל הים.

(ו) והקו המערבי יהיה לכם הים

(ד) אחרי זאת, יתעקל לכם הגבול

מדרום למעלה עקרבס וימשיך אל צן, ותהיה יציאת הגבול דרומית לקדש ברנע, ויוצא אל רפיח וימשיך

שיעור יומי ליום חמישי כ"ח תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - לד - פרשת מטות-מסעי פג
 לנטות ממערב לצפון, אל הר ההר. תתאו. לשון | השער - היציע, שקורין "אנפנדייץ", שהוא מסב סבה, כמו (ר"ה ב יב): "אל-תא הרצים", (יחזקאל מ): "ותאי ומשפע.

(ח) מהר ההר תתאו לבא חמת והיו תוצאת הגבל | ח מהר טורא תבוננו למטי חמת ויהיו מפקנהי דתחומא לצדד:
 צדדה:

כ"י מהר ההר. תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד | כלל, או משם מתפשט ומרחיב ויוצא לאחוריו המזרח, ותפגעו ב"לבא חמת" זו אנטוכיא. תוצאת הגבל. סופי הגבול. כל מקום שנאמר "תוצאות הגבול", או המצר בלא שם לגמרי ואינו עובר להלן

(ט) ויצא הגבל זפרנה והיו תוצאתיו חצר עינן | ט ויפוק תחומא לזפרון ויהיו מפקנהי לחצר עינן דין יהי לכון תחום צפונא:
 והיהיה לכם גבול צפון:

כ"י מהר ההר. תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד | כ"י מהר ההר. תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד המזרח, ותפגעו ב"לבא חמת" זו אנטוכיא. תוצאת הגבל. סופי הגבול. כל מקום שנאמר "תוצאות הגבול", או המצר בלא שם לגמרי ואינו עובר להלן

(י) והתאוייתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן שפמה: | י והתבוננו לכון לתחום קדומא מחצר עינן לשפם:

כ"י מהר ההר. תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד | כ"י מהר ההר. תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד המזרח, ותפגעו ב"לבא חמת" זו אנטוכיא. תוצאת הגבל. סופי הגבול. כל מקום שנאמר "תוצאות הגבול", או המצר בלא שם לגמרי ואינו עובר להלן

(יא) וירד הגבל משפם הרבלה מקדם לעין וירד | יא ויחיות תחומא משפם לרבלה ממדנח לעין ויחיות תחומא וימטי על כיה ים גסר קדומא:
 הגבל ומחה על-פתף ים-כנרת קדמה:

כ"י מהר ההר. תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד | כ"י מהר ההר. תסבו ותלכו אל מצר הצפון לצד המזרח, ותפגעו ב"לבא חמת" זו אנטוכיא. תוצאת הגבל. סופי הגבול. כל מקום שנאמר "תוצאות הגבול", או המצר בלא שם לגמרי ואינו עובר להלן

(יב) וירד הגבול הירדנה והיו תוצאתיו ים המלח | יב ויחיות תחומא לירדנא ויהיו מפקנהי לימא דמלחא דא תהי לכון ארעא לתחומהא סחור סחור:
 זאת תהיה לכם הארץ לגבלתיה סביב:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ח) ממנו אל חמת ותהי יציאתו אל | (י) והגבילו לכם את הקצה שבצד מזרח מחצר עינן עד שפם.
 (ט) ויוצא אל זפרון ויגיע סיומו אל | (יא) ויגיע הגבול מן שפם אל דפנה מזרחית למעין, אזי יגיע וימשך אל צד ים גנוסר (הכנרת) במזרחו.
 (י) והתאוייתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן שפמה: | (יב) וירד הגבול הירדנה והיו תוצאתיו ים המלח זאת תהיה לכם הארץ לגבלתיה סביב:

יג ופקיד משה ית בני ישראל למימר דא
ארעא די תתסנון יתה בעדבא די פקיד יי
למתן לתשעת שבטין ופלגות שבטא :

(יג) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר תִּתְּנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרֵל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לֵתֵת
לְתִשְׁעַת הַמִּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטָּה:

יד ארי קבילו שבטא דבני ראובן לבית
אברהם ושבטא דבני גד לבית אברהם
ופלגות שבטא דמנשה קבילו אחסנתהון :

(יד) כִּי לָקְחוּ מִמֶּנּוּ הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמִמֶּנּוּ
בְּנֵי־הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם וְחֻצֵי מִמֶּנּוּ מְנַשֶּׁה לָקְחוּ
נַחֲלָתָם:

טו תרין שבטין ופלגות שבטא קבילו
אחסנתהון מעברא לירדנא דירחו קדומא
מדינחא :

(טו) שְׁנֵי הַמִּטּוֹת וְחֻצֵי הַמִּטָּה לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר
לִירְדֵן יְרֵחוֹ קִדְמָה מְזֻרְחָה: פ

כ"י קדמה מזרחה • אל פני העולם, שהם במזרח, שרוח מזרחית קרויה "פנים" ומערבית קרויה "אחור",
לפיכך דרום למין, וצפון לשמאל.

~ יום שישי כ"ט תמוז ~

טז ומליל יי עם משה למימר :

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יז אלן שמחת גבריא די יחסנון לכוני ית
ארעא אלעזר כהנא ויהושע בר נון :

(יז) אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת־
הָאָרֶץ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן:

יתכן לפרש "לכם" זה, ככל "לכם" שבמקרא,
שאם-כן היה לו לכתב "ינחילו לכם", "ינחלו" –
משמע שהם נוחלים לכם בשבילכם ובמקומכם, כמו
(שמות יד) : "ה' ילחם לכם".

כ"י אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם • בשבילכם. כל נשיא ונשיא
אפטרופוס לשבטו, ומחלק נחלת השבט למשפחות
ולגברים, ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון. ומה
שהם עושין, יהיה עשוי באלו עשאים שלוחים. ולא

~ נקודות משיחות קודש ~

(יז) יש לשאל, מנין לו לרש"י שהנשיאים חלקו את נחלת
השבט למשפחות, ולא שחלקו את הארץ לשבטים? ויש

כל נשיא ונשיא אפטרופוס לשבטו, ומחלק נחלת השבט
למשפחות ולגברים ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון (יד),

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(טז) אחרי זאת, דבר ה' אל משה
לאמר הלאה.

גד ומחצית שבט מנשה את נחלתם
לבתי אבותם.

(יז) אלו שמות האנשים אשר יחלקו
לכם לחלקים את הארץ, אלעזר הכהן
ויהושע בן נון.

(טו) שני השבטים וחצי השבט
האלה, לקחו את נחלתם מצד עבר
ירדן יריחו במזרח.

(יג) ונתן משה פקדה לבני ישראל
לפי אמירת ה' ואמר, זאת הארץ
לגבולותיה, אותה תנחילו בחלקים
שונים כפי שצוה ה' כי ינתן לתשעה
שבטים וחצי.

(יד) כי כבר לקח שבט ראובן ושבט

לומר, דהנה תפקידו של הנשיא נחלק לשנים. א. מצד ישראל – הוא שלוחם של ישראל לספוק כל צרכיהם, ודאגתו מצד תפקיד זה היא בעקר לצרכי הכלל, וכדרך העולם, שכל קבוץ של אנשים ממנה מנהיג שדואג לצרכי הכלל. ב. מצד הקב"ה – הקב"ה מנה אותו (על ידי משה) להיות נשיא שבט, ומצד מנוי זה פעלתו כוללת גם את צרכי הפרט, שהרי הוא נשיאו של כל אחד בייחוד. והנה,

בפסוק נזכרו ארבעה ויהושע, שקבלו מנוי מיוחד מאת ה', ומזה למד רש"י שאף לגבי הנשיאים כן: מדבר במנוי מיוחד מאת ה' להיות ממנים ובעלים על כל עניני השבט. לכן מפרש רש"י שכל נשיא הוא אפטרופוס לשבט, והוא דואג לצרכיו של כל יחיד בפרט.

(ביאורים לפירוש רש"י ד עמ' 297)

(יח) וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמִּטָּה תִּקְחוּ לְנָחַל אֶת־הָאָרֶץ:

יח וְרַבָּא חַד רַבָּא חַד מִשְׁבֵּטא תִּסְבִּין לְאַחְסָנא יְת אַרְעָא:

כ"ט לְנָחַל אֶת־הָאָרֶץ • שִׁיחַא נֹחַל וְחֹלֶק אוֹתָהּ בְּמִקְוָמָכֶם.

(יט) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמִטָּה יְהוּדָה כָּלֹב בִּן־יִפְנֹה:

יט וְאֵלִין שְׁמֵהּת גְּבִרְיָא לְשִׁבְטא דִּיהוּדָה כָּלֹב בִּר יִפְנָה:

(כ) וּלְמִטָּה בִּנְיָ שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־עֲמִיהוּד:

כ וּלְשִׁבְטא דְּבִנְיָ שְׁמַעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּר עַמִּיהוּד:

(כא) לְמִטָּה בְּנִימֵן אֶלִידֵר בֶּן־פֶּסֶלֹן:

כא לְשִׁבְטא דְּבִנְיָמֵן אֶלִידֵר בֶּר כֶּסֶּלֹן:

(כב) וּלְמִטָּה בְּנֵי־דָן נָשִׂיא בָקִי בֶן־יִגְלִי:

כב וּלְשִׁבְטא דְּבִנְיָ דָּן רַבָּא בָקִי בֶר יִגְלִי:

(כג) לְבִנְיָ יוֹסֵף לְמִטָּה בְּנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חֲנִיָּאל בֶּן־אֶפַד:

כג לְבִנְיָ יוֹסֵף לְשִׁבְטא דְּבִנְיָ מְנַשֶּׁה רַבָּא חֲנִיָּאל בֶּר אֶפַד:

(כד) וּלְמִטָּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קִמּוּאֵל בֶּן־שַׁפְטָן:

כד וּלְשִׁבְטא דְּבִנְיָ אֶפְרַיִם רַבָּא קִמּוּאֵל בֶּר שַׁפְטָן:

(כה) וּלְמִטָּה בְּנֵי־זְבוּלֹן נָשִׂיא אֶלִיצָפָן בֶּן־פְּרָנֶד:

כה וּלְשִׁבְטא דְּבִנְיָ זְבוּלֹן רַבָּא אֶלִיצָפָן בֶּר פְּרָנֶד:

(כו) וּלְמִטָּה בְּנֵי־יִשְׁשָׁכָר נָשִׂיא פִּלְטִיאֵל בֶּן־עֶזֶן:

כו וּלְשִׁבְטא דְּבִנְיָ יִשְׁשָׁכָר רַבָּא פִּלְטִיאֵל בֶּר עֶזֶן:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יח) וְנִכְבֵּד אֶחָד מִכָּל שִׁבְט, תִּקְחֵהוּ לְחַלֵּק לְחִלְקִים אֶת הָאָרֶץ.	(כא) וּמִשְׁבֵּט בְּנִימֵן אֶלִידֵר בֶּן כֶּסֶּלֹן.	קִמּוּאֵל בֶּן שַׁפְטָן.
(יט) וְאֵלֶּה שְׁמוֹתָם, מִשְׁבֵּט יְהוּדָה כָּלֹב בֶּן יִפְנֹה.	(כב) וּמִשְׁבֵּט דָּן נִכְבֵּד, בָּקִי בֶן יִגְלִי.	(כג) לְבִנְיָ יוֹסֵף מִשְׁבֵּט בְּנֵי מְנַשֶּׁה חֲנִיָּאל בֶּן אֶפַד.
(כ) וּמִשְׁבֵּט שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן עֲמִיהוּד.	(כד) וּמִשְׁבֵּט בְּנֵי אֶפְרַיִם נִכְבֵּד, חֲנִיָּאל בֶּן אֶפַד.	(כה) וּמִשְׁבֵּט בְּנֵי יִשְׁשָׁכָר נִכְבֵּד, פִּלְטִיאֵל בֶּן עֶזֶן.
(כא) לְמִטָּה בְּנֵימֵן אֶלִידֵר בֶּן פֶּסֶלֹן.	(כב) וּמִשְׁבֵּט בְּנֵי זְבוּלֹן נִכְבֵּד, אֶלִיצָפָן בֶּן פְּרָנֶד.	(כג) וּמִשְׁבֵּט בְּנֵי יִשְׁשָׁכָר נִכְבֵּד, פִּלְטִיאֵל בֶּן עֶזֶן.

(כו) וּלְמַטֵּה בְנֵי־אֶשֶׁר נָשָׂא אַחִיהוּד בֶּן־שְׁלֹמִי:

כו ולשבטא דבני אשר רבא אחיהוד בר שלמי:

(כח) וּלְמַטֵּה בְנֵי־נַפְתָּלִי נָשָׂא פְּדֵהאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד:

כח ולשבטא דבני נפתלי רבא פדהאל בר עמיהוד:

(כט) אֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנַחַל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: פ

כט אליו די פקיד וי לאחסנא ית בני ישראל בארעא דכנען:

נשי"א לנחל את בני ישראל. שהם ינחילו אותה להם למחלקותיה.

לה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶרְכַּת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר:

א ומליל וי עם משה במישרנא דמואב על ירדנא דירחו למימר:

(ב) צֹו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַנוּ לָלוּיִם מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם עָרִים לְשֹׁבְתֵי וּמִגְרָשׁ לְעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ לָלוּיִם:

ב פקד ית בני ישראל ויתנון ללווי מנחלת אחוזתם מאחסנת אחוזתהון קרוין למתב ורנח לקרוינא סבביהון תתנון ללווי:

נשי"א ומגרש. רוח מקום חלק חוץ לעיר סביב להיות לנוי לעיר, ואין רשאין לבנות שם בית ולא לנטע פריס ולא לזרע זריעה.

(ג) וְהָיוּ הָעָרִים לָהֶם לְשֹׁבְתֵי וּמִגְרָשֵׁיהֶם יִהְיוּ לְבִהְמָתָם וְלִרְכֻשָּׁם וְלִכָּל חֵיתָם: נשי"א ולכל חיתם. לכל צרכיהם.

ג ויהיו קרוינא להון למתב ורוחיהון יהיו לבעירהון ולקנניהון ולכל חיתיהון:

(ד) וּמִגְרָשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוּיִם מִקִּיּוֹר הָעִיר וְחוּצָה אֵלָּה אֲמָה סָבִיב:

ד ורוחי קרוינא די תתנון ללווי מבתל קרמא ולברא אלף אמין סחור סחור:

נשי"א אלף אמה סביב. (עירובין כא) ואחריו הוא אומר: "אלפים באמה". הא ביצד? אלפים הוא נותן להם לשדות וכרמים.

סביב, ומהם אלף הפנימיים למגרש והחיצונים לשדות וכרמים.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כו) ומשבט אשר נכבד, אחיהוד בן שלמי.
(כח) ומשבט נפתלי נכבד, פדהאל בן עמיהוד.
(כט) אלה הם הנכנסים אשר צוה ה' כי יחלקו לחלקים את ארץ כנען לבני ישראל.

(א) אחרי זאת, דבר ה' אל משה במדבר הצחיח של מואב על ירדן יריחו לאמר הלאה.
(ב) צוה את בני ישראל, כי יתנו ללווי מנחלת אחוזתם קריות לשכון בהן, ולקחן שטחים פתוחים סביבותיהן.
(ג) ויהיו הקריות למגורים להם, ושטחים הפתוחים יהיו עבור בהמותיהם ורכושם ושאר החיות שלהם.
(ד) ושטחים פתוחים של הקריות אשר תתנו אותם ללווי מחוץ לקיר הישוב, אלף אמה לכל ההקף סביב.

ה ותמַשְׁחוּן מִבְּרָא לְקִרְתָּא יְת רוח קדומא
תריין אלפין אמין וְיֵת רוח דְּרוּמָא תריין
אלפין אמין וְיֵת רוח מַעְרָבָא תריין אלפין
אמין וְיֵת רוח צְפוֹנָא תריין אלפין אמין
וְקִרְתָּא בְּמִצְעָא דִּין יְהי לְהוֹן רְחוּי קְרוּיָא :

ו וְיֵת קְרוּיָא דִּין תַּתְּנוּן לְלוֹאֵי יְת שִׁית קְרוּי
שְׁזֻבוּתָא דִּין תַּתְּנוּן לְמַעְרָב תַּמָּן קְטוּלָא
וְעַלְיָהוֹן תַּתְּנוּן אַרְבָּעִין וּמִתִּין קְרוּיָן :

ז כָּל קְרוּיָא דִּין תַּתְּנוּן לְלוֹאֵי אַרְבָּעִין וּמִתִּין
קְרוּיָן יְתִיָּהוּ וְיֵת רְחוּיָהוּ :

ח וְקְרוּיָא דִּין תַּתְּנוּן מֵאַחַדְתָּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן
סְגִיָּאֵי תַסְגִּוֹן וּמִן זַעִירֵי תַזְעִירוֹן גְּבֵר כְּפוּם
אַחְסָנְתָּה דִּין יַחְסָנוֹן יְתִין מִקְרוּיָהי לְלוֹאֵי :

(ה) וּמִדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר אֶת־פֶּאת־קִדְמָה אֲלֵפִים
בְּאַמָּה וְאֶת־פֶּאת־נֹגֵב אֲלֵפִים בְּאַמָּה וְאֶת־פֶּאת־יָם
אֲלֵפִים בְּאַמָּה וְאֶת פֶּאת צָפוֹן אֲלֵפִים בְּאַמָּה וְהָעִיר
בַּתְּוֹךְ זֹה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרָשֵׁי הָעָרִים:

(ו) וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם אֵת שְׁש־עָרֵי
הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָנֶם שָׁמָּה הָרֹצֵחַ וְעַלִּיהֶם
תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתֵּים עִיר:

(ז) כָּל־הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה
עִיר אֶתְהֶן וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהֶן:

(ח) וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאַחַדְתָּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת
הָרֹב תִּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמָּעוֹט תִּמְעָיְטוּ אִישׁ כְּפִי נַחֲלָתוֹ
אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מִעָרָיו לְלוֹיִם: פ

~ שבת קודש א' מנחם-אב ~

ט ומליל יז עם מִשָּׁה לְמִיָּקָר:

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

י מִלַּל עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִמְרָ לְהוֹן אָרִי אֶתְוֹן
עֲבָרִין יְת יִרְדְּנָא לְאַרְעָא דְכְנָעַן:

(י) דִּבַּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶרֶצָה כְּנָעִין:

יא וְתַזְמִינוּן לְכוּן קְרוּיָן קְרוּי שְׁזֻבוּתָא יְהוֹיָן
לְכוּן וַיַּעֲרֹק לְתַמָּן קְטוּלָא דִּיקְטוּל נִפְשָׁא
בְּשָׁלוּ:

(יא) וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם
וְגַם שָׁמָּה רֹצֵחַ מִבְּהֶנְפֶּשׁ בְּשֹׁגָה:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִמִּי שֶׁלָּקַח הַרְבֵּה הַרְבּוּ,
וּמִמִּי שֶׁלָּקַח מָעוֹט הַמַּעֲשִׂיט, כִּף יִתֵּן כָּל
שֶׁבֶט לְפִי שְׁעוֹר נַחֲלָתוֹ (לְלוֹיִים).
(ט) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבַּר ה' אֶל מֹשֶׁה
לֵאמֹר הֲלָאָה.

(י) צִוָּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַר לָהֶם,
אִם עֹבְרִיתֶם אֶת הַיַּרְדֵּן אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן.
(יא) מִיָּד קִבְּעוּ לָכֶם אֵת שְׁמוֹת קְרִיֹּת

מִהֵן שֵׁשׁ קְרִיֹּת הַמָּגֵן אֲשֶׁר תַּצִּיבוּ
אוֹתָן בְּנִפְרֵד כְּדִי שִׁיבְרַח אֲלֵיהֶן הוֹרֵג
הַנֶּפֶשׁ, וְכֵן הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן שְׁתֵּים
וְאַרְבָּעִים קְרִיֹּת.

(ז) וְלָכֵן תִּהְיֶינָה כָּל הַקְּרִיֹּת אֲשֶׁר
תִּתְּנוּ אוֹתָן, שְׁמוֹנָה וְאַרְבָּעִים קְרִיָּה
עִם הַשְּׁטָחִים הַפְּתוּחִים שֶׁלָּהֶן.

(ח) וְהַקְּרִיֹּת אֲשֶׁר תִּתְּנוּ אוֹתָן מֵאַחַדְתָּ

(ח) וְאַחֲרֵי זֹאת, תִּמְדְּדוּ מִחוּץ לַיִּשׁוּב
אֶל כּוּוֹן הַמְּזֻרָח אֲלֵפִים אָמָה וְאֶל כּוּוֹן
הַדְּרוֹם אֲלֵפִים אָמָה וְאֶל כּוּוֹן הַמַּעְרָב
אֲלֵפִים אָמָה וְאֶל כּוּוֹן הַצָּפוֹן אֲלֵפִים
אָמָה, וְהַקְרִיָּה בְּאַמְצָעָם. זֹאת תִּהְיֶה
לָכֶם מִדַּת הַשְּׁטָחִים הַפְּתוּחִים שֶׁל
הַקְּרִיֹּת.

(ז) וְהַקְּרִיֹּת אֲשֶׁר תִּתְּנוּ אוֹתָן לְלוֹיִם,

כ"י • וְהִקְרִיתֶם • אין "הקריה" אלא לשון הזמנה; וכן הוא אומר (בראשית כז): "כִּי הִקְרָה ה' אֵלֶיךָ לְפָנֶי".

~ נקודות משיחות קודש ~

דקליפה, כמבאר בתסידות. בשגגה - ביהודי לא שיף
חטא במזיד, שהרי כל יהודי רוצה לעשות כל המצוות
ולהתרחק מן העבירות (רמב"ם הלכות גרושין פ"ב ה"כ).
(ספר השיחות תשמ"ט ב עמ' 596)

ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה (לה, יא) נפש - רומז
לנפש השנית בישאל (תנא ריש פ"ב), שהיא חלק אלה
ממעל ממש. מכה נפש - רומז לחטא ועון, שגורם
לשפיכת הדם והחיות של 'אדם דקדושה' באדם

יבוייהו לכוון קרניא לשזבא מגאל דמא
ולא ימות קטולא עד דיקום קדם כנשתא
לדינא:

(יב) וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט מִגָּאֵל וְלֹא יָמוּת
הָרֹצֵחַ עַד־עֲמֻדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמוֹשֶׁפֶט:

כ"י • מגאל • מפני גואל הדם, שהוא קרוב לנרצח.

יג וקרניא די תתנון שית קרוי שזבומא יהונו
לכוון:

(יג) וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שְׁש־עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה
לָכֶם:

היו קולטות עד שנבחרו שלש שנתן יהושע בארץ
כנען (ספרי).

כ"י • שש-ערי מקלט • (מכות ט) מגיד, שאף-על-פי
שהבדיל משה בחייו שלש ערים בעבר הירדן, לא

יד ית תלת קרניא תתנון מעברא לירדנא וית
תלת קרניא תתנון בארעא דכנען קרוי
שזבומא יהונו:

(יד) אֵת ׀ שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת
שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה:

נפיש רוצחים, דכתיב (הושע ו): "גִּלְעָד קִרְיַת פָּעֲלִי
אֲוֹן עֲקָבָה מִדֶּם".

כ"י • אֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים וְגו' • (מכות שם) אף-על-פי
שבארץ כנען תשעה שבטים, וכאן אינן אלא שנים
וחצי, השוה מנין ערי מקלט שלהם, משום דבגלעד

טו לבני ישראל ולגירא ולתותבא בניכוון
יהונו שית קרניא האלין לשזבא למערוק
לתמן כל דיקטול נפשא בשלו:

(טו) לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשֵׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה
שְׁש־הָעָרִים הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּם שְׁמָה כָּל־מִכָּה
נֶפֶשׁ בְּשָׁגָגָה:

טז ואם כמן דפרוזא מיהי וקטלה קטולא
הוא אתקטלא יתקטל קטולא:

(טז) וְאִם־בְּכָלִי בְּרוֹזַל ׀ הִכָּהוּ וַיָּמוּת רֹצֵחַ הוּא מוֹת
יוֹמָת הָרֹצֵחַ:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

המגן כדי שיכרח אליהן הורג שהרג
נפש ללא כונה.
(יב) ולכן תהינה אותן הקריות
למחסה מקרובו של ההרג, ולא יתרג
עד שיעמד לפני העדה ויוציאו עליו
פסק דין בענין זה.

(יג) והקריות אשר תציבו אותן
בנפרד, שש קריות מגן תהינה לכם.
(יד) שלוש מהן בעבר הירדן המזרחי
ושלוש מהן בארץ כנען, תהינה
קריות המגן.
(טו) לבני ישראל ולגירא ולתוֹשֵׁב

הנכנס בתוכם, יכרח אליהן כל הורג
נפש ללא כונה.
(טז) ואולם אם כבר הכה אותו בכלי
ברזל וכך הרגו, הנה הוא רוצח
המגיע לו להרג.

אָפּלוּ מִחַט, לְפִיכֶךָ לֹא נִתְּנָה בּוֹ תוֹרָה שֶׁעוֹר לְכַתֵּב בּוֹ: "אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ". וְאִם תֹּאמַר בְּהוֹרֵג בְּשׁוֹגֵג - הַכְּתוּב מְדַבֵּר, הֲרִי הוּא אוֹמֵר לְמַטָּה: "אוּ כָּל-אֶבֶן אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוּת וְגו'". לְמַד עַל הָאֲמוּרִים לְמַעַלָּה, שֶׁבְּהוֹרֵג בְּמִזִּיד - הַכְּתוּב מְדַבֵּר.

כ"י • וְאִם-בְּכָלִי בְּרִזְל הִכָּהוּ • אֵין זֶה מְדַבֵּר בְּהוֹרֵג בְּשׁוֹגֵג הַסְּמוּךְ לוֹ, אֲלֵא בְּהוֹרֵג בְּמִזִּיד; וְכֹא לְלִמָּד, שֶׁבְּהוֹרֵג בְּכָל דָּבָר צָרִיךְ שִׁיָּהָא בּוֹ שֶׁעוֹר כְּדִי לְהַמִּית, שְׁנֶאֱמַר בְּכָלִם: "אֲשֶׁר-יָמוּת בּוֹ" דְּמִתְרַגְּמִינָן: "דִּהִיא כְּמִסַּת דִּימוּת בָּהּ", חוּץ מִן הַבְּרִזְל, שְׁגָלוֹי וְיָדוּעַ לִפְנֵי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁבְּהִרְזֵל מִמִּית בְּכָל שְׁהוּא,

י' וְאִם בְּאֶבֶן דְּמִתְנַסֵּב בִּידָא דִּהִיא כְּמִסַּת דִּי יָמוּת בָּהּ מִחֵהִי וְקִטְלָה קְטוּלָא הוּא אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּל קְטוּלָא:

(י) וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ וְיָמוּת רִצָּח הוּא מוֹת יוֹמֵת הִרְצָח:

שְׁעוֹר. יָכוֹל כָּל שְׁהוּא? לָכֶךָ נֶאֱמַר: "אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ".

כ"י • בְּאֶבֶן יָד (ספרי) שִׁישׁ בָּהּ מְלֵא יָד. אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ • שִׁישׁ בָּהּ שֶׁעוֹר לְהַמִּית, כְּתִרְגוּמוֹ. לְפִי שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוֹת כ"א): "וְהִכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן" וְלֹא נִתֵּן בָּהּ

יח אוּ בְּמִן דְּאֵע דְּמִתְנַסֵּב בִּידָא דִּהִיא כְּמִסַּת דִּי יָמוּת בָּהּ מִחֵהִי וְקִטְלָה קְטוּלָא הוּא אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּל קְטוּלָא:

(יח) אוּ בְּכָלִי עֵץ-יָד אֲשֶׁר-יָמוּת בּוֹ הִכָּהוּ וְיָמוּת רִצָּח הוּא מוֹת יוֹמֵת הִרְצָח:

שְׁהוּא? לָכֶךָ נֶאֱמַר בְּעֵץ: "אֲשֶׁר-יָמוּת בּוֹ", שִׁיָּהָא בּוֹ כְּדִי לְהַמִּית.

כ"י • אוּ בְּכָלִי עֵץ-יָד • לְפִי שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוֹת כ"א): "וְכִי יִכֶּה אִישׁ אֶת-עַבְדּוֹ אוּ אֶת-אִמָּתוֹ בַּשֶּׁבֶט". יָכוֹל כָּל

יט גְּאָל דְּמָא הוּא יְקֻטֵּל יֵת קְטוּלָא פִּד אֶתְחִיב לָהּ מִן דִּינָא הוּא יְקֻטְלָה:

(יט) גְּאָל הָדֵם הוּא יָמִית אֶת-הִרְצָח בְּפִגְעוֹ-בּוֹ הוּא יָמִיתָנּוּ:

כ"י • בְּפִגְעוֹ-בּוֹ • אָפּלוּ בְּתוֹךְ עָרִי מְקֻלָּט.

כ' וְאִם בְּסִנְאָה דִּחֵהִי אוּ רְמָא עֲלוּהִי בְּכִמְנָא וְקִטְלָה:

(כ) וְאִם-בְּשִׁנְאָה יִהְיֶהנּוּ אוּ-הִשְׁלִיךְ עָלָיו בְּצִדִּיהָ וְיָמִיתָ:

כ"י • בְּצִדִּיהָ • כְּתִרְגוּמוֹ "בְּכִמְנָא" בְּמֶאֱרֵב.

כ"א אוּ בְּדִכְבוּ מִחֵהִי בִידָה וְקִטְלָה אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּל מִחֵהִי קְטוּלָא הוּא גְּאָל דְּמָא יְקֻטֵּל יֵת קְטוּלָא פִּד אֶתְחִיב לָהּ מִן דִּינָא:

(כ"א) אוּ בְּאִיכָה הִכָּהוּ בִידּוֹ וְיָמִית מוֹת-יוֹמֵת הַמִּכָּה רִצָּח הוּא גְּאָל הָדֵם יָמִית אֶת-הִרְצָח בְּפִגְעוֹ-בּוֹ:

הֲרָגוּ. (כ"א) אוּ הִכָּה אוֹתוֹ בִּידּוֹ מִתּוֹךְ עוֹיְנוֹת וְכֶךָ הֲרָגוּ, אֲזִי יִהְיֶה הַמִּכָּה בְּדִין רְצִיחָה כִּי הוּא רוֹצֵחַ, לָכֵן גּוֹאֵל הָדֵם יִהְיֶה אוֹתוֹ אִם פָּגַשׁ בּוֹ, בְּצִדֶּק.

בָּהּ וְלָכֵן הֲרָגוּ, הִנֵּה הוּא הוֹרֵג הַמַּגִּיעַ לוֹ לְהִתְרַג. (י"ט) גּוֹאֵל הָדֵם יִהְיֶה אוֹתוֹ אִם פָּגַשׁ אוֹתוֹ אֶקְרִיאִית, בְּצִדֶּק. (כ"ב) וְאִם דָּחַף אוֹתוֹ מִשְׁנֵאָה אוּ הִשְׁלִיךְ עָלָיו דָּבָר מִהּ בְּכוֹנָה וְכֶךָ

(י"ז) אוּ הִכָּה אוֹתוֹ בְּאֶבֶן שְׁתֵּתָן לְתַפְשָׁה בִּידּוֹ וְיָשׁ בָּהּ שֶׁעוֹר לְהַמִּית בָּהּ וְאֲזִי הֲרָגוּ, הִנֵּה הוּא רוֹצֵחַ הַמַּגִּיעַ לוֹ לְהִתְרַג. (י"ח) אוּ הִכָּה בּוֹ בְּכָלִי הָעֲשׂוֹי מִגְזִיר עֵץ בְּגִדֵּל כֶּף יָד, לְפִי עֶרֶךְ אֲשֶׁר יָמוּת

(כב) וְאִם-בִּפְתָּע בְּלֹא-אֵיבָה הִדָּפוּ אוֹ-הַשְׁלִיךְ עָלָיו
בְּלִפְלִי בְּלֹא צָרִיחַ:

כ"ב - בפתע • באנס. ותרגומו "בתכף", שהיה סמוך לו ולא היה לו שהות להזהר עליו.

(כג) או בְּכַל-אֶבֶן אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוּת וַיִּפֹּל
עָלָיו וַיָּמָת וְהוּא לֹא-אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מִבְּקֶשׁ רַעְתּוֹ:

כ"ג - או בכל-אבן אשר-ימות בה • הפהו. בלא ראות • שלא ראהו. ויפל עליו • (מכות י"א) מפאן אמרו:
ההורג דרך ירידה, גולה. דרך עליה, אינו גולה.

(כד) וְשִׁפְטוֹ הָעֵדָה בֵּין הַמָּכָה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל
הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה:

(כה) וְהֵצִילוּ הָעֵדָה אֶת-הַרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם
וְהִשִּׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל-עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר-נָס שָׁמָּה
וַיָּשֶׁב בָּהּ עַד-מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר-מָשַׁח אֹתוֹ
בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ:

כ"ד - עד-מות הכהן הגדול • שהוא בא להשרות
שכינה בישראל ולהאריך ימיהם, והרוצח בא לסלק
את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים, אינו
בדאי שיהא לפני כהן גדול. דבר אחר: לפי שהיה
לו לכהן גדול להתפלל שלא תאדע תקלה זו לישראל
בחייו. אשר-משח אותו בשמן הקדש • לפי פשוטו,
מן המקראות הקצרים הוא, שלא פירש מי משחו,
אלא כמו: "אשר משחו המושח אותו בשמן הקדש".
ורבותינו דרשוהו ב'מסכת מכות' לראית דבר, ללמד
שאם עד שלא נגמר דינו, מת כהן גדול ומנו אחר
תחתיו, ולאחר מפאן נגמר דינו, חוזר במיתתו של
שני, שנאמר: "אשר-משח אותו", וכי הוא משחו
לכהן, או הכהן משח אותו? אלא להביא את הנמשח
בנימיו, שמחזירו במיתתו (מכות י"א ב).

(כו) וְאִם-יָצָא יֵצֵא הַרֹצֵחַ אֶת-גְּבוּל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר
יָנוּס שָׁמָּה:

(כז) וּמָצָא אֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר מִקְלָטוֹ
וְרֹצֵחַ גֹּאֵל הַדָּם אֶת-הַרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם:

כ"ז - אין לו דם • (מכות ז) הרי הוא כהורג את המת שאין לו דם.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(כב) ואם הפהו בהפתעה, בלא
שהיה רוגז עליו, או שמת עליו בלי
כלשהו ללא פונה.
(כג) או הפיל עליו אבן כלשהי ללא
פונה ומקדמת, והוא אינו עוין לו
בזאת ואינו מבקש נקמתו.
(כד) ואי משפט העדה בין ההורג
ובין הקרוב (גאל הדם) על פי
המשפטים הללו.
(כה) ותציל העדה את ההורג הזה
מיד הקרוב, ותשיב אותו אל קרית
המגן אשר ברח אליה, ויתגורר שמה
עד מות הכהן הגדול אשר נמשח
בשמן הקדש.
(כו) ולכן אם הוא יצא מגבול קרית
המגן אשר ברח אליה.
(כז) וכך מצא אותו ההורה, יוצא
חוצה מגבול קרית המגן והרגו, לכן

(כח) כִּי בָעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד־מֹות הַפֶּתֶחַ הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי־מֹות הַפֶּתֶחַ הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרִצָּח אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתוֹ:

כח אַרְי בְּקֶרֶת שְׁזִבְתָּהּ יִתֵּב עַד דִּמּוֹת פֶּהֶנָּא רַבָּא וְכֵתֵר דִּמּוֹת פֶּהֶנָּא רַבָּא יְתוּב קְטוּלָא לָאֲרַע אֲחֻסְתָּהּ:

(כט) וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקֹּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם:

כט וְיִהְיוּ אֵלֶּיךָ לְכֹון לְגִזְרֵת דִּין לְדִרְיֹכֹון בְּכָל מוֹתְבְּנִיכֹון:

כס"א • בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם • לְמַד שֶׁתִּהְיֶה סִנְהֶדְרִין [קִטְנָה] נוֹהֶגֶת בְּחוּצָה־לָאֶרֶץ כָּל זְמַן שְׁנוֹהֶגֶת בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל.

(ל) כָּל־מִכָּה־נֶּפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצָח אֶת־הָרִצָּח וְעַד אַחֵר לֹא־יֵעֲנֶה בְּנֶפֶשׁ לְמֹות:

ל כָּל דִּיקְטוּל נִפְשָׁא לְפִים סִהְדִין יִקְטוּל יֵת קְטוּלָא וְסִהִיד חַד לֹא יִסְהִיד בְּאֶנְשׁ לְמִקְטָל:

כס"ב • כָּל־מִכָּה־נֶּפֶשׁ וְגו' • הַבָּא לְהִרְגוֹ עַל שֶׁהִכָּה אֶת הַנֶּפֶשׁ. לְפִי עֵדִים יִרְצָח • שִׁיעִידוֹ שֶׁבְּמִזִּיד וּבִהְתַּרְאָה הִרְגוֹ.

(לא) וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רִצָּח אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לְמֹות בֵּי־מֹות יוֹמֵת:

לא וְלֹא תִקְבְּלוּן קָמּוֹן עַל אֲנָשׁ קְטוּל דִּי הוּא חֵיב לְמִקְטָל אַרְי אֲתִקְטָל יִתְקַטֵּל:

כס"ג • וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר • (כְּתוּבֹת לו') לֹא יִפְטֹר בְּקָמּוֹן.

(לב) וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוֹס אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֹׁבֶת בְּאֶרֶץ עַד־מֹות הַפֶּתֶחַ:

לב וְלֹא תִקְבְּלוּן קָמּוֹן לְמַעְרוֹק לְקֶרֶת שְׁזִבְתָּהּ לְמַתוּב לְמַתֵּב בְּאֶרְעָא עַד דִּמּוֹת פֶּהֶנָּא:

כס"ד • וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לָנוֹס אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ • לְמִי שֶׁנֹּס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ, שֶׁהִרְגַּ בְּשׁוּגָג, אֵינּוּ נִפְטֹר מִגְּלוּת בְּקָמּוֹן לְתֵן כֹּפֶר לָשׁוּב לָשֹׁבֶת בְּאֶרֶץ בְּטָרָם יְמֹות הַפֶּתֶחַ. לָנוֹס • כְּמוֹ לָנוֹס (בְּשׁוּא וּבְקָמּוֹן), כְּמוֹ (מִכָּה ב): "שׁוֹבֵי מִלְחָמָה" — שֶׁשָּׁבוּ מִן הַמִּלְחָמָה. וְכֵן (צִפְנִיָּה ג) "נוֹגֵי מִמּוֹעֵד", וְכֵן (יִחוּסֵע ה) "כִּי מָלִים הָיוּ". כְּאֶשֶׁר תֹּאמַר

לג "שׁוֹב" עַל מִי שֶׁשָּׁב כָּבֵד, ו"מֹול" עַל מִי שֶׁמָּל כָּבֵד, כֵּן תֹּאמַר "לָנוֹס" עַל מִי שֶׁנֹּס כָּבֵד, וְקוֹרְהוּ "לָנוֹס", כְּלוּמַר מִכָּרֵחַ. וְאִם תֹּאמַר "לָנוֹס" — לְכָרֵחַ, וְתִפְרָשֶׁהוּ: לֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְמִי שֶׁיָּשַׁע לוֹ לְכָרֵחַ, לְפִטְרוֹ מִן הַגְּלוּת, לֹא יִדְעֵתִי הַיָּאֵף יֹאמַר: "לָשׁוּב לָשֹׁבֶת בְּאֶרֶץ", הָרִי עֲדִין לֹא נָס, וּמַהֲיֵכֵן יָשׁוּב?.

(לג) וְלֹא־תִחַנְיֶפוּ אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הָדָם הוּא יַחַנְיָף אֶת־הָאֶרֶץ וְלֹא־יִכְפֹּר לָדָם אֲשֶׁר שִׁפְדָּהּ בָּהּ בְּיָאֵם בְּדָם שִׁפְכוּ:

לג וְלֹא תַחֲנִיבּוּן יֵת אֲרַעָא דִּי אַתּוּן בִּיה אַרְי דְּמָא הוּא מַחֲיֵב יֵת אֲרַעָא וְלֹאֲרַעָא לֹא מִתְכַּפֵּר עַל דָּם זָפִי דְאֲתַשֵּׁד בִּיה אֱלֵהֶן בְּדָם אֲשִׁדֶּה:

כס"ה • וְלֹא־תִחַנְיֶפוּ • וְלֹא תִשְׁעוּ, כְּתִרְגוּמוֹ "וְלֹא תַחֲיִיבּוּן".

פִּירוּשׁ רס"ג - תִּרְגוּם וְעִיבּוּד מַעֲרִבִית־יְהוּדִית

אֵין לָךְ נִקְמָה. (כח) אֵלֶּה יֵשֵׁב בְּקֶרֶת הַמִּגֵּן עַד מֹות הַפֶּתֶחַ הַגָּדֹל, וְאַחֲרֵי מוֹתוֹ יִחְזֹר לְאֲדָמַת אֲחֻזָּתוֹ. (כט) וְכֵן תִּהְיֶה זֹאת לָכֶם לְפִסְקֵי דִינִים לְמִשְׁךְ דִּוְרֹתֵיכֶם בְּכָל בְּתִיכֶם.

(ל) כָּל הַהוֹרָג נֶפֶשׁ בְּדוּדוֹן, אֲזִי עַל פִּי אֲמִירַת שְׁנֵי עֵדִים הִרְגוּ אוֹתוֹ, וְאוֹלָם עַד אַחֵד אֶל יַעֲדִי עֲלָיו וּמִכָּה יִהְיֶה. (לא) וְלֹא תִקְחוּ פִסְקֵי כֹפֶר כְּפִדְיוֹן לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ שֶׁחֵיב בְּהִרְיָגָה, אֵלֶּה יִהְיֶה.

(לב) וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לָנוֹס אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לָשֹׁבֶת בְּאֶרֶץ עַד־מֹות הַפֶּתֶחַ: (לג) וְלֹא תִחַנְיֶפוּ אֶת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הָדָם יִחַנְיָף אוֹתָהּ, וְלֹא יִסְלַח

לֹא וְלֹא תִסָּבֹּן יְת אַרְעָא דִּי אַתּוּן יְתִבִּין בֵּה
דִּי שְׂכִינְתִּי שְׂרָא בְּגוּה אַרִי אָנָּא יִי דְשַׁכְנִתִּי
שְׂרָא בְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(לד) וְלֹא תִסָּבֹן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתְּם יֹשְׁבִים בָּהּ
אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

נשי"א אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ • שְׁלֹא תִשְׁכְּנוּ אוֹתִי בְּטִמְאָתָהּ. כִּי אֲנִי ה' שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אִף
בְּזִמָּן שָׁהִם טִמְאִים, שְׂכִינָה (שְׂרֻיָּה) בִּינֵיהֶם.

א וְקָרִיבוּ רִישֵׁי אֲבֹהֵתָא לְזִרְעִית בְּנֵי גִלְעָד
בְּרַ מְכִיר בְּרַ מְנַשֶּׁה מְזִרְעִית בְּנֵי יוֹסֵף
וּמְלִילוֹ קָדָם מְשֶׁה וְקָדָם רַבְרַבְיָא רִישֵׁי
אֲבֹהֵתָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

לו (א) וַיִּקְרְבוּ רָאשֵׁי הָאֲבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד
בְּרַמְכִיר בְּרַמְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף וַיִּדְבְּרוּ לִפְנֵי
מֹשֶׁה וּלְפְנֵי הַנְּשָׂאִים רָאשֵׁי אֲבוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

ב וּבְאִמְרוּ יְת רַבּוּנֵי פְקִיד יִי לְמַתָּן יְת אַרְעָא
בְּאַחְסָנָא בְּעֶדְכָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְרַבּוּנֵי
אֲתַפְקֵד בְּמִמְרָא דִּי לְמַתָּן יְת אַחְסָנָא
צִלְפָּחֵד אַחִינוּא לְבִנְתָּהּ:

(ב) וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנֵי צוּה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאָרֶץ
בְּנַחֲלָהּ בְּגוֹרָל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲדֹנֵי צוּה בִּיהוָה לָתֵת
אֶת־נַחֲלַת צִלְפָּחֵד אַחִינוּא לְבִנְתּוֹ:

ג וַיְהִי־יּוֹם לְחַד מִבְּנֵי שְׁבֻטֵּי דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
לְנָשִׁין וְתַתְּמַנַּע אַחְסָנָתָהּ מֵאַחְסָנָת
אֲבֹהֵתָא וְתַתּוֹסֵף עַל אַחְסָנָת שְׁבֻטֵּי דִּי
תְהִינָן לְהוֹן וּמַעֲדָב אַחְסָנָתָא יַתְמָנַע:

(ג) וְהָיוּ לְאַחֵד מִבְּנֵי שְׁבֻטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים
וַיִּגְרָעָה נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתֵינוּ וַיִּתְּסַף עַל נַחֲלַת
הַמִּטָּה אֲשֶׁר תְּהִינָה לָהֶם וּמִגֹּרָל נַחֲלָתָנוּ יִגְרָע:

נשי"א וַיִּתְּסַף עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה • שְׁהָרִי בְּנֵה יוֹרְשָׁה, וְהָבֵן מִתִּיחַס עַל שְׁבֻט אֲבִיו.

ד וְאִם יְהִי יוֹבֵלָא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתַתּוֹסֵף
אַחְסָנָתָהּ עַל אַחְסָנָת שְׁבֻטֵּי דִּי תְהִינָן
לְהוֹן וּמֵאַחְסָנָת שְׁבֻטֵּי דְאֲבֹהֵתָא יַתְּמָנַע
אַחְסָנָתָהּ:

(ד) וְאִם־יִהְיֶה הַיּוֹבֵל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּסַף נַחֲלָתָן
עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה אֲשֶׁר תְּהִינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת מִטָּה
אֲבֹתֵינוּ יִגְרָע נַחֲלָתָן:

וּבְאִפְלוּ אִם יְהִי הַיּוֹבֵל, לֹא תַחֲזוֹר הַנַּחֲלָה לְשְׁבֻטוֹ,
וְנִמְצָא שְׁנוֹסְפָה עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה אֲשֶׁר תְּהִינָה לָהֶם.

נשי"א וְאִם־יִהְיֶה הַיּוֹבֵל • מִכָּאֵן הִנֵּה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
עֲתִיד הַיּוֹבֵל שִׁיפְסֹק. וְאִם־יִהְיֶה הַיּוֹבֵל • כְּלוּמַר אֵין
זוֹ מְכִינָה שְׁחֻזְרַת בַּיּוֹבֵל, שְׁהַיְרָשָׁה אֵינָה חֻזְרַת,

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּבְכָף יַחֲסוּר חִלְקָן מִנַּחֲלַת
אֲבוֹתֵינוּ, וְהִיא תִתְּסַף עַל חִלְק
הַשְּׁבֻט אֲשֶׁר תִּנְשָׂאָה מִמֶּנּוּ, וְתִהִי
הַחֲלֻקָּה בְּחֻלְקִים שְׂוִים, הַשְּׂכִיב
לְנַחֲלָתָנוּ, מִחֲסָרָת.
(ד) וּבְאִפְלוּ אִם תִּגְיַע שְׁנַת הַשְּׁחֻרְרוֹ
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, עֲדִין יִשְׁאָר חִלְקָן
מִתּוֹסֵף עַל חִלְק הַשְּׁבֻט אֲשֶׁר תִּנְשָׂאָה
מִמֶּנּוּ, וְנִחְסָר מִחֻלְקָנוּ.

מֹשֶׁה וְלִפְנֵי הַנְּקֻבִּים, רָאשֵׁי אֲבוֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
(ב) וַאֲמְרוּ, הָרִי ה' צוּה אֶת אֲדוֹנֵינוּ כִּי
יִתֵּן אֶת הָאָרֶץ לְנַחֲלָה בְּחֻלְקִים שְׂוִים
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וּפְקֵד עָלֵינוּ גַם בֶּן בְּכָף
שִׁיעִיבִיר אֶת נַחֲלַת צִלְפָּחֵד אַחִינוּ אֶל
בְּנוֹתָיו.
(ג) וְלָכֵן אֲנַחְנוּ חוֹשְׁשִׁים כִּי הֵן
תְּהִינָה לְנָשִׁים לְאַחֵד מִשְׁאָר שְׁבֻטֵּי

לָכֵם עַל הַדָּם אֲשֶׁר שָׁפַךְ בָּהּ, אֵלָּא
בְּדָם שׁוֹפְכוֹ בְּעֶצְמוֹ.
(לד) וְלֹא תִסָּבֹן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אִתְּם דָּרִים בָּהּ וְאֲשֶׁר אוֹרִי שׁוֹכֵן בָּהּ,
הָיוֹת שְׂאֵנִי בּוֹרָא הָעוֹלָם וְאוֹרִי דְר
בְּתוֹכָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
(א) אַחֲרֵי זֹאת, הִתְקַדְּמוּ רָאשֵׁי אֲבוֹת
מִשְׁפַּחַת בְּנֵי גִלְעָד בְּרַמְכִיר בְּרַמְנַשֶּׁה
מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף, וַאֲמְרוּ לִפְנֵי

(ה) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה לֵאמֹר
כֵּן מַטֵּה בְנֵי־יוֹסֵף דְּבָרִים:

(ו) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְבָנוֹת צִלְפַּחַד לֵאמֹר
לְטוֹב בְּעֵינֵיהֶם תְּהִינָה לְנָשִׁים אֵךְ לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה
אֲבֵיהֶם תְּהִינָה לְנָשִׁים:

(ז) וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֵּה אֶל־מַטֵּה
כִּי אִישׁ בְּנִיחָלָת מַטֵּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ח) וְכָל־בֵּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחַד
מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירָשׁוּ
בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו:

כ"ט - וְכָל־בֵּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה • שְׁלֹא הָיָה בֶן לְאֲבִיהָ.

(ט) וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה מִמַּטֵּה לְמַטֵּה אַחֵר כִּי־אִישׁ
בְּנִיחָלָתוֹ יִדְבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(י) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בָנוֹת צִלְפַּחַד:

(יא) וְתִהְיֶינָה מַחֲלָה תִרְצָה וְחֻגְלָה וּמַלְכָּה וְנָעָה
בָּנוֹת צִלְפַּחַד לְבְנֵי דָדֵיהֶן לְנָשִׁים:

כ"י - מַחֲלָה תִרְצָה וְגו' • (ב"ב ק"ט) כֵּן מִנָּאן לְפִי גְדֻלַּתָּן זֶה מִזֶּה בְּשָׁנִים וְנִשְׂאוּ כְּסָדֵר תּוֹלְדוֹתָן. וּבְכָל הַמִּקְרָא
מִנָּאן לְפִי חֻכְמָתָן; וּמִגִּיד, שֶׁשְּׁקוּלוֹת זֶה כְּזֶה.

(יב) מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בְּנֵי־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וְתִהְיֶי
נַחֲלָתָן עַל־מַטֵּה מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן:

(ה) וְנָתַן מֹשֶׁה פָקֶדֶה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל
פִּי מֹאמְרֵהוּ בְּאִמְרָה, נִכּוֹן אִמְרו
שֶׁכֵּט בְּנֵי יוֹסֵף.
(ו) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּפֶסֶק דִּין
בָּנוֹת צִלְפַּחַד, כִּי תִשְׁאַנֶּה לְמִי שְׁנִירָאָה
טוֹב אֲצִלּוֹ, אֵךְ יִהְיֶה מִמִּשְׁפַּחַת שֶׁכֵּט
אֲבִיהֶן.
(ז) כִּדִּי שְׁלֹא תִסַּב הַנַּחֲלָה הַזֹּאת אֶל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשֶּׁכֵּט אֶל שֶׁכֵּט, אֶלָּא
יִדְבֹק כָּל שֶׁכֵּט מֵהֶם בְּנִיחָלָת אֲבֹתָיו.
(ח) וּבְאִפֻּן הַזֶּה יִהְיֶה מִשְׁפָּט כָּל בֵּית
יִרְשֶׁת נַחֲלָה. לְמִי שִׁיחָהּ מִמִּשְׁפַּחַת
שֶׁכֵּט אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה כִּדִּי שִׁירִישׁ
כָּל שֶׁכֵּט מֵהֶם נַחֲלַת אֲבֹתָיו.
(ט) וְלֹא תִסַּב שׁוֹם נַחֲלָה מִשֶּׁכֵּט
לְשֶׁכֵּט אַחֵר, אֶלָּא יִדְבֹק כָּל שֶׁכֵּט
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה לֵאמֹר
כֵּן מַטֵּה בְנֵי־יוֹסֵף דְּבָרִים:
(ו) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְבָנוֹת צִלְפַּחַד לֵאמֹר
לְטוֹב בְּעֵינֵיהֶם תְּהִינָה לְנָשִׁים אֵךְ לְמִשְׁפַּחַת מַטֵּה
אֲבֵיהֶם תְּהִינָה לְנָשִׁים:
(ז) וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֵּה אֶל־מַטֵּה
כִּי אִישׁ בְּנִיחָלָת מַטֵּה אֲבֹתָיו יִדְבְּקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
(ח) וְכָל־בֵּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחַד
מִמִּשְׁפַּחַת מַטֵּה אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירָשׁוּ
בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבֹתָיו:
(ט) וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה מִמַּטֵּה לְמַטֵּה אַחֵר כִּי־אִישׁ
בְּנִיחָלָתוֹ יִדְבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
(י) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בָנוֹת צִלְפַּחַד:
(יא) וְתִהְיֶינָה מַחֲלָה תִרְצָה וְחֻגְלָה וּמַלְכָּה וְנָעָה
בָּנוֹת צִלְפַּחַד לְבְנֵי דָדֵיהֶן לְנָשִׁים:
(יב) מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בְּנֵי־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וְתִהְיֶי
נַחֲלָתָן עַל־מַטֵּה מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(יג) אֵלֶּה הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:

יג אֵלֶּיךָ פְּקֻדָּיָא וְדִינָיָא דִּי פְקִיד יְיָ בִּידָא
דְּמֹשֶׁה לְנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִישְׁרֵיָא דְּמוֹאָב
עַל יַרְדֵּנָא דִּירְחוֹ: חֲזַק

חֲזַק חֲזַק וְנִתְחַזַּק

קל"ב פסוקים, חול"ה מחל"ה סימן. חסלת פרשת מסעי

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים ערה - רפג

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

לְמִשְׁפַּחַת שִׁבְט אֲבִיהֶן. (יג) אֵלֶּה הֵן הַמִּצְוֹת וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר הַצִּחִיחִי שֶׁל מוֹאָב, עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ.

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום רביעי עמ' ב

לְפָנֵינוּ פֶת פּוּרְנִי [תנור גדול] גדולה כְּאִפְּהָ כְּאֵה, אִמֶּר רַבִּי, בְּכֹה נֶאֱמָה פֶת זו, מִפְּנֵי כֹה רָאוּ חֻכְמִים לְאוֹסְרָהּ. תַּמְהָה הִגְמָרָא: מֵה פִירוּשׁ שֶׁאֵלֶּה זו 'מֵה רָאוּ חֻכְמִים לְאוֹסְרָהּ, וְהָרִי חֻכְמִים נִתְּנוּ טַעַם לְדַבְרֵיהֶם שֶׁהִפֵּת אִסּוּרָה מִשּׁוּם חֲתָנוּת. מִתַּרְפֵּת הִגְמָרָא: אֵלֶּה כֹךְ הִיטָה כּוּוֹנֵת רַבִּי, כֹךְ רָאוּ חֻכְמִים לְאוֹסְרָהּ בְּשָׂדֶה, שִׁכִּין שֶׁאֵין הוּא פִלְטֵר קְבוּעַ שֶׁהוּא קוֹנֶה אֲצִלּוֹ אֵלֶּה דֶרֶךְ אֶקְרָאִי, אֵין לְחוּשׁ שִׁימִשְׁךְ אַחֵר פֶת גּוֹיִים וְיִבּוּא לִידֵי אִסּוּר חֲתָנוּת. וּמִשּׁוּם אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁהִיָּה, בְּכַבּוּרִין הָיוּ הָעָם שֶׁהִתִּיר רַבִּי אֶת הַפֶּת, וּמִצֵּאוֹ אֵילִן לִיתְלוֹת בּוֹ. אֶךְ דּוּחָה הִגְמָרָא אֶת סִבְרַת הַעַם: וְלֹא הָיָא, רַבִּי לֹא הִתִּיר אֶת הַפֶּת, אֵלֶּה רַק הִיָּה תַמָּה מִדּוּעַ רָאוּ חֻכְמִים לְאוֹסְרָהּ בִּשְׂדֵה. רַב יוֹסֵף אָמַר, וְאִיתִּימָא - וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֹּךְ שְׁמוּאֵל בֶּר יְהוּדָה אָמַר, לֹא כֹךְ הָיָה מַעֲשֶׂה, אֵלֶּה אִמֶּר, פֶּעַם אֶחָת הִלֵּךְ רַבִּי לְמָקוֹם אֶחָד, וְלֹא הִיָּה מַעֲשֶׂה זֶה בִּשְׂדֵה אֵלֶּה בַּעִיר, וְרָאָה פֶת דְּחֹק [בְּצִמְצוּם] לְתַלְמִידֵיךְ, אִמֶּר רַבִּי, וְכִי אֵין כָּאֵן פִּלְטֵר - מוֹכֵר לְחֻמִּים, בְּכַבּוּרִין הָעָם לִזְמֵר שֶׁהִיָּה שֶׁאֵלֶּה רַבִּי הָאֵם אֵין כָּאֵן פִּלְטֵר עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, וְכַלּוֹמַר, שֶׁהִתִּיר פֶת שֶׁל פִּלְטֵר גּוֹי, וְהוּא לֹא אִמֶּר אֵלֶּה פִלְטֵר יִשְׂרָאֵל. אִמֶּר רַבִּי חֲלָבִי, אֲפִילוֹ לְמָאן דְּאִמֶּר פֶת פִּלְטֵר עוֹבֵד בּוֹכְבִּים מוֹתֵר, לֹא אִמֶּר - לֹא נִאֲמַר הִיתֵר פֶת פִּלְטֵר גּוֹי, אֵלֶּה דְלִיכָא - כֹּאשֶׁר אֵין בְּאוֹתוֹ מָקוֹם פִּלְטֵר וְיִשְׂרָאֵל, אֲכָל בְּמָקוֹם דְּאִיכָא ו-שִׁישׁוֹן פִּלְטֵר יִשְׂרָאֵל, לֹא הוֹתֵרָה פֶת פִּלְטֵר גּוֹי. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילוֹ לְמָאן דְּאִמֶּר פֶת פִּלְטֵר עוֹבֵד בּוֹכְבִּים מוֹתֵרָה, הֵי מִיָּלִי - דְּבָרִים אֵלֶּה, כַּלּוֹמַר, הִיתֵר זֶה הוּא רַק בְּשָׂדֶה, אֲכָל בְּעִיר לֹא הוֹתֵרָה פֶת פִּלְטֵר גּוֹי, וְהַטַּעַם מִשּׁוּם חֲתָנוּת. מִסְפֶּרֶת הִגְמָרָא: אֵיבֹ - שֶׁם חֲכָם, הָיָה מְנִיבִית וְאֲכִיל פֶת אֲבִי מִצְרִי - הִיָּה נוֹשֵׁךְ וְאוֹכֵל פֶת גּוֹיִים בְּגִבּוּלוֹת הַשּׁוֹת הַסְמוּכוֹת לַעִיר, אִמֶּר לְהוֹ רַבָּא לְתַלְמִידֵיךְ, וְאִיתִּימָא - וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִמֶר זֹאת רַב נֶחֱמָן בֶּר יֶצְחָק, לֹא תִשְׁתַּעֲוּ (בְּהִרְיָה דְּאֵיבֹ) - אֵל תּוֹכִירוֹ שְׁמוּעָה בְּבִית הַמִּדְרָשׁ מִשְׁמוֹ שֶׁל אֵיבֹ, מִשּׁוּם דְּקִאֲכִיל לְחָמָא דְּאִרְמָא - שְׁאוּכֵל פֶת גּוֹיִים. שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה: וְהִשְׁמָן שֶׁלֵּחֵן אִסּוּר בִּאֲכִילָה. הִגְמָרָא מְבַרֶרֶת אֶת טַעַם אִסּוּר שְׁמֵן הַגּוֹיִים: שְׁמָן, רַב אִמֶּר, דְּנִינָאֵל גּוֹר עֲלֵיו. וְשְׁמוּאֵל אָמַר,

יַעֲמִידֵנוּ הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הַחֲלָב לְגַבִּינָה, דְּאִמֶּר מֶר חֲלָב טְהוֹר עוֹמֵד - נַעֲשֶׂה גַבִּינָה, חֲלָב טָמֵא אֵינוֹ עוֹמֵד - אֵינוֹ נַעֲשֶׂה גַבִּינָה, וּבִכְךָ יָדַע הַיִּשְׂרָאֵל אֵם הוּא טְהוֹר אוֹ טָמֵא. מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: אִי דְקָא בְּעִי - אֵם הַיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ אֶת הַחֲלָב לְגַבִּינָה, הֵי נִי - אֵכֵן יִכּוֹל לְקַנּוֹת מִן הַגּוֹי וּלְבֻדְקוֹ אֵם הוּא טְהוֹר עַל יְדֵי שִׁיעֶשֶׂה מִמֶּנּוּ גַבִּינָה. אֵלֶּה הָאֵם בְּמִיָּה עֶסְקִינָה, דְּקָא בְּעִי לִיָּה לְבִמְכָא - שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ אוֹתוֹ לְתַבְשִׁיל הַעוֹשִׂים אוֹתוֹ מִחֲלָב, וְלֹא לַעֲשׂוֹתוֹ גַבִּינָה. שׁוֹאֵלֶת הִגְמָרָא: אֵף אֵם צָרִיךְ הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הַחֲלָב לְמֵאכֵל, וְנִשְׁקוֹל מִיָּה קֵלִי וְנִיקוּם - וְיִקַּח מִמֶּנּוּ מַעַס וַיַּעֲמִידֵנוּ לְגַבִּינָה, וּבִכְךָ יִבְחִין אֵם הוּא טְהוֹר אוֹ טָמֵא, שֶׁאֵם הוּא הַתְּגַבֵּן הָרִי הוּא טְהוֹר וַיִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְמֵאכֵל. מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: כִּיֵּן דְּכִתְהוֹר נִי אִיכָא נִסְיוֹנִי דְלֹא קְרִימִי - כִּיֵּן שֶׁגַם בְּחֲלָב שְׁכּוּלוֹ טְהוֹר, אַחֵר שֶׁמִּגְבַּנּוּ נִשְׁאֵר מַעַס מִי חֲלָב שְׁאִינִים נַעֲשִׂים גַבִּינָה, לְפִיכֵךְ לִיכָא לְמִיקָם עֲלָה דְּמִילָתָא - אִי אִפְשֵׁר לַעֲמִיד עַל טִיבּוֹ שֶׁל חֲלָב זֶה שֶׁקָּנָה מִן הַגּוֹי, שִׁכֵּן יִתְכַּן שֶׁמַּעֲרֹב בּוֹ חֲלָב טָמֵא, וְהָאֵם שֶׁנַּעֲשֶׂה מַעַס גַבִּינָה הוּא מִשּׁוּם חֶלֶק הַחֲלָב הַטְהוֹר שֶׁבּוֹ, וְאֵין מִכָּךְ רֵאִיָּה עַל שֶׁאֵר הַחֲלָב לִידַע אֵם הוּא חֲלָב טְהוֹר שֶׁלֹּא הַתְּגַבֵּן אוֹ שֶׁמַּעֲרֹב בְּחֲלָב זֶה חֲלָב טָמֵא, וְלִכֵּן אֵינוֹ יִכּוֹל לְקַחַת מִן הַנִּשְׁאֵר לְאוֹכֵלוֹ. וְאִתְּעִית אִיכָא, אֲפִילוֹ תִּימָא דְּקָבְעִי לָהּ לְגַבִּינָה גַם כֵּן הוּא אִסּוּר, מִשּׁוּם דְּאִיכָא דְקָאִי בְּעִי אִתְּפִי - שִׁישׁ מַעַס מִי חֲלָב הַנִּשְׁאֵרִים בְּתוֹךְ הַגּוֹמּוֹת שֶׁבְּגַבִּינָה, וְיֵשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא הֵם חֲלָב טָמֵא שְׁאֵינוֹ נַעֲשֶׂה גַבִּינָה, וְכִיֵּן שֶׁהוּא מַעֲרֹב בְּגַבִּינָה וְאִי אִפְשֵׁר לְהַפְרִידוֹ מִהַגַּבִּינָה הַגַּבִּינָה אִסּוּרָה. שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה: וְהִפֵּת שֶׁלֵּחֵם אִסּוּרָה בִּאֲכִילָה. הִגְמָרָא מְבַרֶרֶת אֶת דִּין פֶת הַגּוֹיִים: אִמֶּר רַב בְּהֵנָא אִמֶּר רַבִּי יוֹחָנָן, פֶת שֶׁל גּוֹיִים, לֹא הוֹתֵרָה בְּבִית דִּין, אֵלֶּה נִהְיָו בְּהַעֵם הִיתֵר מִפְּנֵי חַי נֶפֶשׁ. מְדִיִּיקַת הִגְמָרָא: מְקַלֵּל דְּאִיכָא מָאן דְּשִׁיר - מִכָּךְ שֶׁאִמֶר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהִפֵּת לֹא הוֹתֵרָה בְּבִית דִּין, מִשְׁמַע שִׁישׁ מִי שֶׁהִתִּירָה, וּמְבַרֶרֶת הִגְמָרָא מְדִיִּיכֵן לְמַדּוֹ הַעֵם לְהִתִּירָה. מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: אֵין - אֵכֵן יֵשׁ מִי שֶׁלְּמַדּוֹ מִמֶּנּוּ הַעֵם הִיתֵר לְפֶת נִכְרִים. וְכֵן הִיָּה אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, דְּכִי אֶתָּא - שֶׁכֹּאשֶׁר בֹּא רַב דְּמִי, אִמֶּר, פֶּעַם אֶחָת יָצָא רַבִּי לְשָׂדֶה עִם תַּלְמִידֵיו, וְהָיָה עוֹבֵד בּוֹכְבִּים

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ד תמוז < מפרק קיג עד סוף פרק קיח

יום שני, כ"ה תמוז < פרק קיט, מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום שלישי, כ"ו תמוז < פרק קיט, מפסוק צו עד סוף הפרק

יום רביעי, כ"ז תמוז < מפרק קכ עד סוף פרק קלד

יום חמישי, כ"ח תמוז < מפרק קלה עד סוף פרק קלט

יום שישי, כ"ט תמוז < מפרק קמ עד סוף פרק קנ

שבת קודש, א' מנחם אב < פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

~ יום ראשון כ"ד תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צח, ומאחר שרוח עברה... עד עמ' 196, למלא וכו').

בְּרִיךְ הוּא וְכו', - ש'תשובה עילאה' היא שיעסוק בתורה מתוך יראה ואהבה להקב"ה כו', דַּאִיהוּ בְּן י"ה - בִּינָה וְכו' - אז, אומר בזוהר שם, הוא זוכה לאות ו' שהיא בחינת בן י"ה, בינה. בינה שהיא בחינת תשובה עילאה (שובה של הה"א הראשונה ("עילאה") של שם הוי' המרמזת על

מדריגת "בינה") מורכבת מ"בן י"ה" (האותיות שבמלה בינה), והכוונה היא לאהבה ויראה הנולדות מחכמה ובינה שהן כנגד י"ה של שם הוי'. (ומעלת בעלי תשובה על צדיקים גמורים בְּנֵה הִיא, - שלכאורה, הרי ענין לימוד תורה ביראת ה' ואהבת ה', אינו ענין המיוחד לבעלי תשובה, גם צדיקים גמורים לומדים תורה ביראת ה' ואהבת ה', אס-כן במה

מתבטאת מעלתם של בעלי תשובה לגבי צדיקים? - הרי זה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהר הַקְדוּשׁ, פֶּרֶשֶׁת "חֵי שָׂרָה"⁵, דַּאִינוּן - בעלי התשובה, מְשֻׁכֵּי עֲלֵיהֶּם - ממשיכים על עצמם, בְּרַעֲיוֹתָא דְלֵבָא יִתִּיר - ביותר "רעותא דלבא", רצון פנימי של הלב, וּבְחִילָא סְגִי - ביותר כוח, לְאַתְקַרְבָּא לְמִלְכָּא וְכו'): - להיות קרוב יותר להקב"ה, בכך מתבטאת מעלתם של בעלי התשובה, שהתקרבותם להקב"ה היא ברצון ובתוקף חזק יותר מאשר הדבר בצדיקים גמורים.

וּמֵאַחַר שְׁרוּת עֲבָרָה וְתַמְתְּרָם⁶, - הרוח' של מחילה וטהרה, עברה את הנפש וטיהרה אותה, אִזִּי תוּכַל נַפְשָׁם לָשׁוּב עַד הוּי"ה בְּרוּךְ הוּא מִמֶּשׁ, וְלַעֲלוֹת מַעְלָה מַעְלָה לְמִקְוֵהָ, וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ וְתַבְרַךְ בִּיחוד נִפְלָא, כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה מִיַּחַדָּת בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַכְלִית הַיְחוד,

בְּתַרְם שְׁנַפְחָה בְּרוּחַ פִּיּו וְתַבְרַךְ לִירַד - לרדת, לְמַטָּה וּלְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף הָאָדָם - אז היתה הרי הנשמה מאוחדת בתכלית היחוד עם הקב"ה. (וְכֵמוֹ עַל־דֶּרֶךְ מִשְׁלַל, בְּאָדָם הַנוֹפֵחַ בְּרוּחַ פִּיּו, בְּתַרְם שְׁיִוְצָא הָרוּחַ מִפִּיּו - הוּא מִיַּחַד בְּנַפְשׁוֹ). - כך גם הנשמה לפני שניתנה בגוף האדם באופן של "ויפח", אז היתה הרי מאוחדת בתכלית אתו יתברך, וגם כעת (אחרי התשובה)

תהיה שוב מאוחדת בתכלית אתו יתברך. וְזוֹ הִיא תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה. - אופן התשובה, שהנשמה תהיה מאוחדת אתו יתברך בתכלית - היא תשובה שלימה. וְהֵנָּה, בְּחִינַת יְחוד וְהיחוד שהנשמה מתאחדת שוב אתו יתברך כפי שהיתה לפני שניתנה בגוף האדם, וְתְשׁוּבָה זוֹ, הִיא בְּחִינַת 'תְּשׁוּבָה עֲלֵאָה' - תשובה עליונה הבאה, שְׁלֵאָחַר 'תְּשׁוּבָה תַתְּאָה', - לאחר התשובה התחתונה שהתבארה לעיל. וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהר הַקְדוּשׁ בְּדַעֲיָא מְהִימָנָא פֶּרֶשֶׁת נִשְׂא, דְּתְשׁוּבָה עֲלֵאָה הִיא, דִּיתַעֲסֵק בְּאִוְרֵיתָא בְּדִחִילוֹ וּרְחִימוֹ דְּקַדְשָׁא

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איוב לז, כא. ופי' שהרוח מטהר השחקים מעננים". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו במשל - שרוח מפזר ומבטל מציאות העננים - כך פעולת התשובה בהעב דפשע וכו'". 7. זח"ג כג, א. 8. קטש, ב.

~ יום שני כ"ה תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 196, פרק ט וביאור הענין... עד עמ' צט, דר"ה.

את הקב"ה ומדוע עליו לירא ממנו, **כְּעֵינִי שְׁנֵאמַר:**
"לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, מִשּׁוּם 'כִּי הוּא חַיִּיד וְגו'." –
 המלה "כי" היא נתינת טעם מדוע עליו לאהוב את ה' אלקיך
 – מפני (משום) "כי הוא חייד", זוהי אהבה בעלת טעם שכלי,

וְלֹא דִי לֹא – אין הוא
 מסתפק, **בְּאַהֲבָה מְבִעִית**

הַמְסַתֶּרֶת לְבַד וְכו', –
 בלבו של כל יהודי, ושיש

לגלותה בלבד, הרי אין
 הוא מסתפק בגילוי

האהבה בלבד, אלא הוא
 יוצר בתוכו אהבה משכלו

והתבוננותו, **וְכֵן בְּיִרְאָה**
וּפְחָד – שאין הוא

מסתפק בגילוי יראה
 ופחד טבעיים בלבד, אלא

הוא יוצר בתוכו יראה
 ופחד משכלו והתבוננותו

אוּ בּוֹשָׁה וְכו', – "יראת
 בוש" שהוא מתבייש

מגדלות הקב"ה לעשות את הרע בעיני ה', **בְּנִדְעָה** – כפי
 שאמר בפרק ד' בחלק הראשון, שאת היראה והבושה הוא

יוצר בתוכו משכלו והתבוננותו. **אֵיךְ** – היא, **נִקְרָאת "הָאֵם**
רַבָּצֶת עַל הָאֶפְרָחִים וְכו'." – כלומר, על היראה והאהבה

שה"בינה" (בינתו) ילדה ויצרה. **וְהֵנָּה, עֶקֶר הָאֶהָבָה הִיא**
אֲתֵדְבָקוֹת רִוְחָא בְּרוּחָא, – עיקר האהבה הוא ההתדבקות

של רוח אחת ברוח שניה (רוח האדם עם הרוח שלמעלה),
כְּמוֹ שִׁכְתּוּב: **"יִשְׁקֵנִי מְנִשְׁקוֹת פִּיהוּ וְגו'."** **בְּנִדְעָה** –

כשם שב"נשיקין" בגשמיות, מתאחד ה"הבל הפנימי" של אדם
 אחד עם ה"הבל הפנימי" של אדם שני, כך מתאחדת פנימיות

הנשמה עם הפנימיות שלמעלה, על-ידי דיבור התורה, מעשה
 המצוות, ובמיוחד על-ידי לימוד תורה בעיני; כפי שרבונו הזקן

מסביר בפרק מ"ה בחלק הראשון – שכשם שב"נשיקין" ישנה
 התאחדות "פה בפה", כך גם בדיבור התורה, ישנה התאחדות

של פה האדם המדבר דברי תורה עם הפה שלמעלה – התורה
 היא הרי דיבור שלמעלה, "דבר ה' זו הלכה", וכך הלאה. **וְעַל**

זֶה נֵאמַר: **"וּבְכָל נַפְשְׁךָ,"** – שהאהבה תהיה באופן שכל
 הנפש (כל כוחות הנפש) תתאחד עם הקב"ה, **שֶׁהֵם הֵם כָּל**

חֻלְקֵי הַנַּפֶּשׁ: שְׂכָל וּמַדּוּת, וְלִבּוֹשֵׁיהֶם: מַחְשָׁבָה דְּבוּר
וּמַעֲשֵׂה, לְדַבָּקָה בְּלֵן בּוֹ וּתְבָרָה. דְּתִינָה, – כלומר: **הַמַּדּוּת**

פֶּרֶק ט בסוף הפרק הקודם, פרק ח', הסביר רבונו הזקן,
 שהתשובה באופן זה שלאחר שהנפש נוקתה מהחטאים, היא
 מסוגלת להתעלות מעלה מעלה למקורה ושרשה ולהיות
 מאוחדת עם הקב"ה ביחוד נפלא כפי שהיתה לפני ירידתה

בגוף – זו היא "תשובה
 עילאה" הבאה אחרי

"תשובה תתאה". והביא
 על כך מהזוהר הקדוש,

ש"תשובה עילאה" היא –
 שיעסוק בתורה מתוך

יראה ואהבה אל הקב"ה.
 ברם, נדרש עדיין ביאור

בענין: בפרק ד' הביא
 רבונו הזקן מהזוהר,

ש"תשובה עילאה" היא
 "תשוב ה' עילאה", שובה

של ה' עילאה, (אות ה"א
 הראשונה של שם הוי') –

איזו שייכות יש לכך
 לאהבה וליראה (ללימוד

תורה מתוך אהבה ויראה), השייכות לאות ו' של שם הוי' –
 לתשובה של ה' עילאה של שם הוי'? בתחילת הפרק הנוכחי,

מסביר רבונו הזקן, שהכוונה במה שאומרים ש"תשובה עילאה"
 היא לימוד תורה מתוך יראה ואהבה, היא יראה ואהבה

הנוצרות מהשכל, כלומר, מהשכל המתבונן בגדלותו של
 הקב"ה, שזהו ענינה של בינה (ההתבוננות בגדלות הוי') ויראה

ואהבה אלו דוקא הן החיבור של הה"א עם הו"ו (של השכל
 המתבונן עם המדות הנולדות מהשכל). לאחר מכן יסביר רבונו

הזקן מדוע לפגם הברית נדרש דוקא ענין של "תשובה
 עילאה".

וּבִיאור הָעֵינִי, – לאיזו אהבה ויראה יש שייכות לה' עילאה,
כְּמוֹ שִׁכְתּוּב בְּזֵהר הַקָּדוֹשׁ וְתִקּוּנֵים בְּכֻמָּה מְקוּמָה,

דְּבִינָה, – אֵיךְ – היא, **תְּשׁוּבָה עִלְיָה,** – כלומר, הכוונה
 לאופן הבינה כפי שהיא נקראת "אם", ככתוב: **"וְהָאֵם**

רַבָּצֶת עַל הָאֶפְרָחִים וְכו'. דְּתִינָה, **שְׂעֵל־יְדֵי שְׁמֵתְבוֹנִן**
בְּגִדְלָת ה' בְּהַעֲמֶקֶת הַדַּעַת, וּמִלִּיד מְרוֹחַ בִּינָתוֹ דְּחִילּוֹ

וְרִחִימוֹ שְׂכָלִיִּים, – יראה ואהבה שכליות, – לא שהשכל
 מגלה בלבד את האהבה והיראה הטבעיות² שכבר נמצאות בו,

אלא שהשכל יוצר בו אהבה ויראה, **וּבְטוֹב טַעַם וְדַעַת,** –
 שיש לו על אהבה או יראה אלו טעם שכלי מדוע עליו לאהוב

1. לשון הכתוב – תצא כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע וביורור אם כן הוא. וצל"ע בפמ"ד ועוד". 3. נצבים ל, כ.
 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כו"כ שינוים (בכ"י אתדבקות רב"ר) למשנ"ת בפמ"ט". 5. שה"ש א, ב. 6. ואתחנן ו, ה.

והיחוד, שזהו תוכנה של "תשובה עילאה" – הדביקות ויחוד הנפש עם אלקות בתכלית הדביקות והיחוד. ולפי שפגם הברית בהוצאת זרע לכפלה, ואין צריך לומר בעריות, או שאר איסורי ביאה דאורייתא, או דרבנן – איסורי ביאה מן התורה או איסורי ביאה מדרבנן, (בי חמורים דברי סופרים – דברים שאיסורם הוא רק מדרבנן, וכו')¹³ – יותר מדברי תורה, מאיסורי תורה, וכיון שענינים (תורה), וכיון שפגם אלה פגם – פוגמים, במה, לכן תקונו הוא דיתעסק באורייתא, דמחכמה נפקא. – שיעסוק בתורה הבאה מחכמה, לכן תיקון פגם הברית, כמובא לעיל בפרק ד' מהזוהר הקדוש (לפי פירוש ה"ראשית חכמה"), הוא דוקא "תשובה עילאה", שהיא הענין של "יתעסק באורייתא בדחילו ורחימו

דקוב"ה". וזהו שכתוב ב'תנא דבי אליהו':¹⁴ אדם עבר עברה ונתחייב מיתה למקום, – הוצאת זרע לבטלה היא עבירה שעונשה מיתה בידי שמים, מה יעשה ויחיה? אם היה רגיל לקרות דף אחד – יקרא שני דפים, לשנות פרק אחד – ישנה שני פרקים וכו'. – כלומר, תוספת בלימוד התורה יש בה משום תיקון על העבירה שעבר ואשר עונשה מיתה בידי שמים, כמו ענין פגם הברית. ההכפלה של הדבר הנלמד, במקום דף אחד – שני דפים, במקום פרק אחד – שני פרקים, היא מפני, והינה, כמשל חבל הנפסק וחוזר וקושרו, שבמקום הקשר הוא כפול ומכפול, וככה הוא ב'חבל נחלתו' וכו'. – הנשמה היא הרי קשורה בשרשה ומקורה, ואם על-ידי עבירה נפסקה התקשרות זו, ועל-ידי תשובה נקשרת הנשמה מחדש – הרי שהחבל במקום הקישור צריך להיות כפול ומכפול, וזה ענינה של תורה. וזהו שאמר הכתוב:¹⁵ "בחסד ואמת יכפר עון וגו'", "ואין אמת אלא תורה וכו"¹⁶, – כלומר, על-ידי התורה באה כפרתו של העוון, וצוין בית עלי – עליו נאמר¹⁷ "אם יכופר עון בית עלי בזבח ומנחה", אומרים חכמינו ז"ל, בזבח ומנחה

– של האדם, תתאחדנה במדותיו יתברך, מה הוא רחום וכו'; – אף אתה רחום. כשהאדם עושה חסד מצד רחמיו – מתאחדות אז מדותיו עם מדות הקב"ה, והשכל – של האדם יתאחד בשכלו וחקמתו יתברך, הוא עיון התורה, – בעיון בתורה בחכמה ובשכל,

שעל-ידיה מתאחד שכל האדם עם השכל שלמעלה, דאורייתא מחכמה נפקא¹⁸; – מפני שתורה באה מחכמה (שלמעלה), וכן המחשבה – מחשבתו של האדם תתאחד במחשבתו יתברך; ויתברך – דיבורו של האדם יתאחד בדרך ה', זו הלכה, וכו' וכתב שכתוב: – על תורה¹⁹: "ואשם דברי בפיך", – התורה נקראת "דברי" (הדיבורים שלי), דיבורי של הקב"ה, וזאת "בפיך", בפיו של האדם הלומד תורה, "ודברי אשר שמתי בפיך"²⁰;

והמעשה – התאחדות המעשה של האדם עם המעשה שלמעלה, הוא – על-ידי, מעשה הצדקה, – וחסד, להחיות רוח שפלים, – על-ידיה נעשה מעשה האדם מאוחד עם המעשה שלמעלה, שענינו גם להחיות את הנבראים שהם שפלים, כמו שכתוב²¹: "כי ששת ימים עשה ה' וגו'", – על בריאת הנבראים וחיותם, כתוב הלשון עשה, "ששת ימים עשה ה'", שהרי זו ירידה של כוחות אלקיים, הנמצאים בירידה ובצמצום בכריאה, כדי לברוא ולהחיות נבראים שהם שפלים, כנודע – ומבואר, במקום אחר, וזו היא אתדבקות דרוחא ברוחא – התדבקות רוח ברוח, בתכלית הדבקות – בדרגה העליונה ביותר של דבקות, ויחוד, כשהיא מחמת אהבה וכו'. – למרות שגם כשלימוד התורה אינו מתוך אהבה אלא מתוך קבלת עול, הרי זה גם כן דביקות של רוח ברוח, אך מתי זה בתכלית הדביקות והיחוד – הרי זה דוקא כשזה בא מצד אהבה. ולכן ענינה של "תשובה עילאה" דוקא הוא "דיתעסק באורייתא בדחילו ורחימו (ביראה ואהבה) דקוב"ה", לימוד התורה מתוך אהבת ה' ויראת ה', כי דוקא אז הוא תכלית הדביקות

7. ראה ירושלמי פאה פ"א ה"א. ובכ"מ. 8. זח"ב פה, א. 9. שבת קלח, ב. 10. ישעיה נא, טו. 11. שם נט, כא. 12. יתרו כ, יא. 13. ראה עירובין כב, ב. ובכ"מ. 14. לא נמצא שם. ועיין ויק"ר רפכ"ה. 15. משלי טו, ו. 16. ראה ברכות ה, ב. 17. שמואל א ג, ד.

הוא דאינו מתכפר – אבל מתכפר בתורה וגמילות חסדים, כדאייתא – כמו שכתוב, בסוף פרק קמא – ראשון, דראש השנה: – הרבי שליט"א מציין ב"הערות

ותיקונים" שנדפסו עם ספר ה"תניא", שדרוש קצת ביאור, מדוע אומר רבנו הזקן שזה נמצא בסוף הפרק הראשון, בשעה שזה נמצא ארבעה דפים לפני סוף הפרק, בדף י"ח.

אגרת התשובה

עלי בוכה ומנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר בתורה וגמ"ח כדאי' בספ"ק דר"ה:

~ יום שלישי כ"ו תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צט, פרק י והנה... עד עמ' 198, כנודע.

פרק י בפרק הקודם, פרק ט', הסביר רבנו הזקן ענין "תשובה עילאה", וכפי שהיא מתבטאת בדביקות הנפש באלקות באופן של "אתדבקות רוחא ברוחא", שרוח האדם מתדבקת ברוח שלמעלה, כפי שזה בענין לימוד התורה ובצדקה (וגמילות חסדים).

אגרת התשובה

פרק י והנה תשובה עילאה זו דאתדבקותא דרוחא ברוחא ע"י תורה וגמ"ח. היא בבחי' המשכה מלמעלה למטה להיות דבר ה' ממש בפיו וכמ"ש ואשים דברי בפך. וימינו תחבקני בגמ"ח דחסד דרועא ימינא וכו'. אבל אדם התחתון צריך לילך ממדרגה למדרגה ממש למעלה היא בחי' תשובה עילאה ואתדבקות רוחא ברוחא בכוננת הלב בתפלה ובפרט בק"ש וברכותיה. כדי לומר ואהבת כו' בכל לבבך ובכל נפשך וכו' באמת לאמיתו. וכן והיו הדברים האלה וכו' ודברת בם וכו' להיות דבר ה' בפיו באמת ואין אמת וכו'. וכן לקיים כל המצות

והנה, תשובה עילאה זו, דאתדבקותא דרוחא ברוחא, – של התדבקות רוח ברוח, על-ידי תורה וגמילות חסדים, היא בבחינת המשכה מלמעלה למטה, – שכן, גם התורה וגם גמילות חסדים, אינן התעלות העצמית של האדם שהוא מתעלה על-ידי עבודתו, אלא כפי שהוא מתעלה מצד כוח עליון, המעלה אותו למעלה באין-ערוך מאשר התעלותו מצד מדריגתו ועבודתו העצמית, להיות – שתהיה, דבר ה' ממש בפיו, – שהרי אין זה מצד כוחו ועבודתו של האדם, שכן בעבודתו לא היה יכול אף פעם להגיע לידי כך, אלא זהו כוח שמעניקים לו מלמעלה, שכשיהודי לומד תורה, יהיה בדיבוריו "דבר הוי" ממש, וכמו שכתוב: "ואשים דברי בפך", – הקב"ה עושה זאת, "ואשים" שבפיו של יהודי הלומד תורה יהיה "דברי", דיבוריו של הקב"ה. הרי שבלימוד התורה זה ענין שמלמעלה למטה, שהקב"ה מעניק לאדם כוח זה ומעלה אותו למעלה מעלה מכפי שהוא עצמו מצד עבודתו היה מגיע. כך גם ההתעלות שעל-ידי גמילות חסדים היא גם כן מלמעלה למטה, "וימינו תחבקני"² – יד ימינו של הקב"ה תחבק אותי, על-ידי גמילות חסדים, ד"חסד דרועא ימינא וכו".³ – מפני

האדם עצמו, שעל-ידי העבודה שלו בכוחות הנפש שלו, הוא מתעלה בדביקות של רוח ברוח עם אלקות, ובפרט בקריאת שמע וברכותיה, – בהן מתבטאת במיוחד עבודת הנפש להתעלות בדביקות באלקות, כדאי לומר: – ב"קריאת שמע", "ואהבת" גו' בכל לבבך ובכל נפשך וגו', באמת לאמתו, – זוהי עבודת האדם מלמטה למעלה, להתעלות ממדריגה למדריגה בענין האהבה להקב"ה, כך גם צריך להיות לימוד התורה באופן של מלמטה למעלה, שעל-ידי עבודתו הוא עושה עצמו לכלי לכך, שדבר הוי' יהיה בפיו – ובלשון רבנו הזקן: וכן: – גם, "והיו הדברים האלה וגו', ודברת בם וגו'", – שגם זה מוסב הרי על ענין התורה, להיות דבר ה' בפיו באמת, – מפני שהוא כלי לדבר הוי" ששבפיו, הרי זה אז באמת, "ואין אמת וכו'", – אלא תורה.⁶ וכן לקיים כל המצות, כמו

1. ישעיה נא, טז. 2. שה"ש ב, ו. 3. הקדמת תקו"ז. 4. ואתחנן ו, ה ואילך. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבר"ת הכתוב מדבר – ברכות (יג, ב), וראה ח"א ספמ"ט". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה ספ"ק ד".

בְּרוּךְ־הוּא וְכו', – הנמשך על-ידי ענין המצוות, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "שֶׁנֶּאֱמַר בְּלִקְוֹמֵי אֲמָרִים" – ספר ה"תניא", חלק ראשון, פָּרָק מו'. וְגַם אַחֲרֵי הַתַּפְּלָה, אֲמָרִים: "אֵלֶּיךָ ה' נִפְשִׁי אֲשָׂא"⁷, – התעלות הנפש להקב"ה "מלמטה למעלה",

דְּהִינוּ לְאַתְדַּבְּקָא רוּחָא

בְּרוּחָא – התדבקות רוח

ברוח, כָּל הַיּוֹם וְכו'. –

על-ידי ענין המצוות.

וְכָל זֶה עַל־יְדֵי

הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּגִדְלַת

אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא,

בְּהַעֲמֶקֶת הַדַּעַת,

בְּשִׁתִּים – בשתי

הברכות, לְפָנֶיהָ –

שלפני קריאת שמע,

וּבְפִסְקֵי דְזֻמְרָה, בְּנוֹדָע. – שעל-ידי ההתבוננות הוא

יוצר בקרבן אהבה להקב"ה, שתבטא בלימוד התורה

ובקיום המצוות. זה ענינה של "תשובה עילאה" מלמטה

למעלה – ענינה של עבודת התפלה והתוצאה שמעבודה זו.

שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו", כְּמוֹ: – המלה "קדשנו" היא כמו, "חָרִי אֶת מִקְדָּשְׁךָ לִי", – שעל-ידי מצוות נעשה "קדשנו", הִיא בְּחִינַת קִדְּשׁ הָעֲלִיּוֹן, – שיהודי ממשיך על עצמו על-ידי מצוות. "קודש" היא לְשׁוֹן

פְּרִישׁוֹת וְהַבְדָּלָה, –

שהיא בחינה ומדריגה

כמו שמופרשת ונבדלת,

שְׁאִינוּ יָכוֹל לְהַתְלַבֵּשׁ

תוֹךְ עֲלָמִין, – בתוך

העולמות, להיות להם

חיות פנימית מותאמת

למדריגתם, מִשּׁוּם דְּכָלֵא

קָמִיָּה בְּלֹא חֲשִׁיב, –

מפני שהכל לגבי יתברך

אינו נחשב לכולם, ואין

מדריגה זו יכולה להתלבש לפי ערך העולמות, כי אין

לעולמות שום ערך כלל לגבי מדריגה זו, אֵלֶּא בְּבִחִינַת

סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין, – המקיפה כל העולמות ומשפיעה בהם

בהיותה למעלה מעלה במדריגה מהם, הוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן

~ יום רביעי כ"ז תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, ומאחר שהתפלה היא... עד עמ' 198, עילאה).

רַבֵּנוּ, אֵין עוֹמְדִין לְהַתְפַּלֵּל אֵלֶּא מִתוֹךְ שְׂמִיחָה". – כלומר, שתיכף ומיד עליו לעבור ממצב של מרירות למצב של שמחה, שלמרות שבתחילה צריכה להיות ההכנה לתפלה במרירות, הרי בעמדו להתפלל, עליו להיות במצב של שמחה,

וְעִכְשָׁו בְּדוֹר יְתוֹם

הַזֶּה, שְׁאֵין הַכֹּל יְכוּלִין

לְהַפְּדָא לָבָם כְּרָגַע מִן

הַקָּצָה, – אל הקצה,

ממרירות לשמחה, כך

שלמרות שרגע לפני כן

היה במרירות, יעבור מיד

לשמחה, אֲזֵי עֲצָה

הַיְעוּצָה, – לכן היא,

לְהַקְדִּים בְּחִינַת

'תְּשׁוּבָה תַתָּא' –

ב'תקון חצות' בְּנוֹכַח

לְעִיל. – שהזמן המסוגל לחשבון הנפש ולהתבוננות המביאה

להכנעה ול"לב נשבר" – הוא ב'תיקון חצות'¹². וְכִי

שְׁאִיאֲפָשֶׁר לוֹ – לערוך "תיקון חצות", בְּכָל לַיְלָה¹³ –

ומאחר שהתפלה היא בְּחִינַת 'תְּשׁוּבָה עֲלָא' – צָרִיךְ לְהַקְדִּים לְפָנֶיהָ בְּחִינַת 'תְּשׁוּבָה תַתָּא'. – הענין של הכנעה ו"לב נשבר", כפי שהסביר לעיל. וְזֶהוּ שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְרַבְנֵם לְבָרְכָה בְּמִשְׁנָה⁸: "אֵין עוֹמְדִין לְהַתְפַּלֵּל

אֵלֶּא מִתוֹךְ כְּבֹד

רַאשׁ, וּפְרַשׁ רַשׁ"י –

"הַכְנָעָה", – שהאדם

שבור ונכנע בתוכו, וְהִיא

בְּחִינַת 'תְּשׁוּבָה תַתָּא'

לְעוֹרֵר – על עצמו,

רַחֲמִים בְּנוֹכַח־לְעִיל, –

בפרק ז' ובפרק ח',

וּבְדִילֵיף הָתָם בְּגִמְרָא⁹

מְקָרָא, – כפי שלומדת

הגמרא שם מפסוק,

דְּבָרֵינוּ¹⁰: – שכתוב

בחנה: "וְהִיא מֵרַת נִפְשָׁה". – והתפללה להקב"ה. הרי, שכדי

להתפלל להקב"ה זה צריך להיות על-ידי הכנעה של נפש מרה,

ענינה של "תשובה תתאה". אֲכֹן, בְּבִרְיָתָא שָׁם¹¹: "תָּנוּ

7. תהלים פו, ד. 8. ברכות דפ"ה (ל, ב). 9. ל, ב. 10. ש"א א, י. 11. לא, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה לעיל פ"ו".

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איתא הבי' ע"ז בקונ' התפלה פי"א דהיינו דוקא בצדיקים גדולים כו' אבל בשאר כל אדם אי"צ

על-כּל-פּנים לא יפּחת – בעבודת "תיקון חצות", מַפְעֵם אחת בַּשבּוע, לַפְּנֵי יוֹם הַשַּׁבָּת, בְּנוֹדֵעַ לַיּוֹדְעִים, שֶׁהַשַּׁבָּת הִיא בְּחִינַת 'תְּשׁוּבָה' עֲלֵאָה, וְשִׁבְתָּ – אוֹתִיּוֹת תִּשְׁ"ב אֲנוֹשׁ¹⁴, – הרי ששבת היא ענין התשובה, ואיזו תשובה היא שבת? – בחינת "תשובה עילאה", בִּשְׁפָתָהּ הִיא עֲלִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת לְמִקְדָּם כּו', – והיא גם זמן עליית הנשמה למקורה בענין התשובה, וּבְפֶרֶט תְּפִלוֹת הַשַּׁבָּת, – שגם בימות החול בְּנוֹכַרְלֵעִיל – אִזִּי "שׁוּבָה אֵלֶי" בְּתִשְׁבּוּבָה עֲלֵאָה):

אגרת התשובה

לו בכל לילה עכ"פ לא יפחות מפעם א' בשבוע לפני יום השבת כנודע ליודעים שהשבת היא בחי' תשובה עילאה ושבת אוֹתִיּוֹת תִּשְׁ"ב אנוש כי בשבת היא עליות העולמות למקורם כו' ובפרט תפלות השבת ור"ל. (ובזה יובן מ"ש שובה אלי כי גאלתיך פי' כי מאחר שמחיתי כעב פשעך היא העברת הסט"א וגאלתיך מן החיצונים בהתעוררות רחמים עליונים באתערותא דלתתא בתשובה תתאה כנ"ל אזי שובה אלי בתשובה עילאה):

~ יום חמישי כ"ח תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 198, פרק יא ואמנם... עד עמ' ק, לאין קץ.

פֶּרֶק יא. בפרק הקודם, פרק י', הסביר רבנו הזקן, כיוון שתפלה היא ענין "תשובה עילאה", יש להקדים לפני התפלה הענין של "תשובה תתאה", שהיא הכנעה ו"לב נשבר", הבאה מצד חשבון הנפש והתעוררות רחמים על נפשו. כפי שהמשנה אומרת "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש", שלפי פירוש רש"י, הכוונה ל"הכנעה", שהיא "תשובה תתאה"; אך, כברייאא כתוב, שתפלה צריכה להיות מתוך שמחה, "אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה", וכיוון שבזמננו אנו, לא כל אחד יכול לעבור תיכף ומיד מהכנעה ולב נשבר לשמחה – הרי העצה היעוצה היא, לעסוק ב"תשובה תתאה" בזמן אחר – כמו ב"תיקון חצות", שישמש כהכנה לתפלה; ואילו בשעת התפלה תשרור בו ענין השמחה הנדרשת בתפלה. בפרק הנוכחי, אומר רבנו הזקן, שלמרות האמור לעיל, אפשר הדבר שתהיינה שתיהן יחדיו, הכנעה ולב נשבר מ'תשובה תתאה' והשמחה של העבודה להקב"ה בתפלה – שהרי, למרות שהן שתי תנועות הפכיות בנפש, מרירות ושמחה, בכל זאת, כשהן באות משתי סיבות נפרדות, יכולות הן להיות יחד, במיוחד בענין זה, כשהשברון עצמו משמש גורם לבטחון, שהקב"ה יסיר את הסיבה לשברון הלב, כלומר,

הקב"ה מחל לו – דבר שהוא כשלעצמו מביא לשמחה. ואמנם, להיות – כדי שיהיו בלבו ההכנעה, – ושברון הלב, הִיא בְּחִינַת 'תְּשׁוּבָה תַתְּאָה' בְּנוֹכַרְלֵעִיל, וְגַם הַשְׁמָחָה בָּהּ, – וכן השמחה מעבודתו את הקב"ה הנדרשת בעבודת התפלה, תהיינה שְׁתֵּיהֶן בְּיַחַד – לא שתהיינה בשני זמנים נפרדים, ההכנעה ו"תשובה תתאה" בשעת "תיקון חצות", והשמחה בשעת התפלה, אלא בשעת התפלה עצמה תהיינה שתיהן יחד, בְּכָר מִלְתָּא אַמּוּרָה – הדברים אמורים כבר בְּלִקְוֹטֵי אֲמָרִים – בספר ה"תניא" חלק ראשון, סוף פֶּרֶק לר', – שכיוון שהמרירות ו"לב נשבר" שלו באים מצד מצב גופו ונפשו הבהמית, והשמחה באה מצד הנשמה – הנפש האלקית והניצוץ האלקי המלוכשים בו להחיותו, הרי כיוון שהן באות משתי סיבות נפרדות – יש באפשרות שתי התנועות (תנועת המרירות ו"לב נשבר" ותנועת השמחה) להיות יחד. כִּמּוֹ שֶׁבְּתוֹב בְּיָהֳרַי תְּקַדּוּשִׁי: "חֲדָתָהּ תִּקְוָא בְּלִבָּאֵי מַסְטְרָא דָא וְכו'". – שמחה תקועה בלבי מצד זה, ובכיה מהצד השני, את זאת אמר ר' אלעזר ברבי שמעון כששמע מאביו סודות התורה בענין חורבן בית המקדש, היתה בשעת מעשה בלבו בכיה

להיות בכל לילה כו'.¹⁴ תורת נתן (למהר"ש) בסופו. ¹⁵ ישעיה מד, כב. ¹ ח"ב רנה, א.

בְּלֵל, מֵאַחַר שֶׁבִקְשָׁנוּ "סֵלַח לָנוּ" "מַחֵל לָנוּ", – וְדַאי
הַדְּבַר שֶׁהִקְבֵּה מוֹחֵל לָנוּ, וְאֵלּוּ לֹא הָיִינוּ חוֹזְרִים
וְחוֹטְאִים – הָיִינוּ נִגְאָלִין מִיָּד, כְּמוֹ שֶׁאֲנוּ מְבַרְכִין:
"בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל". – שֶׁהִקְבֵּה גּוֹאֵל אֶת בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל, כִּי אַחֲרֵי תְּשׁוּבָה
וּמַחִילָה, בָּאָה הַגְּאוּלָּה
מִיָּד. וְאִם מִדּוּעַ אֵין
הַגְּאוּלָּה בָּאָה בְּפוּעֵל? –
הִרִי זֶה מִפְּנֵי חַוּוּרִים
וְחוֹטְאִים. וְהִרִי אֶפְלוּ
בְּמַדְתַּת בְּשֶׁר־וּדֵם בֶּן,
שֶׁצָּרִיד הָאָדָם לִמְחֹל
תִּכְפָּה וּמִיָּד שֶׁמִּבְקָשִׁים
מִמֶּנּוּ מַחִילָה, וְלֹא יֵהָא
אֲכֹזְרֵי מִלְּמַחֵל, – אֵלּא
עֲלִיו לִמְחֹל מִיָּד, וְאֶפְלוּ
בְּקוּטֵעַ יָד חֲבִירוֹ, –
וּמִבְקֵשׁ מַחִילָה מִחֲבִירוֹ
– עַל חֲבִירוֹ לִמְחֹל לוֹ,
בְּדֹאֵיתָא – כְּאִמּוֹר
בְּגִמְרָא בְּסוֹף פֶּרֶק ח
דְּבִבְאִי קִמָּא,¹ וְאֵם
בְּקֵשׁ מִמֶּנּוּ ג' פְּעָמִים
וְלֹא מַחֵל לוֹ – שׁוֹב
אֵין צָרִיד לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ,
וְהַגְּבֻעֹנִים שֶׁבִקְשָׁה דְּוֹד
הַמֶּלֶךְ עֲלִי־הַשְּׁלוֹם

מֵהֶם מַחִילָה בְּעֵד שְׁהִמִּית אֶת הַגְּבֻעֹנִים, וְלֹא
רָצוּ לִמְחֹל – גִּזְרֵי דְּוֹד עֲלֵיהֶם שְׁלֹא יִבְאֻ בְּקֶהֱל ה',
שֶׁהֶם רְחֻמָּנִים וְכוּ', – שְׂכִינֹן שֶׁחֲסִרָה לַגְּבֻעֹנִים הַרְחַמְנוֹת
וְלֹא רָצוּ לִמְחֹל, אֵין הֶם שִׁיכִים לִקְהֵל ה', בְּדֹאֵיתָא – כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב בְּפֶרֶק ח דְּיִבְמֹת.² – וְאֵם כֵּךְ הַדְּבַר בְּמַדְתּוֹ שֶׁל
אָדָם, שֶׁעֲלִיו לִמְחֹל כְּשֶׁמִּבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה, הִרִי וּבְמַדְתַּת
הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא, עַל־אַתְתָּה־בְּמַה־וּבְמַה לְאֵין קִין. –
שֶׁהוּא מוֹחֵל כְּשֶׁמִּבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה.

וּשְׁבִרֹן לֵב מִגּוּדֵל הַחוּרְבָן (שִׁזָּה עֵתָה נֹדַע לוֹ גּוּדֵל הַחוּרְבָן)
וּמִצַּד שְׁנֵי הֵיטָה בּוֹ שִׁמְחָה מִסּוּדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְגַּלְלוּ לוֹ. הִרִי
שִׁבְשֻׁעָה שִׁישְׁנֵן שְׁתֵּי סִיבוֹת שׁוֹנוֹת, יְכוּלוֹת שְׁתֵּי הַתְּנוּעוֹת,
חֲדוּה וּבִכִּיָּה, לִהְיוֹת יַחַד. וּבְצִירוֹף עוֹד הָאֱמוּנָה וְהַבְּטָחוֹן,

– וְכִשְׁמַצְטְרִים לִכְךָ
הָאֱמוּנָה וְהַבְּטָחוֹן דִּלְהֵלן
כְּוֹדָאֵי שִׁישְׁנָה שִׁמְחָה
לְהֵיוֹת נְכוּן לְבוֹ בְּמִוֶּחֶ
בָּה', כִּי חֲפִיץ חֶסֶד
הוּא, וְחֲנוּן וְרַחוּם וְיָבֵ
לְסַלֵּחַ, תִּכְפָּה וּמִיָּד
שֶׁמִּבְקָשׁ מַחִילָה
וּסְלִיחָה מֵאֲתוֹ יִתְפָּרֵד
(כְּרִב רְחֻמִּיָּד מֵחָה
פְּשָׁעֵי)², – "כְּבִסְנִי
מִהֲרִנִּי"³, – מַחֲטָאֵי,
"וְכָל עֲוֹנוֹתֵי מִחָה
וְכוּ"⁴, – כָּל הַבְּקָשׁוֹת
הֵלְלוּ – מוֹחֵל לוֹ הִקְבֵּה
מִיָּד, כִּי שׁוֹם סִפֵּק
וּסִפֵּק־סִפֵּקָא בְּעוֹלָם. –
אֵם הִקְבֵּה מוֹחֵל לוֹ,
אֵלּא כְּוֹדָאֵי הוּא מוֹחֵל
לוֹ, וְכְּמוֹ שֶׁאֲנוּ מְבַרְכִין
בְּכָל תַּפְּלַת יִי"ח –
תַּפְּלַת "שְׁמוּנָה עֶשְׂרֵה",
תִּכְפָּה – מִיָּד לֵאחֹר,

שֶׁמִּבְקָשִׁים "סֵלַח לָנוּ כּוּ" – הִרִי מִיָּד לֵאחֹר שֶׁמִּבְקָשִׁים
"סֵלַח לָנוּ", אֹמְרִים: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' חֲנוּן הַמִּרְחָבָה
לְסַלֵּחַ", – מְבַרְכִים מִיָּד עַל סְלִיחָתוֹ וּמַחִילָתוֹ שֶׁל הִקְבֵּה,⁵
וְהִרִי – הַדִּין הוּא: סִפֵּק בְּרִכּוֹת לְחֶקֶל, – וְלֹא לִבְרֵךְ,
מִשּׁוֹם חֲשֵׁשׁ בְּרִכָּה לְבִטּוֹלָה.⁶ – שֶׁלֹּכֵן, אֵם אָדָם מִסּוּפֵק
אֵם עֲלִיו לִבְרֵךְ בְּרִכָּה מִסּוּיִימַת אוֹ לֹא, עֲלִיו לְהַקֵּל וְלֹא לִבְרֵךְ.
וְאֵם הִיָּה עֲדִיין סִפֵּק אֵם הִקְבֵּה מוֹחֵל אוֹ לֹא, כִּיִּצַּד נִיתֵן
לִבְרֵךְ "חֲנוּן הַמְּרַבָּה לְסַלּוֹחַ"? אֶלּא אֵין כָּאֵן שׁוֹם סִפֵּק

אגרת התשובה

וְכוּ' וּבְצִירוֹף עוֹד הָאֱמוּנָה וְהַבְּטָחוֹן לְהֵיוֹת נְכוּן לְבוֹ בְּמִוֶּחֶ
בָּה' כִּי חֲפִיץ חֶסֶד הוּא וְחֲנוּן וְרַחוּם וְרַב לְסַלּוֹחַ תִּכְפָּה
וּמִיָּד שֶׁמִּבְקֵשׁ מַחִילָה וּסְלִיחָה מֵאֲתוֹ ית' (כְּרִיב רְחֻמִּיָּד
מִחָה פְּשָׁעֵי כְּבִסְנִי מִהֲרִנִּי וְכָל עֲוֹנוֹתֵי מִחָה וְכוּ') בְּלִי
שׁוֹם סִפֵּק וּסִפֵּק בְּעוֹלָם. וְכְּמוֹ שֶׁאֲנוּ מְבַרְכִין בְּכָל
תַּפְּלַת יִי"ח תִּכְפָּה שֶׁמִּבְקָשִׁים סֵלַח לָנוּ כּוּ' בְּרוּךְ אַתָּה ה'
חֲנוּן הַמְּרַבָּה לְסַלּוֹחַ וְהִרִי סִפֵּק בְּרִכּוֹת לְהַקֵּל מִשּׁוֹם
חֲשֵׁשׁ בְּרִכָּה לְבִטּוֹלָה אֵלּא אֵין כָּאֵן שׁוֹם סִפֵּק כָּלֵל
מֵאַחַר שֶׁבִקְשָׁנוּ סֵלַח לָנוּ מַחֵל לָנוּ. וְאֵילוּ לֹא הָיִינוּ
חוֹזְרִים וְחוֹטְאִים הָיִינוּ נִגְאָלִין מִיָּד כְּמוֹ שֶׁאֲנוּ מְבַרְכִין
בְּאִי גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל. וְהִרִי אֶפְ' בְּמַדְתַּת ב"ו כֵּן שֶׁצָּרִיד
הָאָדָם לִמְחֹל תִּכְפָּה וּמִיָּד שֶׁמִּבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה וְלֹא
יֵהָא אֲכֹזְרֵי מִלְּמַחֵל וְאֶפְ' בְּקוּטֵעַ יָד חֲבִירוֹ כְּדֹאֵי
בְּגִמְ' בְּסִפֵּק דְּב"ק. וְאֵם בִּיקֵשׁ מִמֶּנּוּ ג' פ' וְלֹא מַחֵל
לוֹ שׁוֹב אֶ"צ לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ. וְהַגְּבֻעֹנִים שֶׁבִיקֵשׁ דּוֹד
הַמֶּלֶךְ ע"ה מֵהֶם מַחִילָה בְּעֵד שְׁאוּל שְׁהִמִּית אֶת
הַגְּבֻעֹנִים וְלֹא רָצוּ לִמְחֹל גִּזְרֵי דְּוֹד עֲלֵיהֶם שְׁלֹא יִבְאֻ
בְּקֶהֱל ה' שֶׁהֶם רְחֻמָּנִים וְכוּ' כְּדֹאֵי בְּפ"ח דִּיבְמֹת.
וּבְמַדְתַּת הַקְּדוּשָׁה עֲאכ"ו לְאֵין קִין.

2. תהלים נא, ג. 3. ע"פ תהלים שם, ד. 4. שם, יא. 5. ברכות לג, א. 6. צב, א. 7. שמואל א פכ"א. 8. עח, ב ואילך.

~ יום שישי כ"ט תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ק, ומה שמשבחים ומברכים... עד עמ' 200, היא מיד.

חוזר ומתודה עליהם ביום הפורים בשנה הפאה, וכן לעולם. ו"בכל שנה ושנה" לאו דוקא, אלא כמורכב בכל יום ויום שלש פעמים, מברכים: "ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלח"; – על המחילה שהקב"ה מוחל אז,

וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה:

תפלה כנגד תמידין תקנוה, ותמיד של שחר היה מכפר על עבירות הלילה, ותמיד של בין הערבים – היה מכפר, על – עבירות, של יום, וכן מדי יום ביום לעולם; – היתה המחילה שמחל הקב"ה על העבירות על-ידי קרבן התמיד (ועתה על-ידי תפלה ותשובה). אך, במה מתבטא ההבדל בין המחילה שבכל יום, למחילה של יום כיפור, שאנו אומרים "מעביר אשמותינו בכל שנה ושנה" – המוסב על יום כיפור? – אלא שיום הפורים מכפר על עבירות חמורות.

ותמיד, שהוא קרבן עולה, מכפר על מצות-עשה בלבד, וכן – גם, התפלה בזמן הזה – כשאר אפשרות להקריב קרבנות, עם התשובה, – שבשעת התפלה, תפלה היא הרי במקום קרבנות התמיד – היא גם כן מכפרת רק על מצות-עשה בלבד, כנגד לעיל. – שבשעת התפלה מברכים "חנון המרבה לסלוח" – על המחילה שמוחל אז הקב"ה. ואין זה – ענין של "אחטא ואשוב", – שחכמינו ז"ל אומרים¹¹ על האומר כך: "אין מספיקין בידו לעשות תשובה", שלכאורה קשה: אם שלש פעמים ביום אומרים "חנון המרבה לסלוח" מפני שעושים אז תשובה, ובינתיים ישנו שוב ענין החטאים, הרי שהוא עוסק תמיד בחטא ובתשובה על החטא? כי – "אחטא ואשוב", תינו דוקא שבשעת החטא היה יכול לכבש יצרו, אלא שפוסק

ומה שמשבחים ומברכים את ה' "חנון המרבה לסלח" – כל השבחים שמשבחים בהם את הקב"ה ב"שמונה עשרה" הם הרי דברים שרק הקב"ה עושה אותם ולא האדם, ואם משבחים את הקב"ה שהוא "מרבה לסלוח", הרי הכוונה היא גם שרק הוא עושה כך; וכיוון שאנו אומרים, שגם מדתו של אדם היא כך, שעליו לשלוח, למחול כשמבקשים ממנו מחילה, איזה שבח יש בכך להקב"ה? – אלא, השבח להקב"ה מתבטא בכך שהוא "המרבה" – לסלוח, דיקא, – דוקא, וכמו שכתוב בעזרא: "ורב לסלח", דהינו שפמדת פשר-ידם, אם יחטא איש לאיש ובקש ממנו מחילה ומחל לו ואחר-כך חזר לסורו – וחטא שוב כנגדו, קשה מאד שימחל לו שנית, ומכל-שכן בשלישית ורביעית, – אם מחל לו והוא שוב חטא נגדו, בודאי שקשה הרבה מאד למחול לו שוב בפעם השלישית ובפעם הרביעית. אבל פמדת

את ה' חנון המרבה לסלוח המרבה דייקא וכמ"ש בעזרא ורב לסלוח. דהיינו שבמדת ב"ו אם יחטא איש לאיש וביקש ממנו מחילה ומחל לו ואח"כ חזר לסורו קשה מאד שימחול לו שנית ומכ"ש בשלישית ורביעית. אבל במדת הקב"ה אין הפרש בין פעם א' לאלף פעמים כי המחילה היא ממדת הרחמים ומדותיו הקדושות אינן בבחי' גבול ותכלית אלא בבחי' א"ס כמ"ש כי לא כלו רחמיו. ולגבי בחי' א"ס אין הפרש כלל בין מספר קטן לגדול דכולא קמ"ו כלא ממש חשיב ומשוה קטן וגדול וכו'. ולכן מעביר אשמותינו בכל שנה ושנה וכל החטאי שמתוודים בעל חטא מדי שנה אף שחזר ועבר עליהם חוזר ומתודה עליהם ביוה"כ בשנה הבאה וכן לעולם. ובכל שנה ושנה לאו דוקא אלא כמו כן בכל יום ויום ג"פ מברכי' בא"י חנון המרבה לסלוח וכמארו"ל תפלה כנגד תמידין תקנוה. ותמיד של שחר ה' מכפר על עבירות הלילה ותמיד של בין הערביים על של יום וכן מדי יום ביום לעולם. אלא שיוה"כ מכפר על עבירות חמורות. והתמיד שהוא קרבן עולה מכפר על מ"ע בלבד. וכן התפלה בזמן הזה עם התשובה כנ"ל. ואין זה אחטא ואשוב. כי היינו דוקא שבשעת החטא היה יכול לכבש

הקדוש-ברוך-הוא אין הפרש בין פעם אחת לאלף פעמים, כי המחילה – שמוחל הקב"ה, היא פמדת הרחמים, – של הקב"ה, ומדותיו הקדושות – של הקב"ה, אינן בבחינת גבול ותכלית, אלא בבחינת אינסוף, – בלי גבול ותכלית, כמו שכתוב: "כי לא כלו רחמיו", – שמדת הרחמים של הקב"ה היא בלי סוף. ולגבי בחינת אינסוף אין הפרש כלל בין מספר קטן לגדול, דכלא קמיה בלא ממש חשיב, – כי לפניו הכל נחשב לכלום, ומשוה קטן וגדול וכו'. – הרי שאין הבדל כלל אם שהוא מוחל בפעם הראשונה או הרבה פעמים, ולכן "מעביר אשמותינו בכל שנה ושנה", וכל החטאים שמתוודים עליהם, ב"על חטא" מדי שנה, אף שחזר ועבר עליהם –

9. איכה ג, ב. 10. ברכות כו, א. 11. יומא פה, ב.

שִׁמְכָּשִׁים בְּכָל יוֹם: "סֵלַח לָנוּ" – אָנוּ מְקַדִּימִין לְבָקֶשׁ:
 "וְהַחֲזִירְנוּ בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ", – שֶׁהַתְּשׁוּבָה תִּהְיֶה
 שְׁלֵמָה, דְּהֵינּוּ שְׁלֵא נָשׁוּב עוֹד לְכִסְלָה, – שֶׁלֹּא נַחְטָא עוֹד,
 וְכֵן בְּיוֹם-הַכְּפוּרִים מְבַקְשִׁים: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שְׁלֵא
 אֶחָטָא עוֹד" – הִרִי שְׁאִין

הוא סומך על התשובה,
 באופן שתגרום לו לחטוא
 – ולכן "מִסְפִּיקִין", – מעניקים
 ומעניקים לו ההזדמנות
 לחזור בתשובה, כְּמֵאֲמַר
 רַבּוֹתֵינוּ: "וְכִרְוֵנָם
 לְבִרְכָּהּ"¹²: "הֵבָא לְפָנֶיךָ
 מְסִיעִין אוֹתוֹ" –
 "הֵבָא" דִּיקָא, – דוקא,
 לשונם של חכמינו ז"ל
 "הבא לטהר" מדויק

הוא, והכוונה היא מִיד שְׁבָא – לעשות תשובה – עוזרים לו
 מיד, וְאִי לֹאֲתָא, גַּם הַסְלִיחָה וְהַמְחִילָה הִיא מִיד.

בְּלִבּוֹ עַל הַתְּשׁוּבָה, – שִׁיעֶשֶׂה לֵאחֲרֵי מֶכֶן, וּבִגְלַל זֶה אֵין
 הוּא כּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ הָרַע וְחוֹטֵא, וְלִכֵּן הוּאִיל וְהַתְּשׁוּבָה
 גּוֹרֶמֶת לוֹ לְחֵטָא – שֶׁהִרִי הוּא סוֹמֵךְ עַל הַתְּשׁוּבָה, וְלִכֵּן הוּא
 חוֹטֵא, "אֵין מְסִפִּיקִין וְכוּ". – בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְאֵפֹא גַּם

זאת – בשעה שהוא
 סומך על תשובתו
 המאוחרת, וזה גורם לו
 לחטוא, הִרִי, "אֵין
 מְסִפִּיקִין" דִּיקָא, –
 חכמינו ז"ל משתמשים
 בלשון "אֵין מְסִפִּיקִין"
 דוקא, שלא עוזרים לו
 בכך, עַל-יְדֵי מִתֵּן
 אפשרות לעשות תשובה,
 אֲבָל אִם דָּחַק וְנִתְחַזַּק
 וְנִתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ וְעָשָׂה
 תְּשׁוּבָה – מְקַבְּלִין
 תְּשׁוּבָתוֹ. – כל האמור הוא בשעה שישנו הענין של "אחטא
 ואשוב", כי בשעת החטא הוא סומך על התשובה, אֲבָל אָנוּ

אגרת התשובה

יצרו אלא שסומך בלבו על התשובה ולכן הואיל
 והתשובה גורמת לו לחטוא אין מספיקין וכו'. ואף
 גם זאת אין מספיקין דייקא. אבל אם דחק ונתחזק
 ונתגבר על יצרו ועשה תשובה מקבלין תשובתו. אבל
 אנו שמבקשים בכל יום סלח לנו אנו מקדימין לבקש
 והחזירנו בתשובה שלימה לפניך דהיינו שלא נשוב
 עוד לכסלה וכן ביוה"כ מבקשים יהי רצון מלפניך
 שלא אחטא עוד מספיקין ומספיקין כמארו"ל הבא
 לטהר מסייעין אותו הבא דייקא מיד שבא ואי לזאת
 גם הסליחה והמחילה היא מיד.

הוא, והכוונה היא מִיד שְׁבָא – לעשות תשובה – עוזרים לו
 מיד, וְאִי לֹאֲתָא, גַּם הַסְלִיחָה וְהַמְחִילָה הִיא מִיד.

~ שבת קודש א' מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 200, ומ"ש וחמאתי... עד עמ' קא, פשעיו.

ממולי דוקא, כְּמוֹ: "וְאַתָּה תִּתְנַצֵּב מִנְּגִד"¹⁷, "מִנְּגִד סָבִיב
 לְאַהֲלֵי מוֹעֵד יַחְנוּ"¹⁸, וּפִרְשׁ רַש"י – "מִרְחֻק". – כִּי,
 שֶׁהַכּוֹנוֹנָה הִיא, שֶׁמֵּרְחֻק, בִּמְחַשְׁבֶּתוֹ, יִזְכּוֹר תְּמִיד עַל חֲטָאוֹ.
 וְהַמְכּוֹן, – וְהַכּוֹנוֹנָה בְּכֵן הִיא רַק לְבִלְתִּי רוּם לְבָבוֹ,
 וְלִהְיוֹת שְׁפֵל רוּחַ בְּפָנֶי
 כָּל הָאָדָם, כְּשִׁיחִיָּה
 לְקִרְוֵן בֵּין עֵינָיו שְׁחָטָא
 נִגְדֵי ה'. – בּוֹדָאֵי שֶׁלֹּא
 ירום לבבו, ויהיה שפל
 רוח בפני כל אדם (כפי
 שמוסבר בפרק ל', בחלק
 הראשון, שגם לגבי קל
 שבקלים הוא יכול להיות
 שפל רוח, בהתבוננו
 במעמדו ובמצבו של
 אותו קל שבקלים

ובמעמד ובמצב שלו). ולא זו בלבד, שהזכרון מרחוק של
 חטאיו, לא ישפיע עליו עצבות, אלא אדרבה, זה יעזור לו
 להיות בשמחה, שכן – וְאִדְרָבָה, לְעֵנֵן הַשְׁמָחָה יוֹעִיל

וְמָה שְׁכַתּוֹב¹³: "וְחֲטָאֵי נִגְדֵי תְּמִיד" – אֵין הַמְכּוֹן
 לְהִיּוֹת תְּמִיד עֶצֶב נִבְזָה חֲסִי-שְׁלוֹם, – לִהְיוֹת שְׂרוֹי
 בַּעֲצוּבֹת תְּמִידִית מִפֶּאת חֲטָאֵי, דִּיקָא כְּתִיב בְּתִרְיָה¹⁴: –
 שֶׁהִרִי כָּתוּב לֵאחֲרֵי מֶכֶן: "תִּשְׁמִיעֵנִי שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה וְגו' וְרוּחַ
 נְדִיבָה תִּסְמְכֵנִי וְגו'"¹⁵,
 וּמִשּׁוֹם שְׁצִירָף לְהִיּוֹת
 כָּל יָמָיו בְּתַשׁוּבָה
 עֲלֵאָה, שְׁהִיא –
 הַתְּנוּעָה שֶׁל "תְּשׁוּבָה
 עֲלֵאָה" הִיא בְּשִׁמְחָה
 רַבָּה בְּנִזְכָּר-לְעִיל. –
 הִרִי מָה שֶׁחֲכָמֵינוּ ז"ל
 אוֹמְרִים¹⁶ שְׁצִירָף אָדָם
 לִהְיוֹת "כָּל יָמָיו
 בְּתַשׁוּבָה", הַכּוֹנוֹנָה הִיא
 ל"תְּשׁוּבָה עֲלֵאָה"

הנעשית בשמחה גדולה, שלכן מבקשים "תִּשְׁמִיעֵנִי שְׁשׁוֹן
 וְשִׁמְחָה", לִהְיוֹת שְׂרוֹי בְּשִׁמְחָה מִתְּשׁוּבָה זוֹ, אֲלֵא – הַכּוֹנוֹנָה
 בְּמָה שֶׁכָּתוּב "וְחֲטָאֵי נִגְדֵי תְּמִיד" הִיא, "נִגְדֵי" דִּיקָא, –

12. שבת קד, א. יומא לח, ב. 13. תהלים שם, ה. 14. שם, י. 15. שם, יד. 16. ראה שבת קנג, א. 17. שמואל ב יח, יג. 18. במדבר
 ב, ב.

חֲרַפְתָּם וְאִין מְשִׁיבִים, עוֹשִׂים מֵאֲהָבָה וּשְׂמִיחִים בְּיִסּוּרִים וְכוּ', – עליהם אומר הכתוב²⁰: "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו". חכמינו ז"ל מונים כאן שלש מדריגות; אלה שנעלבים ואינם עולבים, הם מתרצים את עצמם, אבל אינם עולבים את הזולת;

שומעים חרפתם ואינם משיבים כלל; לא זו בלבד שאינם עולבים את מעליביהם, ואף אינם עונים להם כלל, אלא הם גם שמחים ביסורים שמייסרים אותם; מחמת שהם זוכרים, שהם חטאו

אי פעם, הם שמחים ביסורים המהווים כפרתם. וְכָל הַמַּעֲבִיר עַל מַדּוּתוֹ – מַעֲבִירִים לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו²¹:

זְכוּן הַחֲטָא בִּיתֵר שָׂאת, בְּכַדִּי לְקַבֵּל בְּשִׂמְחָה כָּל הַמַּאֲרָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת, בֵּין מִן הַשָּׁמַיִם, בֵּין עַל־יְדֵי הַבְּרִיּוֹת, בְּדַבָּר אִי בְּמַעֲשֵׂה – שמצערס אותו על־ידי דיבורים, או שעושים לו רע במעשים – יקבל כל זאת בשמחה,

בידעו שהוא חטא אי פעם, ובצער שמצערס אותו יש משום יסורים העוזרים לכפרתו. (וְזוֹ – זכרון החטא, עֲצָה טוֹבָה לְהַנְצִל מִכַּעֲס – על הזולת, וְכָל מִינֵי קְפִידָא וְכוּ'). – על הזולת, מפני שכשהוא זוכר שהוא

חטא, אֵין הוא כועס על מי שהעליב אותו. וְכַמֵּאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זְכוּנוֹם לְבִרְכָּה¹⁹: "הַנֶּעֱלָבִין וְאִינֶן עוֹלְבִין, שׁוֹמְעִים

19. שבת פח, ב. גיטין לו, א. 20. שופטים ה, לא. 21. ראש השנה יז, א.

המשן ביאור למס' עבודה זרה ליום שישי עמ' ב

1 מבארת הגמרא את הדרשה באופן אחר: אֵלֶּא כִּךְ הוּא הַהִיקֶשׁ, 2 מאבלי הגויים המותרים הם כָּמִים, מִה מִים שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנוּ מִבְּרִיתָן – 3 מצורתם הראשונה, אֵף אוֹכֵל שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה מִבְּרִיתוֹ הוּא הַמּוֹתֵר, 4 ואילו אוכל שבושל על ידי גוי השתנה מצורתו הראשונה, ואסור. 5 ולכן קליות שלא השתנו מצורתם הראשונה, מותרים. דוחה 6 הגמרא: אֵלֶּא מַעֲתָה, חִטִּין וּמִתְּנֵן הַעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, הִכִּי נָמִי דְאִסּוּרִין, 7 שהרי השתנתה צורתם מחיטים לקמח, וְכִי תִּיקָם הִכִּי נָמִי – ואם 8 תרצה לומר שאכן קמח שנטחן על ידי עובד כוכבים אסור, וְהַתְּנִיָּא 9 בברייתא חִטִּין וְעֶשְׂאֵן קָלִיּוֹת, תִּקְמָחִים וְהַפְּלָתוֹת שֶׁלָּהֶן – של עובדי 10 כוכבים, מוֹתְרִין. וּמוֹכַח שֶׁאֵין אִיסוּר בְּדַבָּר שֶׁהִשְׁתַּנָּה מִצּוּרְתוֹ 11 הראשונה. 12 מבארת הגמרא את הדרשה באופן אחר: אֵלֶּא כִּךְ הוּא הַהִיקֶשׁ, 13 כָּמִים, מִה מִים שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנוּ מִבְּרִיתָן עַל יְדֵי הָאוֹר (וְהַאֲשׁ), אֵף אוֹכֵל 14 שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה מִבְּרִיתוֹ עַל יְדֵי הָאוֹר מוֹתֵר, אֲבָל בְּבִישׁוֹל שֶׁהִשְׁתַּנָּה 15 המאכל על ידי האש, אסור. ולכן התירה הברייתא קמחים 16 וסלתות של עכ"ם, כִּינן שֶׁהִשְׁתַּנּוּ מִחִטִּין לְקַמַּח או סולת לא 17 נעשה על ידי האור. דוחה הגמרא: מִיָּדִי אוֹר כְּתִיב – וכי נאמר 18 בפסוק לשון אש, שמחמת כן אתה אומר שהאיסור הוא רק בדבר 19 שהשתנה על ידי האש.

1 הנהר לכו ותבטלו. 2 שנינו במשנה בכלל דברים של עובדי כוכבים האסורים באכילה 3 ומותרים בהנאה וְהַשְּׁלִקוֹת, והיינו דברים שהתבטלו על ידי 4 עובד כוכבים. 5 מבררת הגמרא: מִנְהֵי מִיָּלִי – מנין לנו דין זה, שבישולי עכו"ם 6 אסורים. אֵמֶר רַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא, אֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵמֶר קָרָא – נאמר 7 בפסוק בתוך דברי משה רבינו לסיחון מלך חשבון אוֹכֵל בִּכְכָּף 8 תִּשְׁבִּירֵנִי וְאֶכְלֵתִי וּמִים בִּכְכָּף תִּתֵּן לִי וְנִשְׁתִּיתִי (דברים ב כח), ויש 9 לדרוש שהיו ישראל רשאים לאכול ממאכלי העובדי כוכבים רק 10 ממינים שהם כָּמִים שהוזכרו בפסוק, וכך יש לדרוש, מִה מִים, שֶׁלֹּא 11 נִשְׁתַּנוּ עַל יְדֵי הַעוֹבֵדִי כּוֹכְבִּים, אֵף אוֹכֵל שֶׁהוֹתֵר הֵינּוּ רַק בִּאֻפֵּן 12 שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה, אֲבָל אִם בִּישַׁל הַעוֹבֵד כּוֹכְבִּים אֶת הַמֵּאכֵל הָרִי זֶה 13 שֵׁנִי, ואסור. 14 דוחה הגמרא: אֵלֶּא מַעֲתָה – לפי ביאור זה, חִטִּין וְעֶשְׂאֵן הַעוֹבֵד 15 כּוֹכְבִּים קָלִיּוֹת – ייבשם בתנור, הִכִּי נָמִי – האם תאמר גם בזה 16 דְאִסּוּרִין, כִּינן שהיה כאן שינוי. וְכִי תִּיקָם הִכִּי נָמִי – ואם תרצה 17 לומר שאכן הקליות אסורות, וְהַתְּנִיָּא בברייתא, חִטִּין וְעֶשְׂאֵן 18 קָלִיּוֹת, מוֹתְרִין, וּמוֹכַח שֶׁאֵין טַעַם הָאִיסוּר בְּבִישׁוֹלֵי עֲכוּ"ם מִחֲמַת 19 שהשתנו המאכלים.

לוח היום יום ...

יום ראשון	יום שלישי	כד תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיג-קיד. תניא: והנה יעקב . . . נאמר וכו'. מפתגמי הצ"צ: א פנימי איז, אז בעטען א ברכה אויף עבודה איז דאס אל ישעו בדברי הבל, און עס דארף זיין תכבד העבודה על האנשים.			
תרגום			
מפתגמי ה"צמח צדק": "פנימי" הוא – שלבִּקֵּשׁ בְּרָכָה עֲבוּר 'עֲבוּדָה' הָרִי זֶה "אַל יִשְׁעוּ בְּדִבְרֵי הַבֵּל", וְנַחוּץ שִׁיְהִיָּה "תִּכְבֵּד הָעֲבוּדָה עַל הָאֲנָשִׁים".			
יום שני	יום רביעי	כה תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מטות-מסעי, רביעי עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: פרק ז. ואולם . . . צו ונדכה כו'. אין חסידות איז פאראן צוויי זייער כאראקטעריסטישע אויסשפראכען: (א) א איד דערקענט ג-טליכקייט און פילט די איבערנאטירליכקייט און בעדארף אויף דעם קיין באוועזן ניט האָבען. (ב) א איד ניט ער וויל און ניט ער קען זיין אָפּגעריסען פון ג-טליכקייט. דער אמת איז אז די צוויי אויסשפראכען זיינען איין זאך: א איד דערקענט ג-טליכקייט און פילט דעם למעלה מן הטבע, דערפאר איז ניט ער וויל ניט ער קען זיין אָפּגעריסען פון ג-טליכקייט.			
תרגום			
בְּחִסְדוֹת יֵשׁ שְׁנֵי בְּטוּיִים מְאֹד אֶפְיָנִיִּים: (א) יְהוּדִי מְכִיר בְּאַלְקוֹת וְחָשׂ אֶת הָעַל-טִבְעִי וְאִינוֹ זָקוּק לְשׁוֹם הוֹכָחוֹת עַל כָּךְ. (ב) יְהוּדִי אִינוֹ רוֹצֵה וְאִינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת מְנַתֵּק מֵאַלְקוֹת. הָאֲמֶת הִיא, שְׁשְׁנֵי הַבְּטוּיִים חֵד הֵם: יְהוּדִי מְכִיר בְּאַלְקוֹת וְחָשׂ אֶת הַלְּמַעְלָה מִן הַטִּבֵּעַ, לְכֵן אִינוֹ רוֹצֵה וְאִינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת מְנַתֵּק מֵאַלְקוֹת.			
יום שלישי	יום חמישי	כו תמוז	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: מטות-מסעי, חמישי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: והאיך . . . בתשובה כנודע. אין לערנען איז די איבערגעגעבענקייט פון מענטשען צו א זאך, וועלכע ער וויל פארשטיין און פארשטייט. אין דאוונען איז די איבערגעגעבענקייט צו העכער ווי פארשטאנד.			

היום יום... קו
 אין לערנען תורה פילט זיך א איד ווי א תלמיד בא א רבי'ן, אין דאוונען –
 ווי א קינד בא א פאטער.

תרגום

בַּלְמוּד – הַתְּמָסְרוֹת הָאָדָם הֵיא לְדָבָר שֶׁהוּא חָפֵץ לְהִבִּין, וּמִבִּין. בַּתְּפִלָּה –
 הַהִתְמָסְרוֹת הֵיא אֶל הַנַּעֲלָה מִהֶהֱבֵנָה.
 בַּלְמוּד תּוֹרָה מְרָגִישׁ יְהוּדִי אֶת עֲצָמוֹ כְּתַלְמִיד בְּפָנֵי רַבּוֹ, בַּתְּפִלָּה – כִּבֵּן אֶצֶל
 אָבִיו.

ה'תש"ג

כז תמוז

יום ששי

יום
רביעי

שיעורים. חומש: מטות-מסעי, ששי עם פירש"י.
 תהלים: קכ"לד.
 תנאי: ואף מי . . . כנגד כולן.

אָחד מִהַעֲלוּיִים הַמִּפְרָסְמִים, בַּעַל כְּשָׁרוֹן גָּדוֹל וְעִמְקָן נִפְלָא, בָּא לְלִיאָזְנָא
 וְשָׁקַד בַּלְמוּד הַחֲסִידוֹת, וּבְגָדָל כְּשָׁרוֹנוֹתָיו רָכַשׁ לוֹ בְּמִשָּׁךְ זְמַן קָצֵר יָדִיעָה גְּדוֹלָה
 וּרְחֵבָה בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

בִּיחִידוֹת הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁנִּכְנַס לְרַבְּנוּ הַזֶּקֶן שָׁאַל: רַבִּי, מַה חֶסֶר לִי? וַיַּעֲנֵהוּ רַבְּנוּ
 הַזֶּקֶן: אֵין חֶסֶר לְךָ מְאוּמָּה, כִּי יֵרָא אֱלֹקִים אֶתָּה וּלְמַדְךָ, רַק צָרִיךְ אֶתָּה לְהוֹצִיא
 אֶת הַחֲמִץ שֶׁהוּא הִישׁוֹת וְגִסּוֹת הָרוּחַ, וּלְהַכְנִים מִצָּה שֶׁהוּא בְּטוֹל. וְכָלִי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ
 בּוֹ בִּישׁוֹת, שֶׁנִּדְמָה לוֹ שֶׁהוּא אוֹר, כְּגוֹן שְׁפוּדִין, שְׁדוּחִקִּין רַגְלֵי הַשְּׂכִינָה, דָּאִין
 אֲנִי וְהוּא יְכוּלִין לְדוֹר, צָרִיךְ לְבוֹן. וְהַלְבוֹן הוּא עַד שִׁיְהִיו הַנִּיצוּצוֹת דִּהְיוּרִים
 נִתְזִין וְנִכְלָלִין בְּהָאוֹר הָאֲמִתִּי.

ה'תש"ג

כח תמוז

שבת

יום
חמישי

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ מְנַחֵם אָב. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יוֹם הַתּוֹעֲדוֹת.
 הַפְּטוּרָה: שְׁמַעוּ – אֱלֹקֵיךְ יְהוָה. אִם תֵּשׁוּב – וְבוֹ יִתְהַלָּלוּ.
 שיעורים. חומש: מטות-מסעי, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: קלה-קלט.
 תנאי: פרק ח. והנה . . . למלכא וכו'.

לְכָל אֶחָד מִהַרְבֵּיִים [=הָאֲדָמוֹ"רִים] הָיוּ מֵאֲמָרִים קְבוּעִים בִּיחוד בְּשִׁבְלִי זֶה (לְטַהַר
 אוֹר הָעוֹלָם), אֲשֶׁר פָּעַם בְּשִׁתִּים אוּ בְּשִׁלָּשׁ שָׁנִים הָיוּ חוֹזְרִים עֲלֵיהֶם בְּרַבִּים. אֶחָד
 מִמֵּאֲמָרֵי רַבְּנוּ הַזֶּקֶן – "הַחֲלָצוֹ" שֶׁב־לְקוּטֵי תּוֹרָה בְּלִי הַהֲגָהוֹת. אֶחָד מִמֵּאֲמָרֵי
 אֲדָמוֹ"ר הָאֲמִצְעִי – "יָפָה שַׁעַת אַחַת", וְתִכְנֹנוּ עֲשֶׂרָה פְּרָקִים הָרֵאשׁוֹנִים דְּדַבּוּר־
 הַמִּתְחִיל "הִנֵּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹמֵר אֱלֹקֵי נִשְׁמָה" [ש]בְּסִפֵּר "דְּרַךְ הַחַיִּים". אֶחָד
 מִמֵּאֲמָרֵי הַ"צִּמְח צֶדֶק" – "מַה טָּבוֹ" שֶׁב־לְקוּטֵי תּוֹרָה". אֶחָד מִמֵּאֲמָרֵי אֲדָנִי אָבִי
 זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [מַהֲרַ"שׁ] – "מִי כְּמוֹכָה בְּאֵלִים". אֶחָד מִמֵּאֲמָרֵי אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי
 וְרַבִּי [הַרְשֵׁ"ב] – "וַיִּדְעַת הַיּוֹם", מֵאֲסָקוּאָ רַנ"ז.

יום
שישי

יום ראשון

כט תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קמ"ק.
תנאי: פרק ט. וביאור . . . דר"ה.

מִצְאוּ פֶתַח קַדְשׁ הַצֵּמַח צֶדֶק, וְתִכְנֶה, שֶׁהַחֲלִיט לִלְמַד בְּכָל יוֹם שֶׁשׁ
שָׁעוֹת בְּלִילָה בְּעִמּוּדָה נִגְלָה, וְתוֹדָה לַה' שְׁקִים וְעֹבֵר עַל שׁ"ס בְּבִלִי וִירוּשָׁלַיִם
וְאַרְבָּעָה חֲלָקֵי שְׁלֹחַן-עֲרוּךְ בְּעֵינֶיךָ.

שבת
קודש

יום שני

א מנחם אב, ראש חדר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: דברים, שני עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תנאי: פרק י. והנה . . . דומרה כנודע.

מַעֲלֵת הַמְּשִׁיחַ, שִׁיְהִיָּה עָנּוּ. דְּהִגֵּם שִׁיְהִיָּה בְּתַכְלִית הַגְּדִלוֹת, וְיִלְמַד תּוֹרָה עִם
הָאֲבוֹת וּמִשָּׁה רַבֵּנוּ עֲלִי-הַשְּׁלוֹם, בְּכָל זֶה יִהְיֶה בְּתַכְלִית הָעֲנָוָה וְהַבְּטוּל לִלְמַד גַּם
עִם אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים.

אגרות קודש

ב"ה, ח' תמוז, ה'תשח"י
ברוקלין, נ.י.

לבני ישראל אשר ב"גן ישראל" ובראש המדריכים
ההנהלה וכל המתעסקים שליט"א

שלום וברכה!

בנועם ובשמחה קבלתי הידיעה ע"ד פתיחת שני המחנות "גן ישראל" והמחנה היומי ביום
הבהיר חג הגאולה י"ב תמוז הבע"ל.

ויהי רצון שתהי' הפתיחה וההתחלה בשעה טובה ומוצלחת ולהמשיך ההצלחה והברכה
בכל עניני גן ישראל הגשמיים והרוחניים, אשר הא בהא תליא. וגן ישראל יתאים לשמו להעמיד
אילנות טובים נושאים פירות טובים ויקויים בהם הכתוב, יבא דודי (זה הקב"ה) לגנו - דירה
לו יתברך, על ידי השפעה טובה על חניכיו בהתמדה ושקידה בלימוד תורתנו תורת חיים וקיום
מצוותי' בהידור באור וחום חסידותי.

וזכות כל המשתדלים והמסייעים בזה והמדריכים בראשם - וכדרשת רז"ל על הכתוב
ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד - תעמוד להם ולכל בני ביתם ש"י בהמצטרך להם בגשמיות
וברוחניות.

בברכת הצלחה מופלגה.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ד תמוז ~

האם אפשר לפדות את הבן בכלי שאינו שוה בשוק חמישה סלעים?

בשוק חמש סלעים וקבלו הכהן בחמש סלעים – הרי בנו פדוי, ולא התנה זאת בכך שהכלי נחוץ לו (ומוכן לשלם עבור חמישה סלעים) ואז יכול לקבלו לפדיון!

וביאר אחרונים (ישועות יעקב י"ד סי' שה ס"ה, יד דוד ח"ב עמ' קפו):

לדעת הרמב"ם, כהן האומר שהכלי שמקבל לפדיון הבן שווה לו חמישה סלעים נאמן, אלא שלכתחילה אין לעשות כך שמא יחשדוהו שבאמת אינו שווה לו ואומר כן כדי שהאב יפדה את בנו על ידו. ומבאר רב אשי את הנהגתו של רב כהנא שקיבל לכתחילה סודר באומרו שהוא שווה לו חמישה סלעים (ובשוק מחירו פחות), כיון שהוא גדול בתורה ("גברא רבה") ולא יחשדו בו שאינו דובר אמת.

וכך פירשו את דברי הרמב"ם: משום מידת חסידות, לכתחילה אין לכהן לקבל כלי שאינו שוה בשוק חמש סלעים (אף אם יאמר 'בשבילי הוא שווה') כדי שלא יחשדו שאינו אומר אמת, אבל אם נתן האב את הכלי (שאינו שוה בשוק חמש סלעים) וקבלו הכהן בחמש סלעים, היינו שלצורכו הוא שווה סכום זה – "הרי בנו פדוי".

הלכות ביכורים פרק יא, הלכה ז: נתן לו כלי שאינו שוה בשוק חמש סלעים, וקבלו הכהן בחמש סלעים – הרי בנו פדוי.

מקור ההלכה בגמרא (קדושין ח, א): רב כהנא (שהיה כהן) קיבל לפדיון הבן סודר (לכיסוי הראש) ששווי פחות מחמישה סלעים, ואמר: בשבילי הוא שווה חמישה סלעים. והוסיף רב אשי: אדם כרב כהנא יכול להעריך שווי של הסודר לחמישה סלעים ולקבלו לפדיון הבן אף ששווי בשוק פחות, כיון שהוא אדם חשוב ולבישת הסודר מכבדת אותו (ראה רש"י שם), אבל אדם רגיל שהסודר לא נחוץ לו, אינו יכול להעריך את שווי מעל שווי השוק, ואם שווי בשוק פחות מחמישה סלעים, אינו יכול לקבלו לפדיון הבן.

וכתב הר"ן (קדושין ד, בדפי הרי"ף, הביאו בכסף משנה): משמעות הדברים היא שחפץ הנחוץ לכהן ומוכן לפעמים לשלם עליו חמישה סלעים, אף ששווי בשוק פחות מזה – יכול לקבלו לפדיון הבן, אבל חפץ שאין לו חשיבות לאף אדם ושווי פחות מחמישה סלעים, אין הכהן יכול לקבלו ולומר 'לי הוא שווה חמישה סלעים'.

ולפי זה, תמה על דברי הרמב"ם כאן "כלי שאינו שוה

~ יום שני כ"ה תמוז ~

האם הפסד ממון מתיר איסור?

שחייב אדם להפסיד כל ממונו כדי לא לעבור על איסור דאורייתא, כך גם לגבי איסור דרבנן. ולכן הנמצא במקום שאין בהישג יד אלא מאכלים האסורים מדרבנן, עליו לתת את כל ממונו עד שימצא דבר היתר. ואילו כאן מבואר שמשום הפסד ממון התירו לעבור על איסור שביעית מדרבנן. אך אפשר לדחות כי בהלכה זו מדובר על הפסד ממון שהיה נגרם לכלל הציבור ולכן חכמים התירו איסור שמיטה מדבריהם, אך במקום הפסד של יחיד, האיסור לא הופקע ואסור לעבור עליו אפילו אם יפסיד את כל ממונו (שבת הלוי ג, קנח).

ואמנם בדעת הרמב"ם אין לומר כן שהרי הוסיף על הדין המבואר בגמרא (של המס המוטל על בעלי השדות) וכתב "וכן מי שחפצו אנוס לעשות בשביעית... הרי זה עושה". ומפורש שאף

הלכות שמיטה ויובל פרק א, הלכה יא: משרבו האנסי, והטילו מלכי גוים על ישראל לעשות מוֹזְנוֹת לְחִילוּתֵיהֶם – הִתִּירוּ לְזַעַק לָהֶן בְּשָׁבִיעִית דְּבָרִים שְׁצָרִיכִין לָהֶן עֲבֹדָה מְלֵאכָה בְּלִבָּי, וְכֵן מִי שְׁכַפָּה אוֹתוֹ אֵינֶם לְעֹשֵׂת בְּשָׁבִיעִית בְּחֵנֶם, כְּמוֹ עֲבֹדַת הַמֶּלֶךְ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ – הֲרִי זֶה עוֹשֶׂה.

בטעם ההיתר נחלקו ראשונים. יש אומרים כי מאחר ומצות השמיטה בזמן הזה היא מדרבנן, התירו אותה מפני הפסד ממון שהיה נגרם לבעלי השדות אם לא היו זורעים אותן כדי לשלם את המס המוטל עליהם (רש"י סנהדרין כו, א). ויש אומרים שההיתר הוא מחמת פיקוח נפש, שמא לא יוכלו לפרוע את המס למלך ויהרגם (תוספות שם, בתירוצי הב').

ולפי הטעם הראשון, התירו לעבור על איסור מדרבנן משום הפסד ממון, לא כדעת הרדב"ז (שו"ת ח"ד, קמה) שכשם

חכמים לעבור על איסורים מדבריהם לצורך שמירת היחסים התקינים עם השלטון. ובכך מבואר החילוק בין שתי הדוגמאות שהביא הרמב"ם שבמקרה הראשון ההיתר הוא משום 'שלום מלכות', ובמקרה השני ההיתר הוא מחמת פיקוח נפש (שור"ת משיב דבר ב, ג).

במקום הפסד של יחיד התיירו. אך עדיין אין מכך ראייה גמורה, כי יתכן שהרמב"ם סובר כדעה השניה שההיתר הוא משום פיקוח נפש ולא משום הפסד ממון (שבט הלי שם). ויש שביארו כי טעם ההיתר כאן אינו משום הפסד ממון ואף לא משום פיקוח נפש אלא משום 'שלום מלכות', והתיירו

~ יום שלישי כ"ו תמוז ~

ראש השנה לענין קדושת פירות שביעית

בשבט של שנת השמיטה, אין בהם קדושת שביעית וצריך להפריש מהם תרומות ומעשרות. וה'פאת השולחן' (סי' כב ס"ק יד) הקשה על השל"ה (וראה ב'מנחת יצחק' ח סי' צו שדן בדבריו), אולם כבר העיר ה'ערוך לנר' (סוכה מ, א) מ'תורת כהנים' (ספרא בהר פ"א): "שנת שבתון יהיה לארץ – כיון שיצאת שביעית, אף על פי שפירותיה שמיטה, מותר אתה לעשות מלאכה בגופו של אילן, אבל פירותיו אסורים עד ט"ו בשבט". הרי מפורש כדברי השל"ה ששנת השמיטה בפירות האילן הוא מט"ו בשבט של שביעית עד ט"ו בשבט של שמינית. וכך מפורש בראשונים (רבינו חננאל, ר"ה טו, ב. ספר הערוך, ערך בנות שבע).

ולמעשה, כתב הגר"ח נאה (יגדיל תורה ירושלים, גליון כה עמ' 11) שיש להחמיר כפי שתי השיטות. ולכן, פירות שחנטו לאחר ר"ה של שמיטה קודם ט"ו בשבט – ינהגו בהם קדושת שביעית וגם יפרישו מהם תרומות ומעשרות בלי ברכה.

הלכות שמיטה ויובל פרק ד, הלכה ט: באחד בתשרי, ראש השנה לשמיטה וליובלות. פירות ששית שנכנסו לשביעית – אם היו תבואה או קמניות או פירות האילן, והגיעו לעונת המעשרות קודם ראש השנה – הרי אלו מתירין. מתי הוא ראש השנה לאילן בפירות שביעית?

כתבו אחרונים (מנחת חינוך מצוה שכט, פני יהושע ר"ה יד, א. תוס' רעק"א למשניות ר"ה אות ה):

מלשון הרמב"ם שנקט בתחילת ההלכה את התאריך 'אחד בתשרי', מובן שהשנה מתחדשת באחד בתשרי לכל הדברים. ולכן, גם בנוגע לקדושת פירות שביעית, הזמן הקובע הוא מראש השנה של שנת השמיטה ועד ראש השנה של שמינית. אך השל"ה (שער האותיות אות ק) כתב על דברי הרמב"ם כאן "פירות ששית שנכנסו לשביעית... קודם ראש השנה הרי אלו מותרין" – "האי ראש השנה פירושו ראש השנה שלהן היינו ט"ו בשבט". ולפי זה, פירות שחנטו מראש השנה ועד ט"ו

~ יום רביעי כ"ז תמוז ~

התוקף של חומרות המקום

שרכש כאן, אינו מחויב לבערם ומותר לו לאוכלם, כי חיוב הביעור נובע מצד הפירות ומאחר וגדלו במקום זה, אין עליהם חובת ביעור. ואין טעם שיצטרך לבערם מדין חומרי המקום שיצא משם, כי הרי אף בהיותו שם אינו חייב לבער פירות שאינם טעונים ביעור, ורק את הפירות שהביא עימו ממקומו, עליו לבער משום שמקום הפירות נקבע על פי הבעלים, ומאחר והוא נחשב כבן המקום שיצא ממנו, אף הפירות שהביא עמו משם טעונים ביעור (אבני נזר או"ח סי' תכד, סק"ח).

ולפי זה מובן שאין לחייב אדם לשמור את השבת לפי זמני המקום שיצא ממנו, שהרי דיני השבת, בדומה לדיני הפירות, נקבעים על פי המקום, וכאן עדיין לא חלה השבת. וכשם שאינו צריך לבער פירות מקום זה שאינם טעונים

הלכות שמיטה ויובל פרק ז, הלכה יב: המוליך פירות שביעית ממקום שכלו למקום שלא כלו, או ממקום שלא כלו למקום שכלו – חייב לבער; לפי שנותניו עליו חמרי מקום שיצא משם, וחמרי מקום שהלך לשם.

במקרה הראשון מדובר באדם הנמצא כעת במקום שעדיין לא כלו בו הפירות ולא חלה חובת הביעור, ואף על פי כן עליו לנהוג לחומרא כדין מקום מוצאו ולבערם.

ולפי זה יש לדון: האם תושב ארץ ישראל שנסע לארצות הברית יצטרך לשמור שבת משעות הצהריים של יום שיש, מאחר ועליו לנהוג כחומרות המקום שיצא משם, ובארץ ישראל בשעה זו כבר נכנסה השבת?

אך כשנדייק בדבר נמצא כי עליו לנהוג כחומרי המקום שהגיע ממנו רק לגבי הפירות שהביא עמו משם, אך פירות

זו? נראה שגם בזה אינו חייב להחמיר במקום שבו הוא נמצא, מאחר וגם בירושלים אין זה חיוב מן הדין אלא מנהג לחומרא בלבד.

(אבני שי - תוספת שבת עמ' עט).

ביעור, כך אינו צריך להימנע מעשיית מלאכה בשעות אלו שאינן שבת (ארץ צבי א, מד, וראה מנחת שלמה שביעית עמ' רכג). ומה הדין לגבי תושב ירושלים שהמנהג בה להדליק נרות 40 דקות לפני השקיעה, שהלך למקום שאין נוהגים חומרא

~ יום חמישי כ"ח תמוז ~

האם לוקים על מכירת הארץ לצמיתות?

והרמב"ן (בהשגות לסהמ"צ ל"ת רכו) ביאר בדעת הרמב"ם (וכן כתב החינוך, מצוה שלט) כי אף שלא הועילו מעשיהם עוברים המוכר והקונה ב'לא תעשה' ולוקים עליו, כדעת רבא (תמורה ד, ב) שהעושה מעשה שהתורה אסרה, אף שלא הועילו מעשיו ("אי עבד לא מהני"), לוקה משום שעבר על ציווי התורה.

וה'משנה למלך' השיג על זה: הרי הרמב"ם שכתב שהם עוברים ב'לא תעשה' לא הזכיר כלל שלוקים עליו. וכן במנין הלאוין שלוקים עליהם שמנה הרמב"ם בהלכות סנהדרין (פ"ט) לא הזכיר לאו זה.

וכתב ה'פנים יפות' (ורקא כה, כג):

לדעת רבא, לוקה על האיסור שעשה אף שלא הועילו מעשיו, ואמנם זהו רק בדבר שעשייתו בטלה בגלל האיסור שעשה (וללא האיסור היו מעשיו מועילים), אך כאשר מעשיו בטלים מעצמם גם ללא האיסור – אינו לוקה (שהרי לא עשה איסור). ובמכירת הקרקע לצמיתות המכר בטל כי גזירת הכתוב היא 'והארץ לא תמוכר לצמיתות' ולכן אינו לוקה.

הלכות שמיטה ויובל פרק יא, הלכה א: אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַמִּתְחַלֶּקֶת לְשִׁבְתִּים – אֵינָה נִמְכָּרֶת לְצִמִּיתוּת, שְׁנֵאמַר: "וְהָאֶרֶץ לֹא תִמְכָּר לְצִמִּיתוּת". וְאִם מִכַּר לְצִמִּיתוּת, שְׁנֵינֵהֶם עֹבְרִין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה; וְאִין מַעֲשִׂיהֶן מוֹעִילִין, אֲלֵא תַחֲזֹר הַשְׂדֵּה לְבַעֲלָהּ בַּיּוֹבֵל.

המוכר קרקע בארץ ישראל לצמיתות, המכירה בטילה כי הלכה כרבא (תמורה ד, ב) ש"כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד – אי עביד לא מהני", היינו, שהעושה מעשה שאסור לעשותו מן התורה – אין המעשה מועיל ליצור חלות שהיתה נוצרת כתוצאה ממעשה זה. והרי במכירת הקרקע עוברים על 'והארץ לא תמוכר לצמיתות' (רדב"ז).

וכתב ה'כלי חמדה' (מסעי אות ד):

לדעת ה'פנים מאירות' (ח"א סי' לד), כאשר המעשה שנעשה באיסור נוגע לאדם אחר, שאינו עובר על האיסור, אין הוא בטל (כגון הנשבע שלא למכור חפץ ומכרו – המכר קיים, כי האיסור אינו חל על הקונה), אך במכירת הקרקע לצמיתות "שניהם עוברים בלא תעשה", ולכן המכר בטל.

~ יום שישי כ"ט תמוז ~

איסור בניה במקדש בעץ בולט

ומקשה: הרי גם שלמה המלך בנה את הבית "שלשה טורי גזית וטור כרתות ארזים" (מלכים א ו, לו)?! ומחלקת, ששלמה השקיע את העצים בתוך הבנין והבנין הגין על העץ, ואילו כורש לא השקיע את העצים בתוך הבנין. ועוד: שלמה ציפה את העץ בסיד שיקשה על שריפתו, ואילו כורש לא עשה כן. ובפשטות אפשר לומר שכורש 'החמיץ' רק בגלל כוונתו הרעה, אבל במה שהשתמש בעץ לא היתה כוונה רעה, "דאם אינו דרך בליטה אלא בנין שרי" (מעשה רוקח). וכן כתב ב'הר המוריה' (אות כא) שמוזה מוכח שמותר לבנות בעץ שאינו בולט – שהרי היו נדבכים של עצי ארז בבנין הראשון והשני. ולפי זה, האיסור הוא רק בבניית עץ שבולט חיצונית (ידך בליטה), אבל בבנייה רגילה (כמו בבנין כורש) הדבר מותר.

הלכות בית הבחירה פרק א, הלכה ט: וְאִין בּוֹנִין בּוֹ עֵץ בּוֹלֵט בְּלָל.

באיסור בניית 'עץ בולט' במקדש, יש לעיין – האם האיסור הוא דווקא כשהעץ בולט מהקיר החוצה, אבל בניה שאינה בולטת מותרת או שהאיסור הוא גם כאשר הבליטה היא רק למראית עין?

ולכאורה הדבר תלוי בפירוש מקור ההלכה:

בגמרא (ר"ה ד, א) מבואר שכורש בנה את בית המקדש השני באופן שהקירות היו שלשה נדבכים של אבני שיש ונדבך אחד של עץ. ואמרו בגמרא שכורש 'החמיץ' (נעשה רשע – רש"י) והדבר מלמד על כוונתו הרעה שאם ימרדו היהודים יוכל לשרוף את בית המקדש ח"ו.

למראית העין ואינה מצופה. וכן כתב ב'צפנת פענח' (מהר"ת כד, ד) שכדי שלא יהיה עץ בולט, צריך להיות שקוע ומסוייד כמו בנין שלמה.

(לקוטי שיחות כח עמ' 220)

אך ב'לקוטי תורה' (ברכה צט, ד) מפרש שכורש 'החמיץ' מצד מעשיו (ולא מצד כוונתו), שבנה שלא כהלכה: "כי ציוה לעשות תלתא די אבן וחד דאעא", שאז הבנין הוא מעץ שאינו מחופה. ולפי זה, האיסור הוא בכל עץ שהבליטה היא

~ שבת קודש א' מנחם-אב ~

השימוש במבנה ה'אטום-סתום' שבהיכל

עולים על המפתן, ומורדות... לירד בהן מהמפתן". ולפירוש זה מובן מדוע שש אמות אלו נכללו ב"רום מאה" של היכל, שכן מבנה זה אכן היה מעל הקרקע.

וב'תוספות יו"ט' (שם) פירש פירוש נוסף:

מדובר במבנה סמוך למדרגות שבין עזרת כהנים לאולם, שכן גובה כל מדרגה היה חצי אמה, ונמצא שבסך-הכל היו שש אמות. ולמרות שלא היו צריכים להגביה את המדרגות מעל האדמה, כיון שהיו גובהו של ההר עצמו, מכל מקום, הוצרכו לעשות מבנה "כמו חומה סביב ההר, לכל ימוט ושלא יפלו העפרורית כדרך הר או תל גבוה ושווה בלתי משופע".

וכתב שזוהי כוונת דברי הרמב"ם כאן "שש אמות אטום סתום כמו יסוד לו", כי לא מדובר ביסוד רגיל שנמצא לגמרי מתחת לאדמה, אלא רק בצד הפנימי היה מכוסה מתחת לקרקע ההיכל, אבל בצד החיצוני היה נראה כלפי חוץ.

הלכות בית הבחירה פרק ד, הלכה ג: וְכָךְ הָיְתָה מִדַּת רֹאמֹ: כִּנּוּ גִבָּה שֵׁשׁ אַמּוֹת אַטּוּם, כְּמוֹ יְסוּד לוֹ.

שנינו במשנה (מדות פ"ד מ"ח: ו) גבהו של היכל היה "רום מאה [אמה]". והמשנה מפרטת את גובה ההיכל משש אמות אלו: "האטום שש אמות".

ומהו ה"אטום"?

בפירוש המשנה, כתב הרמב"ם (וכן פירש הרע"ב) שהכוונה ל"בנין אטום שבונין בגוף הקרקע יסוד, ועליו מעמידים הכתלים".

אמנם, לפירוש זה לא מובן מדוע ה'אטום' נמנה כחלק מ"רום מאה" של גובה ההיכל – "ד'רום מאה" משמע שכך הוא ברומו של עולם הנראה לעיניים; לא עם מה שהוא בארץ מתחת! (תוספות יום טוב שם).

ואכן, רבינו שמעיה פירש (הובא בכסף משנה כאן, וכתב שיש מקום לומר שכן היא דעת הרמב"ם) שהכוונה ל"מפתן גבוה מהארץ שש אמות בבנין אטום חומה סתומה", והיו לו מדרגות "שמהם

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שני עמ' 1

15 להשתמש בהם בפסח, או שיש לחשוש שנבלע חמץ בכלי,
16 וכשישתמשו בכלי החמץ הבלוע בו יתערב במאכל המונח בכלי.
17 ומבארת הגמרא, וְרוקָא לֹא תִיבְעִי לָךְ – אם הכלי ירוק, לא תהיה
18 לך שאלה, משום דְּמִצְרָפִי וְכִלְעִי – שהרי יש בכלי מחפורת של
19 צריף שהיא אדמה הכולעת מאד, וְאַסִּירִי – והכלים אסורים
20 בפסח, אלא כִּי תִיבְעִי לָךְ – באיזה אופן יש לשאול שאלה זו,
21 בחיורִי וְאוֹכְמִי – בכלים לבנים או שחורים, מֵאִי – מה הדין, האם
22 חוששים שנבלע בהם חמץ או לא. ומוסיפה הגמרא לבאר את
23 השאלה, כִּי אֵית בָּהּ – כשיש בכלים אלו קְרִטּוּפְנִי – סדקים
24 ובקעים, לֹא תִיבְעִי לָךְ – לא תהיה לך שאלה, משום דְּוִדְאִי כִלְעִי
25 – שבודאי נבלע בכלים חמץ, שהרי במקום הסדקים אין עופרת,
26 וְאַסִּירִי – והכלים אסורים בפסח, אלא כִּי תִיבְעִי לָךְ – באיזה אופן
27 יש לשאול שאלה זו, בכלים דְּשִׁיעִי – חלקים שאין בהם סדקים,
28 מֵאִי – מה הדין, האם חוששים שנבלע בהם חמץ או לא. אָמַר

1 לצביעת בגדים, ודינו ככלי נתר העשויים ממחפורת של צריף
2 ואסורים, מפני שאדמה זו בולעת מאד את היין. וְאִי אֵית בָּהּ
3 קְרִטּוּפְנִי – ואם יש בהם בקעים וסדקים, כִּילְעִי אִסִּירִי – כולם
4 אסורים, כלומר בין לבנים ושחורים ובין ירוקים, מפני שבמקום
5 הסדקים לא נמצא האבר המגן על החרס, ודינם ככלי חרס
6 שנשחרים במילוי ועירוי.
7 הגמרא מביאה אמורא החולק על רב זביד בדין קוניא: דְּרִישׁ
8 מְרִירָא, קוֹנִיָא – כלי חרס של עובדי כוכבים המצופים בעופרת,
9 בִּין אוֹכְמָא – שחור, וּבִין חוֹרָא – לבן, וּבִין וְרוֹקָא – ירוק, שְׂרִי –
10 מותר.
11 מקשה הגמרא: מֵאִי שָׁנָא – מה שונה קוניא שהיה בין של עובד
12 כוכבים לקוניא לגבי חֲמִין בְּפִסְחָא, דְּכַעֲנֵי מִינֵיהּ מְרִירָא – ששאלו
13 את אממר, הֲנִי מֵאִי דְּקוֹנִיָא – אותם כלי חרס המצופים בעופרת,
14 שהיה בהם חמץ, מֵהוּ לְאַשְׁתְּמוּשִׁי בָּהּ בְּפִסְחָא – האם מותר

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

המַעֲשֵׂר [–מעשר בהמה]^כ - פטור מכל מקום^כ,
שְׁהִמּוּצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרֹאֶה יי.

ז) כגון, רחל שילדה שני כבשים אחד זכר ואחד נקבה, ולא יודעים האם הזכר נולד ראשון, ואם כן יש עליו קדושת בכור, וצריך להביאו במתנה לכהן, או שהנקבה נולדה ראשונה ואין צורך לתת אותה לכהן (כי דין 'בכור' הוא רק בזכרים). ח) כי בין אם הוא בכור ובין אם לא, יש חיוב לתת את 'המתנות' לכהן. ט) כגון שילדה שני זכרים שבוודאי אחד מהם הבכור, ומכיוון שלא יודעים מי מהם הוא הבכור, נוטל הכהן את הכבש הכחוש מביניהם, והכבש השני הוא ספק בכור. י) חכמים תיקנו שכשיפול בכבש השני מום, זה ייחשב כאילו קיבל אותו הכהן בתור בכור, ומכר אותו בחזרה לבעלים תמורת הכבש הראשון שהוא כבר לקח. יא) ולכן יש פה רק צד חיוב אחד, שאם הוא לא בכור צריך לתת את 'המתנות' שלו לכהן, אבל אין את הצד השני שאם הוא בכור הוא שייך כולו לכהן, כי הכהן קיבל תמורתו את הכבש הראשון. ובגלל שיש ספק, לא צריך לתת את 'המתנות' לכהן. יב) ששייך כולו לבעלים. יג) בין אם הספק הוא על כבש אחד, ובין אם הספק על שני כבשים. יד) ואין שום צד שכולו שייך לכהן.

ד. בְּהֵמַת קִדָּשִׁים שֶׁנִּפְסְלָה בְּמוֹמָהּ^{טו} וְאִינָה חִיבָת בְּמִתְנֹת, שְׁנִתְעַרְבָה בְּבִהְמוֹת אַחֲרוֹת, אֶפְלוֹ אַחַת בְּמֵאָה - בְּזִמְנָן שֶׁכָּל בְּהֵמָה מֵהֶן [שייכת] לְאַחַד^{טז}, פֶּלֶן פְּטוּרִין; שֶׁכָּל אֶחָד וְאַחַד סֶפֶק^{יז}, וְהִמּוּצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרֹאֶה. הִיא אֶחָד הוּא הַשּׁוֹחֵט אֶת פֶּלֶן, פּוֹטֵר מִתְנֹת אַחַת מֵהֶן בְּלִבָּד^{יח} [ושאר הבהמות חייבות במתנות].

טו) שנהיה בה מום, אחרי שהקדישו אותה. טז) כלומר, שכל בהמה שייכת לאדם אחר. יז) כשכל אחד ישחט את הבהמה, הוא יהיה מחויב ב'מתנות' רק מספק, שמא היא בהמת הקדשים. יח) בגלל שבהמת הקדשים פטורה מ'מתנות', הוא פטור מלתת 'מתנות' של אחת מהבהמות.

ה. אֵין חֵיב בְּמִתְנֹת אֶלָּא בְּהֵמָה^ט טְהוֹרָה בְּלִבָּד, שְׁנֵאמָר⁴⁷: "אם שור אם שֶׁה". כִּלָּאִים הֵבֵא מִכֶּשֶׁשׁ וְעִז, חֵיב בְּמִתְנֹת^כ; וְהַכּוֹי - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא סֶפֶק [חיה או בהמה], מִפְּרִישִׁין מִמּוֹנוֹ כָּל הַמִּתְנֹת. צִבְיָא הֵבֵא עַל הָעֶזֶב וְלִדָּה, הוֹלֵד חֵיב בְּחִצֵּי מִתְנֹת^{כג} - שְׁנֵאמָר⁵⁰: "אם שֶׁה", אֶפְלוֹ מִקְצַת שֶׁה; אֲבָל תִּישׁ הֵבֵא עַל הַצִּבְיָה, הוֹלֵד פְּטוּר מִן הַמִּתְנֹת^{כד}.

~ יום ראשון כ"ד תמוז ~

הִלְכוֹת בְּבוּרִים עִם שְׂאֵר מִתְנֹת בְּהֵמָה שֶׁנִּבְּלָין

פֶּרֶק ט

דיני מתנות בהמה: זרוע לחיים וקיבה.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לָתֵן כָּל זִבְחֵךְ [שוחט לאכילה] בְּהֵמָה טְהוֹרָה לִפְנֵי ה' הַזֶּרֹעַ וְהַלְחִים וְהַקֶּבֶה, שְׁנֵאמָר⁴⁶: "זֶה יִהְיֶה מִשְׁפֵּט הַפְּהָגִים וְכוּ"; וְאֵלוֹ הֵן הַנִּקְרָאִין 'מִתְנֹת' בְּכָל מְקוֹם. וּמִצְוָה זוֹ נוֹהֶגֶת תָּמִיד, בֵּין בְּפִגִּי הַבֵּית [בזמן המקדש] בֵּין שְׁלֹא בְּפִגִּי הַבֵּית; וּבְכָל מְקוֹם, בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ; וּבְחֻלִּין, אֲבָל לֹא בְּמִקְדָּשִׁין^א.

א) ונותנים לכהן את מתנות בהמת החולין, אבל לא את מתנות קרבן השלמים.

ב. כָּל הַקִּדָּשִׁים שֶׁקִּדַּם מוֹם קָבִיעַ לְהַקְדִּישׁ^ב, וְנִפְדּוּ - חֵיבִין בְּמִתְנֹת^ג; וְאִם קִדַּם מוֹם עוֹבֵר [זמני] לְהַקְדִּישׁ, אוֹ שֶׁהַקְדִּישׁן תְּמִימִים וְאַחַר כֵּן נוֹלֵד בְּהֵן מוֹם^ד, וְנִפְדּוּ - הָרִי אֵלוֹ פְּטוּרִין מִן הַמִּתְנֹת^ה.

ב) כלומר, הקדיש בהמה שיש בה מום שלא מתרפא, שפוסל אותה מלהיות קרבן, ובכל זאת הקדיש אותה לקרבן, ולאחר מכן פדו אותה. ג) בגלל שאין אפשרות להקריב את הבהמה לעולם, היא לא התקדשה בעצמה, אלא יש רק חיוב לפדות אותה, ולכן אחרי שפדו אותה היא כמו בהמת חולין לכל דבר. ד) מכיוון שהבהמה ראויה בעתיד (אחרי שיעבור המום) להקריב כקרבן, לכן גם אחרי שפדו אותה, נשארה בה קצת קדושה, ואסור לעבוד עם הבהמה ולגזוז את צמרה. ה) אפילו מום קבוע. ו) כי הם לא נהיו חולין לגמרי כנ"ל.

ג. סֶפֶק בְּכוֹר^ו, חֵיב בְּמִתְנֹת מִכָּל צֵד^ז: אִם בְּכוֹר הוּא, כָּלֹ לִפְנֵי; וְאִם אֵינֹ בְּכוֹר, מִתְנֹתָיו לִפְנֵי. וְאִם נִסְתַּפֵּק בְּשֵׁנִים^ח, וְלָקַח הַכֹּהֵן הָאֶחָד מִסְּפֶק - הָרִי הַשֵּׁנִי פְטוּר מִן הַמִּתְנֹת; עֲשׂוּ אוֹתוֹ כְּמִי שֶׁזָּכָה בּוֹ הַכֹּהֵן, וְנָתַנוּ בְּמוֹמוֹ לְבַעֲלָיו^{יא}. אֲבָל סֶפֶק

46. דברים-שופטים, יח, ג. 47. דברים-שופטים, יח, ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

למכור בשוק, דינו לעניין המתנות כישראל, והוא צריך לתת את המתנות לכהן אחר. (לד) מכיוון שגילה דעתו שהוא שוחט בשביל למכור מיד בשוק. (לה) לאחר שתיים ושלוש שבתות, או מיד, אם קבע בית מטבחים.

י. השוחט לנכרי ולכהן [בהמות שלהם], פטור מן המתנות. **והמשתתף עם הכהן - צריך שירשם** [סמן] חלקו, כדי שיעניח המתנות בחלק הכהן; שאם לא עין [צייין] חלקו - חייב במתנות, מפני שאין הכל יודעין שהכהן שתף לו. לפיכך, אם היה הכהן עומד עמו במטבחים, ונושא ונותן עמו - אינו צריך לרשם. והמשתתף עם הנכרי - אינו צריך לרשם; שסתם גוי מרבה דברים, ומודיע לכל שהוא שתף, ואף על פי שאינו עמו בפשעת מכירה.

(לו) ולמרות שהשוחט הוא זה שחייב לתת את המתנות בכל זאת, חיוב המתנות תלוי בבעלים של הבהמה ולא בשוחט. (לז) שיחלקו את הבהמה, באופן כזה שהמתנות יהיו בחלק הכהן. (לח) מדרבנן. (לט) ומכיוון שכולם יודעים שהם שותפים, לא יחשדו ביהודי.

יא. התנה עמו הכהן שהוא שתף חוץ מן המתנות, הרי המתנות לפה; כיון שאמר לו 'חוי', הרי שיר לו הכהן חלק במתנות, ולפיכך הן שלו. אבל אם אמר לו הכהן: 'על מנת שהמתנות שלי' - הרי המתנות של זה הישראלי, ונותן לכל כהן שירצה; אף על פי שהתנה עמו שהן שלו, לא נפטור מן המתנות - שהאומר 'על מנת', לא שיר לו בעצמן של מתנות כלום, והואיל ולא שיר לו בהן שתפות, לא קנה אותן בתנאי זה.

(מ) עם הישראל. (מא) כלומר, משאיר את כל המתנות, לחלקו. (מב) כלומר, הריני מוכר לך את הבהמה על מנת שהמתנות שלי. (מג) ולמרות שהכהן התנה את הקניה או השותפות בתנאי זה, מכל מקום הקניה או השותפות אינם בטלים, שהרי הוא מתנה על מה שכתוב בתורה, כי התורה נתנה לו רשות לתת את המתנות לכל כהן שירצה, והמתנה על מה שכתוב בתורה, תנאו בטל.

יב. היה הכהן שתף בראשו, פטור מן הלחי; שתף ביד, פטור מן הזרוע; שתף בבגדי מעים, פטור מן הקבה. אמר לו הכהן: 'הרי הבהמה פלה שלי והראש שלך' - חייב פלחי; שדבר החיב, הרי הוא של ישראל.

(מד) של הבהמה. ושאר הבהמה שייכת לישראל בלבד. (מה) למרות שעיקר הבהמה שייכת לכהן.

(ט) ולא חיה ולא עוף. (כ) כי שתיהן בהמות טהורות, והן רק שני מינים. (כא) שהוא חיה טהורה. (כב) שהיא בהמה טהורה. (כג) כי יש ספק אם מחשיבים את מין הבהמה רק לפי האמא ואז הוא חייב בכל המתנות או גם לפי האבא ואז הוא חייב רק בחצי מהמתנות. (כד) כי יש ספק אם מחשיבים את מין הבהמה רק לפי האמא, ואז הוא פטור מכל המתנות, או גם לפי האבא ואז הוא חייב בחצי מהמתנות, והיות וחייב החצי הוא רק מספק, הוא פטור גם מהם.

ו. אחד • השוחט
לאכילת אדם, או
לאכילת גוים, או
לאכילת הכלבים, או
לרפואה - חייב במתנות.^{כו}

(כה) ולא לאכילה. (כו) וחייב למרות שאין הבשר נאכל, מכיוון שהוא ראוי לאכילה.

ז. בהמת השתתפין חייבת, שנאמר 50: **"זבחי הזבח"**.
ח. הלוקח בהמה מפרות שביעית [שמיטה]^{כז}, חייבת במתנות.

(כז) שמשלם על הבהמה בפירות הקדושים בקדשת שביעית, או במעות שקיבל ממכירת פירות שביעית, שאז הבהמה קדושה בקדושת שביעית.

כהנים ולוים פטורין מן המתנות, שנאמר 50: **"מאת העם"**; וספק הם הלויים, אם הם בכלל העם או אינן; לפיכך, אין נוטלין מהן^{כח} - ואם נוטל הכהן, לא יחזיר.

(כח) מכיוון שהלוי הוא המחזיק במתנות, על הכהן להביא ראייה שהלוי אכן חייב במתנות. (כט) מכיוון שכעת הכהן הוא המחזיק במתנות, על הלוי להביא ראייה שהוא פטור ממתנות.

ט. במה דברים אמורים? בשוחט לעצמו. אבל כהן טבח ששוחט^{לב} ומוכר בשוק - ממתינין לו שתים שלש שבתות [שבעות]; מפאן ואילו, מוציאין ממנו המתנות, ונותנין אותו לכהנים אחרים^{לג}. ואם קבע בית מטבחים למכור - אין ממתינין לו, אלא מוציאין ממנו מיד^{לד}; ואם נמנע מלתת^{לה}, מנדין אותו עד שיתן.

(ל) שכהן [ולוי] פטורים ממתנות. (לא) כלומר, כששוחט בהמה שלו. אבל אם שוחט בהמת ישראל, הוא חייב במתנות, מכיוון שהבהמה של ישראל. (לב) בהמות שלו. (לג) מכיוון שהוא לא שוחט בשביל עצמו אלא בשביל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(נז) מניח בצד כסף בשווי של המתנות, ויתנם אחר כך לכהן. (נח) שאם ימתין לכהן, יתקלקלו המתנות.

יז. הרוצה לתן המתנות לכהן אחד, נותן; ואם רצה לחלק אותן - לא יתן חצי קבה לאחד או חצי זרוע לאחד, אלא נותן זרוע לאחד וקבה לאחד ולחנים לשנים^ט, שנאמר⁴⁸: "תתן לו", שיהיה בה כדי מתנה [חשובה]. ואם היו של שור, חולק אותן חתיכות חתיכות - והוא שיהיה בכל חתיכה כדי מתנה^ס.

(נט) לחי אחד לכל כהן. (ס) ומתנות של שור שאבריו גדולים, יכול לחלקם לחתיכות, בתנאי שכל חתיכה תהיה בכמות גדולה.

יח. איזה הוא הזרוע? זה זרוע של ימין מן הפרק של ארבעה עד כף של יד [=מהמרפק עד הכתף], שהן שני אברים זה מערה בזה^{סא}. והלחיים - מן הפרק של לחי ועד פיקה של גרגרת^{סב}, שהיא טבעת גדולה, עם הלשון שביניהן; הפל לפניה.

(סא) שתי העצמות העליונות שברגל, שכל אחת נחשבת לאיבר. (סב) הבליטה הבולטת בגרון.

יט. אין מולגין [=השריה ברותחים] אותן^{סג}, ואין מפשיטין אותן - אלא ינתנו לו בעזרן ובצמרן. והקבה, בחלב [=שומן] שעליה; וכבר נהגו הפהנים להניח חלב הקבה לבפלים^{סד}.

(סג) את הזרוע והלחיים. (סד) ומכיוון שהמתנות הן ממון כהנים, יש לכהנים רשות לוותר על המתנות לישראל.

כ. הכהנת אוכלת המתנות, אף על פי שהיא נשואה לישראל^{סה} - מפני שאין בהן קדשה^{סו}; ולא עוד, אלא הבעל אוכל מתנות בגלל אשתו. אבל חללה [=שנבעלה לפסול לה] אינה אוכלת, שאין חללים בגלל כהנים. ואם רצה הפהן למכר המתנות, או לתתן במתנה אפלו לגוי, או להאכילן לפלבים - מאכיל, שאין בהן קדשה כלל.

(סה) ואין בה קדושת כהונה, שהרי אסורה לאכול חזה ושוק של קדשים לעולם, ותרומה, כשהיא אשת ישראל. (סו) ומכיוון שלמתנות אין קדושה, היא יכולה גם לקבלם מדין כהנת.

יג. גר שנתגיר, והיתה לו בהמה שחוטא - אם נשחטה עד לא נתגיר, פטור^{סז}; ואם נשחטה אחר שנתגיר, חיב. ואם ספק - פטור, שהמוציא מחברו עליו הראיה.

(מו) מכיוון שבשעת השחיטה הייתה הבהמה שייכת לגוי, ופטורה מן המתנות.

יד. בהמה שלא הורמו [=הופרשו] מתנותיה - מתר לאכל ממנה; שאינה דומה לטבל, שהרי מתנות כהנה מבדלין [=מיוחדים]^{טז}. והמתנות עצמן, אסור לישראל לאכלן אלא ברשות כהן^{מח}. עבר ואכלן, או הזיקן, או מכרן - אינו חיב לשלם, מפני שהוא ממון שאין לו תובע דיוע^{מט}. והקונה אותן - אף על פי שאינו רשאי - הרי זה מתר לאכלן, מפני שמתנות כהנה נגזלות [=שהגזל על המוכר, והקונה כאוכלם ברשות].

(מז) ואילו חלק הטבל שבפירות, מעורבב עם שאר הפירות. (מח) כי אין בהם קדושה, אלא האיסור לאכלם הוא מכיוון שהם ממון של כהן, ואם הכהן נתן רשות לישראל, מותר לאכלם. (מט) אין כהן מסויים שהוא הבעלים שיכול לתבוע ממנו את המתנות, אלא הוא יכול להגיד לכל כהן, שהוא ייתן את המתנות לכהן אחר.

טו. אמר לטבח: 'מכר לי בני מעים של פרה', והיו בה מתנותי - נותנן^{נא} לפהן, ואינו מנפה לוי מן הדמים [=כסף]^{נב}; לקחן ממנו במשקל^{נז} - נותנן לפהן, ומנפה לטבח מן הדמים^{נח}.

(נא) הקיבה. (נב) הקונה. (נב) הטבח. (נג) שהרי הקונה ידע שהמתנות שם, ומה ששילם לא שילם עבור הקיבה, אלא עבור שאר הבשר. (נד) והטבח נתן לו גם את הקיבה. (נה) מכיוון שלא ידע שהקיבה בין בני המעיים, ונמצא שהטבח מכר לו דבר שאינו שלו.

טז. המשליח בשר לחברו, והיו בו מתנות - אינו חושש שמא עבר זה וגזל^{נז}.

(נו) שאם זה גזול אסור לו לקבל את הבשר, אלא מסתמא הוא קנה את המתנות מהכהן או שזה מבהמה הפטורה ממתנות.

מקום שאין בו כהן - מעלה המתנות בדמים, ואוכלן^{נח}, מפני הפסד כהן^{נח}. ויתן הדמים לכל כהן שירצה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(א) ובשונה משאר מתנות הכהונה, גם לוויים חייבים לתת ראשית הגז לכהן.

ב. ביצד? ^[=תחזוקת המקדש], ויגזזן - יכול יהיה חייב לפדות ולתן לפה? או אם הקדיש בהמה חוץ מגזתה - יכול יהיה חייב בראשית הגז? תלמוד לומר: "צאנך", אין אלו צאנו.

(ב) כלומר, כיצד אין ראשית הגז נוהגת במוקדשין. (ג) שבשעה שהקדיש את הבהמה, התנה שהצמר לא יוקדש לבית המקדש, אלא יישאר ברשותו.

ג. כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן, ונפדו - חייבין בראשית הגז; אבל אם קדם הקדשן את מומן, או שקדם מום עובר להקדשן, ואחר כך נולד להן מום קבוע, ונפדו - פטורין מראשית הגז.

(ד) שהקדיש בהמה עם מום לקרבן, ופדו אותם, ובכסף הפדיון קנו בהמות אחרות במקומם. (ה) שאחרי שהקדיש את הבהמה נהיה בה מום. (ו) מום שעתיד להתרפא. (ז) מכיוון שבשעה שהקדישו אותם הם היו ראויים להקרב, כבר חלה עליהם קדושה ואסור לגזוז אותם ולעבוד בהם גם אחרי הפדיון.

ד. אין חייבין בראשית הגז אלא הכבשים בלבד, זכרים פנקבות - שהצמר שלהן, הוא הראוי לבגדיהם. היה צמרן קשה, ואינו ראוי ללבישה - פטורין מראשית הגז; שאין מתנה זו לפה, אלא כדי ללבש ממנה.

(ח) כלומר, לבגדי כהונה, ואילו צמר של שאר בהמות אינם ראויים לבגדי כהונה. (ט) משום שאינו מחמם, אפילו שראוי לבגדי כהונה. (י) וצמר שאינו ראוי ללבישה פטור מראשית הגז.

ה. בין שזכה לו הקדוש ברוך הוא בתרומות, שהן לחמו ויינו, וזכה לו במתנות בהמה וקדשי מקדש, שהן הבשר שלו - זכה לו בראשית הגז ללבושו, ובגזל ^[שנגזל מן הגזר] וימח ^[בלי יורשים] ויהרמם ^[שהחרימם אדם לכהן] וישדה ^[שהוקדשה ונמכרה, הכהן מקבל] ויפדיון ^[ביוכל] בכורות להוצאותיו ושאר צרכיו, שהרי אין לו חלק בנחלה ובבזזה.

(יא) שהרי שבט לוי לא קיבל נחלה בארץ ישראל כשאר

כא. כהן שהיו לו חברים שנותנין לו המתנות - אם רצה לזכות בהן לישראל חברו - הרי זה מזהב לו בהן, ואף על פי שלא באו לידו⁵⁰; ויהיו אותם החברים זוכים ונותנין המתנות לזה הישראלי שזכה בהן; והוא, שהיה הישראלי זה בדחוק, ואין לו לקנות בשר, ויהיה הפה שזכה לו חברו. אבל אם היה הפה שמשו^[=עור] של ישראל זה, או שכירו ולקיטו^[=עובד בקציר] - אינו מזהב לו, עד שיבואו לידו; שמא יזכה בעל ברחו⁵¹.

(סז) בקביעות. (סח) מכיוון שהחברים נותנים לכהן את המתנות בקביעות, זה נחשב שהוא כבר קיבל את המתנות אפילו שהם עדיין אצל הבעלים, והוא יכול לזכות אותם לישראל אחר. (סט) ואם זה בעל כרחו של הכהן, בעל הבהמה לא יצא ידי חובת נתינה אם ייתן את המתנות לישראל, אבל משהגיעו המתנות לידי הכהן, כבר יצא הישראל ידי חובת נתינת מתנות, גם אם הכהן יזכה אותם לאדם אחר בעל כרחו.

כב. לא יחטף הפה פידו מתנותיו, ולא ישאל בפיו; אלא אם נתנו בכבוד, נוטל. ובזמן שהם רבים בבית המטבחים - הצנועים מושכין ידיהם ^[מליתול], והתגרגרים ^[=רעבתנים] נוטלין; ואם היה פה צנוע, ואין מפירין אותו שהוא פה - הרי זה נוטל, כדי שידיע לכל שהוא פה. ואין הפתנים אוכלין המתנות אלא צלי בחרדל - שנאמר⁴⁹: "לך נתתם למשחה", בדרך שהמלכים אוכלין.

(ע) כי הוא מבזה את עצמו, וזה מורה על זלזול במצווה.

פרק י

דיני ראשית הגז.

א. מצות עשה לתן לפה ראשית הגז ^[מהצמר], שנאמר⁵⁰: "וראשית גז צאנך - תתן לו"; והלויים בכלל ישראל במצוה זו. ואין לראשית הגז זו שעור מן התורה; ומדברי סופרים ^[=חכמים], שלא יפחות מאחד מששים. ואינה נוהגת אלא בארץ ישראל, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית - בראשית הדגן ^[=תרומה].

ונוהג בחליו, אבל לא במקדשין.

49. במדבר-קרח, יח, ח. 50. דברים-שופטים, יח, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שחומה, או גזת זכרים וגזת נקבות, ומכר מין זה והניח המין האחר - זה נותן לעצמו על מה שלקח, וזה נותן לעצמו על מה שהניח^{כב}.

(כב) מכיוון שמכר מין אחד ולא השאיר ממנו כלום לעצמו, ודאי התכוון למכור גם את חלק הגזה.

יב. גר שנתגר והיו לו גזות, ואין ידוע אם עד שלא נתגר נגזז^{כג} או משנתגר^{כד} - הרי זה פטור; המוציא מחברו עליו הראיה^{כה}.

(כג) והיתה הגזיזה, שהיא שעת החיוב בהיותו גוי, ופטור. (כד) והיתה הגזיזה בהיותו יהודי, וחייב. (כה) ועל הכהן להביא ראיה, שהגזיזה הייתה אחרי שהתגר.

יג. פמה צאן יהיו לו, ויהיו חיבות בראשית הגז? אין פחות מחמש; והוא, שיהיה בגזה שלחן, אין פחות ממשקל ששים סלע^{כו}, ותהיה גזת כל אחת מהן, אין פחות ממשקל שתים עשרה סלע. היתה אחת מהן גוזזת^{כז} [=מניח] פחות משתים עשרה סלע - אף על פי שחמשתן גוזזות ששים סלע או יתר, הרי אלו פטורין מראשית הגז.

(כו) לחמש הצאן ביחד.

יד. השתפין, חיבין בראשית הגז - והוא שיהיה בחלק כל אחד מהן פשעור^{כח}; אבל חמש צאן בלבד של שני שתפין, פטורין.

(כז) חמש צאן לכל שותף.

טו. ראשית הגז, מצותה בתחלה^{כט}; ואם הפריש בין באמצע בין בסוף, יצא. היו לו חמש צאן, וגזז אחת בלבד, ומכר גזתה, ואחר כך גזז שניה ומכרה, ואחר כך גזז שלישית ומכרה - הפל מצטרפות לראשית הגז^ל, וחיב אפלו לאחר פמה שנים^ל. ויש לו להפריש מן החדש על הקשן, וממין גזה על מין גזה אחר.

(כח) לכתחיל הצריך לתת ראשית הגז, ממה שגוזז בהתחלה. (כט) מכיוון שבשעת התחלת הגזיה, היו לו חמש צאן.

אבל אם היתה רחל אחת, וגזזה והניח גזתה, ואחר כך קנה שניה, וגזזה והניח גזתה - אינן מצטרפות^{לא}.

(ל) ומפריש מהגזיה האחרונה, שיחד אתה נעשה שיעור ששים סלע, על כל הגזיות שמכר. (לא) מכיוון שבתחילת הגזיה היתה לו רק רחל אחת, וצריך שיהיו לו לפחות חמש, כנ"ל.

השבטים, וגם לא קיבלו חלק משלל המלחמה בעת כיבוש הארץ.

ו. היה הצמר שלהן אדם, או שחור, או שחום - חיבות בראשית הגז; אבל אם גזז הצמר, וצבעו קדם שיתן - נפטר מראשית הגז^ב. הלפינו^ג קדם שיתן, חיב להפריש אחר שלפנו^ד.

(ב) מכיוון שהכלל הוא שחפץ נקנה בשינוי, ואם כן הוא קנה את הצמר על ידי השינוי שעשה בו בצביעה. (ג) ניקה את הצמר. (ד) ואין זה נחשב שינוי.

התולש צמר רחליו בידו, ולא גזזן - חיב בראשית הגז.

ז. וראשית הגז נוהג • בכלאים, ובכור, ובטרפה -[סופה למות במהלך השנה]; אבל הגוזז את המתה, פטור. ח. המפריש ראשית הגז, ואבד - חיב באחריותו^ה, עד שיתן לכהן^ו. האומר: 'פל גזזתי ראשית^ז', דבריו קנמין.

(ט) וצריך להפריש שנית, משאר הגז שלא נאבד. (טז) למרות שכבר הפריש את ראשית הגז, לא קיים את המצווה עד שייתן לכהן. (יז) ולא משאיר לעצמו כלום מהצמר.

ט. הלוקח גז צאנו של נכרי - אף על פי שגזזן, פטור מראשית הגז^י. לקח הצאן לגזתן, חיב - אף על פי שגדלה הגזה ברשות הגוי, ואף על פי שחזרין הצאן לגוי אחר הגזה; הואיל והגוזז ישראל והגזות שלו - חיב, שאין החיוב אלא בשעת הגזה.

(יח) מכיוון שבזמן גזיזת הצמר שהוא שעת החיוב, היה הגז של הגוי.

י. הלוקח גז צאנו של חברו - אם שיר המוכר מעט מצאנו להגוז, המוכר חיב להפריש מן המשאר^[השאריה] על הפל, ואף על פי שלא התחיל המוכר לגזז; חזקה, אין אדם מוכר מתנות כהנה^{יט}. ואם לא שיר פלוס^כ, הלוקח חיב להפריש^{כא}.

(יט) ומן הסתם המוכר השאיר אצלו גם את חלק הגזה שצריך להפריש ממה שמכר. (כ) וממילא, מכר גם את החלק של ראשית הגז. (כא) מכיוון שקנה את הצמר כשהייתה עדיין מחוברת לבהמה.

יא. היו שני מיני גזה, כגון גזה לבנה וגזה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טז. תחלה, ואחר כך יפדה בנו; ואם אין לו אלא כדי פדיון אחד, יפדה עצמו.

(ה) אם היה הצריך לפדות גם את עצמו, כי אביו לא פדה אותו. (ו) ויש לו גם בן בכור שהוא חייב לפדותו. (ז) ואם יש לו כסף שמספיק רק בשביל פדיון אחד, יפדה את עצמו ולא את בנו, כי חיוב הפדיון שיש עליו עצמו, קודמת לחיוב מצווה על גוף אחר, של בנו.

ד. היה בנו לפדות, והגיע עת לעלות לרגל, ואין לו כדי לזה ולזה - פודה את בנו, ואחר כך עולה לרגל^ה, שנאמר⁵⁴: "כל בכור בניה תפדה", ואחר כך⁵⁵: "ולא יראו פני ריכם".

(ח) כלומר, אם יש לו כסף או לפדיון הבן או לעליה לרגל, פדיון הבן קודם.

ה. הפודה את בנו - מכרף אשר קדשנו במצוותיו וצונו על פדיון הבן, וחוזר ומכרף 'שהחינו', ואחר כך נותן הפדיון לכהן^ט. ואם פדה עצמו - מכרף 'לפדות הבכור', ומכרף 'שהחינו'.

(ט) כשם שמברכים כל ברכה, דווקא לפני עשיית המצווה. (י) כשאביו לא פדה אותו, כנ"ל.

ו. מצוה זו נהגת בכל מקום^{יב} ובכל זמן^{יג}. ובכמה פודה? בחמש סלעים, שנאמר⁵⁶: "ופדונו, מבן חדש תפדה"^{יד} - בין בכסף, בין בשוה כסף מן המטלטלין שגופן ממון בענני השקלים^{טו}. לפיכך, אין פוֹדֵין בקרקעות^{טז}; ולא בעבדים, מפני שהן בקרקעות; ולא בשטרות, לפי שאין גופן ממון^{טז}. ואם פדהו בהן, אינו פדוי.

(יא) הן בארץ ישראל, והן בחוץ לארץ. (יב) גם אחרי חורבן בית המקדש. (יג) אפשר לפדות בכל דבר שדומה למטבעות השקלים, שהם חפץ שאפשר לטלטל, והשווי שלהם הוא בחפץ עצמו. (יד) מכיוון שקרקע היא לא חפץ שאפשר לטלטל אותו. (טו) כלומר, אין פודים בשטרי חוב שיש לו על אחרים, ורוצה לתתם לכהן, מכיוון שגוף השטר לא שווה כסף.

ז. כתב לפהן שטר חוב שהוא חייב לו חמש סלעים - חייב לתן לו^{טז}, ובנו אינו פדוי^{יז}. נתן לו כלי שאינו שוה בשוק חמש סלעים, וקבלו הכהן

מי שהיו לו גזות רבות של ראשית הגז, והוא רוצה לחלק לפהנים - לא יתן לכל אחד ואחד פחות ממשקל חמש סלעים מלבן [מכוסס ונקט], כדי [מספיק ל] בגד קטן. לא שילבנו^{לב}, ואחר כך יתן לו - אלא יתן לו מצמר הגזה כשהוא צואי [=לא מלובן], כדי שיהיה בו אחר הלבון חמש סלעים או יתר, שנאמר⁵¹: "תתן לו", שיהיה בו כדי מתנה המועלת.

(לב) כלומר, אין על הישראל חיוב ללבן את הצמר.

יז. ראשית הגז, חלין לכל דבר^{לג}. לפיכך אני אומר, שנותנין אותו לכהן, אף על פי שהיא נשואה לישראל - כמתנות בהמה; ויראה לי, שדין שניהן אחד הוא לי.

(לג) ובגלל שאין בו קדושה מותר לישראל להנות ממנו, בשונה מתרומה שיש בה קדושה, ואסור לישראל להנות ממנו. (לד) שדיני ראשית הגז, הם כדיני מתנות כהונה.

פרק יא

דיני פדיון הבן.

א. מצות עשה לפדות כל איש מישראל^א, בנו שהוא בכור לאמו הישראלית - שנאמר⁵²: "כל פטר רחם - לי", ונאמר⁵³: "אף פדה תפדה את בכור האדם".

(א) שכל יהודי יפדה את בנו הבכור. (ב) למרות שלאבא יש בנים מאשה אחרת.

ב. ואין האשה חייבת לפדות את בנה - שתחייב לפדות את עצמו^א, הוא שחייב לפדות את בנו.

(ג) כלומר, האיש שפודה את עצמו, אם אביו לא פדה אותו, כדלהלן. (ד) והאשה אינה חייבת לפדות את עצמה, מכיוון שאביה אינה חייב לפדותה, ורק מי שחייבים לפדותו חייב לפדות את עצמו אם לא פדו אותו, ולכן גם אינה חייבת לפדות את בנה.

ג. עבר האב ולא פדהו - פשיגדיל [=יגדל], יפדה את עצמו.

ג. היה הוא לפדות^ב ובנו לפדות^א - יפדה את עצמו

51. דברים-שופטים, יח, ד. 52. שמות-כי-תשא, לד, יט. 53. במדבר-קרח, יח, טו. 54. שמות-כי-תשא, לד, כ. 55. שם. 56. במדבר-קרח, יח, טז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שאמו לא חייבת לפדותו, כמבואר לעיל בהלכה ב. (ל) ודינה כישראלית, ובהן חייב בפדיון הבן.

יב. כהן שנולד לו בן חלל^א, מת האב בתוך שלשים יום - הבן חייב לפדות את עצמו; שלא זכה האב בפדיונו^ב [לעצמו ככהן] לב. מת האב אחר שלשים יום - אין הבן חייב לפדות את עצמו, שהרי האב זכה בפדיונו^ג.

(א) שנולד לו בן מבעילה אסורה, שפוסלת את הבן מכהונה. (ב) מכיוון שחובת פדיון הבן חלה רק מסיום שלשים יום ללידה. (ג) מכיוון שהוא כהן, ונמצא שנתן את פדיון בנו לעצמו, וקיים בזה את המצווה, וכשמת הוריש את הכסף לבן, והרי הוא שלו.

יג. השפחה שנשתחררה ונכרית שנתגירה פשה מנעבות, וילדו - אף על פי שהורתו שלא בקדשה^א - הואיל ונולד בקדשה, חייב, שנאמר^ב: "פטר רחם בישראל", והרי פטר רחם בישראל^ג. אין ידוע אם קדם שנתגירה ילדה^ד, או אחר שנתגירה - המוציא מחברו עליו הראיה.

(ד) שבשעה שאמו התעברה, היא לא הייתה ישראלית. (ה) ובשעה שיצא מהרחם, הייתה אמו ישראלית. (ו) ואז הוא פטור מפדיון.

יד. הנכרית והשפחה שילדו, ואחר כך נתגירו ונשתחררו, וילדו ילד אחר - הרי זה פטור, שנאמר^א: "פטר רחם", ואין זה פטר רחם^ב. וכן הבא אחר הנפלים^ג - כל נפל שאמו טמאה לדה, הבא אחריו אינו פטר רחם^ד; וכל נפל שאין אמו טמאה לדה - בגון המפלת כמין דגים וחסידים, או המפלת יום ארבעים^ה, וביוצא בהן - הבא אחריו ככור לכהן, וחיוב לפדות^ו.

(ז) שהרי כבר נפטר רחמה, כשילדה בהיותה גוי או שפחה. (ח) מי שנולד אחרי שאמו הפילה ולד. (ט) הפלה כזאת נקראת לידה, וכבר נפטר רחמה. (מ) לעיבור, שעדיין לא ניכר בו צורת אדם. (מא) כי ההפלה שקדמה לוולד, אינה נחשבת כלידה.

טו. חתן העבר במעיה, והוציאו אבר אבר - הבא אחריו אינו פטר רחם^א. בן שמונה חדשים שהוציא ראשו והוא חי, והחזירו ומת, וכן בן תשעה [אפילו] שמת, ויצא ראשו והחזרו, ואחר כך

בְּחֶמֶשׁ סָלְעִים י"ח - הרי בנו פדוי. נתן חמש סלעים לעשרה כהנים^ט, בין בבת אחת בין בזה אחר זה^{כא} - יצא.

(טז) כי התחייב לו כסף. (יז) אפילו כשיביא לכהן את החמשה סלעים, גזירה שמא יאמרו שמותר לפדות בשטר חוב. (יח) והכהן אמר שמבחינתו זה כן שווה חמשה סלעים. (יט) חצי סלע לכל כהן. (כ) שמצד הנותן הייתה כאן נתינה של חמשה סלעים, אבל המקבלים קיבלו רק חצי סלע לכל אחד. (כא) שגם מצד הנותן, לא הייתה נתינה של חמשה סלעים.

ח. רצה הפהן להחזיר לו הפדיון, מחזירי^ב. ולא יתן הוא לו^ג, ודעתו שיחזיר; ואם עשה כן, והחזיר לו - אין בנו פדוי^ד, עד שיגמור בלבד לתן לו מתנה גמורה; ואם רצה הפהן אחר כך להחזיר, יחזיר. וכן אם פרש, ונתן לו על מנת להחזיר - הרי בנו פדוי^ה.

(כב) כי בשעה שנתן את כסף הפדיון לכהן כבר נפדה בנו, והכהן יכול לעשות בכסף כרצונו. (כג) כלומר, אבי הבן. (כד) מכיוון שלא נתן את הכסף, במתנה גמורה לכהן. (כה) מכיוון שנתן את הכסף לכהן במתנה גמורה, אלא שהתנה איתו שיחזיר לו לאחר מכן.

ט. כהנים ולויים פטורין מפדיון הבן, מקל וחמר - אם פטרו של ישראל במדבר [שהתמנו במקום בכורות ישראל]^ב, דין הוא שפטרו עצמן^ג.

(כו) כשהיו בני ישראל במדבר, לא היו צריכים בכורי ישראל לשלם חמשה סלעים עבור פדיונם, אלא הלויים היו כמו הפדיון שלהם, שנאמר "קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל". (כז) אם קדושת הלויים הפקיעה את קדושת הבכורה של בני ישראל, קל וחומר שתפקיע את קדושת הבכורה שלהם עצמם.

י. ישראל הבא מן הכהנת ומן הלוי^ה, פטור - שאין הדבר תלוי באב אלא באם, שנאמר^א: "פטר רחם בישראל".

(כח) והאב ישראל, ואם כן גם הבן ישראל.

יא. לוי המעפרת מגוי, בנה פטור; וכהנת המעפרת מן הגוי - בנה חייב^ב, שהרי נפסלה אמו מן הכהנה בבטילת הגויל.

(כט) כלומר, הוא חייב לפדות את עצמו כשיגדל, מכיוון

57. ע"פ שמות-בא, יג, ב. 58. ע"פ שמות-בא, יג, ב. 59. שמות-כ"ד, יט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּנְקָבָה, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזָה מֵהֶם יֵצֵא רֹאשׁוֹן - אֵין פֶּאֶן לִפְנֵי פְלוּס^י. יִלְדָה שְׁנֵי זָכָרִים - אֶף עַל פִּי שְׁאִין יָדוּעַ אֵיזָה מֵהֶם הַבְּכוֹר, נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לִפְנֵי^י; מֵת אֶחָד מֵהֶם^י בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם - פֶּטוּר^י, שֶׁהַמוֹצֵיא מִחֻבְרוֹ עָלָיו הִרְאָיָה. מֵת הָאֵב - בֵּין בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם^י בֵּין לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם^י, בֵּין שְׁלָא חָלְקוּ הָאֲחִים בֵּין שְׁחָלְקוּ - יִנָּתֵן מִן הַנֶּכֶסִּים חֲמֵשׁ סְלָעִים לִפְנֵי; שֶׁפֶּקֶר נִתְחַיְבוּ הַנֶּכֶסִּים^{סא}.

(נח) שמא הבת נולדה קודם, והיא פטורה מפדיון, ונמצא שהבן שנולד אחריה אינו בכור, ומחמת הספק הוא פטור מפדיון. (נו) שהרי אחד משני הילדים הוא ודאי בכור. (נז) אחד מהאחים שאין ידוע איזה מהם הוא הבכור. (נח) שמא הבכור הוא שמת, והאב פטור מלפדותו, ונמצא שהאח החי אינו בכור, ומחמת הספק האב פטור מפדיון. (נט) שמן הסתם, עדיין לא פדה את הבן. (ס) שמן הסתם, כבר פדה את הבן. (סא) מכיוון שהנכסים כבר השתעבדו לפדיון הבן, מחמת החיוב שהיה על האבא.

כא. שְׁתֵּי נָשִׁיו שְׁלָא בְּכָרוּ, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים^{סב} - נוֹתֵן עֶשֶׂר סְלָעִים לִפְנֵי^י. נָתַן עֶשֶׂר סְלָעִים לִפְנֵי, וּמֵת אֶחָד מֵהֶם בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם^{סד} - אִם לִכְהֵן אֶחָד נִתֵּן^{סו}, יִחְזִיר לוֹ חֲמֵשׁ סְלָעִים^{סז}; וְאִם לִשְׁנֵי פְהָגִים נִתֵּן^{סז}, אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא מֵהֶם - שְׁהָרִי לֹא עֵין [=צ"י] פְּדִיּוֹן זֶה עַל בֶּן זֶה, וְכָל אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לִזְמֹר: 'הַחֲזֹר מִחֻבְרִי'.

(סב) כל אחת ילדה בן. (סג) כי כל אחד מהם הוא פטר רחם של אמו. (סד) ואביו פטור מלפדותו. (סה) את עשרת הסלעים בתוך שלשים, ואמר לו: לאחר שלשים יום יהא בני פדוי, כפי שהתבאר לעיל הלכה י"ח. (סו) שקיבל עבור הבן שמת בתוך השלשים יום. (סז) לכל אחד חמשה סלעים, ולא אמר בפירוש: פדיון זה על בן זה, ופדיון זה על זה.

כב. שְׁתֵּי נָשִׁיו שְׁלָא בְּכָרוּ, שְׁיִלְדוּ זָכָר וּנְקָבָה, אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וּנְקָבָה^{סח} - נוֹתֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים לִפְנֵי; שְׁאִי אֶפְשָׁר שְׁלָא יִהְיֶה אֶחָד מֵהֶם זָכָר פֶּטֶר רַחֲמִים^{סט}.

(סח) ולא ידוע מי נולד ראשון. (סט) באופן הראשון, ברור שהבן הוא בכור של אחת הם ורק לא ידוע של מי מהן, וב השני, אפילו אחת מהם ילדה קודם את הבת ואחר כך את הבן, אז הבן השני הוא בכור לשניה, וודאי חייב פדיון אחד.

כג. יִלְדוּ שְׁתֵּי נְקִבּוֹת וְזָכָר, אוֹ שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי

יֵצֵא אַחִיו, וְיִלְדָה - זֶה שְׁיִלְדָה, אֵינוֹ פֶּטֶר רַחֲמִים, שְׁהָרִי נִפְטֵר בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹ; וּמִשְׁתַּצֵּא פְּדִיתוֹ [=מצ"ח], פֶּטֶר הָבָא אַחֲרָיו.

(מב) מכיוון שאמו טמאה לידה אחרי הוצאת העובר החתוך.

טז. יוֹצֵא דֶפֶן [=נולד בניתוח קיסרי], וְהָבָא אַחֲרָיו פְּדִיכּוֹ [=כלידה רגילה] - שְׁנִינֵהוּ פֶּטוּרִין; הִרְאֹשׁוֹן - לְפִי שְׁלָא יֵצֵא מִן הָרַחֲם, וְהַשְּׁנִי - מִפְּנֵי שֶׁקֶדְמוֹ אַחֲרָיו^י. (מג) ולכן הוא לא בכור.

יז. מֵאֵימָתִי יִתְחַיְבוּ בְּפִדְיוֹן? מִשְׁשִׁשְׁלִים שְׁלֹשִׁים יוֹם^{מח}, שְׁנֶאמַר^{מט}: "וּפְדִיּוֹן, מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה". מֵת הַבֶּן בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים, וְאֶפְלוּ בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים, וְכֵן אִם נִעֲשֶׂה טְרֵפָה^{מז} - אֵינוֹ חַיִּב בְּחֲמֵשׁ סְלָעִים; וְאִם הִקְדִּים^{מז} וְנָתַן לִפְנֵי^{מח}, יִחְזִיר לוֹ הַפְּדִיּוֹן. מֵת אַחֲרֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם, חַיִּב בְּפִדְיוֹן; וְאִם לֹא נָתַן, יִתֵּן.

(מד) האב. (מה) כלומר, משיכנס ליום ל"א. (מו) נהייה חולה שלא יכול להישאר בחיים, אפילו שלא מת בתוך השלושים יום. (מז) אם נתן לכהן את הכסף בתוך שלשים, ואמר לו: לאחר שלשים יום בני פדוי. (מח) ומת הבן בתוך שלשים.

יח. מִי שֶׁפְּדָה בְּנוֹ בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם - אִם אָמַר לוֹ^{מט} 'מַעֲכָשׁוּ' [=כעת יחול הפדיון], אֵין בְּנוֹ פְּדוּי^י; וְאִם אָמַר לוֹ [יחול הפדיון] 'לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם' - בְּנוֹ פְּדוּי, וְאֶף עַל פִּי שְׁאִין הִמָּעוֹת קִימִין [ביד הכהן] לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם.

(מט) לכהן. (נ) כי חובת הפדיון חלה רק מיום ל"א ואילך.

יט. מִי שֶׁהוּא סָפֵק אִם הוּא חַיִּב בְּפִדְיָה אוֹ אֵינוֹ חַיִּב - הָרִי זֶה פֶּטֶר, שֶׁהַמוֹצֵיא מִחֻבְרוֹ עָלָיו הִרְאָיָה. מֵת הָאֵב בְּתוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם^{נא} - הָרִי הַבֶּן בְּחֻזָּקָה שְׁלָא נִפְדָּה^{נב}, עַד שְׁיָבִיא רֹאֵיהָ שְׁאֲבִיו פְּדָהּ קֹדֶם שְׁיָמוּתָהּ^{נב}; מֵת הָאֵב לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - הָרִי הוּא בְּחֻזָּקָה פְּדוּי^{נב}, עַד שְׁיִזְדַּעְעוּהוּ שְׁלָא נִפְדָּה.

(נא) ואין ידוע, אם פדה את בנו או לא. (נב) שמן הסתם, לא פדה את בנו לפני הזמן. (נג) ובאופן שאמר לכהן, הרי בני פדוי לאחר ל' יום, כבהלכה הקודמת. (נד) שמן הסתם, פדה את בנו מיד ביום ל"א כדינו, ולא עיכב את המצווה.

כ. מִי שְׁלָא בְּכָרָה אֶשְׁתּוֹ [=לא ילדה מעולם], וְיִלְדָה זָכָר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כז. וילדו^{פא} זכר ונקבה, ונתעברו - האבות פטורין^{פב}, והבן חייב לפדות את עצמו^{פג}. וכן מבכרת [=ילדה בכור] שלא שָׁהַתָּה^{פה} אחר [שהתגרשה מן] בעלה שלשה חדשים^{פד}, וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון [=לבעל הראשון]^{פה} או בן שבועה לאחרון - שניהם פטורין^{פו}, והבן חייב לפדות את עצמו^{פי}.

(פא) שתי נשים של שני אנשים, שעדיין לא ילדו. (פב) שכל אחד מהם יכול לומר, שהבת היא שלו. (פג) כשיגדל, כי הוא וודאי בכור. (פד) כל אשה שהתגרשה או שמת בעלה, צריכה להמתין שלושה חודשים לפני שמתחתנת שוב, כדי לדעת אם היא בהריון מהבעל הקודם. (פה) והראשון חייב לפדותו. (פו) מכיוון שכל אחד יכול להגיד לכהן, שהבן הוא של הבעל האחר. (פי) שהרי הוא וודאי בכור.

כח. וילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות - אין פאן לפהן כלום^{פח}.

(פח) כלומר, אף הבן אינו חייב לפדות את עצמו. וטעמו של דבר, מכיוון שמספר אפשרויות החיוב שווה למספר אפשרויות הפטור. האפשרויות לחיוב: א. שמא ילדה אשתו שני זכרים; ב. זכר ונקבה. ולפטור: א. שמא ילדה שתי נקבות; ב. נקבה וזכר. וכיון שהדבר ספק, אין מוציאין מידי המוחזק.

כט. שתי נשים של שני אנשים, אחת בכרה ואחת שלא בכרה, וילדו שני זכרים - זה שלא בכרה אשתו, נותן חמש סלעים לפהן^{פט}; וילדו זכר ונקבה, אין פאן לפהן כלום^{פו}.

(פט) שוודאי אח דמהם הוא בנו הבכור. (צ) שמא הבן נולד לאשה שכבר ילדה לפני זה.

ל. וילדו^{פא} שני זכרים ונקבה - זה שלא בכרה אשתו, נותן חמש סלעים לפהן^{פב}; וילדו זכר ונקבה, אין פאן לפהן כלום^{פג}.

(פא) שני נשים של שני אנשים, אחת שכבר ילדה ואחת שעדיין לא ילדה. (פב) כלומר, ולא נקבה בלבד, אבל הוא הדין אם ילדה שני זכרים. (פג) במקרה הזה יש חמש אפשרויות: א. שהאשה שלא ילדה קודם, ילדה עכשיו, בן אחד; ב. שני בנים; ג. בן ואחיו בת; ד. בת בלבד; ה. בת ואחריה בן. וכיון שרוב האפשרויות, כלומר, שלש האפשרויות הראשונות, הן לחיוב, חייב בעלה בפדיון הבן,

נקבות, ואין ידוע איזה נולד ראשון - אין פאן לפהן כלום; שאני אומר, נקבה נולדה תחלה ואחריה זכר^{פד}.

(ע) באופן הראשון אפשר להגיד, שהראשונה ילדה את הבת הראשונה ואחר כך את הבן, והשניה ילדה את הבת השנייה, ובאופן השני, אפשר להגיד, שכל אחת ילדה בן ובת, ושתי הבנות נולדו קודם, ואחריהן הבנים, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

כד. שתי נשים, אחת בכרה ואחת לא בכרה, וילדו שני זכרים ונתעברו - נותן חמש סלעים לפהן^{פא}. מת אחד מהם בתוך שלשים יום, האב פטור^{פב}; מת האב, יתן מן הנכסים חמש סלעים. (עא) שוודאי יש כאן בכור. (עב) שמא הבכור הוא זה מת.

כה. וילדו^{פא} זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה - אין פאן לפהן כלום; שאני אומר, זו שלא בכרה ילדה נקבה תחלה ואחריה זכר, וזו שבכרה ילדה זכר^{פב}.

(עג) שתי נשים שאחת כבר ילדה, והשנייה עדיין לא ילדה. (עד) ובאופן הראשון אפשר להגיד, שזו שעדיין לא ילדה, ילדה עכשיו נקבה, וזו שכבר ילדה, ילדה עכשיו זכר.

כו. שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו, וילדו שני זכרים ונתעברו - זה נותן חמש סלעים וזה נותן חמש סלעים^{פג}. נתנו^{פד}, ואחר כך מת אחד מן הבנים בתוך שלשים יום^{פה} - אם לשני הבנים נתנו אין יכולין להוציא מידם^{פז}; ואם לכהן אחד נתנו - פותב אחד מהם לחברו הרשאה^{פח}, וילף זה בהרשאה ויחזיר מן הפהן חמש סלעים^{פט}.

(עא) שוודאי שניהם בכורים. (עב) בתוך השלשים יום, ובאופן המבואר לעיל הלכה יח. (עז) שאביו פטור מלפדותו, אבל אם מת אחד מן הבנים קודם שנתנו את החמש סלעים לכהן, האבות פטורים, שכל אחד יכול לומר: שלי מת. אבל הבן חייב לפדות עצמו, לכשיגדל, שהרי הוא ודאי בכור. (עח) שכל כהן יכול להגיד, שחמש הסלעים שהוא קיבל, הם עבור הבכור החי, והכהן השני קיבל עבור הילד שמת, והמוציא מחבירו עליו הראיה. (עט) ייפוי כח, שיוכל לתבוע חמש סלעים מהכהן, גם בשמו. (פ) ויגיד לו, אם בני הוא המת - תחזיר לי את הכסף, ואם בן חבירי הוא שמת, הרי אני מורשה על ידו לקחת את הכסף עבורו, ונוטל את הכסף וחולקים ביניהם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שהרי זה רוב נגד חזקת הבעל, וכשיש רוב מול חזקה, הרוב הוא שקובע.
לְיִשְׂרָאֵל לִתֵּן פֶּטֶר חֲמֹר לִפְנֵי, אֲלֹא אִם בֵּן פְּדֻהוּ הִפְּנֵהוּ בִּפְנֵיו.

(ד) בגלל שפטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה.
 (ה) להשתמש בפטר חמור מבלי לפדותו, שהוא מורה היתר לעצמו באמרו: הרי השה שאפריש תחתיו הוא שלי, ולמה לי לפדותו. (ו) או ערפו בפניו.

ה. הַפְּרִישׁ פְּדִיּוֹן פֶּטֶר חֲמֹר, וּמֵת הַשָּׂה קָדֵם שְׁיִתְּנֶנּוּ לִפְנֵי - אֵינוֹ חַיֵּב בְּאַחֲרִיּוּתוֹ; וְיִתֵּן הַנֶּבֶלָה לִפְנֵי ה' לְהִנּוֹת בָּהּ. מֵת פֶּטֶר הַחֲמֹר אַחֵר שֶׁפְּדֻהוּ, יִתֵּן הַטֹּלָה לִפְנֵי^ט; וּמֵתָר בְּהִנְיָתוֹ, שֶׁכָּבֵר נִפְדָּה.

(ז) מכיוון שעל ידי הפרשת השה פוקעת קדושת פטר החמור, לכן מיד עם הפרשתו הרי השה של הכהן, ונמצא שבעל החמור נותן לכהן את שיו, שהוא שלו משעת הפרשה. (ח) שהרי השה של הכהן מת. (ט) שהרי הוא שלו. (י) של פטר החמור.

ו. מֵאֵימָתִי יִתְחַיֵּב לִפְדוֹתוֹ? מִשְׁוִילָד וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּמֵאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אִם רָצָה לְעַרְפוֹ, עוֹרְפוֹ; וְאִם רָצָה לִפְדוֹתוֹ, פּוֹדָה; וְאִין כָּאן אֲלֹא עֶכּוֹב^ט מִצּוּה בִּלְבָד^א.

(יא) כלומר, הוא לא עובר איסור, גם אחרי שלושים יום, אלא שראוי לקיים כל מצווה מיד בזמנה ולא להמתין.

ז. לֹא רָצָה לִפְדוֹתוֹ - עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיס [סכין גדול] מֵאַחֲרָיו, שֶׁנֶּאֱמַר⁶³: "וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפְּתוֹ". וְאִין מְמִיתִין אוֹתוֹ לֹא בְּמַקֵּל, וְלֹא בְּקֶנֶה, וְלֹא בְּקֶרֶדֶם, וְלֹא בְּמַגֶּרֶה [= מסור] - אֲלֹא בְּקוֹפִיס^י; וְלֹא יִכְנִסְנּוּ לְחֹדֶר, וְיִנְעֲלֻ הַדֶּלֶת בִּפְנֵיו עַד שְׁיָמוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעִרְפְּתוֹ".

(יב) שצריך להרגו דווקא בעריפה.

ח. אִין פּוֹדִין לֹא בַּעֲגָל, וְלֹא בַּחֲיָה, וְלֹא בַּשָּׂה שְׁחוּט, וְלֹא בַּטְּרֶפֶה, וְלֹא בְּכִלְאִים, וְלֹא בְּכוֹיִי - שֶׁנֶּאֱמַר⁷⁰: "תִּפְדֶּה בַּשָּׂה"; וְאִין קְרוֹי שָׂה, אֲלֹא כְּבָשִׂים וְעִזִּים חַיִּים בִּלְבָד.

(יג) ספק חיה ספק בהמה, שהוא נחשב ברייה בפני עצמה, ואינו שם.

~ יום שני כ"ה תמוז ~

פֶּרֶק יב

דיני פטר חמור

א. מִצּוֹת עֲשֵׂה לִפְדוֹת כָּל אֶדָם מִיִּשְׂרָאֵל^א, פֶּטֶר

[= בכור] **חֲמֹר בָּשָׂה; וְאִם • לֹא רָצָה לִפְדוֹתוֹ, מִצּוֹת עֲשֵׂה לְעַרְפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר⁶¹: "וּפֶטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בָּשָׂה, וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפְּתוֹ". וְשִׁתִּי מִצּוֹת אֵלוֹ - נוֹהֲגוֹת בְּכָל מְקוֹם^ב וּבְכָל זְמַן^ג; וּמִצּוֹת פְּדִיָּה קוֹדֶמֶת לְמִצּוֹת עֲרִיפָה.**

(א) בין איש ובין אשה. (ב) בין בארץ ובין בחוץ לארץ. (ג) גם אחרי חורבן בית המקדש.

ב. הַשָּׂה שֶׁפּוֹדִין בּוֹ - נוֹתְנוּ לִפְנֵי, שֶׁנֶּאֱמַר⁶²: "כָּל פֶּטֶר רֶחֶם וְגו'".

ג. וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה, תִּפְדֶּה^א. בְּהֵמָה טְמֵאָה הָאֻמּוּרָה כָּאן, הִיא הַחֲמֹר בִּלְבָד.

ד. פֶּטֶר • חֲמֹר אֲסוּר בְּהִנָּאָה, עַד שְׁיִפְדֶּה; וְאִם מְכָרוֹ קָדֵם פְּדִיּוֹן, דְּמִיּוֹ אֲסוּרִים. וְאִם מֵת

קָדֵם פְּדִיּוֹן, אוֹ שֶׁעֲרַפוֹ - הָרִי זֶה יִקְבֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנָּאָה אֶף לְאַחֵר עֲרִיפְתּוֹ, הוּאִיל וְלֹא נִפְדָּה. לְפִיכָף^י, אִם לֹא פְדֻהוּ, וְנָתַן פֶּטֶר הַחֲמֹר בַּעֲצָמוֹ לִפְנֵי - אֲסוּר לִפְנֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, עַד שְׁיִפְדֻהוּ בַּשָּׂה, וְיִקַּח הַשָּׂה לְעַצְמוֹ; אוֹ יַעֲרַף אוֹתוֹ וְיִקְבֵּר. וְהַכֹּהֲנִים חֲשׂוּדִים עַל דְּבַר זֶה^י; לְפִיכָף, אֲסוּר

הַפְּרִישׁ פְּדִיּוֹן פֶּטֶר חֲמֹר, וּמֵת הַשָּׂה קָדֵם שְׁיִתְּנֶנּוּ לִפְנֵי - אֵינוֹ חַיֵּב בְּאַחֲרִיּוּתוֹ; וְיִתֵּן הַנֶּבֶלָה לִפְנֵי ה' לְהִנּוֹת בָּהּ. מֵת פֶּטֶר הַחֲמֹר אַחֵר שֶׁפְּדֻהוּ, יִתֵּן הַטֹּלָה לִפְנֵי^ט; וּמֵתָר בְּהִנְיָתוֹ, שֶׁכָּבֵר נִפְדָּה.

61. שמות-כ"ה תשא, לד, כ. 62. במדבר-קרח, יח, טו. 63. שמות-כ"ה תשא, לד, כ.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה תמוז - ספר זרעים - הלכות ביכורים

קכג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. הַטְּמֵאָה, תַּפְּחָהּ, כָּל שִׁישְׁנוּ בְּכֹר אֶדָם, יִשְׁנוּ בְּכֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה; וְהַפֶּטֶר מִבְּכֹר אֶדָם, פֶּטֶר מִבְּכֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה^ט.

(ט) ומכיוון שכהנים ולויים פטורים מפדיון הבן, לכן הם פטורים גם מפדיון פטר חמור.

טו. הַלֹּקֶחַ עֹבֵר חֲמורוֹ שֶׁל נִכְרִי, או הַמֹּכֵר עֹבֵר חֲמורוֹ לְנִכְרִי - אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ רִשְׁאִיכָא, הָרִי זֶה פֶּטֶר מִן הַבְּכֹרָה^כ; וְאֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַל דְּבַר זֶה. הָיָה הַנִּכְרִי שֶׁתָּפַח בָּאֵם או בְּכֹר, אֶפְלוּ לֹא הָיָה לוֹ אֵלָּא אֶחָד מֵאֵלֶּף בֹּזֵג - הָרִי זֶה פֶּטֶר^כ. הָיָה לוֹכָה בּוֹ אוּ בָאֵמוֹ אֶבֶר אֶחָד, כְּגוֹן יָדוֹ אוּ רַגְלוֹ אֶפְלוּ אֲזֻנָּיו - כָּל שְׁאֵלוֹ יַחַתָּף יְהִיָּה בְּעַל מוֹם, הָרִי זֶה פֶּטֶר מִן הַבְּכֹרָה; וְאֵם פְּשִׁיחָתָּהּ חֵלֶק הַנִּכְרִי לֹא יְהִיָּה בְּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ^כ, הָרִי זֶה חִיב^כ.

(כ) והעובר הוא בכור. (כא) למכור עובר חמורו לגוי, שהרי הוא מפקיע את העובר מן הכהן, מכיוון שנפטר מלפדותו, ונמצא שהכהן מפסיד את השה. (כב) מפדיון פטר חמור, שהרי בלוקח עובר חמורו של גוי, האם היא של הגוי, ובמוכר לו עובר חמורו, העובר הוא של הגוי, ואין חיוב פדיון פטר חמור אלא כשהאם והוולד של ישראל. (כג) או באימו. (כד) מכיוון ששותפות גוי פוטרת. ואף על פי שאסור להשתתף עם הגוי לא קנסוהו. (כה) לגוי. (כו) שהוא אבר קטן. (כז) אם היה מום כזה בבהמה טהורה. (כח) שאין זה שותפות חשובה.

וְכֵן הַמִּקְבֵּל חֲמור מִן הַגִּי לְהִיּוֹת מְטַפֵּל בָּהּ, וְהוֹלֵד בִּיְהִיָּהּ^[לשניהם], או נִכְרִי שֶׁקִּבֵּל מִיִּשְׂרָאֵל - הַכֹּל פֶּטֶר מִן הַבְּכֹרָה^{כט}, שְׁנֵאֲמַר⁶⁶: "פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּכִי יִשְׂרָאֵל - בְּאֶדָם וּבְבֵהֶמָּה", עַד שֶׁיְהִיָּה הַכֹּל בִּישְׂרָאֵל.

(כט) אף חציו של הישראל.

טז. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִתְגַּיֵּר יִלְדָה חֲמורוֹ או אַחֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּר^{לא} - הָרִי זֶה חִיב לַעֲרֹף או לְפָדוֹתוֹ; וְאֵם פָּדָה בְּשֶׁה־לֵּב - הִשָּׂה שֶׁל גֵּר, שֶׁהִמְוִיָּא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרִאָה^{לג}.

(לא) ופטור מפדיון פטר חמורו. (לא) ואז הוא חייב בפדיון פטר חמור, מכיוון שהעובר נעשה בכור משעת הלידה ולא קודם לכן. (לב) או בכסף, בשווי. (לג) מכיוון שאין זה ספק איסור, שהרי כבר פקע איסורו של פטר החמור, והשהה ראי אין בו קדושה כלל, אלא ספק ממון.

טז. אֵין פּוֹדִין בְּשֶׁה הַדּוֹמָה לְמִין אַחֵר^{יד}; וְאֵם פָּדָה, פָּדוּי. וּפּוֹדִין בֶּבֶן פְּקוּעָה^{[עובר שנמצא בבטן אימו אחר}
^{שחיתתה]}; וְאֵין פּוֹדִין בְּפִסְוִלֵי הַמִּקְדָּשִׁין^{[=שהוקדשו ואח"כ}
^{נפסלו לקרבן]}, שֶׁהָרִי נֹאמַר בָּהֶן⁶⁴: "בְּצִבִּי וּבְאֵיל" - מֵה צִבִּי וְאֵיל אֵין פּוֹדִין בּוֹ, אֵף הֵן אֵין פּוֹדִין בָּהֶן.

(יד) כגון, רחל שילדה ולד שדומה לעז.

יז. פּוֹדִין בְּשֶׁה - בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִבּוֹת, בֵּין תַּמִּימִים בֵּין בְּעֵלֵי מוּמִין, בֵּין קְטָנִים בֵּין גְּדוֹלִים. וְאֵם שֶׁה שֶׁלְקָחוּ מִדְּמֵי שְׂבִיעִית^{[=כסף קדוש בקדושת}
^{שמיטה]}, אֵין פּוֹדִין בּוֹ אֶת הַיִּדָּאִי; אֲבָל פּוֹדִין אֶת הַסֶּפֶק.

אִם אֵין לוֹ שֶׁה לְפָדוֹתוֹ - פּוֹדָהּ בְּשׁוּיָו^{[של פטר}
^{חמור]}, וְנוֹתֵן דָּמָיו לַכֹּהֵן; לֹא אִמְרָה תּוֹרָה 'שֶׁה' לְהַחֲמִיר עָלָיו, אֲלֵא לְהַקֵּל עָלָיו - שְׁאֵם הָיָה לוֹ פֶּטֶר חֲמור שֶׁשֹּׂהָ עֶשֶׂר סָלְעִים, יֵשׁ לוֹ לְפָדוֹתוֹ בְּשֶׁה שְׁוֵה דִינָר; וְלֹא יְהִיָּה זֶה חֲמור מִן הַהֶקְדָּשׁ, שֶׁנִּפְדָּה בְּכֶסֶף.

יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּשֶׁהִי דְמֵי פֶטֶר חֲמור מְשֻׁלָּשָׁה זִזִּים וְנִמְעָלָה; אֲבָל • אִם הָיָה דְמֵי פָחוֹת מְשֻׁלָּשָׁה זִזִּים, אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ אֲלֵא בְּשֶׁה^{טו} או בְּשֻׁלָּשָׁה זִזִּים. וְעֵין יָפָה, לֹא יַפְחוֹת מְסָלַע; וְעֵין רָעָה, בְּחִצִּי סָלַע; וּבִינּוֹנִית, בְּשֻׁלָּשָׁה זִזִּים.

(טו) אפילו שווה כל שהוא.

יג. וְהַפּוֹדָה פֶּטֶר חֲמור שֶׁל חִבְרוֹ^{טז} - הָרִי זֶה פָּדוּי^{יז}, וְהַחֲמור לְבַעֲלֵיו^{יח}.

(טז) בין בשוה של הפודה, ובין בשוה של בעל פטר החמור. (יז) שפדיון פטר חמור אינו מוטל על בעל פטר החמור בלבד, אלא כל אחד ואחד יכול לפדותו. (יח) מכיוון שפטר חמור נחשב כממון הבעלים. ואף על פי שכעת הוא אסור בהנאה, הרי הוא ראוי להיות שלו לאחר שיפדה אותו ולכן אפילו אם פדאו חבירו, הרי הוא של בעל החמור, אלא שפקע איסור ההנאה.

יד. כֹּהֲנִים וְלוֹיִים פֶּטוּרִים מִפֶּטֶר חֲמור, שְׁנֵאֲמַר⁶⁵: "בְּכֹר הָאָדָם, וְאֶת בְּכֹר הַבְּהֵמָה

64. דברים-ראה, יב, טו. 65. במדבר-קרח, יח, טו. 66. שמות-בא, יג, ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(מב) כי ייתכן שלא הזכר הוא זה שנולד ראשון, ואין כאן פטר חמור. (מג) למרות, שאם נדון על הוולד הרי אין כאן אלא ספק אחד, שמא הזכר נולד ראשון והרי הוא פטר חמור, או שמא נולד אחר נקבה, בכל זאת אינו צריך להפריש לעצמו טלה כנגד כל אחד מהזכרים שיש לו. וטעמו של דבר, מכיוון שאם נדון על כל אחת מן החמורות שילדו, יימצא שהדבר הוא ספק ספיקא, שמא לא ילדה זכר כלל, ואפילו אם ילדה זכר, שמא ילדתו לאחר שנולדה הנקבה. וכיוון שכן, דבר זה מכריע את הספק השקול הקיים כשאנו דנים על הוולד.

אחת בקרה ואחת שלא בקרה, וילדו שני זכרים ונתעברו - נותן טלה אחד לפניהן; זכר ונקבה, מפריש טלה אחד לעצמו ואינו לפניהן - מפני שהוא ספק, והמוציא מחברו עליו הראיה.

כב. וכן הלוקח חמור מן הנכרי, ואין ידוע אם בקרה או לא בקרה, וילדה זכר - פודה אותו בשעה^מ, והוא לבעלים, מפני שהוא ספק.

(מד) כדי להפקיע ממנו קדושה.

כג. מי שהיו לו עשר טלאים, כל אחד מהן הפרישו על ספק פטר חמור^מ - הרי פלן חלין לכל דבר, ומתעשרין [במעשר בהמה] כשאר הבהמה; ומפריש אחד מהן מעשר^מ, והשאר שלו כשהיו^מ.

(מה) שהיו ברשותו עשרה ספק פטר חמור, ופדה כל אחד מהם על שה אחר והשארם אצלו כדין ספק פדיון. (מו) ומקטיר אימורין על גבי המזבח. (מז) חולין ממש.

כד. ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאין בתוף ביתו, שונפלו לו^מ מבית אבי אמו כהן^מ, ואותו אבי אמו הפכה נפלו לו מבית אבי אמו ישראל^מ - הרי זה מפריש עליהם עשרה שוין, והם שלו^מ; וחיבין במעשרי^מ.

(מח) בירושה. (מט) וירש את סבו הכהן, כי לאמו לא היו אחים. (נ) כי אם הם לא נפלו לידי הכהן בירושה, אלא נולדו ברשותו, אינם חייבים בפדיון. (נא) ואינו צריך ליתנם לכהן מכיוון שירש מסבו את הזכות הממונית שבהם. (נב) שהרי הם חולין לכל דבר.

ברוך רחמנא דסייע

יז. גוי שהפריש פטר חמור, מודיעין אותו שאינו חיב^ל; והרי הוא מתר בגזה ועבודה.

(לד) בפטר חמור. ואינו אסור בהנאה, כדי שלא יחשוד הגוי בישראל שהם מזלזלים בקדשים.

יח. פרה שילדה במין חמור^ל, או חמור שילדה במין סוס - פטור^ל, שנאמר^מ: "ופטר חמור תפדה בשעה" ו"פטר חמור"^מ, שתי פעמים - עד שיהיה היולד חמור והנולד חמור. ואם יש בו^ל מקצת סימני חמור, חיב בבכורה.

(לה) עגל שדומה לחמור. (לו) למרות שיש דבר משותף לפרה וחמור, ששניהם שייכים לקדושת בכורה, וכן לחמור וסוס, ששניהם מינים טמאים. (לז) בסוס שנולד מן החמור.

יט. חמורו שלא בקרה, וילדה שני זכרים - נותן טלה לפניה^ל. ילדה זכר ונקבה - מפריש טלה אחד כדי להפקיע קדשה ממנו עד שיהיה מתר בהניה, שמא הזכר נולד תחלה^ל, וטלה זה שהפריש - לבעלים, ואינו לפניהן; שהמוציא מחברו עליו הראיה.

(לח) שוודאי אחד משני הזכרים הוא פטר חמור. (לט) והרי הוא פטר חמור.

כ. שתי חמוריו שלא בפרו, וילדו שני זכרים - נותן שני טלאים לפניה^מ; זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה - נותן טלה אחד לפניה^מ.

(מ) שהרי ברור הדבר ששניהם פטרי חמורים, ולמרות שאין ידוע מי היא אמו של זה וכן השני. (מא) שהרי באופן הראשון ברור שהזכר הוא פטר חמור, וכן באופן השני, ברור שאחד משני הזכרים פטר חמור, אף על פי שאין ידוע מי הוא.

כא. ילדו • שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות - אין פאן לפניה פלוס^מ. ואינו

צריך להפריש טלה לעצמו, לפי שיש פאן ספקות הרבה - שמא האחת ילדה זכר והשניה שתי נקבות, או שמא ילדה נקבה והאחרת זכר ואחריו נקבה, או נקבה ואחריה זכר^מ; וכן ספקות הרבה יש בשני זכרים ושתי נקבות.

67. שמות-כיתשא, לד, כ. 68. שמות-בא, יג, יג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הלכות שמיטה ויובל

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּים וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת - תִּשְׁעַ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) שֶׁתִּשְׁבֹּת הָאָרֶץ מִמְּלֹאכְתָּהּ בְּשִׁבְעִית; (ב) שֶׁלֹא יַעֲבֹד עֲבֹדַת הָאָרֶץ בְּשָׁנָה זוּ; (ג) שֶׁלֹא יַעֲבֹד עֲבֹדַת הָאֵילָן בְּשָׁנָה זוּ; (ד) שֶׁלֹא יִקְצֹר הַסְּפִיחַ כִּנְגֵד הַקּוֹצְרִים; (ה) שֶׁלֹא יִקְצֹר הַנְּזִירִים כִּנְגֵד הַבּוֹצְרִים; (ו) שֶׁיִּשְׁמִיט מֶה שֶׁתּוֹצִיא הָאָרֶץ; (ז) שֶׁיִּשְׁמִיט כָּל הַלְוָאָתוֹ; (ח) שֶׁלֹא יִגֹּשׁ וְלֹא יִתְבַּע הַלֵּוֹה; (ט) שֶׁלֹא יִמְנַע מִלְּהֻוֹת קָדָם הַשְּׂמִיטָה כְּדִי שֶׁלֹא יֵאָבֵד מִמוֹנוֹ; (י) לְסַפֵּר הַשָּׁנִים שְׁבַע שָׁבַע; (יא) לְקַדֵּשׁ שְׁנַת חֲמִשִּׁים; (יב) לְתַקֵּעַ בַּשּׁוֹפָר בַּעֲשִׂירֵי תִשְׁרִי כְּדִי לַצֵּאת עֲבָדִים חִפְּשֵׁי; (יג) שֶׁלֹא תַעֲבֹד אֲדָמָה בְּשָׁנָה זוּ; (יד) שֶׁלֹא יִקְצֹר סְפִיחֶיהָ כִּנְגֵד הַקּוֹצְרִים; (טו) שֶׁלֹא יִקְצֹר נְזִירֶיהָ כִּנְגֵד הַבּוֹצְרִים; (טז) לִתֵּן גְּאֻלָּה לְאָרֶץ בְּשָׁנָה זוּ, וְזֶהוּ דִין שְׁדֵה אַחֲזָה וּשְׁדֵה מִקְנָה; (יז) שֶׁלֹא תִמְכֹּר הָאָרֶץ לְצִמְיֹתוֹת; (יח) דִּין בְּתֵי עֲרֵי חוּמָה; (יט) שֶׁלֹא יִנְחַל כָּל שִׁבְט לְוֵי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא נֹתְנִין לָהֶם עָרִים מִתְּנָה לְשִׁבְתָּ בָּהֶן; (כ) שֶׁלֹא יִקַּח שִׁבְט לְוֵי חֵלֶק בִּבְנֵיהָ; (כא) לִתֵּן לְלוֹוִים עָרִים לְשִׁבְתָּ וּמִגְרָשֵׁיהֶן; (כב) שֶׁלֹא יִמְכֹּר מִגְרָשׁ עֲרִיָּהֶם, אֲלֵא גּוֹאֲלִין לְעוֹלָם בֵּין לַפָּנִי הַיּוֹבֵל בֵּין לְאַחֵר הַיּוֹבֵל. וּבִאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ - בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שתשבות הארץ בשביעית ממלאכתה".

במצוה זו ידועה החקירה, האם הציווי הוא על הארץ שתשבות או שהוא חיוב גברא על האדם לשבות בשמיטה, שהרי לא הוברר הדבר בפסוקי התורה:

בפסוק "ושבתה הארץ שבת לה". שבת שבתון יהיה לארץ. שנת שבתון יהיה לארץ", משמע שהחיוב הוא על הארץ שתשבות, אבל מהפסוק "בחריש ובקציר תשבות" משמע שהוא חובת גברא, ונפק"מ לעבודת הקרקע על ידי גוי.

גם בלשונות הרמב"ם לא הוברר הדבר, שהרי כתב כאן: "שתשבות הארץ ממלאכתה בשביעית" שמשמעו חובת הקרקע, ובהלכה א' כתב "מצות-עשה לשבות בשנה שביעית מעבודת הארץ", שמשמעו חובת גברא.

ויש להביא ראיה שהיא חובת גברא, ממה שהוקשה שמיטת קרקעות לשמיטת כספים "וזה דבר השמיטה שמוט כו' בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע כו'".

על שמיטת כספים, אומרת המשנה "המחזיר חוב בשביעית (אחר זמן השמיטה) יאמר לו משמט אני, אמר לו אעפ"כ, יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמיטה" ומכאן יש לפשוט ששמיטת כספים היא חובת גברא ולא אפקעתא דמלכא שאל"כ איך יתאים לשון המשנה "משמט אני" והלא אין כאן חוב כי נפקע ממילא באפקעתא דמלכא ואינו תלוי במה שיאמר המלווה "משמט אני", אלא ששמיטת כספית היא חובת גברא, וכיון שהוקשה לשמיטת קרקעות י"ל שגם שמיטת קרקעות היא חובת גברא.

(לקוטי שיחות חלק י"ז עמוד 287)

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

פרק א

דיני השביטה מעבודת האדמה בשנת השמיטה

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשִׁבּוֹת בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית מְעַבְדַת הָאָרֶץ וְעֲבֹדַת הָאֵילָנוֹת¹ - שְׁנֵאֲמָר²: "וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה", וְנֵאֲמָר³: "בְּחֵרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת". וְכָל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה מְעַבְדַת הָאָרֶץ אוֹ הָאֵילָנוֹת בְּשָׁנָה זוּ, בָּטֹל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעֹבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמָר⁴: "שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע, וְכִרְמְךָ לֹא תִזְמַר".

(א) כגון זריעה או קצירה. (ב) כגון זמירה או בצירה.

ב. אֵינּוּ לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא עַל הַזְרִיעָה אוֹ עַל הַזְמִירָה [=חיתוך ענפים], וְעַל הַקְצִירָה אוֹ עַל הַבְּצִיר; וְאַחַד בָּרֶם, וְאַחַד שְׂאֵר הָאֵילָנוֹת. ג. וְזִמְרָה בְּכֻלָּל זְרִיעָה, וּבְצִירָה בְּכֻלָּל קְצִירָה. וְלָמָּה פֶּרֶטָן הַפְּתוּב? לֵאמֹר לָךְ - עַל שְׁתֵּי תוֹלְדוֹת

1. ויקרא-בהר, כה, ב. 2. שמות-כי-תשא, לד, כא. 3. ויקרא-בהר, כה, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ולנטיעה. (יב) בדיקה אם הם ראויים להצמיח. (יג) כי לא רגילים לזרוע כך, ופעולה זו לא נחשבת עבודת האדמה. (יד) צמח נוי שגדל מנותק מהקרקע. (טו) מכיוון שכך משביחים אותו, וזו נקראת עבודת אדמה.

ז. סוקרין [=צובעים] את האילן^{טו} בסקרא [=אדום]^{יז}, וטוענים אותו באבנים^{יח}, ועודרין תחת הגפנים^{יט}. והמקשקש [=מנקח] בזיתים אם להברות [=לשבח] את האילן, אסור; ואם לסתם את הפצמים [=סדקים], מתיר.

טז) אילן שהפירות שלו נושרים ממנו, מרוב השומן שיש בו. (יז) כדי שאנשים יראו זאת ויתפללו לה' שעץ זה לא יינזק. (יח) כדי לגרום לשומן שלו לרדת וכך פירותיו יינצלו. ופעולה כזו מותרת בשמיטה, מכיוון שהיא לא משביחה את העץ. (יט) מכיוון שזו עבודה מיוחדת לכרם, והיא לא נאסרה. (כ) מכיוון שפעולה זו אינה משביחה את העץ, אלא רק מונעת ממנו נזק.

ח. משקין בית השלהין^{כא} בשביעית, והיא שדה הזרעים שהיא צמאה ביותר^{כב}. וכן שדה האילנות - אם היו מרחקין זה מזה יתר מעשר [=עצים] לבית סאה [=50 אמות מרובעות]^{כג} - מושכין את המים מאילן לאילן^{כד}, אבל לא ישקו את כל השדה; ואם היו מקרבין זה לזה עשר לבית סאה, משקין כל השדה בשבילן^{כה}.

כא) שדה שפירותיה גדלים רק אם משקים אותה. (כב) ואם לא ישקו אותה, כל היבול שלה ינבל. (כג) כלומר, שבשדה זו יש עשרה עצים ביותר מבית סאה. (כד) חופרים תעלות בין העצים, כדי להביא מים לידם. (כה) כי לא ישקו בכזה מצב את כל השדה, העצים יינזקו, כדלהלן.

וכן עפר הלכן^{כו} - מרפצין [=מרססים] אותו במים בשביעית, בשביל האילנות שלא יפסדו.

(כו) שטח בתוך מטע, המשמש לגידול תבואה.

ט ועושים עוגיות [=תעלות מים סביב] לגפנים; ועושים [=חופרים] את אמת המים פתחלה^{כז}, וממלאין את הנקעים^{כח} מים.

כז) כלומר, מותר לחפור אמת המים חדשה, ולא רק לתקן אמת המים שהתקלקלה. (כח) תעלה שמחברת בין התעלות הקטנות שמסביב לאילנות.

י. ומפני מה התירו כל אלו^{כט}? שאם לא ישקה, תעשה הארץ מלחה [=תתייבש], וימות כל עץ שבה; והואיל ואסור הדברים האלו וכיוצא בהן מדברייהם - לא גזרו על אלו; שאין אסור מן התורה, אלא

אלו בלבד הוא שחיב [מלקות]. ועל שאר התולדות שבעבודת הארץ, עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה - אינו לוקה עליהן, אבל מפין אותו מפת

מרדות [=מלקות מדברי חכמים].

ד. פיצד? החורש או החופר לצרף הקרקע, או המסקל [=מסיר אבנים], או המזבל^י, וכיוצא בהן משאר עבודת הארץ, וכן המבריף [=משחל בקרקע ענף מחובר], או המרפיב [=מחבר אילן באילן אחר], או הנוטע, וכיוצא בהן מעבודת האילנות - מפין אותו מפת מרדות מדבריהם [של חכמים].

(ג) מדרשן את האדמה לפני הזריעה, כדי להשביח אותה.

ה. אין נוטעין בשביעית אפלו אילן סרק^י, ולא יחתך היבול [מקב] מן האילנות, ולא יפרק [=יתלוש] העליון והפדיון [=ענפים] היבשים, ולא יאבק [=יפור] את צמרתו באבק, ולא יעשן תחתיו פדי שתמות התולעת^{יב}, ולא יסוף [=ימרח] את הנטיעות בדבר שיש לו זמה פדי שלא יאכל אותו העוף כשהוא רך^{יג}, ולא יסוף את הפגיון [=פירות שלא בשלו]^{יד}, ולא ינקב אותן^{יח}, ולא יכרך [=יקשור] את הנטיעות^{יט}, ולא יקטם אותן, ולא יפסג [=יכרות] את האילנות, וכן שאר כל עבודת האילן. ואם עשה אחת מאלו בשביעית, מפין אותו מפת מרדות.

ד) אין שלא מניב פירות. (ה) שדבוקה לעץ ואוכלת את פירותיו. (ו) מכיוון שכתוצאה מהמריחה הזו הוא גורם לעץ לגדול, על ידי שהעופות לא פוגמים בו. (ז) כדי שיגדלו מהר יותר. (ח) גם ניקוב הפירות גורם שהם יתבשלו. (ט) במטרה שהענפים יגדלו בכיוון הנכון.

ו. אין מציתין את האור [=אש] באישת [=בסכך] הקנים, מפני שהיא עבודת קרקע. ואין מלמדין את הפרה לחרש אלא בחוליא. ואין בודקין את הזרעים^י בעציץ מלא עפר; אבל בודקין אותו בעציץ מלא גללים

השנת הראב"ד

ושורין את הזרעים א"א נ"א ומשירין את הזרעים משביעית למוצאי שביעית ומקיימין את העלין שבג אבל אין משקין אותו. [צואה]^י. ושורין • [במים]

את הזרעים בשביעית, פדי לזרעם במוצאי שביעית. ומקנימין [=שומרים שלא יזוק] את האלוניי ברשא הגג, אבל אין משקין אותו^י.

(י) מתוך מטרה לחשוף את פני האדמה, שתהיה מוכנה לזריעה. (יא) כלומר, במקום חולות, שאינו ראוי לזריעה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קבו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אוֹתָן שְׁנֵי אָבוֹת וּשְׁתֵּי תוֹלְדוֹת שְׁלֹהֶן, כְּמוֹ
יִצְמַח לֵט. וּמִתָּר לְמָרֶס בְּאַרְזוֹ [להשקות שדה אורז]
בְּשָׁבִיעִית^מ, אֲבָל לֹא יִפְסַח [העלים].

(כט) את דרכי ההשקיה שהוזכרו בהלכות הקודמות.
(ל) כלומר, זריעה, קצירה, זמירה ובצירה. (לא) לעיל
הלכות ב-ג.

יא. מְשַׁרְבוּ • הָאֲנָסִין, וְהַטִּילוּ מַלְכֵי גֻזִּים עַל
יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת מְזוֹנוֹת
לְחִילוֹתֵיהֶם - הַתִּירוֹלָב
לְזִרְעַ לָהֶן בְּשָׁבִיעִית
דְּבָרִים שְׁצָרִיכִין לָהֶן

השנת הראב"ד

מְשַׁרְבוּ . . מְזוֹנוֹת א"א אֲנוּ קְבִלְנוּ
הָאֲנָסִים אֲרוֹנָא שְׁנוּטֵל הַמֶּלֶךְ
חֹמֶשׁ מִפִּירוֹת הָאֶרֶץ וּמִי שְׁאִינוּ
עוֹבְדֵה גִזְלוּן אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ
וְהַמְקוּמוֹת שֶׁלֹּא הִחֲזִיקוּן בָּהֶם עוֹלֵי
בָּבֶל וְלֹא הִיתָה שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת
בָּהֶם אֲלֵא מִדְּבָרֵיהֶם כָּהֶם הִתִּירוּ
לַעֲבוֹד מִפְּנֵי הָאוֹנֶס אֲבָל לֹא בְּמֵה
שֶׁהִחֲזִיקוּ.

עֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִבָּר; וְכֵן מִי שֶׁכָּפַה אוֹתוֹ אֲנָסִי לַעֲשׂוֹת
בְּשָׁבִיעִית בְּחֻמָּם^{לד}, כְּמוֹ עֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ -
הָרִי זֶה עוֹשָׂה.

(לב) מכיוון שסירוב לספק להם אוכל, היה כרוך בסכנת
נפשות. (לג) גם אם הוא לא מלך. (לד) אבל לעבוד
בשכר אסור, מחשש שימצאו התירים לעשות כך גם כשאין
סכנה.

יב. הַנוֹטֵעַ בְּשָׁבִיעִית, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד -
יַעֲקָר; מִפְּנֵי שִׁישְׁרָאֵל חֲשׂוֹדִין עַל הַשְּׁבִיעִית - אִם
תֹּאמַר בְּשׁוּגָג: 'קָנִים', יֹאמַר הַמִּזִּיד: 'שׁוּגָג הִיִּיתִי'.
יג. הַחוֹרֵשׁ אֶת שְׂדֵהוּ, אוֹ נֶרֶה [הפך אדמתה], או
זִבְלָהּ, בְּשָׁבִיעִית, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה יָפָה לְזִרְעָה בְּמוֹצָאֵי
שְׁבִיעִית - קוֹנְסִין אוֹתוֹ, וְלֹא יִזְרְעָנָה בְּמוֹצָאֵי
שְׁבִיעִית; וְאִין חוֹכְרִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ כְּדִי לְזַרְעָה, אֲלֵא
תִּהְיֶה בּוֹרָה [שוממת] לְפָנָיו. וְאִם מֵת, יִזְרְעָנָה בְּנוֹ.

יד. הַמַּעֲבִיר [מסיר] קוֹצִים מֵאֶרְצוֹ [שדהו]
בְּשָׁבִיעִית, כְּדִי לְתַקְנָהּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, או שֶׁשֶּׁקֶל
מִמֶּנָּה אֲבָנִים - אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ רָשָׁאִי - לֹא קָנְסוּ
אוֹתוֹ^{לה}, וּמִתָּר לוֹ לְזַרְעָה לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית.

(לה) מכיוון שפעולה כזו, לא מכינה את השדה לזריעה
באופן סופי.

טו. הַטּוֹמֵן לֶפֶת וַעֲנוֹנוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן בְּשָׁבִיעִית
- אִם הָיוּ מִקְצֵת הָעֲלִין מְגֻלִּין, אִינוּ חוֹשְׁשִׁין;
וְאִם לֹאוּ, אֲסוּרִין. הַטּוֹמֵן אֶת הַלּוּף [מין בצל]
וְכִיּוֹצֵא בוֹ - לֹא יִפְחוֹת [בכמות הלוף] מֵאֶרְבֶּעַת קִבְּבִין
[המכוסים] עַל גְּבֵה טֶפַח, וְטֶפַח עֶפֶר עַל גְּבִיּוֹלָה;
וְטוֹמְנוּ בְּמָקוֹם דְּרִיסָת [רגליו] הָאָדָם, כְּדִי שֶׁלֹּא

טז. בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִין: 'מִלְקֵט אָדָם עֲצִים
וְאֲבָנִים וְעֵשְׂבִים מִתּוֹךְ שְׂדֵהוֹ^{מא} - וְהוּא שְׁיִטֵּל הַגֶּסֶס
הַגֶּסֶס [פסולת גסה], כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְפּוֹן לְנִקּוֹת הָאֶרֶץ^{מב};
אֲבָל מִשְׁדֵּה חִבְרוֹ, נוֹטֵל בֵּין דֶּק בֵּין גֶּסֶס^{מג}. מְשַׁרְבוּ
עוֹבְרֵי עֲבָרָה שֶׁמִּתְפַּנִּין לְנִקּוֹת, וְאוֹמְרִין: 'הַגֶּסֶס הַגֶּסֶס
אֲנִי לוֹקְטִין' - אֲסִרוּ שְׁיִטֵּל אָדָם כָּלוּם מִשְׁדֵּהוּ,
אֲלֵא מִתּוֹךְ שְׂדֵה חִבְרוֹ - וְהוּא שֶׁלֹּא יִלְקֹט בְּטוֹכָהּ
[=מתוך כוונה לנקות], שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ: 'רָאָה כְּמָה טוֹכָה
עֲשִׂיתִי לָךְ, שֶׁהָרִי נִקִּיתִי שְׂדֵךְ^{מד}'.

(מא) מדובר שמלקט לצורך העצים, האבנים והעשבים, ולא
כדי לנקות את השדה. (מב) ואסור לסלק את השדה
בשמיטה. (מג) כי אין חשש שיתכוון לנקות את שדה חבירו.
(מד) כי אם יעשה כך, חבירו יבוא לנקות את שדהו כתמורה.

יז. הִיתָה בְּהִמָּתוֹ עוֹמֶדֶת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ - מִלְקֵט
וּמִכִּיּא לְפָנֶיהָ [לאכלה]; שֶׁבְּהִמָּתוֹ מוֹכַחַת עֲלִיוֹמָה^{מה}. וְכֵן
אִם הִיתָה שֵׁם כִּירְתוֹ [תְּנוּרָה] - מִלְקֵט הַפֶּלֶם^{מז} וּמִדְּלִיק;
שֶׁפִּירְתוֹ מוֹכַחַת עֲלָיו.

(מה) שמלקט עבורה ולא מתוך מטרה לנקות את השדה.
(מז) גם פסולת גסה וגם פסולת דקה.

יח. הַקּוֹצֵץ אֵילָן אוֹ שֵׁתִים לַעֲצִים, הָרִי זֶה מִתָּר
לְשַׁרֵּשׁ [להוציאן עם השרשים]^{מז}. קָצֵץ שְׁלֹשָׁה אוֹ יֵתֵר זֶה
בְּצֵד זֶה - לֹא יִשְׁרֹשׁ, שֶׁהָרִי מִתְקַן אֶת הָאֶרֶץ^{מח};
אֲלֵא קוֹצֵץ מֵעַם [גובה] הָאֶרֶץ, וּמִנִּיחַ שְׁרָשֵׁיו בְּאֶרֶץ.
כְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקוֹצֵץ מִתּוֹךְ שָׁלוֹ; אֲבָל
מִשְׁדֵּה חִבְרוֹ, מִתָּר לְשַׁרֵּשׁ^{מט}.

(מז) למרות שבפעולה הזו נהפכת האדמה והיא נעשית
מוכנה לזריעה, במקום קטן כזה שלא רגילים לזרוע בו, לא
אסרו, מכיוון שהמטרה שלו היא כריתת העצים.
(מח) וחוששים שיתכוון בפעולה הזו להכין את האדמה
לזריעה. (מט) אפילו שלושה או יותר.

יט. הַמִּבְקֵעַ [כורת ענפים] בְּיָתִית לְטֵל עֲצִים - לֹא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ה) ולא שאוספים שם את הזבל כדי לזבל את השדה.
(ו) על האשפה שתהיה יותר ממאה וחמשים סאה. (ז) מכיוון שכלל שהאשפה גדולה יותר, ניכר יותר שהכוונה בערמה הזו היא לאסוף אשפה, ולא כדי לזבל את השדה. (ח) כלומר, אם הייתה בשדה שלו ערמת אשפה קטנה, עוד מלפני שנת השמיטה. (ט) כי אז גם כשאוסף בערמות, פעולה זו נראית כמו שמתכוון לזבל את השדה.

ב. והרוצה לעשות כל שדהו שלש שלש אשפות לתוף בית סאה, עושה; והרוצה לעשות זבל אוצרי, עושה.

(י) כי בכמות כזו אין חשש שיחשבו שהוא מתכוון לזבל את השדה. (יא) כלומר, אשפה אחת גדולה, ישיש בה כמות אשפה של יותר מג' אשפות עם ק"נ סאה בכל אחת.

ג. היה מעמיד הזבל על הסלע, או שהעמיק בארץ שלשה טפחים והערים [-עשה ערמת] הזבל, או שבנה על הארץ גבה שלשה והעמיד עליו הזבל - אינו צריך שעור. אפילו עשה פן כמה אשפות לתוף בית סאה, בין גדולות בין קטנות - מתר; שהרי הדבר נכר, שאינו לעבודת הארץ, אלא לכניסת הזבל.

(יב) וברור מכך שהוא לא מתכוון לזבל את השדה. (יג) אין הגבלה לכמות ערמות האשפה שמותר לו להעמיד. (יד) כלומר, אפילו פחותות ממאה וחמשים סאה של זבל באשפה אחת. (טו) לאיסוף הזבל, כדי להשתמש בו לאחר השביעית.

ד. מתר • לאדם

להוציא זבל מן הסתר

של צאן, ונותן

לתוף שדהו בדרך כל

מכניסי זבל. והעושה

דיר בתוף שדהו

בשביעית, לא יעשהו

יתר על בית סאתים;

ויכניס הצאן לתוכו.

וכשיזבלו את כל הדיר -

מניח [-משאיר] דפן אחד

מדפני הדיר, ועושה דיר אחר בצדו;

ונמצא מזבל

בתוף שדהו בית ארבעת סאין.

(טז) כפי התנאים שנאמרו בהלכות הקודמות. החידוש בהלכה זו הוא, שלמרות שבכל השנים רגילים לעשות כך במטרה לזבל את השדה, בכל זאת התירו לעשות זאת

יחפה מקום הבקוע בעפר, מפני שהיא עבודה; אבל מכסה באבנים או בקשיא.

(ג) כלומר, עבודת האילן, כי פעולה זו משייכה את האילן. (נא) כדי לשמור רק שהאילן לא יתייבש.

כ. המזנב [-כורת הקצוות] בגפנים, והקוצץ קנים - הרי זה קוצץ בדרפו, בקרדם ובמגל ובמגרה [=מסור] ובכל מה שירצה.

כא. אין קוצצין בתולתי שקמה [=מין תאנים] בשביעית, בדרך שקוצצין בשאר השנים - מפני שקציצתה עבודת אילן, שבקציצה זו תגדל ותוסיף; ואם צרף לעציה, קוצץ אותה שלא בדרך עבודתה.

(נב) עץ שאף פעם לא נקצץ.

כב. ביצד קוצצה? מעם הארץ [-סמוך לאדמה] או למעלה מעשרה טפחים. אילן שנפסח [=נבקע] - קושרין אותו בשביעית; ולא שיעלה, אלא שלא יוסיף [להיבקע].

(נג) כלומר, מהו האופן המותר לקצוץ אותה. (נד) כי קיצוץ במקומות האלו, ספק אם מועיל לאילן. (נה) לא מתוך מטרה שיתחבר מחדש.

פרק ב

דיושן שדה ופינוי פסולת ממנה בשמיטה

א. לא יוציא אדם זבלים מחצרו, ויתן בתוף שדהו בשביעית - מפני שצרכה במזבל שדהו כדי שתהיה יפה לזריעה; ואם הוציא והעמיד ממנו אשפה, מתר. ולא יעשה אשפה בתוף שדהו, עד שיעבר הזמן שמזבלין בו לעבודת הארץ - והוא משיקשר [-יתחיל להבשיל] המתיק [-פרי מר].

(א) וזיבול השדה בשביעית אסור מדרבנן, כדלעיל פרק א הלכה ד. (ב) כי באופן כזה ניכר שהוא לא מתכוון לזבל את השדה כעת. (ג) שרגילים לזבל בו בשאר השנים. (ד) כדי שלא ייראה כאילו אוסף את הזבל כדי לדשן את השדה השנה.

וְלֹא יַעֲשֶׂה אִשְׁפָּה פְּחוּתָהּ מִמָּאָה וְחֲמִשִּׁים סָאָה שֶׁל זָבָל, כְּדִי שֶׁתְּהִי נִפְתָּר שֶׁהִיא אִשְׁפָּה; וְאִם יִרְצֶה לְהוֹסִיף, מוֹסִיף. הִיָּה לוֹ דֶּבֶר מוֹעֲטָה, מוֹסִיף עָלָיו וְהוֹלֵךְ. וְלֹא יַעֲשֶׂה בְּכָל בֵּית סָאָה, יֵתֵר מִשְׁלֹשׁ אֲשָׁפוֹת.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ה תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קכט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כד) לצורך מוצאי שביעית. (כה) אפילו אבנים קטנות. (כו) אפילו מגדר שאינה גבוהה עשרה טפחים. (כז) מכיוון שהרואה אותו נוטל אבנים, יודע שלצורך אבנים הוא נוטל, ולא כדי לייפות את הקרקע.

ט. אֲבָנִים שְׂרָאִיִּין שֶׁתּוֹעֵזַע אוֹתָן הַמַּחֲרֵשֶׁה^{כח}, או שֶׁהָיוּ מִכִּסּוֹת^{כט} וְנִתְּגְלוּ - אִם יֵשׁ בָּהֶן שְׁתֵּים שָׁל מִשְׁוֵי שָׁנִים שָׁנִים^ל, הֲרִי זֶה מִתֵּר לִטֹּל אוֹתָן^{לא}; הִיו קִטְנוֹת מִזֶּה, לֹא יִנָּטְלוּ.

(כח) כלומר, שאינן מחוברות לגמרי לאדמה. (כט) והוא לא ידע שהן קיימות. (ל) כלומר, שתי אבנים שיש בכל אחת מהן משא שני בני אדם, ואז הן ראויות לבניין. (לא) כי הרואה יודע שלצורך האבנים הוא נוטל, ואינו מתכוון לייפות את השדה.

י. הַמִּסְקֵל שֶׁדָּהוּ בַּשְּׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיף לְאֲבָנִים^{לב} - נוֹטֵל אֶת הָעֵלְיוֹנוֹת^{לד} וּמִנִּיחַ אֶת הַנוֹגְעוֹת בָּאָרֶץ^{לה} - הַמְּחוּבְּרוֹת לְאֲדָמָה^{לו}. וְכֵן אִם הָיָה לוֹ בַּשִּׁדְּהוֹ גִּרְגֵּשׁ^{לז} שֶׁל צְרוּרוֹת, או גַּל שֶׁל אֲבָנִים - נוֹטֵל אֶת הָעֵלְיוֹנוֹת, וּמִנִּיחַ אֶת הַנוֹגְעוֹת בָּאָרֶץ. וְאִם יֵשׁ תַּחְתֵּיהֶן סֵלַע, או קֶשׁ - יֵטֵל אֶת כָּלָן^{לח}.

(לב) אבל אם הוא מתכוון לייפות את השדה, אסור לעשות כך. (לג) מכיוון שניכר שלצורך האבנים הוא נוטל, כי אם לצורך ניקיון האדמה הוא היה מסלק גם את הקש ועוקר את הסלע.

יא. לֹא • יִמְלֵא אָדָם גֵּיא עֲפָרָיו^{לא}, או יִתְקַנֵּו בַּעֲפָר - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְקַן אֶת הָאָרֶץ^{לב}. אָבֵל עוֹשֶׂה הוּא חֵיץ^{לג} (=מחיצה) עַל פִּי הַגֵּיא^{לד}; וְכָל אֶבֶן שֶׁיִּכּוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ^{לה} (כשעומד אחר המחיצה) וְלִטֹּלָהּ, וְהוּא עוֹמֵד עַל שְׁפַת הַגֵּיא - הֲרִי זֶה תִּנְטֹלָהּ^{לו}.

השנת הראב"ד

לא. עפר א"א המשני לא דברה על זה כלל אבל היא כך אין בונין מדרגות ע"פ הגאיות ערב שביעית משיפסקו הגשמים מפני שמתקין לשביעית אבל בונה הוא בשביעית משפסקו הגשמים מפני שמתקין למוצאי שביעית ולא יסמוך בעפר (נ"א לא יסבך בעפר) אבל עושה אותה חייץ כל אבן שהוא יכול לפשוט את ידו וליטול הרי זו תינטל, נמצא שעל המדרגה שעל שפת הגיא הוא מדבר כשבונה אותה בשביעית לא יעשנה בעפר מפני שמכשירה לזריעה אבל עושה הוא חייץ פירוש באבנים, וכל אבן שהוא יכול לפשוט את ידו כשעומד ברה"ק וליטול אותה מתוך שדה חבירו תינטל ואין כאן משום גזל ובזון בה אבל מתוך שדהו לא מפני שהוא רוצה בקיומו דמנכש ויהיב עשבא עליהון.

(לד) אסור למלא את השקעים שבשדה, כדי להשוות את פני האדמה. (לה) ועבודת הארץ אסורה בשביעית. (לו) כדי להבדיל בינו ובין השדה. (לז) אבל לעבור את המחיצה ולדדת לתוך הגיא לאסוף את האבנים אסור, כי נראה שמתקן את השדה.

בשביעית אם יקפיד על התנאים האמורים. (יז) לא יותר ממאה אמה על חמישים אמה. כי אם יעשה אותו גדול יותר, יחשדו הרואים שהוא מתכוון לזבל את השדה כעת. (יח) כלומר, מעביר את שלוש הדפנות לצדו השני של הדופן הרביעי, ובונה שם דיר חדש כמו הראשון.

ה. הִיתָה כָּל שִׁדְּהוֹ בֵּית אֶרְבַּעַת סָאִין - מִשִּׁיר מִמֶּנָּה מִקְצַת^ט, מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵין; כְּדִי שִׁידְעוּ הַפֶּל, שֶׁהָצֵאן הִטִּילוּ בָּהּ [את הובל] וְנִדְיָהּ [נעשתה כדיר], וְלֹא יֵאמְרוּ: יִזְבֵּל זֶה כָּל שִׁדְּהוֹ בַּשְּׁבִיעִית.

(ט) כלומר, יעשה את הדיר קטן יותר מבית סאתיים.

ו. לֹא יִפְתַּח אָדָם מַחְצֵב^{יז} בַּתְּחִלָּה [חדשה] לְתוֹף שִׁדְּהוֹ בַּשְּׁבִיעִית - שֶׁמָּא יֵאמְרוּ: 'לְתִקֵּן שִׁדְּהוֹ נִתְּפֹן, שִׁיִּסִּיר מִמֶּנָּה הַסֵּלַע'; וְאִם הִתְחִיל מִקֶּדָם שְׁבִיעִית, וּפָצַל מִמֶּנּוּ שִׁבְעֵי וְעֶשְׂרִים אֲבָנִים בְּרֹבֹעַ שָׁלֹשׁ [אבנים] עַל שָׁלֹשׁ עַל רוּם שָׁלֹשׁ, כָּל אֶבֶן מִהֵן אֲמָה עַל אֲמָה בְּרוּם אֲמָה או גְּדוּלוֹת מִזוֹ - הֲרִי זֶה מִתֵּר לִנְקֹר מִמֶּנּוּ [לחצוב מהסלע] בַּשְּׁבִיעִית כָּל שִׁירְצָה^{יח}.

(כ) מכיוון שכאשר הוא התחיל מערב השביעית, ברור לכולם שהוא צריך לאבנים, ולא כדי לייפות את השדה.

ז. גָּדֵר שֶׁל אֲבָנִים שִׁישׁ בְּגִבְהוֹ עֲשֶׂה טַפְחִים או יָתֵר, וְרָצָה לִטֹּל כָּל אֲבָנִיו - אִם הָיוּ בּוֹ עֲשָׂר אֲבָנִים או יָתֵר, כָּל אַחַת מִהֵן מִשְׁוֵי שָׁנִים [=משא שני בני אדם יחד] או גְּדוּלוֹת מִזוֹ - הֲרִי זֶה נוֹטֵל; שֶׁהֲרֹאָה יוֹדַע, שֶׁלְצָרְף הָאֲבָנִים הוּא נוֹטֵל^{יט}. הִיָּה [גובה הגדר] פָּחוֹת מִעֲשָׂרָה, או שֶׁהָיוּ בּוֹ פָּחוֹת מִעֲשָׂר אֲבָנִים, או שֶׁהָיוּ אֲבָנָיו קִטְנוֹת מִמִּשְׁוֵי שָׁנִים שָׁנִים - נוֹטֵל עַד שִׁנִּיחַ טַפַּח סְמוּךְ לְאָרֶץ^כ.

(כא) כי אלו אבנים שרגילים להשתמש בהם לבנייה. (כב) כלומר, בתנאי שישאיר את טפח האבנים הסמוך לאדמה, כדי שידע הרואה שלא התכוון לנקות את השדה.

ח. בִּמְהָ דְּבָרִים אֲמוּרִים^{כג}? בַּשְּׁנִתְּפֹן לְתִקֵּן שִׁדְּהוֹ^{כד}, וְהִתְחִיל לִטֹּל בַּשְּׁבִיעִית; אָבֵל אִם לֹא נִתְּפֹן לְתִקֵּן שִׁדְּהוֹ, או שֶׁהִתְחִיל מִקֶּדָם שְׁבִיעִית - נוֹטֵל בַּשְּׁבִיעִית כָּל מָה שִׁירְצָה^{כה} מִכָּל מְקוֹם^{כו}, וְגוֹדֵר [=מפרק הגדר] עַד לְאָרֶץ. וְכֵן אִם הָיָה נוֹטֵל מִשִּׁדְּהַ חֲבֵרוֹ - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא קִבְּלָן [=עובר בקבלנות], גוֹדֵר עַד לְאָרֶץ^{כז}.

(כג) שצריך להשאיר אבנים בגובה טפח סמוך לאדמה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מט) שאסור להם להוציא את עפר החפירה שלהם לרשות הרבים, כדי שלא יהיה מכשול להולכים.

השנת הראב"ד

אבני . . . מקום א"א ירושל' מ"מ אפילו מתוך שלו, והקבלן מביא מ"מ אפילו פחות מאבני חתף פירוש קבלן שקיבל לעשותו חיין ואין חוששין שהוא מתכוון לחלוק את שדהו.

יב. אבני • פתף, והם

הנפלות שפתיים שלש על

הפתף - מתר להביאן

מכל מקום, בין משדה

חברו בין משדה וליח; וכן

הקבלן לט מביא מכל מקום, ואפילו אבנים קטנות,

בין משדה שקבלה, בין משדה שלא קבלה^מ.

לח) מכיוון שהרואה יודע שלצורך האבנים הוא נוטל, ולא כדי לסקל ולליפות את שדהו. אבל אבנים קטנות יותר, אסור לו לקחת מהשדה שלו. (לט) אדם שקיבל את השדה מבעליה, על מנת שיגדל בה תבואה ויתחלקו ביניהם ביבול. (מ) כמו הדין בכל אדם, שמותר להוציא אבנים משדה חברו.

השנת הראב"ד

פרצה שהיא סוגה א"א זו הגירסא משובשת מצאתיה בירושלמי ולא יכולתי לתקנה ואינה על הדרך שכתב הוא ועוד תנן מקרין את הפרצה במועד ובשביעית בונה כדרכו.

יג. פרצה מא • שהיא

סוגה [=סתומה] בעפר מב -

אם אינה מכשלת את

הרבים, אסור לבנותה^{מי};

ואם היתה מכשלת את

הרבים, או שלא היתה סוגה בעפר אלא פתוחה

לרשות הרבים - הרי זה מתר לבנותה^{מד}.

מא) פרצה בגדר שבינו לבין רשות הרבים. (מב) לא באבנים כפי שצריך להיות, אבל בכל זאת סתומה. (מג) אסור לחזק אותה ולתקן את הפרצה עם אבנים, כי הרואים יחשבו שעושה כך כי רוצה להתחיל לזרוע את השדה שלו. (מד) כי הרואים שמים לב שהוא בונה כדי למנוע מכשול, או כדי לסתום את הפרצה הפתוחה.

יד. אסור לו לבנות גדר בפשיעית בין שדהו

לשדה חברו^{מה}, אכל בונה גדר בינו ובין רשות

הרבים^{מי}; ומתר להעמיק עד הסלע^{מז}. ומוציא את

העפר, וצוברו בתוף שדהו פדרף פל מעמיד

זבל^{מח}. וכן אם חפר בור ושיח [=שוחה] ומערה

בפשיעית, צובר העפר בתוף שדהו פדרף פל

החופרים^{מט}.

מה) כי יחשבו שהוא עושה כך כדי שיוכל לזרוע את השדה שלו כעת. (מו) מכיוון שבין כה וכה לא רגילים לזרוע את חלק השדה שסמוך לרשות הרבים, ולכן גם כשבונה גדר באזור הזה, לא חוששים שהוא בונה אותה כדי שיוכל לזרוע שם. (מז) בחפירה לבניית הגדר, הוא חייב להעמיק ולחפור עד החלק הסלעי שבאדמה, כדי שלא יכשל ויזרע לאחר חפירתו. (מח) כלומר, מותר לצבור עפר באותה כמות שמותר לצבור זבל בשדה, כמבואר לעיל הלכה א.

~ יום שלישי כ"ו תמוז ~

פרק ג

עבודת האדמה בערב השמיטה

א. עבודת הארץ בשנה ששית, שלשים יום סמוך לשביעית - אסורה הלכה למשה מסיני, מפני שהוא מתקנה לשביעית; ודבר זה בזמן שפית המקדש קיים הוא שנאסר מפי השמועה [=מסורת משה רבינו]. **וגזרו חכמים, שלא יהיו חורשין שדה האילן** [=מטע] **ערב שביעית בזמן המקדש, אלא עד העצרת** [=שבועות]; **ושדה הלבן** [=תבואה], **עד הפסח. ובזמן שאין המקדש קיים - מתירין בעבודת הארץ עד ראש**

השנה, פדין תורה.

ב. איזו היא שדה האילן? כל שלשה אילנות לבית סאה [=50 אמה מרובעות]. **אחד אילן סרק, ואחד אילן מאכל, ואפילו הן של שלשה אנשים - רואין אותן כאלו הן תאנים^א: אם ראויין לעשות כפר דבלה** [=גוש תאנים מיובשות, במשקל] **של ששים מנה^ה, חורשין כל בית סאה בשבילין; והוא, שיהיה רחוק בין כל אחד ואחד, כדי שיהיה הבקר יכול לעבר בכליו.**

א) שמותר לחרוש בה בערב שביעית עד חג השבועות. ב) או יותר. ג) והיינו יכולים לחשוב שמכיוון שכל אחד מלקט את פירותיו בזמן אחר, העצים לא יצטרפו להיחשב שדה האילן. ד) מחשבים את היבול שלהם, כמו עצי תאנים - שפירותיהם גדולים ומצמיחים הרבה. ה) אם כאשר כל שלושת האילנות הללו היו עצי תאנה, הם היו מניבים יחד כמות של 60 מנה. ו) עד חג השבועות. ז) רוחב ארבע אמות - כי אם המרחק ביניהם היה פחות, הם אינם נחשבים כי הם עומדים להיעקר.

ג. היו פחות משלשה לבית סאה, או שהיו שלשה, ואחד ראוי לעשות ששים מנה או יתר, והשנים אינם ראויין לעשות, או שנים ראויין לעשות אפילו מאה מנה, ואחד אינו עושה - אין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קלא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אף בזמן המקדש, מתרי לסקל [=להסיר אבנים] **ולזבל**
השדה ולעדר המקשאות והמדלעות [=קישואים ודלעות]
ובית השלהין [=שרות הזקוקים להשקאה] - **עד ראש השנה.**
ומזבלין ומפרקין [=תלישת עלים] **ומאבקין** [=פיזור אבק]
ומעשנין [תחת העץ] **ומקסמין ומזרדין ומפסלין** [=הסרת ענפים]
ומזהמין את הנטיעות, וכורכין וקוטמין אותן,
ועושין להן בתים [=סככות], **ומשקין אותן, וסכין**
[=מריחת שמן] **את הפגין** [=פירות שלא בשלון], **ומנקבין אותן**
[למהר בישולן]; **כל עבודות אלו מתרות בערב שביעית.**
עד ראש השנה של שביעית, ואפלו בזמן המקדש.

(ג) הפעולות דלהלן, אסורות בשביעית עצמה רק מדרבנן, ולכן לא החמירו לאוסרן בערב שביעית. (יד) הפעולות דלהלן הן עבודות האילן, והתירו לעשותן מכיוון שהאיסור בערב שביעית נאמר רק בעבודת האדמה.

י. פגי ערב שביעית שנקנסו לשביעית, ושל
שביעית שניצאו למוצאי שביעית - לא סכין ולא
מנקבין^{טו}. **ובזמן המקדש, אין בוגין מדרגות על פי**
הגיאיות [=טרסות] **ערב שביעית, משיפסקו הגשמים**
- מפני שהוא מתקנן לשביעית.

(טו) למרות שמצד הדין הם נחשבים פירות שישית ופירות שמינית, אסרו לסוך ולנקב אותם מפני מראית העין - שהרואה יחשוב שהם סכים ומנקבים פגי שביעית.

יא. אף בזמן הזה, אין נוטעין אילנות, ואין
מרפיבין [ענף מאילן אחד על אילן אחר], **ואין מבריכין** [=משחיל בקרקע ענף בעורו מחובר] **ערב שביעית - אלא כדי שתקלט**
הנטיעה, ותשהה אחר הקליטה שלשים יום קדם
ראש השנה של שביעית; וסתם קליטה - שתי
שפלות [=שבוטות]. **ודבר זה אסור לעולם, מפני**
מראית העין - שמא יאמר הרואה: בפשביעית
נטעו.

נמצאת אומר, שהנוטע או המבריך או המרפיב
ערב שביעית קדם ראש השנה בארבעה וארבעים
יום, יקיים; פחות מכן, יעקר. ואם לא עקר, הפירות
מתרין. ואם מת קדם שיעקר, מחיבין את היורש
לעקר.

פרק ד

דיני ספיחי ופירות שביעית, וקניית פירות וירקות
במוצאי שביעית.

א. כל שתוציא הארץ בשנה שביעית - בין מן

חורשין להן אלא צרפן, והוא מלא האורה [=שיספיק
המעבר לקוטף] **וסלו חוצה לו.**

ד. היו משלשה ועד
תשעה, וראויין לעשות
ששים מנה - חורשין •
כל בית סאה בשבילן,
ואף על פי שיש בהן
מה [-עץ] **שאינו ראוי**
לעשות.

ה. היו עשרה אילנות
לתוך בית סאה או יתר,
בין עושין בין שאינן עושין - חורשין כל בית
סאה בשבילן.

(ח) גם אם הם לא מצמיחים פירות בכמות של 60 מנה.

עשר נטיעות [=עצים צעירים] **מפזרות לתוך בית סאה,**
חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה;
ודבר זה, הלכה למשה מסיני.

(ט) שלכל עץ יש עשירית מבית הסאה. ודווקא בעצים צעירים מותר לחרוש רק אם כל אחד מהם נמצא בחלק אחר של השדה, מכיוון שהשורשים שלהם קטנים ואם הם יהיו מקובצים בחלק אחד של השדה, החרישה בחלק האחר של השדה תהיה לא לצורך העצים, ולא התירו באופן הזה. (י) וסיבת ההיתר היא, מכיוון שעצים צעירים צריכים יותר שיחרשו עליהם לצורך הגדילה שלהם, ובוודאי שהחרישה נעשית עבורם ולא עבור שנת השמיטה.

ו. היו • עשויות [הנטיעות] **היו • מוקפות א"א נ"ל מן הגמרא**
דא מוקפות עטרה קתני במתניתין.
שורה אחת, או מקפות
עטרה [-כקשת] **- אין**
חורשין להן אלא צרפן לכל אחת ואחת. והדלועין
עם הנטיעות, מצטרפות לעשרה.
ז. איזו היא נטיעה? זה האילן הקטן, כל זמן
שקוראין לו 'נטיעה'.

ח. אילן שנקצץ והוציא חליפין [-גדל שוב] **- אם**
נקצץ מטפח ולמעלה, הרי הוא כאילן^א; מטפח
ולמטה, הרי הוא בנטיעה^ב.

(א) מכיוון שעדיין קוראים לו אילן. (ב) מכיוון שעץ בגובה כזה, כבר רגילים לקרוא לו נטיעה.

ט. וכל הדברים האלו - בזמן המקדש, כמו
שאמרנו; אבל בזמן הזה, מתרין בעבודת הארץ עד
ראש השנה.

בְּאֵכִילָהּ. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גָזְרוּ עָלֶיהָ? לְפִי שְׁאִין אָדָם זֹרֵעַ מְקוֹמוֹת אֱלוֹ: שְׂדֵה בּוֹר, אֵין אָדָם נִפְנָה לְשֵׁם [–מִתְעַנֵּין בָּהּ]; וּשְׂדֵה נִיר, רוֹצָה הוּא בְּתַקְוָנָה^ט; וּשְׂדֵה כָרֶם, אֵינוֹ אוֹסֵר כְּרָמוֹ [שֶׁאִם יִזְרַע יִאֲסֹר מִדִּין כִּלְאִים]; וּשְׂדֵה זֵרַע [–וְזֵרֵעָה], הַסְּפִיחִין מִפְּסִידִין אוֹתָהּ. וְכֵן הִתְבָּן שֶׁל שְׁבִיעִית מִתֵּר בְּכָל מְקוֹם, וְלֹא גָזְרוּ עָלָיו.

(ז) שֶׁלֹא רִגְלִים לִזְרֹעַ בָּהּ כְּלוּם. (ח) שֶׁרִגְלִים לִזְרֹעַ בָּהּ, אַךְ אֵינָה חֲרוּשָׁה. (ט) שֶׁתִּהְיֶה מוֹכֵנָה לַחֲרִישָׁה.

ה. סְפִיחִין שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁיֵּצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, אֲסוּרִין בְּאֵכִילָהּ; וְאֵין תּוֹלְשִׁין אוֹתָן בְּיָדָא - אֶלָּא חוֹרֵשׁ כְּדִרְפוֹי^כ, וּבִהְמָה רוֹעָה כְּדִרְפָּהּ.

(י) כִּי אִם סְפִיחֵי שְׁבִיעִית הֵיוּ מוֹתָרִים בְּאֵכִילָה מִיד בְּתַחֲלִיל שְׁמִינִית, עֲדִיין יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ לַעֲבוּרֵי עֲבִירָה שִׁיזְרְעוּ בְּסוֹף שְׁבִיעִית בְּסֹתֵר כְּדֵי שִׁיּוּכֵל לֵאכּוֹל מִיד בְּתַחֲלִיל שְׁמִינִית. (יא) מִכִּיוּן שֶׁהֵם אֵינָם גְּדוֹלִים בְּצִפִּיּוֹת וְזוֹ דֶּרֶךְ הַקְּצִירָה הִרְגִּילָה שִׁלְהֵם. (יב) וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יִבּוֹא לֵאכּוֹלָם, וְכֵן אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לִזְיֻבּוֹל הַשְּׂדֵה עַל יְדֵי הַסְּפִיחִים, מִכִּיוּן שֶׁהֵם אֲסוּרִים רַק בְּאֵכִילָה וְלֹא בִּהְנָאָה.

ו. וְעַד • מִתִּי אֲסוּרִין סְפִיחֵי שְׁבִיעִית, בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית? מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד חֲנֻכָּה; וּמִחֲנֻכָּה וְאֵילָף, סְפִיחִין מִתְּרִין^{יג}. וְהַזֹּרֵעַ סְפִיחֵי שְׁבִיעִית אַחֵר שְׁבִיעִית, הַגְּדוֹלִין מִתְּרִין^{יד}.

(יג) מִכִּיוּן שֶׁמִּחֲנֻכָּה וְאֵילָף, יֵשׁ כֹּכֵר בְּשֵׁדָה יוֹתֵר תְּבוּאָה שֶׁל שְׁמִינִית מִתְּבוּאָה שֶׁל שְׁבִיעִית. (יד) מִכִּיוּן שֶׁהַגְּדוֹלִים גְּדוֹלֵי יָחִד

מִסְפִּיחֵי שְׁבִיעִית הָאֲסוּרִים וּמֵהָאֲדָמָה בִּשְׁנֵה שְׁמִינִית שְׁמוֹתֶיהָ, וְהַכֹּלל הוּא שֶׁכֹּל דָּבָר שֶׁהִיתָר וְאִיסוּר גִּרְמוֹ יָחִד לְגִידוּל שְׁלוֹ – מוֹתֵר.

ז. בְּצִלִּים שֶׁיֵּצְאוּ מִשְׁבִּיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית^{טו} - אִם עָשׂוּ פִּיּוּצָא בְּהֵן^{טז}, מִתְּרִין^{יז}; וְאִם לֹאוֹ, אֲסוּרִין^{יח}. וְכֵן שְׁאֵר הַפְּרוֹת - אֵין לִוְקָחִין אוֹתָן בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, אֶלָּא מִשְׁעֵשׂוּ פִּיּוּצָא בְּהֵן מִפְּרוֹת

הַזֵּרַע שֶׁנִּפְלָ בָּהּ [מֵאִלִּין] מִקְדָּם שְׁבִיעִית, בֵּין מִן הָעֵקָרִים [=גִּבְעוּלִים] שֶׁנִּקְצְרוּ מִקְדָּם וְחִזְרוּ וְעָשׂוּ, שֶׁגִּיּוֹהֵן נִקְרְאוּ 'סְפִיחִ', בֵּין מִן הָעֵשְׂבִים וְהַיֵּרֻקוֹת שֶׁעָלוּ מֵאֵלֶיהֶן וְאֵין לָהֶן זֵרַע - הַפֶּל מִתֵּר לְאֶכְלוֹ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר^{יט}: "וְהִתְהַ שְׁבַת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֶכְלָה".

אֶפְלוּ שְׂדֵה שְׁנִטְיָבָה [=נִחְרָשָׁה] בְּשְׁבִיעִית, וְצִמְחָה [מִעֲצֻמָּה] - פְּרוֹתֶיהָ מִתְּרִין בְּאֵכִילָה; וְזֶה שֶׁנֶּאֱמָר^כ: "אֵת סְפִיחַ קִצְיָרָה לֹא תִקְצֹר"^{כא}, שֶׁלֹא יִקְצֹר כְּדִרְפָּה שֶׁקּוֹצֵר בְּכָל שָׁנָה. וְאִם קָצֵר כְּדִרְפָּה הַקּוֹצֵרִין, לֹוְקָהּ. פִּיּוּצָא? כִּגוֹן שֶׁעָקֵר כָּל הַשְּׂדֵה וְהַעֲמִיד כָּרִי [=עֲרֻמָּה תְּבוּאָה] וְדָשׁ בְּכָקֵר, אוֹ שֶׁקָּצֵר לְעִבּוּדַת הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ. אֶלָּא קוֹצֵר מְעַט מְעַט, וְחֻבֵּט [בְּמִקְלָה] וְאוֹכֵל.

(א) וְאֵין הַכוּוֹנָה שֶׁאֲסוּרִים בְּאֵכִילָה. (ב) כְּדִין כָּל אָדָם הַעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה שֶׁנֶּאֱמָר עָלָיו אִיסוּר לֹא תַעֲשֶׂה בְּתוֹרָה. (ג) כְּלוּמֹר, קָצֵר כְּדֵי שֶׁתִּצְמִיחַ יוֹתֵר טוֹב לְאַחֵר מִכֵּן. (ד) לְעִיל פֶּרֶק א הַלְכוֹת א-ב.

ב. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים [=חֲכָמִים], שֶׁיִּהְיוּ כָּל הַסְּפִיחִים אֲסוּרִין בְּאֵכִילָה. וְלָמָּה גָזְרוּ עָלֶיהָ? מִפְּנֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה - שֶׁלֹא יִלָּךְ וְיִזְרַע תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וְזֵרֵעוֹנֵי גִנָּה תוֹף שְׂדֵהוּ בְּסֹתֵר, וּכְשִׁיּוֹצְמָחוּ יֵאכֹל מֵהֶן וְיֵאֱמַר 'סְפִיחִין הֵן'; לְפִיכָךְ אֲסוּרֵי כָּל הַסְּפִיחִין הַצּוֹמָחִין בְּשְׁבִיעִית.

ג. הֵא לְמִדְתָּהּ, שְׁאִין אוֹכְלִין מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית אֶלָּא פְּרוֹת הָאֵילָנוֹת, וְהָעֵשְׂבִים שְׁאִין זֹרְעִין אוֹתָן רֹב הָאָדָם, כִּגוֹן הַפִּיגָם וְהַיִּרְבּוּזִין הַשּׁוֹטִים [=צִמְחֵי בֹר] וְכָל פִּיּוּצָא בְּהֵן; אֶבֶל הַיֵּרֻקוֹת שֶׁדִּרְפָּה רֹב הָאָדָם לִזְרַע אוֹתָן בְּגִנּוֹת, וּמִינֵי תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת - כָּל הַצּוֹמָחִ מֵהֶן, אֲסוּר מִדְּבָרֵיהֶם [שֶׁל חֲכָמִים]; וְהִמְלִקֵט אוֹתָן, מִפֵּין אוֹתוֹ מִכֶּת מְרִדוֹת [=מִלְקוֹת מִדְּבָרֵי חֲכָמִים].

(ה) מִהִסְבָּה שֶׁגָזְרוּ לֵאסוּר אֲכִילַת סְפִיחִים. (ו) כִּי בִהֵם אֵין חֲשֵׁשׁ שִׁיזְרְעוּ אוֹתָם בְּנֵי אָדָם בְּסֹתֵר.

ד. סְפִיחִים • הָעוֹלִין בְּשְׂדֵה בּוֹר^י, וּבְשְׂדֵה נִיר^כ, וּבְשְׂדֵה כָרֶם, וּבְשְׂדֵה זֵרַע - מִתְּרִין

הַשְּׂנֵת הָרֵאב"ד
סְפִיחִים . . בּוֹר א"א לֹא גִזְרוּ עָלָיו אִיסוּר סְפִיחִים אֲבָל קְרוּשָׁת שְׁבִיעִית וְדֹאֵי יֵשׁ בָּהּ לֵאכְלָה אֲסוּר וְשֶׁלֹא לַעֲשׂוֹת בָּהּ סְחוּרָה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קלג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מוצאי שביעית. עשה הפסח [=הראשון], **התר האפיל** [=האחרון שבגידולי השביעית]. **ומתר לקח** [=לקנות] **ירק במוצאי שביעית, מדיט.**

לג. וכן פרות שביעית שניצאו למוצאי שביעית - בתבואה וקטניות ואילנות, הולכין אחר עונת המעשרות; והפריגין והשמשמין והארז והדחן ופול המצרי שזרעו לזרע, אחר גמר הפרי; והירק, אחר לקיטתו.

(כה) כלומר, כמו שבפירות שישית שנכנסו לשביעית, עונת המעשרות קובעת לאיזו שנה הם שייכים, כמבואר לעיל הלכה ט, כך גם בפירות שביעית שנכנסו לשמינית. וכן הדין בכל הגידולים, שכדרך קביעת שייכות פירות שישית שנכנסו לשביעית, כך ייקבעו פירות שביעית שנכנסו לשמינית.

יד. פול המצרי שזרעו לזרע בששית, ונגמר פריו קדם ראש השנה של שביעית - בין ירק שלו בין זרע שלו, מתר בשביעית. ^כ **ואם זרעו לירק, [למאכל], ונכנסה עליו שביעית - בין ירקו בין זרעו, אסור כספיהי שביעית.** ^כ **וכן אם זרעו לזרע ולירק, הרי הוא אסור.** ^כ

(כו) מכיוון שגמר הפרי קובע בו, ולכן גם הירק שלו מותר מכיוון שהכוונה בוריעתו הייתה רק לצורך הזרע שלו. (כז) מכיוון שבמצב כזה דינו ככל ירק, שהלקיטה קובעת בו. (כח) מכיוון שגם הזרע שלו נעשה בסוף ירק, ואם יקלו בדינו הרואה יחשוב שגם בירק גמר הפרי קובע ולא הלקיטה.

טו. עבר ^{השנת הראב"ד} **בשביעית, ויצא לשמינית - אם זרעו לזרע - בין זרעו בין ירקו, אסור במוצאי שביעית כשאר הספחים; ואם זרעו לירק - הואיל ונלקט בשמינית - בין ירקו בין זרעו, מתר.** ^ל **זרעו לזרע ולירק - זרעו אסור משום ספחים.** ^ל **וירקו מתר.** ^ל

(כט) את הפול המצרי. (ל) ונגמר פריו בשביעית. (לא) מכיוון שבשנה השמינית אין איסור ספחים. (לב) מכיוון שגמר הפרי שהתרחש כבר בשביעית, קובע בו. (לג) מכיוון שאין חשש שיטעו ויחשבו שהירק הוא זרע, ודינו ככל ירק שנלקט בשמינית.

טז. בנות שום [=מין תנים] - **הואיל והן נגמרין**

(טו) ולקטו אותם במוצאי שביעית כך שלפי הדין הם מותרים, כי הרי בירק הלקיטה היא הקובעת (כדלהלן הלכות יג-טו). (טז) אם כבר הספיקו לגדול בצלים של השנה השמינית באותו הגודל. (יז) כי אין כאן חשש של מראית העין שלקטו אותם בשביעית. (יח) כי הרואים יחשבו שעברו על איסור ולקטו אותם בשביעית. (יט) כי היו רגילים לייבא ירקות מחוץ לארץ.

ח. ומאימתי מתר אדם לקח לוף [=מין בצל] **במוצאי שביעית? משירפה החדש.**

ט. באחד בתשרי, ראש השנה לשמינים וליובלות. פרות ששית שנקנסו לשביעית - אם היו תבואה או קטניות או פרות האילן, והגיעו לעונת המעשרות [=נתייבבו במעשרות] ^כ **קדם ראש השנה - הרי אלו מתרין; ואף על פי שאוסף אותן בשביעית, הרי הן כפרות ששית לכל דבר. ואם לא באו לעונת המעשרות אלא אחר ראש השנה, הרי הן כפרות שביעית.**

(כ) עונת המעשרות מפורטת בהלכות מעשר פרק ב, הלכה ה ואילן.

י. התבואה ^{כא} **והקטניות אסורין באכילה, משום ספיהין.** ^{כב} **ופרות האילן,** ^{כג} **אולכין אותן בקדשת שביעית.** ^{כד}

(כא) הלכה זו באה לבאר את המילים "הרי הן כפירות שביעית", שנאמרו בסוף ההלכה הקודמת. (כב) כמבואר לעיל הלכה ב. (כג) שאין בהם איסור ספחים. (כד) להלן בפרקים ה-ו, יבואר מהי קדשת שביעית.

יא. הארז, והדחן, והפריגין, והשמשמין, ופול המצרי שזרעו לזרע [=לזריעה] - **הולכין בהן אחר גמר פרי: אם נגמר פרי קדם ראש השנה, הרי אלו מתרין בשביעית כפרות ששית; ואם נגמרו אחר ראש השנה - אף על פי שהשרישו** [=השתרשו בקרקע] **קדם ראש השנה - הרי אלו אסורים משום ספחים.**

יב. הירק, בשעת לקיטתו. והאתרוג - אפלו היה כפול [=גודל פול] **קדם ראש השנה, ונעשה ככד** [=תלקט] **בשביעית - חייב במעשרות כפרות ששית; ואפלו היה ככד בששית - הואיל ונלקט בשביעית - הרי**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יט. לוף של ערב שביעית^מ, וכן בצלים הקיצונים
[=הגדלים בקיץ] ופואה [=צמח שקשה לעוקר] שנגמרו לפני
שביעית - מתר לעקר אותן בשביעית בקרדמות של
מתכת, ואין בזה משום עבדת הארץ^מ.

(מד) שכל מה שנותר ממלאכתו, זה לחפור באדמה ולאסוף
אותו. (מה) מכיוון שברור לכולם שאינו מתכוון לעבודת
האדמה.

כ. הבצלים^מ שירדו עליהן גשמים בשביעית,
וצמחו - כל זמן שהעלין שלהן ירקנו, הרי אלו
מתרין^מ. ואם השחירו, הרי אלו פנטועין בארץ;
ואותן העלין, אסורין משום ספיחין. וכן כף וכן
כף, הבצלים עצמן בהתירן עומדין.

(מו) בצלים תלושים מערב שביעית, וטבע הבצלים להצמיח
עלים כשלחות יורדת עליהם. (מז) כי ניכר שהם חלק
מהפרי עצמו.

כא. בצל • שעקרו

בשביעית, ונטעו

בשמינית, ורבו גדוליו

[=התוספת מרובה] על עקרו -

העלו גדוליו את עקרו,

והתר הפל; הואיל

ושביעית אסורה על ידי

קרקע^מ, כף בטלחה על ידי קרקע.

(מח) שנאמר: "ושבתה הארץ".

כב. הפרות שיוציא האילן בשביעית - לא יאסף
אותן בדרך שאוסף בכל שנה [אלא בשינוי], שנגמרו:

"את ענבי נזירך לא תבצר"; ואם בצר לעבודת

האילן, או שפצר בדרך הבוצרים - לוקה.

כג. וכיצד עושה^מ? תאנים של שביעית - אין

קוצין [=מייבשים] אותן במקצהי, אבל מניבש אותן

בחרבה [בחורבה]; ולא ירף ענבים בפת, אבל יורף

הוא בערכה [=קערה]; ולא יעשה [שמן מ]זיתים בתוף

הבדני, אבל פותש הוא ומכניס לבד קטן ביותר;

וטוחן בבית הפד, ומכניס לבד קטנה. וכן בשאר

הדברים - כל שיכול לשנות, משנה.

[בשלים] לאחר שלש שנים - אם באו לעונת

המעשרות קדם ראש השנה של שמינית, הרי הן
נאכלין בשנה שניה מן השבוע^ל בתורת שביעית^ל.

(לד) בשנה השנייה שלאחר השמיטה, שהיא השנה
השלישית לצמיחת הפירות הללו. (לה) כלומר, בקדושת
פירות שביעית.

יז. הבצלים הסריסים [=הזקוקים להשקיה מרובה] ופול

המצרי, שמנע מהן מים שלשים יום קדם ראש

השנה, ושל פעל [=בצל רגיל], שמנע מהן שלש עונות

[של השקיה] לפני ראש השנה - הרי אלו מפרות

ששית^ל; פחות מפאן, הרי הן בספיחי שביעית.

(לו) למרות שמצד הדין, בצלים וכן פול המצרי שזרעו לירק
הלקיטה קובעת בהם, במקרה שהבעלים לא השקה אותם
תקופה כל כך ארוכה הם נחשבים כתבואה וקטניות שעונת
המעשרות קובעת בהם, ולכן במצב כזה אף אם לקטו אותם
בשביעית הם יחשבו פירות ששית.

יח. הדלועין שקימן לזרע - אם הקשו [ההתייבשו]

לפני ראש השנה ונפסלו מלאכל אדם - מתר לקימן

בשביעית^ל; שהן מפרות ששית. ואם לא הקשו,

אסורין בספיחי שביעית^ל. וכן הירקות בלן שהקשו

לפני ראש השנה, מתר לקימן בשביעית; ואם היו

רכים, אסור לקימן^ל משום ספיחים. ואין מחיבין

אותו לשרש [=לעקור] את הלוף, אלא מניחו בארץ

קמות שהוא^מ; אם צמח למוצאי שביעית, מתר^{מא}.

ואין מחיבין אותו לשרש את הקנדס [=ארטישוק]^{מב},

אלא גוזז בעלין^מ; ואם צמח למוצאי שביעית,

מתר.

(לז) מותר לשמור אותם בשביעית כדי לזרוע מהם לאחר
השביעית, ואין בהם את האיסור של "לאכלה ולא לזריעה"
שבפירות שביעית. (לח) שאסורים גם באכילה וגם
בזריעה. (לט) אסור למור אותם כדי לזרוע מהם לאחר
השביעית. (מ) כי לוף גדל בקרקע שלוש שנים, ולא חוששים
שהרואים יחשבו ששתלו אותו בשביעית. (מא) מכיוון
שרובו גדל בהיתר - לא בשנת השמיטה. (מב) שגם הוא
גדל באדמה במשך כמה שנים, אלא שהוא רק מגדל עלים
חדשים בכל שנה. (מג) מכיוון שהעלים רכים ויחשבו
ששתל בשביעית - כי הרי הירק ממנו הם גדלים טמון
באדמה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ההפקר הוא חובה על האדם שמחוייב להפקיר שדהו בשמיטה, הנה זה שלא הפקיר שדהו (גודר שדהו כו') חייב במעשרות, אבל אם הוא "אפקעתא דמלכא" מובן שזה שלא הפקיר שדהו בשמיטה אינו כלום ויש לשדהו ממילא דין הפקר ופטור ממעשרות.

אלא, שבענין זה אפשר לומר, שגם אם בפירוש לא הפקיר פירות שביעית פטור ממעשרות כיון שזה שהפירות פטורות ממעשר מצד הפקר, אינו משום שהם הפקר בפועל אלא שיש חיוב להפקירם. ולדוגמא: כשם שבשש השנים הראשונות אין לומר שאם לא נתן מעשר שני בשנה ראשונה יתן מעשר עני, שהרי על תבואה של שנה זו אין כל חיוב למעשר עני, כך גם בנוגע לפירות שביעית מרגע שהתורה חייבה להפקירם נפקע מהם ממילא חיוב מעשרות.

ויש להביא ראיה שהיא חובת גברא, ממה שהוקשה שמיטת קרקעות לשמיטת כספים "וזה דבר השמיטה שמוט כו' בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע כו'".

על שמיטת כספים, אומרת המשנה "המחזיר חוב בשביעית (אחר זמן השמיטה) יאמר לו משמט אני, אמר לו אעפ"כ, יקבל ממנו שנאמר וזה דבר השמיטה" ומכאן יש לפשוט ששמיטת כספים היא חובת גברא ולא אפקעתא דמלכא שאל"כ איך יתאים לשון המשנה "משמט אני" והלא אין כאן חוב כי נפקע ממילא באפקעתא דמלכא ואינו תלוי במה שיאמר המלווה "משמט אני", אלא ששמיטת כספית היא חובת גברא, וכיון שהוקשה לשמיטת קרקעות י"ל שגם שמיטת קרקעות היא חובת גברא.

(לקוטי שיחות חלק י"ז עמוד 287)
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

מט) כלומר, כיצד משנה מדרך הברצרים. (ג) במקום המיוחד לייבוש פירות. (נא) בכלי שרגילים להכין באמצעותו את השמן.

כד. מַצוֹת עֲשֵׂה לְהַשְׁמִיט [=להפקיר] **כָּל מַה שְׁתוּצִיא הָאָרֶץ בְּשָׁבִיעִית, שְׁנָאֲמַר:** "וְהַשְׁבִּיעִית, תִּשְׁמַטְנָה וְנִטְשָׁתָה". וְכָל הַנוֹעֵל בְּרִמּוֹ אוֹ סָג שְׂדֵהוּ בְּשָׁבִיעִית - בָּטֵל מַצּוֹת עֲשֵׂה; וְכֵן אִם אָסַף כָּל פְּרוֹתָיו לְתוֹךְ בֵּיתוֹ; אֲלֹא יִפְקִיר הַכֹּל, וְיֵד הַכֹּל שְׁוִין בְּכָל מָקוֹם [=זכות השימוש שווה לכל] - שְׁנָאֲמַר: "וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ". וְיֵשׁ לוֹ לְהִבִּיאַ מַעֲט לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, בְּדֶרֶךְ שְׁמִיטָא מִן הַהֶפְקֵר - חֲמֵשׁ בְּדִי שָׁמֶן, חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּדִי יַיִן; וְאִם הִבִּיא יֵתֶר מִזֶּה^{נב}, מִתֵּר.

(נב) זו כמות הצריכה שחכמים שיערו למאכל בני ביתו. (נג) כלומר, אם אמר שהוא צריך עבור בני ביתו כמות גדולה יותר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מַצּוֹת עֲשֵׂה לְהַשְׁמִיט כָּל מַה שְׁתוּצִיא הָאָרֶץ בְּשָׁבִיעִית, שְׁנָאֲמַר . . גו'".

כשם שישנה חקירה בענין מצות השמיטה האם היא חובת הקרקע או חובת הגברא (ונפק"מ לעבודה על ידי גוי), כך ישנה חקירה בענין מצות שמיטת פירות – "והשביעית תשמטנה ונטשתה" האם היא חובת גברא על בעה"ב להפקיר פירות שביעית כדמשמע מלשון הרמב"ם ביד החזקה – "להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית", ובסהמ"צ – "שצונו להפקיר כל מה שתצמח", או שהיא "אפקעתא דמלכא" היינו שהתורה הפקירה שדהו של אדם בשמיטה ואין בעה"ב עושה כלום בזה. ונפק"מ, אם במפורש לא הפקיר שדהו (גודר שדהו ונועל כרמו), שאם היא "אפקעתא דמלכא" יכול כל אדם ליטול הפירות, אבל אם היא חובת גברא עובר על איסור גזל אף שהבעלים ביטל מ"ע.

וי"ל נפק"מ נוספת בזה לענין מעשר, שכיון ששביעית פטורה ממעשרות מצד שהפירות הפקר, הרי שאם

7. שמות-משפטים, כג, יא. 8. שם. 9. ויקרא-בהר, כה, ב.

להשמיט . . בשביעית: אם זהו דין בקרקע או בפעולת האדם – לקו"ש ח"ז ע' 286. הלכה כה: ביאור השיטות בזה – לקו"ש ח"ז ע' 170 הע' 9.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

למדנו¹⁰: "תהיה", אף להדלקת הגר ולצבוע בה צבע.

א) שנאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה". תהיה כל תבואתה לאכול, ושתייה נכללת באכילה וסיכה גם נחשבת כשתייה.

ב. לאכילה ולשתיה פיצד? לאכל דבר שדרכו לאכל ולשתות דבר שדרכו לשתות, כדין תרומה ומעשר שני.

ג. ולא ישנה פרות מבריתך, כדרך שאינו משנה בתרומה ומעשר: דבר שדרכו להאכל חי, לא יאכל אותו מבשל; ודבר שדרכו להאכל מבשל, אין אוכלין אותו חי. לפיכך, אין שולקין [=מבשלים] אכלי בהמה.

ב) מדרך שימוש המקורית.

אינו מטפל [=מכשיר למאכל] לאכל תבשיל שנפסד והפת שעפשה, כדרך שאינו אוכל בתרומה ומעשר. ד. ואין מבשלין ירק של שביעית בשמן של תרומה, שלא יביאנו לידי פסול; ואם בשל מעט ונאכלו מיד - מתר, שהרי לא הניחו כדי לבוא לידי פסול.

ג) כלומר, אם יטמא התבשיל יצטרך לשרוף אותו כדין כל תרומה טמאה, וכך יישרפו גם פירות השביעית שאסור לשרופם. ד) אם אדם רוצה לבשל מעט ירק שביעית עם שמן תרומה.

ה. פרות המיחדים למאכל אדם, אין מאכלין אותן לבהמה לחיה ולעופות; הלכה הבהמה מאליה לתחת התאנה, ואכלה - אין מחיבין אותה להחזירה, שנאמר¹¹: "ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל".

ה) לא מחייבים את בעלי הבהמה להזיז אותה כדי שלא תאכל.

ו. לסיכה פיצד? לסוף דבר שדרכו לסוף; לא יסוף זין וחמץ, אבל סוף הוא את השמן. ולא יפטם את השמן (בבשמים¹²), ולא יסוף במרחץ; אבל סוף הוא מבחוץ, ונקנס¹³.

ו) כי בכך השמן נעשה משחה ולא ראוי למאכל אדם.

אסורין באכילה. וכל שלא החזיקו בו אלא עולי מצרים בלבד, שהוא מקיב ועד הנדה [צפונה] ועד אמה - אף על פי שהוא אסור [מדרבנן] בעבודה בשביעית, הספיחין שצומחין בו מתרין באכילה. ומהנהר ומאמנה והלאה, מתר בעבודה בשביעית. כז. סוריה - אף על פי שאין שביעית נוהגת בה מן התורה, גזרו עליה שתהיה אסורה בעבודה בשביעית בארץ ישראל; כדי שלא יניחו ארץ ישראל, וילכו וישתקעו שם. אבל עמון ומואב ומצרים ושנער [=סביבות ארץ ישראל] - אף על פי שהן חביבין במעשרות מדבריהם, אין שביעית נוהגת בהן¹⁴.

נד) ולא חוששים שיעברו להשתקע שם, כי הארצות הללו אינן נחשבות ארץ ישראל כלל, לעומת סוריה שאינה נחשבת כחוץ לארץ בחלק מהדינים.

כח. עבר • הירדן ^{השנת הראב"ד} ^{עבר . . . בה א"א עבר הירדן מה היה צריך להביאו מק"ו הרי לא החזיקו עולי בבל וכן סוריה.} ^{[המזרחי]¹⁵} שביעית נוהגת בה מדבריהם. וספיחין עבר הירדן וספיחין סוריה - מתרין באכילה; לא יהיו ארצות אלו חמורין מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים¹⁶. נה) נחלת שבט ראובן, גד וחצי שבט מנשה. נו) שבה הספיחים מותרים, כמובא לעיל בהלכה כו.

כט. גוי שקנה חרקע בארץ ישראל, וזרעה בשביעית - פרותיה מתרין; שלא גזרו על הספיחין, אלא מפני עוברי עברה, והגוים אינן מצוין על השביעית כדי שנגזר עליהן.

ל. עירות ארץ ישראל הסמוכות לספר [לגבול] - מושבין עליהן שומר, כדי שלא יפוצו [=יתפשוטו] גוים ויבזו [יבזו] פירות שביעית¹⁷.

נז) ויש מצווה שרק בני ישראל יאכלו מפירות השביעית.

פרק ה

דיני אכילה והנאה מפירות שביעית

א. פרות שביעית נתנו לאכילה, ולשתיה, ולסיכה¹⁸, ולהדלקת הגר, ולצביעה; מפני השמועה

10. ויקרא-בהר, כה, ז. 11. ויקרא-בהר, כה, ז.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קלו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מְלוּגָמָה [=תרופה] - שְׁנֵאֲמַר¹²: "וְהָיְתָה שֶׁבֶת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֶכְלָה", לֹא לְמְלוּגָמָה, וְלֹא לְזִלוּף [=להפיץ ריח], וְלֹא לְהִקְיָא [=לגרום להקאות], וְלֹא לְמַשְׁרָה [=שריית ברים], וְלֹא לְכִבְיָסָה.

(יז) שראויים לאכילה רגילה.

יא. כָּלֵל גָּדוֹל אָמְרוּ בְּפִרְוֹת שְׁבִיעִית: כֹּל שֶׁהוּא מִיַּחַד לְמֵאֲכָל אָדָם, כְּגוֹן חֲטִים וְתֵאֲנִים וְעֲנָבִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מְלוּגָמָה אוּ רְטִיָּה וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן וְאֶפְלוּ לְאָדָם, שְׁנֵאֲמַר¹²: "לָכֶם לְאֶכְלָה", כֹּל שֶׁהוּא מִיַּחַד לָכֶם, וְהָיְתָה לְאֶכְלָה וְלֹא לְרִפּוּאָה; וְכֹל שֶׁאֵינוּ מִיַּחַד לְמֵאֲכָל אָדָם^י, כְּגוֹן קוֹצִים וְדִרְדִּירִים הַרְפִּים - עוֹשִׂין מֵהֶן מְלוּגָמָה לְאָדָם, אֲבָל לֹא לְבִהֶמָה.

(יח) אלא למאכל בהמה.

וכל שֶׁאֵינוּ מִיַּחַד לֹא [למאכל] לְאָדָם וְלֹא לְבִהֶמָה, כְּגוֹן הַסִּיָּאָה וְהָאֲזוֹב וְהַקֶּרְנִית [=צמחי תבלין] - הֲרִי הוּא תְּלוּי בְּמַחְשָׁבָתוֹ: חֲשָׁב עָלָיו לְעֵצִים, הֲרִי הוּא כְּעֵצִים^י; חֲשָׁב עָלָיו לְאֶכְלָה [של אדם], הֲרִי הוּא כְּפִרְוֹת^י; חֲשָׁב עָלָיו לְמֵאֲכָל אָדָם וְלְמֵאֲכָל בְּהֵמָה - נוֹתְנִין עָלָיו חֲמָרִי [=חומרות] מֵאֲכָל אָדָם, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מֵהֶן מְלוּגָמָה, וְחֲמָרִי מֵאֲכָל בְּהֵמָה, שֶׁאֵין שׁוֹלְקִין אוֹתָן.

(יט) שלא חלה עליהם קדושת שביעית כלל. (כ) שיש בהם קדושת שביעית.

יב. מִתֵּר לְמִכּוֹר [כמות מועטה של] אֶכְלִי אָדָם וְאֶכְלִי בְּהֵמָה, וְלִקְחָה בָּהֶם אֶכְלִי אָדָם. אֲבָל אֵין מוֹכְרִין אֶכְלִי בְּהֵמָה, לִקְחָה בָּהֶם אֶכְלִי בְּהֵמָה אַחֲרֵת, וְאֵין צָרִיף לומר שֶׁאֵין מוֹכְרִין אֶכְלִי אָדָם, לִקְחָה בָּהֶם אֶכְלִי בְּהֵמָה^י; וְאֵם לִקְחָה בֵּהֶן, אוּ הִחְלִיף אֶכְלִי אָדָם בְּאֶכְלִי בְּהֵמָה - הֲרִי הֵם כְּאֶכְלִי אָדָם, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מֵהֶם מְלוּגָמָה לְאָדָם.

(כא) מכיוון שהכסף הפך לקדוש בקדושת שביעית כללית, ומכיוון שאפשר לקנות בו מאכלי אדם אסור להשתמש בו לשימוש הפחות של מאכלי בהמה.

יג. פִּרְוֹת שְׁבִיעִית - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן מִהָאָרֶץ

(ז) כי זהו בזיון לפירות שביעית. (ח) מכיוון שהשמן שסך בו נבלע כבר בגופו.

ז. וְשֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית - אֵין חוֹסְמִין [=סותמים] בּוֹ [חורים של] תִּנּוּר וְכִירִים, וְאֵין סָכִין בּוֹ מְנַעַל וְסִנְדֵּל. וְאֵין סָכִין אוֹתוֹ בִּידִים טְמֵאוֹת^י; נָפַל עַל בְּשָׂרוֹ, מְשַׁפְּשָׁפוֹ בִּידִים טְמֵאוֹת. וְלֹא יִסּוּף רִגְלוֹ בְּתוֹךְ הַמְנַעֵל^י, אֲבָל סָף הוּא רִגְלוֹ וְלֹבֵשׁ הַמְנַעֵל. וְסָף גּוֹפּוֹ וּמִתְעַגֵּל [=מתגלגל] עַל גִּבִּי קְטָבוּלִיָּא [=שטיח]^י.

(ט) כלומר, מותר לסוך אותו רק לאחר נטילת הידיים. (י) מכיוון שהשמן כבר התחלל. (יא) אסור לסוך את הרגל עם שמן שביעית כשהיא בתוך הנעל, מחשש שחלק מהשמן ייפול רק על הנעל וישתמש בו שימוש אסור. (יב) ולא חושש שבכך הוא סך את השטיח.

ח. לְהִדְלִקְתָּ הַנֵּר בִּיצֵד? שְׁמִדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּשֶׁמֶן שְׁבִיעִית עֲצָמוֹ; מִכְרוֹ וְלִקְחָה בּוֹ^י שֶׁמֶן אַחֵר, אוּ שֶׁהִחְלִיף שֶׁמֶן בְּשֶׁמֶן - שְׁנִיָּהּ אֲסוּרִין בְּהִדְלָקָה; שֶׁאֵין מְדִלִיקִין בְּדָמִי שְׁבִיעִית^י. וְלֹא יִתֵּן הַשֶּׁמֶן לְתוֹךְ הַמְדוּרָה^י, אֲלֵא מְדִלִיקוֹ בְּנֵר.

(יג) קנה בכסף שקיבל ממכירת שמן השביעית. (יד) כי רק בשמן השביעית בעצמו מותר להדליק, אבל הכסף שקיבל תמורתו הפך לקדוש בקדושת שביעית בפני עצמו, ומכיוון שאפשר להשתמש בו גם לקניית דברי מאכל, אסור להשתמש בו להדלקת נר. (טו) מכיוון שבדרך כלל לא מדליקים מדורה עם שמן, ומותר להשתמש בפירות שביעית רק כדרך שימוש הרגיל.

ט. לְצִבְעָה בִּיצֵד? דְּבָרִים שֶׁדִּרְכָּן לְצַבֵּעַ בֵּהֶן - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מֵאֶכְלִי אָדָם, צוֹבְעִין בֵּהֶן לְאָדָם [-לצורך אדם]; אֲבָל לֹא צוֹבְעִין לְבִהֶמָה מִפְּרֹת שְׁבִיעִית, אֶפְלוּ מֵאֶכְלִי בְּהֵמָה - שֶׁאֵין קִדְּשָׁת שְׁבִיעִית חֲלָה עַל צִבְעֵי בְּהֵמָה^י.

(טז) מכיוון שהקבלה במסורת שמותר להשתמש לצביעה בפירות שביעית, הייתה רק לגבי תביעה בשביל בני אדם ולא בשביל בהמות.

י. מִיָּנִי כְּבָסִים [=חומרי כיסוס], כְּגוֹן בְּרִית וְאַהֶל - קִדְּשָׁת שְׁבִיעִית חֲלָה עָלֵיהֶן, וּמְכַבְּסִין בָּהֶן, שְׁנֵאֲמַר¹²: "וְהָיְתָה שֶׁבֶת הָאָרֶץ לָכֶם" - לְכָל צָרְכֵיכֶם.

אֲבָל אֵין מְכַבְּסִין בְּפִרְוֹת שְׁבִיעִית^י, וְאֵין עוֹשִׂין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אחד מתשעה ממה שם ראויים לייצר כשיגמרו, וזה שלב שליש הגידול שלהם.

יז. מִתֵּר לֶקֶץ [=לקצץ] אֵילָנוֹת לַעֲצִים בְּשָׁבִיעִית, קֹדֶם שֶׁיִּהְיֶה פְּרִילָג. אָבֵל מִשִּׁתְּחִיל לַעֲשׂוֹת פְּרִי - לֹא יִקֵּץ אוֹתוֹ, שֶׁהִרֵּי מִפְסִיד הָאֵכָל, וְנֶאֱמַר¹²: "לָכֶם לֶאֱכֹל", וְלֹא לְהַפְסֵד. וְאִם הוֹצִיא פְּרוֹת וְהִגִּיעוּ לַעֲוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת - מִתֵּר לֶקֶץ אוֹתוֹ; שֶׁהִרֵּי הוֹצִיא פְּרוֹתָיו, וּבִטֵּל דִּין שְׁבִיעִית מִמֶּנּוּ.

(לג) ומדובר שאינו מפסיד על ידי קציצה זו, אלא כשווי האילן יקר, כי אם הוא מפסיד על ידי הקציצה, אסור לו לקצוץ לעולם אפילו בשאר השנים.

יח. וּמֵאֵימָתִי אֵין קוֹצֵצִין הָאֵילָן בְּשָׁבִיעִית? הַחֲרוּבִין - מִשִּׁשְׁלָשְׁלוֹ [=שיגדלו הענפים], וְהַגָּפְנִים - מִשִּׁנְיָרָעוֹ [=שהיו בהם גרענים], וְהַזֵּיתִים - מִשִּׁנְיָצוֹ [=שיראו הניצנים], וְשָׁאֵר כָּל הָאֵילָנוֹת - מִשִּׁנְיָצוֹ בְּסֵר. וְאֵין קוֹצֵצִין אֶת הַכִּפְּנוֹת [=תמרים שלא בשלון] בְּשָׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַפֶּסֶד פְּרִילָג; וְאִם אֵין דְּרָכָן לְהַעֲשׂוֹת תְּמָרִים אֲלֵא שִׁיּוֹץ [=קוצים], מִתֵּר לֶקֶץ אוֹתָן כִּפְּנוֹתָיו.

(לד) כלומר, ממתי נחשבת התחלת עשיית פרי. (לה) כי הרי הוא יגדל בעתיד. (לו) כי הרי עכשיו הם אינם פרי, וגם בעתיד הם לא יהיו.

יט. אֵין • שׁוֹרְפִין תֶּבֶן

וְקֹשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי לְמֵאֵכֵל בְּהֶמָּה¹⁴; אָבֵל מְסִיקִין בְּגֶפֶת [=פסולת זיתים] וּבְזוּגִין שֶׁל [=קליפות ענבים] שְׁבִיעִית¹⁵ לֵה.

(לז) וגם דבר הראוי למאכל

בהמה, צריך להשתמש בו בשימוש הראוי לו. (לח) מכיוון שאינם נחשבים אוכל בכלל, ודינם הוא כמו עצים.

כ. מֵרַחֵץ שֶׁהִסְקָה [באיסור] בְּתֶבֶן וְקֹשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית, מִתֵּר לְרַחֵץ בָּהּ בְּשִׁכְרִיט¹⁶; וְאִם אָדָם חֹשֵׁב הוּא, אֲסוּר לְרַחֵץ בָּהּ - שֶׁמָּא יִסְקוּ בָּהּ דְּבָרִים אַחֲרֵיהֶם כְּדִי לְהִיּוֹת רִיחָה נוֹדֵף בְּשִׁבְלֹו, וְנִמְצָאוּ מִפְּסִידִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית.

לְחוּצָה לָאָרֶץ, וְאַפְּלוֹ לְסוּרֶיהָ. וְאֵין מֵאֲכִילִין אוֹתָן לְגוֹיִים, וְלֹא לְשִׁכִּיר [=פועל¹⁷]; וְאִם הָיָה שִׁכִּיר שְׁבִיעִי, אוֹ שִׁכִּיר שֵׁנָה, אוֹ שִׁכִּיר חֹדֶשׁ, אוֹ שֶׁקָּצַץ [=התחייב לשלם] מְזוֹנוֹתָיו עָלָיו - הִרִי הוּא כְּאִנְשֵׁי בֵיתוֹ, וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ. וּמֵאֲכִילִין אֶת הָאֲכֻסִּינִיָּה פְּרוֹת שְׁבִיעִית.

(כב) שנאמר: "לכם לאכלה" - ולא לאומות העולם. (כג) שמשלם לו את שכרו בסוף כל יום, מכיוון שהוא נראה שמשלם לו את שכרו מפירות שביעית, ואסור לעשות כך, כדלהלן פרק ו' הלכה י'. (כד) כלומר, שכיר שבע שנים. (כה) חיילי המלך שהיו גרים בבתי היהודים יחד עם היהודים.

יד. אֵין בֵּית דִּין פּוֹסְקִין [=קוצבים מזונות] לְאִשָּׁה פְּרוֹת שְׁבִיעִית¹⁸, מִפְּנֵי שֶׁזֶה כְּמִשְׁלַם חוֹב מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית; אָבֵל נְזוּנָה הִיא מִשָּׁל בְּעָלֶיהָ¹⁹.

(כו) כאשר בעלה נסע למקום רחוק. (כז) מכיוון שאין כאן מי שמשלם את החוב, אלא החוב משתלם מעצמו על ידי זה שהיא אוכלת מהפירות הללו.

טו. אֵין אוֹסְפִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית כְּשֶׁהֵן בְּסֵר - שֶׁנֶּאֱמַר²⁰: "תֹּאכְלוּ אֶת תְּבוּאָתָהּ", אֵינָה נֹאכֶלֶת עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה תְּבוּאָה; אָבֵל אוֹכֵל מֵהֵן מַעֲט בְּשִׁדָּה כְּשֶׁהֵן פְּגִיזִים²¹, כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹכֵל בְּשָׂאֵר שְׁנֵי שְׁבוּעֹת [=בשנים א-ב]. וְלֹא יִכְנֹס לְאֵכֵל בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, עַד שֶׁיִּגְיעוּ לַעֲוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת²².

(כח) כמו הרגילות אצל כל האנשים, לאכול בשדה מעט פירות שעדיין לא מבושלים אם מזדמן להם. (כט) שאז הם נחשבים "תבואה".

טז. וּמֵאֵימָתִי יִהְיֶה מִתֵּר לְאֵכֵל פְּרוֹת הָאֵילָן בְּשִׁדָּה בְּשָׁבִיעִית? הַפְּגִיזִין שֶׁל תְּאֵנִים - מִשִּׁנְיָרָחוֹ [=ביחיקתן], אוֹכֵל בָּהֶן פֶּתוֹ בְּשִׁדָּה; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּהֶן. וְהַבֶּסֶר - מִשִּׁנְיָצוֹ מֵיָּם [=מִיָּץ], אֲכָלוֹ בְּשִׁדָּה; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בּוֹ. הַזֵּיתִים - מִשִּׁכְּנוֹסוֹ [לסחיטה] סָאָה [=מידת נפח] שֶׁל זֵיתִים [ויצא] רְבִיעִית [הלוג] שְׁמֶן, פּוּצֵעַ וְאוֹכֵלֵיא בְּשִׁדָּה; הַכְּנִיסוֹ חֲצִי לֵג, פּוֹתֵשׁ וְסֹף בְּשִׁדָּה; הַכְּנִיסוֹ שְׁלִישִׁי - מִתֵּר לְהִכְנִיס לְבֵיתוֹ, שֶׁהִרֵּי הִגִּיעוּ לַעֲוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת.

(ל) באופן המובא בהלכה הקודמת. (לא) אך עדיין השמן לא ראוי לסוך בו. (לב) כלומר, כשהזיתים מייצרים שמן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קלט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לט) בדיעבד, מכיוון שכבר נשרפו התבן והקש. (מ) כלומר, מאכלי אדם.

מֵאֵכָל, וְיֵאָכֵל בְּקִדְשָׁתְּךָ שְׂבִיעִית. וְאוֹתוֹ הִפְרִי הַנֶּמְכָּר, הֲרִי הוּא בְּקִדְשָׁתוֹ בְּשִׁהָה.

(א) שמכירה מועטה אינה נקראת סחורה. והכמות המותרת היא, מזון שלוש סעודות.

ב. לֹא יִהְיֶה לְזֶכֶךְ יִרְקוֹת שְׂדֵה־וּמוֹכָרִי, וְלֹא יִצְבַּע מִקָּלְפִי [=קליפות]

שְׂבִיעִיתִי בְּשֹׂכֶר - מִפְּנֵי שְׂדֵה עוֹשֶׂה סְחֹרָה בְּפִרוֹת שְׂבִיעִית. לְזֶכֶךְ יִרְקוֹת לֵאכֹל, וְהוֹתִיר - מִתֵּר לְמִכְרֵי הַמּוֹתֵרִי, וְהַדָּמִים שְׂבִיעִית;

וְכֵן אִם לְקֹט יִרְקוֹת לְעֲצָמוֹ, וְלְזֶכֶךְ מֵהֶם בָּנוּ אוֹ בֶּן בֵּיתוֹ וּמִכְרֵי - הֲרִי זֶה מִתֵּר, וְהַדָּמִים דָּמִי שְׂבִיעִית.

(ב) שגדלו מאליהם בשדה בור, שאין בהם איסור ספיחים.

(ג) כלומר, לא ילקט מתוך כוונה למכור. (ד) שמייעדות

לצביעה וחלה עליהם קדושת שביעית. (ה) כי לא לקח

אותם מתוך כוונה למכור, ומכיוון שאכל מהם ניכר שכוונת

לקיטתו הייתה לאכול. (ו) אפילו לפני שהתחיל לאוכלם,

באופן שלו עצמו אסור למוכרם.

ג. בְּשִׂמוּכָרֶיךָ • פְּרוֹת

שְׂבִיעִיתִי - אֵין מוֹכָרֶיךָ

אוֹתָן לֹא בְּמִדָּה [=על פי

נפח] **וְלֹא בְּמִשְׁקָל וְלֹא בְּמִנְיֵן, כִּדִּי שְׁלֹא יִהְיֶה**

כְּסוֹחֵר בְּפִרוֹת [=ייראה]

שְׂבִיעִית; אֲלֹא מוֹכֵר

השנת הראב"ד

בשמוכרין... שאוגדין א"א לשון המשנה וב"ה אומרים את שדרוך ליאגד לבית אוגדין אותו לשוק ופירושו הואיל שדרוך לאגדו אפי' לאכלו בביתו כדי שידע בכמה אגודות הוא מסתפק בשבוע ג"כ כשימכור אותן בשוק אוגד אותו שאין אגודתו דרך סחורה אלא א"כ דרכו של ירק זה ליאגד אבל בין אגד לאגד לא שמענו הפרש.

הַמַּעֲט שְׂמוֹכֵר אֶכְסָרָה [=על פי השערה], **לְהוֹדִיעַ שְׂהוּא**

הַפְּקָרָה, וְלִזְכֹּר הַדָּמִים לְקִנּוּת בְּהֵן אֲכָל אַחֵר.

(ז) באופן המותר. (ח) כלומר, להראות שלא מוכר אותם

כסוחר, אלא אסף אותם מההפקר ורוצה למוכרם רק כדי

לקנות מאכל אחר לעצמו.

ד. וְאוֹגֵד דְּבָרִים שְׂדֵרְךָ לְהַאֲגֵד לְבֵית, לְמִכְרֵי בְּשׁוּק

אֶכְסָרָה, כְּדֵרְךָ שְׂאוּגְדִין לְהַבִּיא לְבֵית, לֹא כְּדֵרְךָ

שְׂאוּגְדִין לְשׁוּק־ט - כִּדִּי שְׁלֹא יִהְיֶה כְּמוֹכֵר בְּעֲמָצוֹם

[=בדיקן]; וְדְבָרִים שְׂאִין דְּרָךְ לְהַאֲגֵד אֲלֹא לְשׁוּק, לֹא יֵאָגֵד אוֹתָן.

(ט) כלומר, מותר לאדם לקבץ כמה פירות כדי למוכרם יחד,

אבל לא לדייק בכמות שמקבץ כמו המוכרים שמדייקים,

אלא יקבץ לחבילה כמות שמזדמנת לו כמו בן אדם שאוסף

פירות מהשדה כדי לאוכלם בבית.

ה. פְּרוֹת חוּצָה לְאֶרֶץ שְׁנִכְנָסוּ לְאֶרֶץ - לֹא יִהְיוּ

נִמְכָּרִים בְּמִדָּה, אוֹ בְּמִשְׁקָל, אוֹ בְּמִנְיֵן, אֲלֹא בְּפִרוֹת

כֹּא. הַקָּלְפִין [=קליפות] **וְהַגְרֵעִינִין שְׂמִתְרִין בְּתִירוּמָה**

לְזָרִים, אֵין קִדְשָׁת שְׂבִיעִית חָלָה עֲלֵיהֶם; וְהֲרִי הֵן

בְּעֲצִים, אֲלֹא אִם בֶּן רְאוּיִין לְצִבְיָהּ מֵא. וְהַקּוֹר

[=לכבות דקל], קִדְשָׁת שְׂבִיעִית חָלָה עָלָיו מִב.

(מא) שבמצב כזה יצטרכו להשתמש בהם בשימוש הראוי

להם, ויהיה אסור להסיק איתם את התנור. (מב) מכיוון

שרגילים לאכול אותו כשהוא רך.

כב. הַצּוֹרֵר תְּבָלִין שֶׁל שְׂבִיעִית, וְנִתְּנָן לְתוֹךְ

הַתְּבָשִׁילִג - אִם בָּטֵל טַעְמָן, הֲרִי אֵלוֹ מִתְרִין לְכָל

דְּבָרִי; וְאִם נִשְׁאָר בְּהֵן טַעַם, עֲדִין הֵן בְּקִדְשָׁת

שְׂבִיעִית.

(מג) כלומר, אסף את התבלין בשקית ושם בתוך התבשיל.

(מד) מכיוון שהם נחשבים כעצים.

כג. אֵין נוֹתְנִין תְּבָן וְקֶשׁ שֶׁל שְׂבִיעִית לֹא לְתוֹךְ

הַפֶּר, וְלֹא לְתוֹךְ הַטֵּיט מֵה; הַשֵּׁנִית הַרִי זֶה

וְאִם • נִתֵּן, הֲרִי זֶה **וְאִם • נִתֵּן, הֲרִי זֶה** **וְאִם • נִתֵּן, הֲרִי זֶה**

בְּמִכְרֵי מִי. תַּנּוּר

שֶׁהִסְקִיחוֹ בְּתֵבָן וּבְקֶשׁ שֶׁל שְׂבִיעִית, יוֹצֵן [=יצנן

אותו] **מִי; וּמִשְׁתַּרְדֵּי רְבִיעָה** [=עונת הגשמים ה] **שְׁנִיָּה בְּמוֹצָאֵי**

שְׂבִיעִית, נִהְיִין וְשׁוֹרְפִין בְּתֵבָן וּבְקֶשׁ שֶׁל שְׂבִיעִית מֵה.

(מה) מכיוון שהם ראויים למאכל בהמה, ואסור להשתמש

בהם לשימוש אחר. (מו) והתבטל על ידי מעשה זה

מלהיות מאכל בהמה. (מז) כלומר, ולא יאפו בו לחם,

מכיוון שהסיקוהו באיסור. (מח) מכיוון שבזמן כזה כבר

צמחו תבן וקש חדשים שראויים למאכל בהמה, וכבר לא

משתמשים בתבן ובקש של השנה הקודמת, כך שכעת אינם

ראויים אפילו למאכל בהמה ואין בהם כלל קדושת שביעית.

~ יום רביעי כ"ז תמוז ~

פָּרָק ו

דיני סחר בפירות שביעית

א. אֵין עוֹשִׂין סְחֹרָה בְּפִרוֹת שְׂבִיעִית; וְאִם רָצָה

לְמִכֹּר מַעֲט מִפְּרוֹת שְׂבִיעִית, מוֹכֵרֵי. וְאוֹתָן הַדָּמִים

[=הכספים], הֲרִי הֵן בְּפִרוֹת שְׂבִיעִית: יִלְקַח [=יקנה] **בְּהֵן**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הָאֶרֶץ אֲכֻסָּה; וְאִם הָיוּ נִפְרִים שֶׁהֵן מִחוּצָה לָאֶרֶץ, מִתֵּר.

(י) כי הרואה אינו מבחין שהפירות הם מחוץ לארץ, וחושב שאדם זה סוחר בפירות שביעית.

ו. חָמֵר בְּשִׁבְעִית מִבְּהֶקְדֵּשׁ: שֶׁהַפֹּדֶה אֶת הַקֹּדֶשׁ - יֵצֵא הַקֹּדֶשׁ לְחֵלִין, וְיִתְפָּשׂוּ הַדָּמִים תַּחְתָּיו. וְהַשְּׁבִיעִית אֵינָה כֵּן; אֲלֹא הַמוֹכֵר פְּרוֹת שְׁבִיעִית - יִתְפָּשׂוּ הַדָּמִים וְיַעֲשׂוּ כְּפְרוֹת שְׁבִיעִית, וְהַפְּרוֹת עֲצָמָן לֹא נִתְחַלְלוּ וְנַעֲשׂוּ כְּפְרוֹת שָׁאֵר הַשָּׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר בַּה' 14: "תִּהְיֶה", בְּהוֹיָתָה תְּהִי לְעוֹלָם. וְלִפִּי שְׁנִקְרָאת 'קֹדֶשׁ', תּוֹפֶשֶׂת אֶת דָּמֶיהָ. נִמְצְאָה אוֹמֵר: הָאֶחָדוֹן נִתְפָּשׂ בְּשִׁבְעִית, וְהַפְּרִי עֲצָמוֹ הֵרִי הוּא כִּמוֹ שֶׁהִיָּה.

ז. בֵּיצֵד? לָקַח בְּפְרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ בְּדָמֶיהָ בְּשָׂר - נַעֲשֶׂה הַבָּשָׂר כְּאוֹתָן הַפְּרוֹת, וְאוֹכְלוֹ כְּפְרוֹת שְׁבִיעִית; וְצָרִיף לְבַעַר שְׁנֵיהֶן בְּשַׁעַת בַּעֲוֹר שְׁבִיעִית. לָקַח בְּאוֹתוֹ בְּשָׂר אוֹ בְּדָמֵי דָגִים - יֵצֵא הַבָּשָׂר [לחולין], וְנִתְפָּשׂוּ הַדָּגִים [בַּקְדוּשָׁת שְׁבִיעִית]. לָקַח בְּדָגִים אוֹ בְּדָמֶיהֶן שָׁמֶן - יֵצֵאוּ דָגִים, וְנִתְפָּשׂ שָׁמֶן. לָקַח בְּשָׁמֶן אוֹ בְּדָמֵי דְבַשׁ - יֵצֵא שָׁמֶן, וְנִתְפָּשׂ דְּבַשׁ. וְצָרִיף לְבַעַר הַפְּרוֹת הַרְאֻשׁוֹנוֹת עִם הַדְּבַשׁ הָאֶחָדוֹן, כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּבְעָרִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית; וְאֵין עוֹשִׂין מִשְׁנֵיהֶן מְלוּגָמָה [תְּרוּפָה] וְלֹא מִפְּסִידִין אוֹתָן, כְּשֶׁאֵר פְּרוֹת שְׁבִיעִית.

ח. אֵין שְׁבִיעִית מִתַּחְלָלָת [מבטלת הקדושה מהפרי] אֲלֹא דֶרֶךְ מִקָּח [מכירה]. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפָרִי רֹאשׁוֹן [שגדל בשביעית]; אֲבָל בְּפָרִי שְׁנִי [שנקנה תמורת פירות שביעית] - מִתַּחְלָל בֵּין דֶּרֶךְ מִקָּח בֵּין דֶּרֶךְ חִלּוּל.

ט. וְכִשְׁמַחְלִין פְּרִי הַגִּלְקָח שְׁנִית, אֵין מִחְלִין אוֹתוֹ עַל בְּהֶמָּה חַיָּה וְעוֹף חַיִּים - שָׁמָּה וְנִיחָם, וַיִּגְדֵּל מֵהֶם עֲדָרִים; וְאֵין צָרִיף לֹאֵר שְׁבִיעִית עֲצָמָהּ. אֲבָל מִחְלִין אוֹתָן הַפְּרוֹת עַל הַשְּׁחוּטִין.

(יא) ולא יבער אותם בזמן הביעור. (יב) כלומר, אם הדין שלא מחללים פרי שני על בהמה חיה, וחכמים קבעו באופן יוצא מהכלל שהקדושה נשארת בפרי ולא עוברת לבהמה, ודאי שבפרי ראשון, שאינו יוצא לעולם מקדושתו, לא נתפסה שום קדושה על הבהמה החיה.

י. דָּמֵי שְׁבִיעִית - אֵין פּוֹרְעִין מֵהֶם אֶת הַחוּבִי, וְאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן שׁוֹשְׁבִינּוֹת [נדוניה], וְאֵין מְשַׁלְּמִין מִהֶן תַּגְּמוּלִין, וְאֵין פּוֹסְקִין [קוצבים] מִהֶן צִדְקָה לְעֹנִיִּים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת; אֲבָל מְשַׁלְּחִין מִהֶן דְּבָרִים שֶׁל גְּמִילוֹת חֶסֶדִים, וְצָרִיף לְהוֹדִיעַ [שהם דמי שביעית].

(יג) מכיוון שאסור לסחור בדבר הקדוש בקדושת שביעית. (יד) גמול עבור טובה שעשה לו חברו. (טו) אין נותנים את דמי השביעית עבור מה שהתחייב לעניים בבית הכנסת, מכיוון שזה כפורע חובו בדמי שביעית.

וכן אין לוקחין מִהֶן עֲבָדִים וְקָרְקָעוֹת וּבְהֶמָּה טְמֵאָה; וְאִם לָקַח, יֵאָכֵל כִּנְגֻדָּן [פירות אחרים בקדושה] כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי. וְאֵין מְבִיאִין מִהֶן קָנִי [קרוב מן העוף] זָבִים וְזָבוֹת וְיוֹלָדוֹת, חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת; וְאִם הִבִּיא, יֵאָכֵל כִּנְגֻדָּן. וְאֵין סִכֵּין פְּלִים וְעוֹרוֹת בְּשָׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית; וְאִם סָף, יֵאָכֵל כִּנְגֻדָּן.

(טז) מכיוון שמותר לקנות בדמי שביעית רק דברי מאכל. (יז) יקנה מכספו פירות בשווי הכסף שהשתמש בו לקניית הקרבן, ופירות אלו יהיו קדושים בקדושת שביעית. (יח) כי בשמן של שביעית מותר לסוך רק את האדם עצמו.

יא. אֵין נּוֹתֵנִין מִהֶן [מִדְּמֵי שְׁבִיעִית] לֹא לְבָלֵן, וְלֹא לְסֹפֵר, וְלֹא לְסַפֵּן, וְלֹא לְשֹׂאֵר הָאֲמֻנִין; אֲבָל נּוֹתֵן הוּא לְמִי שְׁדוּלָה מִים מִן הַבּוֹר לְהִשְׁקוֹת אוֹתוֹ מִים. וּמִתֵּר לָתֵן מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ מִדְּמֵיהֶן לְאֲמֻנִין [עושי מלאכה], מִתְּנוֹת חֲנֻם.

(יט) כי מותר לקנות בהם רק דברי מאכל. (כ) כמו שמותר לעשות גמילות חסד עם דמי שביעית, רק שצריך להודיעם שהדמים של שביעית.

יב. הָאוֹמֵר לְפוֹעֵל: 'הֵא לָךְ אֶסֶר' [שם מטבע] זֶה, וְלָקַט לִי יֵרֶק [מפירות שביעית] הַיּוֹם, כֹּא - שָׁכְרוּ מִתֵּר; וְאֵינוֹ בְּדָמֵי שְׁבִיעִית כִּי - אֲלֹא מוֹצִיאֻ בְּכָל מָה שִׁירְצָה, וְלֹא קָנְסוּ אֶת הַפוֹעֵל לְהִיּוֹת שָׁכְרוּ בְּדָמֵי שְׁבִיעִית. וְאִם אָמַר לוֹ: 'לָקַט לִי בּוֹי' הַיּוֹם יֵרֶק' - הֵרִי זֶה בְּדָמֵי שְׁבִיעִית; וְאֵינוֹ מוֹצִיאֻ אֲלֹא בְּאֲכִילָה וְשִׁתָּה, כְּפְרוֹת שְׁבִיעִית.

(כא) מדובר בירק שאינו אסור מצד ספיחים. (כב) מכיוון שזהו שכר על הטרחה שלו ואין לו קשר לפירות עצמם. (כג) כמו שקנסו בעלי מלאכה אחרים כבהלכה הבאה. (כד) בתמורה למטבע. (כה) מכיוון שדרך האמירה שלו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קמא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁאוֹתוֹ הַמִּין [-סוג הפרי] **מְצוֹי בְּשָׂדָה, שְׁנָאֲמָר¹⁵:**
"וְלִבְהִמָּתֵךְ וְלִחְיָה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה", כָּל זֶמֶן
שֶׁחִיָּה אוֹכֵלֶת מִמִּין זֶה מִן הַשָּׂדֶה, אֵתָּה אוֹכֵל מִמָּה
שֶׁבְּפִית; כָּלָה לִחְיָה מִן הַשָּׂדֶה - חֵיב לְבַעַר אוֹתוֹ
הַמִּין מִן הַבֵּית, וְזֶה הוּא בַּעֲוֹר שֶׁל פְּרוֹת שְׂבִיעִית.
ב. כִּיצַד? הֲרִי שְׂהִיו לוֹ גְּרוּגָרוֹת [-תאנים מיובשות] שֶׁל
שְׂבִיעִית בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - אוֹכֵל מֵהֶן כָּל זֶמֶן שֶׁהִתְאָנִים
בְּאִילָנוֹת בְּשָׂדָה. כָּלוּ הִתְאָנִים מִן הַשָּׂדֶה - אָסוּר
לְאָכֹל מִן הַגְּרוּגָרוֹת שֶׁבְּפִית, אֲלָא מְבַעַר אוֹתָן.
ג. הִיוּ לוֹ פְּרוֹת מְרַבִּינָא, מְחַלְקֵן מִזֶּזֶן שֶׁלֹּשׁ סְעוּדוֹת
לְכָל אֶחָד וְאֶחָד.

(א) שאינו יכול לאכול את כולם בעצמו עד סוף זמן הביעור.
(ב) מדובר ביום האחרון של זמן הביעור, שאין ביכולתו של
כל אחד לאכול יותר משלוש סעודות.

**וְאָסוּר • לְאָכֹל אַחֵר
הַבַּעֲוִיר, בֵּין לְעִנְיִים בֵּין
לְעִשְׂרִים; וְאִם לֹא מִצָּא
אוֹכְלִין [-מי שיאכל] בְּשַׁעַת
הַבַּעֲוִיר - שׁוֹרֵף בָּאֵשׁ, אוֹ
מְשַׁלֵּיף לֵיֵם, אוֹ מַאֲבֵד
בְּכָל דָּבָר שֶׁמֵּאֲבֵד.**

השנת הראב"ד

ואסור... הביעור א"א בחיי ראשי
לא האיר ולא הצהיר מהו הביעור
האוסר על כל אדם ואולי הוא
סובר כי החילוק של ג' סעודות
הוא גמר הביעור ואינו כן אלא
בשיכלו פירות העיר ותחומיה
מוציאין כל אדם מה שבבתייהם
ומביאין אותם לאוצר ליד ב"ד והם
מחלקים לכל אדם שלש סעודות
כדי לשבת וכן בכל יום ויום עד
שיכלו ואם אין שם אוצר ולא ב"ד
מחלקין מוציאין לשוק ומפקירין
ואף הוא יכול לחזור לזכות בהן
ככל אדם ואוכל הזוכה בהן עד שיכלו אותם הפירות מכל הארץ ביהודה
מכל ארץ יהודה ובגליל מכל הגליל ואחר שיכלו מכל הארץ או יתבערו
לגמרי לשריפה או לאיבוד ומאותו הביעור ואילך אינו אוסר במשהו לפי
שאין לו שום חיתר אבל לביעור הראשון כיון שיש לו חיתר אכילת ג'
סעודות אוסר במשהו וחייב לבער ביעורו מן הבית זה דעת ר"ש והוא
שאמר כל הירק אחד לביעור שכל המינים שנכבשו בחבית כיון שכלה
אחד מהם בשדה יבער את כולם מפני שהוא אוסר במשהו לזה הביעור
אבל ר"א ורבי יהושע סבירי הכל בנותן טעם ומר סבר הראשון נותן טעם
באחרון ומר סבר האחרון נותן טעם בראשון ור"ג סבר אין הולכים בזה
אחר נותן טעם שאין כאן איסור אכיל' אלא מצות ביעור בלבד הילכך
דיו שיבער אותו המין בלבד וזהו עיקר של דברים הללו.

ד. הִיוּ לוֹ צִמּוּקִין שֶׁל שְׂבִיעִית, וְכָלוּ הָעֲנָבִים מִן
הַגִּנּוֹת וְהַפְּרָדִים שֶׁהֵן הַפֶּקֶר - אָף עַל פִּי שְׁעֵדִין
יֵשׁ עֲנָבִים בְּגִפְּנִים שֶׁבְּתוֹךְ הַחֲצֵרוֹת - אִינוֹ אוֹכֵל מִן
הַצִּמּוּקִין מִפְּנֵי עֲנָבִים אֵלּוּ שֶׁבְּחֶצֶר, לְפִי שְׂאִינִם
מְצוּיִין לִחְיָה. אֲבָל אִם יֵשׁ עֲנָבִים קָשִׁים בְּיִתָּהּ
שְׂאִינִם נִגְמָרִין [-נגמר בישראל] אֲלָא בְּסוֹף הַשָּׁנָה, הֲרִי
זֶה אוֹכֵל מִן הַצִּמּוּקִין בְּשִׁבְלֵם. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בְּזֶה.

דומה לאמירת הקונה למוכר שייתן לו פירות בתמורה
לתשלום מטבע.

יג. הַחֲמָרִים [-המתפרנסים מהובלת משא ע"ג בהמות] **הַעוֹשִׂים
בְּפִרוֹת שְׂבִיעִית מְלֹאכֶת שְׂבִיעִית הָאֲסוּרָה, כְּגוֹן
שֶׁהִבִּיאוּ יוֹתֵר מִדִּי - הֲרִי שֶׁכָּרֵן כְּדָמִי שְׂבִיעִית¹⁶;
וְדָבָר זֶה קָנָס לָהֶם. וּמִפְּנֵי מָה קָנָסוּ בְּשֹׁכֵר הַחֲמָרִין,
וְלֹא קָנָסוּ בְּשֹׁכֵר הַפּוֹעֵל? מִפְּנֵי שֶׁשֹּׁכֵר הַפּוֹעֵל מַעֲט
- לֹא קָנָסוּ בוֹ, מִשּׁוּם כְּדִי חֲתִיּוֹ [-פרנסתו] כ"ה.**

(כו) כלומר, יותר מחמשה כדי שמן וחמשה עשר כדי יין.
(כז) ולא משנה באיזה משפט סיכמו איתם על התשלום.
(כח) כלומר, פועל משתכר כמה שהוא צריך למחייתו,
לעומת מוביל שמרוויח הרבה יותר.

יד. הַלּוֹקֵחַ מִן הַנִּחְתָּוִם [-אופה] **כֶּפֶר** [לחם] **בְּפוֹגְדִין
[=שם מטבע], וְאָמַר לוֹ בְּשַׁעַת לִקְיָהּ: 'כִּשְׁאֲלִקֵּט
יִרְקוֹת שָׂדֶה¹⁷, אָבִיא לְךָ' - הֲרִי זֶה מֵתָר; וְאוֹתוֹ
הַכֶּפֶר, הֲרִי הוּא כְּפִרוֹת שְׂבִיעִית¹⁸. וְאִם לָקַח מִמֶּנּוּ
סֶתֶם יב - לֹא יִשְׁלַם מִדָּמִי [או מפירות] שְׂבִיעִית; שְׂאִין
פּוֹרְעִין חוֹב מִדָּמִי שְׂבִיעִית¹⁹.**

(כט) של שביעית. (ל) בתמורה לכיכר. (לא) מכיוון שהוא
הוחלף תמורת פירות שביעית. (לב) מבלי לומר לו מראש
שיביא לו בתמורה פירות שביעית. (לג) שמכיוון שהתחייב
לשלם לו באופן כללי, הוא התחייב לו כף, וכשנותן לו דמי
או פירות שביעית, יוצא שפוער חובו באמצעותן.

**טו. אוֹכְלִין פְּרוֹת שְׂבִיעִית בְּטוֹבָה, וְשֹׁלֵא בְּטוֹבָה
[=שלא מדעת הבעלים]. כִּיצַד בְּטוֹבָה? שְׂתֵּת לוֹ [הבעלים]
פְּרוֹת שְׂבִיעִית, כְּמִי שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ טוֹבָה שְׁנֵתָן לוֹ, אוֹ
שֶׁיִּכְנִסוּ לְגִנְתּוֹ לְאָכֹל, כְּמִי שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ טוֹבָה [על
מנת שיחזיר לו טובה] ל"ד. וְכִי שְׁנֵתָנוּ לוֹ פְּרוֹת שְׂבִיעִית
בְּמִתְנָה, אוֹ שְׁנִפְלוּ לוֹ בִּירְשָׁה - הֲרִי זֶה אוֹכְלֵם,
כְּדָרְךָ שְׂאוֹכֵל פְּרוֹת שְׂאוֹסָף אוֹתָן הוּא בְּעַצְמוֹ מִן
הַשָּׂדֶה.**

(לד) ובכל זאת מעשה זה אינו נחשב כעשיית סחורה בפירות
שביעית.

פֶּרֶק ז

דיני ביעור פירות שביעית

א. פְּרוֹת שְׂבִיעִית - אֵין אוֹכְלִין מֵהֶן אֲלָא כָּל זֶמֶן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ה'עליון וגליל התחתון ותחום טבריה, ארץ אחת ואוכלין בכל אחת ואחת משלשתן, עד שיכלה האחרון שבה"י.

(יא) כלומר, כל אחד מחבלי הארץ הללו נחשב כמקום נפרד לקביעת זמן הביעור, בהתאם לזמן בו נגמרו הפירות בשדות אותו חבל ארץ בו נמצאים.

י. פיצד? היו לו פרות בארץ יהודה"י - אוכל מהן כל זמן שיש מאותו המין בכל ארץ יהודה פלה; וכן אם היו לו פרות גליל - אוכל מהן כל זמן שיש מאותו המין בכל ארץ הגליל פלה; וכן בעבר הירדן.

(יב) שגם גדלו בארץ יהודה.

יא. ושלש ארצות אלו, פלן חשבות בארץ אחת לחורבין ולזיתים ולתמרים"י. ואוכלין בתמרים, עד שיכלה האחרון שבו; ואימתי הוא פולה? עד הפורים. וכן אוכלין בזיתים עד העצרת [=שבועות], ובענבים עד הפסח של מוצאי שביעית, ובעגורות עד החנכה.

(יג) כי ידוע שבשביל לאכול את הפירות האלו, החיות נודדות בין חבלי הארץ, ולכן לגביהם כל הארץ נחשבת כמקום אחד.

יב. המוליך פרות שביעית ממקום שכלו למקום שלא פלו, או ממקום שלא פלו למקום שכלו - חיב לבער; לפי שנותנין עליו חמרי [=חומרות] מקום שייצא משם"י, וחמרי מקום שהלך לשם"י. ופרות הארץ שייצאו לחוצה לארץ - מתבערין במקומן, ולא יעבירם ממקום למקום.

(יד) למרות שהוא לא מתכוון לחזור לאותו מקום. (טו) כדי שלא יתנהג באופן שונה מאנשי המקום שבו הוא נמצא כעת.

יג. פלל גדול אמרו בשביעית: פל שהוא מאכל אדם, או מאכל בהמה, או ממין הצובעין [=המשמש לביעית] - אם אינו מתקנים בארץ"י - יש לו שביעית ולדמיו שביעית, וחיב בבעור ויש לדמיו בעור. פגון עלי הלוח השוטה ועלי הדנדנה [=נענע], והעלשין, מאכל אדם; ופגון החוחים והדרדרין, מאכל בהמה; ופגון אסטס וקוצה, ממין הצובעין.

(טז) כלומר, שאינו גדל לאורך כל השנה, אלא קיים רק בעונה שלו.

(ג) מכיוון שכבר אין פירות בשדה עבור החיה, חייב לכלות את פירות השביעית מהבית.

ה. אילן שהוא עושה פרות שתי פעמים בשנה, והיה לו מפורתיו הראשונות - הרי זה אוכל מהן כל זמן שפרות שניות מצויות בשדה, שהרי מאותו המין בשדה; אבל פרות הסתרי - אין אוכלין בשבילן, מפני שהן דומין לפרות של שנה אחרת.

(ד) פרות שגדלו בשביעית, אבל נקטפים מהשדה רק בסתיו של השנה השמינית. (ה) מכיוון שהם נראים כפירות השנה השמינית.

ו. הפובש שלשה [מנין] בפשים בחבית אחת [שכל אחד זמן ביעור שונה] - כל שפלה מינו מן השדה, יבער מינו מן החבית; ואם התחיל בה [-פתח החבית קודם זמן הביעור], הרי הפל כמבערי. וכשם שמבער אכלי אדם, כך מבער אכלי בהמה מן הבית; ואינו מאכיל לבהמה, אם פלה אותו המין מן השדה.

(ו) אבל את שני הכבשים האחרים, אינו חייב לבער, למרות שהם קיבלו טעם מהמין שצריך כבר לבער אותו, מכיוון שהטעם אין בו ממשות והוא נחשב כבר כמבוער. (ז) כלומר, מכיוון שהוא התחיל לאכול מהחבית, שלושת המינים נחשבים כבר כיחידה אחת, וכאשר הגיע זמן הביעור אפילו רק של אחד מהם, חלה חובת הביעור על כל התערובת.

ז. וכשם שמבערין את הפרות, כך מבערין את הדמים.

פיצד? הרי שמכר רמונים של שביעית, והרי הוא אוכל בדמיה"י, וכלו הרמונים מן האילן שבשדה, ונשאר אצלו מן הדמים שמכר בהן - חיב לבער.

(ח) קונה מאכלים בכסף השביעית שמכר בו את הרימונים.

ח. פיצד עושה"י? קונה בהן מאכלות, ומחלקן מזוין שלש סעודות לכל אחד ואחד; או ישליף המעוה לים המלח, אם לא מצא אוכלין.

(ט) איך מבערים את דמי השביעית. (י) ולא יחלק כסף בשווי שלוש סעודות לכל אחד, אלא יקנה בעצמו את דברי המאכל ויחלק אותם, מחשש שיהיו מבין האנשים כאלו שלא ימהרו לקנות אוכל בדמי השביעית הללו.

ט. שלש ארצות לבעור: ארץ יהודה פלה - ההר והשפלה והעמק, ארץ אחת [-דרום]; עבר הירדן פלו - שפלת לד והר שפלת לד ומבית חורון עם הים, ארץ אחת [-מרכז]; והגליל פלו - גליל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קמו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קיימים תמיד על האילנות ואינם נושרים. (כו) מכיוון שהם נושרים ומתחדשים כל עונה.

טז. איזו היא שעת בעור העלין? בעת שייבולו מן האילנות שלחן; עלי זיתים, ועלי קנים, ועלי חרובין - אין להם בעור, לפי שאינן נובלות וכלות. יז. ועד מתי יהיה אדם מלקט עשבים לחין בשביעית? עד שייבש המתיק [=פרי מר]; ויגבב [=ילקט] עשבים יבשים, עד שתירד רביעה [=עונת הגשמים ה] שניה במוצאי שביעית.

יח. ועד מתי יהיו העניים מתירין להפגס לפרדסות במוצאי שביעית, לאספן פרות שביעית? עד שתירד רביעה שניה.

(כז) שאז נגמרים הפירות בשדה, וזהו זמן ביעורם.

יט. הורד והפפר והלטם [המששים להכנת בשמים], יש להן שביעית ולדמיהן שביעית. כח. הקטף [=נול ריחן], והוא שרף היוצא מן האילנות ומן העקרין [=גזעים], אין לו [קדושת] שביעית; והיוצא מן הפגזיט, יש לו שביעית ולדמיו שביעית.

(כח) מכיוון שהם כמו פירות. (כט) פירות לא מבושלים.

כ. במה דברים אמורים? באילן מאכל; אבל באילן סרק - אף היוצא מן העלין ומן העקרין - כפרי שלחן לא, ויש לו שביעית ולדמיו שביעית.

(ל) שרק שרף היוצא מהגזע קדוש בקדושת שביעית. (לא) כי הרי אין להם פרי אחר.

כא. הפובש ורד שביעית בשמן של ששית - ילקט את הורדי, והשמן מתר. כבשו בשמן של מוצאי שביעית - חיב לבצר השמן; שהרי הורד יבש הוא [מצד יושני], וכבר נתחבב בפעור.

(לב) שקדוש בקדושת שביעית. (לג) מכיוון שהוורד לא מכניס טעם וריח בשמן, כי השמן הוא ישן והוורד חדש. (לד) מכיוון שבתקופה הזו, גם הוורד ישן, ומתערבב בשמן ומקדש אותו.

כב. חרובין של שביעית שפכשן ביין ששית, או ביין מוצאי שביעית - חיב לבצר היין, שהרי טעם פירות שביעית בול. זה הפלל: פירות שביעית שנתערבו בפירות אחרות - מין במינו, [מבער, אפילו נתערבו] בכל שהוא; וישלל במינו [=נתערבו במין אחר], בנותן טעם [בתערובת - מבער].

ואם היה מתקנים בארץ [צמח רב ענתין], בגון הפואה והרכפה [מהם מפיקים צבע אדום] ממין הצובעין - אף על

פי שיש לו שביעית

ולדמיו שביעית - אין לו בעור ולא לדמיו בעור, שהרי מתקנים בארץ, אלא נהנין צובעין בו עד ראש השנה.

השנת הראב"ד

שהרי... השנה א"א זו דברי ר"מ אע"פ שאינם כלים לדמיהם יש ביעור בסוף השנה שמחמיר בדמים יותר מהן אבל חכמים אומרים להן אין ביעור קל וחומר לדמיהן ומ"ש לא כרבי מאיר ולא כחכמים.

(יז) וחייב הביעור הוא רק בדבר שמתכלה לחיה מהשדה.

יד. וכל ששינו מיוחד לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה, ואינו ממין הצבעים ואינו לעצים הרי הוא תלוי במחשבה חשב עליו נותנין עליו חומרי אדם וחומרי בהמה חומרי אדם שיש להם שביעית חומרי בהמה שאסור לשלקן והם הסיאה והאזוב והקורנית ולא נתפרש באלו אם יש להם ביעור אם לא וכללו של דבר כל שאינו מתקיים בארץ יש לו ביעור ולדמיו ביעור ויש מין המתקיים בארץ שנחלקו עליו (ר"מ) ר"מ וחכמים שרימ אומר יש לדמיהם ביעור בסוף שנה שמחמירין בדמיהן יותר מהן והטעם מפני שפעמים שאינם מתקיימין והולכין בדמים להחמיר.

השנה; בגון עקר [=שוש] הלוח השוטה, ועקר הדנדנה, והעקרננין [=מין עשב].

(יח) שלא חשב להשתמש בהם כעצים, ועצים אין בהם קדושת שביעית. (יט) כי חובת הביעור היא רק בדברים הראויים לבהמה.

טו. קלפי רמון והגץ [=פרח] שלו, קלפי אגוזים, והגרעינין - יש להם שביעית ולדמיהם שביעית; אבל אין להם בעור ולא לדמיהם. לולבי זרדים [=ראשי ענפים רכים], והחרובים - יש להם שביעית ולדמיהם שביעית, ויש להן ולדמיהן בעור. לולבי האלה, והבטנה [=בוטנים], והאטדין [=סוג קרן] - יש להן ולדמיהם שביעית, ואין להן ולא לדמיהן בעור; אבל לעלים שלחן יש בעור.

(כ) הקליפה הירוקה שלהם, שניתן להשתמש בה לצביעה, אבל הקליפה הקשה שלהם, נחשבת כעצים. (כא) מכיוון שהם ראויים לצביעה. (כב) מכיוון שהם קיימים לאורך כל השנה, ואינם תלויים בעונה. (כג) מכיוון שהם מאכל אדם. (כד) מכיוון שהם ראויים למאכל אדם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. וּמוֹכֵר לְחֹשֶׁד פָּרָה חוֹרֶשֶׁת, שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר לְשַׁחֲטָהּ. וּמוֹכֵר לוֹ שְׂדֵהוּ, שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר שְׂוִיבִירָהּ [=שלא יעבוד בה]. אָבָל לֹא יִמְכֹּר לוֹ שְׂדֵה הָאֵילָן [=מטע], אֲלֵא אִם בֶּן פּוֹסֵק עִמּוֹ עַל מְנַת שְׂאִין לוֹ בְּאֵילָן. וּמִשְׁאֵילוֹ סָאָה [=כלי מדידה] לְמִדַּד בָּהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֵׁישׁ לוֹ גִּרְחִי - שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר שְׂוִיבִירָהּ בָּהּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. וּפּוֹרֵט לוֹ מְעוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֵׁישׁ לוֹ פּוֹעֲלִינִט. וְכֵלָן [אם אומר] בְּפִירוֹשׁ, אֲסוּרִין.

ז. כי כמעט בוודאות יעשה באילן עבודות אסורות. ח. ערמה של פירות שביעית. ואסור למדוד פירות שביעית, כחלק מהאיסור לסחור בהם. ט. שעושים עבורו עבודה האסורה בשביעית. י. אם המקבל אמר לו במפורש שהוא רוצה זאת כדי לעבוד עבודה אסורה, אסור למכור או לתת לו.

ז. וְכֵן מִשְׁאֵלֶת אִשָּׁה לְחִבְרָתָהּ הַחֲשׂוּדָה עַל הַשְּׂבִיעִית, נִפְה וּכְבָרָה רַחִים וְתַנּוּר; אָבָל לֹא תָבוּר [=תנפה] וְלֹא תִטְחֵן עִמָּהּ יא.

יא. כי רק האיסור של "לפני עיוור לא תיתן מכשול", לא קיים כאשר יש אפשרות שרוצה להשתמש בזה לדברים המותרים, אבל להשתתף איתה בעבודה אסור, מחשש שבכל זאת חלק מהתבואה הוא מפירות שביעית.

ח. מְחַזְקִין יְדֵי גוֹיִם בְּשְׂבִיעִית, בְּדָבָרִים בְּלִבָּד - כְּגוֹן שֶׁרָאָהוּ חוֹרֵשׁ אוֹ זֹרֵעַ, אוֹמֵר לוֹ: 'תִּתְחַזֵּק', או 'תַּעֲלִיחַ', וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ; מִפְּנֵי שְׂאִינָם מְצוּיִן עַל שְׂבִיטַת הָאֶרֶץ. אָבָל לֹא יִסְעֲדָנוּ [=יעזור] בְּיָדֵי. וּמִתֵּר לְרִדּוֹת [=לקטוף] עִמָּהֶן הַפְּרוֹת, וְחוֹכְרִין מֵהֶם גִּירִין [-קרקע שנחרשה בשביעית] - לְפִי שְׂאִינָן בְּנֵי חַיִּיב כְּדֵי לְקַנֵּס אוֹתָם יב.

יב. כי הרי ישראל מצווה על שביטת הארץ, ושייכות הקרקע לגוי לא מפקיעה ממנה את קדושתה. יג. כי מישראל לא חוכרים קרקע כזו, מכיוון שקנסו אותו על שחרש את השדה בשביעית.

ט. מִתֵּר לַעֲשׂוֹת בְּתִלוּשׁ בְּסוּרִיָּה, אָבָל לֹא בְּמַחְבֵּר. כִּיצַד? דָּשִׁין וְזוֹרִין וְדוֹרְכִין וּמַעֲמִירִין, אָבָל לֹא קוֹצְרִין וְלֹא בּוֹצְרִין וְלֹא מוֹסְקִין; וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ.

יד. שאינה נחשבת חוץ לארץ, אך גם אינה נחשבת ארץ ישראל, ולכן התירו בה לעבוד עם פירות תלושים, כי איסורם הוא מדרבנן ובסוריה לא גזרו.

לה) מכיוון שלחשוב יש יכולת לתת טעם בכל יין שישירה בתוכו. לו) מכיוון שזהו דבר שיש לו מתירים - שהרי אפשר לאכול את כל הפירות הללו בצורה כאילו הם כולם קדושים בקדושת שביעית.

פָּרָק ח

איסור הסיוע לעוברים ועובדים את האדמה בשביעית

א. כְּדִרְךָ שְׂאִסוּר לַעֲבֹד הָאֶרֶץ בְּשְׂבִיעִית - כָּן אֲסוּר לְחַזֵּק יְדֵי יִשְׂרָאֵל שְׂעוֹבְדִין אוֹתָהּ, אוֹ לְמַכֹּר לָהֶן כָּלִי עֲבוֹדָה; לְפִי שְׂאִסוּר לְחַזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה יב.

א. לעודד אותו או לסייע לו. ב. וזהו חלק מהאיסור של "לפני עיוור לא תיתן מכשול".

ב. וְאֵלּוּ כָּלִים שְׂאִין הָאֶמֶן [=בעל מלאכה] רִשְׁאִי לְמַכְרֵן בְּשְׂבִיעִית, לְמִי שֶׁהָיָה חֹשֶׁד עַל הַשְּׂבִיעִית: מַחְרֶשֶׁה וְכָל כְּלִיָּה, הָעַל וְהַמְזוּרָה [=רחת] וְהַדְּקָר [=מערך]. זֶה הַכָּל: כָּל שֶׁמִּלְאָכָתוֹ מִיַּחְדָּת לְמִלְאָכָה שְׂאִסוּרָה בְּשְׂבִיעִית, אֲסוּר לְמַכְרֵן לְחֹשֶׁד; וְלְמִלְאָכָה שְׂאִפְשָׁר שֶׁתְּהִיָּה אֲסוּרָה וְתִהְיֶה מִתֵּרָה, מִתֵּר לְמַכְרֵן לְחֹשֶׁד יג.

ג. כלי שבאמצעותו מפרידים את התבואה מהפסולת. ד. כי איסור "לפני עיוור לא תיתן מכשול" הוא רק במכשול ודאי.

ג. כִּיצַד? מוֹכֵר הוּא לוֹ הַמְּגַל, וְהַעֲגֵלָה וְכָל כְּלִיָּה - שְׂאֵם יִקְצֹר בוֹ מְעַט וְיָבִיא עַל הַעֲגֵלָה מְעַט, הָרִי זֶה מִתֵּר; וְאִם יִקְצֹר כְּדִרְךָ הַקּוֹצְרִין אוֹ יָבִיא כָּל פְּרוֹת שְׂדֵהוּ, אֲסוּר יד.

ד. וּמִתֵּר לְמַכֹּר סֵתֶם לְמִי שְׂאִינֵנוּ חֹשֶׁד, אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁמִּלְאָכָתוֹ מִיַּחְדָּת לְמִלְאָכָה הָאֲסוּרָה בְּשְׂבִיעִית - שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר שֶׁקָּנָה בְּשְׂבִיעִית, לַעֲשׂוֹת לוֹ מִלְאָכָה לְאַחֵר שְׂבִיעִית.

ה. הַיּוֹצֵר [=מייצר כלים] מוֹכֵר חֲמִשָּׁה כְּדֵי שֶׁמֶן [לאדם אחד], וְחֲמִשׁ עֶשְׂרֵה כְּדֵי יִיץ. וּמִתֵּר לְמַכֹּר לְגוֹי יִתֵּר מִזֵּהוּ, וְאִינֵנוּ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִמְכֹּר לְיִשְׂרָאֵל; וּמוֹכֵר כְּדִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, וְאִינֵנוּ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יָבִיא לְאֶרֶץ.

ה. שווהי הכמות המותרת לכל אדם לקחת לעצמו מיבול ההפקר. ו. מכיוון שהגויים אינם מצווים על שביטת הארץ.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קמה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כב) שהתירו במקרים הללו לקנות מעם הארץ פירות שביעית בשווי שלוש סעודות. (כג) כי בשלב זה עדיין זרעי הפשתן נמצאים בתוכו והוא קדוש בקדושת שביעית. (כד) כי בשלב זה זרעי הפשתן כבר אינם קיימים, ולכן הפשתן כבר אינו קדוש בקדושת שביעית.

טו. החשוד על השביעית, אינו חשוד על המעשרות; והחשוד על המעשרות, אינו חשוד על השביעית. שאף על פי שזה וזה מן התורה - מעשר [שני] טעון הבאת מקום [לירושלים]^{כ"ה}, מה שאין פן בשביעית; ושביעית אין לה פדיון^{כ"ו}, מה שאין פן במעשר.

כח) ולכן ישנם אנשים שנוהרים בפירות האלו יותר משאר האיסורים. כו) ולכן ישנם אנשים שנוהרים בפירות שביעית יותר מבשאר האיסורים.

טז. החשוד על הטְהוֹרוֹת^{כ"ז}, אינו חשוד לא על המעשר ולא על השביעית; שהאכל הטמא הזה שמכרו בחזקת טהור, אינו מטמא אחרים אלא מדברי סופרים [=חכמים], והחשוד לדברי סופרים, אינו חשוד לדברי תורה.

כז) למכור דברים טמאים, בהצהרה שהם טהורים.

יז. פל החשוד על דבר - אף על פי שאינו נאמן על של עצמו, נאמן על של אחרים; חזקה, אין אדם חוטא לאחרים. השנת הראב"ד לפיכך... ומעידו א"א כבר כתבתי למעלה בפ"ב מה' מעשר שאין לסמוך על זה. לפיכך, • החשוד על דבר, דנוח ומעידו.

כח) דן אדם אחר החשוד באותו דבר שהוא עצמו חשוד עליו.

יח. הפנהגים חשודין על השביעית^{כ"ט} - לפי שהן אומרים: 'הואיל והתרומות מתרות לנו, אף על פי שהן אסורין על הזרים במיתה - קל וחמר פרות שביעית'. לפיכך, סאה תרומה שנפלה למאה סאה של פרות שביעית, תעלה [=יותר הכל]^ל; נפלה לפחות ממאה^{לא} - ירקבו הפל, ולא ימכרו לפנהגים ככל מדמץ [=תעובת תרומה וחולין], לפי שהן חשודין על השביעית.

כט) לאכול ולמכור פירות שביעית אחרי זמן הביעור. ל) ותינתן לכהן. לא) כך שהכל אסור לזרים.

יט. הצבעין והפטמין [=מפטמי בהמות] לוקחין מרסן

י. כשם שאסור לעשות סחורה בפרות שביעית, או לשמר אותן [-אחרי הביעור] - כך אסור לקח אותן מעם הארץ^י; לפי שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ, ואפילו פל שהוא - שמא לא יאכל אותן בקדשת שביעית.

טו) כי על ידי שקונה ממנו פירות שביעית, הכסף שמביא לו תמורתם קדוש בקדושת שביעית.

יא. הלוקח לולב^{יב} מעם הארץ בשביעית, נותן לו [עם הארץ] אתרוג^{יג} מתנה^{יד}; ואם לא נתן, מבליע לו דמי אתרוג בדמי הלולב^ט.

טז) כלומר, כל ארבעת המינים. יז) שנלקט בשביעית, שהוא פרי וחלה עליו קדושת שביעית. אבל יתר המינים הם כעצים, ואינם קדושים בקדושת שביעית. יח) כי אם לא יעשה כך, יוצא שהוא מוסר דמי שביעית לעם הארץ. יט) כלומר, משלם לו יותר עבור שאר המינים וכביכול את האתרוג הקדוש בקדושת שביעית, מקבל במתנה.

יב. במה דברים אמורים? בזמן שהיה מוכר פרות שפמותן בשמור [=שדרך לשמור עליהן], כגון תאנים ורמונים וכיוצא בהן; אבל אם היה מוכר פרות שחזקתן מן ההפקר, כגון הפיגם, והתרבונזין השוטטים, והחלגלוגות, והכספר של הרים, וכיוצא בהן - הרי זה מתר לקח ממנו מעט בדמי שלש סעודות בלבדיא, משום פדי חייו של מוכר.

כ) שאסור לקנות פירות שביעית מעם הארץ. כא) כאשר הוא מוכר פירות שחזקתם מההפקר, ויש כאן רק חשש אחד שמא לא יאכל אותן בקדושת שביעית - התירו לקנות ממנו כדי חייו, אבל כשיש גם פירות כאלו משומרים, שיש לחשוש גם שמא הוא שומר פירות שביעית - החמירו ואסרו לקנות ממנו אפילו כל שהוא.

יג. וכן פל דבר שאינו חייב במעשרות, כגון שום בעל [-המביא לו] בכי, ובצל של רכפה [החריף במיוחד], וגריסין הקלקיות [-הגדלות בקלקיות], ועדשים המצירות, וכן זרעוני גנה שאינם נאכלין כגון זרע לפת וגזון, וכיוצא בהן - הרי אלו נלקחין מכל אדם בשביעית. יד. במה דברים אמורים? בעם הארץ סתם; אבל מי שהוא חשוד לעשות סחורה בפרות שביעית, או לשמר פרותיו ולאצור [=לאגור] מהן - אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זקת [-השיך לו] שביעית, כלל. ואין לוקחין ממנו פשתן, אפילו סרוק [קדם השורה]^{כ"ב}; אבל לוקחין ממנו טווי ושוורי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב) כלומר, עזיבת הקרקע והחזרתה למוכר. (ג) ודין זה הוא דומה לשמיטת כספים – שהחוב נמחל ללא החזרת הכסף, ולכן לומדים שדין שמיטת כספים מהתורה קיים רק כאשר דין שמיטת הקרקע גם קיים. (ד) שחובת שמיטת כספים תלויה בקיום דיני היובל.

ג. ומדברי סופרים, שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום, ואף על פי שאין היובל נוהג - פדי שלא תשתפח תורת השמיטת כספים מישראל.

(ה) אפילו בחוץ לארץ.

ד. אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה - שנאמר¹⁸: "מקץ שבע שנים, תעשה שמיטה. וזה דבר השמיטה: שמוט וכו'", וישם הוא אומר¹⁹: "מקץ שבע שנים, במועד שנת השמיטה - בחג הסוכות"; מה שם אחר שבע, אף השמיטת כספים אחר שבע.

(ו) במצוות הקהל.

לפיכך, המלך את חברו בשביעית עצמה, גובה חובו כל השנה כלה; וכשתשקע חמה בליל ראש השנה של מוצאי שביעית, אבד החוב.

ה. שחט את הפרה, וחלקה על דעת שהיום ראש השנה של מוצאי שביעית,

שביעית, ונתעבר אלול,

ונמצא • אותו היום סוף

שביעית - אבדו

הדמים, שהרי עברה

שביעית על החוב.

השנת הראב"ד

ונמצא • הדמים א"א
אשתמיטתיה מאי דאמר
בירושלמי דהאי מתני' ר"י היא
דאמר הקפת החנות הראשונה
ראשונה משמט אבל לרבנן כל
הקפת החנות אינה משמטת והא
דפרה הקפת החנות היא.

ז) נתן לאנשים אחרים חלק מהבהמה, מתוך כוונה שישלמו לו אחרי החג. (ח) וכבר עברה שביעית, והחובות לא נשמטים. (ט) בית הדין הוסיף יום שלושים לחודש אלול, ומתברר שהיום בו התחייבו האנשים האחרים לשלם היה בשנת השמיטה.

ו. שביעית משמטת את המלך; ואפלו מלך שבשטר שיש בו אחריות נכסים, הרי זה משמיט. ואם סגם [הקצה] לו שדה בהלואתו [כתשלום], אינו משמיט. והשביעית משמטת את השבועה²⁰, שנאמר²⁰: "לא וגש" - מפל מקום, לא לשלם ולא להשבע.

[פסולת התבואה] מפל מקום²¹, ואין חוששין שמא מספיקי שביעית הוא²².

(לב) גם מסתם עם הארץ. (לג) מכיוון שאיסור ספיחים הוא מדרבנן, וכאשר יש ספר מקלים.

כ. גבאי קפה בשביעית, לא יהיו מדקדקין בחצרות של אכלי שביעית²³; ואם נתנו להם פת - מתרת, ואין חוששין לה, שמא מספיקי שביעית הוא; שלא נחשדו ישראל להיות נותנין מפרות שביעית²⁴, אלא או מעות שביעית, או ביצים הנלקחות בדמי שביעית²⁵. ומתיר ללוות מן העניים פרות שביעית, ומחזירין להן פרות בשנה שמינית.

(לד) כלומר, לא ימנעו מלקבל מאכלים עבור העניים מאוכלי ספיחי שביעית. (לה) פירות שביעית בתור צדקה. (לו) שעמי הארץ סבורים שהנקנה בדמי שביעית לא קדוש בקדושת שביעית.

~ יום חמישי כ"ח תמוז ~

פרק ט

דיני שמיטת כספים

א. מצות עשה להשמיט המלך [למחוק חובות] בשביעית, שנאמר¹⁶: "שמוט כל בעל משה ידו"; והתובע חוב שעברה עליו¹⁷ שביעית - עבר על לאו, שנאמר¹⁷: "לא יגש את רעהו ואת אחיו".

(א) דווקא לאחר שעברה שנת השמיטה, כי השביעית משמטת כספים בסופה.

ב. אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה בשביעית, אלא בזמן שהיובל [שנת החמישים] נוהג, שיש שם [ביובול] שמיטת קרקעי - שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא פסוף; ודבר זה, קבלה הוא [ממשה רבינו]: אמרו חכמים, בזמן שאמה משמיט קרקע - אמה משמיט כספים בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה לארץ; ובזמן שאין שם שמיטת קרקע - אין אמה משמיט כספים בשביעית, אפלו בארץ.

16. דברים-ראה, טו, ב. 17. שם. 18. דברים-ראה, טו, א"ב. 19. דברים-וילך, לא, י. 20. דברים-ראה, טו, ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. הַמְלִיחָה אֶת חֲבֵרוֹ, וְקָבַע לוֹ זֶמֶן לַעֲשֹׂר שָׁנִים" - אֵינוֹ מְשַׁמֵּט; אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּא לִידֵי "לֹא יִגָּשׁ"²¹, הֲרִי הוּא עֲתָה אֵינוֹ יָכוֹל לִנְגַשְׁיָהּ. הַתִּנְהָ עֲמוֹ שְׁלֹא יִתְבַּעְנֹוּט, שְׁבִיעִית מְשַׁמֵּטת.

(יז) והרי בתוך עשר שנים יש שנת שמיטה. (יח) כלומר, למרות שלאחר שיעברו עשר שנים, הוא יוכל לגבות את החוב, בכל זאת מכיוון שבשנת השמיטה עצמה אין לו יכולת לגבות, החוב לא נשטט. (יט) כלומר, לקח הלוואה מחברו כדי להחזיר לו כעבור זמן קצר, אך עשה אתו תנאי שלא יתבע ממנו את ההלוואה. (כ) כי אמנם המלווה לא יכול לתבוע את החוב מהלווה, אך יש חיוב על הלווה להחזיר מעצמו את ההלוואה ונחשב כאילו הוא נתבע מעצמו.

י. הַמְלִיחָה אֶת חֲבֵרוֹ, וְהַתִּנְהָ עֲמוֹ שְׁלֹא תִשְׁמָטָנוּ שְׁבִיעִית - הֲרִי זֶה נִשְׁמָט, שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל דִּין הַשְּׁבִיעִית. הַתִּנְהָ עֲמוֹ שְׁלֹא יִשְׁמִיט הוּא חוֹב זֶה, וְאִפְּלוּ בַּשְּׁבִיעִית כֵּא - תִּנְאוּ קָנָם; שְׁפָל תִּנְאוּ שְׁפָמֻמוֹן קָנָם, וְנִמְצָא זֶה חֵיב עֲצָמוֹ בְּמֻמוֹן שְׁלֹא חֵיבָה אוֹתוֹ תוֹרָה, שֶׁהוּא חֵיב.

(כא) כלומר, התנאי לא היה שהשביעית לא תשמיט את החוב, אלא שהלווה יתחייב להחזיר את החוב גם אם עוברת השביעית.

יא. הַקָּפַת הַחֲנוּת [-קניה בהקפה], אֵינָה נִשְׁמָטָת; וְאִם עָשָׂה אוֹתָהּ מְלוֹהֵי, נִשְׁמָטָת. שֹׁכֵר שְׁכִיר, אֵינוֹ נִשְׁמָטָת; וְאִם זָקָפוֹ עָלָיו [=התחייב לשלם כ] בְּמִלְוָה, הֲרִי זֶה נִשְׁמָט.

(כב) כי חוב זה דומה למתחייב להחזיר חוב בעוד עשר שנים, מכיוון שבעל החנות לא תובע ביוזמתו את החוב. (כג) כלומר, אם בעל החנות תבע ביוזמתו את החוב מהקונה. (כד) מכיוון שהרגילות היא לאסוף את הכסף המגיע לשכיר כתשלום על עבודתו ולשלם לו אותו כעבור תקופה, כך שהכסף הזה אינו נחשב חוב אלא פיקדון.

יב. קָנָם שֶׁל אוֹנֶס וְהַמְפָּתָה וְהַמוֹצִיא שָׁם רַע - אֵינָן נִשְׁמָטִין; וְאִם זָקָפוֹ בְּמִלְוָה, נִשְׁמָטִין.

(כה) מכיוון שהם אינם חוב רגיל, אלא חיוב שמוטל על האדם.

וּמֵאִמָּתִי נִזְקָפִין בְּמִלְוָה? מַשְׁעֵת הַעֲמָדָה בְּדִין.

(י) כי מכיוון שהלווה ייחד את השדה להחזר ההלוואה והראה כבר למלווה את השדה וגבולותיה, היא נחשבת כגבויה כבר בעד החוב. (יא) כמו במקרה שאחד תובע מחברו מאה זוז שהלווה לו, והחבר מודה שחייב לו רק חמישים, שחייב שבועה כדין מודה במקצת - אם עבר על הדיון הזה סוף שנת השמיטה, החבר פטור מלשלם ומלהישבע.

ז. בְּמָה • דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁבְעָת הַדִּינִין [אם פרע חוב], וְכָל כִּיּוֹצֵא בָּהּ מְדָבְרִים שָׁאם יוֹדָה בְּהֵן, שְׁבִיעִית מְשַׁמֵּט אוֹתָן; אֲבָל שְׁבִיעִית הַשּׁוֹמְרִין וְהַשְּׁתַּפֵּין [-תביעות נזיקין], וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מְשִׁבְעוֹת שָׁאם יוֹדָה יִשְׁלֹם י - הֲרִי זֶה יִשְׁבַּע [גם] אַחֵר הַשְּׁמָטָה.

(יב) כלומר, במקרה שאם הלווה היה מודה שהוא חייב את כל הסכום שהמלווה תובע ממנו. (יג) אם השומר או השותף הודה שלא שמר כראוי על הפיקדון, וחייב לשלם על הנזק. (יד) גם לאחר ראש השנה של שמינית, מכיוון שזהו אינו חוב בעקבות הלוואה אלא בעקבות נזק שגרם.

ח. הַלְוָהוּ • וְתַבְעוּ וְכָפַר בּוֹט, וְהַגִּיעָה שְׁמָטָה וְהוּא בְּכַפִּירָתוֹ, וְהוֹדָה אַחֵר שְׁעֵבְרָה שְׁבִיעִית, או שְׁבָאוּ עָלָיו עֲדִים אַחֵר הַשְּׁבִיעִית - אֵין מְשַׁמֵּטָת.

מעשה בית דין אבל כפרנית ונעשית מלוה כלומר שהאריך אותו והמתין עליו לרגלו משטט שאם הוא כמו שהוא פושט דברים כפשוטן מתניתין דשביעית קשיא והשביעית משמטת את השבועה וה"ז עומד בכפירתו דוק ותשכח כללו של דבר לא נמסר הגמרא אלא או לבעלי הקבלה או לבעלי הסברה הנכונה.

(טו) הלווה הכחיש את מעשה ההלוואה, וטען שאינו חייב לו כלום. (טז) מכיוון שבעקבות הכחשת הלווה לא הייתה למלווה יכולת לגבות את החוב לפני סוף השביעית, והשביעית משמיטה רק חובות שיש אפשרות לגבות אותם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שׁוּשׁ לִי, שְׂאֲגִבְנוּ כָּל זְמַן שְׂאֲרָעָה; וְהִדְיָנִין חוֹתְמִין מְלֻמָּטָן יט, או הַעֲדִים ל.

(כט) אם הוא מוסר את דבריו בפניהם. (ל) אם הוא מוסר את החוב לבית דין שנמצא במקום אחר.

יט. אין פותבין פרוזבול, אלא על הקרקע [שביד הלוח] לא; **אם אין קרקע ללוה - מוצה לו המלוה** [שטח] כל שהוא בתוך שדהו, אפילו קלח של פרוזבול. השאילו מקום לתנור או לכירה, פותבין עליו פרוזבול; היתה לו שדה ממשיפנת, פותבין עליה פרוזבול.

(לא) כלומר, בית דין כותב פרוזבול רק אם ללוה יש קרקע שניתן לגבות ממנה את החוב, כך שהחוב נחשב כאילו הוא כבר גבוי בידי בית הדין והשביעית לא משמיטה אותו. (לב) כלומר, אפילו קרקע כלשהי שאפשר לזרוע בה רק קלח אחד של כרוב. (לג) כי מכיוון שיש לשואל זכות להשתמש בקרקע, הקרקע נחשבת שלו.

כ. וכותבין לאיש על נכסי אשתו, וליתומים על נכסי אפיטרופין [אפטרופוס].

(לד) נכסי מלווה שהבעל אוכל את פירותיהם.

אין לו קרקע, ולערב יש לו קרקע - פותבין לו עליה פרוזבול. היה לו חוב על חברו, ויש לחברו קרקע - הואיל והוא תחת שעבודו, פותבין עליו פרוזבול.

(לה) היה ללווה חבר שחייב לו כסף, ולאותו חבר הייתה קרקע. (לו) מכיוון שהקרקע הזו משועבדת להחזר החוב ללווה.

כא. אחד שלוה מחמשה, צריכין פרוזבול לכל אחד ואחד; וחמשה שלוו מאחד, דיין [די להם בפרוזבול אחד לכלן].

כב. כתב הפרוזבול תחלה, ואחר כך הלנה - אינו מועיל, אלא משמיט; עד שיקתב הפרוזבול לאחר שהלנה. נמצאת אומר, שכל מלוה הקודמת לפרוזבול, אינה נשמטת [ונשארת בתוקפה] בפרוזבול זה; ואם הפרוזבול קדם את המלוה, הרי זו נשמטת.

לג. המגרש את אשתו קדם השמיטה, אין כתבתה נשמטת; ואם פגמה אותה, או זקפתה עליו במלוה - נשמטת.

(כו) מכיוון שהכתובה אינה החזר חוב, אלא תשלום - דומה להקפת חנות ושכר שכיר. (כז) כלומר, קיבלה חלק מהכתובה, שעל ידי זה הפכה הכתובה למלווה.

יד. המלוה על המשכון, אינו משמיט - והוא, שיהיה החוב כנגד [שור] המשכון; ואם היה יתר, משמיט היתר על המשכון.

(כח) מכיוון שהמלווה כביכול קנה את המשכון מהלווה, וכשהלווה רוצה להחזיר את החוב הוא כאילו קונה את המשכון בחזרה.

טו. המוסר שטרותיו לבית דין, ואמר להם: 'אתם גבוי לי חובי זה' - אינו נשמט, שנאמר²²: 'ואשר יהיה לך את אחיך'; וזה - בית דין תובעין אותו. וכן בית דין שחתכו את הדין [=ססקו], **וכתבו: 'איש פלוני אתה חייב לתן לזה כך וכך' - אינו נשמט; שזה כגבוי הוא, וכאלו בא לידו, ואינו במלוה.**

טז. פשראה הלל הזקן שנמנעו מלהלות זה את זה, ועוברין על הכתוב בתורה²³: 'השמר לך פן יהיה דבר וגו'' - התקין פרוזבול [מסירת החוב לאחריות בית הדין], **כדי שלא ישמט החוב, עד שילוו זה את זה. ואין הפרוזבול מועיל אלא בשמטת כספים בזמן הזה, שהיא מדברי סופרים; אבל • שמיטה של תורה, אין הפרוזבול מועיל בה.**

יז. אין פותבין פרוזבול, אלא בית דין חכמים גדולים ביותר, כבית דינו של רבי אמי ורבי אסי - שהן ראויין להפקיע ממון בני אדם; אבל שאר בתי דינים, אין פותבין.

יח. זה הוא גופו של פרוזבול: 'מוסר אני לכם, פלוני ופלוני הדינין שבמקום פלוני, שכל חוב

22. דברים-ראה, טו, ג. 23. דברים-ראה, טו, ט.

כג. לפיכך, פרוזבול המקדם פשר, והמאחר פסול. פרוזבול, חזקה היא שאין אדם מניח דבר מתר ואוכל דבר אסורי.²⁴

כד. המוציא שטר חוב אחר שביעית, ואין עמו פרוזבול - אבד חובו. ואם אמר: 'היה לי פרוזבול, ואבד' - נאמן; שזמן הסכנה לי ואילך, בעל חוב גובה שלא בפרוזבול. ולא עוד, אלא פשיטיא בעל חוב את שטרו, או פשיטיא לתבע במלוה על פה - אומרים לנתבע: 'שלם לו'; ואם טען הנתבע ואמר: 'איה פרוזבול שלי'? אומרים לתובע: 'היה לך פרוזבול, ואבד'? אם אמר: 'כן היה', נאמן²⁵; ואם הודה שלא כתב פרוזבול, אבד חובו. והיתומין, אינן צריכין פרוזבול [לגבות חובם].

כה. הוציא פרוזבול, וטען הנתבע ואמר: 'מלוה זו שהיא תובע - אחר פרוזבול זה היתה', והתובע אומר: 'קדם פרוזבול זה היתה' - התובע נאמן²⁶; שאלו אמר: 'היה לי ואבד' - נאמן, ואף על פי שאין אנו יודעין זמן הפרוזבול שאבד.

כו. טען הנתבע ואמר: 'מלוה יש לו אצלי מא, והתובע אומר: 'לא פי, אלא הקפת החנות היא שאינה נשמטת, שהרי לא זקפתה מלוה' - הרי זה נאמן [התובע]; שאם ירצה יאמר: 'מלוה היתה, ופרוזבול היה לי ואבד' - שפיון שתקנו חכמים

כז. טען הנתבע ואמר: 'מלוה יש לו אצלי מא, והתובע אומר: 'לא פי, אלא הקפת החנות היא שאינה נשמטת, שהרי לא זקפתה מלוה' - הרי זה נאמן [התובע]; שאם ירצה יאמר: 'מלוה היתה, ופרוזבול היה לי ואבד' - שפיון שתקנו חכמים

כח. טען הנתבע ואמר: 'מלוה יש לו אצלי מא, והתובע אומר: 'לא פי, אלא הקפת החנות היא שאינה נשמטת, שהרי לא זקפתה מלוה' - הרי זה נאמן [התובע]; שאם ירצה יאמר: 'מלוה היתה, ופרוזבול היה לי ואבד' - שפיון שתקנו חכמים

כט. טען הנתבע ואמר: 'מלוה יש לו אצלי מא, והתובע אומר: 'לא פי, אלא הקפת החנות היא שאינה נשמטת, שהרי לא זקפתה מלוה' - הרי זה נאמן [התובע]; שאם ירצה יאמר: 'מלוה היתה, ופרוזבול היה לי ואבד' - שפיון שתקנו חכמים

ל. מי שנמנע מלהלוות את חברו קדם השמטה, שפא יתאחר החוב אצלו²⁷ וישמט - עבר בלא תעשה, שנאמר²⁸: "השמר לך וגו'". וחטא גדול הוא - שהרי הזהירה תורה עליו בשני לאוין, שנאמר²⁹: "השמר לך פן וגו'", וכל מקום שנאמר: "השמר", או "פן", או "אל" - הרי זו מצות

24. דברים-ראה, טו, ב. 25. דברים ראה, טו, ט. 26. שם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. שבעה • עשר

יובלים מנו ישראל,

משנכנסו לארץ ועד

שנצאוי; ושנה שניצא

בה, שחרב הבית

בראשונה [ג' של"ט ליצירה],

מוצאי שביעית היתה, ושנת שש ושלושים ביובל

היתה - שארבע מאות שנה ועשר שנים עמד בית

ראשונה.

השנת הראב"ד

שבעה . . . ישראל א"א זהו לדעת ר' יהודה דאמר שנת חמישים עולה לכאן ולכאן דאילו לרבנן בצרי להו שבע שכתבו ושבע שחלקו אלא שיעור יובלות קאמר ומאי דאמר שנת שש ושלושים היתה זהו לדעת רבנן דאילו רבי יהודה שנת שלש היתה ביובל.

לא תעשה. והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו,

וקראה אותו "בליעל"²⁷; ויהי הוסיף הכתוב

להזהיר ולצוות שלא ימנע אלא יתן, שנאמר²⁸:

"נתן תתן לו, ולא ירע לבבך בתתך לו"; והבטיח

הקדוש ברוך הוא בשכר מצוה זו פעולם הנה,

שנאמר²⁹: "כי בגלל הדבר הזה, יברכך וגו'".

(מו) כלומר, מחשש שהלווה לא יחזיר לו את חובו בזמן

הפירעון.

פרק י

דיני שנת היובל

א. מצות עשה לספור שנים שבע שבע, ולקדש

שנת החמישים - שנאמר³⁰: "וספרת לה שבע

שבת שנים וגו' וקדשתם את שנת החמישים";

ושתי מצוות אלו, מסורין לבית דין הגדול בלבד.

(א) לספור שבע פעמים שבע שנים, סך הכל ארבעים ותשע

שנים. (ב) על ידי הכרזת הבית דין, 'מקודשת השנה'.

ב. ומאימתי התחילו למנות? מאחר ארבע עשרה

שנה משנכנסו לארץ - שנאמר³¹: "שש שנים תזרע

שדר, ושש שנים תזמר ברמך", עד שיהיה כל אחד

מפיר ארצו; ושבע שנים עשו בכבוש הארץ, ושבע

שנים בחלוק.

ג. נמצאת אומר, בשנת שלש וחמש מאות וארבעים

מראש השנה שאחר מולד אדם הראשון, שהיא

שנה שניה ליצירה [לבריאת העולם]³² - התחילו למנות.

ועשו שנת עשר וחמש מאות וארבעים ליצירה,

שהיא שנת אחת ועשרים משנכנסו לארץ -

שמיטה; ומנו שבע שמיטות וקדשו שנת חמישים,

שהיא שנת ארבע וששים משנכנסו לארץ.

(ג) תחילת המניין היה בשנת ב' תק"ג, שאז בני ישראל סימו

לכבוש ולחלק את הארץ לשבטים. (ד) שנחשבת השנה

השנייה לבריאת העולם, כי חמשת הימים מכ"ה באלול, יום

בריאת העולם עד ראש השנה, יום בריאת האדם נחשבת

שנה בפני עצמה. (ה) שנת השמיטה הראשונה הייתה בשנת

ב' תק"י, שבע שנים אחרי סיום כיבוש וחלוקת הארץ

לשבטים.

פיון שחרב הבית, בטל מנין זה משפטלה הארץ.

ונשאה הארץ חרבה שבעים שנה [בשנים ש"מ - ת"ט],

ונבנה בית שני [בשנת ת"י], וארבע מאות ועשרים

עמד. ובשנה השביעית מבנינו עלה עזרא, והיא

הביאה השנייה; ומשנה זו [תט"ז] התחילו למנות

מנין אחר. ועשו שנת שלש עשרה לבנין בית שני

שמיטה, ומנו שבע שמיטות וקדשו שנת חמישים;

אף על פי שלא היה שם יובל בבית שני, מונין היו

אותו פדי לקדש שמיטות.

(ט) היו מונים את שנת החמישים כשנה בפני עצמה, ובשנה

שלאחריה היו מונים שוב שבע שנים לשמיטה.

ד. נמצאת למד, שהשנה שחרב בה הבית

באחרונה, שתחלתה מתשרי שאחר החרבן בשני

חדשים, שהרי מתשרי הוא המנין לשמיטים

וליובלות³³ - אותה השנה מוצאי שביעית היתה,י,

ושנת חמש עשרה מן היובל התשיעי [שנת תת"ל]

היתה.

(י) חורבן בית המקדש השני. (יא) 'שנת החורבן' היא י"ב

27. שם. 28. שם, פסוק י. 29. שם. 30. ויקרא - בהר, כה, ח"י. 31. שם, פסוק ג.

נחנן . . . לו: רבינו בחר להביא פסוק זה לענין הלוואה ולא כמקור למצות צדקה - לקו"ש ח"ל ע' 85 הע' 32 ושוה"ג. נמצאת . . . לארץ: דיון בנושא זמן התחלת המנין דבריאת העולם - לקו"ש ח"ל ע' 272.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חודשים אחרי חורבן בית המקדש, ומניין שנות השמיטה ויובל, מתחיל מתשרי, ולכן מתחילים לספור את השנה הראשונה שאחרי החורבן מתשרי. (יב) שהרי בית המקדש היה קיים 420 שנה כנ"ל, ובשנה השביעית לבניינו החלו למנות, הרי 414. יוצא שבית המקדש חרב בסוף השנה השביעית במניין השמיטות השני של היובל התשיעי.

וּלְפִי חֶשְׁבוֹן זֶה - שָׁנָה זו, שֶׁהִיא שְׁנַת אֶלֶף וּמֵאָה וְשִׁבְעֵי חֲרָפָן, שֶׁהִיא שְׁנַת שְׁבַע וּשְׁמוֹנִים וְאַלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת לְמִנְיָן שְׁטָרוֹת [למלכות אלכסנדר מוקדון], **שֶׁהִיא שְׁנַת שֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעֵי מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים לְיִצְיָרָה - הִיא שְׁנַת שְׁמֹנֶה, וְהִיא שְׁנַת אַחַת וְעֶשְׂרִים מִן הַיּוֹבֵל.**

(ג) נמצא שהשנה בה כתב הרמב"ם את ההלכה הזו (1,107, שנה אחרי החורבן), היא השמיטה השלישית ביובל השלושים, אחרי שעברו 22 יובלות (ושבע שנים) מהחורבן, ועוד שמונה יובלות (וארבע עשרה שנה) שזה 414 שנה מאז שהחלו למנות יובלות בבית המקדש השני.

ה. אֲבָל כָּל הַגָּאוֹנִים אָמְרוּ, שֶׁמִּסְרַת הִיא בִּידֵיהֶם אִישׁ מִפִּי אִישׁ, שֶׁלֹּא מִנּוּ בְּאוֹתָן הַשְּׁבָעִים שָׁנָה שֶׁבִּין חֲרָפָן בֵּית רֵאשׁוֹן וּבִנְיָן בֵּית שְׁנֵי אֲלָא שְׁמִטוֹת בְּלָבָד, בְּלֹא יוֹבְלוֹת³²; וְכֵן מִשְׁחָרַב בְּאַחֲרוֹנָה, לֹא מִנּוּ שְׁנַת חֲמִשִּׁים אֲלָא שְׁבַע שְׁבַע בְּלָבָד מִתַּחֲלַת שְׁנַת הַחֲרָפָן. וְכֵן עוֹלָה מִתַּלְמוּד עֲבוֹדָה זָרָה, כְּפִי חֶשְׁבוֹן זֶה, שֶׁהוּא קִבְּלָהּ.

(ד) היות ובזמן שבית המקדש חרב אין היובל נוהג, לא מונים את שנת החמישים בפני עצמה, אלא היא השנה הראשונה לשמיטה הבאה. (ט) והגאונים הורו כחשבון הזה, לא בגלל שהוכיחו מהגמרא שכן הוא החשבון, אלא שקיבלו כן איש מפי איש, כנ"ל.

ו. וְשָׁנָה • הַשְּׁמִטָּה יְדוּעָה הִיא וּמִפְרָסְמָתָא אֲצֵל הַגָּאוֹנִים וְאִנְשֵׁי השנת הראב"ד
ושנת... ככל א"א הגאונים שאמרו שאין מונין משנת החורבן אלא שבע אולי ג"כ קודם החורבן כי יש מפרשים דסבירא להו כרבי יהודה דאמרו שנת חמישים עולה לכאן ולכאן וסומכין את דבריהם למה שאמרו בגמרא דע"ז ונשקול מכל מאה תרתי ונשדי אפרטי כי אמרו אלו המפרשים לא יתכן לחשב אחר החורבן זכר לבנין חשבון אחר זולתי החשבון הראשון מ"מ אני איני סובר לא כדבריהם ולא כדבריו ואיני מפרש נשקול מכל מאה תרתי ונשדי אפרטי על דרך פירושם אלא לומר שאינם נותנים ליובל אחר חורבן שם זכר קדושה אלא כשאר שני שבוע שהם חול מ"מ חמישים חמישים הם מונין דלא כר' יהודה כמו שהיו מונין בתחלה ואולי דעת הגאונים כך הוא.

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְכֵלָן לֹא מִנּוּ אֲלָא לְשָׁנֵי חֲרָפָן, מִשְׁלִיכִין אוֹתָן שְׁבַע שְׁבַע. וְלְפִי חֶשְׁבוֹן זֶה - תְּהִי שָׁנָה זו, שֶׁהִיא שְׁנַת שְׁבַע וּמֵאָה וְאַלֶּף לְחֲרָפָן, מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית³³. וְעַל זֶה אָנוּ סוֹמְכִין, וְכִפִּי חֶשְׁבוֹן זֶה אָנוּ מוֹרִין לְעִנְיָן מַעֲשָׂרוֹת וְשְׁבִיעִית³⁴ וְהַשְּׁמִטָּה כְּסָפִים - שֶׁהִקְבֵּלָהּ [=מסורת הגאונים] **וְהַמַּעֲשָׂהִיט עֲמוּדִים גְּדוֹלִים בְּהוֹרָאָה, וּבָהֶם רְאוּי לְהַתְּלוֹת.**

(טז) שכשנחלק 1,106 לשבע, נמצא 158 שמיטות, ושנה אחת נותרת, שהיא מוצאי שביעית, דהיינו השנה הראשונה במניין השמיטה הבא. (יז) שמעשר שני מפרישים בשנה ראשונה שניה רביעית וחמישית, ומעשר עני מפרישים בשלישית וששית. (יח) שמיטת קרקע. (יט) שכן היו נוהגים בארץ ישראל.

ז. שְׁנַת יוֹבֵל אֵינָה עוֹלָה מִמִּנְיָן שְׁנֵי הַשְּׁבָעִים [=השמיטה] **- אֲלָא שְׁנַת תִּשְׁעֵי וְאַרְבָּעִים שְׁמִטָּה, וְשְׁנַת חֲמִשִּׁים יוֹבֵל; וְשְׁנַת אַחַת וְחֲמִשִּׁים, תַּחֲלַת שֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁל שְׁבִיעִי. וְכֵן כָּכָל יוֹבֵל וְיוֹבֵל.**
ח. מִשְׁגָּלָה שֶׁבֶט רְאוּבֵן וְשֶׁבֶט גָּד וְחָצִי שֶׁבֶט מְנַשֶּׁה, בְּטֹלוֹ הַיּוֹבְלוֹת - שְׁנַת מֵרֵאשִׁית³⁵: "וַיִּקְרָאֵם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ לְכָל יִשְׂרָאֵל", בְּזִמְנָן שֶׁכָּל יוֹשְׁבֵיהָ עָלֶיהָ; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מַעֲרָבִין שֶׁבֶט בְּשֶׁבֶט, אֲלָא כָּלן יוֹשְׁבִים כְּתֻקָּנָי.

(כ) כל שבט יושב במקום שנקבע לו על ידי יהושע.
בְּזִמְנָן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג בְּאֶרֶץ, נוֹהֵג בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, שְׁנַת מֵרֵאשִׁית³⁶: "יוֹבֵל הִיא" - כָּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּפִנֵּי הַבַּיִת [=בזמן המקדש] **בֵּין שֶׁלֹּא בְּפִנֵּי הַבַּיִת.** (כא) אם כל יושביה עליה, כנ"ל.

ט. וּבְזִמְנָן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג, נוֹהֵג דִּין עֶבֶד עֲבָרִיכִי, וְדִין בְּתִי עֲרִי חוֹמָהכִי, וְדִין שְׁדֵה חֲרָמִים [המוחרמת לבדק הבית או לכהן], **וְדִין שְׁדֵה אֲחִיזָה** [=היורש מאבותיו ומכרה, חזרת אליו ביובל], **וּמִקְבָּלִין גֵּר תוֹשָׁב** [לגור בארץ ישראל]; **וְנוֹהֵגַת שְׁבִיעִית בְּאֶרֶץ, וְהַשְּׁמִטָּה כְּסָפִים כָּכָל מְקוֹם - מִן הַתּוֹרָה.**

(כב) יהודי שהעני, יכול למכור את עצמו לעבד, או שבית דין מוכרים אותו, אם הוא גנב ואין לו איך לשלם.

32. ויקרא-בהר, כה, י. 33. שם.

שנה . . לחורבן: זמן כתיבת ספר ה"יד" והתיווך עם הזמנים שהוזכרו בהל' קידוש החודש - לקר"ש ח"כ ע' 547, אג"ק ח"ט ע' מ.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כג) בתים בערים מוקפות חומה, שאם נמכרו אפשר לגואלם באופנים מסוימים.

ובזמן שאין היובל נוהג, אין נוהג עבד עברי, ולא בתי ערי חומה, ולא שדה אחזה, ולא שדה חרמים, ואין מקבלין גר תושב; ונוהגת שביעית בארץ מדבריהם, וכן השמטת כספים בכל מקום מדבריהם, כמו שבארנו.

י. מצות עשה לתקע בשופר בעשירי בתשרי בשנת היובל. ומצוה זו מסורה לבית דין, תחלה; וכל יחיד ויחיד חייב לתקע, שנאמר: "תעבירו שופר". ותוקעין בשופר תשע, בדרך שתוקעין בראש השנה; ומעבירין שופר בכל גבול ישראל.

(כד) ביום הכיפורים. (כה) הגדול. (כו) בתחילה תוקעין בבית דין, ואחר כך תוקעים כל ישראל. (כז) שנאמר: "תעבירו שופר בכל ארצכם". והטעם, כדי לפרסם את חירות העבדים.

יא. שופר של יובל ושל ראש השנה, אחד הוא לכל דבר; ואחד היובל ואחד ראש השנה לתקיעות, אלא שביובל תוקעין בין בבית דין שקדשו בו את החדש, ובין בבית דין שלא קדשו בו את החדש; וכל יחיד ויחיד חייב לתקע כל זמן שבית דין יושבין, ושלל בפני בית דין.

(כח) דיני השופר שתוקעים בו יובל, שווים לדיני השופר שתוקעים בו בראש השנה. (כט) בבית דין הגדול. (ל) בתי דין שבכל עיר.

יב. ובראש השנה שחל להיות בשבת, לא היו תוקעין אלא בבית דין שקדשו בו את החדש; ואין כל יחיד ויחיד תוקע, אלא בפני בית דין.

יג. שלשה דברים מעכבין ביובל [את החלת דיניה]: תקיעה, ושלוח עבדים, והחזרת שדות לבעליהן - וזו היא השמטת קרקע.

יד. מראש השנה ועד יום הכיפורים, לא היו עבדים [עבדים] נפטרים לבתיהם, ולא משתעבדין

לאדניהם^ל, ולא השדות חוזרות לבעליהן - אלא עבדים אוכלין ושותים ושמים^ל, ועטרוניהם בראשיהם. כיון שהגיע יום הכיפורים - תקעו בית דין בשופר, נפטרו עבדים לבתיהן, וחזרו שדות לבעליהן.

(לא) שמא לא יתקעו בית דין בשופר ביום הכיפורים, ותקיעה היא אחת משלשת הדברים המעכבים את היובל, כמפורש למעלה. (לב) שמא יתקעו ביום הכיפורים, ויהיה היובל למפרע מראש השנה. (לג) על חירותם.

טו. דין היובל בשביתת הארץ ודין השמטה אחד הוא לכל דבר: כל שאסור בשביעית מעבודת הארץ, אסור בשנת יובל; וכל שמתר בשביעית, מתר ביובל; ומלאכות שלוקין עליהן בשביעית, לוקין עליהן ביובל; ודין פרות שנת יובל באכילה ומכירה^ל ובבעור, כדין פרות שביעית לכל דבר.

(לד) שצריך לאכלם ולא לשרפם ולהפסידם. (לה) שאין עושים בהם סחורה.

טז. יתרה שביעית על היובל^ל - שהשביעית משמטת כספים, ואין היובל משמיט כספים. ויותר יובל על השביעית - שהיובל מוציא עבדים, ומשמיט קרקע; וזה הוא^ל דין מכירת שדות האמור בתורה, והיא מצות עשה, שנאמר: "גאלה תתנו לארץ". יובל משמיט קרקע בתחלתה, ושביעית אין משמטת כספים אלא בסופה, כמו שבארנו.

(לו) יש דבר נוסף שקיים רק בשביעית ואין ביובל (לז) כלומר, השמטת הקרקע - שהיא חזרת השדות לבעליהן ביובל. (לח) מראש השנה.

פרק יא

דיני שדה אחוזה.

א. ארץ ישראל המתחלקת לשבטים - אינה נמכרת לצמיתות [לתמיד], שנאמר: "והארץ לא תמכר לצמיתת". ואם מכר לצמיתות, שניהם עוברין

34. ויקרא-בהר, כה, ט. 35. ויקרא-בהר, כה, כד. 36. ויקרא-בהר, כה, כג.

ו. מְכַרָּה לוֹ וְהִיא מְלֵאָה פְּרוֹת, וְלֹאֲחֵר שָׁנִים גָּאֻלָּהּ - אֵינוֹ יָכוֹל לִזְמַר לוֹ: 'הִחְזִירָנָה לִי מְלֵאָה פְּרוֹת כִּמּוֹ שְׁמִכְרָתִי לָךְ'. לְפִיכָךְ, אִם מְכַרָּה לוֹ מְלֵאָה פְּרוֹת לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְגָאֻלָּה אַחֵר שְׁתֵּי שָׁנִים - הָרִי זֶה אוֹכֵל שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת⁴¹ בְּשְׁתֵּי הַשָּׁנִים, וְאֵינוֹ מִחְשָׁב עִמּוֹ אֲלֵא לְפִי שְׁתֵּי שָׁנִים בְּלִבְדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר⁴²: "עַל פִּי הַשָּׁנִים", לֹא עַל פִּי הַתְּבוּאוֹת.

(יב) את התבואה שהייתה בשעת המכירה, ושתי התבואות של שתי השנים.

ז. הַקָּנִים וְהַזְמֹרוֹת וּפְרוֹת שֶׁקָּמָה שְׁבִתוֹכָהּ, הָרִי הֵן שֶׁל לֹקֵחַ כְּשֶׁאָר הַפְּרוֹת שָׁלָה; אֲבָל אֵילָן שֶׁנִּכְסַח [=נקצץ] אוֹ שֶׁיָּבֵשׁ, שְׁנִיָּהּ אֲסוּרִין בּוֹ⁴³. כִּיצַד יַעֲשֶׂה? וּמְכַרִּי, וְלֹקֵחַ בְּדָמָיו קָרָקַע, וְהַלֹּקֵחַ אוֹכֵל פְּרוֹתֶיהָ, עַד שֶׁתִּגָּאֵל הַשָּׂדֶה מִיָּדוֹ.

(יג) למוכר אסור להשתמש בו, שהרי האילן משועבד ללוקח, וללוקח אסור להשתמש בו, שהרי הוא מכלה את גוף האילן, ולמוכר יש זכות לגאול אותו עם השדה. (יד) האילן היבש.

ח. הַלֹּקֵחַ שָׂדֶה אֲחֻזָּה, וְנִטְעָה אֵילָנוֹת וְהַשְׁבִּיחָה - כְּשֶׁהִיא חוֹזֶרֶת בְּיוֹבֵל, שָׁמִין שִׁבְחָה הָאֵילָנוֹת שְׁבִתוֹכָהּ⁴⁴, וְנוֹתֵן בְּעַל הַשָּׂדֶה דָּמֵי הַשִּׁבְחָה לַלֹּקֵחַ, שֶׁנֶּאֱמַר⁴⁵: "וַיֵּצֵא מִמֶּכֶר בֵּית" - מִמֶּכֶר חוֹזֵר, וְאֵין הַשִּׁבְחָה חוֹזֵר.

(טו) כמה נוסף בשווי השדה על ידי נטיעת האילנות.

ט. הַמוֹכֵר אֶת שָׂדֶהוּ בְּזִמְנָה שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג, כִּמּוֹ שְׁבַעֲרִנֵּי - אֵינוֹ מִתֵּר לְגָאֻלָּה לְפָחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים⁴⁶, שֶׁנֶּאֱמַר⁴⁷: "בְּמִסְפַּר שָׁנֵי תְּבוּאוֹת יִמְכַר לָךְ"; וְאִפְלוּ רָצָה הַלֹּקֵחַ, הָרִי זֶה אֲסוּר - שֶׁנֶּאֱמַר⁴⁸: "בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֵר הַיּוֹבֵל, תִּקְנֶנָּה מֵאֵת עַמִּיתְךָ", אֵין פָּחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים מֵעַתַּל לַעֲתִי מִיּוֹם הַמְּכִירָהּ⁴⁹.

(טז) אין המוכר יכול לגאול. (יז) לפני שתהא השדה ביד הלוקח, שנתיים. (יח) אותו היום ואותה שעה לאחר שנתיים. (יט) ואין אומרים, שכבר מתשרי, זה נחשב שכבר עברה שנה.

י. וְצָרִיךְ שְׂאִיכָל הַלֹּקֵחַ שְׁנֵי תְּבוּאוֹת⁵⁰ בְּשְׁתֵּי הַשָּׁנִים, וְאַחֵר יִגָּאֵל - שֶׁנֶּאֱמַר⁵¹: "שְׁנֵי תְּבוּאוֹת";

בְּלֹא תַעֲשֶׂה⁵²; וְאֵין מַעֲשִׂיהֶן מוֹעִילִין, אֲלֵא תַחֲזֹר הַשָּׂדֶה לְבַעֲלֶיהָ בְּיוֹבֵל.

(א) שהרי על ידי שניהם, נעשית המכירה.

ב. וְהַמוֹכֵר שָׂדֶהוּ לְשָׁשִׁים שָׁנָה, אֵינָהּ יוֹצֵאָה בְּיוֹבֵל - שְׁאֵין חוֹזֵר בְּיוֹבֵל, אֲלֵא דָּבָר הַנִּמְכָּר סְתָם⁵³, אוֹ הַנִּמְכָּר לְצִמְתוֹת⁵⁴.

(ב) שלא סיכמו בפירוש שתימכר לזמן מסוים. (ג) שסיכמו בפירוש שתימכר לעולם.

ג. לֹא יִמְכַר אָדָם בֵּיתוֹ אוֹ שָׂדֶה אֲחֻזָּתוֹ, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא חוֹזֵרִין אַחֵר זִמְנָה - אֲלֵא אִם בֶּן הָעֵנִי, שֶׁנֶּאֱמַר⁵⁵: "וְכִי יִמְכַר אֲחִיךָ, וּמְכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ". אֲבָל לְמִכְרֵי וְלִהְיוֹת הַדָּמִים בְּכִסּוֹ, אוֹ לַעֲשׂוֹת בֶּהֶן סְחוּרָה, אוֹ לִקַּח בֶּהֶן בָּלִים וְעֵבֲדִים וּבִהְמָה - אֵינוֹ רִשְׁאִי; אֲלֵא לְמִזְוֹנוֹת בְּלִבְדּוֹ. וְאִם עֵבֶר וּמְכַר מִכָּל מְקוֹם, הָרִי אֵלּוּ מְכֻוֹרִין⁵⁶.

(ד) היינו ביובל, או לאחר זמן מסוים שקצב בשעת המכירה, כנ"ל. (ה) שאין זה איסור מפורש, אלא שמדברי הכתוב נראה שאסור למכור שדהו אלא אם כן העני.

ד. וְדִנְיָן [=חל] בְּבֵית [הנמכר] דִּין בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה, וּבְשָׂדֶה דִּין שָׂדֶה אֲחֻזָּה.

דין מוכר שדה אֲחֻזָּתוֹ - לְהָשִׁיב אֶת הַדָּמִים לְפִי הַשָּׁנִים הַנִּשְׁאָרוֹת לַיּוֹבֵל; וּבְכָל עֵת שִׁירָצָה לְפָדוֹת, מִחְשָׁב עִם הַלֹּקֵחַ עַל הַשָּׁנִים שֶׁאֲכָל, וְגוֹרַע [=מפחית] מְדָמֵי הַמֶּכֶר, וּמַחְזִיר לוֹ אֶת הַשְּׂאָרִי.

(ו) לחשב כמה כסף משלם הלוקח עבור כל שנה שהוא מחזיק בשדה. (ז) ושב המוכר לאחוזתו.

ה. כִּיצַד? הָרִי שֶׁנִּשְׂאָר לַיּוֹבֵל⁵⁷ עֶשְׂרֵי שָׁנִים, וּמְכַר לוֹ שָׂדֶהוּ בְּמֵאָה דִּינָרִים, אֲכָלָה הַלֹּקֵחַ שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְרָצָה הַמוֹכֵר לְגָאֻלָּה - נוֹתֵן לוֹ שִׁבְעִים דִּינָר, וּמַחְזִיר שָׂדֶהוּ; וְכֵן אִם אֲכָלָה שֵׁשׁ שָׁנִים⁵⁸ - נוֹתֵן לוֹ אַרְבָּעִים דִּינָר, וּמַחְזִיר שָׂדֶהוּ. לֹא גָאֻלָּה, אֲלֵא הִיתָה בְּיַד הַלֹּקֵחַ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל - תַּחֲזֹר לְבַעֲלִים בְּלֹא דָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר⁵⁹: "בְּמִסְפַּר שָׁנֵי תְּבוּאוֹת יִמְכַר לָךְ".

(ח) מיום המכירה. (ט) שהם עשרה דינרים לכל שנה. (י) לפדות. (יא) למרות, שכבר אכל את רוב השנים, אין אומרים, שהמוכר לא יחזיר לו את העודף.

37. ויקרא-בהר, כה, כה. 38. ויקרא-בהר, כה, טו. 39. ויקרא-בחוקותי, כז, יח. 40. ויקרא-בהר, כה, לג. 41. ויקרא-בהר, כה, טו.

השדה לאשר קנהו מאתו, לאשר לו אחזת הארץ".
טז. מכרה לראשון במאה דינר, ומכרה הראשון
לשני במאתים, ורצה האדון לגאל - אינו מחשב
אלא עם הראשון⁴⁴, שנאמר⁴⁵: "לאיש אשר מכר
לו".

(לב) כלומר, הוא מחזיר לראשון את העודף עבור השנים
שנותרו עד היובל, לפי מאה דינר שקיבל ממנו. והיינו,
לסובת המוכר.

מכרה לראשון במאתים, ומכרה הראשון לשני
במאה - הרי זה מחשב עם האחרון⁴⁶. וכן אם
מכרה במאה, והשביחה ביד הלוקח, והרי היא
ראויה להמכר במאתים - מחשב לפי מה שמכרה⁴⁷;
ואם מכרה במאתים, והכסיפה [=החלה], והרי היא
ראויה להמכר במאה - מחשב לפי מה שהיא⁴⁸.
לעולם מיפין פח המוכר שדה אחזה, ומרעין פח
הלוקח.

(לג) שנאמר, "והשיב את העודף לאיש", והכוונה לאיש אשר
בתוכה. (לד) שנאמר: "והשיב את העודף", והכוונה
לעודף שבידו (היינו, שגואל את השדה לפי מאה דינר
שקיבל מהלוקח). (לה) שנאמר "העודף", העודף שבקרקע
(לפי שוויה עתה).

יז. המוכר שדה אחזה, והיו לו שדות אחרות,
ומכר מאותן השדות כדי לגאל שדה שמכר - אין
שומעין לו⁴⁹, שנאמר⁴⁴: "ומצא כדי גאלתו", עד
שומצא דבר שאינו מצוי בשעה שמכר. וכן אם
לזה לגאל, אין שומעין לו - שנאמר⁴⁵: "והשיגה
ידו", לא שילזה.

(לו) אפילו אם הן רחוקות ורעות, והשדה שמכר קרובה
ויפה.

יח. מצא מעט⁵⁰, ורצה לגאל חצי השדה שמכר -
אין שומעין לו, שנאמר⁴⁶: "כדי גאלתו" - או
גואל את פלה, או אינו גואל. ואם רצו קרוביו
לגאל - גואלין, שנאמר⁴⁷: "ובא גאלו הקרב
אליו".

(לז) השיג דבר מועט, שלא היה מצוי לו בשעה שמכר.

יט. הנותן שדהו מתנה, הרי זו חוזרת לו ביובל

לפיקדו, אם היתה אחת משתי השנים שביעית⁵¹, או
שנת שדפון⁵² או ירקון⁵³ [בהם אין תבואה] - אינה עולה
מן המנזר⁵⁴.

(כ) שנתיים שהיו בהן תבואות. (כא) שאסור לזרוע.
(כב) שהרוח הרסה את התבואה. (כג) שנת יובש. (כד) של
שתי השנים, אלא מחזיק בשדה שנה נוספת.

יא. הניחה הלוקח בורה⁵⁵ שנה ואכלה שנה, או
אכלה שנה ונרה שנה לזריעה ולא זרעה - הרי אלו
עולין למנזר⁵⁶.

(כה) שלא זרע את השדה. (כו) כיון שהשנים הן "שני
תבואות", אלא שהוא לא זרע, והפסיד לעצמו.

מכרה בשנת יובל עצמה - אינה נמכרת, והדמים
חוזרין לבעלים.

יב. מכרה שנה אחת לפני היובל⁵⁷ - הרי הלוקח
אוכל אותה שנה שניה אחר היובל, שנאמר⁴⁴:
"שני תבואות".

(כז) דהיינו שנתיים לפני היובל, מכיוון שהשנה שלפני היובל
היא שנת שמיטה ולא מצטרפת לחשבון השנים.

יג. מכר נקעים [=בורות] מלאים מים⁵⁸, או
סלעים⁵⁹ שאינם ראויין לזריעה - הרי זה פודה
בפחות משתי שנים, שנאמר⁴⁴: "במספר שני
תבואות" - שדה הראויה לתבואה, היא שאינה
נגאלת אלא אחר שתי שנים. ואם לא גאלה - אף
על פי שאינה ראויה לזריעה, חוזרת לבעלים
ביובל.

(כח) עמוקים עשרה טפחים. (כט) גבוהים עשרה טפחים.

יד. מכר אילנות - אין נגאלין לפחות משתי
שנים, שהרי ראויין לתבואות⁶⁰; ואם לא גאלן,
אין חוזרין לבעלים ביובל - שנאמר⁴²: "ושב
לאחזתו", ולא לאילנות.

(ל) שעושים פירות. (לא) והם נכללים במה שכתוב,
"במספר שני תבואות ימכר לך", כנ"ל.

טו. מכר שדהו לראשון, ומכר הראשון לשני,
ושני לשלישי, אפלו מאה - בשנת היובל תחזר
לאדון ראשון, שנאמר⁴³: "בשנת היובל ישוב

42. ויקרא-בהר, כה, כז. 43. ויקרא-בחוקותי, כז, כד. 44. ויקרא-בהר, כה, כז. 45. שם. 46. ויקרא-בהר, כה, כז. 47. שם,
פסוק מט.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט תמוז - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קנה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב) ואינו יכול לגאול רק חצי מהבית, אלא יגאל את כל הבית או שלא יגאל כלום.

ג. **מֵת הַלֹּקֶחַ, יִפְדֶּה** [המוכר] מִיָּד בְּנוֹ; וְכֵן אִם מֵת הַמוֹכֵר, יֵשׁ לְבָנוֹ לִפְדוּתָהּ כָּל שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ.
ד. **מֹכֵר לְרֹאשׁוֹן, וּמֹכֵר רֹאשׁוֹן לְשֵׁנִי בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה - מוֹנִיחַ לְרֹאשׁוֹן⁴⁸: כִּיֹּן שֶׁשְׁלָמָה שָׁנָה לְרֹאשׁוֹן - הִחֲלֵט הַבֵּית** [=עבר לרשותו לגמרי] **בְּיַד הַשֵּׁנִי; שֶׁהַמֹּכֵר מֹכֵר לְשֵׁנִי כֹל זְכוּת שֶׁתְּבוֹא לְיָדוֹ.**

ג) הראשונה משעת המכר. ד) י"ב חודש. ה) משעת המכר לקונה הראשון. ו) ואילו הייתה הקרקע ביד המוכר הייתה נחלטת לו, ולכן כשמכרה, נחלטת לקונה אותה לדורותיו, ולא תצא ביובל.

הגיע שנים עשר חודש ולא גאלה, הרי זו נחלטה ביד הלוקח. וכן אם נתן הבית מתנה ולא גאלו כל שנים עשר חודש, הרי זו נחלט ביד זה שנתן לו מתנה.

ה. היתה שנה מעברת, אינו נחלט עד סופה - שנאמר⁴⁹: "עד מלאת לו שנה תמימה", להביא [לרבות] חודש העבור.

ו. מכר שני בתים, אחד בחצי אדר ראשון ואחד בראש אדר שני - זה שמכר בראש אדר שני, כיון שהגיע אחד באדר של שנה הבאה, עלתה לו שנה⁵⁰; וזה שמכר בחצי אדר הראשון, לא עלתה לו שנה עד חצי אדר של שנה הבאה - מפני שירד הלוקח בחודש העבור⁵¹.

ז) שהיא שנה פשוטה. ח) שהרי זה כאילו ירד בראש חודש אדר של שנה שאינה מעוברת. ט) היינו, באדר ראשון שהוא מעובר, וחל עליו הדין שבשנה מעוברת אין השדה נחלטת עד סופה, היינו, עד אמצע אדר של שנה הבאה.

ז. הגיע יום שנים עשר חודש, ולא נמצא הלוקח לפדות ממנו⁵² - הרי זה מניח מעותיו בבית דין, ושובר הדלת ונכנס לביתו⁵³; ואימתי שייבוא הלוקח, יבוא ויטל את מעותיו.

י) והמוכר רצה לפדות את הבית, רק שלא מצא את הקונה. יא) כי מכיוון שגאל את הבית, קנה אותו בכל כרחו של הלוקח.

ח. המקדיש בית [ב] עיר [המוקפת] חומה, וגאלו אחר

- שנאמר⁴⁸: "תִּשְׁבוּ אִישׁ אֶל אֶחָתוֹ", לרבות את המתנה.

כ. האחין שחלקו [בירושה] - בלוקחות הולח, ומחזירין זה לזה חלקו [מחליפים] ביובל; ולא תבטל חלקתן מפמות שהיתה לט. וכן הבכור והמינם [=נושא] אשת אחיו [שמת]^מ - מחזיר ביובל חלק שנטל, ונוטל החלק שפגגדו.

לח) כלומר, כאילו כל אחד מכר לאחיו את חלקו תמורת חלקו של האח השני, ולא אומרים "ברירה", שהתברר הדבר שזה חלקו וזה חלקו של השני. לט) שאין מבטלים את החלוקה הראשונה ומחלקים מחדש, אלא מחליפים את חלקיהם. מ) שנוטל את חלק אחיו בירושה.

כא. אבל הירש את אשתו - אף על פי שירשת הפעל מדבריהם - עשו חזוק לדבריהם כשל תורה, ואינו מחזיר ביובל. ואם ירש ממנה בית הקברות - יחזיר לבני משפחה^{מא}, משום פגם משפחה [שנגאי להם שיקבר זר בתוכם]; ויתנו לו דמיה, ומנכין לו דמי קבר אשתו^{מב} - שהרי חזק בקבורתה.

מא) את בית הקברות, ביובל. מב) שאינם משלמים עבור הקבר שלה.

~ יום שישי כ"ט תמוז ~

פֶּרֶק יב

דיני בתי ערי חומה.

א. המוכר בית בתוך עיר המקפת חומה^א - הרי זה גואל אותה כל שנים עשר חודש מיום שמכר, בכל עת שירצה, ואפלו ביום שמכר; וכשרוצה לפדות - נותן כל הדמים שלקח, ואינו גורע [מפחית]^א ללוקח כלום.

א) שהייתה מוקפת חומה, בשעת כיבוש הארץ.

ב. ואין הקרובים פוֹדִין אותה, אלא המוכר עצמו אם השיגה ידו. ויש לו למכור מנכסיו ולפדות; אבל לא ילוה ויגאל, ולא יגאל לחצאיין.

48. ויקרא-בהר, כה, יג. 49. ויקרא-בהר, כה, ל.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כב) מכיוון שבית בגדלל כזה אינו נחשב כבית. (כג) מכיוון שירושלים לא התחלקה לשבטים, והשטח של הבית לא שייך למוכר, ואינו יכול להקנותו לאדם אחר. (כד) כי זה לא נחשב בית בתוך 'עיר חומה' אלא בתוך החומה עצמה.

יג. עיר שגזוּתֶיהָ חוֹמָתֶיהָ, או שְׁהִים חוֹמָתָהּ - אינָה כְּמִקְפָּתִי.

(כה) שלא הקיפה חומה, אלא הקיפה בבתיים, צמודים זה לזה, כחומה. (כו) ובתיה כבתי ערי חצרים.

יד. אין המקום נקרא 'עיר חומה' - עד שיהיה בו שלש חצרות או יותר, ובכל חצר מהן שני בתיים או יותר, ונקיפו אותן חומה תחלה, ואחר כך יבנו החצרות בתוכו; אבל מקום שישב ואחר כך הקף, או שלא היו בו שלש חצרות של שני בתיים - אינו עיר חומה, אלא בתיים שבו בתי החצרים.

טו. אין • סומכין

אלא על חומה המקפת בשעת פבוש הארץ. פיצד? עיר שלא היתה מקפת חומה בשעה שקבש יהושע את הארץ - אף על פי שהיא

השנת הראב"ד
אין . . . כמקפת א"א חודש גדול אני רואה בכאן דהוא סבר קדושת יהושע לא קידשה לעתיד לבא והדר אמר א"ע"פ שאינה מוקפת עתה הרי היא כמקפת ר"ל שהקדושה הראשונה לא בטלה עד שבטלה הארץ חידוש גדול הוא זה ואין סומכין עליו שהראשונה בטלו משבטלה הארץ א"ע"פ שחומתה קיימת ואם נפלה חומתן מיד בטלה קדושתן.

מקפת עתה, הרי היא כבתי החצרים; ועיר שהיתה מקפת חומה בימי יהושע - אף על פי שאינה מקפת עתה, הרי היא כמקפת. וכיון שגלו בחרבן ראשון, בטלה קדשת עיר חומה שהיו בימי יהושע.

(כז) להחשיב את העיר כמקופת חומה. (כח) היינו, בזמן בית המקדש הראשון. (כט) בזמן בית המקדש הראשון.

כין שְׁעֵלָה עֲזָרָא בִּפְיָהּ הַשְּׁנִיָּה, נִתְקַדְּשׁוּ כָּל הָעָרִים הַמְּקוּפּוֹת חוֹמָה בְּאוֹתָהּ הָעֵת - מִפְּנֵי שִׁבְיָתָן בִּימֵי עֲזָרָא שֶׁהָיָא בִּיָּאָה שְׁנִיָּה, כְּבִיָּאָתָן בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ: מָה בִּיָּאָתָן בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, מָנוּ שְׁמַטִּין וְיֻבְלֹת, וְקִדְּשׁוּ בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה, וְנִתְחַיְבוּ בְּמַעֲשֵׂר - אִם בִּיָּאָתָן בִּימֵי עֲזָרָא, מָנוּ שְׁמַטִּין וְיֻבְלֹת^ל, וְקִדְּשׁוּ בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה, וְנִתְחַיְבוּ בְּמַעֲשֵׂר.

(ל) בקדושה שנייה. (לא) ולמרות שמצד הקדושה היו

מִיד הִתְקַדְּשׁ - בֵּין שְׁעֵלָתָה לִּי שְׁנָה מַשְׁעָה שְׁנָאֵל מִיד הִתְקַדְּשׁ וְלֹא גָּאֵלוּ בְּעָלְיוֹ, נִחְלַט בִּיד הַגּוֹאֵל; שְׁאִין הִתְקַדְּשׁ חוֹלֵט, אֶלָּא הַלּוֹקֵחַ, שְׁנָאֵמֶר⁵⁷: "לִקְנָה אֶתוֹ, לְדִרְתּוֹ".

(יב) לבית.

ט. מִכָּר בֵּית עִיר חוֹמָה, וְהִגִּיעַ יוֹבֵל בְּתוֹךְ שְׁנַת הַמָּכָר - אֵינוֹ חוֹזֵר בַּיּוֹבֵל, אֶלָּא יֵהְיֶה בִּיד הַלּוֹקֵחַ, עַד שִׁירָצָה הַמוֹכֵר לְגָאֵל כָּל שְׁנַת הַמָּכָר; או תִּמְלֹא שְׁנָה, וְיִחְלַט.

י. הַמוֹכֵר בֵּית כְּבָתֵי הַחֲצָרִים [=עיר שאינה מוקפת חומה], או בְּעִיר שְׁאִינָה מְקַפֶּת חוֹמָה כְּרֶאֱוִיָּי - הָרִי זֶה נִגָּאֵל בְּכַח יָפְהִי שְׁבָדִין הַשְּׂדוֹת וְשְׁבָדִין הַבָּתִּים הַמְּקַפִּין חוֹמָה. פִּיצֵד? אִם רָצָה לְגָאֵל מִיָּדוֹ - גּוֹאֵל, בְּדִין הַבָּתִּים. הִגִּיעַ שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ וְלֹא גָּאֵל - הָרִי זֶה גּוֹאֵל עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל, בְּדִין הַשְּׂדוֹת^ט; וּבְעֵת שְׁנָאֵל - מִחֲשָׁב עִם הַמוֹכֵר, וְגוֹרֵעַ לוֹ מָה שְׁאָכַל^י. הִגִּיעַ יוֹבֵל וְלֹא גָּאֵל - חוֹזֵר הַבֵּית בְּלֹא דְמִים, בְּדִין הַשְּׂדוֹת.

(יג) כפי שיבואר להלן דיני היקף חומה. (יד) היינו, שמייפים את כח המוכר. (טו) אפילו ביום שמכר. (טז) שאפשר לגאלם גם אחרי שנה. (יז) את מה שנהנה מהבית, כדין השדות.

יא. כָּל שֶׁהוּא לִפְנִים מִן הַחוֹמָה^י, כְּגוֹן הַגְּנוֹת וְהַמְּרִחְצָאוֹת וְהַשּׁוֹכְכוֹת^י - הָרִי הוּא כְּבָתִּים^י, שְׁנָאֵמֶר⁵⁰: "אֲשֶׁר בְּעִיר". אֶבֶל הַשְּׂדוֹת שֶׁבְּתוֹךְ הָעִיר, נִגָּאֵלִין^{יא} בְּדִין הַשְּׂדוֹת שְׁחוּץ לָעִיר, שְׁנָאֵמֶר⁵¹: "וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר בְּעִיר" - "הַבֵּית" וְכָל הַדּוֹמָה לְבֵית, לֹא הַשְּׂדוֹת.

(יח) כל מה שנמצא בתוך היקף החומות, גם אם אינו בית מגורים. (יט) מקום שמגדלים בו יונים. (כ) ונחלטים ללוקח אחר י"ב חודש, כדין בתי ערי חומה. (כא) עד היובל.

יב. בֵּית שְׁאִין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אֵינוֹ נִחְלַט בְּכָתֵי עָרֵי חוֹמָה^י. וירושלים, אֵין הַבֵּית נִחְלַט בָּהֶם^י. וּבֵית הַבְּנוֹי בַּחוֹמָה, אֵינוֹ כְּבָתֵי עָרֵי חוֹמָה^י.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ראויים להתחייב במעשרות מן התורה, אבל מכיוון שלא כל בני ישראל עלו לארץ, אינם מתחייבים אלא מדרבנן.

טז. וכן • לעתיד לבוא
בביאה שלישית, בעת
שיפנסו לארץ - תחילו
למנות שמטין ויובלות, ויקדשו ערי חומה,
ויתחייב כל מקום שיכבשהו¹
שנאמר⁵²: "והביאה ה' אליהם אל הארץ אשר ירשו
אבותיהם, וירשתה", מקיש ירשתה לירשת אבותיהם -
מה ירשת אבותיהם, אתה נוהג בחדוש כל הדברים
האלו, אף ירשתה, אתה נוהג בה בחדוש כל הדברים
האלו.

השנת הראב"ד
וכן לעתיד לבוא א"א הא דלא כרבי
יוסי אלא במקומות שלא קידש
עזרא.

ג) של השלשת אלפים אמה. ד) היינו שלשת אלפים אמה,
שגם אלפים אמה של שדות וכרמים נקראו בתורה מגרשים.

ד. אין עושין בערי הלזים עיר ^{ולמגריה} ולא
מגרש עיר, ולא מגרש שדה, ולא שדה מגרשי -
שנאמר⁵⁶: "ושדה מגרש עריהם, לא ימכר";

ה) אין משנים בית בערי הלזים, לעשותו מגרש פתוח שאין
גרים בו. ו) שאין זורעים במקום שהוא מגרש. ז) אסור
להשאיר את השדה לא זרועה, כדי שתשמש כמגרש.

ה. ומפי השמועה ^[מסורת ממש רבינו] למדו, שדה
שנאמר⁵⁵: "לא ימכר", לא ישנה - אלא השדה
והמגרש והעיר, כל אחד משלשתן ^[יישאר] כמות
שהוא לעולם.

וכן בשאר ערי ישראל - אין עושין שדה מגרש,
ולא מגרש שדה, ולא מגרש עיר, ולא עיר מגרש;
ו. ולא יסתר אדם את ביתו לעשותו גנה, ולא יטע
את חרביתו גנה⁵⁷; שלא יחריבו ארץ ישראל.

ח) שבעיר. ט) אלא יבנה בית חדש. י) על ידי שיתמעטו
הבתים שבארץ.

לב) ולא החזיקו בהם בימי עזרא. אבל המקומות שהחזיקו
בהם בימי עזרא, נשארים בקדושתם, שהקדושה השנייה,
שקידש עזרא, קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, לפי
שקדושת עזרא לא הייתה מצד הכיבוש, אלא מצד החזקה,
וחזקה לא בטלה. לג) כשיבואו כולם, יתחייבו בכל אלה
מן התורה.

פרק יג

דיני ערי הלויים

א. שבט לוי - אף על פי שאין להם חלק בארץ,
כבר נצטוו ישראל לתן להם ערים לשבת ומגריהן
^{[חוץ לעיר]²}; והערים - הן שש ערי המקלט, ועליהן
^[עוד] ארבעים ושתים עיר; וכשמוסיפין ערי מקלט
אחרות בימות המשיח, הפל ללזים.

א) שנאמר "לא יהיה לכהנים הלזים כל שבט לוי חלק
ונחלה עם ישראל". ב) שטח מסביב לערים שבני ישראל
נותנים ללזים, לבהמתם ולצרכי תשימשם.

ב. מגרשי הערים, כבר נתפרשו בתורה שהן
שלשת אלפים אמה סביב - שנאמר⁵³: "מקיר העיר
וחוצה, אלף אמה סביב", ולהלן הוא אומר⁵⁴:
"ומדתם מחוץ לעיר, את פאת קדמה אלפים באמה
וגו'" - אלף הראשונות מגרש ^[למגורי רועים ואיכרים],
ואלפים שמודדין חוץ למגרש לשדות וכרמים.

ז. כהנים ולזים שמכרו שדה משדות עריהם,
או בית מבתי ערי חומה שלהן - אין גוזלין בסדר
הזה⁵⁸, אלא מוכרין השדות ואפלו סמוך ליוכל,
וגוזלין מיד⁵⁹; ואם הקדישו שדה, גוזלין מיד
ההקדש לאחר היוכל⁶⁰; וגוזלין בתי ערי חומה
כל זמן שיצרצו, אפלו אחר פמה שנים⁶¹ -
שנאמר⁵⁷: "גאלת עולם תהיה ללזים".

יא) שהתבאר לעיל לגבי שדה אחוזה, ובתי ערי חומה.
יב) אפילו ביום שמכר, ואינו מחכה שנתיים כבשדה אחוזה.
יג) ואין השדה עוברת לרשות הכהנים בשנת היובל, כמו
בשאר שדות. יד) ואין הבית נחלט אחר שנים עשר חדש
כדין בתי ערי חומה של ישראל.

52. דברים-נצבים, ל, ה. 53. במדבר-מסעי, לה, ד. 54. שם, פסוק ה. 55. במדבר-מסעי, לה, ג. 56. ויקרא-בהר, כה, לד.
57. ויקרא-בהר, כה, לב.

הפניות לשיחות קודש
הכול ללזים: ביאור גדר בעלות הלויים בערי מקלט ודיוקן לשונות - לקו"ש חכ"ה ע' 91. חלכה ז: בעלות הלויים היא תמידית אפילו כשהנכס
נמצא ברשות אחרת - לקו"ש חכ"ה ע' 92.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ח. **יִשְׂרָאֵל שְׁיָרֵשׁ אֶת אֲבִי אִמּוֹ לֹי - הָרִי זֶה גּוֹאֵל בְּלוֹיִם, אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ לֹי; הוֹאִיל וְהָעָרִים אוֹ הַשְּׂדוֹת שֶׁל לֹיִים, גּוֹאֵל לְעוֹלָם; שְׁדִין זֶה תְּלוֹי בַּמְּקוֹמוֹת אֵלּוּ, לֹא בַּבְּעָלִים.**

ט. **וְלֹי שְׁיָרֵשׁ אֶת אֲבִי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵלִי - אִינוּ גּוֹאֵל בְּלוֹיִם, אֲלָא כִּישְׂרָאֵל; שְׁלֹא נֶאֱמַר⁵⁸ "גּוֹאֵל עוֹלָם תִּהְיֶה לְלוֹיִם", אֲלָא בְּעָרֵי הַלוֹיִם.**

(ט) ונמצא שאין הקרקע שבידו מערי הלוים.

י. **כָּל שֶׁבֶט לֹי, מִזְהָרִין שְׁלֹא יִנְחֻלוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. וְכֵן הֵן מִזְהָרִין, שְׁלֹא יִטְלוּ חֶלֶק בַּבְּזָה בְּשַׁעֲהָ שְׁכּוֹבִשִׁין אֶת הָעָרִים - שְׁנֵאֲמַר⁵⁹: "לֹא יִהְיֶה לַכְּהֻנִּים הַלוֹיִם כָּל שֶׁבֶט לֹי, חֶלֶק וְנִחְלָה עִם יִשְׂרָאֵל", "חֶלֶק" בַּבְּזָה, וְ"נִחְלָה" בְּאֶרֶץ; וְכֵן הוּא אוֹמַר⁵⁹: "בְּאֶרְצָם לֹא תִנְחַל, וְחֶלֶק לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּתוֹכָם", בַּבְּזָה. וְכֵן •**

השגת הראב"ד

ובן . . חלק א"א אם כן לא יטלו בהם תרומות ומעשרות כי הם היו תחת חלק הארץ והרי בבית מדרן לא נטלו חלק בישראל אלא בתרומה ובמצות יוצר הכל יתברך.

לֹי אוּ פֶהוּ שְׁנֵטֵל חֶלֶק בַּבְּזָה, לֹקָה; וְאִם נִטֵּל נִחְלָה בְּאֶרֶץ, מַעֲבִירִין [נוטלים] אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ.

יא. **יִרְאֶה לִי, שְׁאִין הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֲמוּרִים, אֲלָא בְּאֶרֶץ שְׁנוֹכֶרֶת עָלֶיהָ בְּרִית לְאַכְרָהֶם לִיעֲזָקָה וְלִיעֲזָקָה, וְיִרְשׁוּהָ בְּגִיָּהֶם וְנִתְחַלְקָה לָהֶם; אֲבָל שְׁאָר כָּל הָאֶרְצוֹת שְׁכּוֹבֵשׁ מִלֶּךְ מַמְלַכֵּי יִשְׂרָאֵל - הָרִי הַכְּהֻנִּים וְהַלוֹיִם בְּאוֹתָן הָאֶרְצוֹת וּבִכְבֻּזָּתָן, כָּכָל יִשְׂרָאֵל.**

יב. **וְלִמָּה לֹא זָכָה לֹי בְּנִחְלָת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבִכְבֻּזָּתָהּ עִם אֲחָיו? מִפְּנֵי שֶׁהִבְדִּיל לַעֲבֹד אֶת ה'**

וְלִשְׁרָתוֹ, וְלַהּוֹרוֹת דְּרָכָיו הַיִּשְׂרָיִם וּמִשְׁפָּטָיו הַצְּדִיקִים לְרַבִּים - שְׁנֵאֲמַר⁶⁰: "יִוְדוּ מִשְׁפָּטָי לִיעֲזָקָה, וְתוֹרַתִּי לִישְׂרָאֵל". וְלִפְיָקָהּ, הִבְדִּילוּ מִדְּרָכֵי הָעוֹלָם - לֹא עוֹרְכִין מִלְחָמָה בְּשָׂאֵר יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נוֹחֲלִין, וְלֹא זֹכִין לַעֲצָמָן בִּכְחַ גּוֹפֶן; אֲלָא הֵם חִיל ה', שְׁנֵאֲמַר⁶¹: "כִּרְךָ ה' חִילוֹ", וְהוּא בְּרוּךְ הוּא זֹכָה לָהֶם, שְׁנֵאֲמַר⁶²: "אֲנִי חֶלְקָהּ וְנִחְלָתָהּ".

יג. **וְלֹא שֶׁבֶט לֹי בְּכַבְדִּי, אֲלָא כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִכָּל בָּאֵי הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָדְבָה רִחוֹ אוֹתוֹ, וְהִבִּינוּ מִדְּעוֹ לַהֲבַדֵּל לַעֲמֹד לִפְנֵי ה' לִשְׁרָתוֹ וּלְעִבְדוֹ לַדַּעַת אֶת ה', וְהִלֵּךְ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה הַאֱלֹהִים, וּפָרַק מֵעַל צִוְּאָרוֹ עַל הַחֲשׁוֹנוֹת הָרַבִּים אֲשֶׁר בָּקָשׁוּ בְּנֵי הָאָדָם - הָרִי זֶה נִתְקַדַּשׁ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, וְיִהְיֶה ה' חֶלְקוֹ וְנִחְלָתוֹ לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים; וְיִזְכָּה לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה דְּבַר הַמִּסְפִּיק לוֹ, כְּמוֹ שֶׁזָּכָה לַכְּהֻנִּים וְלַלוֹיִם. הָרִי דָּוִד אוֹמַר⁶³: "ה' מִנֵּת חֶלְקִי וְכוּסִי - אֶתָּה תוֹמִיךְ גּוֹרְלִי".**

(טז) יכולים לזכות בכך. (יז) ויזמן לו ה' את צרכיו בעולם הזה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וְלֹא שֶׁבֶט לֹי בְּכַבְדִּי, אֲלָא כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִכָּל בָּאֵי הָעוֹלָם . . בו' אֶתָּה תוֹמִיךְ גּוֹרְלִי".

עבודת שבט לוי היא כשמו "ליוה אישי אלי" שמחבר יהודי עם הקב"ה ("אישי") וכח זה ניתן לו כיון שדבוק בתכלית עם הקב"ה ועבודתו היא "לעמוד לפני ה' לשרתו", כל מציאותו היא עבודת ה' ואין לו עסק

58. דברים-שופטים, יח, א. 59. במדבר-קרח, יח, כ. 60. דברים-וזאת הברכה, לג, י. 61. שם, פסוק יא. 62. במדבר-קרח, יח, כ. 63. תהלים, טז, ה.

~ הפניות לשיחות קודש ~

הלכה ט: דיון בשיטת רבינו בארוכה ודיוק לשונו - לקו"ש חל"ח ע' 103. **בארץ כנען:** "בארץ כנען" לא ינחלו הם לעולם, גם לא לעתיד, אבל בארץ ישראל יקבלו נחלה לעתיד לבוא - יין מלכות סצ"ב. **שאר . . ישראל:** בגדר מלחמת מדין ויישוב השגת הראב"ד - לקו"ש חכ"ג ע' 207. **מפני . . לרבים:** העילוי שנגרם מכך לשבט לוי - לקו"ש חכ"ב ע' 240. **ולפיכך . . העולם:** ענין זה בכוהנים - לקו"ש חכ"ז ע' 120. **לא עורכין מלחמה:** אם השתתפו במלחמת מדין - לקו"ש חכ"ח ע' 344. **אני חלקך ונחלתך:** הסברת שיטת רבינו בהוספת הפסוק - לקו"ש חכ"ח ע' 117, סה"ש תש"נ ח"ב ע' 528. **הלכה יג:** ביאור ההלכה בפנימיות הענינים - לקו"ש ח"ד ע' 131, ח"ה ע' 39, ח"ו ע' 192, ח"ז ע' 561, ח"ט ע' 242. **ואיש:** דיוק הלשון - לקו"ש ח"ח ע' 325, אג"ק חכ"ג ע' רכ, רלב. **מכל באי העולם:** דיוק וביאור הלשון "מכל באי העולם" ומקורו - לקו"ש ח"ח ע' 346, ח"ה ע' ד"ה באי העולם, חכ"ז ע' 246, ח"ה ע' 74, חכ"ח ע' 104, ח"ה ע' 4. **ישר:** דיוק הלשון - סה"ש תש"נ ח"ב ע' 534, ח"ה ע' 51. **קודש קודשים:** ביכולתו של כל יהודי לגאול עצמו מעניי העולם והחומרות - לקו"ש חל"ח ע' 225. ולזכות בתואר השייך לכהן גדול - לקו"ש חל"א ע' 163, חל"ח ע' 225, חל"ט ע' 370, סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 288, ח"ב ע' 409, ח"ג ע' 11, תש"נ ח"ב ע' 618, ואכן, בדרגה זו יעמדו כל בני ישראל לעתיד - סה"ש תשנ"א ח"ב ע' 512, 589. ביאור כפל הלשון - לקו"ש ח"ז ע' 36, ח"ה ע' 23. **לעולם ולעולמי עולמים:** הביאור הפנימי - לקו"ש חל"ז ע' 65. **ה' . . גורלי:** בפסוק זה טמונים ומרומזים שני אופנים בלימוד התורה - לקו"ש ח"ח ע' 346, ד"ה תומיך. רמז נוסף בלשון רבינו - סה"ש תשנ"א ח"ב ע' 592. יש שציינו את מקור ההלכה בגמ' מסכת נדרים, אך מכמה טעמים מוטב לציין לסוף מסכת הוריות. הביאור - יין מלכות סצ"ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אֲרֶבְעָה עָשָׂר פָּרָקִים; הַלְכוֹת מַעֲשֵׂי שְׁנֵי וָנֶטֶע רִבְעִי, אֶחָד עָשָׂר פָּרָקִים; הַלְכוֹת בְּפוּרִים וּשְׁאָר מִתְּנוֹת כְּהֵנָה שְׂבָבִילִין, שְׁנַיִם עָשָׂר פָּרָקִים; הַלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל, שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פָּרָקִים.

בְּשֵׁם ה' אֵל עֹלָם.

שְׁאֵלוֹ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם, יִשְׁלִי אֶהֱבִיד.²

סֵפֶר שְׁמִינִי וְהוּא סֵפֶר

עֲבוֹדָה

הַלְכוֹתָיו תִּשַׁע, וְזֶה הוּא סִדּוּרָן: הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, הַלְכוֹת פְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהַעֲוִבִדִים בּוֹ, הַלְכוֹת בִּיצַת הַמִּקְדָּשׁ, הַלְכוֹת אֶסְוִרֵי מִזְבֵּחַ, הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת, הַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסָפִין, הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, הַלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַפְּפוּרִים, הַלְכוֹת מַעֲוִלָּה.

הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שֵׁשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פָּרָטָן: (א) לְבָנוֹת מִקְדָּשׁ; (ב) שְׁלֹא לְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ גָּזִית; (ג) שְׁלֹא לַעֲלוֹת עָלָיו בְּמַעֲלוֹת; (ד) לִירְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ה) לְשָׁמֹר אֶת הַמִּקְדָּשׁ סָבִיב; (ו) שְׁלֹא לְהִשָּׁבֵית שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ. וַיֵּאָדָר מִצְוֹת אֵלּוֹ בְּפָרָקִים אֵלּוֹ.

פָּרָק א

מצות-עשה לבנות בית לה' ודברים העיקריים שצריכים להיות בו.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בֵּית לַה', מוֹכֵן לְהִיּוֹת

במלאכה לעשות לעצמו נחלה בעולם כיון ש"אני חלקך ונחלתך" ולכן יש בכוחו לחבר יהודי לקב"ה. ובה שבת לוי מחבר הפכים, כי עם היותו נשמה בגוף מוגבל, הוא דבר אחד עם הקב"ה, ובלשון הכתוב שמביא הרמב"ם ה' מנת חלקי וכיסי אתה תומיך גורלי" שאפילו מצד בחי' גורל העליון שלגבי יכולה להיות קס"ד "איני יודע באיזה מהם חפץ" בכ"ז "אתה תומיך גורלי" וחפץ דווקא בישראל.

עד"ז הוא בשבט לוי - בחי' גורל שבנשמה שהיא דבר אחד עם הקב"ה ("יחידה ליחדך") ומצד דרגא זו אמר ריב"ז "איני יודע באיזה דרך מוליכין אותי" אף שלא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, ושמונים שנה למד ולימד תורה, כי בחי' גורל שבנשמה היא למעלה אף מג"ע עד שבערך לדרגא זו ג"ע הוא בשוה לדרך ההפכי.

וכיון שהי' מקום לומר שדרגא זו ("גורלי") נשאת תמיד בבחי' "איני יודע", אומר דוד המלך "אתה תומיך גורלי" שהקב"ה תומך גם בחי' גורל שבנשמה שתהי' בגלוי בגוף גשמי של שבט לוי.

ומעין זה הוא בכל יהודי שנשמתו "חלק אלוהה ממעל ממש" (ובפרט בחי' גורל שבנשמה) שמצד זה יש בכל יהודי התאחדות של בחי' משפיע שבו (נשמתו) ובחי' מקבל שבו (גופו הגשמי), ובכל יהודי יש הכח לגלות כיצד בתוך גופו הגשמי מאיר "חלק אלוהה ממעל ממש" למעלה מכל מדידות והגבלות, ש"הרי זה נתקדש קודש הקדשים" שנותן הכח לחיבור ההפכים אצל כל יהודי.

(יין מלכות, ספר זרעים, סימן לא מתוך רמב"ם "פרס המלך")

בְּרִיד רַחֲמָנָא דְסִינָן.

נִגְמַר סֵפֶר שְׁבִיעִי, בְּעֶזְרַת שְׂדֵי. וּמִנֵּן פָּרָקִים שְׁלֹשָׁה, חֲמִשָּׁה וּשְׁמוֹנִים: הַלְכוֹת פְּלִאִים, עֲשֶׂרָה פָּרָקִים; הַלְכוֹת מִתְּנוֹת עֲנִיִּים, עֲשֶׂרָה פָּרָקִים; הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת, חֲמִשָּׁה עָשָׂר פָּרָקִים; הַלְכוֹת מַעֲשָׂרוֹת,

1. בראשית-וירא, כא, לג.
2. תהלים, קכב, ו.

הפניות לשיחות קודש

שאלו . . אוהביך: ביאור הפסוק - לקו"ש ח"י"ח ע' 415, סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 445. שמיני: מעלת המספר שמונה ושייכותו למקדש - סה"ש תנש"א ח"א ע' 106 והע' 62. בית הבחירה: מדוע "בית הבחירה"? הלא המצוה נלמדת מהפסוק "ועשו לי מקדש" - לקו"ש ח"י"ז ע' 91 הע' 93, ח"י"ט ע' 143, חכ"ד ע' 83, חכ"ח ע' 178 והע' 50, חכ"ט ע' 159, הגש"פ ע' צה, יין מלכות סצ"ד, צ"ה. הלכות בית הבחירה: בלימוד הלכות אלו "בונים" וממשיכים את בנין המקדש בעולם - סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 444 הע' 94, תש"נ ח"ב ע' 410. "פרקי שמונה (ראה "ברייטא מעשה תורה" אות ח - והבוחר יבחר), והלכותיו קלו (וע"ד ל' הרמב"ם הל' חנוכה פ"ג סוף ח"י"ב) סימן להם שנותיו של לוי, שנבחר לשרת בביהב"ח, וראה מכילתא בתחלתה: עד שלא נבחר אהרן כו'. - ואם שגיתי ה' יכפר. - ציטוט מלקו"ש חכ"א ע' 832 הע' * לבנות מקדש: המקדש העתידי יבנה בידי אדם, משום שבניינו הוא מצוה - לקו"ש חל"ט ע' 11. לעשות: לא "לבנות". הקשר עם סיום הל' ביהב"ח - לקו"ש ח"י"ח ע' 464, חכ"א ע' 242. בית לה': גדר המצוה הוא לא קידוש המקום אלא הכנת מקום לעבודת ה' - לקו"ש חל"ז ע' 127. מוכן . . הקרבנות: לשיטת רבינו עיקר החפץ במקדש הוא עבודת הקרבנות, משא"כ לשיטת הרמב"ם; ביאור מחלוקתם; עפ"י ביאור בגדר ואופן השראת השכינה במקדש, גדר כלי המקדש, סוגי הקשר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מְקַרְבִּין בוּ הַקִּרְבָּנוֹת, וְחוֹגְגִין אֵלָיו שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים
בַּשָּׁנָה - שְׁנֵאַמְרִי: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ". וּכְכָר
נִתְפָּרֵשׁ בַּתּוֹרָה מִשְׁכָּן שְׁעֵשֶׂה מִשֶּׁה רַבְּנִי, וְהִזָּה לְפִי
שְׁעָה - שְׁנֵאַמְרִי: "כִּי לֹא בָאתֶם עַד עֵתָה אֶל
הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה".

(א) בשלושת הרגלים - חג המצות, חג השבועות וחג
הסוכות, שעל כל ישראל לבוא למקדש לראות את פני ה'.
(ב) שהיה רק זמני. (ג) פירוש הפסוק: המשכן קיים כל זמן
שבני ישראל לא הגיעו "אל המנוחה ואל הנחלה", שזה
משכן שילה והמקדש בירושלים.

ב. פִּינֹן שְׁנִכְסוּ לְאָרֶץ, הַעֲמִידוּ הַמִּשְׁכָּן בְּגִלְגָל
אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה שִׁכְּבֹשׁוּ וְשִׁחְלָקוּהָ. וּמִשָּׁם בָּאוּ
לְשִׁילָה, וּבְנוּ שָׁם בֵּית שָׁל אֲבָנִים; וּפָרְשׁוּ יְרִיעוֹת
הַמִּשְׁכָּן עָלָיו, וְלֹא הִיתָה שָׁם תִּקְרָה. וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת
וּשְׁשִׁים וְתֵשַׁע שָׁנָה עָמַד מִקְדָּשׁ שִׁילָה. וּכְשִׁמַּת עָלָיו
חֶרֶב, וּבָאוּ לָנֹכַח שָׁם מִקְדָּשׁ; וּכְשִׁמַּת שְׁמוּאֵל
חֶרֶב, וּבָאוּ לְגִבְעוֹן וּבְנוּ שָׁם מִקְדָּשׁ. וּמִגִּבְעוֹן בָּאוּ
לְבֵית הָעוֹלָמִים. וַיְמִי נֹכַח וּגִבְעוֹן - שָׁבַע וַחֲמִשִּׁים
שָׁנָה.

(ד) שעשה משה במדבר. (ה) כאשר נכנסו לארץ, שבע
שנים כבשו אותה, ושבע שנים חילקו אותה בין השבטים.
(ו) שהיה כהן גדול במשכן שילה. (ז) זה בית המקדש
שבירושלים שקדושתו קיימת לעולם.

ג. פִּינֹן שְׁנִכְבָּה הַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם - נֶאֱסְרוּ כָל
הַמְּקוֹמוֹת כֻּלָּן לְבָנוֹת בֶּהֶן בֵּית לֵה, וְלִהְקָרִיב בֶּהֶן
קִרְבָּן; וְאֵין שָׁם בֵּית לְדוֹרֵי הַדּוֹרוֹת אֶלָּא

בִּירוּשָׁלַיִם בְּלִבָּד, וּבִהְרֵה הַמּוֹרִיָּה שְׁפָה - שְׁנֵאַמְרִי:
וַיֵּאמֶר דָּוִד: זֶה הוּא בֵּית ה' הָאֱלֹהִים, וְזֶה מִזְבֵּחַ
לְעוֹלָה לְיִשְׂרָאֵל, וַאֲמַר: "זֹאת מְנוּחָתִי עַד־
עַד".

(ח) אסור להקריב קורבנות מחוץ לבית המקדש בירושלים,
גם אם לא בנו שם בית לה'. (ט) ההר שבית המקדש בנוי
עליו. (י) כלומר, זה הוא ולא אחר. (יא) מקום זה יהיה
מנוחת ה' לעולמים, ולא מקום אחר.

ד. בְּנִין שְׁפָה שְׁלֹמֹה, כְּכָר מִפָּרֶשׁ [תְּבִינָה] בְּמַלְכִּים;
וְכֵן בְּנִין הָעֵתִיד לְבָנוֹת - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּתוּב
בִּיחְזָקְאֵל, אֵינוּ מִפָּרֶשׁ וּמִבָּאָר. וְאֲנָשִׁי בֵּית שְׁנִי -
כְּשִׁבְנוּ בִּימֵי עֲזָרָא - בְּנוּהוּ כְּבִנְיָן שְׁלֹמֹה, וּמַעֲיִן
דְּבָרִים הַמִּפָּרְשִׁים בִּיחְזָקְאֵל.

(יב) על-ידי מלך המשיח. (יג) בנבואת יחזקאל, שם מתאר
את בנין הבית.

ה. וְאֵלֵינוּ הֵם הַדְּבָרִים שֶׁהֵן עֶקֶר כְּבִנְיָן הַפִּתִּי:
עוֹשִׂין בוּ קִדְּשׁוּ, וְקִדְּשׁ הַקִּדְּשִׁים, וְהִזָּה לְפָנָיו
הַקִּדְּשִׁי מְקוֹם אֶחָד וְהוּא הַנִּקְרָא 'אוֹלָם'; וּשְׁלֹשָׁתָן
נִקְרָאִין 'הֵיכָל'. וְעוֹשִׂין מִחֻצָּה אַחֶרֶת סָבִיב לְהֵיכָל,
רְחוּקָה מִמֶּנּוּ פְּעִין קִלְעֵי הַחֹצֵר שֶׁהִיוּ בְּמִדְבָּר; וְכָל
הַמִּקְדָּשׁ בְּמִחֻצָּה זוֹ שֶׁהוּא כְּעֵין חֹצֵר אֲהֵל מוֹעֵד, הוּא
הַנִּקְרָא 'עֲזָרָה'. וְהַכָּל נִקְרָא 'מִקְדָּשׁ'.

(יד) כלומר, דברים שמעכבים בו, ובלעדיהם הוא אינו בית
ה'. (טו) אולם גדול במרכזו (ההיכל). (טז) שנמצא בצד
מערב של הקודש. (יז) שנמצא בצד מזרח של הקודש.

1. שמות-תרומה, כה, ח. 2. דברים-ראה, יב, ט. 3. דברי הימים א, כב, א. 4. תהלים, קלב, יד.

הפניות לשיחות קודש

שבין בני לקב"ה - לקו"ש ח"א ע' 120, 186, ח"ג ע' 62, ח"ד ע' 132, ח"ו ע' 192, ח"ז ע' 325. 325.
במשכן התחדשה מציאות בית מיוחד לעבודת הקרבנות - לקו"ש ח"ב ע' 32. תוכנה הפנימי של עבודת הקרבנות - לקו"ש ח"ב ע' 238. 238.
פעמים בשנה: עבודה תמידית בתוך השנים הנובעים מהגבלות העולם - לקו"ש ח"ב ע' 175, ח"ד ע' 22. ועשו לי מקדש: בבניית בית גשמי בעולם
נשלמת כוונת הבריאה, עשיית "דירה בתחתונים" - סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 444. למרות שפסוק זה נאמר כציווי על בניית המשכן, הוא ציווי לדורות
- לקו"ש ח"א ע' 116, ח"ט ע' 298. מדוע דווקא מפסוק זה נלמדת המצוה? - לקו"ש ח"ט ע' 298. והיה לפי שעה: זוהי הגדרת ההבדל בין
המשכן, קדושה ארעית, למקדש, קדושה קבועה ונצחית - לקו"ש ח"ו ע' 141, סה"ש תנש"א ח"ב ע' 895, ח"ז ע' 471, ח"ט ע' 49. שנבנה: מדוע לא "משנבחר"? -
למרות זאת, גם בבניית המשכן קיימו את הציווי "ועשו" - לקו"ש ח"ב ע' 149, ח"ז ע' 39. הלכה בה: בהתאם לשיטתו בעיקר המקדש, מביא רבינו
את סדר השתלשלות בניית המשכן - לקו"ש ח"ב ע' 134. הסבר נוסף: משום שאיסור עשיית תבנית המקדש הוא גם כתבנית המקדש בשילה ונוב
- לקו"ש ח"ט ע' 299. בית: "בית" ביחס למשכן ו"אוהל" ביחס למקדש - לקו"ש ח"ט ע' 471, ח"ז ע' 49. שנבנה: מדוע לא "משנבחר"? -
לקו"ש ח"ב ע' 84. נאסרו: דיון במהות האיסור - לקו"ש ח"ט ע' 466, ח"ז ע' 12, ח"ט ע' 47. אם בניית בתי כנסת נכללת במצוה
"ועשו לי מקדש" - לקו"ש ח"ו ע' 127, ח"ז ע' 46. בירושלים בלבד: ב' דינים בקדושת ירושלים - לקו"ש ח"ו ע' 200. זאת מנוחת: נצחיות
המקדש ודיוק הלשון "מנוחת" - לקו"ש ח"ט ע' 466. עדי עד: מצד בחירת הקב"ה. טעם הוספת פסוק זה - לקו"ש ח"ט ע' 467, ח"ז ע' 12, ח"ט
ע' 142, ח"ז ע' 25, ח"ז ע' 145, ח"ז ע' 47. ומעין: ביחזקאל: שייכות המקדש השני למקדש העתידי - סה"ש תש"נ ח"ב ע' 625, ח"ז ע' 92, ח"ז ע' 151. ח"ז ע' 20.
ה: דיוק סדר ההלכות הבאות - לקו"ש ח"א ע' 121, ח"ז ע' 40. שכן: הבית: קדושת המקדש מורכבת מפרטים רבים - לקו"ש ח"ב ע' 20. וקדושת
האחד תלוי בקדושת ממנו - לקו"ש ח"א ע' 151. אולם: מניין שהוא עיקר בבנין? - לקו"ש ח"ט ע' 306, ח"ז ע' 58. ומדוע לא מצינו "אולם"
במשכן? - לקו"ש ח"ו ע' 141, ח"ז ע' 48. הוא הנקרא עזרה: ברין החלת קדושת חצר אוהל מועד - לקו"ש ח"א ע' 219.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ל) אבנים גדולות שחצבו אותם מההר. (לא) לבנים מטיט שעשויות בידי אדם. (לב) חותכים ומפצלים. (לג) אבנים כבדות. (לד) אבנים שמסותות בברזל. (לה) ויש כאן סתירה בין הפסוקים, בפסוק הראשון כתוב שהיו אבנים מסותות, ובפסוק השני כתוב שלא נשמע קול כלי ברזל – אלא מובן, שרק בתוך הבית אסור, אבל מחוץ להר הבית מותר.

~ נקודות משיחות קודש ~

“ואין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית, אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ, ואחר כך מכניסין אותן לבנין”.

וי"ל הרמז בדבר, שפעולת סיתות האבנים בעבודת האדם, היא ענין ביטול לב האבן על ידי מרירות (היפך השמחה) שצריך להיות “מבחוץ” דווקא, כיון שאינו אלא הכנה לעבודה, ואילו העבודה עצמה (הבנין בהר הבית) היא מתוך שמחה.

(יין מלכות, ספר עבודה, סימן ז
מתוך רמב"ם “פרס המלך”)

ו. וְעוֹשִׁין בַּמִּקְדָּשׁ שְׂבָעָה בָּלִים: מִזְבֵּחַ לְעוֹלָה וְלִשְׁאָר הַקִּרְבָּנוֹת; וְכִכְשִׁי שְׁעוּלִין בּוֹ לְמִזְבֵּחַ, וּמִקְוָמוֹ לִפְנֵי הָאוֹלָם, מְשוּף לְדָרוֹם^ט; וְכִיּוֹרִי וְכִנּוֹי^{כא}, לְקֹדֶשׁ מִמֶּנּוּ הַפְּהִינִים יְדִיהֶם וְרַגְלֵיהֶם לְעִבּוּדָה^{כב}, וּמִקְוָמוֹ בֵּין הָאוֹלָם וְלְמִזְבֵּחַ, מְשוּף לְדָרוֹם שֶׁהוּא שְׂמָאל הַנִּכְנָס לַמִּקְדָּשׁ^{כג}.

יח) עליה משופעת שדרכה עולים למזבח. (יט) בתוך העזרה ומחוץ לאולם, כשהוא נמצא בצד דרום העזרה. (כ) דוד מים גדול, שיוצאים ממנו ברוזים. (כא) בסיס הכיור. (כב) לפני העבודה במקדש הכהנים היו צריכים לרחוץ את ידיהם ורגליהם. (כג) כי נכנסים למקדש מכיוון מזרח.

וּמִזְבֵּחַ לְקִטְרֶת, וּמִנּוֹרָה, וְשִׁלְחָן; וְשִׁלְשֶׁתָם בְּתוֹךְ הַקִּדְשִׁי, לִפְנֵי קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים.

(כד) כלומר בהיכל.

ז. הַמִּנּוֹרָה בְּדָרוֹם מִשְׂמָאל הַנִּכְנָס, וְשִׁלְחָן מִיָּמִין שְׁעָלָיו לַחֵם הַפָּנִים; וְשְׁנֵיהֶם בְּצַד קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים מִבְּחוּץ^{כד}. וּמִזְבֵּחַ הַקִּטְרֶת מְשוּף מִבֵּין שְׁנֵיהֶם לַחוּץ^{כה}. וְעוֹשִׁין בְּתוֹךְ הָעֶזְרָה גְּבוּלִין^{כו} - 'עַד פֶּאֶן לִישְׂרָאֵל', 'עַד פֶּאֶן לַפְּהִינִים'^{כז}; וּבּוֹגִים בָּהּ בְּתֵים לִשְׂאָר צְרָכֵי הַמִּקְדָּשׁ, כָּל בֵּית מֶהֱם נִקְרָא 'לִשְׂכָה'^{כח}.

כה) קרובים לקודש הקודשים, ונמצאים מחוץ לקודש הקודשים. (כו) מזבח הקטורת נמצא בין המנורה והשולחן, אך לא בקו ישר, אלא משוך מהם לכיוון מזרח. (כז) סימנים לגבול. (כח) כלומר, עד כאן “עזרת ישראל”, ומכאן ואילך “עזרת הכהנים” שישאל אינם יכולים להיכנס לשם, כפי שיסביר הרמב"ם בהמשך. (כט) כפי שיסביר הרמב"ם בהמשך.

ח. כְּשֶׁבּוֹגִין הַהֵיכָל וְהָעֶזְרָה, בּוֹגִין בְּאֲבָנִים גְּדוֹלוֹת; וְאִם לֹא מִצְאוּ אֲבָנִים, בּוֹגִין בְּלִבָּנִים^{לא}. וְאִין מִפְצְלִין^{לב} אֶת אֲבֵי הַבִּנְיָן בְּהַר הַבֵּית, אֶלָּא מִפְצְלִין אוֹתָן וּמִסְתִּתִּין אוֹתָן מִבְּחוּץ, וְאַחַר כֵּן מְכִנִּסִין אוֹתָן לַבִּנְיָן, שְׁנֵאֲמַר^{לד}: “אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת^{לה} לִפְסֵד הַבֵּית, אֲבָנֵי גִזִּית^{לו}”, וְאוֹמְרִי: “וּמִקְבּוֹת [פְּטִישִׁים] וְהַגִּזִּין כָּל כְּלֵי בְרִזָּל, לֹא נִשְׁמַע בְּבֵית בְּהִבְתּוֹ”^{לז}.

5. מלכים א, ה, לא. 6. שם, ו, ז.

השגת הראב"ד

ואין . כלל א"א והלא לשכת כהן גדול של עץ היתה ובשמחת בית השואבה מקיפין כל העזרה גזוטרטא אלא לא אסרה תורה כל עץ אלא אצל מזבח ה' והיא עזרת כהנים משער ניקנור ולפנים אבל בעזרת נשים ובהר הבית מותר.

ט. ואין • בוגין בו עץ

בולט כלל, אלא או באבנים או בלבנים וסיד; ואין עושין אכסדריות^ז של עץ בכל

העזרה, אלא של אבנים או לבנים.

לז) בבית המקדש לא היה עץ בולט, ואם השתמשו בעץ – כיסו אותו באבנים, לבנים או סיד. לז) מרפסות שבולטות.

י. ומרצפין כל העזרה באבנים יקרות. ואם נעקרה אבן לח - אף על פי שהיא עומדת במקומה - הואיל ונתקלקלה, פסולה;

השגת הראב"ד

עד שתקבע בארץ א"א עור אמרו שאם נעקרה האבן ועמד הכהן ועבד במקומה (בגומא) אין דרך שירות בכך.

ואסור לכהן העובד לעמד עליה בשעת העבודה, עד • שתקבע בארץ.

לח) אחת מהמרצפות נעקרה ממקומה והיא מתנענעת לכאן ולכאן.

יא. ומצוה מן המבחר לחזק הבנין ולהגביהו

שבעה כלים: מדוע לא הוזכר הארון? – לקו"ש חכ"א ע' 158. באבנים: רמז לספירת המלכות, שתתגלה בשלמות לעתיד – סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 234. מפצלין . . מבחוץ: ביאור פנימי בזה – סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 248 הע' 44. הלכה ט: יישוב השגת הראב"ד – לקו"ש חכ"א ע' 219. כיצד

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כפי פת הצבור, שנאמר: "ולרומם את בית אלהינו". ומפארים אותו ומיפין כפי כחן. ואם יכולין לטיח אותו בלזבז ויהגדיל במעשיו - הרי זו מצוה.

יב. אין בונים את המקדש בלילה, שנאמר: "וביום הקים את המשכן" - ביום מקימין, לא בלילה; ועוסקין בבנין מעלות השחר עד צאת הפוכבים. והכל חזבין לבנות ולסעד בעצמם ובממונם, אנשים ונשים, במקדש המדבר; ואין מבטלין תינוקות של בית רבן לבנין. ואין בנין מקדש דוחה יום טוב.

(לט) כמו בבנין משכן משה, כמו שכתוב "ויבאו האנשים על הנשים", ו"וכל אשה חכמת לב בידיה טור". (מ) מלימוד התורה.

יג. המזבח, אין עושין אותו אלא בבנין אבנים. וזה שנאמר בתורה: "מזבח אדמה תעשה לי" - שיהיה מחבר באדמה^{מא}; שלא יבנהו לא על גבי כפין^{מב}, ולא על גבי מחלות^{מג}; וזה שנאמר^{מד}: "ואם מזבח אבנים" - מפי השמועה למדו שאינו רשות אלא חובה^{מד}.

(מא) אין הכוונה שהמזבח יהיה בנוי מאדמה, אלא שיהיה מחובר לאדמה. (מב) קשתות אבן שעליהם יבנו את המזבח. (מג) מערות. (מד) אף-על-פי שהפסוק משתמש בלשון "ואם", שמשמע רשות, למדו שזה חובה.

יד. כל אבן שנפגמה כדי שתתגרר בה הצפרן^{מה}, כסבין של שחיטה^{מי} - הרי זו פסולה לבקש ולמזבח, שנאמר^{מא}: "אבנים שלמות תבנה את מזבח ה'". ומהיכן היו מביאין אבני מזבח^{מב}? מבתולת הקרקע [קרקע שלא נחרשה] - חופרין עד שמגיעין למקום הנפר שאינו מקום עבודה ובנין^{מג}, ומוציאין ממנו האבנים, או מן

הים הגדול, ובונים בהן. וכן אבני ההיכל והעזרות שלמות היו. (מה) שהחודר הציפורן יכול להיכנס במקום שהאבן נפגמה (מו) אם מעבירים ציפורן על סכין של שחיטה ומרגישים את הפגימה בסכין, היא פסולה. (מז) אבנים שלמות שאין בהם פגימה. (מח) מקום שאף פעם לא עבדו שם.

טו. ואבני היכל ועזרות שנפגמו או שנפגמו^{מט} - פסולות; ואין להן פדיון, אלא נגזזין.

(מט) שנחתכה חתיכה שלמה מהאבן, והאבן לא פגומה. (נ) אי אפשר לפדות אותם, ולהשתמש בהם לחול, מפני שהשתמשו בהם לקודש.

כל אבן שנגע בה הפרזל - אף על פי שלא נפגמה - פסולה לבנין המזבח ובנין הכבש^{נא}, שנאמר^{נב}: "כי חרבך הנפת עליה, ותחללה". והבונה אבן שנגע בה פרזל במזבח או בפכש - לוקה, שנאמר^{נב}: "לא תבנה אתהן גזית"; והבונה אבן פגום, עובר בעשה^{נב}.

(נא) אבל להיכל ולעזרה אם זה היה מחוץ להר הבית - כשרות. (נב) עובר על מצוות עשה שנאמר "אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלקיך".

טז. אבן שנפגמה או שנגע בה הפרזל אחר שנבנית במזבח - אותה האבן פסולה, והשאר פשרות^{נג}.

(נג) כלומר, למרות שעכשיו היא מחוברת למזבח, ושאר האבנים מחוברות אליה - רק היא נפסלת.

השנת הראב"ד ומלבינין • [מסיידים] את המזבח פעמים בשנה, בכפס ובקגני; ובשמיאלנין אותו, מלבינין אותו במפה^{נה}, אבל לא בכפס של פרזל^{ני}, שמא יגע באבן ויפסל.

7. עזרא, ט, ט. 8. במדבר-בהעלותך, ט, טו. 9. שמות-יתרו, כ, כ. 10. שם, פסוק כא. 11. דברים-כ"ב, כז, ו. 12. שמות-יתרו, כ, כא. 13. שם.

בנו סוכה בעזרה בחג הסוכות? - לקו"ש חכ"ט ע' 497. אין... בלילה: אם גם הכלים בכלל זה - לקו"ש חכ"א ע' 254 והע' 43. והכול: אף שלכאורה, בפעולה נשגבה כזו היו צריכים לעסוק רק אנשים מיוחדים! - סה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 383. ובממונם: אין זו חובת גברא אלא חובת חפצא: בכדי שתשרה השכינה במקדש, "ושכנתו בחוכם", נדרשת עבודה, "ועשו לי מקדש" - לקו"ש ח"ל ע' 118. אם גם בבית השלישי כך - לקו"ש ח"ל ע' 200. ונשים: חידוש גדול! - לקו"ש ח"א ע' 109 והע' 7. במקדש המדבר: בפנימיות הענינים - לקו"ש חט"ז ע' 473, חכ"א ע' 154. ואין... טוב: מדוע? - לקו"ש חכ"א ע' 241. הלכה יד: ביאור ההלכה באריכות רבה - לקו"ש חכ"ט ע' 153, יין מלכות סצ"ו. שלמות היו: מדוע לא הזכיר רבינו את סיתות האבנים בשמיר? - לקו"ש חכ"ז ע' 170 והע' 15.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש א' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קסג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אֹתָן לְגִבּוֹהַּ. וְכָלִי גִבּוֹהִי^י - עַד שְׁלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן גִּבּוֹהַּ, רִשְׁאִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן הֲדִיּוֹט; וּמִשִּׁישְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן גִּבּוֹהַּ, אֲסוּרִין לְהֲדִיּוֹט. אֲבָנִים וְקוֹרוֹת שֶׁחֲצִבָן לְשֵׁם בֵּית הַפִּנְסֶת, אֵין בּוֹנִין אוֹתָן בְּהַר הַבֵּית^י.

סה) אם לא נעשו לשם שמים, למרות שעדיין לא השתמשו בהם. סו) שהתכוונו לעשות אותו לשם שמים. סז) למרות שהם מיועדים לצורך מצווה, זה נקרא שחצבו אותם לשם הדייט.

נד) לפני חג הפסח ולפני חג הסוכות. נה) מסיידים את האבנים באמצעות מפות שטבולות בסיד. נו) כמו 'שפכטל' - כלי שרגילים לסייד בו.

יז. אֵין עוֹשִׂין מִדְּרָגוֹת לְמִזְבֵּחַ, שְׁנֵאֲמַר¹⁴: "וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלוֹת^[מדרגות] עַל מִזְבְּחִי"; אֲלֹא בּוֹנִין כְּמוֹ תֵּל בְּדְרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, מִתְמַעֵט וְיֹרֵד מִרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ עַד הָאָרֶץ; וְהוּא הַנִּקְרָא 'כִּבְשֹׁ'. וְהַעוֹלָה בְּמַעֲלוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ, לֹוּקָה.

יח. וְכֵן הַנוֹתֵץ אֲבָן אַחַת מִן הַמִּזְבֵּחַ אוֹ מִכָּל הַהִיכָל אוֹ מִבֵּין הָאוּלָם וְלְמִזְבֵּחַ, דֶּרֶךְ הַשְּׁחֵתָה^י - לֹוּקָה, שְׁנֵאֲמַר¹⁵: "וְנִתְּצָתֶם אֶת מִזְבְּחֶתֶם .. לֹא תַעֲשִׂין כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם".

יז) שמתכוון להרוס, אבל אם כוונתו לתקן - מותר.

יח. הַמְנוֹרָה וְכָלֶיהָ, וְהַשְּׁלֶחֶן^י, וְכָלִי, וּמִזְבֵּחַ הַקְּטָרֶת^י וְכָל כָּלִי הַשֶּׁרֶת - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן אֲלֹא מִן הַמִּתְכַּת בְּלָבָד; וְאִם עָשׂוּ אוֹתָן שֶׁל עֵץ אוֹ עָצִים אוֹ אֲבָן אוֹ שֶׁל זָכוּכִית, פְּסוּלִין.

יח) הכוונה לציפוי השולחן. נט) הכוונה לציפוי המזבח.

יט. הָיוּ הַקְּהָל עֲנִיִּים, עוֹשִׂין אוֹתָן אֶפְלוֹ שֶׁל בְּדִיל^י; וְאִם הָעֲשִׂירִי, עוֹשִׂין אוֹתָן שֶׁל זָהָב. אֶפְלוֹ הַמְזֻקָּתִים^א וְהַשְּׁפוּדִין^ב וְהַמְגֻרְפוֹת^ג שֶׁל מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה, וְהַמְדוּתִים^ד - אִם יֵשׁ כָּח^[ויכולת] בַּצָּבוּר, עוֹשִׂין אוֹתָן שֶׁל זָהָב. אֶפְלוֹ שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה - מִחִפִּין אוֹתָן זָהָב, אִם מִצָּאָה יָדָם.

ס) מתכת פשוטה. סא) שזורקים בהם את דם הקורבנות. סב) שהופכים בהם את הקורבנות על המזבח. סג) כלי להסיר את הדשן מהמזבח. סד) כלי מדידה שהיו במקדש.

כ. אֵין עוֹשִׂין כָּל הַפְּלִים מִתְחַלְתָּן, אֲלֹא לְשֵׁם הַקֹּדֶשׁ; וְאִם נַעֲשׂוּ מִתְחַלְתָּן לְהֲדִיּוֹט^ה, אֵין עוֹשִׂין

~ שבת קודש א' מנחם-אב ~

פֶּרֶק ב

מזבח העולה - מקומו ומידותיו.

א. הַמִּזְבֵּחַ, מְקוֹמוֹ מְכוּן^[מדויק] בְּיֹותֵר; וְאֵין מַשְׁנִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ לְעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר¹⁶: "וְזֶה מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל"^א. וּבַמִּזְבֵּחַ נֶעֱקֵד יִצְחָק אֲבִינוֹ, שְׁנֵאֲמַר¹⁷: "וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמּוֹרִיָּה", וְנֵאֲמַר¹⁸: "וַיִּכֶן שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת בְּהַר הַמּוֹרִיָּה".

א) כלומר, זה ולא אחר.

ב. וּמִסֵּרֶת בֵּיד הַפֶּל, שֶׁהִמָּקוֹם שֶׁבָּנָה בּוֹ דָּוִד וְשְׁלֹמֹה הַמִּזְבֵּחַ בְּגֵן אֲרוֹנָה - הוּא הַמָּקוֹם שֶׁבָּנָה בּוֹ אֲבִרָהֶם הַמִּזְבֵּחַ וְעָקֵד עָלָיו יִצְחָק, וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁבָּנָה בּוֹ נֹחַ כְּשִׁעָצָא מִן הַתֵּבָה, וְהוּא הַמִּזְבֵּחַ שֶׁעָלָיו הִקְרִיב קִין וְהָבֵל, וְבוֹ הִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁנִּבְרָא קֶרְבֵּן, וּמִשֵּׁם נִבְרָא; אֲמָרוּ חֲכָמִים¹⁹: 'אָדָם מִמָּקוֹם כְּפָרְתוֹ נִבְרָא'².

ב) האדם נברא מהעפר ממקום המזבח, ותפקידו של המזבח לכפר על האדם.

14. שמות-יתרו, כ, כב. 15. דברים-ראה, יב, ג-ד. 16. דברים הימים א, כב, א. 17. בראשית-וירא, כב, ב. 18. מלכים-א ו, יד. דברי הימים-ב ג, א. 19. ירושלמי נזיר פ"ז ח"ב ובראשית-רבה פ"ד, ה.

הפניות לשיחות קודש

לוקה: מדוע לא הובא איסור פסיעה גסה על המזבח? - לקו"ש חכ"א ע' 121. לשם הקודש: "לשמה" במזבח ובכל הכלים - לקו"ש חכ"ד ע' 255 הע' 38. פרק ב: בפרקים אלו קאי בכלי השרת ולא מנה ביניהם את ארון הקודש משום שאילו לשיטתי במטרת המקדש - יין מלכות ס"ח. הלכה א: בחירה מיוחדת במזבח - לקו"ש חכ"ט ע' 160. ביאור לשון רבינו בהלכות הבאות בהרחבה - לקו"ש ח"ל ע' 68. מקומו מכוון ביותר: ושאר הענינים במקדש אינם מכוונים! - יין מלכות ס"ז. דיוק הלשון "ביותר" - לקו"ש חכ"ד ע' 652. הלכה ב: החילוק בין מ"ש קודם למ"ש כאן וביאור דיוק הלשונות - לקו"ש ח"ט ע' 140 ובהע'. אדם .. נברא: נותן כח לאדם לכפר על עוונותיו גם בגלות - סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 546 הע' 49. והרי מקום המזבח רחוק מגן עדן, מקום יצירת האדם?! - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 357 הע' 25 ושוח"ג. מדוע רק ביחס לאדם הובא שממקום כפרתו נברא? - לקו"ש ח"ט ע' 143.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים אָמָה וְאַרְבָּעָה טַפְחִים. וּמְקוֹם הַקְּרִנּוֹת, אָמָה מִזֶּה וְאַמָּה מִזֶּה סָבִיב^י; וְכֵן מְקוֹם רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים, אָמָה סָבִיב^י; וְנִמְצָא מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה, רֹחֵב • אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים אָמָה וְאַרְבָּעָה טַפְחִים, עַל אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים אָמָה וְאַרְבָּעָה טַפְחִים^{טו}.

(י) מתחילים מתחתית המזבח: חמישה טפחים לגובה, וחמישה טפחים לתוך הריבוע – וזה היסוד, שאמת גובהו היא חמישה טפחים. (יא) אורך ורוחב המזבח מעל היסוד הוא 30 אמה ו-2 טפחים (כי תחתית המזבח 32 על 32 אמה, כפי שאמר בהלכה ה', והיסוד הפחית חמישה טפחים מכל צד). (יב) נקרא כך מפני שהוא סובב ומקיף את כל המזבח מארבע רוחותיו, בניגוד ליסוד שלא היה מקיף מארבע רוחות. (יג) קרנות המזבח שהיו מעל המזבח בארבע פינותיו, כל קרן הייתה ברוחב אמה על אמה. (יד) מקום שהכהנים היו צריכים ללכת מסביב על המזבח, רוחבו היה אמה. (טו) המזבח בתחתיתו התחיל ב-32 אמה, הפחתנו ברוחבו חמישה טפחים של היסוד, אחר כך עוד חמישה טפחים של הסובב, אמה של הקרנות ועוד אמה של מקום רגלי הכהנים – סך הכל נשאר למקום המערכה: 24 אמות ו-4 טפחים.

ח. גִּבְהַ פֶּל קֶרֶן וְקֶרֶן, חֲמִשָּׁה טַפְחִים; וְרִבּוּעַ פֶּל קֶרֶן, אָמָה עַל אָמָה. וְאַרְבַּע הַקְּרִנּוֹת חֲלוּלִין הֵיוּ מִתּוֹכָן^{טז}. וְגִבְהַ מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה^{יז}, שְׁמוֹנֶה עָשָׂר טַפַּח. וְנִמְצָא חֲצֵי גִבְהַ הַמְּזֻבָּח, כְּשִׁשָּׁה טַפְחִים מִסּוֹף הַסּוֹבֵב וּלְמִטָּה^{יח}.

(טז) ללא מילוי. (יז) החלק שמהסובב עד למעלה. (יח) אמצע המזבח הוא 6 טפחים מתחת לסובב.

ט. וְחוּט שֶׁל סִקְרָא^{יט} הִיָּה חֲגִיר בְּאֲמָצֵעַ הַמְּזֻבָּח, לְהַבְדִּיל בֵּין דָּמִים הָעֲלִיזִים לְדָמִים הַתַּחְתּוֹנִים^כ:

ג. מִדּוֹת הַמְּזֻבָּח מְכֻנּוֹת הַרְבֵּה, וְצוּרְתוֹ יְדוּעָה אִישׁ מְאִישׁ. וּמְזֻבָּח שְׁבָנוּ בְּגֵי הַגּוֹלָה^{כא}, כְּעֵין מְזֻבָּח שְׁעִתִּיד לְהַבְנוֹת עֲשׂוּהוּ; וְאֵין לְהוֹסִיף עַל מִדָּתוֹ, וְלֹא לְגַרֵעַ מִמֶּנָּה.

(ג) עולי בבל שבנו את בית המקדש השני.

ד. וְשִׁלְשָׁה נְבִיאִים עָלוּ עִמָּהֶן מִן הַגּוֹלָה - אֶחָד הָעִיד לָהֶם עַל מְקוֹם הַמְּזֻבָּח, וְאֶחָד הָעִיד לָהֶם עַל מִדּוֹתָיו, וְאֶחָד הָעִיד לָהֶם שְׁמִקְרִיבִין עַל הַמְּזֻבָּח הִיָּה כָּל הַקְּרִנּוֹת אָף עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם בִּיתָה^{כב}.

(ד) חגי, זכריה ומלאכי. (ה) למרות שעדיין לא בנו את בית המקדש, אם בנו מזבח – אפשר להקריב עליו קורבנות.

ה. מְזֻבָּח שְׁעֵשָׂה מִשֶּׁה, וְשְׁעֵשָׂה שְׁלֹמֹה, וְשְׁעֵשׂוּ בְּגֵי הַגּוֹלָה, וְשְׁעִתִּיד לַעֲשׂוֹת - כָּלֵן עֶשֶׂר אַמּוֹת גִּבְהַ פֶּל אֶחָד מֶהֶן; וְזֶה שְׁפָתוֹב בַּתּוֹרָה^{כג}: "שִׁשָּׁל אַמּוֹת קָמְתוּ" - מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה [סידור העצים] בְּכִבְדִּי. וּמְזֻבָּח שְׁעֵשׂוּ בְּגֵי הַגּוֹלָה, וְכֵן הָעִתִּיד לְהַבְנוֹת - מִדַּת אֲרָכּוֹ וְרֹחְבוֹ, שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמּוֹת עַל שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם אַמּוֹת^{כד}.

(ו) חלקו העליון של המזבח, היכן שהיו מסדרים את העצים. (ז) החלק התחתון של המזבח.

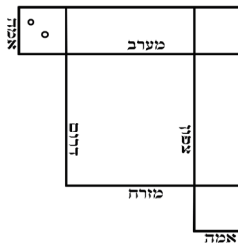
ו. עֶשֶׂר אַמּוֹת שֶׁל גִּבְהַ הַמְּזֻבָּח - מֶהֶן בְּאֲמָה בַּת חֲמִשָּׁה טַפְחִים, וּמֶהֶן בְּאֲמָה בַּת שִׁשָּׁה טַפְחִים^{כה}; וְשָׂאֵר כָּל אַמּוֹת הַבִּנְיָן, בַּת שִׁשָּׁה טַפְחִים. וְגִבְהַ פֶּל הַמְּזֻבָּח, שְׁמוֹנֶה וְחֲמִשִּׁים טַפַּח^{כו}.

(ח) חלק מאמות גובה המזבח הייתה מאמה שמורכבת מחמישה טפחים, וחלקן היו מאמות שמורכבות מחמישה טפחים. (ט) שהם סך הכל עשר אמות, שמונה אמות של שישה טפחים, ושתי אמות של חמישה טפחים.

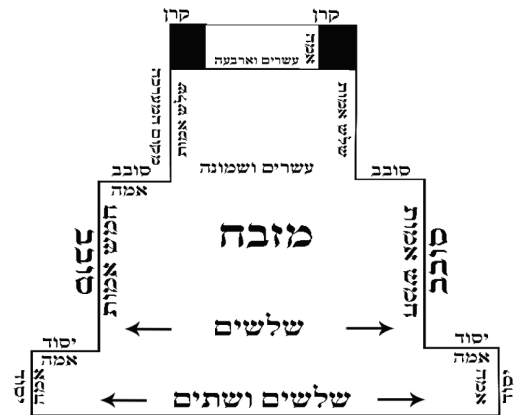
ז. וְכֵן הִיָּתָה מִדָּתוֹ וְצוּרְתוֹ: עֲלֶה חֲמִשָּׁה טַפְחִים, וְכִנֵּס חֲמִשָּׁה טַפְחִים - זֶה הוּא יְסוֹד; וְנִמְצָא רֹחֵב שְׁלֹשִׁים אָמָה וּשְׁנֵי טַפְחִים, עַל רֹחֵב שְׁלֹשִׁים אָמָה וּשְׁנֵי טַפְחִים^{כז}. עֲלֶה שְׁלֹשִׁים טַפַּח, וְכִנֵּס חֲמִשָּׁה טַפְחִים - זֶה הוּא סוֹבֵב^{כח}; וְנִמְצָא רֹחְבוֹ שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים אָמָה וְאַרְבָּעָה טַפְחִים, עַל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש א' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קסה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּנְמָצָא גִבְהוֹ מִן הָאָרֶץ עַד מְקוֹם הַמַּעֲרָכָה, תִּשַּׁע אַמּוֹת פָּחוֹת טַפַּח־א; וְזוֹ הִיא צוּרְתּוֹ לְפִי מְדוּתָיו:

כה) שבאמצעות הטבעת היו מרימים את הטבלה. כו) חלל קטן שתחת היסוד.

יג. וְכִבְשִׁי הָיָה פָּנוּי לְדְרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ - אָרְכוֹ שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם כח, עַל רֹחַב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה; וְהָיָה אוֹכַל בְּאֶרֶץ שְׁלֹשִׁים אַמָּה מֵצֵד הַמִּזְבֵּחַ כט, וּפּוֹרֵחַ מִמֶּנּוּ אַמָּה עַל הַיִּסּוּד וְאַמָּה עַל הַסּוּבֵב. וְאוֹרֵי מַעַט הָיָה מִפְסִיק בֵּין הַכֶּבֶשׁ לַמִּזְבֵּחַ לא, כְּדִי לִתֵּן אֶת הָאֲבָרִים בְּזִיקָה לב. וְגִבְהַ הַכֶּבֶשׁ תִּשַּׁע אַמּוֹת פָּחוֹת שְׁתוּת לג, עַד פְּגַגַּד הַמַּעֲרָכָה.

כז) שיפוע שמתחיל מראש המזבח עד שמגיע לרצפה. כח) כשמודדים בקו ישר, אך אורך השיפוע בפועל – ארוך יותר. כט) חלק הכבש שהיה צמוד לקרקע היה באורך שלושים אמה עד למזבח. ל) הכבש היה מתרחב ונכנס לכיוון המזבח אמה מעל היסוד, ואמה מעל הסובב – כך שלמעלה אורכו 32 אמה. לא) הכבש לא היה צמוד ממש למזבח, אלא היה רווח קטן. לב) את איברי הקורבנות היו צריכים לזרוק על המזבח, לכן היה רווח קטן בין הכבש למזבח, כדי שהכהן יעמוד על הכבש ויזרוק על המזבח. לג) היינו, פחות טפח.

יד. וּשְׁנֵי כִבְשִׁים קִטְנִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, שֶׁבֶּהֶן פּוֹנִין לַיִּסּוּד וְלַסּוּבֵב לד, וּמִבְּדָלִין מִן הַמִּזְבֵּחַ כְּמֵלֵא נִימָא לה.

לד) מהכבש הגדול היו יוצאים ממנו שני כבשים קטנים, אחד מהם היה מגיע ליסוד, ואחד לסובב. לה) גם הכבשים הקטנים היו מרוחקים מהמזבח במרחק קטן של שערה.

וּחִלּוֹן הָיְתָה בְּמַעְרְבוֹ הַשְּׁנֵית הָרִאשִׁית וּרְבֻכָּה הָיְתָה נִקְרָאת א"א לא כי אלא החלון לבד והרבוכה לבד וכך היא שנויה במסכת מדות. אמה, וְרְבֻכָּה • הָיְתָה נִקְרָאת, שֶׁבֶה נֹתֵנִין פְּסוּלֵי חֲטָאת הָעוֹף, עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוּרְתָהּ לוֹ וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה לח.

יט) חוט בצבע אדום. כ) חלק מהקורבנות היו מזים את דמם מעל החוט, וחלק היו מזים מתחת לחוט. כא) שהרי אמת הגובה של היסוד היא חמישה טפחים, והסובב שלושים טפחים. סך הכל תשע אמות (בנות שישה טפחים כל אחת) פחות טפח.

י. יִסּוּד הַמִּזְבֵּחַ לֹא הָיָה מְקִיף מְאַרְבַּע רֵוּחוֹתָיו כְּמוֹ הַסּוּבֵב, אֲלָא הָיָה הַיִּסּוּד מְשוּף פְּגַגַּד כָּל רוּחַ צָפוֹן וּמַעֲרָב, וְאוֹכַל [תופס] בְּדָרוֹם אַמָּה אֶחָת וּבְמִזְרָח אַמָּה אֶחָת ככ; וְכֵן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית לֹא הָיָה לָהּ יִסּוּד.

כב) תופס מקום, בולט לצד דרום ומזרח רק לאורך אמה אחת.

יא. וּבִקְרָן מַעֲרִבִית דְּרוֹמִית כג הָיוּ שְׁנֵי נִקְבִּים כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין [חורים] דָּקִין; וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'שִׁיתִין': שֶׁהַדָּמִים יוֹרְדִין בָּהֶן וּמִתַּעֲרְבִין בְּאַמָּה כד, וְיוֹצְאִין לְגַחַל קָדְרוֹן.

כג) של היסוד. כד) היו שופכים את הדם לתוך אותם נקבים, ומשם היה הדם נכנס לאמת מים שהייתה עוברת בעזרה.

יב. וּלְמִטָּה בְּרַצְפָּה בְּאוֹתָהּ הֶקְרָן - הָיָה מְקוֹם אַמָּה עַל אַמָּה, וְטַבְלָה שֶׁל שֵׁשׁ וְטַבַּעַת קְבוּעָה בָּהֶיה, שֶׁבּוּ יוֹרְדִין לְשִׁיתִי וּמִנְקִין אוֹתוֹ, וְזוֹ הִיא צוּרְתָּה:

קסו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש א' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לו) בקירו המערבי של הכבש היה חלון. (לז) עד שהיא תרקיב. (לח) וישפרו אותם.

טפח, פסול; פחות מטפח, פשר; והוא שלא יהא בנשאר אכן פגומה^{מז}.

(מו) כלומר, מהסיד והטיח שעליו. (מז) ואכן פגומה פוסלת אפילו בכל שהוא.

טו. ושני שלחנות היו במערב הכבש^{לט} - אחד של שיש, שנותנין עליו את האברים; ואחד של כסף, שנותנין עליו כלי השרת.

(לט) בעזרה, בצד מערב של הכבש.

פרק ג

המנורה, השולחן, מזבח הקטורת והכור.

א. המנורה, מפרכת צורתה בתורה. וארבעה גביעים^א ושני כפתורים^ב ושני פרחים^ג היו בקנה המנורה^ד, שנאמר^ה: "ובמנורה ארבעה גביעים, משקדים, כפתריה ופריה^ו"; ועוד פרח שלישי היה סמוך לירכה של מנורה, שנאמר^ז: "עד ירכה עד פריה^ח".

(א) עיטורים על המנורה בצורת גביעים. (ב) עיטורים בצורת כדור מוארך (כמו ביצה). (ג) עיטורים בצורת קערות, ששפת הקערה יוצאת כלפי חוץ. (ד) בקנה המרכזי של המנורה.

ב. ושלש רגלים היו לה^ה.

(ה) לבסיס המנורה.

ושלשה כפתורים אחרים היו בקנה המנורה, שממן יוצאין ששת הקנים, שלשה מצד זה, ושלשה מצד זה; ובכל קנה וקנה מהן, שלשה גביעים וכפתור ופרח, והכל משקדים כמו שקדים שקדים^ו בעשיתין^ז.

(ו) יש על העיטורים הרבה בליטות קטנות בדוגמת שקדים.

ג. נמצאו כל הגביעים שנים ועשרים, והפרחים תשעה, והכפתורים אחד עשר. וכלן מעבבין זה את זה^א; אפילו אחד מן השנים וארבעים^ב, מעבב את כלן.

(ז) שאם חסר אחד מהם המנורה אינה כשרה. (ח) הוא הסכום הכולל של הגביעים, הכפתורים והפרחים.

ד. במה דברים אמורים^א? בפעשוה זהב; אבל של שאר מיני מתכות, אין עושין בה גביעים

טז. כשבנין המזבח, בונין אותו פלו אטום כמין עמוד^א, ואין עושין בו חלל כלל; אלא מביא אבנים שלמות גדולות וקטנות, ומביא סיד וזפת וקונגא^ב, וממחה ושופך לתוך מלבן גדול כמדתו^ג, ובונה ועולה.

(מ) עמוד מלא וסתום. (מא) מין מתכת, שבה מצפים כלי חרס. (מב) היו מכינים תבנית מעץ בגודל היסוד, ושופכים לתוכה את האבנים יחד עם הסיד והזפת עד שהם מתקשים, אחר כן היו מוציאים את התבנית, ומניחים תבנית בגודל הסובב וממלאים אותה, וכן הלאה עד שהמזבח כולו בנוי.

ונותן בתוך הבנין גוף של עץ או אכן בקרן דרומית מזרחית, כמדת היסוד^{מג}; וכן נותן בתוך כל קרן ומקן^{מד}, עד שישלים הבנין ויסיר הגופים שבבתוך הבנין; כדי שתשאר קרן דרומית מזרחית בלא יסוד, וישארו הקרנות חלולין.

(מג) בתוך התבנית של היסוד היו מכניסים גוף עץ או אבן בצד דרום ומזרח ששם אין יסוד, ואת שאר החלל היה ממלא באבנים וטיט כפי שהסביר מקודם. (מד) שהיו בראש המזבח, והיו צריכים להיות חלולים.

יז. ארבע קרנות של מזבח, ויסודו, ורבעו - מעבבין^{מה}; וכל מזבח שאין לו קרן, ויסוד, וכבש, ורבע - הרי הוא פסול, שארבעתן מעבבין. אבל מדת ארפו, ומדת רחבו, ומדת קומתו - אינן מעבבין; והוא שלא יפחות מאמה על אמה ברום שלש אמות, כשעור מקום המערכה של מזבח מדבר.

(מה) את כשרות המזבח.

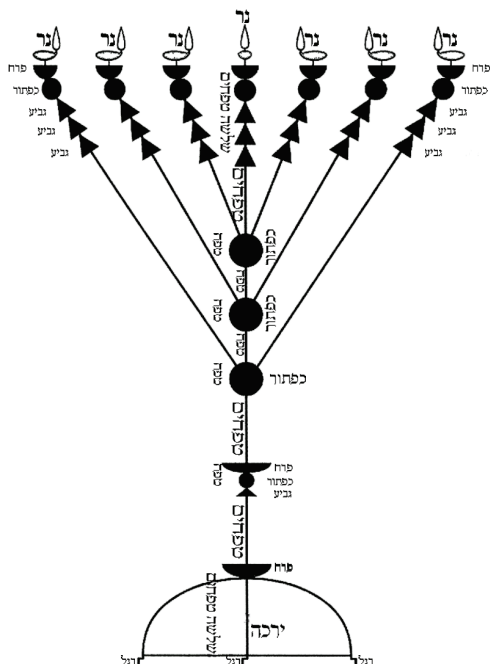
יח. מזבח שנפגם מבנינו^{מו} - אם נפגם מבנינו

21. שמות-תרומה, כה, לד. 22. במדבר-בהעלותך, ח, ד.

ט. הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריה, שפיהן רחב ושוליהן קצר^א; והפפתורים כמין תפוחים בירותיים^ב, שהן ארפין מעט כביצה ששני ראשיה פדין^ג; והפפתורים כמו פרחי העמודים^ד, שהם כמו קערה ושפתה כפולה לחוץ.

כא) שפת הגביע רחבה, והולכים ונהיים צרים בסוף הגביע.
כב) תפוחים שגדלים באזור ביירות. כג) עגולים ככד.
כד) ציורים שהיו מציירים על עמודים.

י. גבה המנורה היה שמונה עשר טפח: הרגלים והפרח שלשה, ושני טפחים חלק, וטפח שבו גביע פתור ופרח, וטפחים חלק; וטפח פתור, ושני קנים יוצאין ממנו - אחד הילף ואחד הילף, ונמשכין ועולין כנגד גבה המנורה; וטפח חלק; וטפח פתור, ושני קנים יוצאין ממנו - אחד הילף ואחד הילף, ונמשכין ועולין כנגד גבה המנורה; וטפח חלק; וטפח פתור, ושני קנים יוצאין ממנו - אחד הילף ואחד הילף, ונמשכין ועולין כנגד גבה המנורה; וטפח חלק; וטפחים חלק; ונשתירו שלשה טפחים, שבהן שלשה גביעים, פתור ופרח. וזו היא צורתה:

בפתורים ופרחים. וכן מנורה הבאה זהב - תהיה פלה פכר עם גרותיה^א, ותהיה פלה מקשה מן העשתות^ב. ושל שאר מיני מתכות - אין מקפידין על משקלה, ואם היתה חלולה פשרה.

ט) שעושים בה גביעים, כפתורים ופרחים. י) שבדיעבד גם כשרים למנורה. יא) משקל של "ככר" זהב בדיוק. יב) עשויה כולה מגוש אחד, ולא מחלקים שחוברו.

ה. ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות [=חתיכות] - בין שהיתה של זהב, בין שהיתה של שאר מיני מתכות.

ו. המלקחים^א והמחתות^ב וכלי השמן, אינן מפלל הכפר^ט; שהרי נאמר במנורה^ג: "זהב טהור", וחזר ואמר^ד: "ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור"^ט; ולא נאמר 'גרותיה זהב טהור', מפני שהגרות קבועין במנורה והן מפלל הכפר^י.

יג) צבת שבו מסדרים את הפתילה בנרות השמן. יד) כמין בזיכין (=כפות) קטנים שחותים בהם את האפר שבנר. טו) לא נכללים במשקל הכולל של המנורה, שצריך להיות "ככר". טז) והיות והתורה חזרה פעם נוספת על המילים "זהב טהור" ביחס למלקחים והמחתות, משמע שהם לא כלולים ב"זהב הטהור" של המנורה עצמה. יז) ולכן לא כתוב בתורה "נרותיה זהב טהור", כי הנרות הם חלק מהמנורה והם כלולים במשקל "ככר".

ז. שבעת קני המנורה מעפכין זה את זה, ושבעה גרותיה מעפכין זה את זה - בין שהיתה של זהב, בין שהיתה של שאר מיני מתכות. וכל הגרות קבועים בקנים^י.

יח) בראש כל קנה וקנה, היה נר אחד ששם מכניסים את השמן והפתילות.

ח. ששת הגרות הקבועין בששת הקנים היוצאין מן המנורה, פלן פניהם לנר האמצעי שעל קנה (של קני) המנורה^ט. וזה הנר האמצעי, פניו כנגד קדש הקדשים^כ; והוא הנקרא 'נר מערב'.

יט) כלומר, פיות הפתילות נטו לכיוון הנר האמצעי. כ) כלומר, פי הפתילה נוטה למערב.

ושעל קנה) (של קני): אם הנרות פנו לנר האמצעי במעשה המנורה, ולא רק בפתילות או להפך; דיוק הגירסאות - לקו"ש חכ"א ע' 62 והע' 21 ושוה"ג. שפיהן . . קצר: פיהן כלפי מטה ושוליהן למעלה. הטעם - לקו"ש חכ"א ע' 164. ונמשכין ועולין: באלכסון! לא כטעות הנפוצה - לקו"ש חכ"א ע' 168.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מקטירין אותה. (לד) תבניות שעמם היו מכינים את צורת לחם הפנים.

טו. אלו הארבעה עשר קנים - נותן החלה הראשונה על עצמו של שלחן, ונותן בין ראשונה ושנייה שלשה קנים^ל, ובין כל חלה וחלה שלשה קנים, ובין ששית וחמישית שני קנים בלבד, לפי שאין על הששית אחרת^ל; נמצאו ארבעה עשר בכל מערכה.

(לה) בין החלה הראשונה לשנייה הניחו שלושה קנים, כדי שייכנס אוויר ביניהם והחלה לא תתעפש. (לו) החלה השישית הייתה העליונה מבין כל החלות שעל שולחן לחם הפנים. מכיוון שלא הייתה מונחת עליה חלה נוספת - כלומר, לא היה עליה משקל מלמעלה - די היה לה בשני קנים בלבד לתמיכה, בניגוד לשאר החלות שנתמכו בשלושה קנים, כדי לשאת את משקל החלות שמעליהן.

טז. ושני שלחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית^ל - אחד של שיש, נותנין עליו לחם הפנים בכניסתו, ואחד של זהב, שנותנין עליו הלחם הפנים ביציאתו; שמועלין בקדש^ל ולא מורדין^ל.

(ז) באולם, לפני הכניסה להיכל. (ח) לכן עשו את השולחן הראשון של שיש, כי מהשולחן של השיש מעלין לשולחן לחם הפנים שעשוי זהב. (ט) ולכן השולחן השני עשוי זהב, כי לאחר שהלחם היה בשולחן לחם הפנים שעשוי זהב, אין מורדין ומניחים אותם על שולחן שחשוב פחות.

יז. מזבח הקטרת^ל היה מרבע, אמה על אמה; והוא נתון בהיכל, מכון בין הצפון לדרום^{מא}, משוף מבין השלחן והמנורה לחוץ^{מב}. ושלשון היו מנחין משליש ההיכל ולפנים, כנגד הפרכת שמבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים^{מג}.

(מ) שעליו הקטירו את קטורת הסמים בלבד, מזבח זה נקרא גם "מזבח הזהב", כי היה עשוי עצי שטים מצופים זהב, וכן "מזבח הפנימי", כי עמד בתוך ההיכל - בשונה מהמזבח החיצון. (מא) בדיוק באמצע רוחב ההיכל, בין צפון לדרום. (מב) לא עומד בקו ישר עם המנורה והשולחן, אלא יוצא החוצה קצת כלפי מזרח. (מג) השולחן, המנורה והמזבח היו מונחים בתוך ההיכל, בשליש הקרוב לקודש הקודשים.

יא. ואכן היתה לפני המנורה, ובה שלש מעלות [מדרגות], שעליה כהן עומד ומטיב [=מכין להדלקה] את הנרות, ומניח עליה כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה.

יב. השלחן [של לחם הפנים] - היה ארכו שנים עשר טפח, ורחבו ששה טפחים; והיה מנה ארכו לארך הבית^כ ורחבו לרחב הבית^כ. וכן שאר כל הכלים שבמקדשי, ארזן לארז; חוץ מן הארון^כ, שהיה ארכו לרחב הבית; וכן גרות המנורה היו כנגד רחב • הבית.

השנת הראב"ד
רוחב . . הצפון א"א זהו מחלוקת התנאים וסדר התמיד אינו כן שהרי שנינו מצא שתי גרות מזרחיות דולקים וזהו לענין מזרח ומערב מונחים.

בין הצפון והדרום.

(כה) מצד מערב למזרח. (כו) מצד צפון לדרום. (כז) יתר השולחנות שהיו, כפי שיסביר להלן. (כח) ארון הברית בקודש הקודשים.

יג. ארבעה צניפין של זהב היו לשלחן^{כט}, מפעלין מראשיהן^ל, שהיו סומכין בהם [כמדפים] שתי המערכות של לחם הפנים, שנים מסדר זה ושנים מסדר זה^{לא}, והם הנאמרים בתורה^{לב}: "וקשותיו".

(כט) לשולחן היה ארבעה עמודים שהיו תומכים בלחמים, העמודים עמדו מהרצפה ועלו מעבר לגובה השולחן עד לגובה לחם הפנים. (ל) בחלק העליון של העמודים, הם היו מתפצלים לצדדים. (לא) על השולחן היו מונחים שתי סדרות של לחמים, וכל שני עמודים תמכו בסדר אחד.

יד. ועשרים ושמונה קנים של זהב, כל אחד מהן כחצי קנה חלולי^ל, היו לו - ארבעה עשר לסדר זה, וארבעה עשר לסדר זה; והן הנקראין^ל "מנקותיו". ושני הבזיכין [=כלים] שמוניחין בהן הלבונה על השלחן בצד המערכות^{לג}, הן הנקראין^ל "פפותיו". והדפוסין^{לד} שעושין בהן לחם הפנים, הם הנקראין^ל "קערותיו".

(לב) כל קנה היה עשוי כמו קנה חלול שחתכו אותו לאורך. (לג) יחד עם לחם הפנים, היו מביאים לבונה, ובשבת היו

25. שמות-תרומה, כה, כט. 26. שמות-ויקהל, לו, טז. 27. שם. 28. שם.

הלכה יב: החילוקים בין השולחן, עבודה בעולם, למנורה, ענין התורה - רשימת המנורה ספ"ד. רשימות ח' מ"ז ע' 9, רשימת המנורה סל"ז.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש א' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קסט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ישראל, אין לכם משא בכתף. עתה עבדו את ה' אלהיכם וגו'."

א) צנצנת המן שמשה רבינו צווה לשמור. (ב) מטה אהרן שפרח, כפי שמופיע בפרשת קורח, והקדוש ברוך הוא ציווה לשמור אותו.

ונגנז עמו מטה אהרן וצנצנת המן ושמן המשחה;

וכל אלו לא חזרו בבית

שני. ואף אורים

ותמים שהיו בבית שני

- לא היו משיבין

ברוח הקדש, ולא היו

נשאלין בהן, שנאמר³⁰: "עד עמד פהן לאורים

ולתמים"; ולא היו עושין אותן אלא כדי להשלים

בהן שמונה בגדים לכהן גדול, כדי שלא יהיה

מחסר [שמונה] בגדים."

ג) שבו היו מושחים כהנים ומלכים. ד) אחרי שבנו את בית

המקדש השני - כל הדברים האלו היו חסרים בו. ה) אבני

החושן. ו) במשכן ובבית ראשון, הכהן הגדול היה שואל

באורים ותמים, והוא היה נענה דרך האותיות שעל אבני

החושן. ז) היות שהאורים ותמים לא היו משיבים, לכן

הכהן הגדול לא היה שואל בהם מלכתחילה. ח) פסוק זה

נאמר בתחילת בית שני, ואז לא היה לכהן אורים ותמים.

ט) למרות שלא היו שואלים באורים ותמים, בכל זאת עשו

אותם כדי להשלים את מניין בגדי הכהן הגדול, שאם עבד

רק בשבעה בגדים - עבודתו פסולה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אכן היתה בקדש הקדשים במערבו, שעליה היה הארון מנח."

וצריך להבין, מאחר שהביא כאן את פרטי הדינים בעשיית שאר הכלים, מדוע לא הביא את פרטי עשיית הארון.

יח. הפיור - היו לו שנים עשר דד [=דוד], פדי שיהיו כל הפהנים המתעסקין בתמיד מקדשין

השנת הראב"ד

ומוכני עשו לו א"א דברים וזים אני רואה בכאן ואנו מקובלים שהמוכני אינו מקבל מים והוא גלגל שהיו קושרים בו את הכיור בחבל ומשקעין אותו הוא ומימיו בכור העזרה בערב כדי שיהיו מימיו מחוברים ולא יפסלו בלינה ומפורש כל זה ביזמא ובזבחים.

ממנו באחד מה. ומוכני •

עשו לו מה, שיהיו פה

המים תמיד; והיא הל,

כדי שלא יהיו המים

שפה נפסלין בלינה;

שהפיור מפלי הקדש,

ומקדש; וכל דבר שיתקדש בכלי קדש - אם לו,

נפסלמו.

מד) כי שנים עשר כהנים היו מתעסקים בהקרכת קורבן

התמיד. מה) דוד מים גדול, שהיו מלבישים מעל הכיור,

והוא שימש כמתקן שממנו היה הכיור מתמלא במים.

מו) הסיבה שעשו את המוכני הייתה משום שאם נשארים

מים בכיור במשך הלילה - נפסלים לשימוש, לפי הכלל

שכל דבר שנשמר בתוך כלי קודש במשך לילה שלם -

נפסל. כדי להימנע מהצורך לרוקן את הכיור בכל לילה

ולמלא אותו מחדש בבוקר, עשו את המוכני - שאינו נחשב

כלי קודש - וממנו היו ממלאים את הכיור מדי בוקר. כך

המים נשמרו כשרים, ולא נפסלו בלילה.

פרק ד

מקום הארון, מידות ופרטי קודש הקודשים, ההיכל

והאולם.

א. אכן היתה היתת הקדש הקדשים במערבו, ועליה

היה הארון מנח, ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן.

ובעת שפנה שלמה את הבית, וידע שסופו לחרב,

פנה מקום לגנז בו הארון למטה, במטמוניות

עמקות ועל לקלות; ויאשיהו המלך צוה, וגנזו

אותן במקום שפנה שלמה, שנאמר²⁹: "ויאמר

ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה': תנו

את ארון הקדש בבית אשר פנה שלמה בן דוד מלך

29. דברי הימים ב, לה, ג. 30. עזרא, ב, סג.

הפניות לשיחות קודש

הלכה א: גזית הארון היא חלק מבנין הבית וקה"ק מלכתחילה. עפ"י ביאור דיוקים נפלאים - לקו"ש חכ"א ע' 156, חל"ו ע' 196 הע' 35. במערבו: מנין? - יין מלכות סצ"ט. ועליה. . מונח: ובכך נפעלת קדושת הבית - לקו"ש חכ"א ע' 54 הע' 40. וגנזו: אז התגלה הקשר העמוק והגבוה יותר, דרגה סתומה וגנוזה, בין בני"ו והקביה - לקו"ש חל"ו ע' 196. ומכאן שבכל מצב, קיים הקשר העמוק בין יהודי לתורה גם אם הוא מוסתר וגנוז, - סה"ש תש"נ ח"א ע' 228 והע' 42. כיצד ניטל הארון ממקומו עוד קודם החורבן? - לקו"ש ח"ד ע' 1347. אם גלה הארון לבבל - לקו"ש חכ"א ע' 157 הע' 12. וגנזו עימו: יש לומר שיחד עמם נגנזו המנורה ושאר הכלים - סה"ש תש"נ ח"א ע' 210 הע' 103. מצד טבע העולם מוכנים הכלים הקיימים להתגלות בפועל - סה"ש תש"נ ח"א ע' 210 הע' 103. מטה אהרן והצנצנת: גם לאחר שנגנזה צנצנת המן, מקור השפעת הפרנסה, נמשכת ההשפעה, יחד עם השפעת הארון. ביאור שייכות הארון וצנצנת המן - סה"ש תנש"א ח"א ע' 381 והע' 24 ושוה"ג. אורים. . שני: השיטות באופן האות"ב בבית שני - לקו"ש ח"א ע' 136 הע' 16 ושוה"ג.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**בְּבֵית שְׁנֵי, אֲלֵא עָשׂוּ שְׁתֵּי פְּרוּכּוֹת - אֶחָד מֵצֵד קֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים, וְאֶחָד מֵצֵד הַקֹּדֶשׁ, וּבִינֵיהֶן אִמָּה, כְּנָגֵד
[=במקום] עֲבֵי הַפֶּתֶל שֶׁהָיָה בְּרֹאשׁוֹן; אֲכָל בְּמִקְדָּשׁ
רֹאשׁוֹן, לֹא הָיְתָה שָׁם אֲלֵא פֶּרֶכֶת אַחַת בְּלֶבֶד -
שֶׁנֶּאֱמָר³¹: "וְהַבְדִּילָה הַפֶּרֶכֶת לָכֶם וְגו'".**

(י) הכוונה למשכן, כי בבית המקדש הראשון היה כותל ולא פרוכת, כפי שכתב הרמב"ם בתחילת ההלכה.

**ג. הַהִיכָל שֶׁכָּנּוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה³², הָיָה מֵאָה עַל מֵאָה
עַל רוּם [=גובה] מֵאָה; וְכָף הָיְתָה מִדַּת רוּמוֹ: בְּנֵי גִבָּה
שֶׁשׁ אַמּוֹת אֶטּוּם, כְּמוֹ
יְסוֹד לֹזֵב; וְרוּם כְּתִלֵי
הַבֵּית אַרְבָּעִים אִמָּה,
וְרוּם • הַפִּיּוֹר שֶׁבִּתְקֵרָה
אִמָּה³³; וְעַל גִּבּוֹ גִּבָּה
שְׁתֵּי אַמּוֹת פָּנוּי, שֶׁיִּכְנָס
בּוֹ הַדֶּלֶף³⁴, וְהוּא הַנִּקְרָא**

השנת הראב"ד
ורום הכיור א"א לא האיר ולא
הצהיר ולא היה כיור בתקרה אלא
טוח בכותל חזק מבפנים בסיווד
וכיור כדי שלא יכנסו מים שבגגות
התאים בכותלי ההיכל ואמתיים
בית דילפא כמו מרזבות קבועות
בכותלים ובולטות לקבל דלף
התקרה ולשופכו לתוך ואיך
אפשר להיות מ"ש ועדיין לא הגיע
לתקרה.

**בֵּית דִּלְפָּא; וְעֲבֵי הַתְּקֵרָה שֶׁעַל גִּבֵּי בֵּית דִּלְפָּא
אִמָּה, וּמַעְזִיבָה³⁵ גִּבָּה אִמָּה. וְעַלֶּיהָ בְּנוּיָה עַל
גִּבּוֹי³⁶, גִּבָּה כְּתִלֵּיהָ אַרְבָּעִים; וּבְגִבָּה גִּבָּה אִמָּה
פִּיּוֹר, וְאַמְתִּים גִּבָּה בֵּית דִּלְפָּא, וְאַמָּה תְּקֵרָה, וְאַמָּה
מַעְזִיבָה. וְגִבָּה הַמַּעֲקָה³⁷ שָׁלֹשׁ; וְטֵס שֶׁל בְּרוֹזַל כְּמוֹ
סִיף, גִּבְהוֹ אִמָּה, עַל גִּבֵּי הַמַּעֲקָה סָבִיב, כְּדֵי שֶׁלֹּא
יִנְחוּ עָלָיו הָעוֹפּוֹת - וְהוּא הַנִּקְרָא 'כְּלָה עוֹרֵב'³⁸.
הָרִי הַכֵּל מֵאָה אִמָּה.**

(יא) אלו שעלו מגלות בבל ובנו את הבית השני. (יב) שטח
בנוי אטום וללא חלל פנימי, והוא שימש כסודות להיכל.
(יג) מעל הקירות היה תקרה עם ציורים בעובי אמה.
(יד) הגשם. אם הגשם חדר דרך הגג העליון, הוא התנקז
בשטח הזה, ולא היה ממשיך לדלוף להיכל עצמו. (טו) הטיט
והסיד שעל התקרה. (טז) קומה שניה שהייתה מעל
ההיכל. (יז) שמעל המעזיבה. (יח) משטח ברזל שהיה
בגובה אמה, למטה הוא רחב ולמעלה הוא צר וחד, שהיה
מניחים אותו מסביב לגג ההיכל, ונקרא "כלה עורב" כי
מכלה את העורב, שלא ינوح שם ולא יטנף את הגג.

ד. מִן הַמַּעֲרֵב לַמִּזְרָח³⁹, מֵאָה אִמָּה; וְזֶה הוּא

לכאורה יש לומר, שענין זה תלוי במחלוקת הרמב"ן
והרמב"ם, כפי שהתבאר לעיל, שלדעת הרמב"ן עשיית
הכלים היא מצוה בפני עצמה, ולכן מנה עשיית הארון
כמצוה בפני עצמה, אבל לדעת הרמב"ם עשיית הכלים
אינה מצוה בפני עצמה אלא חלק ממצות בנין ביהמ"ק,
והואיל והארון אחרי שנגנז ובכל תקופת בית שני לא
היה בבית המקדש, נמצא שאין זה פרט בציווי עשיית
המקדש, שהרי המקדש עומד בשלימותו ללא הארון.
אבל עדיין צריך להבין: הרי ידוע הכלל שדרכו של
הרמב"ם להביא פסוק אף אם אינו נזכר בגמרא כלל,
מאחר שהוא מבואר יותר, כשאין נפק"מ לפועל.
וממילא גם כאן מכיון שבפועל צריכים לעשות ארון
במקדש, וישנם כמה פסוקים המדברים אודות עשיית
הארון, היה לו להביאם, שהרי סוף סוף צריכים לעשות
ארון במקדש.

ויש לתרץ על פי מה שכתב הגאון הרוגוצ'ובי "שהארון
לא היה כלי שרת". כלומר, הגם שפעל תוספת קדושה
במקדש, מכל-מקום עשיית הארון אינה בשביל
המקדש, שהרי לא היה כלי שרת, ולכן לא הזכיר
הרמב"ם על-דבר עשייתו שאינה קשורה עם המקדש.

ובפנימיות הענינים יש לומר: עניינו של הארון הוא
תורה ("אין בארון אלא שני לוחות אבנים"), ומצד גודל
מעלת התורה ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד" הרי לא
יתכן לומר שהתורה היא בשביל ענין מסוים, גם לא בית
המקדש.

ויש לומר, שזהו עומק דעת הרמב"ן שעיקר החפץ
במקדש הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, היינו
שהמקדש נבנה בשביל הארון, וזוהי הכוונה ותכלית
עשייתו.

(יין מלכות, ספר עבודה, סימן י"א
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

**ב. בְּבֵית רֹאשׁוֹן הָיָה פֶּתֶל מְבָדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין
קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, עֲבֵי אִמָּה. וּבִיּוֹן שֶׁכָּנּוּ בֵּית שְׁנֵי,
נִסְתַּמַּק לָהֶם אִם עֲבֵי הַפֶּתֶל הָיָה מִמֵּדֶת [שטח] הַקֹּדֶשׁ;
לְפִיכָן עָשׂוּ קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים עֲשָׂרִים אִמָּה תְּמִימוֹת,
וְעָשׂוּ הַקֹּדֶשׁ אַרְבָּעִים אִמָּה תְּמִימוֹת, וְהִנִּיחוּ אִמָּה
יְתֵרָה בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים. וְלֹא בְּנֵי פֶתֶל**

31. שמות-תרומה, כו, לג.

הלכה ב: ביאור ההלכה בהרחבה - לקו"ש חל"ו ע' 136. המעקה: כמה שונה ההיכל מבית כנסת הפטור ממעקה? - לקו"ש חכ"ד ע' 137. וטס
של ברזל: רק משום ש"גגין לא נתקדשו" התאפשרה בנייה בברזל על גג ההיכל, אך בכל המקדש לא בנו בברזל בצורה גלויה. הטעם הפנימי - סה"ש
תשנ"ב ח"א ע' 235 והע' 93.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש א' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קעא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כה) בכותל מזרח היה שער גדול להיכל, והפשפושין היו מצדדיו. כו) הכהן היה נכנס דרך הפשפש הצפוני, הולך בין שני הכתלים, ונכנס לקודש מצד שמאל דרך פתח שהיה שם, והיה פותח את השער הגדול בפנים.

ז. השער הגדול - היה רחבו עשר אמות, וגבהו עשרים אמה. וארבע דלתות היו לו - שתיים בפנים, ושתיים מבחוץ. החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עביו של כותל, והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחורי הדלתות.³²

כז) השער שנמצא בין הקודש לאולם. כח) הדלתות החיצוניות היו נפתחות לתוך חלל הפתח, והם היו מכסות את הכתלים שנמצאים בעובי החלל. כט) הדלתות הפנימיות היו נפתחות לתוך ההיכל, ומכסות את הכותל המזרחי בפנים.

ח. פתחו של אולם היה גבוה ארבעים אמה, ורחב עשרים; ולא היו לו שערים לא. וחמש מלתריות של מילאלי היו על גבי פתחו מלמעלה - התחתונה עורפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה לי, וכל אחת מחמשתן עורפת על שלמטה ממנה אמה מזה ואמה מזה; נמצאת העליונה שלשים אמה לי. ונדבך [שורה] של אבנים היה בין כל אחת ואחת. וזו היא צורת המלתריות:

ל) פתח האולם שהיה בין האולם לעזרה. לא) ולא נסגר כלל, אלא היה פתוח תמיד. לב) חמש קורות עץ מעוטרות בקישוטים. לג) הקורה התחתונה רחבה יותר בכל צד מרוחב פתח האולם - באמה אחת. לד) הקורה התחתונה הונחה לרוחב פתח האולם (ברוחב עשרים אמה), ועורפת עליו באמה מכל צד - כך שאורכה עשרים ושתיים אמה. הקורה השנייה - עשרים וארבע אמה, השלישית - עשרים ושש, הרביעית - עשרים ושמונה, והחמישית - שלושים אמה.

חשובות: ארבעה פתלים זה לפנים מזה, וביניהן שלשה מקומות פנויים - בין הפתל המערבי ובין הפתל שלפנים ממנו חמש אמות, ובין פתל שני ושלישי שש אמות, ובין פתל שלישי ורביעי שש; ואלו המדות הן של עבי הפתל עם המקום הפנוי שבין שני הפתלים³³. וארך קדש הקדשים עשרים אמה, ובין שתי הפרוכות המבדילות בינו ובין הקדש אמה, וארך הקדש ארבעים אמה, ועבי הפתל המזרחי שבו השער שש אמות; והאולם אחת עשרה אמה, ורחב פתלכ האולם חמש אמות. נמצא הכל מזה אמה.

יט) אורך ההיכל. כ) היו בצד מערב של קודש הקודשים. כא) המידות המתוארות כאן אינן רק המידות של הרווחים, אלא של הרווח כולל עובי הכותל עצמו. כב) הכוונה לעובי הכותל.

ה. מן הצפון לדרום³⁴, מזה • אמה: עבי פתל האולם חמש אמות, ומפתל האולם עד פתל הקדש עשר אמות.

וכתלי הקדש ששה פתלים זה לפנים מזה, וביניהם חמשה מקומות פנויים - בין פתל חיצון ובין השני חמש אמות, ובין שני ושלישי שלש אמות, ובין שלישי ורביעי חמש, ובין רביעי וחמישי שש, ובין חמישי ופתל הפנימי שש. נמצא הכל ארבעים אמה מצד זה, וארבעים אמה מצד זה שפנגדו³⁵, ורחב הבית מבפנים עשרים - הרי מזה אמה.

כג) רוחב ההיכל. כד) ארבעים אמה מצד צפון לקודש, וארבעים אמה מצד דרום לקודש.

ו. הפשפש הוא השער הקטן; ושני פשפשין היו להיכל מצדי השער הגדול שפאמצעו³⁶ - אחד בצפון, ואחד בדרום. שפדרום, לא נכנס בו אדם מעולם; ועליו הוא מפרש על ידי יחזקאל³⁷: "השער הזה סגור יהיה, לא יפתח". ושפצפון, בו נכנסין. ומהלך בין שני הפתלים, עד שמגיע למקום פתוח לקדש משמאלו, ונכנס לתוך ההיכל; ומהלך עד שער הגדול, ופותחו³⁸.

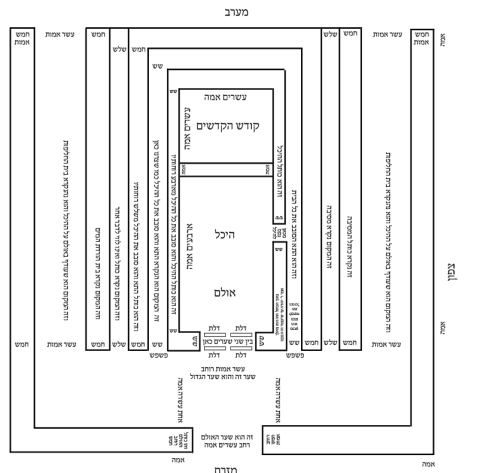
מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וזו היא צורת ההיכל כולו לפי מדת ארפו ורחבו:

מקפין לפתלים - רחב כל רבד שלש אמות, ובין כל רבד ורבד אמה; ורבד העליון היה רחבו ארבע אמות.

מא לאורך כל הגובה של האולם היה אמה חלק, ושלוש אמות רובד.

י. כל אלו המקומות הפנויים שפין הפתלים מב, הם הנקראים 'תאים' [לשכות]; נמצאו התאים המקפין למקדש, חמש מן הצפון וחמש מן הדרום ושלש מן המערב. ושלש דיאטות [=קומות] היו, דיוטא על גבי דיוטא. נמצאו חמשה עשר תאים בדרום, חמשה על גבי חמשה; וכן בצפון חמשה עשר. ושמונה תאים היו במערב, שלשה על גבי שלשה

השנת הראב"ד (ציור)

וזה... באולם א"א טעות גדולה היא זו שלא היה לאולם אלא כותל המזרח שלפני ההיכל וע"כ אמרו (מדות פ"ד מ"ז) ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו ורוחב האולם נמנה ברוחב ההיכל.

השנת הראב"ד

ורובד על גבה א"א איני יודע מהו על גבה אלא שבכותל של היכל היה מקצר אמה ונמצא חלל התא שש משש אמות ומעלה ואותן שש אמות שהתא בהן חללו חמש הם היו כנגד אולם ההיכל שהיו שש אמות וזהו שחשבו רוחב ההיכל כותל התא חמש והתא שש וכותל ההיכל שש והוא למעלה מן האולם.

ט. ההיכל - היה בנינו

רחב מלפניו וצר

מאחוריו, כמו ארילו.

ויציעים היו מקפין

לפית פלו מסביביו,

[מ] חוץ לכותל המסבחה.

היציע התחתונה

חמשלט, ורבד • על גבה

שש; והיציע האמצעית

שש, ורבד על גבה

שבע; והעליונה שבע,

שנאמר³³: "היציע

התחתונה". וכן היו השלש יציעים מקיפים לפית

משלש רוחותיו.

לה) בצד מזרח. לו) האריה, בחלקו האחורי הוא צר,

ומקדימה הוא רחב. לז) כעין מרפסות אבן שהיו מקיפים

את ההיכל וקודש הקודשים על הכתלים מסביב.

לח) מעבר לכותל שבו הייתה עוברת המסיבה (מעבר פנימי

בתוך הכתלים, כפי שסיביר להלן הרמב"ם). לט) היציע

התחתון ורוחבו היה חמש אמה. מ) רצפת אבן שנמצאת

מעל היציע, ורוחבה שש אמה כמו התקרה שנמצאת מעליה

(שהיא היציע האמצעי) שברוחב שש אמה.

וכן סביב לכתלי האולם מלמטה עד למעלה, פך

היו: אמה אחת חלק, ורבד שלש אמות, ואמה חלק,

ורבד שלש אמות - עד למעלה^{מא}. ונמצאו הרבדין

השנת הראב"ד ושנים על גביהן

כדיוטא אחת א"א אין צורך לזה

ומה נשתנו השנים מן השלשה.

בדיוטא • אחת מג. הפל

שמונה ושלשים תאים.

מב) כל החללים הפנויים שהיו בין הכתלים, כפי שהסביר

הרמב"ם לעיל. מג) בקומה העליונה היו רק שני תאים.

יא. שלשה פתחים היה לכל אחד ואחד מן

התאים - אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן

השמאל, ואחד לתא שעל גביו; ובקרב מזרחית

צפונית בתא שבדיוטא

האמצעית^{מד}, היו חמשה

פתחים - אחד לתא

מימין, ואחד לתא שעל

גביו, ואחד למסבחה^{מה},

ואחד • לתא שיש בו

הפשפש^{מו}, ואחד

להיכל^{מז}.

מד) בתא שנמצא בקומה השנייה בפינה המזרחית-צפונית

של כותל ההיכל. מה) פתח בתחתית התא שדרכו הולך

למסיבה (כפי שסיביר בהלכה הבאה). מו) עוד פתח

בתחתית התא שדרכו היה מגיע לפשפש, כפי שהסביר לעיל

בהלכה ו. מז) פתח לצד שמאל, דרכו נכנס להיכל.

יב. ומסבחה^{מח} היתה עולה מקרבן מזרחית צפונית

לקרבן צפונית מערבית, שבה היו עולין לגגות

התאים: היה עולה במסבחה, ופניו למערב^{מט}; הלך

את כל פני הצפון, עד שהוא מגיע למערב; הגיע

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש א' מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה קעג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הָאֲמִנִין בְּתַבּוּתֵי, פְּדִי שְׁלֹא יִזְוֶנוּ אֶת עֵינֵיהֶם [י'הנו
ממראה] מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים; וּפְעַם אַחַת בְּשָׁנָה
מִלְּבָנִין [צובעים] אֶת הַהִיכָל, מִפְּסַח לְפֶסַח.

נב) בקומה השנייה, היו קורות עץ קטנות שהיו מסמנות את הגבול בין קודש לבין קודש הקודשים, כדי שלא ייכנסו בטעות לצד קודש הקודשים. נג) פתחים קטנים שהיו פתוחים מהעלייה לתוך קודש הקודשים. נד) כאשר היה צורך לתקן את כותלי קודש הקודשים, היו מכניסים את הפועלים לתוך תיבה מיוחדת, סגורה משלושה צדדים ופתוחה רק בצד אחד. את התיבה היו משלשלים דרך הפתחים לתוך קודש הקודשים, כשצידה הפתוח פונה אל הכותל. וכך יכלו הפועלים לבצע את התיקונים – מבלי לראות את שאר חלל קודש הקודשים.

לְמַעַרְב, הִפֵּף פָּנָיו לְדָרוֹם; הִלֵּךְ אֶת כָּל פְּנֵי הַמַּעֲרָב, עַד שֶׁהָיָה מְגִיעַ לְדָרוֹם; הִגִּיעַ לְדָרוֹם, הִפֵּף פָּנָיו לְמִזְרָח, וְהָיָה מְהִלֵּךְ בְּדָרוֹם עַד שֶׁהָיָה מְגִיעַ לְפִתְחָהּ שֶׁל עֲלִיָּה; שִׁפְתָּתָהּ שֶׁל עֲלִיָּה הָיָה פְּתוּחַ לְדָרוֹם.

מח) כעין כבש שהקיף את ההיכל מצפון, מערב ודרום, והיו עולים בו עד שמגיעים לגג ההיכל. מט) מתחיל ללכת במסיבה מהפינה המזרחית-צפונית התחתונה לכיוון מערב. נ) הקומה השנייה שהייתה מעל ההיכל.

יג. וּבְפִתְחָהּ שֶׁל עֲלִיָּה הָיוּ שְׁתֵּי כְּלוֹנְסִיּוֹת שֶׁל אֶרְזֵי נֶשֶׁבֶת עוֹלִין לְגִגָּה שֶׁל עֲלִיָּה.

נא) סוג של סולם שהיו עולים בו.

וראשי פספסין [=מחיצה] הָיוּ מְבַדִּילִין בְּעֲלִיָּה בֵּין גִּג הַקֹּדֶשׁ לְגִג הַקְּדוּשִׁים. וְלֹאִין הָיוּ פְּתוּחִין בְּעֲלִיָּה לְבֵית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, שֶׁבִּהֶן מְשַׁלְשְׁלִין אֶת

אגרות קודש

ב"ה, י"ד תמוז, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נר"נ כו'
מו"ה אליעזר שי'

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מט' תמוז, בו כותב אודות רצונו הטוב לבקר בימי רצון דאלול ור"ה הבע"ל בכאן, ואף שאינו מפרש אודות זה - כנראה שזהו בהסכמתה המלאה של זוגתו הרבנית שתליט"א, כן בודאי ידועה לו הבקשה שבכגון דא - שכל נסיעות כאלו תהיינה בהן תועלת הרבים,

ואם כהנ"ל הוא, הרי יהי רצון שיהי' הבקור בשעה טובה ומוצלחת, בטוב הפנימי ובטוב הנראה והנגלה, מתוך הרחבת הדעת ובריאות הנכונה.

אינו מזכיר במכתבו ע"ד ההכנות המתאימות לחגיגת י"ב וי"ג תמוז, ויהי רצון שגם בזה יקוים פס"ד של תורה - חזקה שליח עושה שליחותו, והרי כל אנשי חב"ד שלוחים הם של רבותינו נשיאנו בעל השמחה של גאולה זו, להאיר עולם בנר מצוה ותורה אור ומאור שבתורה זוהי פנימיות התורה, וכדברי רבנו נשיאנו במכתבו לחגיגת הגאולה בשנה הראשונה.

בברכה לבשו"ט,

מ. שניאורסאהן

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ד תמוז ~

הלכות זכייה ומתנה

פרק רביעי

(1) נתבאר בו המקבל מתנה ואינו רוצה בה או שלא הגיעה לידו, ודין הזוכה במתנה על יד אחרים או על יד רשותו, ודין אם נחלקו זה אומר נתתיה וזה אומר לא קיבלתיה או שאומר בהיפך.

א. המקבל את המתנה וזכה² בה, ואחר שבאה לידו והוא שותק חזר בו ואמר 'איני רוצה בה'³, או 'איני מקבלה'⁴, או 'הרי היא בטלה'⁵, או שאמר 'מום זה נראה לי בה'⁶ - לא אמר כלום⁷. וכשם שאין הנותן יכול לחזור בו, כך המקבל אינו יכול לחזור בו אחר שזכה. מתנה זו שאמר המקבל 'איני רוצה בה' אחר שבאת לידו - הרי היא הפקר, וכל הקודם בה - זכה בה; שהרי הפקירה המקבל אחר שזכה בה. אבל⁸ אם היה צווח מעקר - לא קנה המקבל, וחוזרת⁹ לבעלים הראשונים.

(2) בקניין הראוי. (3) "אי אפשרי בה". בבא בתרא קלו: "אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאחר ואמר הלה אי אפשרי בהן - קנה, ואפילו עומד וצווח", אם שתק מעיקרא. (4) היינו "אינה מתנה" שבכרייתא שם. ורבינו גרס כגירסת הספרים בגיטין לב. ובכריתות כד. שהובאה בתוספות שם דיבור המתחיל מבוטלת "אי אפשרי בה, בטלה היא, אינה מתנה - דבריו קיימין" וכמסקנת הגמרא בכריתות שם ש"דבריו קיימין" אינו שיחזור לבעלים אלא שהוא לא קנה אותם, והם הפקר אין הכוונה לעבר וחזור לבעל המתנה אלא לעתיד והם הפקר. (5) בגמרא שם "בטלה היא" ורבינו אינו מחלק ביניהם (ועיין ראב"ד). וכן נראה להלן הלכה יג שכתב "או שאמר בטילה, אבל אם אמר סתם "בטילה היא", לא אמר כלום. וכן כתב המגיד משנה שם. (6) המדובר במום גלוי שוודאי ראה אותו מיד ומכיוון ששתק אז ודאי הסכים וקיבל, וכשאומר עתה "מום זה נראה לי בה" אינו יכול לבטל את המתנה למפרע (ראה כסף משנה). (7) שכל אלו אינם לשונות של עבר, לבטל המתנה למפרע, אלא לשונות של להבא. (8) בבא בתרא קלח. מסקנת רבי אבא בר ממל. (9) לפי פירוש התוספות (שם דיבור המתחיל כאן).

ב. המזכה¹⁰ לחברו במתנה על ידי אחר - פיון שהחזיק בה אחר, כגון שמשך המטלטלין או הגיע שטר הקרקע לידו או החזיק בקרקע, זכה חברו, אף על פי שלא הגיע המתנה לידו, ואין הנותן יכול לחזור בו. אבל¹¹ המקבל - ידו על העליונה: אם

רצה¹² - מקבל; אם לא רצה - אינו מקבל. שזכין¹³ לאדם שלא בפניו, ואין חזין לו אלא בפניו; וזכות הוא שתנתן לו מתנה, אם ירצה, אבל אם לא ירצה - אין נותנין מתנה לאדם בעל כרחו.

(10) גיטין יא: במשנה. (11) בבא בתרא קלח. (12) הסכים מפורש מיד עם קבלת המתנה לידו, או שתק ולא מחה. (13) גיטין שם במשנה.

ג. זכה¹⁴ לו על ידי אחר, וכששמע המקבל שתק, ואחר כך צווח ואמר 'איני מקבלה' - הרי זה ספק¹⁵ אם זה ששתק כבר רצה¹⁶, וזה שחזר וצווח חזר בו¹⁷; או ששתק מפני¹⁸ שעדיין לא הגיע לידו כלום¹⁹, וזה שצווח הוכיח²⁰ סופו על תחלתו²¹. לפיכך: אם קדם אחר וזכה בה לעצמו - אין מוציאין מידו; שמא המקבל זכה, וכיון שאמר 'איני רוצה בה' הרי הפקירה, כמו שבארנו²³, וזה שקדם ולקחה מן ההפקר - זכה. ואם חזרו הבעלים הראשונים ותפשוה מיד זה שקדם וזכה בה - אין מוציאין אותה מידם; שמא המקבל לא זכה, וכיון שאמר 'איני רוצה בה' הוכיח סופו על תחלתו, ולא קנה אותה, וברשות בעלים הראשונים היא קנימת עדיין.

(14) בבא בתרא שם. מימרא של רב נחמן בר יצחק, וברייתא המובאת על ידו, ובה מחלוקת על נושא זה בין החכמים ורבן שמעון בן גמליאל, לפי הפירוש של רבא בחולין לט: (15) בבבא בתרא שם לא הכריעו בין התנאים, ובחולין (שם) הביאו עובדא, שלא רצו בה להכריע. (16) ששתיקה זו כמו כל שתיקה שפירושה הסכמה. (17) ודינו כמו שכתב בהלכה א. (18) כדברי רבא (בבא בתרא שם). (19) ואין לו עדיין על מה לצווח או למחות. (20) גילה. (21) שאף אז כששתק דעתו הייתה לשלילה. (22) כדין כל ספק במזון. (23) בהלכה א.

ד. ראוהו שרצה לתן מאה דינרין לשמעון, ושלח לו המאה על ידי לוי: אם אמר לו 'זכה'²⁴ במאה זו לשמעון, או 'תן'²⁵ מאה זו לשמעון - אינו יכול לחזור בו²⁶; אבל אם אמר לו 'הולך'²⁷ מאה זו לשמעון - יכול לחזור בו עד שיגיע המאה ליד שמעון.

(24) בלשון זו אין כל ספק שוודאי זכה המקבל, אף על פי שלא הגיע לידו, כיוון שבא ליד השליח, ראה גיטין יא: יד. ועוד. (25) גיטין יא: "כל האומר תנו כאומר זכור". (26) רק לעניין זה, שאינו יכול לחזור בו, אמרו "תן - כזכה", אבל לעניין זכייה אין הדבר כן, אלא אינו זוכה עד שיגיע לידו, כמפורש להלן הלכה יא. אולם כל זה אינו אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(43) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לרב אשי בלשון אחרונה.
(44) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לרבינא, שאמר שישאל זוכה לגוי מדברי סופרים.

ז. קטן⁴⁵ שנותנין לו צרור⁴⁶ וזוקקו⁴⁷, אגוז ונוטלו⁴⁸ - זוכה לעצמו⁴⁹, ואינו זוכה לאחרים; פחות⁵⁰ מזה - לא זכה לעצמו ולא לאחרים. וכן השוטה אינו זוכה לא לו⁵¹ ולא לאחרים. והמזכה לשוטה על ידי בן דעת - זכה⁵². אכל החרש זוכה⁵³ לעצמו⁵⁴, פמו שפארנו בהלכות גזלה⁵⁵.

(45) גיטין סה. מימרא של רבא. (46) אבן. (47) הרי יודע הוא לברוח מן הרע. (48) הרי שידע לבחור בטוב. (49) מן התורה. לפי שדעת אחרת מקנה לו (מגיד משנה כאן ובפרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א. עיין שם), אבל במציאה אין לו קניין מן התורה אלא מדרבנן משום דרכי שלום (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה יב). (50) שם. (51) מן התורה, אבל מדרבנן, זכה, ואסור לגזול ממנו מפני דרכי שלום (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה יב). ומקור הדבר ממה שאמרו ביבמות קיג: ששוטה אין לו יד לקנות (קצות החושן סימן רמג סעיף קטן ה). ויש שהביאו מסוגיית הגמרא ביבמות לא. וכתובות כ. [ואף על פי ששם מדובר במקח וממכר, שגם בקטן אינו מן התורה, כיוון שנתנית הדמים שלו אינה נתנית (מגיד משנה פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) - סובר רבינו שכל עיקר תקנת חכמים בקטן וחרש במקח וממכר משום כדי חייהם (פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) אינו אלא מפני שיש להם קניין מן התורה במתנה. ושוטה שלא תקנו בו חכמים קניין במקח וממכר, הוא מפני שאין לו שום קניין מן התורה, ואף לא במתנה, וראה להלן לגבי חרש]. (52) שוודאי אינו גרוע מקטן בן יום אחד דלהלן הלכה ח (סמ"ע רמג סעיף קטן ל). ומה שאמרו ביבמות קיג. שפיקח שנשא שוטה, זכתה וראה במגיד משנה. אבל צריך עיון ממה שאמרו בבבא מציעא עב. שזכין לקטן מפני שעתיד להיות גדול, ואין זכין לגוי שבלי מעשה גירות לא יהיה ישראל, ואם כן גם שוטה, מי יודע אם יתרפא, ואף אם יתרפא זה לא יהיה ממילא אלא על ידי מעשה. וראה בקצות החושן שם סעיף קטן ו. (53) והיינו, כאמור, במציאה מפני דרכי שלום, ובמתנה מן התורה. (54) [נלמד מתוך מה שתיקנו חכמים שמקחו מקח וממכרו ממכר, משום כדי חייו (למעלה פרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א) ואם אין לו עיקר קניין מן התורה במתנה לא היו חכמים מתקנים במקח וממכר. וההבדל בין שוטה לחרש הוא: שוטה אין לו יד (יבמות קיג); ואילו חרש יש לו יד שהרי חרשת מקבלת גיטה (שם קיב), ראה בקצות החושן שם סעיף קטן ה]. ורק לעצמו יש לו יד אבל לזכות לאחרים אינו יכול, כמפורש בבבא מציעא ח. (55) פרק יז הלכה ד, שחרש אינו מקנה לאחרים (ראה בהערה הקודמת. ועיין מגדל עוז ולחם משנה).

ח. זכין⁵⁶ לקטן אפלו בן יום אחד⁵⁷, ולגדול⁵⁸ בין בפניו בין שלא בפניו⁵⁹. והצור⁶⁰ של אדם קונה לו

באומר "תן", אבל באומר "זכה" - זכה מיד (ראה פרק ו מהלכות עבדים הלכה א). ומה שכתב רבינו "אינו יכול לחזור בו" - לא כתב אלא על "תן" ולא על "זכה". (27) ומשמעותו שהנותן עושה אותו רק שליח להולכה, ולא שנותן לו לזכות מיד בשביל המקבל, שם יד: ולב: (וראה להלן פרק י הלכה יב בדין שכיב מרע). ודקדק רבינו לכתוב "ראובן שרצה ליתן וכו'" שדווקא במתנה הדין כן, אבל בפריעת חוב אינו יכול לחזור בו (פרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ב) וכן בהחזרת פיקדון כשהנפקד כפר בו עד עכשיו (פרק א מהלכות שכירות הלכה ו), ועיין רבב"ד.

ה. הלף²⁸ לוי במאה זוז שגשתלחו עמו להוליכן לשמעון, ובקש שמעון ולא מצאהו - יחזיר לראובן²⁹. מת³⁰ שמעון בתיי ראובן - יחזיר לראובן³¹ או ליורשיו³². מת ראובן בתיי שמעון - יתן המאה לשמעון או ליורשיו³³; שמצוה³⁴ לקיים דברי המת, ואף על פי שאמר הדברים והוא פריא³⁵, שהרי המאה בידו של שליח עדין³⁶.

(28) המשך להלכה הקודמת והמדובר כשאמר לו "הולך". ומקור הדברים בברייתא שם יד: (29) שהרי הולך לאו כזכי, ולא זכה השליח בשביל המקבל. (30) ברייתא שם. (31) כנ"ל, שלא זכה עדיין שמעון, והנותן התכוון רק לשמעון ולא ליורשיו. (32) של ראובן אם מת ראובן אחרי מיתת שמעון. (33) שהרי מיד עם מיתת ראובן, זכה בהם שמעון, מפני הטעם הבא בסמוך ש"מצוה לקיים דברי המת", וממנו זכו היורשים (עיין רש"י שם וש"ך סימן קכה סעיף קטן לג). (34) גיטין שם ברייתא בשם רבי מאיר. (35) כדברי רב פפא שם. ובדין שכיב מרע, ראה להלן פרק י הלכה יב. (36) שלא החזיר לראובן בחייו של זה ובידו לקיים דברי המת. [בתוספות כתובות ע. דיבור המתחיל הא, הוכיחו שלא אמרו מצוה לקיים דברי המת אלא אם נמסר ליד שליש לשם כך (וראה להלן פרק י"א הלכה כג בהגהות מיימוני אות ט), שאם לא כן למה הוצרכו לתקן בשכיב מרע שיהיו דבריו ככתובין וכמסורין. וזה גם מקור לדברי רבינו].

ו. אין אדם זוכה במתנה לחברו עד שיהיה הזוכה גדול³⁷ וכן דעת. ואחד איש ואחד אשה³⁸, ואפלו אשת איש³⁹, ועבד ושפחה⁴⁰. אכל העפוש⁴¹ אינו זוכה; הואיל ואין ראוי לשליחות לעולם⁴¹, כף אינו זוכה לישאל⁴². וכשם שאין ישראל נעשה שליח לעפוש⁴³, כף אינו זוכה לעפוש⁴⁴.

(37) עירובין עט: במשנה וקידושין מב. מימרא של רב יצחק. (38) עירובין שם. (39) עירובין שם: "על ידי אשתו". (40) בעירובין שם: "ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים, מפני שידן כידו", הרי שרק על ידי עבדו אינו יכול לזכות לאחרים, אבל על ידי עבד כנעני של אחר יכול הוא לזכות לאחרים. וראה בפרק א מהלכות עירובין הלכה כ. (41) להוציא מדברי רב אשי לפי לשון אחת בבבא מציעא עא: שרק לעניין תרומה אין שליחות לגוי, אבל לעניין אחר יש לו שליחות. (42) שזכייה היא מטעם שליחות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינה משתמרת, אם הייתה המציאה קרובה אליו בתוך ארבע אמות, שוודאי זכה בה, אף על פי שלא אמר, כיוון שעומד קרוב לה. (71) תקנת חכמים היא כדי שלא יריבו המוצאים זה עם זה (הלכות גזילה שם הלכה ט). (72) רחוב צדדי, או קרן זוית של רשות הרבים (מגיד משנה שם). והיא מימרא של רב ששת בבבא מציעא י: שבסימטא "לא דחקי רבים". (73) גמרא שם. וגם שם לא שכיחי רבים (כתובות לא:). (74) שם, תשובת רב פפא, ולפי גירסת הרי"ף. (75) שם בדברי רב ששת: "רשות הרבים דקא דחקי רבים לא תקינו רבנן [ארבע אמות]". (76) שם, לרב פפא. (77) שם יא. לפי הלשון האחרונה, ולדברי הכל, או זו שלפני האחרונה, וכרבי יוחנן משום רבי ינאי. (78) שבקטנה גילתה התורה שחצרה נחשבת כידה לעניין גט. ולומדים מזה גם ליתר השטחים, כגון מציאה ומתנה, מה שאין כן בקטן. (79) שהחצר אינה נחשבת אצלו כיד, וגם אינה יכולה להיות נחשבת כשליחות, שאין שליחות לקטן. ואף על פי שזכין לקטן (למעלה הלכה ח), הרי שזכיה אינה מטעם שליחות - אינה דומה חצר לשליח ממש שעושה פעולת הקניין וזוכה עבור הקטן (וראה בהשגת הראב"ד כאן ובפרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה יב וקצות החושן סימן רמג סעיף קטן יא).

י. המתנה⁸⁰ כגט⁸¹, שאין אדם יכול למסר דברים⁸² לשליח. כיצד? אמר לשלשה: אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני - אין זה פלוני⁸³; ואם אמרו לאותן העדים וכתבו ויתנוהו למקבל - לא קנה. וכן אם אמר לשנים: כתבו וחתמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני - אינן יכולין לומר לסופר לכתב, אלא הן עצמן פותבין, כמו בגט⁸⁴.

(80) גיטין כט. כשמואל וכרבא, ולא כרב ואביי. (81) וראה פרק ב מהלכות גירושין הלכה ו. (82) שהשליח יאמר דברים מסויימים למישהו, במקום שיעשה פעולה מסויימת. (83) שדברים אינם נמסרים לשליח (משנה גיטין טו:). אפילו אם אמר להם שיאמרו לאחרים (שם עא:). וראה בהלכות גירושין שם. וכל שכן אם אמר להם רק: "תנו גט לאשתי". שאף על פי שהם שלושה ונראה שעשה אותם בית-דין שיאמרו לאחרים לכתוב ולחתום - לא קנה שאין זה עדיף מ"אומר אמרו" וראה בלחם משנה פרק ב מהלכות גירושין הלכה ה. [נכתב הטור בשם הראב"ד "וכל שכן אם חתמו הם בעצמם והוא הדין אם אומר להם תנו" ואף על פי שלפינו בראב"ד אין הנוסחא כן. נראה שנוסחת הטור היא הנכונה, וזהו פירושו: אם "אומר אמרו" לא מועיל למה שאמר ואם אמרו לעדים וכתבו לא קנה - כל שכן שאם לא עשו כמאמרו אלא חתמו הם בעצמם, שוודאי לא עשו כלום, שהרי על זה לא נצטוו (ולפי הנראה נפלו מלים אלו "וכל שכן אם חתמו הם בעצמם" בטעות מלשון הראב"ד "הנ"ל אל תוך דברי המגיד-משנה, ועיין לחם משנה) "והוא הדין אם אומר להם תנו" כלומר גם באומר להם תנו, ואומרים שברור הדבר שעשאו בית-דין ולא מועיל אם הם

שלא מדעתו. אף על פי שאינו עומד שם, פיון שהגיע המתנה לחצרו⁶¹ - כאלו זכה בה אחר⁶².

(56) כלומר, אחר זוכה עבורו, בבא בתרא קנו: במשנה, ונראה מדברי רבינו שזהו מן התורה. וכנוסחת הספרים (שהובאה בתוספות כתובות יא. דיבור המתחיל מטבילין) בבבא מציעא שם שגרסו "קטן - אף על גב דלית ליה שליחות אית ליה זכיה" ולא גרסו "מדרבנן" וכן הוא בכמה כתבי יד. ראה בדקדוקי סופרים לבבא מציעא שם. (57) [שהרי למאן דאמר אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם מוכין אף לעובר. בבא בתרא קמא: וראה למעלה פרק כ"ב מהלכות מכירה הלכה י]. (58) שם קנו: במשנה לפי רבי יהושע. ולפי רבי מאיר בבביתא שם - גם לדברי רבי אליעזר. (59) משנה בגיטין יא: וראה למעלה הלכה ב. (60) בבא קמא מט: מימרא של רבי יוסי בר חנינא. (61) או לאוויר חצרו, ראה בפרק ה מהלכות גירושין הלכה ג. (62) כלומר, כאילו זכה בה על ידי שליח, שחצר מטעם שליחות היא (בבא מציעא י:).

ט. במה דברים אמורים⁶³? בחצר המשתמרת⁶⁴; אבל בחצר שאינה משתמרת⁶⁵, כגון שדה וחרבתו - עד שיהיה עומד בצדה⁶⁶ ויאמר: זכתה לי שדי⁶⁷. וכן ארבע⁶⁸ אמות⁶⁹ של אדם שהוא עומד בצדו⁷⁰ קונין לו⁷¹, בסמטא⁷² או בצדי רשות הרבים⁷³ או בחצר שאין לה בעלים⁷⁴; אבל ברשות הרבים⁷⁵ או בשדה חבירו⁷⁶ - אינו זוכה עד שגיע מתנה לידו. וקטנה⁷⁷ תזכה לה חצרה⁷⁸ וארבע אמות שלה; אבל הקטן⁷⁹ אינו זוכה עד שתגיע מתנה לידו או עד שיזכה לו אחר.

(63) שחצרו קונה לו, אף על פי שאינו עומד שם. (64) שם יא. שאז היא נחשבת כשליח המשמר דבר הנשלח על ידו (כסף משנה בשם הר"ן). (65) שאז אינו דומה לשליח (שם). (66) שאז היא משתמרת על ידו. וראה במגיד משנה פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח. שיש מחלוקת בין המפרשים אם צריך לעמוד בתוך השדה או שאפשר לעמוד גם מחוצה לה. ודעת רבינו, שגם במתנה צריך שיעמוד בצד שדה ודלא כרב פפא בבבא מציעא יא: אלא כפי התירון הראשון שם בגמרא. וכן נראה בקידושין כו: ויש פוסקים כרב פפא (מגיד משנה). (67) דעת רבינו שבחצר שאינה משתמרת ועומד בצידה צריך גם אמירה. כמו שאמרו במשנה (שם יא): "ראה אותן רצין וכו' ואמר זכתה לי שדי וכו'". וכן כתב רבינו בהלכות גזילה שם. ובתוספות שם דיבור המתחיל זכתה, כתבו ש"אמר" לאו דווקא. (68) בבא מציעא י. מימרא של ריש לקיש משום אבא כהן ברדלא, ורא"ש בשם הירושלמי (שם) שקונות גם במציאה וגם במתנה. (69) שיעור קומה של אדם בפיטוט ידיים ורגליים. (70) ואף על פי שבחצר שאינה משתמרת, צריך גם עמידה בצידה וגם אמירה, כנ"ל - בארבע אמות, אין צורך באמירה "מפני שהוא יכול לנטות עצמו וליטלה" (מגיד משנה בהלכות גזילה שם). [וברור הדבר שגם בחצר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אומר 'לא כתב ולא נתן לי': אם המקבל מתנה הוא שאמר בן - הודאת בעל דין¹⁰⁰ כמאה עדים הוא והנותן אוכל פרות שדהו; ואם בן המקבל הוא שאמר 'לא נתת לאבי שדה זו', והוא אומר 'כתבתי ונתתי לו' - מניחין את הפרות על ידי שלישי עד שיודע הדבר היאך הוא¹⁰¹.

(95) שם, המשך הברייתא. (96) המדובר, כשהמקבל רוצה במתנה אלא שמספר האמת שלא קיבלה (סמ"ע רמה סעיף קטן ז). (97) יש לשון "חשש" שאינו ספק, אלא וודאי (תוספות שם דיבור המתחיל חיישינן). וכן לשון התוספתא (בבא בתרא פרק י'): "לא אמר כלום", והיינו, שאין מתחשבים כלל עם דברי המקבל. ברם בשולחן-ערוך חושן משפט סימן רמה, סעיף ד, מביא המחבר לשון "דאיכא למימר", והיינו, שיש לומר, ואין וודאות גמורה. ולכאורה, זהו פירוש המלה "שמא". (98) וזה לא ידע על זה כלל. וכך אנו יכולים על ידי זה לסלק את הסתירה שביניהם ולאמת את דברי שניהם. (99) היינו, שהנותן מדגיש שהוא בעצמו נתן לידי המקבל, ואין המקבל יכול לטעות בזה. (100) הוא המקבל שהוא זכור יותר מן הנותן, לפי שהנותן הייתה לו מחשבה לתת לפני שייתן, ופעמים שהוא סבור שכבר נתן (מגיד משנה בשם התוספות). ויש מפרשים, שלעולם מקבלים את ההודאה של התובע ולא של הנתבע, מאחר שישנה התנגשות בין הודאתו של זה לבין הודאתו של זה, אנו אומרים העמד ממון בחזקתו (רשב"א שם). (101) על ידי עדים. מפני שהדבר ספק, שמא קיבל זה את המתנה והבן אינו יודע, ואם כן אין הודאתו הודאה (גיטין שם).

יג. מקבל מתנה שטען ואמר: זו שתחת ידי אינה מתנה בידי, אלא שומר אני עליה וכיוצא בו, או שאמר: בטלה היתה מתחלתה, לפי שלא קבלתייה אלא בעל פרחי פאנס או בטעות, וכיוצא בדברים אלו - דבריו קיימין¹⁰²; ונשבע על זה שבועת הסת¹⁰³, ותחזר לבקליה.

(102) גיטין לב. מימרא של רב ששת (לפי נוסחה שלפנינו): "מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו - בטילה היא (משמע בטילה הייתה מקודם שקיבלתי - רש"י), אינה מתנה - דבריו קיימין". וראה למעלה הלכה א. (103) הראב"ד מעיר כאן שענין השבועה כאן הוא "רעיון רוח", ואמנם לא מציינו שבועה אצל הודאת בעל הדין, שהרי הוא מוותר על שלו, ומה מקום לשבועה? אך המגיד-משנה מפרש, שכאן מדובר, שבעלי חוב של המקבל רוצים לגבות את חובם מהשדה, ולפיכך צריך להישבע שאינו מערים עליהם, וכן הביא בשולחן-ערוך סי' רמה סעיף ז. ואף על פי שבפרק ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ב כתב רבינו שאם יש לו ללווה ממון וטוען שהוא של אחרים אינו נאמן אלא בעדים - כאן, שידוע שהיו הנכסים של הנותן, נאמן הוא לאמר שלא קבלם במתנה ושנשארו ברשותו של הנותן (לחם משנה).

חתמו בעצמם, שהרי לא נצטוו על כך, ולעשות שליח לכתיבה גם כן אינם יכולים, שדברים אינם נמסרים לשליח, כנ"ל. וראה להלן בהערה הבאה]. (84) שם במשנה גיטין סו"סו: "אמר לשניים תנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו". נאף על פי שכבר כתב רבינו שאפילו אומר מפורש "אמרו לפלוני ולפלוני וכו'", לא מועיל - אם קל וחומר הוא שבאומר "כתבו וחתמו וכו'", שאינם יכולים לומר לסופר לכתוב - יש חידוש באומר "כתבו וחתמו", שהרי ב"אומר אמרו", לא מועיל אם כתבו וחתמו בעצמם, כנ"ל, ואילו ב"כתבו וחתמו", "הרי הן עצמם כותבים", ויש מקום לטעות, שכיוון שהם עצמם יכולים לעשות מעשה - יכולים לעשות גם שליח, ומשמיענו רבינו שגם באופן זה אינם יכולים למנות שליח. וכתב הראב"ד (הובא במגדל עוז): "והוא הדין אם אמר להם (לשניים) תנו צריכין הם לכתבו". כלומר, בניגוד לאומר לשלושה תנו, שעשה אותם ביתדין, ואינם יכולים לכתוב בעצמם (חוץ ממה שאינם יכולים לעשות שליח) - באומר לשניים "תנו", לא עשאו ביתדין, אלא כוונתו שיכתבו בעצמם. וכן מפורש במשנה גיטין שם, ובמקום "צריכין" שבדבריו - צריך להיות "יכולין", וראה באור שמח].

יא. הפותב⁸⁵ בפטר נתיני⁸⁶ שדה פלוגית לפלוגי, או שכתב נתיניה⁸⁷ לו, או הרי היא שלו - הרי זוכה בה פשיגעי השטר לידו. אבל⁸⁸ אם כתב בפטר אתננה⁸⁹ לו, אף על פי שהעידו עליו העדים - לא זכה המקבל⁹⁰, עד שיאמר לעדים 'כתבו שטר מתנה ותנו לו', וכתובין⁹¹ ונותנין לו; שאין⁹² המקבל זוכה עד שיעיני שטר המתנה לידו⁹³, או עד שיעינה לו בו על ידי אחרים, כמו שבארנו⁹⁴.

(85) גיטין מ: בברייתא. (86) לשון עבר. (87) זוהי גירסת הרי"ף. וצריך עיון מה בין "נתתי" ל"נתתינה" - שניהם מלשון עבר (סמ"ע סימן רמה, סעיף קטן א). ובגמרא שם: "נתונה", והוא לשון הווה. (88) כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (89) לשון עתיד. (90) שאין כאן נתניה אלא הבטחה לתת. (91) אפילו הלשון "אתננה לו", שרק אם נותן השטר מידו ליד המקבל, שהמתנה מתקיימת מיד, צריך לכתוב בלשון עבר "נתתי" או בלשון הווה "נתונה", אבל אם אומר לעדים שיכתבו ויתנו, שאין המתנה מתקיימת עתה כשנותן לעדים אלא אחר כך כשיבוא השטר לידי המקבל - בזה אפשר לכתוב גם לשון עתיד "אתננה" (כסף משנה). (92) וממילא אף הלשון: "אתננה" היא טובה, אחרי שאין המקבל זוכה, אלא אחרי שמסרים את השטר לידו, ולשעה זו כיוון הנותן בלשון "אתננה" (כסף משנה). (93) [ראה בפרק ו מהלכות עבדים הלכה א ש"תן" אינו כ"זכה" ולא זכה עד שיעיני לידו. וראה ברש"י גיטין ט: ובריי"ף שם]. (94) למעלה הלכה ב.

יב. האומר⁹⁵ נתיני שדה פלוגית לפלוגי, והוא אומר 'לא נתן לי'⁹⁶ - חוששין⁹⁷ שמה זכה לו על ידי אחר⁹⁸. אבל אם אמר 'כתבתי ונתתי לו'⁹⁹, והוא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"מתנה מסותרת" (מגיד-משנה), ומה שכתב רבינו "קרקע" הוא מחמת סוף הדברים שכתב: "חוששין שמא מתנה מסותרת היא, ולא זכה המקבל". וזה לא שייך אלא בקרקע שעומדת בחזקת בעליה הראשונים, אבל במטלטלין, אם הם ביד המקבל, הם בחזקתו (הגר"א סימן רמב, ס"ק י'). (8) היינו, ביטויים דומים, המדגישים את הפומביות. (9) כרב אשי שם, וכמו שכתב הרי"ף. וראה למעלה הערה ה.

ג. הפותב¹⁰ שתי מתנות על שדה אחת, הראשונה מסותרת והאחרונה גלויה ומפרסמת - אחרון קנה¹¹. ואפלו היתה הראשונה סתם, ואין בה לא ענין סתירה ולא ענין גלוי, אלא מתנה סתם¹² - האחרון קנה.

(10) בבא-בבא שם. (11) ואין המתנה הראשונה יכולה לשמש כמודעה לבטל המתנה השניה (ראה פ"י מהלכות מכירה הלכה א) - לפי שנעשתה בסתר (מסקנת הגמרא שם). (12) שאמרנו למעלה שחוששים שמא מתנה מסותרת היא, ולא זכה המקבל מספק, כיון שקרקע בחזקת בעליה עומדת (למעלה הערה ו) - הרי היא ברשות הבעלים ליתנה לאחר.

ד. כבר בארנו¹³, שהמוסר מודעה ואחר כך נתן - המתנה בטלה, אף על פי שאין¹⁴ זה אנס. שאין הולכין במתנה¹⁵ אלא אחר דעת הנותן; הואיל¹⁶ וגלה דעתו שאינו רוצה בה - מתנתו בטלה. לפיכך¹⁷, מי שהיו הדברים מוכיחין שאין דעתו לתן מתנה זו¹⁸, אפלו שנתנה מתנה גלויה ונמצאת שנתנה מקדם מתנה מסותרת - הרי שתי המתנות בטלות: הראשונה - מפני שהיא מסותרת; והשניה - מפני שהדבר מוכיח שאינו רוצה, והרי קדמה זו המתנה שנמצאה כמו מודעה לה¹⁹.

(13) בפרק י מהלכות מכירה הלכה ג. ומקור הדברים בבא-בבא שם. (14) בניגוד לפירוש רשב"ם שם, ד"ה גילוי מילתא בעלמא. (15) בניגוד למכר, שמקבל כסף, שאז אין מודעה גרידא מספיקה, אלא אם הוא אנוס, כי יתכן שבשעת המכירה גמר למכור מפני שהיה צריך לדמים, מה שאין לומר כן במתנה. (16) שם: "במתנה, גילוי מילתא בעלמא היא". (17) כלל מופשט שהסיק רבינו מהעובדא שבהלכה הבאה המובאת בגמרא (שם). (18) ובהוכחה זו גרידא, אין אנו יכולים לבטל המתנה השניה, אלא בהצטרף גם המתנה המוסתרת המשמשת כאן כמודעה. (19) בבא-בבא שם. ואף שמתנה טמורה כשהיא לעצמה, אינה מספיקה לשמש כמודעה, כאמור למעלה הלכה ג - כאן מצטרפת ההוכחה, שאין דעת הנותן ליתן מתנה זו לשני, לבטל המתנה השניה.

ה. מעשה²⁰ באחד, שרצה לשא אשה. אמרה לו: איני נשאת לך עד שתכתב לי כל נכסיה. שמע בנו הגדול וצנח על שמניחו ריקן. אמר לעדים: לכו

יד. טען הנותן ואמר 'שומר אתה עליה', או שאמר 'שלא מודעתי'¹⁰⁴ נתתה, או 'גזולה היא בידך', וזה אומר 'אתה נתת לי' - נשבע¹⁰⁵ המקבל שבועת הסת ונפטר.

(104) שלא מרצוני. (105) כדין כל כופר בכול, כיוון שהמטלטלין בידו, ראה פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה א, ובקרקעות, כשיש לו חזקת שלוש שנים, ועיין פרק י"א שם הלכה א.

~ יום שני כ"ה תמוז ~

פרק חמישי

(1) נתבאר בו איכות עשיית המתנה שצריך שלא תהיה מסותרת, וכל הנמשך אחר זה, ודין שתי שטרות על שדה אחת שניהם במכר או אחד במתנה ואחד במכר, וכל הנמשך.

א. הנותן² מתנה, בין פריא בין חולה³, צריך שתהיה גלויה ומפרסמת. אמר⁴ לעדים: כתבו בסתר ותנו לו - אינה פלוס; שזה מערים פדי לאבד קומן אחרים⁵, שיחזרו וימכרו אחר שיתן.

(2) בבא-בבא מ: מימרא של רב יהודה, ש"מתנה טמירתא (מסותרת)" אינה כלום. (3) נלמד מדברי הרי"ף בבבא-בבא שם בשם רב האי, והעתיקו רבינו להלן פ"ט הלכה א. ובין במתנה במקצת נכסיו, בין בכל נכסיו (ראה שם הערה ב). (4) כלשון הראשון של רב יוסף, שאמר בפירוש מימרתו של רב יהודה (שם). ולפי זה, אם לא אמר לכתוב בסתר, אע"פ שלא אמר לעשותה בפרהסיא - אין זו "מתנה טמורה". ואילו ללשון השני, גם זו היא מתנה טמורה, כיון שלא אמר לעשותה בפרהסיא. וראה להלן הערה ה. (5) היינו הלקוחות המאוחרים למתנה, כהמשך דברי רבינו. והראב"ד מפרש, ש"אחרים" - היינו מקבל המתנה, כלומר: הוא מכר אותה מקודם לאחר ואחר-כך הוא נותנה במתנה לזה, ולפיכך הוא רוצה שהדבר ייעשה בסתר, והוא מערים לאבד "ממון אחרים", היינו הטובה שקיבל מקודם ממקבל המתנה שתמורתה נתן לו המתנה. וכנראה שבספר שהיה לפני הראב"ד היו חסירות המילים "שיחזרו וימכרו אחר שיתן", ועיין מגיד-משנה.

ב. לפיכך⁶, כל שטר מתנת קרקע⁷ שאין פתוב בו: ואמר לנו פלוני הנותן שבו בשווקים וברחובות וכתבו לו מתנה גלויה ומפרסמת, וכיוצא⁸ בענינים אלו - חוששין⁹ לה שמא מתנה מסותרת היא, ולא זכה המקבל.

(6) כלומר, לפי שאמרנו ש"מתנה מסותרת", אינה כלום, אם לא אמר להסתיר וגם לא אמר לפרסם, שבזה נחלקו שתי הלשונות של רב יוסף (ראה למעלה הערה ג), ספק הוא, וחוששין שמא מתנה מסותרת היא, וכמו שאמרנו בגמרא שם: "סתמא מאי - רב אשי אמר חיישינן, והלכתא חיישינן" (לחם-משנה). (7) גם במטלטלין יש דין של

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זכה. הרי"ף בכתובות פרק מי שהיה נשוי (שם). (31) שלא הוזכר בו. (32) סתם קנין, הוא קנין חליפין. (33) שהשטר הוא הוא הקנין. (34) ואין השטר קונה אלא עם המסירה, ולפיכך מי שהגיע לידו תחלה - קונה תחלה, ולפיכך אנו מסתמכים על שעות כראייה לקדימת המסירה, ואם אין כותבים שעות - סומכים על הכרעת הדיינים, כמו שפורט בהלכה שלמעלה. (35) כלומר, שכתוב בו "וקנינא מפלוני וכו'" ואין השטר אלא לראייה. (36) את עדי החתימה, מי קדם בקנין. ואם אי-אפשר לברר מי קדם, נוהגים כמו בהלכה הקודמת: "שודא דדיינא" (טור סימן רמ). (37) באופן שלא כתוב בו קנין. (38) למסירה, אף שאינו הראשון לכתובה, ואף שהשטר השני נמסר אף הוא באותו היום, וראה סמ"ע שם ס"ק טו.

ח. שני³⁹ שטרות היוצאים על שדה אחת בשם קונה אחד, ואין זמנם שנה⁴⁰: אם היה שטר אחד מִכָּר ואֶחָד מִתָּנָה: אם היה השטר הראשון מִתָּנָה והשני שֶׁאֶחָד מִכָּר - לא בטל האחרון את הראשון; שיש לומר: להוסיף לו אחריות⁴¹ חזר וכתב בשם מִכָּר⁴². אף על פי שלא היה כתוב שם אחריות, שאחריות טעות⁴³ סופר הוא. וכן⁴⁴ אם הראשון מִכָּר והשני מִתָּנָה - קנה השדה מזמן ראשון; שלא כתב לו שטר מִתָּנָה אלא לִפְנוֹת פָּחוּ, ומשום דין פֶּן הַמַּצָּר⁴⁵.

(39) כתובות מד. מימרא של רב נחמן. (40) זה ביום אחד, וזה ביום שני. ונתעורר ספק אולי ביטל השני את הראשון, שכיון שיש ביד בעל השטר שני השטרות, הרי זה כאילו מודה שהראשון בטל, וראה להלן הלכה ט. (41) שאם יטרפנו בעל חובו, יחזיר לו דמיו. (42) שהרי סתם מתנה - אין בה אחריות. (43) שאנו אומרים, שהמוכר צוה לכתוב באחריות, והסופר טעה ושכח, ולפיכך אפילו לא כתובה אחריות מפורש, הרי היא כאילו כתובה (בבא מציעא יד. ולמעלה פ"ט מהלכות מכירה הלכה ג). (44) אף זה בגמרא שם. (45) שהוא קודם לקנות השדות הגובלות עם שדהו (פ"ב מהלכות שכנים הלכה ה), אבל במתנה אין דין בר־מצרא (שם פ"ג הלכה א). ואע"פ שמתנה שכתוב בה אחריות, דינה כמכירה, ויש בה דין בר־מצרא (שם) - כאן שלא כתב בשטר מתנה שום אחריות אע"פ שכתב לו גם שטר מכר - אין בו דין בר־מצרא (מגיד-משנה בשם רשב"א). אבל יש להבין כאן, כיצד אפשר לבטל המכירה בשטר מתנה שאחר־כך (משנה למלך). ויש אומרים ש"לייפות כחו" היינו שתהיה לו האפשרות ללוקח להעלים את שטר המכירה ולגלות רק את שטר המתנה, ובוה יסלק ממנו את טענת הבר־מצרא, ואם כן אין ראייה ששטר המתנה מבטל את שטר המכירה שלפניו, שהרי לצורך הנ"ל נכתב. ואמנם אם יתברר שיש לו גם שטר מכר, לא יסתלק הבר־מצרא, וראה במגיד-משנה.

ט. היו שני השטרות במִכָּר או שניהם מִתָּנָה: אם⁴⁶

והחבאו וכתבו לו כל נכסי במתנה. ואחר כך כתב לה כל נכסיו ונשא. ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו: הֵבֵן לֹא קָנָה וְהָאִשָּׁה לֹא קָנָתָה; שְׁהָרִי לֹא בִרְצוֹנוֹ כָּתַב לָהּ, וּבְאֲנוּס²¹ בִּדְבַר הוּא, שְׁהָרִי גִלָּה דַעְתּוֹ בְּמִתְּנָה הָרִאשׁוֹנָה, אֵף עַל פִּי שְׁהִיא בְּטִלָּה מִפְּנֵי שְׁהִיא מְסֻתֶּרֶת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּעֵינָיִם אֱלֹו²².

(20) הובאה בבבא-בבא שם. (21) "כאנוס", ולא אנוס ממש. שלא היה אנוס גמור, שהרי אם ירצה לא ישאנה ולא יתן לה נכסיו (מגיד-משנה) - ובכל זאת בטלה המתנה בצירוף המודעה, ע"י המתנה המסותרת. (22) היינו, כל מקום שיש צירוף של שני גורמים: הוכחות בגוף המתנה, ומתנה טמירה קודמת לה, אם כי מתנה טמירה גרידא אינה נחשבת מודעה, וההוכחות כשלעצמן אינן מספיקות לבטל את המתנה - שתייהן ביחד מבטלות את המתנה.

ו. שני²³ שטרות שזמנן²⁴ ביום אחד, והן פְּתוּבִין עַל שְׂדֵה אַחַת, בֵּין בְּמִכָּר בֵּין בְּמִתְּנָה: אם דָּרָךְ אֶנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְכַתֵּב שְׁעוֹת²⁵ - כָּל הַקּוֹדֵם זָכָה²⁶; וְאִם אֵין דָּרָךְ הַמָּקוֹם לְכַתֵּב שְׁעוֹת - הָרִי הַדָּבָר מְסוּר לַדֵּינָיִם²⁷: כָּל שֶׁדַּעְתָּם נוֹטָה²⁸ לְהַעֲמִיד שְׂדֵה זֶה בְּיָדוֹ - יַעֲמִידוּ²⁹.

(23) כתובות צד. (24) התאריך, שבו נכתבו השטרות. (25) [ונמסר בלי עדים, שכיון שחתמו בו עדים הוא כשר גם בלי עדי מסירה (פ"א מהלכות גירושין הלכה טז), ואם כן אי-אפשר לברר מי קדם במסירה]. (26) שם צד: כלומר כל ששטר מוקדם, הוא זכה, שכיון ששטרו נכתב קודם בוודאי גם נמסר קודם, כשם שאנו תולים כך בשטרות אחרים, שאחד מהם מוקדם ביום או בכמה ימים (מגיד-משנה). (27) מקביל לביטוי התלמודי: "שודא דדיינא". וכשמואל בניגוד לרב (כתובות שם). (28) שהם משערים, למי היתה דעתו של הנותן נוטה יותר ואותו היה מעדיף על השני, ובוודאי לו מסר מקודם. וה'תוספות' בבא-בבא לה. ד"ה שודא, פירשו ש"שודא דדיינא" היינו שהדיינים עושים כרצונם. וראה בסמ"ע סימן רמ, ס"ק יב. (29) שהרי לשיטת רבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי (כורות או חותכים את הגט) בגט ובכל השטרות, הכל תלוי למי נמסר השטר ראשון, וברור שיש כאן אחד שזכה, אם כי אין אנו יודעים מיהו - האפשרות שהשטרות נמסרו כאחד היא נדירה ואין להביאה בחשבון - ומוטב לנו, איפוא, לתת לאחד על סמך השערת הדיינים, מאשר לקיים חלוקה (מגיד-משנה).

ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ³⁰ בְּשֵׁטֶר שְׁאִין³¹ בּוֹ קִנְיָן³², אֲלֵא³³ קָנָה שְׂדֵה זֶה בְּשֵׁטֶר זֶה, שְׁאִין אָנוּ יוֹדְעִין מִי הוּא מְשִׁנְיָהָם שְׁהִגְעִיעַ³⁴ שְׁטָרוֹ לִידּוֹ תַּחֲלָה; אֲכָל אִם הָיָה בְּכָל שֵׁטֶר מֶהֱן קִנְיָן³⁵ - כָּל שֶׁקָּדֵם לוֹ הַקִּנְיָן זָכָה, וְיִשְׁאָלוּ³⁶ הָעֲדִים. וְכֵן אִם הָיוּ שָׁם³⁷ עֲדִים שְׂדֵה הַגִּיעַ לִידּוֹ שֵׁטֶר מִתְּנָתוֹ תַּחֲלָה - קָנָה הָרִאשׁוֹן³⁸.

(30) שהכל תלוי במסירת השטר, שמי שנמסר לו קודם, הוא

~ יום שלישי כ"ו תמוז ~

פרק ששי

(1) נתבאר בו משפטי האומדנות במתנה שאומדין כוונת הנותן למה הייתה ולמי נתכווין אחר זה, ומשפטי הדברים שהן נקנין בגילוי הדעת בלבד או באמירה שלא בקניין, ומשפט הקידושין והסבלונות שבין איש לארוסתו ולא נגמר העניין ביניהם, והנמשך אחר זה.

א. לְעוֹלָם² אומדין³ דַּעַת⁴ הַנוֹתֵן. אִם הָיוּ הַדְּבָרִים מְרֵאִין סוֹף דַּעַתוֹ - עוֹשִׂין עַל פִּי הָאָמֵד, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא פִּרְשׁ. בְּיָצֵד? מִי⁵ שֶׁהֵלֵךְ בָּנוּ לְמַדִּינַת הָיִם, וְשָׁמַע⁶ שְׁמַת, וְכָתַב כָּל נִכְסָיו לְאַחַר מִתְּנָה גְלוּיָה גְמוּרָה⁸, וְאַחֲרֵי כֵן בָּא בָּנוּ - אֵין מִתְּנָתוֹ קִיּוּמָה; שֶׁהַדְּבָרִים מוֹכִיחִין, שְׁאֵלֹו יָדַע שֶׁבָּנוּ קָנִים - לֹא הָיָה נוֹתֵן כָּל נִכְסָיו⁹. לְפִיכָן¹⁰, אִם שִׁיר מִנְכָּסִיו כָּל שְׁהוּא, בֵּין קָרָקַע בֵּין בְּמִטְלָטְלִין¹¹ - מִתְּנָתוֹ קִיּוּמָתָה¹².

(2) בבא-בבא-בבא: קמו: כרבי שמעון בן מנסיא שאמר: "אזלינן בתר אומדנא". וכן פסק רב נחמן, שם קלב. (3) בדיני ממונות, יש וצריך תנאי כפול (למעלה פ"ג הלכה ז"ח), ויש שמספיק גילוי דעת גרידא (למעלה פ"א מהלכות מכירה הלכה ח), ויש שאפילו אומדן הדעת קובע, כמו כאן. וראה 'תוספות' קידושין מט: ד"ה דברים שבלב. (4) על רקע הנסיבות ועל יסוד הערכה פסיכולוגית, אנו משערים דעתו של הנותן, אף שהוא עצמו לא פירש אותה. (5) בבא-בבא שם. (6) לא פירש רבינו אם זה בשכיב מרע, או אף בבריא, כמו שפירש בהלכה ב. ויש אומרים, שהדברים אמורים רק בשכיב מרע. אבל בבריא אע"פ שבא בנו, מתנתו קיימת, שאם על עצמו לא חס ולא השאיר לעצמו כלום, קל-יחומר שעל בנו אינו חס (וראה בכתובות עט. 'טור' חו"מ סימן רמו בשם הרמב"ן, וראה ביאור הגר"א שם ס"ק ג). (7) דוקא "כל נכסיו", אבל אם השאיר לעצמו כל שהוא מנכסיו - מתנתו קיימת, כמו שמפרש בסמוך, וכן הוא לשון הברייתא הנזכרת, וראה עוד להלן. (8) ראה למעלה פ"ה הלכה א"ב. (9) מבלי להשאיר כלום לבנו. (10) כלומר, כיון שכל ההוכחה היא מזה שלא השאיר כלום - לפיכך אם השאיר כל שהוא, שבטלה ההוכחה הנ"ל - מתנתו קיימת. (11) כן הוא בבא-בבא-בבא קמט: ראה להלן בסמוך. (12) מקור דברי רבינו, מלשון הברייתא הנ"ל של רבי שמעון בן מנסיא "וכתב כל נכסיו" (וכן הוא בתוספתא כתובות פ"ד (הוצאת צוקמ. עמ' 265.14) לפי כ"י ווין ופוס ראשון) - הרי שדווקא אם כתב כל נכסיו, אבל אם שייר - מתנתו מתנה, כנ"ל. ועוד שבגמרא בבא-בבא שם, השוו דין ברייתא זו לדין מתנת שכיב מרע, ושם מפורש במשנה: "שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, ושייר קרקע כל שהוא - מתנתו קיימת", ואם קמט: אמרו שקרקע לאו דוקא, אלא אפילו שייר מטלטלין, מתנתו קיימת, וראה להלן פ"ח הלכה טו (מגיד-משנה), ושם הלכה ז והערה מח.

הוֹסִיף בְּשָׁנֵי פְלוֹם⁴⁷ - הָרִי הָרֵאשׁוֹן קָנִים⁴⁸, שְׁלֹא כָתַב הַשָּׁנִי אֶלָּא מִפְּנֵי הַתּוֹסֶפֶת; וְאִם⁴⁹ לֹא הוֹסִיף - בְּטֵל שְׁטֵר שָׁנִי אֶת הָרֵאשׁוֹן⁵⁰, וְאֵין לוֹ אַחֲרִיּוֹת אֶלָּא מִזְמַן הַשָּׁנִי⁵¹. לְפִיכָן⁵², כָּל הַפְּרוֹת שְׁאֵכַל הַלּוּקָח מִזְמַן רֵאשׁוֹן עַד זְמַן שָׁנִי - מַחְזִיר אוֹתָם⁵³. וְאִם הָיָה עַל אוֹתָהּ שָׂדֶה חֹק לְמַלְךְ בְּכָל שָׁנָה - הַנוֹתֵן אוֹ הַמוֹכֵר נוֹתֵן אוֹתוֹ הַחֹק עַד זְמַן הַשְּׁטֵר הַשָּׁנִי⁵⁴.

(46) כתובות שם, מימרא של רב פפא, כפירוש והוספה לדברי רב נחמן. (47) אע"פ שלא הודגש בשטר שזוהי הוספה, אלא שמידת השטח הוגדלה בשטר זה, ביחס לשטר הקודם, וראה להלן. (48) וכנראה שכוונת רבינו, שאת העיקר גובה המקבל מזמן הראשון, ואת התוספת מזמן השני (מגיד-משנה). ואע"פ שבשתי כתובות ובאחת מהן תוספת על השניה (בלי הדגשת התוספת), פסק רבינו (בפ"ט מהלכות אישות, הלכה כט) ש"גובה באיזה מהן שתדע ותבטל השניה", ואם כן גם כאן צריך להיות כן, שאם רצה לפי השטר הראשון אין לו אלא כפי הכתוב בו, בלי התוספת, ואם רצה לפי השטר השני, יש לו גם העיקר וגם התוספת מהזמן השני (וכן אמנם דעת רש"י בכתובות שם) - אין לדמות שטר לכתובה, שבכתובה הדרך לכתוב "ואוספית לך וכו'", וכיון שלא הדגיש ההוספה בכתובה השניה, אין כוונתו להוסיף, אלא אם רצתה גובה מזו ואם רצתה גובה מזו, אבל במכירה אין הדרך לכתוב כן, ולפיכך אף שלא הדגיש ההוספה, הרי הוא כאילו הדגיש, וגובה העיקר מזמן ראשון והתוספת מזמן שני (סמ"ע סימן רמ"ז, והגר"א שם ס"ק ח). (49) מימרא של רב נחמן, שם. (50) בגמרא שם, נחלקו בטעמו של דבר: לרב אחא הוא, מפני שבקבלת השטר השני, מוותר המקבל על שעבודו מזמן השטר הראשון עד זה של השני. ולרפרם, מפני שבזה מודה המקבל שהראשון מזויף, ורבינו פסק כרפרם, ראה להלן. (51) שאם בא בעל חובו של הנותן או המוכר וטרף ממנו מזמן השטר הראשון עד זמן השטר השני, אינו יכול לחזור ולתבוע מהנותן או מהמוכר. (52) לפי סוגיית הגמרא שם, מילה זו תמוהה, שהרי רבינו העתיק את דברי רב נחמן (שם) כלשונם, ועל זה נחלקו שם רב אחא ורפרם, הנ"ל, ואמרו שההבדל ביניהם אם הלוקח או הנותן מחזירים הפירות שבין זמן השטר הראשון לבין זמן השטר השני, וכן אם הוא משלם מס המלך לזמן הנ"ל - שלדעת רב אחא, שהלוקח מוותר על שעבודו, אינו מחזיר הפירות, והוא משלם מס המלך; ולדעת רפרם, שהלוקח מודה שהשטר הראשון מזויף, מחזיר הוא את הפירות, והמוכר משלם מס המלך. והנה דעת רבינו להלן ברורה כרפרם, אבל זה לא כלול במילים "ביטל שטר שני את הראשון", כנ"ל, ואם כן מאי לפיכך? (לחם-משנה). (53) אחרי שהלוקח מודה שהשטר הראשון מזויף, ואין לו אלא מזמן השטר השני. (54) כנ"ל לדעת רפרם. ושם אמרו עוד הבדל שלישי - שלרב אחא, עדי השטר הראשון כשרים. ואילו לרפרם, הם פסולים (וראה ב'תוספות' שם ד"ה איכא בינייהו), ורבינו השמיט דבר זה (לחם-משנה).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינן מקום להשערה זו שהתכוון למשמעת, אחרי שאין עליו הדאגה לכבודו של אדם זה – מתנתו מתנה. (22) שם קנ: מימרא של רבא בשם רב נחמן. שכיון שלא כתב לו כל הנכסים, בוודאי נתכוון למתנה גמורה, ולא לעשות אפטרופוס.

ג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ²³ שָׁכֵב לְבָן ²⁴ בֵּין הַבָּנִים; אֲכָל אִם פֶּתַח כָּל נִכְסָיו לְבָן בֵּין הַבָּנוֹת ²⁵, או לְבַת ²⁶ בֵּין הַבָּנוֹת, או לְאֶחָד מִן הַיֹּרְשִׁין ²⁷ בֵּין שְׁאָר הַיֹּרְשִׁין, אִף עַל פִּי שְׁלֹא שִׁיר כָּלֹם - מִתְּנָתוֹ קִיָּמָתָהּ ²⁸.

(23) כן הוא ברי"ף בבא-בטרא פרק י"ש נוחלין (קלא:), ומקור דבריו ממה שאמר רב הונא (שם קלג:): "שכיב מרע שכתב כל נכסיו כו' נוטלן משום ירושה". וכתב על זה שם שדברי רב הונא בשאר יורשין, כגון בת בין הבנות ואח בין האחים, אבל בן בין הבנים בכתובה לא עשאו אלא אפטרופוס. ואם תאמר: "בנו מאי טעמא לא קנה בכתובה – וכל היורשים קנו – כבר אמרו עלה בגמרא דהלכתא בלא טעמא היא, ואין לנו אלא מה שאמרו חכמים". ובגמרא שבידי הרי"ף לא היה כתוב (שם קלא:): "איבעיא להו, בת אצל הבנים ואשה אצל האחים", שלפ"ז מפורש אליבא דרבינא שגם "בת אצל הבנים" – לא קנתה, אלא היה כתוב: "איבעיא להו, אשה אצל האחים" (רא"ש שם סימן לא) וכ"ה בגמרא כ"י ה' שבידי בעל "דקדוקי סופרים". (24) אע"פ שלדעת הרי"ף (למעלה) זוהי הלכה בלי טעם – יש בזה קצת מן ההגיון, שהבנות בלא זה יכבדו את הבן. (25) בנות שהן יורשות, כגון בנות בניו שמתו בחייו (ערוך השלחן). [ועיין 'נתיבות' סימן רמו ס"ק א, וראה בבבא-בטרא קמג: "ולסלוקי לברתי מעישור קאתי"]. (26) שאין הוא דואג לכבודה כמו לזה של הבן. (27) שוודאי אינו דואג לכבודו. (28) שלא אמרו אלא בכותב לאחד מבניו.

ד. וְכֵן ²⁹ הַכּוֹתֵב ³⁰ כָּל נִכְסָיו ³¹ לְאִשְׁתּוֹ, בֵּין בְּרִיא בֵּין שָׁכֵב מְרַע, אִף עַל פִּי שְׁקֵנוֹ מִיָּדוֹ ³² - לֹא עֲשָׂאָהּ אֶלָּא אֲפֹטְרוֹפָא עַל יֹרְשִׁיו. בֵּין שְׁהִיו יֹרְשִׁיו בְּנָיו מִמֶּנָּה או מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת ³³, או אֶחָיו ³⁴ או שְׁאָר יֹרְשִׁין ³⁵. וְאִם ³⁶ שִׁיר כָּל שְׁהוּא, בֵּין קָרְקַע בֵּין מִשְׁלֹטְלִין - קִנְיָתָהּ כָּל שְׁכֵב לָהּ.

(29) אף כאן מדובר בענין אומד הדעת. (30) שם קלא: מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (31) בלשון מתנה (וראה במגיד-משנה למעלה הלכה ב, שכן גרס בגמרא שם) שאם בלשון ירושה אפילו אם שייר כל שהוא לא קנתה, לפי שאינה ראויה ליורשו, ראה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה ב"ה. (32) אף שלכאורה, לעשות אפטרופוס אין צורך בקנין. והמקור לזה, ממה שאמר בסתם: "הכותב כל נכסיו" – משמע בין בקנין ובין שלא בקנין (נמוקיי-יוסף). וכן מדין מתנת בריא, שאמרו שהיא צריכה קנין. וכן ממה שאמרו להלן "שייר כל שהוא" וגם בזה צריך קנין, הרי שגם קנין אינו מועיל כאן (ביאור הגר"א לאבן-העזר סימן קז, ס"ק ב). ואם נכתב הקנין בשטר השכיב-מרע צריך לכתבו בלשון

ב. וְכֵן ¹³ הַכּוֹתֵב ¹⁴ כָּל נִכְסָיו מִתְּנָה ¹⁵ לְאֶחָד מִבְּנָיו, בֵּין שְׁהִיה בְּרִיא ¹⁶ בֵּין שְׁהִיה שָׁכֵב מְרַע, אֶפְלוּ ¹⁷ הִיה בֶּן קָטָן הַמְּטִיל בְּעֵרְסָה ¹⁸ - לֹא עֲשָׂהוּ אֶלָּא ¹⁹ אֲפֹטְרוֹפּוֹס ²⁰, וְהִירֵי הוּא בְּכָל הַנִּכְסִים כְּאֶחָד מֵאֶחָיו. אֲמִידָן דַּעַת הוּא, שְׁלֹא נִתְּפוֹן אֶלָּא לְהִיּוֹת אֶחָיו נִשְׁמָעִין ²¹ לוֹ. וְאִם שִׁיר כָּל שְׁהוּא, בֵּין קָרְקַע בֵּין בְּמִשְׁלֹטְלִין - זָכָה הֵבֵן בְּמִתְּנָה ²².

(13) מילת קישור זו, באה לציין שאף הלכה זו, כמו זו הקודמת, שייכת למסגרת ההלכות מטעם אומד הדעת, ובשתייהן, אם שייר כל שהוא – מתנתו מתקיימת. (14) שם קלא: [דוקא כותב, שבכתובה מכוון להוציא קול ולהחשיבו כדי שיכבדוהו, אבל באמירה בלבד שאין לה קול, בוודאי אין כוונתו לעשותו אפטרופוס. וכן כתב רבינו להלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב, והיא דעת הרי"ח (הובא ברא"ש פרק י"ש נוחלין סימן לא, עיין שם) והרי"ף שם. ומקורם ממשנת רבי יוחנן בן ברוקא (בבא-בטרא קל). שאם אמר בני פלוני יירשני – דבריו קיימין (ראה להלן פ"ב הלכה א). וכל-שכן אם אמר בלשון מתנה, שוודאי קנה. ר"י מיגאש ב"ב קלא: לפי דעה זו]. (15) [לדעת רבינו, הרי"ח והרי"ף, אין הבדל בענין זה בין מתנה לבין ירושה, אלא בין כותב לאומר, שבאומר – זכה בין במתנה ובין בירושה (ראה למעלה), ובכותב – לא זכה לא במתנה ולא בירושה (שלא כהגהת חוות-יאיר על הרי"ף שם), ולא כדעת רשב"ם (ב"ב קל). שעיקר החילוק בין מתנה, שיש חשש של אפטרופוסות, לבין ירושה שלא שייך בה אפטרופוסות, לפי שאפטרופוס אינו יורש. ועיין שם שבנה יסודו ממה שאמר רב הונא (ב"ב קלג:): "שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר – רואים אם ראוי ליורשו, נוטלן משום ירושה" ואילו לדעת הרי"ף ורבינו, מדובר שם בכח בין הבנות וכיוצא בזה, שלא שייך שם ענין אפטרופוסות (ראה להלן פ"ט הלכה ה). ומה שדקדק רבינו לכתוב כאן "מתנה", הוא מחמת "בריא" שהביא להלן, שבו לא מועילה לשון ירושה בהעברת נכסים מבן לבן, אלא לשון מתנה דוקא (בבא-בטרא קלא. וקכו: וראה בדברי רבינו להלן פ"ב הלכה ב, ובפ"ו מהלכות נחלות הלכה ד"ה]. (16) בבא-בטרא קלב. בעיא של רבא, שאולי דוקא בשכיב מרע אמרו, שלא נתכוון אלא להיות אחיו נשמעין לו, מאחר שהוא הולך למות. אבל בבריא, לא אמרו כן. ולא נפתרה בעיא זו, ומכיון שבכל ספק הלכתי בדיני ממונות, הולכים לקולא לנתבע – אין מוציאים כאן מחזקת הבנים, וקובעים להלכה שלא עשאו אלא אפטרופוס (רי"ף שם). (17) שם, מימרא של רב חנילאי ב"ה אידי בשם שמואל, כתשובה לבעיא שהועלתה שם. (18) שלכאורה, אין מקום להשתדלות זו לכבודו. (19) בבא-בטרא שם. (20) להלן הלכה ד, בדין "הכותב כל נכסיו לאשתו", כתב רבינו: "אף-על-פי שקנו מידו – לא עשאה אלא אפטרופא", וצריך-עיון למה השמיטו כאן. (21) שאין להניח שיקיים אדם הפלייה בין הבנים, ויתן את כל נכסיו רק לאחד מהם, ומן הסתם התכוון רק לחזק את כבודו ומשמעתו בין האחים. אבל אם כתב כל נכסיו לזה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם ס"ק ו'. (48) וגובה מן הדין מנכסים אלו של המתנה, אך ששעבוד הכתובה קודם לחוב. ולולא ויתרה, היתה היא קודמת לגבות את כתובתה מן החוב. (49) צ"ל "שקדמה לחוב". כלומר, והיה דינה לגבות כתובתה מנכסים אלו, לפי שהיא קודמת למתנה - אעפ"כ אינה גובה, שהרי ויתרה. (50) כן מסקנת הגמרא שם. (51) שזה גורם לה נחת רוח מיוחדת. שיוצאת שמועה שהיא חשובה לבעלה, עד שהוא מוכן לתת לה את כל נכסיו במתנה, ותמורת הנאה זו היא מוותרת על שעבוד הכתובה. (52) חוץ מזכות זו, לזכות בנכסים אלו בתורת מתנה.

ט. וכן הפותב⁵³ נכסיו לבניו, בין זכרים בין נקבות⁵⁴, בין בריא⁵⁵ בין שכיב מרע, וכתב לאשתו עמהן קרקע⁵⁶ כל שהוא - הואיל ועשה אותה שתף בין הבנים ולא מחתה, אבדה כתבתה⁵⁷, ואינה טורפת מנכסים אלו כלום; אבל⁵⁸ מנכסיו שיבואו לו אחר אלו - נוטלת מהן כתבתה.

(53) פאה פ"ג משנה ז, והובאה בבבא-בבא קלב. (54) יוצא מתוך העובדא, שם קלב: "פלגא לבורת". (55) בגמרא שם, בעיא של רבא שאולי בבריא שמצפה שיקנה עוד נכסים אינה מוותרת כלום, ולא נפתרה. ולפיכך אינה יכולה להוציא ממון מספק, ועיין בפירוש המשנה לרבינו שם (מגיד-משנה). (56) דוקא קרקע ולא מטלטלין, ראה להלן הלכה י. (57) כלומר, על-ידי הנאה זו, שהפכה שותף עם יתר הבנים, מוותרת היא על שעבוד כתובתה. והיא מימרת רב נחמן בבבא-בבא קלב שם. ונראה שאין צורך בהסכמתה המפורשת, אלא מכיון שלא מחתה - אבדה כתובתה. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה (פאה שם) והביא ראה לכן מלשון המשנה "שאמרו אבדה כתובתה ולא אמר איבדה" (ובכמה כתבי-יד הנוסחא אמנם "איבדה", ראה ב"נוסחאות המשנה" במשנת מכוון הרי פישל) רוצה לומר, כי בשתיקותה - אבדה" (לשון רבינו שם). ואע"פ שהגמרא שם הוכיחה מברייתא של רבי יהודה שאמר "אימתי שהיתה שם וקבלה עליה" - סובר רבינו שסוגיא זו אינה להלכה, שמה שאמרו שאימתי דרבי יהודה לפרש דברי חכמים (סנהדרין כה). אינו אלא במשנה ולא בברייתא (רמב"ן במלחמות שם, ו'תוספות' בעירובין פא: ד"ה ה"ג. ועיין בדק"ס שם עמוד 364 הערה ק' בשם הריטב"א). ועוד שיש גורסים בדברי רבי יהודה "במה דברים אמורים" (ריטב"א בדק"ס שם, ו"ה ברז"ה וברמב"ן שם ובריבמ"צ בפאה שם) ו"במה דברים אמורים" הוא לחלוק, לדעת רבי יוחנן בעירובין פב. (רמב"ן שם), וכן סובר שמואל (שגם עליו סובבת קושיית הגמרא שם) בעירובין פא: וגם מהבעיא של רבא שם, בדין בריא (ראה למעלה הערה טז) נראה שאין צורך שתקבל בפירוש, שאם קבלה בפירוש, מה בין בריא לשכיב מרע. וכן דעת הירושלמי בפאה שם שהביאו דברי רב ושמואל ורבי יוסי ברי' חנינא (שבבבלי שם) ולא הקשו עליהם מהברייתא הנ"ל של רבי יהודה - הרי שבירושלמי הבינו שפירוש דברי חכמים, בלא קבלה בפירוש]. (58) שם קלג. מדברי רב כהנא, וכהלכה מוסכמת.

יפוי כח ותוספת על המתנה, שאם לא כן, בטל השטר לגמרי, כדלהלן פ"ח הלכה י ('חלקת מחוקק' שם ס"ק א). (33) שם, בעיא שנפתרה, ולשתי הדעות, של רבינא ושל רב עזירא, ושניהם בשם רבא. (34) כרבינא בשם רבא, ולא כרב עזירא (לפי גירסת הרי"ף שם). (35) למד מדין אחיו, והרא"ש בתשובה חולק על זה, ראה ב'חלקת מחוקק' שם ס"ק ג. (36) שם קנ: מימרא של רבא בשם רב נחמן.

ה. במה דברים אמורים? בנשואה; אבל אם כתב כל נכסיו לאשתו ארוסה³⁸ או לגרושה, אף על פי שלא שיר כלום - הרי היא כשאר בני אדם³⁹, ומתנתו קימת.

(37) שם קלא: כדבר פשוט. (38) שעדיין אינו דואג כל כך לכבודה. (39) ראה להלן הלכה ו שאחר, שאינו יורש - קנה.

ו. הפותב⁴⁰ כל נכסיו לאחד מבניו ולאחר - זה האחר קנה חצי⁴¹ הנכסים במתנה, ונשאר החצי לבניו; והבן שנתנו לו - אפטרופוס מנהו על שאר אחיו⁴².

(40) שם קלא: כדבר פשוט, ועיין שם ברשב"ם ד"ה פשיטא, שפירש באופן אחר, ודחה דברי יש מפרשים כפירוש רבינו, וראה בהגהות מיימוניות. (41) ואחרי שנתן את החצי הראשון לאחר, החצי הנשאר הוא "כל הנכסים". (42) שכשם שאילו נתן את החצי הראשון לאחר, קודם שנתן את החצי השני לבנו - ברור שהחצי השני הוא "כל הנכסים", כן הוא הדין כשנתן ביחד. וראה בסמ"ע, סימן רמו ס"ק טז.

ז. וכן⁴³ אם כתב כל נכסיו לאשתו ולאחר - זה האחר קנה מחצה, ואשתו אפטרופא על מחצה.

(43) שם בגמרא. (44) שם קלב. ברייתא, וכחכמים.

ח. כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה⁴⁵ - אבדה כתבתה⁴⁶, ותקרע⁴⁷. לפיכך, אם יצא שטר חוב עליו, והלכו כל הנכסים בחובו שקדם המתנה⁴⁸ - תשאיר היא בלא כלום, ולא תקח בכתבתה שקדמה החוב⁴⁹; שאמדין⁵⁰ דעת הוא, שפנהא⁵¹ שפנהא לה בשמועה זו שכתב לה כל נכסיו אבדה כל זכות שיש לה בנכסים חוץ⁵² ממתנה זו.

(45) דוקא באופן שקנתה במתנה, כגון אשתו גרושה או ארוסה (גמרא שם), או כל אשה, כלשון רבינו, אלא שכתב לה בלשון ברורה שזו היא מתנה ולא אפטרופסות. אבל באופן שעשאה אפטרופסות, לא אבדה כתובתה (מגיד-משנה מהגמרא שם). (46) היינו, שעבוד כתובתה על נכסים אלו, ראה להלן. (47) לאו דוקא. שהרי רק על נכסים אלו ויתרה, אך אם הבעל קונה נכסים חדשים, חל שעבוד הכתובה עליהם (רשב"ם שם ד"ה אבדה כתובתה, וכן כתבו ב'חלקת מחוקק' סימן קז ס"ק ח, והבית-שמואל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**פְּהִלְכָּה שְׁאֵין לָהֶם טַעַם הֵם, וְנִגְעוּ¹¹⁰ חֲכָמִים בְּדָבָר
הַזֶּה מֵאֲמֵדֵן הַדַּעַת, שְׁמֵרֵב שְׁמִיחָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ גְּמֵר¹¹¹
וְהִקְנִיחוּ הַבֵּית, שְׁהָרִי לֹא שִׁיר בָּהּ לְעַצְמוֹ כְּלוֹם¹¹².
לְפִיכָּךְ, אִם שִׁיר שֶׁם אָפְלוּ פֶּה¹¹³ אֶחָד - לֹא קָנָה
הַבֵּית. יְחַד¹¹⁴ לוֹ בֵּית וְכָלִי בֵּית, אֵף עַל פִּי¹¹⁵ שִׁיר
בְּבֵית כָּלִי אֶחָד לְעַצְמוֹ, אוֹ¹¹⁶ הֵיָה לוֹ שֶׁם אוֹצָר¹¹⁷
וְכִינִיָּא בּוֹ - קָנָה כָּלִי הַבֵּית, אֲכָל הַבֵּית לֹא קָנָה.**

(103) בבא-בטרא קמד. מימרא של רבי חנינא.
(104) כלומר: "גדול שבבניו" (רמ"ה). (105) הבן.
(106) כלומר: ודוקא. (107) אבל אם השיא האב, בת קודם
לו - כיון שלגבי זכרים, הנישואין של עכשיו הם ראשונים,
זכה הבן בבית, וכן כתב הרא"ש (בבא-בטרא פ"ט סימן יא).
(108) מדברי רב ירמיה שם, שתיקן ברייתא שהובאה
כסתירה למימרת רבי חנינא. וכן אמרו שם עוד אמוראים.
(109) מימרא של מר זוטרא, שם. (110) הנימוק הוא של
רבינו, ואינו במקור התלמודי. ולפיכך אמרו: "כהלכתא בלא
טעמא", ולא אמרו "הלכתא בלא טעמא" - שקצת טעם יש
בוה. וראה 'תוספות' שם, ד"ה כהלכתא. (111) ושיערו
חכמים שאין אהבה ושמחה גמורה, אלא דוקא כשישנם כל
התנאים הנ"ל. (112) וזו הוכחה שרוקן את הבית למוסרו
לבנו. (113) שם, עובדא של רב אשי כשהשיא את בנו.
(114) ברייתא שם. (115) מכאן דקדק המגיד-משנה, שאם
לא השאיר כלום בבית, וקנה הבן את הבית עצמו, כל-שכן
שקנה עם הבית אף את כלי הבית, שזהו שאומר רבינו
שאפילו לא קנה את הבית קנה את הכלים, וכל-שכן אם
קנה הבית, שוודאי קנה הכלים. (116) מימרא של רב
ירמיה. (117) מחסן לתבואה.

**טז. יְחַד¹¹⁸ לוֹ בֵּית וְעַלֶּיהָ¹¹⁹ - בֵּית קָנָה, עַלֶּיהָ לֹא
קָנָה¹²⁰. וְכָן¹²¹ אִם יְחַד לוֹ בֵּית וְאֶכְסְדָּרָה¹²² - בֵּית
קָנָה, אֶכְסְדָּרָה לֹא קָנָה¹²³. שְׁנֵי¹²⁴ בָּתִּים זֶה לְפָנִים
מִזֶּה - לֹא קָנָה אֶלָּא הָאֶחָד שֶׁנֶּשֶׂא בּוֹ.**

(118) שם, כדבר פשוט. (119) היינו, שלבית שבו התקיימו
הנישואין יש עוד עליה. (120) מפני שהעלייה אינה חלק
של הבית לענין זה, והיא רשות נפרדת [וראה בפכ"ה
מהלכות מכירה הלכה א, ופ"ט מהלכות נדרים הלכה טו].
(121) בעיא בגמרא שלא נפתרה. ומספק, כדן כל ספק
הלכתי בדיני ממונות, אין מוציאין מן המוחזק, היינו, האב
(הגהות מיימוניות). (122) מרפסת, שממנה נכנסים לבית.
(123) מפני שאין בה תשמיש בית ('תוספות' שם, ד"ה בית
ואכסדרה). (124) אף זו בעיא שלא נפתרה, שם.

**יז. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ בְּנִשְׁוֹאִין¹²⁵, שְׁשֵׁנִים¹²⁶ שְׁהֵיָה בִּינֵיהֶם
שְׁדוּכִין¹²⁷, וּפְסָק¹²⁸ זֶה עַל יְדֵי¹²⁹ בְּנוֹ זֶה עַל יְדֵי
בְּתוֹ, וְאֶמְרוּ¹³⁰: בְּמָה¹³¹ אֵתָה נּוֹתֵן לְבָנְךָ¹³²? כֶּף
וְכָף! וְכָמָה אֵתָה נּוֹתֵן לְבָתְךָ¹³³? כֶּף וְכָף! וְעַמְדוֹ
וְקִדְשׁוֹ¹³⁴ - קָנוּ בְּאֶמְרִיהָ¹³⁵. וְאֵין¹³⁶ קוֹנִין בְּאֶמְרִיהָ
זו עַד שֶׁעַת נִשְׁוֹאִין; שְׁכָל הַפּוֹסֵק¹³⁷ - יִדְעָתוֹ לְכַנֵּס.
וְצִרְכִּין שִׁיְהִיו הַדְּבָרִים שֶׁהֵן פּוֹסְקִין מְצוּיִין**

(89) ירושלמי כתובות פרק שני דיני גזרות, הובא ברי"ף
בבא-בטרא קמג: וברשב"ם שם. ובבבלי, אבל בשכיב מרע
אין הבנות בכלל (ירושלמי שם, ובבלי בבא-בטרא שם, וכן
כתב רבינו להלן פ"א הלכה א). שבחייו רוצה לכבד בנותיו
כדי שתהיינה חביבות על בעליהן, אבל בשעת מיתה אינו
רוצא לעקור נחלה דאורייתא (נמוקי-יוסף בבא-בטרא שם,
דפוס ווילנא דף סו ע"ב). (90) מארץ רחוקה, הנמצאת
מעבר לים. (91) זה לא נזכר בירושלמי שם, אבל למדו
רבינו ממה שאמרו בבבלי בבא-בטרא קמג: באופן ששלח
לביתו סתם (הובא להלן), ורבינו הרכיב את שתי ההלכות
יחד בכדי להשוות את דעת שני התלמודים (כסף-משנה).
(92) שאין דרכה של אשה ללמוד, שהרי כל המלמד את בתו
תורה - כאילו מלמדה תפלות (סוטה כ.). ואף תורה שבכתב
לא ילמד אותה לכתחילה, כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות
תלמוד תורה הלכה יג]. (93) [שהאשה אסורה בהם, משום
"לא יהיה כלי גבר על אשה" - נזיר נט. ופ"ב מהלכות
עבודה זרה, הלכה י]. (94) פסחים קח. "ונשים בראוי להן
- בבגדי צבעונין". (95) נזם זהב. פ"ב מהלכות עבודה
זרה, שם. (96) כאן לא הזכיר רבינו שאם הן נשואות -
יתן לכלותיו, כמו שכתב להלן בדין אמר "לביתי" -
שדווקא אם אמר "לביתי" אף כלותיו בכלל, אבל אם אמר
"לבני" - רק בניו ובנותיו בכלל, ולא "כלותיו" (משנה-
למלך וב"ח בחושן-משפט סימן רמז, וראה בסמ"ע ושו"ך
שם ס"ק א.). (97) פשוט הוא, שדעתו של אדם קרובה יותר
לבנו מלבתו, שהרי אפילו לאשת בנו דעתו קרובה יותר
מלבתו הנשואה (להלן באמר "לביתי"). והטעם, מפני שעל
בנו לפרנסה, כל-שכן בבנו ובבתו, שדעתו קרובה יותר אצל
הבן (מגיד-משנה). וכן נראה גם בלשון הירושלמי (כתובות
שם) "והבנות בכלל" - שדין קדימה לבנים. ויש מנמקים
בוה, שבעצם הדבר כיון שאמר "לבני" ביטוי זה במשמעותו
הראשונית מכוון רק לבנים, ורק אם יש דברים שהם ראויים
רק לבנות, אנו משערים שלא יתכן שהתכוון בוה לבנים
אלא לבנות, אבל דבר הראוי לשניהם ינתן לבנים. ובדין
אמר "לביתי" דלהלן, והיו דברים הראויים לבנים ולבנות,
ראה להלן הערה צט. (98) יש דיון בין המפרשים, אם יש
דמיון בין הלכה זו, לבין מה שנאמר למעלה (באומר
"לבני"). ראה להלן הערה צט. (99) בבא-בטרא קמג:
(100) ואם הם ראויים לבנים, ינתן לבנים (גמרא שם).
והשמיט זאת רבינו כאן, מפני שכבר כתב כן למעלה. ואם
ראויים לבנים ולבנות, יש אומרים שאף כאן, כמו למעלה,
הבנים קודמים. ויש אומרים, שאין זה אמור אלא למעלה
כשאמר "לבני", ואז הבנים קודמים (ראה לחס-משנה).
(101) פנויות. והן קודמות לנשי בניו (גמרא שם). ואם יש לו
אשה, מה דינו? ראה במשנה-למלך ובשו"ע חו"מ סימן רמז
סעיף ב. (102) ואם לא היו נשים לבניו - יטלו בנותיו
הנשואות (סמ"ע סימן רמז ס"ק ה).

**טו. הַמְשִׁיא¹⁰³ בְּנוֹ גְדוֹל¹⁰⁴ לְבִתּוֹלָה בְּבֵית - קָנָה¹⁰⁵
הַבֵּית. וְהוּא¹⁰⁶ שִׁיְהִיו נִשְׁוֹאִין רִאשׁוֹנִים לְזֶה הַבֵּן,
וְלֹא הַשִּׂיא הָאֵב בֵּן אַחֵר קִדֵּם לוֹ¹⁰⁷, וְלֹא¹⁰⁸ שִׁיר
הָאֵב בְּזֶה הַבֵּית שִׁיְחַד לוֹ כְּלוֹם. וְדָבָרִים¹⁰⁹ אֵלוֹ**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

143) בבא-בתרא קמה. פלוגתא בין התנאים והאמוראים
בבביתא ובגמרא, וראה להלן. 144) בבביתא שם:
"קדשה בככר". 145) ובעלה גרש אותה בהסכמתו
לדרישתה ('חלקת מחוקק' סימן נ ס"ק א). 146) וגירשה.
ובזה אין שום פלוגתא, כי הרי הוא גרם. 147) ואף בזה
הכל מודים, מכיון שהיא יכולה לטעון: הבו לי בעלי
ואשמח בו (גמרא שם). [וברש"י לכתובות עו: "דמאן-
דאמר קידושין לאו לטיבועין ניתנו - שאם מת החתן
הקידושין חוזרין", ולפי הגמרא בבבא-בתרא שם, אם מת
החתן - אף למאן-דאמר קידושין לאו לטיבועין ניתנו, אין
הקידושין חוזרין. אבל ברש"י מהדורא קמא (בשטמ"ק שם)
כתב: "במאס את הבתולה ומתה, האב חייב להחזיר את
הקידושין לבעל, לפי שלא ניתנו קידושין לטיבועין".]
148) בגמרא שם: "אמר רב פפא, הלכתא בין שמת הוא,
בין שמתה היא והדר ביה הוא (=חזר בו הוא) - קידושין
לא הדרי (=כסף הקידושין אינו חוזר), הדרא ביה איה
(=חזרה בה היא) אפילו קידושי נמי הדרי. אממר אמר,
קידושי לא הדרי, גזירה שמא יאמרו קידושין תופסין
באחותה". כלומר, אם יראו שהקידושין חוזרין, יחשבו
שהקידושין היו בטעות ולא תפסו, וממילא מותר המקדש
באחותה. [נמתוך זה, שרבינו לא העתיק גזירה זו בחזרה
היא, ואדרבה כלל ביחד חזר הוא וחזרה היא - נראה שאין
זה מטעם גזירה, אלא על-פי הדין, מפני שפוסק כרבי יהודה
הנשיא שאמר "קידושין לטיבועין ניתנו" (בבא-בתרא שם)
כלומר, כסף הקידושין נטבעין, נשקעין לעולם אצלה ולא
היה בדעת המקדש ליתן לה דוקא אם יחיו ביחד, אלא
נתכוון למתנה גמורה בכל אופן. ולפיכך הביא הלכה זו כאן
בהלכות זכיה ומתנה. ובפרק זה, שכולו עוסק באומדן דעת
במתנה, ולא הביאה בהלכות אישות, שאין טעמה מפני
החשש שיתירו את אחותה, אלא שזוהי מתנה גמורה על-פי
דיני המתנות. וכן פסק המאירי בכתובות עו: (עמוד 823)
כמאן-דאמר קידושין לטיבועין ניתנו. וראה במרדכי
קידושין פ"ג סימן תקלה, ובמגיד-משנה כאן].

יט. ואם היו קידושי טעות - חוזרין המעות¹⁴⁹.

149) כן מפורש בכתובות שם, בדברי רב נחמן בר יצחק.

**כ. והמקדש¹⁵⁰ אחות¹⁵¹ - המעות מתנה¹⁵². אדם
יודע שאין קידושין תופסין בפעירות, ואין זה טועה,
אלא גמר ונתן לשם מתנה.**

150) קידושין מו: ובבא-מציעא טו: ושם מחלוקת בזה בין
רב ושמואל, ופסק כשמואל, בהתאם לכלל הידוע שהלכה
כשמואל בדיני ממונות. 151) שהיא מן העריות
המפורשות בתורה (פ"א מהלכות אישות הלכה ה) ואין
קידושין תופסין בה (שם פ"ד הלכה יב). 152) בפ"ט
מהלכות גזילה הלכה ז, פסק רבינו, בקונה שדה מחבירו
והכיר הלוקח שגזילה היא ביד המוכר, שמחזיר לו הקרן,
כדעת רב שם (בניגוד לשמואל), שאדם יודע שקרקע אין
לו, וגמר ונתן לשם פקדון. ויש מחלקים, לפי סוגיית הגמרא
בבבא-מציעא שם, בין נכרי שנותן לו רק לפקדון, לבין

בְּרִשְׁתּוֹ; שְׁאִין אָדָם מִקְנָה דָּבָר שְׁלֹא פָּא לְעוֹלָם,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹³⁸. וּדְבָרִים אֵלּוּ לֹא נִתְּנוּ לְהִפְתָּב¹³⁹,
לְפִיכָךְ¹⁴⁰ אֵינָן פְּשֻטָּר¹⁴¹ עַד שֶׁיִּשְׁטַרְף¹⁴² בָּהֶן.

125) פכ"ג מהלכות אישות הלכה יב-טו. 126) היינו, אבי
החתן ואבי הכלה, ובהלכות אישות (שם הלכה יב) הוסיף
רבינו אף האיש והאשה עצמם. וראה במגיד-משנה.
127) התקשרות לנישואין. 128) התחייב. 129) בשביל.
130) אמירה בלבד, בלי קנין וכתובה. 131) כתובות קב:
מימרא של רב גידל בשם רב. 132) בהלכות אישות (שם)
(יד) ציין רבינו "ובנישואין ראשונים". ולפני המגיד-משנה
היתה כנראה שם הגירסא: "לבנו הגדול", ראה מגיד-משנה
ולחם-משנה כאן. 133) בהלכות אישות שם, כתב רבינו:
"בין קטנה ובין גדולה". 134) זו לשונו של רב גידל.
ומזה נראה, שדווקא בעת קידושין ממש, ולא קודם לזה ולא
לאחר מכן. וראה בפכ"ג מהלכות אישות הלכה יז, ובהערה
עה שם. 135) בלי קנין, והטעם בגמרא (כתובות שם)
בסיום דברי רבא: מפני הנאת החיתון, יש כאן גמירות דעת
גמורה. כלומר, ולא צריך קנין, שכרגיל, משמש סמל מוחשי
לגמירות דעת. 136) יוצא מתוך דברי המשנה, כתובות סו.
ומפורש בירושלמי שם. וראה הלכות אישות שם הלכה טו.
137) דברי רב ספרא, בירושלמי שם. 138) פכ"ב מהלכות
מכירה הלכה ה. ושם, שדבר שאינו ברשותו של המקנה,
הוא כדבר שלא בא לעולם. ועיין 'בית שמואל' אבן-העזר
סימן נ ס"ק ד. [בהלכות מכירה שם הלכה י, ולהלן פ"ח
הלכה ה כתב רבינו שהמזכה לעובר, אע"פ שלא בא לעולם
- קנה, שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, ובפכ"ג מהלכות
אישות הלכה יד השתמש רבינו בסברא, ש"דעתו של אדם
קרובה אצל בנו", כסיבה לזה שדברים אלו נקנין באמירה,
ואע"פ"ז לא מועיל להקנות לדבר שלא בא בעולם, לפי
שיש כאן "תרת" לריעותא" (=שני חסרונות): דברים
בעלמא בלי קנין, וגם דבר שלא בא לעולם, וראה להלן פ"ח
שם הערה סב]. 139) בכתובות שם: "א"ל רבינא לרב
אשי, דברים הללו [=הנקנין באמירה] ניתנו ליכתב או לא
ניתנו ליכתב, א"ל לא ניתנו ליכתב" ופירש רבינו "לא ניתנו
ליכתב" כלומר, שאף אם נכתבו אין להם תוקף של שטר
(וראה בראב"ד ומגיד-משנה, וכן דעת הגאונים במאירי שם)
ואין דעות כל המפרשים שוות בזה (ראב"ד, ועיין 'תוספות'
שם). 140) כלומר, מכיון שאין להם תוקף של שטר,
כנ"ל. 141) שיש, כידוע, הפרש בין מלוה בעל-פה,
שגובה רק מנכסים בני חורין, שנמצאים ברשותו של הלוה,
לבין מלוה בשטר, שגובה אף מנכסים משועבדים, היינו,
שנמכרו לאחרים. 142) שיגבה מן הלוקחות. שלא עלה
על דעתם להשתעבד אלא מנכסים בני חורין, ולא מנכסים
משועבדים (מגיד-משנה ומאירי).

**יח. המקדש¹⁴³ את האשה, אפילו קדשה באֶלָּף
דינר¹⁴⁴, בין שחזרה היא¹⁴⁵ בין שחזר הוא¹⁴⁶, בין
שמת¹⁴⁷ הוא בין שמתה היא - אין הקידושין
חוזרין¹⁴⁸ לעולם, אלא הרי הן מתנה גמורה שאין
להם חזרה.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחות שנותן לה לשם מתנה. ועיין לחם-משנה כאן, ומשנה-למלך בהלכות גזילה שם.

כא. השולח¹⁵³ **סבלונות**¹⁵⁴ **לבית חמיו, בין מרבין**¹⁵⁵ **בין מועטין**¹⁵⁶, **בין שאכל**¹⁵⁷ **שם סעדת ארוסין בין שלא אכל, בין שמת הוא בין שמתה היא, או שחזר בו האיש - יחזרו הסבלונות כלן**¹⁵⁸, **חוץ מן המאכל והמשקה**¹⁵⁹.

(165) [היינו שליחי ציבור. וכן דעת רבינו בפי"ד מהלכות תפלה הלכה ח. ולא כמו שכתבו ה'תוספות' ברכות לד. ד"ה לא יענה, שחזן הוא שמש בית הכנסת]. (166) כמו שכתב רבינו בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה ז. והיינו מטעם "דיני דגרמי", וכמו שהסבירו ה'תוספות' (בבבא-בבבא: כב: ד"ה זאת אומרת, בשם הר"י) שאם נעשה ההיזק בשעת מעשה, הרי זה דיני דגרמי וחייב לשלם, ואף כאן כעת שחזרת בה, נעשה ההיזק (ט"ז באהע"ז סימן נ ס"ק ד). והראב"ד חולק על דברי רבינו, וראה במגיד-משנה. [ואע"פ שבחזרתה לא נתכוונה להזיק, ולדעת רבינו אין חיוב ב"גרמי", אלא במתכוון להזיק (ראה בפ"ו מהלכות סנהדרין הלכה א) - יש להבדיל בין דיין שטעה, שאם נחייבהו לשלם, לא ידון לעולם, כמו שכתב הר"ף בפ"ד דסנהדרין (ראה בסמ"ע סימן כה ס"ק ו), לבין מזיק אחר, שאע"פ שלא התכוון להזיק - חייב לשלם. ומה שכתב רבינו בתשובה בדין הפורץ גדר לפני בהמת חברו, שאם נתכוון כדי שתזיק - חייב, ואם לא נתכוון לכך פטור (ראה פ"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ב, במגדל-עוז ובמגיד-משנה) - כנראה שבפורץ גדר הקילו יותר, מפני שההיזק אינו בא מיד בשעת המעשה]. (167) [אע"פ שבנגזל תיקנו חכמים שיהא נשבע ונוטל (פ"ד מהלכות גזילה הלכה א) וכמו כן במזיק (פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יז) ובמוסר ממון חברו לגוי, שהוא מדיני דגרמי, השאירו חכמים ב"תיקון" אם עשו תקנה זו או לא (ב"ק סב). ופסק רבינו שאם תפש הנמסר אין מוציאין מידו, ונשבע וזוכה במה שתפש (שם פ"ח הלכה ז) - כאן בחזרה בה שלא התכוונה להזיק אין הדין כן, מפני שכל תקנה זו אינה אלא מדין קנס (הלכות גזילה שם) ולא קנסו חכמים שוגג אטו מזיד, כמו שכתב רבינו בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה ג. וראה באבן-האזל].

~ יום רביעי כ"ז תמוז ~

פרק שביעי

(1) נתבארו בו משפטי השושבינות - והוא מנהג רוב המדינות ששולחים החברים זה לזה מעות ביום חתונתן - ויש ביניהם משפט ודין לפי שאינן מתנה גמורה אלא על דעת להשתלם, וכל הנמשך בזה.

א. מנהג² **פשוט ב"ר המדינות, שבזמן שישא אדם אשה משלחין לו רעיו ומידעיו מעות, כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שמוציא באשתו, ובאים אותן הרעים והמידעים ששלחו לו ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשתה או במקצתן, הכל כמנהג המדינה. ואילו המעות**³ **שמשלחין נקראין**

(153) בבא-בבבא קמו. וקמו: (154) מלשון סבל, משא, שנושאין אותו מיד זה ליד זה (מדברי רבינו בפירוש המשניות). (155) שוודאי חוזרים, כמפורש במשנה שם. וכפירוש של הר"י בן מיגאש, שאפילו אם אכל חוזר וגובה, ראה להלן. (156) במועטין, מפורש במשנה שם שאין נגבין, אבל רבינו פוסק כדעת רבין (שם קמו:), ראה להלן. (157) רבינו מפרש המשנה הנ"ל כדעת ר"י בן מיגאש, שבין במרובין ובין במועטין מדובר כשאכל, וסוף המשנה הוא המשך של הרישא (שחילקה בין אכל שאינו נגבה לבין לא אכל שגובה), שאם לא אכל חוזר וגובה אפילו במועטין, ואם אכל אינו גובה במועטין, ואילו במרובין אפילו אם אכל חוזר וגובה. וכשנאמר רבין שם ואמר שלעולם סבלונות חוזרים, על-כרחו שאפילו במועטין ואפילו אם אכל, הם חוזרים. (158) היינו, כל אלה שעודם קיימים ולא בלו. אבל אם בלו - דינם כמאכל ומשקה, כמו שכתב רבינו בפירוש המשנה שם. (159) שנאכלו ואינם קיימים.

כב. וכן פלים מועטים ששלח לה להשתמש שם בבית אביה¹⁶⁰; **אם נשתמש בהן ובלו או אבדו - אינן משתלמין; אבל אם היו קנימין - חוזר הכל, וגובה אותם בבית דין; שהדבר ידוע שלא שלחם אלא דרך נוי בלבד.**

(160) המפורש במשנה שם, שאינן נגבין שהרי פירש לה שתשתמש בבית אביה, - גם על זה חלק שם רבין ואמר שכל שהוא קיים חוזר לעולם.

כג. חזרה היא בה - חוזר הכל; ואפילו המאכל והמשקה¹⁶² **נותנת דמיו בזול**¹⁶³. **וכבר הסכימו הגאונים, שאם היו דמי מאכל ומשקה [שזה] ששה - משתלמת ארבעה**¹⁶⁴, **אם חזרה בה; שלא נתן לה מתנה זו אלא לדעת שלא תחזר בה.**

(161) בבא-בבבא שם, סוף המימרא של רבין. (162) שכבר בלו. (163) פחות משווים האמיתי של האוכל, משלמין בזול, מכיון שאלמלי ידע זה האוכל שהוא ישא בהוצאות, לא היה אוכל את המאכלים היקרים. (164) בגמרא שלפנינו שם, מפורש כן: "עד כמה בזול עד תילתא". אבל בכל כתבי-היד שם חסרות מילים אלו, וכן אינן ברי"ף. ולפיכך מביא זאת רבינו בשם הגאונים.

כד. הורו רבתי, שאם היה מנהג המדינה שיעשה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ז תמוז - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קפו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אין ספק שמחזיר לו כל השושבינות ואינו מנכה לו כלום, שהרי קרא לו ולא בא. (15) לוח חלק שעליו מכים בקורנוס להזמנת האורחים. נוכנראה שלפני רבינו הייתה הגירסא בבבא בתרא קמה: "הווה במתא (=היה בעיר) ושמע קול טבלא, איבעי ליה למיתא (=הרי עליו לבוא)". ולפנינו גירסה אחרת. (16) כלומר, בלי ניכוי כלל. (17) על ידי קול הטבלא, במקום שאין קוראין כל אחד.

ו. לא¹⁸ היה ראובן במדינה - מנפין¹⁹ לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו, ומחזיר לו שאר השושבינות²⁰. וכן אם היה במדינה ולא קראה²¹ או לא הודיעו²² - מנפין לו; ויש לו עליו תרעומת²³ מנפין שלא הודיעו.

(18) נלמד מתוך ראשית המימרא שם, שדווקא אם היה במדינה צריך לבוא. (19) שם בגמרא. (20) ואין לו עליו תרעומת, על שלא קרא לו ולא הודיעו לו, שהרי לא היה במדינה. (21) נראה שרבינו גרס שם כגירסת כתב-יד מינכן: "לא ידע, איבעי ליה לאודועיה, לא אודעיה תרעומת אית ליה". והיינו, במקום שדרכן לקרות כל אחד ואחד. (22) על ידי קול טבלא במקום שאין קוראים לכל אחד ואחד. ונלמד מהרישא שם שאם שמע קול טבלא היה עליו לבוא - וזוה מוכח שאם לא שמע, יש לו עליו תרעומת על שלא הודיעו. (23) שם בגמרא.

ז. וכמה²⁴ מנפין? נהגו²⁵ בנפוי: אם דינר אחד שלח לו שמעון²⁶ - אינו מחזיר לו כלום, שהרי²⁷ זה דמי מה שאכל; ואם יתר על הדינר עד סלע²⁸ - מנפה לו מחצה²⁹.

(24) שם. (25) כך אמר שם אביי, שכן נהגו בני גנא. (26) בתור שושבינות. (27) כרגיל אוכל אדם בסעודת חתן בעד דינר אחד, אם שלח לו רק דינר. (28) שאז מאכילים אותו בריווח יותר. (29) [ומכיוון שהסכום הוא קטן אין אומדין דעת המשלח, ואין חוששין שמא הוא צר עין, עיין לחם משנה].

ח. מסלע ולמעלה - אומדין דעת המשלח ושעור השושבינות: אם אדם חשוב - מנפה לו מחצה³¹; ואם צר עין ומדדק בהוצאתו - אינו מנפה לו אלא שעור מה שאכל ושתה³², ומשלם לו השאר.

(30) [ציין הלכה ח כאן הוא טעות, שהכול קשור ביחד: "אומדין דעת המשלח ושעור השושבינות (רש"ש). כלומר, אומדין דעתו אם הוא צר עין. וכמו כן מחשבין כמה שלח לו, בכדי לדעת כמה היא מחצה, באופן שהוא אדם חשוב. וכן בכתב-יד תימן ובדפוס רומי הכול מחובר כנ"ל. וכן נראה בבית יוסף אבן העזר סימן ס]. (31) אף שמסכום גדול הרי המחצית הרבה יותר ממה שאכל, אין מדרכו של אדם חשוב לעשות חשבון מדוייק. והוא מוכן להעניק יותר ממה שהוא מקבל. (32) [כלומר, דינר אחד ולא יותר. ואף על פי שאם שלח שלושה דינרין מנכה לו דינר ומחצה כמבואר למעלה, זה אינו אלא באופן הנ"ל שאין אומדין

שושבינות⁴; ואותם ששלחו המעות ואוכלין ושותין עם ההתן נקראים שושבינין.

(2) דין השושבינות במשנה בבא בתרא קמד: ובגמרא שם קמה: (3) ש"לא נאמרו דיני שושבינות אלא במעות בלבד" (להלן הלכה טו, מהמשנה שם). (4) מלשון ריעות. וראה רשב"ם שם דיבור המתחיל הכי גרסינן האחין.

ב. השושבינות⁵ אינה מתנה גמורה. הדברים ידועים, שלא שלח זה עשרה דינרין בשביל שיאכל וישתה בזה⁶; ולא שלח אלא מפני שפדעתו היה, שאם ישא הוא אשה - יחזור וישלח לו כמו ששלח לו לפיכך, אם נשא זה אשה ולא החזיר לו השושבינות - הרי זה תובעו בדין⁷ ומוציא ממנו.

(5) משנה וגמרא שם קמה: (6) [בכתב יד אברבנאל: "בזוז", ובכתב יד תימן: "בזוז אחד". וראה בגמרא שם: "עד זוזא"]. (7) משנה וברייטא שם.

ג. ואין יכול לתבעו עד שישא כדרך ששוא הוא⁸. כיצד? ראובן ששוא בתולה⁹, ושלח לו שמעון שושבינות, ואחר כך נשא שמעון אלקמה¹⁰ - אינו יכול לתבע להחזיר לו השושבינות; שהרי אומר לו: איני מחזיר לך אלא בבתולה, כמו שנתת לי. וכן אם שלח לו בנשואי אלקמה - אינו יכול לתבעו להחזיר לו בנשואי בתולה.

(8) כלומר, באותם התנאים ממש, לא גרועים ולא מעולים, כמו שמפרש להלן. ומקור דבריו בברייטא שם: "עשו עימו בשנייה (=בנישואי אשתו שנייה), וביקש לעשות עימו בראשונה, יכול לומר לו לכשתנישא אשה אחרת, אעשה עמך". וזוה מוכח שאם עשה עימו בשמחה קטנה אינו יכול לתבעו לשמחה גדולה. אבל צריך עיון שהשמיט רבינו בבא זו. (9) ששמחתה מרובה. (10) ששמחתה מועטת.

ד. עשה¹¹ ראובן משתה בגלוי ובפרהסיא, ועשה שמעון בצנעה, או¹² שעשה ראובן בצנעה, ושמעון בפרהסיא - אינו יכול לתבעו; שהרי אומר לו: איני עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי.

(11) שם בברייטא. (12) אף זה לא הוזכר בברייטא.

ה. ראובן ששוא אשה, ושלח לו שמעון שושבינות ואכל ושתה עמו¹³, ואחר כך נשא שמעון בנשואי ראובן עצמן, ובא ראובן ואכל ושתה עמו; או שקרא לו שמעון ולא רצה לבוא¹⁴; או שהיה במדינה ושמע קול טבלא¹⁵, במקום שאין דינרין לקרות אחד אחד אלא כל השומע יבוא, ושמע ולא בא - חייב להחזיר לו השושבינות בזה¹⁶; שהרי ידע¹⁷ ולא בא, או קרא לו במקום שדינרין לקרות אחד אחד ולא בא.

(13) בזה בוודאי מחזיר לו כל השושבינות. (14) גם בזה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44) המגיד-משנה מביא את דברי הר"י מיגאש ומסתמך על הסברה הפשוטה, שכיוון שנתחייב האב - חייבים היורשים לשלם את חובו, אבל באמת אפשר למצוא מקור מפורש להלכה זו, והיא: המימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן (בבבא בתרא שם) כפירוש למשנה, ושם שאם מת השושבין, נגבית השושבינות מבניו, והיינו באופן הנ"ל כשמת ראובן אחרי שבעת ימי המשתה, שהרי באופן אחר - זה תלוי במנהג (למעלה הלכה יא). 45) או כגון ששמה עימו ואחר כך מת (למעלה הלכה י). שאם לא שמה ומת בתוך ימי המשתה אין ראובן חייב (למעלה הלכה ט).

יג. חמשה⁴⁶ דברים נאמרו בשושבינות: נגבית בבית דין, שאינה אלא כמו מלוה⁴⁷. ואינה משתלמת אלא בעונתה⁴⁸ פעין נשואי ראשון⁴⁹; שזה כמו תנאי הוא, אף על פי שלא פירש שעל דעת זה שלחה⁵⁰. ואין בה משום רבית. אפלו שלח לו דינר והחזיר לו עשרה - מתר; שלא על מנת להוסיף⁵¹ לו שלח. ואין השביעית משמטתה⁵²; שאינו יכול לגש אותו ולתבעו עד שיפא כדרך שנפא הוא⁵³. ואין הבכור נוטל בה פי שנים⁵⁴ פשתחזר ליורשין; מפני שהוא ראוי⁵⁵, ואין הבכור נוטל בראוי, כמו שיתבאר במקומו⁵⁶.

46) ברייתא שם קמה. וההנמקה שלה בגמרא שם קמה: 47) כלומר, ולא כמתנה. 48) כשמגיעה עונת הנישואין לחבירו. 49) כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ג והלכה ה. 50) שיחזיר לו בעת נישואיו ולא קודם לכן "שיכול לומר לו: איני רוצה לקבל [עתה] שאני רוצה לשמוח עימך, כדרך ששמחת עימי (מגיד משנה). 51) שיכול היה גם לתת פחות, והוסיף לו מרצונו הטוב, מחמת ידידות וריעות. 52) ויכול לתבוע את השושבינות אחרי שמיטה. 53) והרי זה דומה למלוה את חבירו לעשר שנים, היינו, שזמן הפירעון מאוחר לשביעית, שאין השביעית משמטתו (פרק ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ט), אחרי שאינו יכול ליגוש אותו עכשיו בהגיע השנה השביעית. ואמנם אם היו הנישואין בשנה השביעית - השביעית משמטתה בסופה, שהרי הגיע זמנה (מגיד משנה). 54) כדין בכור, שנוטל חלק כפול בירושה. 55) שאינו מוחזק ביד המוריש בעת מיתתו, וחוב שהוא ביד אחרים הרי הוא ראוי (פרק ג מהלכות נחלות הלכה א). 56) בהלכות נחלות שם.

יד. השולח תשורה⁵⁷ לחבירו⁵⁸, או שנתן לו מעות כשקטת ידו⁵⁹, והוא ממאן לקח, וזה נשבע שאי אפשר שלא תקח, והפציר בו עד שלקח⁶⁰, וכן כל פיצא בהן - אף על פי שלא פירש, הרי אלו מתנה, ואינו יכול לחזר הוא⁶¹ ולתבע, עד שיפירש שהוא מלוה.

57) היא מנחה שלוחה ממיני אוכלים כמו שנאמר (שמואל-א ט, ז): "כי הלחם אול מכלינו ותשורה אין להביא". ולא פירש שהיא מתנה אלא שלח לו בסתם. 58) [ואף על פי

ואין מחשבין כלל, אבל כאן שאומדין ומחשבין - מחשבין בדיוק, כעין מה שכתב רבינו בפרק יח מהלכות מכירה הלכה יא, שאם בא לנפות מנפה את הכל, עיין שם].

ט. מת³³ שמעון קדם שיפא אשה, או³⁴ שפא ומת בתוך ימי המשתה - אין ראובן חייב להחזיר ליורשי שמעון פלוס; שהרי אומר להם: תנו לי שושביני ואשמח עמו.

33) שם קמד: בגמרא. 34) יוצא מתוך דברי רב יוסף (שם קמה). שדוקא אחרי שכלו כל שבעת ימי המשתה אפשר לדרוש את השושבינות.

י. לפיכך³⁵, אם שמח עמו³⁶ ואחר כך מת שמעון, או קרא לו ולא בא³⁷, או שלא היה במדינה³⁸, או שלא הודיעו³⁹ - הואיל ושלמו ימי המשתה ואחר כך מת שמעון, חייב ראובן להחזיר השושבינות ליורשי; או פלוס⁴⁰, או בנפוי אם לא הודיעו או לא היה עמו במדינה⁴¹.

35) מימרא של רב יוסף (שם). 36) שכבר נתחייב להחזיר השושבינות. 37) כאמור למעלה הלכה ה שבמקרה זה מחזיר לו כל השושבינות. 38) שמחזיר לו השושבינות בניכוי מה שאכל ושתה (למעלה הלכה ו). 39) שגם בזה מנכה לו (שם). 40) כשקרא לו ולא בא. 41) שאינו חייב לשלם ליורשים, אלא כמה שהיה משלם לשושבין עצמו.

יא. מת⁴² ראובן ואחר כך נפא שמעון אשה, ושלמו ימי המשתה: מקום שנהגו לגבות השושבינות מיורשין - כופין יורשי ראובן להחזיר בנפוי⁴³; ומקום שלא נהגו - אין היורשין משלמין פלוס.

42) כבר העיר הראב"ד שאין מקור בגמרא למנהג בעניין שובינות. אולם רבינו למד כן מדיני סבלונות בקידושין כשם שלמדו משם (מה שנאמר בהלכה ט) שאם מת שמעון אין ראובן חייב להחזיר מפני שאומר ליורשי שמעון: תנו לי שושביני ראובן ואשמח בו, וזה נלמד כמו שאמרו שם לעניין קידושין שאם מת הבעל אין האשה חייבת להחזיר המתנות מפני שאומרת להם תנו לי בעלי ואשמח עימו - כמו כן למד רבינו דין זה של מת ראובן שתלוי במנהג, ממה שאמרו שם שאם מתה האשה "מקום שנהגו להחזיר קידושין מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין". וכן כתב ר"י מיגאש. 43) שהרי אביהם לא היה ולא אכל שם, וכבר כתב למעלה (הלכה ו) שאם לא היה ראובן במדינה מנכין לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו.

יב. מת⁴⁴ ראובן אחר שנפא שמעון אשה, ושלמו ימי המשתה⁴⁵ - כופין את יורשי ומשלמין השושבינות בכל מקום; שהרי נתחייב אביהן לשלם. ואם פלוס היה חייב לשלם - משלמין פלוס; ואם בנפוי - משלמין בנפוי.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרי הוא פבריא לכל דבריו⁵ במקחו או בממקרו ומתנותיו.

(2) שנקטעו רגליו. (3) שנקטעו ידיו. (4) שאינו חושש בכל גופו. (5) שכן כתוב בשטר שכיב מרע (בבא-בבא קמא). "כד הוה קציר ורמי בערסיה (=כשהיה חולה ושוכב במיטה)". ומכאן, שכל שלא הגיע למצב זה אינו נחשב כשכיב מרע.

ב. אבל החולה שתשש פה פל הגוף וכשל פחו מחמת החלי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק, והרי הוא נופל על המטה - הוא [הנקרא] שכיב מרע⁶, ומשפטי מתנותיו אינם כמתנת פריא. פיצד?⁷ שכיב מרע שצוה ואמר לתן לפלוני פה וכה, בין בחל⁸ בין בשפ⁹, בין כתב¹⁰ בין לא¹¹ כתב - זכו הכל בשפ¹² כמתנת¹³ בבל מה שתתן להם, ואינו צריך קנין; שדברי שכיב מרע כמתנות¹⁴ וכמסורין¹⁵ הן¹⁶. ודבר זה מדברי סופרים¹⁷. ואף על פ¹⁸ שאינו אלא מדבריהם, עשו אותה כשל תורה¹⁹, כדי שלא תטרף²⁰ דעתו עליו כשידע שאין דבריו קנינים²¹.

(6) כלומר, "שוכב חולה". "ואלישע חלה את חליו" (מלכים ב יג, יד) תורגם: "ואלישע מרע ית מרעה". (7) כחכמים, ולא כרבי אליעזר (שם קנו). וכרבי יהושע, ולא כרבי אליעזר (שם קנו:). (8) שיכול לכתוב. (9) שאינו יכול לכתוב. (10) שם קנו. עובדא במתנת שכיב מרע, שהיה כתוב בה, ועוד מקומות. [ואם עבר וכתב בשבת, ראה בפרק ל מהלכות מכירה הלכה ז]. (11) משנה, שם קנו: וכן שם קעה. (12) שם קלו. וראה להלן הלכה ח. (13) שם קנא: מימרא של רב נחמן. (14) היינו, כקרקע שקונים בשטר. (15) היינו, כמטלטלין שקונים במסירה או במשיכה. (16) שם, קנא. (17) שם, קמז: כרבא בשם רב נחמן, ולא כרבי זירא בשם רב, וכרב נחמן בשם רבה בר אבוח, שלמדו זאת מן התורה. ויש אומרים שגם לדעתם הוא מדברי סופרים, והפוסקים שמצאו אינם אלא אסמכתא, וראה ב'תוספות' שם קמז. ד"ה מנין. (18) מסקנת הגמרא שם, על רקע של סתירה בין שתי מימרות של רב נחמן. (19) לענין מחילת שטר חוב (שם). וראה להלן פ"י הלכה ב. (20) תבולבל. (21) שם בדברי רב נחמן, ולפי הפירוש השני של הרשב"ם שם ד"ה מתנת. וכמו שכתב שם ד"ה ועשאוה כשל תורה, שמאותו הטעם, שלא תטרף דעתו, עשאוה כשל תורה.

ג. לפיכך²², אם²³ אמר קנו²⁴ ממני - אפלו בשפ²⁵ קנין²⁶ ממנו; שזה הקנין אינו צריך²⁷.

(22) כלומר, כיון שחששו שמא תטרף דעתו עליו. (23) מימרא של רבי לוי, בבא-בבא קמא: (24) שאין לו בטחון גמור שיקיימו את דבריו באמירתו גרידא. (25) שאסור לעשות בו קנין, וכל פעולה של מקח וממכר (פרק כג מהלכות שבת הלכה יב). [ואע"פ שזה הקנין אינו צריך ואינו מועיל - אסור, מפני שנראה כקונה. ועיין שם

שלא מיאן לקבל, ולא הפציר בו. לפי שתשורה ממני אוכלים, לעולם היא מתנה, וכמו שכתב להלן הלכה טו בדין שולח לחבירו כדי יין]. (59) שאינו מצווה לתת לו צדקה דווקא אלא להתחזק בידו גם על ידי הלוואה או עשיית שותפות איתו או להמציא לו מלאכה - כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות, כמפורש בפרק ח מהלכות מתנות עניים הלכה ז]. (60) [דווקא אם נתן בצורה זאת של הפצרה, אבל אם נתן מעות סתם הרי זו הלוואה כמו בשושיבנות (למעלה הלכה א ולהלן הלכה טו). ונראה שלכך תיקנו במשלוח מנות בפורים שישלח בשר או תבשיל או מיני אוכלים (פרק ב מהלכות מגילה הלכה טו, ועיין ביצה יד: במשנה), שמשלוח זה הוא למתנה ואילו מעות הם להלוואה כנ"ל. פרט למתנות לאביונים, שאף על פי שהן מעות, כיוון שנותנן לעני הפושט יד ומבקש, בוודאי כוונתו למתנה ולא להלוואה. ומסתבר, לפי זה, שעני הנותן לחבירו אפילו פירות בוודאי כוונתו על מנת להחזיר. ולפיכך כתב רבינו בפרק ו מהלכות מתנות עניים הלכה יז: "מעשר עני וכו' ואין עושין שושיבנות", הרי שגם בנתינת פירות יש דין שושיבנות, כיוון שהנותן הוא עני. ואילו בהלכות שמיטה ויובל, שלא מדובר בעני, כתב (פרק ו שם הלכה י): "דמי שביעית וכו' ואין עושין בהן שושיבנות", דקדק לכתוב "דמי שביעית", שרק בדמים יש דין שושיבנות, אבל בפירות אין דין שושיבנות כנ"ל. וכמו כן בהלכות מעשר שני (פרק ג הלכה כא), שאף שם לא מדובר בעני, נראה שהמדובר בדמי מעשר שני (עיין שם) ועליהם כתב ש"אין עושין בהן שושיבנות", אבל בפירות אין דין שושיבנות. וכן מדוקדקים דברי התוספתא שדין מעשר עני המדובר בפירות נשנה לחוד במסכת פאה שם, ואילו דיני מעשר שני ושביעית, שהמדובר בהם בדמים, נשנו ביחד בשביעית פרק ז. וראה בתוספתא כפשוטה, בפאה שם עמוד 40]. (61) בכתב יד תימן חסרה תיבת "הוא".

טו. וכן השולח⁶² לחברו פדי יין וכו' שמן ופירות בעת הנישואין - אין נגבין בבית דין, מפני שהיא גמילות חסדים; ולא נאמרו דיני שושיבנות אלא במקעות בלבד⁶³.

(62) שם קמד: בסוף המשנה. (63) הראב"ד כתב על שתי ההלכות (הלכה יא והלכה טו) שדבר זה אינו מחזור, לפי שהוא מפרש כרשב"ם, שכאן מדובר שלא בעת הנישואין או כשאנו אוכל אצלו, ולפי זה אין הבדל בין מעות ליין, ועיין באור שמח.

~ יום חמישי כ"ח תמוז ~

פרק שמיני

(1) נתבאר אי זה אדם נידון כבריא ואי זה נידון כשכיב מרע לעניין חילופי דיניהן במתנות, והחילוק שיש בין שכיב מרע למצווה מחמת מיתה ומשפטיהם ומתנותיהם.

א. הסומא או הפסח² או הגדמ³, או החושש בראשו או בעינו או בידו או ברגלו ופיוצא בהן⁴ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(37) משנה שם קמ: והיינו, שכיב מרע, הנזכר לעיל, שהרי בבריא צריך קנין ולא די באמירה בלבד. וראה במגיד-משנה מה שכתב בשם ר"י מיגאש. (38) שם. (39) כלומר אם תלד, וכ"ה במשנה שם. (40) כן דרכו של אב לדאוג יותר לבתו, שאינה יכולה לחזור אחר מזונותיה, כבן (שם קמא). (41) כלומר, תאומים. [ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא במשנה שם: "האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה, ילדה זכר יטול מנה. נקבה מאתים, ילדה נקבה נוטלת מאתים. ילדה זכר ונקבה, זכר נוטל מנה, נקבה נוטלת מאתים". וכן הוא בכ"י מינכן (והמילים "אם זכר מנה, אם נקבה מאתים" שלפני המילים "ילדה זכר ונקבה" - חסרות) ולפי"ז על-כרחנו נפרש "ילדה זכר ונקבה" - היינו שילדה תאומים, ומה שאמרו ברישא "האומר אם ילדה אשתי וכו'", היינו שאמר שני הדברים ביחד: אם ילדה זכר יטול מנה, נקבה מאתים. ורשב"ם שם גרס במשנה כמו שהוא לפנינו, ופירש ששתי בבות הן במשנה. וילדה זכר ונקבה, היינו ילדה זכר או נקבה, אבל בתאומים אין להם כלום. והוכיח כן מהגמרא, שם קמא: באומר "המבשרני". ורבינו סובר שרק שם אין להם כלום, מפני שלידת תאומים אינה בשורה בשבילו. אבל כשמזכה לבניו - מזכה גם לתאומים, שהרי הם ילדיו - לחם-משנה]. (42) אדם שמקומם של אברי המין - אטום. ולא ידוע אם הוא זכר או נקבה. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכה א. (43) זה שיש לו שני אברי המין, גם של זכר וגם של נקבה. ודעת רבינו, שדינו כספק זכר וספק נקבה, ראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה כד. ולגבי קדושת הבכור, נתמעט בפירוש (בכורות מב. וראה בפ"ב מהלכות בכורות, הלכה ה). (44) כן פסק גם בפ"ה מהלכות נחלות, הלכה ב. ומקור הדברים, מהרישא של המשנה שם: "הניח בנים ובנות וטומטום וכו' הזכרים דוחים אותו אצל נקבות וכו' הנקבות דוחות אותו אצל זכרים", ובדעת רבא בגמרא שם "דוחים אותו ויש לו", כפחות שבשניהם. ומה שאמרו במשנה שם: "האומר אם תלד אשתי זכר וכו' ילדה טומטום אינו נוטל" - הוא לדעת רבן שמעון בן גמליאל, שאמר בדין מקדיש עובר אם זכר ואם נקבה, ש"אם ילדה טומטום ואנדרוגינוס, אין קדושה חלה עליהן", שלדעתו אין כוונת המקדיש אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית. ואין הלכה כמותו, אלא שאם אמר "אם זכר לעולה, ואם נקבה לשלמים" אין קדושה חלה על הטומטום, שהרי אפילו אם הקדישו בפירוש לכך אינו קדוש, לפי שאינו ראוי לקרבן, אמנם אם יאמר "אם זכר ואם נקבה - הרי אלו למזבח", וילדה טומטום - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו", וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה ו "כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" - אין עליו קדושה כלל. ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין

הלכה יד]. (26) אם כי הקנין מיותר - עושים זאת כדי להפסיד דעתו (גמרא שם). (27) והריהו כאילו אינו, ולפיכך התירוהו בשכיב מרע. ומכאן, שאם הקנין הכרחי כגון במתנת שכיב מרע במקצת (להלן הלכה טו) - לא התירוהו אף בשכיב מרע, בנגוד לשיטת הרשב"ם שם ד"ה קונין משכיב ומרע וכו', וה'תוספות' שם, ד"ה קונין משכ"מ. ומה שהתירו בגט שכיב מרע שתסגור ותפתח הדלת ותקנה הגט בשבת (גיטין עז:) - שם אין קנין החזקה ניכר כל-כך אלא דומה כנוצל בית לשמרו, ולפיכך התירוהו בשכיב מרע (מאירי שם, ולחם-משנה כאן).

ד. וְאִין־שְׂכִיב מֵרַע צָרִיף לֹאמַר אֶתֶם עֲדִי, אֶלָּא פֶּל הַשּׁוֹמֵעַ אֶת דְּבָרָיו הָרִי זֶה עֵד; שְׂאִין־אָדָם מִשְׁטָה בִשְׁעַת מִיתָה.²⁹

(28) בבא-בבא קעה. מסקנה סופית של רבא. (29) כדין כל הודאה שצריך לומר כן, שאם לא - אומר לו: "משטה הייתי בך" (סנהדרין כט: ופ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ו). (30) כן נמק רבא את מסקנתו, אחר שפתר את הבעיא (וראה הגהות הב"ח שם אות א). (31) אבל בריא, אם לא אמר "אתם עדי", יכול לומר משטה אני בך, כמבואר למעלה. [ושם בגמרא הכריעו גם, שאין צריך לומר "כתובו", ורבינו השמיטו. וראה במגיד-משנה בשם הרשב"א, רצ"ע].

ה. שְׂכִיב מֵרַע³² שְׁעוּהָ לָתֵת מִתְנָה לְעֶבֶר שְׂבִמְעִי אָמוּ - זָכָה³³ הָעֶבֶר; מִפְּנֵי³⁴ שְׁדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֶצֶל בְּנוֹ³⁵, כְּמוֹ שְׂבִיארְנוּ.³⁶

(32) הוא-הדין לבריא, כמו שנראה מדברי רבינו בפכ"ב מהלכות מכירה הלכה י (ראה מגיד-משנה שם), אלא שבשכיב מרע מספיק באמירה, ואילו בבריא צריך קנין. וראה פירוש המשניות לרבינו, בבא-בבא פרק מי שמת (קמ: [ואע"פ שמטעם זה ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו", אמרו שפסיקות דמים לבן ולבת בעת הקידושין נקנית באמירה (למעלה פ"ו הלכה יז, ובפכ"ג מהלכות אישות הלכה יד) - אין זה אלא בדבר שבא לעולם (למעלה פ"ו הי"ז), אבל אם ישנם "תרתי לריעותא" (=שני חסרונות): דברים בעלמא בלי קנין, וגם אינו בעולם כמו בריא האומר לתת מתנה לעובר - לא קנה, ולא מועילה הסברא שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, וראה למעלה פ"ו הערה קלז]. (33) אע"פ שהמזכה לעובר לא קנה, שהרי הוא כמי שלא בא לעולם (הלכות מכירה, שם). (34) כרבי יצחק בשם רבי יוחנן, שם קמב: שהעלה נימוק זה להסביר את המשנה שם קמ: שרבינו מביא את תוכנה להלן הלכה ו. (35) ויש כאן גמירות דעת גמורה, וזה מועיל אף שאינו בעולם. (36) בהלכות מכירה, שם.

ו. אָמַר³⁷: אִם³⁸ יִלְדָּה³⁹ אֶשְׁתִּי זָכָר - יִטַּל מִנָּה, וְאִם נִקְבָּה - מֵאֵתִים⁴⁰, וְיִלְדָּה זָכָר - נוֹטֵל מִנָּה; יִלְדָּה נִקְבָּה - נוֹטֵלֶת מֵאֵתִים; יִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה⁴¹ - הַזָּכָר נוֹטֵל מִנָּה, וְהַנִּקְבָּה מֵאֵתִים; יִלְדָּה טֹמְטוֹם⁴² וְאֲנֶדְרוֹגִינוֹס⁴³ - נוֹטֵל כְּפָחוֹת שְׂבִימְעִיהֶם⁴⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י'). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו, וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה, ו"כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י', כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" אין עליו קדושה כלל ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו איזה קרבן שירצה, כנ"ל, אבל לעולם כוונת המקדיש גם לטומטום ואנדרוגינוס. וכמו שכתב כאן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה כאן, ובלח"מ בהלכות איסורי מזבח שם.

ז. **שְׂכִיב מֵרַע**⁴⁵ **שָׁאֲמָרוּ לוֹ: נָכְסִיו לְמִי? וְאָמַר לָהֶם: דּוּמָה**⁴⁶ **שֵׁישׁ לוֹ בֵּן אוֹ שָׁאֲשׁוֹ מַעֲבֶרֶת, עֲקֹשׁוּ**⁴⁷ **שָׂאִין לוֹ בֵּן אוֹ שָׂאִין אֲשֶׁתוֹ מַעֲבֶרֶת נָכְסִיו לְפָלוֹנִי**⁴⁸; **וְנוֹדַע שֵׁישׁ לוֹ בֵּן אוֹ שְׁהִיתָה אֲשֶׁתוֹ מַעֲבֶרֶת, אָף עַל פִּי שְׁהִפִּילָה אוֹ מֵת הֵבֵן אַחֵר כֶּךָ - אֵין**⁴⁹ **מִתְּנָהוּ מִתְּנָה.**

(45) שם, קמו: - קמו. (46) עד עכשיו חשב. (47) ששאלתם העמידה אותו על הטעות. (48) "נכסיו" ולא "כל נכסיו" - הרי ששייר לעצמו כל שהוא, וראה להלן. (49) בגמרא שם אמרו שזה אפילו לחכמים שחולקים על רבי שמעון בן מנסיא, ואינם חולכים אחרי אומד הדעת, באופן שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר-כך בא בנו - מודים הם כאן כיון שגילה דעתו מפורש. ואע"פ שרבינו פוסק כרבי שמעון בן מנסיא (לעיל פ"ו הלכה א) - הביא גם הלכה זו, להשמיענו שאע"פ שלענין אומדנא (בפ"ו שם) יש הבדל בין כתב כל נכסיו לבין שייר לעצמו כל שהוא - כאן במפרש, אפילו אם שייר לעצמו, אין מתנתו מתנה.

ח. **מִתְּנָתוֹ**⁵⁰ **שְׂכִיב מֵרַע אֵינָה קוֹנָה אֶלָּא אַחֵר מִיתָה**⁵¹. **וְאֵין אַחֵר זֹכֶה בְּדָבָר שֶׁצִּנָּה לוֹ, בֵּין בְּמִשְׁקָצֵי בֵּין בְּמִטְלָטְלִי, אֶלָּא אַחֵר מִיתָה**⁵².

(50) בבא-בבא-בבא קלה. ויותר מפורש שם קלו. (51) כלומר, לאחר גמר המיתה, ולא עם גמר המיתה. וכרובא ולא כאביי, ואף אביי חזר בו (שם). (52) כלומר, לא זו בלבד שאין קנינו אלא לאחר מיתה - אלא שגם אינו זוכה בזה למפרע משעת אמירה ולא כדעת ה'תוספות' (גיטין יד: ד"ה הא) שזוכה למפרע. וראה 'קצות החושן' סימן רנ ס"ק א שהאריך בזה.

ט. **לְפִיכָף**⁵³ **מוֹצִיאִין לְכַתְּבָתָּהּ**⁵⁴ **הָאִשָּׁה וּמִזֶּזֶן הָאֱלֻמָּנָה וְהַבְּנוֹתָ**⁵⁵ **מִיד אֱלֹו שִׁצְוָה לָתֵת לָהֶם**⁵⁶; **שְׁהָרִי בְּמִיתָתוֹ**⁵⁷ **נִתְחַבְּבוּ הַנְּכָסִים בְּכַתְּבָתָּהּ וּבְמִזְוֹנוֹת, וְאֱלֹו שִׁנְתָּן לָהֶם לֹא יִקְנוּ אֶלָּא אַחֵר מִיתָה.**

(53) כלומר, לפי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. (54) היינו, "כתובת בנין דכרין" (פט"ז מהלכות אישות הלכה ז), שהיא כירושא ואינה גובה מנכסים

משועבדים (=לקוחות ומקבלי מתנה) כמפורש בכתובות נב: ונה. וכן פסק רבינו בפ"ט שם הלכה ט. אבל סתם כתובה - גובה אף ממשועבדים (פט"ז שם הלכה י). ועיין מגיד-משנה. (55) שאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים (גיטין מח: ופרק יח מהלכות אישות הלכה יג). (56) בבא-בבא-בבא קלג. מימרא של רבא, לגבי מזון האלמנה. וסובר רבינו שהוא-הדין למזון הבנות ולכתובת בנין דכרין. והראב"ד בפ"ט מהלכות אישות שם חולק על רבינו בזה, עיין שם. (57) אין הכוונה ל"עם גמר מיתה", לעומת מתנת שכיב מרע שהיא "לאחר גמר מיתה" (ראה בבא-בבא-בבא קלז), שהרי כתובת בנין דכרין היא כירושא (למעלה הערה נג) וירושא אינה אלא לאחר גמר מיתה (ועיין 'קצות החושן' סימן רנב ס"ק א) - אלא בשניהם, גם בכתובת בנין דכרין ומזון האשה והבנות, וגם במתנת שכיב מרע, אין הדבר נגמר אלא לאחר גמר מיתה. ומה שכתב "במיתתו" היינו לאחר גמר המיתה, ולפי ששניהם באים כאחד - אין מתנת שכיב מרע יכולה לבטל מזון האשה והבנות וכתובת בנין דכרין. וכן כתב הר"ף בבא-בבא-בבא פרק ח (קלג). וכן כתב גם רבינו בעצמו בפ"ט מהלכות אישות שם: "הואיל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה - הרי המתנה וחיוב הנכסים בתנאים אלו (=מזון האלמנה והבנות וכתובת בנין דכרין) באין כאחד, ולפיכך אלמנתו ובנותיו נזונות מנכסיו, ובניו יורשים כתובת אמן שמתה בחי בעלה". וב'קצות החושן' שם הטעים הלכה זו, שמתנת שכיב מרע שבאה בבת אחת עם התנאים הנ"ל אינה מבטלת אותם, מפני שמתנת שכיב מרע אינה אלא "דברי תלמיד", כלומר מרצונו של האדם עצמו, ואילו מזון האשה והבנות וכתובת בנין דכרין הם "דברי הרב", כלומר תקנת חכמים, וכלל הוא בידינו - דברי הרב ודברי התלמיד, דברי הרב קודמין, ומקור לזה דברי הגמרא בתמורה כה. "אמר על הבכור עם יציאת רובו (=שאז נתקדש מאליה בקדושת בכורה), עולה (=יתקדש לעולה) - דברי הרב (=קדושת בכורה שהיא במצות התורה) ודברי התלמיד (=קדושת עולה שהיא בנדבת לבו של האדם) דברי מי שומעים?" כלומר, חלה עליו קדושת בכורה. וראה בלחם-משנה כאן. ועיין בהלכות אישות שם הערה נז. ולהלן פרק יב הלכה י ובהערה מג.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הזכות של שכיב-מרע, ורוצה להקנות לו בקנין רגיל. (63) שהרי עם כל זה, אינו מכון אלא למתנת שכיב מרע, שהיא לאחר מיתה, כנ"ל. (64) יש אומרים, שאף אם נמסר השטר למקבל בחיי הנותן, אינו קונה, אחרי שכוונת הנותן היתה שיקנה אחר מיתה (הגהות מיימוניות). וראה להלן הלכה יב, ובמה שכתבנו שם. [ומה שכתב להלן פרק יב (הלכה טו) שזמנו של שטר מוכיח עליו שכוונתו להקנות הגוף מהיום, ומה שכתב "לאחר מיתה" אינו אלא לפירות - אין זה אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע, אין זמנו מוכיח עליו, שמקנה לו הגוף מהיום, - שוודאי לא נתכוון להקנות לו אלא לאחר מיתה].

יא. ואם ⁶⁵ **קנו ממנו כדי** ⁶⁶ **לפנות כח המקבל** ⁶⁷, **בגון** ⁶⁸ **שפתוב: וקנינו ממנו מוסף על מתנה זו - הרי היא קנימת** ⁶⁹.

(65) שם בגמרא, דברי רבא ואחרים. (66) והדגיש את זה מפורש בעת הקנין או בשטר כדלהלן. (67) ולא לבטל זכות מתנת שכיב-מרע. (68) על נוסח אחר, ראה להלן הלכה יג. (69) והיא מתנת שכיב מרע.

יב. שכיב מרע ⁷⁰ **שאמר** ⁷¹ **פתבו ותנו לפלוני מנה** ⁷², **ומת קדם שיקתבו ותנו לו** ⁷³ - **אין פותבין ואין נותנין; שמה לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.**

(70) שם קלה: מימרא של רבי אלעזר, והסכים לו רבי יוחנן. (71) שטר קנין. (72) קרקע שוה מנה, שקנינה בשטר (וראה לחם-משנה). [והמדובר במצווה מחמת מיתה שאינו צריך קנין (להלן הלכה יז). וראה למעלה הלכה יז. (73) שאם כתבו ומסרו בחיים, קנה המקבל מיד, שאינה גרועה ממתנת בריא, ומכאן שמדובר בשטר קנין, ומנה היינו קרקע שוה מנה (לחם-משנה).

יג. ואם אמר ⁷⁴ **פתבו כדי לפנות כח המקבל, בגון** ⁷⁵ **שאמר** ⁷⁶ **תנו מנה לפלוני, ואמר** ⁷⁷ **פתבו ותנו לו - הרי אלו פותבין וחותמין ונותנין לאחר מיתה.**

(74) שם קלו.

יד. שכיב מרע ⁷⁵ **שפתב כל** ⁷⁶ **נכסיו מתנה סתם** ⁷⁷, **ולא שיר כלום** ⁷⁸, **אם עמד** ⁷⁹ **- חוזר** ⁸⁰ **קנו מידו כדי לפנות את** ⁸¹ **כחו** ⁸². **בין שהקנה כל נכסיו לאחד** ⁸³ **בין שפתבם לשנים** ⁸⁴. **שאמר דעת הוא, שלא נתן זה הפל** ⁸⁵, **אלא שנתפון שלא יקנו כלום אלא לאחר מותו.**

(75) משנה, שם קמו: ומימרא של שמואל שם קנא: (76) ודוקא כל, כדלקמן. (77) שלא כתב מפורש שזו היא מתנת שכיב מרע, וראה להלן הלכה יז. (78) במשנה, שם: "ולא שייר בקרקע", אבל בגמרא שם קנ: שקרקע לאו דוקא, ואפילו מטלטלין - הם שויר. וראה להלן הלכה טו. (79) כלשוננו של שמואל. ובמשנה שם: "אין מתנתו קיימת",

טו. שיר ⁸⁵ **כלום לעצמו, בין קרקע** ⁸⁶ **בין מטלטלין** ⁸⁷ **- הרי** ⁸⁸ **זו מתנה במקצת, וסתמה** ⁸⁹ **במתנת בריא, שקונה מזמן הפתיכה** ⁹⁰. **לפיכך אינו חוזר** ⁹¹. **והוא שקנו מידו; שמתנת שכיב מרע במקצת צריכה קנין** ⁹², **בין עמד** ⁹³ **בין לא עמד.**

(85) משנה, שם קמו: וגמרא שם קנא: (86) משנה, שם. (87) גמרא שם קנ: (88) משנה, שם. (89) כשלא כתב מפורש כי היא מתנת שכיב מרע. (90) [בפ"א מהלכות מכירה הלכה ז, כתב רבינו בשטר מכירה או מתנה: "כיון שהגיע השטר לידו קנה", וכן כתב להלן הלכה יח. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן קצא סעיף א (ועיין שם בבאור הגר"א ס"ק ב), ואם כן צריך להיות כאן: "מזמן הנתינה", כלומר: נתינת השטר ליד המקבל. (91) כיון שכבר קנה מחיים. והמגיד-משנה (להלן הלכה טז) הביא כן בלשון הגמרא בבא-בבא בתרא קנא: ובמשנה (שם קמו): "שייר קרקע כל שהוא - מתנתו קיימת". (92) גמרא שם קנא: (93) ככל מתנת בריא.

טז. במה דברים אמורים? בשנתן סתם; שהרי אנו אומדין דעתו ואומרי: הואיל ושיר ⁹⁴, **לא נתפון אלא להקנות לו מחיים במתנת בריא.**

(94) וזהו סימן שלא מחמת מיתה נתן, שהרי שייר לעצמו, אלא האמין שיחיה עוד ויצטרך לשויר זה.

יז. אבל ⁹⁵ **אם נתן לו המקצת בפרוש במתנת שכיב מרע** ⁹⁶, **שאינו אלא לאחר מיתה - אינו צריך קנין. ואם עמד - חוזר; ואם לא עמד - קנה זה המקצת. ואם היה בה קנין - לא קנה אלא אם כן היה מופה כחו, כמו שבארנו** ⁹⁷.

(95) שם בגמרא. (96) זהו "מצוה מחמת מיתה" בגמרא שם, ולהלן הלכה כג. וראה בהשגת הראב"ד. (97) למעלה הלכה י"א.

יח. אל תטעה בשכיב מרע שפתב כל נכסיו ופרש שנתן הפל מעצשו והקנה מחיים ⁹⁸; **שאין** ⁹⁹ **זה מתנת שכיב מרע, אלא פשאר כל מתנות הבראים, שאם הגיע השטר ליד המקבל או שקנו מיד הנותן - קנה הפל, ואין יכול לחזור בו.**

(98) כלומר, אל תטעה שזוהי מתנת שכיב מרע. (99) כלומר, אלא דע שאין זה מתנת שכיב מרע, כיון שפירש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

114) והיינו, שמקובל בסביבה זו, שאדם זה אין לו נכסים יותר, ולא שצריך עדים על כך. וראה סמ"ע שם ס"ק לא.

כא. שְׂכִיב מְרַע¹¹⁵ שֶׁכָּתַב כָּל נִכְסָיו לְאַחֲרִים - רֹאִין: אִם בְּמַחְלָק¹¹⁶ כְּתָבָם: מֵת - קָנוּ¹¹⁷ בְּלֹ, עֶמֶד - חֲזָר¹¹⁸ בְּכָל; וְאִם¹¹⁹ כְּנִמְלֹךְ¹²⁰, אַחֵר שֶׁשִּׁיר חֲזָר וְכָתַב, וְקָנוּ¹²¹ מִיָּדוֹ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד: מֵת - קָנוּ בְּלֹ¹²², עֶמֶד - אֵינוֹ חֲזָר אֶלָּא בְּאַחֲרוֹ; שֶׁהָרִי נָתַן לֹו כָּל הַנִּכְסִים הַנִּשְׁאָרִים.

115) מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן (שם). 116) שלכתחילה היה בדעתו לחלק את כל נכסיו, כגון שחילק לכולם בבת אחת, בלי הפסק. ראה שו"ע סימן רנ סעיף יא. 117) אפילו בלי קנין, כדין שכיב מרע (שו"ע שם). 118) אף אם היה קנין ביפיו כח (ראה שו"ע שם). 119) לשון המימרא. 120) שלכתחילה לא היה בדעתו לחלק כל נכסיו. וההוכחה לכך היא ההפסקה שבין מתן למתן, ויוצא שלראשונים היתה זו מתנה במקצת, ולאחרון היא מתנה בכולה. 121) כדין מתנת שכיב מרע במקצת, שצריכה קנין. 122) גם האחרון, ואע"פ שאצלו היא מתנת שכיב מרע בכולה. וצריך לאמר שקנינו היה ביפיו כח, כנ"ל הלכה י"א (ראב"ד ומגיד-משנה).

כב. הַכּוֹתֵב¹²³ כָּל נִכְסָיו¹²⁴ לְעַבְדּוֹ¹²⁵ וְעַמְד - חֲזָר בְּנִכְסִים, וְאֵינוֹ חֲזָר בְּעַבְדּוֹ; שֶׁהָרִי יֵצֵא¹²⁶ עָלָיו שֵׁם בֶּן חֲרוּרִין.

123) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן. 124) דוקא כל נכסיו, אבל אם שייר - אף עצמו לא קנה (פ"ז מהלכות עבדים הלכה א). 125) שנכסיו קנויים לו, וגם הוא עצמו קנוי לעצמו ויוצא לחרות (הלכות עבדים שם הלכה ב). 126) ואין בן חורין חוזר ונעשה עבד, ואדוניו יודעים זאת, ולפיכך יש להניח שכונתם היתה לשחרר העבד מיד. וראה 'תוספות' שם ד"ה ואינו (מגיד-משנה בשם הרשב"א, ובשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף טו, וסמ"ע שם ס"ק מח).

כג. שְׂכִיב מְרַע¹²⁷ שֶׁצִּוָּה מִחֲמַת מִיתָה, כְּגוֹן שֶׁהִיתָה דַּעְתּוֹ נוֹטָה שֶׁהוּא מֵת וְדָא, וְנִפְרָה¹²⁸ דְּבָר זֶה מִכָּל דְּבָרָיו¹²⁹, אִף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ¹³⁰ בְּמַקְצָת, אִם עֶמֶד - חֲזָר.

127) שם קנא: פסק דין של רב נחמן. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא שצויה מחמת המיתה, אין דינו כמצוה מחמת מיתה, אלא-אם-כן מת סמוך לצוואתו יום או יומיים (הגהות מיימוניות להלן הכ"ד). 128) אף שלא אמר מפורש, וכל-שכן אם אמר כן מפורש, וראה בשו"ע שם סימן רנ סעיף ז. 129) כמו האשה שהתאוננה ואמרה: "וי, שאשה זו הולכת למות", ואמרו זוהי מצוה מחמת מיתה (בבא-בטרא שם). 130) כן פסק רב נחמן שם. והיינו ביפיו כח. אחרת לא היה קונה המקבל אפילו כשלא עמד, כאמור למעלה הלכה יז.

שמקנה לו מחיים. וזה נלמד מתוך ההלכה הבאה, שאם כתב לו מחיים בלבד הרי זו מתנת בריא. וכן הוא בכמה מקומות בתלמוד, שישנה מתנת שכיב מרע שהיא במתנת בריא (מגיד-משנה).

ט. הַנּוֹתֵן¹⁰⁰ מִתְּנָה כְּשֶׁהוּא שְׂכִיב מְרַע, וְכָתַב בָּהּ 'בַּחַיִּים וּבַמָּוֶת', או 'מַחַיִּים¹⁰¹ וּבַמָּוֶת', בֵּין כָּל בֵּין בְּמַקְצָת¹⁰² - הוֹאִיל וְכָתוּב בּוֹ 'וּבַמָּוֶת', הָרִי זֶה מִתְּנָת שְׂכִיב מְרַע. שֶׁזֶה שֶׁכָּתוּב בָּהּ 'וּבַמָּוֶת' - שְׁלֹא יִקְנֶה אֶלָּא לְאַחֵר מִיתָה¹⁰³; וְזֶה שֶׁכָּתוּב בָּהּ 'מַחַיִּים' - סִימָן לְיֵשֵׁב אֶת דַּעְתּוֹ שֶׁיִּהְיֶה מַחְלִי זֶה¹⁰⁴.

100) בבא-בטרא קנן. ושם מחלוקת רב ושמואל על רקע עובדא מסוימת, ונהרדעי פסקו כרב. 101) כאמימר ולא כרבא, שאם כתב "מחיים" כוונתו שיקנה מחיים, אלא גם בזה, כאומר "בחיים", כוונתו לסימן טוב וליישב דעתו, כדלהלן. 102) שהרי כתב בפירוש "ובמות" (וראה למעלה הלכה טז). וראה במגיד-משנה ולחם-משנה. 103) כיון שהוא שכיב מרע. ואולם, בריא הכותב כן, כוונתו להקנות לו מהיום ועד עולם (לקמן פ"ב הלכה טז). 104) גמרא שם. שלפי שהזכיר מיתתו, לא רצה להיות פותח פיו לשטן, ולפיכך כתב שם "בחיים" או "מחיים", לאמר: המקום יצילני מחולי זה ולא אמות (רשב"ם שם).

כ. שְׂכִיב מְרַע¹⁰⁵ שֶׁנָּתַן הַנִּכְסִים¹⁰⁶, שֶׁהָדָבָר גָּלוּי¹⁰⁷ שֶׁהֵן כָּל נִכְסִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ - הָרִי זֶה מִתְּנָה בְּמַקְצָת, וְאִם קָנוּ מִיָּדוֹ¹⁰⁸ וְעַמְד¹⁰⁹ - אֵינוֹ חֲזָר; חוֹשֵׁשִׁין¹¹⁰ אָנוּ, שֶׁמָּא¹¹¹ נִשְׁאָרוּ לוֹ נִכְסִים אַחֲרִים בְּמַדִּינַת הָרָם. עַד שִׁיאֲמַר 'כָּל נִכְסֵי שֶׁהֵן אֵלָיו¹¹², או¹¹³ שֶׁהִיא מַחְזֵק¹¹⁴ שֶׁאֵין לוֹ נִכְסִים אֶלָּא אֵלָיו, וְאַחֵר כֶּן תִּהְיֶה הַמִּתְּנָה כָּל.

105) שם קמח: מימרא של רב אחא בר מניומי בשם רב נחמן. 106) ולא כתב בשטר "כל נכסי נתונים לך". ומה שאמרו שם: "שכתב כל נכסיו לאחרים", היינו שפירט כל הנכסים הידועים לנו (רשב"ם ור"י מיגאש שם). 107) כלומר, שעד כמה שגלוי וידוע לנו, אין לו כאן נכסים אחרים. 108) שהרי מתנה במקצת צריכה קנין. 109) ואם מת זוכה המקבל אף בלי קנין, כדין מתנת שכיב מרע בכולה. וכל החשש, שמא היא מתנה במקצת, אינו אלא לטובת המקבל (מגיד-משנה). ויש חולקים עליו. וראה הגהת הרמ"א לחושן-משפט סימן רנ סעיף ט. 110) בספרות התלמודית, משתמשים בביטוי "חוששים" אף להקל, וראה סמ"ע שם ס"ק כט. 111) אחרי שלא כתב מפורש: "כל הנכסים", ויש אומרים שגם הקנין מראה שהתכוון למתנת בריא (משנה-למלך בשם הרשב"א). 112) כעין גירסת הר"ח והרי"ף: "כל נכסיי אלו הן". ובנוסחתו שם: "כל נכסי". ויש אומרים שאם הלשון "כל נכסיי אלו הן" אינו נותן מקום לשויר, כל-שכן שהלשון "כל נכסיי" מוכיח שאין לו יותר (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש, וראה בכסף-משנה). 113) כתשובת מר בר רב אשי, שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

146) גיטין עב. במשנה, לענין גט. ובגמרא (שם עב:) אמר רב הונא שגיטו של שכיב מרע כמתנתו, וכתב הר"ן שם שלכל הענינים שווים הם. 147) כיון שלא הלך עוד כדרכו בלי משענת, מתעורר אצלנו ספק, שמא עוד לא הבריא מחולי ראשון. 148) זה לא נזכר במשנה, והיא תוספת של רבינו, כי אמידה של בריאות יכולה להיות רק על-פי מומחים לה. ובפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח, לא הביא זאת רבינו. 149) יוצא מתוך השקלא-וטריא, שם. 150) [כן אמרו בגיטין שם לענין גט, לדעת רב הונא הסובר שגם בגיטו של שכיב מרע, אם עמד חוזר כמו במתנתו - שאם הלך בלי משענת אינו צריך אומד, ופשוט שהוא-הדין במתנה. ואף-על-פי שגם בהלך בלי משענת, יתכן שהחולי הראשון גרם לו ליפול לחולי השני אשר ממנו מת - אין אנו חוששים לכך, אלא כיון שעמד מחוליו הראשון, בטלה המתנה, וכמו כן בטל הגט לדעת רב הונא, שגם אם עמד חוזר. אבל לפי דברי רבה ורבא שחלקו על רב הונא (שם עג.) וסוברים שבגט אפילו אם עמד אינו חוזר, וכל הספק אינו אלא מפני שאמר בתנאו: "זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה" - יש חשש אף בהלך בלי משענת שמא גרם לו החולי הראשון ליפול לחולי השני, ונמצא שמת מחולי זה שעליו דיבר. ולפיכך לא חילק רבינו בפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח בדיון זה של "האומר הרי זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה" בין הלך במשענת לבין הלך בלי משענת, שבכל אופן צריך אומד, שאע"פ שלענין "עמד" הרי זה "עמד" כנ"ל, לענין "אם מתי מחולי זה" יש חשש שמתו נגרם לו מחוליו הראשון, ועיין כסף-משנה]. 151) היינו מאליהן, אע"פ שלא אמר שחזר בו. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף ב, ועיין שם בביאור הגר"א ס"ק ה שהביא מקור לזה.

כז. מתנתו 152) שכיב מרע שאין פתוב ביה 153) שמתוך החלי הזה שצוה בו מת 154), ואין העדים מצויין לשאל להם 155), אף על פי שהרי זה המצוה מת 156) - הרי המתנה בטלה 157). שאין מיתתו ראיה 158); שמא מחלי שנתן בו המתנה נרפא 159), ואחר כך חלה חלי אחר ומת 160). לפיכך הנכסים בחזקת היושבים 161), עד שביא 162) ראיה 163) שמתוך החלי הזה שנתן בו מתנה זו מת.

152) שם קנ. וכאבוי ולא כרבה, שאת שיטת רבה העמידו כרבי נתן, ואת רבי נתן זיהו אחרי כן עם רבי מאיר שהוא יחיד ואין הלכה כמותו, אלא כחכמים (רי"ף שם), בניגוד לרשב"ם שם ד"ה חולים, שפוסק כרבה ורבי נתן, שהוא מפורסם בספרות התלמודית כדיין מומחה. 153) וכיון שלא כתבו בו כן, אפשר שנתרפא מאותו חולי ושוב מת מחולי אחר, ואין למקבל כלום כנ"ל הלכה כו. 154) אחרי מות המצווה, היו עושים שטר שישמש לראיה ביד המקבל, והיו כותבים בו שמתוך אותו חולי מת (רשב"ם שם). 155) שאם יש עדים שמת מתוך חולי זה - זוכה המקבל. כן יוצא מתוך דברי רבי יעקב שם קנ: (וראה 'תוספות' שם ד"ה והן). וכן נראה מדברי רב הונא שם קנד. 156) והיה

כד. והמפרש 131) בים 132), והיוצא בשירא 133), והיוצא בקולר 134), והמסכן 135), והוא שקפץ עליו החלי 136) והקביד עליו חליו 137) - כל אחד מארבעתן 138) במצוה מחמת מיתה, והרי דבריו ככתובין וכמסורין, ומקמיין אותן אם מת 139); ואם נצל ועמד 140), אפילו קנו מידו במקצת - חוזר, כדין כל מצוה מחמת מיתה.

131) המפליג לדרך רחוקה. משנה גיטין סה: לענין גט. ובגמרא שם סו. הביאו המימרא של רב הונא, המשווה מתנה לגט. והיינו, שגם במתנה - דין אלו כמצוה מחמת מיתה. 132) שהדרך בים היא הרת סכנות. 133) עם חבר אנשים למדבר, וראה פירוש המשניות לרבינו, שם. 134) מובל מטעם המלכות מבית הסוהר לגרדום, וראה פירוש המשניות, שם. 135) הוספה של רבי שמעון שזורי במשנה שם. ובחולין עה: פסקו כמותו. 136) ירושלמי גיטין פ"ו הלכה ז (הובא בר"ן לגיטין שם). 137) היינו, שתש כל הגוף. 138) זו היא שיטת הרי"ף, שמה שאמר רב הונא שמתנה דומה לגט, שהוא כמצוה מחמת מיתה, היינו בכל ארבעת הדברים האלו, ואע"פ שהיוצא בשיירה והמפרש בים, דעתם לחזור, ואינם הולכים למות - אף הם כמצוי מחמת מיתה הם, לפי שדעתם לעזוב מקום זה, ולהשתקע במקום אחר, לפיכך אם חזרו לכאן, מתנתם בטלה אפילו אם נתנו מקצת מנכסיהם ובקנין (נמוקייסוס לב"ב פ"ט בשם רבינו יונה, וראה סמ"ע סימן רנ ס"ק כב). ויש חולקים על זה ואומרים שרק מסוכן ויוצא בקולר שהולכים למות, דינם כמצוי מחמת מיתה (הרא"ש בגיטין שם). 139) [זהו ביוצא בקולר ובמסוכן, ואילו יוצא בשיירה ומפרש בים - כשהגיעו למחוז חפצם והשתקעו שם, וראה בהערה למעלה]. ועיין 'באר היטב' סימן רנ ס"ק יז. 140) ויוצא בשיירה ומפרש בים שחזרו למקומם הראשון, כנ"ל.

כה. שכיב מרע 141) שנתק מחלי לחלי, אם 142) לא עמד 143) ולא הלך על משענתו בשוק 144) - מתנתו מתנה 145).

141) שנתן כל נכסיו, או צוה מחמת מיתה וחילק מקצת נכסיו. גיטין עג. מימרא של רבי אלעזר בשם רב, וכן מסקנת הגמרא שם. 142) מסקנת הגמרא שם. 143) בין החולי הראשון לבין החולי השני. 144) דוקא בשוק. אבל הלך במשענת בבית אין זו עמידה (חושן-משפט סימן רנ סעיף ב בהגהת הרמ"א). 145) שבוודאי יש בו עדיין מחולי ראשון, ומת מחמתו.

כו. עמד 146) בין החלי שצוה בו ובין החלי שמת ממנו והלך על משענתו 147) - אומדין אותו על פי רופאים 148): אם מחמת חלי הראשון מת - מתנתו קיימת; ואם 149) לאו - אין מתנתו קיימת. ואם הלך בשוק בלא משענת - אינו צריך אמד 150), אלא בטלו 151) מתנותיו הראשונות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. מַצְנֵה⁶ מַחְמַת מִיתָה אֵין צְרִיךְ לֹאמַר גִּלּוֹ אֶת הַמִּתְנָה⁷, אֲלֵא אַף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּתוּבָה סֶתֶם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא מְסַתֶּרֶת הִיא⁸.

(6) הרי"ף, שם בשם רב האי גאון. (7) שמתוך טרדתו אינו יכול להאריך, וכמו כן לא הצריכו בו, לענין גט, לומר "תנו" כמפורש בגיטין סו: (כסף-משנה). (8) אבל אם אמר להם במפורש: "אל תגלו" - הרי זו מתנה טמורה ואינה כלום ('קצות החושן' שם).

ג. שְׂכִיב מֶרַע⁹ שֶׁצִּנָּה וְאָמַר: יִטַּל פְּלוֹנִי¹⁰ כָּל נֶכְסֵי, אוּ מִקְצַת נֶכְסֵי¹¹, אוּ 'יִחְזִיק', אוּ 'יִזְכֶּה', אוּ 'יִקְנֶה' - כָּלֵן לְשׁוֹן מִתְנָה הִיא¹². וְכֵן¹³ אִם אָמַר¹⁴ 'יִחְסֹן'¹⁵ אוּ 'יִירֶשׁ' עַל¹⁶ מִי שֶׁרָאִיו¹⁷ לִירְשׁוֹ - הֲרִי זֶה קְנָה.

(9) בבא-בבא קמח: מימרא של רב ששת. (10) אם כי לשון עתיד הוא, ואינו קונה בריא (למעלה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח). (11) [לפי המבואר להלן, צריך לפרש כאן באופן שצויה במפורש שהוא נותן לו במתנת שכיב-מרע (ראה למעלה פ"ח הלכה יז). שאם לא כן, דינה כמתנת בריא ולא מועילה בה לשון עתיד]. (12) בכ"י תימן: "הן". [ואע"פ שכל אלו לשון עתיד הן, ואינן מועילות במתנת בריא (ראה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח, ובראב"ד שם) - במתנת שכיב מרע הן מועילות, לפי שאין אדם משטה בשעת מיתה ובוודאי מכון הוא להקנאה גמורה (רמ"ה שם). ויש מפרשים, מפני שבשכיב-מרע אין הקנין נגמר אלא לאחר מיתה, ולפיכך מועילה לשון עתיד (ב"ח סימן רנג), או מפני שבשכיב מרע הקילו שלא תטרף דעתו עליו (לבוש שם, ולפי כל הטעמים הנ"ל אין הדברים אמורים אלא במתנת שכיב מרע בכולה, אבל במתנת שכיב מרע במקצת נכסיו, שדינה כמתנת בריא, אינה מועילה לשון עתיד, וראה בהערה שלמעלה]. (13) ברייתא שם. (14) ואף אלו לשונות של עתיד הן. (15) לשון ירושה בארמית. (16) לפי שיטת רבי יוחנן בן ברוקה (שם קל), שהלכה כמותו, ששכיב מרע יכול לעשות אחד הראוי ליורש כיוורש יחידי (ראה להלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). (17) שראוי באותה השעה להיות אחד מן היורשין, כגון בן בין הבנים או אח בין האחים כשאינן בן.

ד. אָמַר¹⁸ 'יִהְיֶה¹⁹ פְּלוֹנִי בֶּהֱן', 'עֵמֶד בֶּהֱן', 'יִשְׁעֵן בֶּהֱן' - לֹא קְנָה²⁰.

(18) בבא-בבא קמח, בעיא שלא נפתרה. (19) יש מקום לספק, אם כוונתו להנאה של מתנה או לאיזו הנאה כל שהיא, וכן בביטויים הסמוכים: "עמדם" "ישען" לא ברור אם התכוון למתנה, או לאיזה שמושים מסויימים, וזו היא הבעיא. (20) כבכל ספק משפטי, שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה.

ה. שְׂכִיב מֶרַע²¹ שֶׁתָּכַח כָּל נֶכְסֵי לְאַחֵר²²: אִם אֵינוֹ רָאוּי לִירְשׁוֹ - נוֹטֵלֵן מְשׁוּם מִתְנָה²³; וְאִם רָאוּי לִירְשׁוֹ - נוֹטֵלֵן מְשׁוּם יִרְשָׁה²⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהִיא הַיִּירֶשׁ הֵזָה אַחַת מִבְּנוֹתָיו, אוּ

לנו לומר שקברו מוכיח עליו, כלומר, הרי הוא מת לפנינו, ויש כאן "חזקה דהשתא" (=חזקה של עכשיו), שמכיון שרואים אותו עכשיו מת, בוודאי מת מחולי זה - אין אנו אומרים כן, אלא חוששים שמא מת מחולי אחר, כדלהלן. (157) שהרי אם עמד מחולי ראשון - נבטלה המתנה, כמבואר בהלכה הקודמת. (158) כאביי שם, שרוב החולים חיים, ולפיכך אין אנו מתחשבים עם המצב של עכשיו, שהוא מת לפנינו, אלא מניחים שהבריא מחוליו הראשון ומת אחרי-כן ממחלה אחרת. (159) כלומר, אין כאן הנחה ודאית, אלא ספק הדבר בדינו. (160) ואם כן, המתנה בטלה, כנ"ל. (161) מכיון שהדבר ספק, כאמור, מעמידים הנכסים בחזקת הבעלים הראשונים, כדין כל ספק, וראה להלן פ"ט הלכה כג שאם החזיק המקבל במטלטלין, על הנותן להביא ראיה. (162) המקבל. (163) בעדים.

~ יום שישי כ"ט תמוז ~

פֶּרֶק הַתְּשִׁיעִי

(1) נתבאר בו משפטי שכיב מרע שציווה להסתיר מתנתו, ומשפט הלשון שהוא מועיל באמירתו, ואיכות המקבלים כגוי ועבד וגר, ואם המקבל רוצה במתנה, ודיני חזרת השכיב מרע בפירוש או שהיא ניכרת מתוך מעשיו והנמשך אחר זה, וכן גם כן אם כתב חלוקת נכסיו ולא יצא הכתב מרשותו, והדומה לזה.

א. שְׂכִיב מֶרַע² שֶׁצִּנָּה וְאָמַר: לֹא תִגְלוּ מִתְנָה זוֹ וְלֹא תוֹדִיעוּ בָּהּ אֶדָם אֲלֵא לְאַחֵר מִיתָה³ - הֲרִי זוֹ מִתְנָה קְנָמָה, וְאִינָה מִתְנָה מְסַתֶּרֶת; שֶׁבַעֶת שֶׁהִקְנָה⁴, שֶׁהוּא אַחֵר מוֹתוֹ, הֲרִי אָמַר⁵ גִּלּוֹ אוֹתָהּ.

(2) רי"ף בבא-בבא קמח פרק ג בשם רב האי גאון - ומקור לזה בתוספתא שם פ"ח: "הכותב דייתקי (=מתנת שכיב מרע) והיה מתיירא מן היורשין, נכנסין אצלו כמבקרין אותו ושומעין דבריו מבפנים ויוצאין וכותבין מבחוץ". הרי שאע"פ שנוזהר שלא לגלות, אין זו "מתנה טמורה" שלהלן, שאינה מתנה (רמב"ן בבא-בבא קמח: מ:). (3) מכאן שאם צוה להעלים אף לאחר מיתה, אינה מתנה, כמו כל "מתנה טמורה", ולפיכך כלל רבינו לעיל פ"ה הלכה א יחד את הבריא ואת השכיב-מרע בדין זה של מתנה גלויה (מגיד משנה). ואף-על-פי שכל עיקר פסול "מתנה טמורה" אינו אלא שמא יחזור הנותן וימכור לאחר, אחר נתינה זו, ונמצא מפסיד ללוקח (למעלה שם), וזה לא שייך כאן, שהרי מחיים יכול הוא לחזור בו (למעלה פ"ח הלכה יד). וגם לאחר מיתה אין חשש, כי רק הנותן מתנה טמורה, עורר עליו את החשד, בנתנו מתנה טמורה, אבל את היורשים אין לחשוך בכך - וצריך לומר שלא חילקו חכמים בגזירתם, וכיון שתיקנו כן בבריא - גזרו גם בשכיב מרע ('קצות החושן' סימן רמב ס"ק ד). (4) שהקנין חל. (5) והיינו, שלא רק שלא צוה להעלים אחר מותו כמו שצוה לעשות את זה לפני מותו, אלא גם אמר מפורש שיגלו אותה אחרי מותו, וראה למעלה פ"ה הלכה ב, שכל שלא אמר כן מפורש - הרי היא מתנה טמורה, ואינה מתנה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. לְפִיכָף³⁶, אִם נָתַן לְגֵר מִשְׁאֵר הַגֵּרִים³⁷ - מִתְּנָתוֹ קִימָת³⁸.

(36) כן מפורש בדברי הרי"ף שם. (37) שהורתם שלא בקדושה, ואינו בדין ירושה גם מאביו. (38) שאין בזה שום גזירה שמא יחשבוה לבנו יורשו, ראה למעלה. וכל-שכן שיכול ליתן מתנת שכיב מרע לישראל. וראה ב'תוספות' בבא-בבא-בבא שם ד"ה כל, שכתבו שגר שאין לו יורשין - אינו יכול לתת מתנת שכיב מרע לשום אדם, כיון שהוא אינו בר ירושה, כלומר אינו מוריש.

ט. שְׂכִיב מֵרַע³⁹ שֶׁהוּדָה שָׁיֵשׁ לוֹ לְפָלוֹנִי אֶצְלִי כֶּף וְכֶף⁴⁰, תְּנוּהוּ לוֹ⁴¹; אוֹ שְׂאֵמֶר: כָּלִי פְּלוֹנִי פִקְדוֹן הוּא בְּיָדִי לְפָלוֹנִי, תְּנוּהוּ לוֹ; חֲצֵר פְּלוֹנִית שֶׁל פְּלוֹנִי הוּא; חוֹב שָׁיֵשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי אֵינוֹ שְׁלִי, שֶׁל פְּלוֹנִי הוּא - בְּכָל אֵלֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא כֶּהֱן הוֹדְאָתוֹ הוֹדִיעָה⁴². וְאֶפְלוֹ⁴³ הוֹדָה הֵגֵר לִבְנוֹ שְׁאִין הוֹרְתוֹ בְּקִדְשָׁה - דְּבָרָיו קִימָיִן⁴⁴. אֶפְלוֹ הוֹדָה שְׂכִיב מֵרַע לְעַפְוִם⁴⁵ - נוֹתֵנִין⁴⁶ לוֹ.

(39) בבא-בבא שם. (40) מדברי רב ושמואל שם. (41) שאם לא אמר כן, יש חשש שהתכוון רק שלא להשביע את בניו (להלן פ"י הלכה ד), ובמקום שאין חשש זה אמנם לא צריך שיאמר "תנו" (עיי' שם). (42) שהודאת בעל הדין - כמאה עדים, והיא כהודאת בריא, שאם עמד אינו חוזר, שאין זו מתנה אלא הודאה שהדבר של המקבל (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (43) בבא-בבא שם, שאיסור הגר הודה שנכסיו שייכים לבנו שלא היתה הורתו בקדושה. (44) שאין זו מתנה אלא הודאה שהנכסים שייכים למקבל, כנ"ל. ואין כאן ענין מתנת שכיב מרע. (45) שאסור לתת לו מתנת חנם, ואין בו דין מתנת שכיב מרע, כמבואר להלן. (46) שאין כאן מתנה אלא הודאה שהנכסים שייכים לגוי, כנ"ל.

י. אֲבָל שְׂכִיב מֵרַע שֶׁצָּוָה לָתֵן לְעַפְוִם מִתְּנָה - אֵין שוֹמְעִין לוֹ; שְׁוֵה פְּמִי שֶׁצָּוָה לְעֵבֶר עֲבָרָה⁴⁷ מִנְּכֶסְיוֹ.

(47) כמבואר למעלה פ"ג הלכה יא, שאסור לתת מתנה לגוי. ואע"פ שלא נמצא מקור להלכה זו בגמרא (באר הגולה סימן רנו אות ח) - סברא היא: כיון שמתנת שכיב מרע היא תקנת חכמים - לא תיקנו חכמים במקום איסור (משנה-למלך).

יא. אָמַר⁴⁸: פְּלוֹנִי עֲבָדִי עָשָׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין⁴⁹, אוֹיֹ שְׂאֵמֶר⁵¹: עֲשִׂיתִי אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין⁵², אוֹ הֲרִי הוּא בֶּן חוֹרִין⁵³ - פּוֹפִין⁵⁴ אֶת הַיּוֹרְשִׁין וּמִשְׁחָרְרִין אוֹתוֹ⁵⁵; שְׁעָבֵד יִשְׁנֵנוּ בְּמִקְצַת מִצּוֹת⁵⁶.

(48) תוספתא גיטין פ"ה (הוצאת צוקמ. עמ' 330.14): "האומר עשו פלוני עבדי בן חורין לאחר מיתה - לא אמר כלום, וכופין את היורשים לקיים דברי המת". וכן הוא בירושלמי שם פ"א הלכה ה, שאם אמר מפורש שחררו (בלשון ציווי), הכל מודים שכופין את היורשים. וכן פסק

אֶחָד מִכָּלל בְּנֵי בְּנֵי, אוֹ אֶחָד מִכָּלל אֲחִיו, וְכִיּוֹצֵא כֶּהֱן מִשְׁאֵר יוֹרְשִׁין; אֲבָל אִם פִּתְּכֵהוּ לְאֶחָד מִבְּנָיו - לֹא עָשָׂהוּ אֶלָּא אֶפְטוֹרְפוֹס, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²⁵.

(21) שם קלג. מימרא של רב הונא. (22) אפילו כתב מפורש בלשון מתנה (ראב"ד להלן הלכה ו. וכ"כ רבינו להלן פ"ב הלכה ד). (23) ואם אמר לזה: "אחריו לפלוני" - אחרי מות זה, שייכים הנכסים לפלוני האחר, כמבואר להלן פ"ב ה"ד. (24) ואפילו אמר לו: "אחריו לפלוני", אין לאותו פלוני כלום בנכסים אחרי מות הראשון, כיון שמקבל בירושה, וירושה אין לה הפסק (ראה להלן שם). כן הוא בגמרא בבא-בבא שם בבאור ההבדל בענין זה בין ירושה ומתנה. (25) למעלה פ"ו הלכה ב"ג.

ו. מִי²⁶ שְׂאֵמֶר לוֹ בְּשַׁעֲת²⁷ מִיתָתוֹ: נְכֶסְיָהּ לְמִי הֵן? שְׂמָא לְפָלוֹנִי? וְאָמַר לָהֶן: אֶלָּא לְמִי? רִואִין: אִם רִאיוֹ לְיִרְשׁוֹ - נוֹטֵלֵן מִשּׁוֹם יִרְשָׁה; וְאִם לֹא - נוֹטֵלֵן מִשּׁוֹם מִתְּנָה²⁸.

(26) בבא-בבא שם. מימרא של רב נחמן. (27) תשובה בלשון תמיהה. וזה נחשב כהסכמה לדבריהם, וכאילו אמר מעצמו לתת את נכסיו לפלוני. (28) ראה למעלה, בהבדל שבין ירושה לבין מתנה.

ז. גֵּר²⁹ שָׁיֵשׁ לוֹ בֶּן שְׁאִין הוֹרְתוֹ בְּקִדְשָׁה³⁰ - הוֹאִיל וְאֵינוֹ יוֹרְשׁוֹ³¹, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְדָּמוֹ³², כֶּף אֵינוֹ יָכוֹל לָתֵן לוֹ כָּל נְכֶסְיוֹ בְּמִתְּנָת שְׂכִיב מֵרַע, לֹא כָּל נְכֶסְיוֹ וְלֹא מִקְצָתוֹ³³. שְׁלִשׁוֹן יִרְשָׁה וּמִתְּנָה לְגַבִּי יוֹרֵשׁ אֶחָד הֵן³⁴; וְאִם תֹּאמַר יִקְנֶה, נִמְצָא זֶה יוֹרֵשׁ אֶת אֲבִיו³⁵.

(29) בבא-בבא קמט. מימרא של רבא, על רקע העובדא של איסור גיורא (איסור הגר). (30) כלומר, נתעברה ממנו בעודו גוי, ואחר-כך נתגיירו. (31) בבא-בבא שם. שהרי גם הבן וגם האב הם גרים, וגר אינו יורש גר, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין יז:). (32) פ"ו מהלכות נחלות, הלכה י. (33) [אם נתן לו בפירוש במתנת שכיב מרע שאינו אלא לאחר מיתה, שאם לא כן דינה כמתנת בריא, כמבואר למעלה פ"ח הלכות טזי ('ערוך השלחן' סי' רנו ס"ק א). וראה לכן מסוגיית הגמרא בבא-בבא שם, ממה שאיסור גיורא לא נתן מתנת שכיב מרע במקצת. ודברי הגר"א סימן רנו ס"ק א צ"ע]. (34) כלומר, שכל דין מתנת שכיב מרע ביורשים, הוא רק מתורת ירושה, שהרי אפילו אומר לו בלשון מתנה, הרי זה כירושה (להלן פ"ב הלכה ד). והוא מלשון הרי"ף שם. (35) גזירת חכמים היא ('בית יוסף' סימן רנו) שמי ששמע שנתן לבן זר מתנת שכיב מרע, בין בלשון ירושה ובין בלשון מתנה, יחשוב שבן זה יורש את אביו והוא בנו גמור לכל דבר, ואם יהיו לו עוד שני אחים שהורתם ולידתם בקדושה, וימות אחד מהם בלי בנים, והוא יחלוץ לאשתו - יאמרו שתנשא לשוק (עיי' 'תוספות' קידושין יח. ד"ה כאן, ו'ערוך השולחן' שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יג. שְׂכִיב מֵרַע⁶⁰ שֶׁפָּתַח בְּלִי נִכְסֵי לְאַחֵר, וְאָמַר הִלָּה: אֵינִי רוֹצֶה בָּהֶן - לֹא קָנָה.

(60) בבא-בבא קל"ז: קלח. מימרות מנוגדות של שמואל ורבי יוחנן, והכריע רבי אבא בר ממל שם, שאם אמר מיד, אינו רוצה - לא קנה. וכתב שם הרי"ף שהמדובר בשכיב מרע שדבריו ככתובים וכמסורים. אבל בבבא, לא מספיק מה שכתב אלא צריך למסור השטר למקבל. וראה למעלה פ"ד הלכה א בדין מתנת בריא.

יד. שֶׁתִּקַּח⁶¹ וְאַחֵר כֶּף צֹחַ - קָנָה; שֶׁדָּבָרִי שְׂכִיב מֵרַע בְּכַתּוּבִין וּכְמִסּוּרֵין הֵן, וְנִינֹן שֶׁשֶּׁתִּקַּח אֵינוֹ יָכוֹל לִחְזֹר בָּהֶן.

(61) שם, כדברי ההכרעה של רבי אבא בר ממל. והמדובר כששתק גם לאחר מיתה, אבל אם שתק מחיים ושוב צווה - לא קנה, שהרי מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. וכן כתב הנמוקי-יוסף בבבא-בבא קל"ז פ"ט דפוס ווילנא דף סב. ד"ה משוכה (נתיבות-המשפט סימן רמח, ב'משפט האורים' ס"ק 1).

טו. שְׂכִיב מֵרַע⁶² שֶׁפָּתַח לָזֶה, וְחָזַר וְכָתַב לְאַחֵר - הָאֲחֵרוֹן קָנָה⁶³; שֶׁיִּשְׁשֶׁ⁶⁴ לוֹ לִחְזֹר עַד שְׁמִימֻת⁶⁵. בֵּין בְּכָל בֵּין בְּמִקְצָת⁶⁶, בֵּין לְעֶצְמוֹ בֵּין לְאַחֵר⁶⁷. וְאֶפְלוּ⁶⁸ כְּתָב וְזָקָה⁶⁹ לְרֹאשׁוֹ, וְכָתַב וְזָקָה לְאַחֲרוֹן - הָאֲחֵרוֹן קָנָה; שֶׁשְׂכִיב מֵרַע שִׁוְּיָהּ, עֲדִין מִתְּנַת שְׂכִיב מֵרַע הִיא.

(62) שם קנב: מימרת רב דימי, ש"דייטיקי מבטלת דייתיקי". (63) שהכתיבה השניה ביטלה את הראשונה. (64) שם קמו: במשנה. (65) שהרי אין המתנה חלה כִּי־אם אחר מיתה. (66) כוונת רבינו למתנת שכיב מרע בכל נכסיו, וחזר בו ממקצת נכסיו. ומקור הדברים שחזרה מועילה במקצת נכסיו, הוא מהלכה יז, עיין שם (הגר"א סימן רנ ס"ק ל. ועיין כסף-משנה כאן). (67) כגון כאן, שהוא חזר בו מהמתנה כדי לתת אותה לאחר. (68) שם קנב: כשמואל ולא כרב. (69) לדעת ר"י בן מיגאש שם, היינו שזיכה לו עלידי אחר, ועשה כן כדי לייפות כחו (ראה למעלה פ"ח הלכה י, ולהלן הלכה יז, ובסמ"ע שם ס"ק מג).

טז. אֶבְלָל⁷⁰ שְׂכִיב מֵרַע שֶׁפָּתַח וְזָקָה וְקָנִי⁷¹ מִיָּדוֹ - אֵין לְאַחֵר קָנֵן פְּלוֹם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִחְזֹר בּוֹ לֹא לְאַחֵר וְלֹא לְעֶצְמוֹ⁷², בֵּין שְׁנֵתֵן הַכֹּל בֵּין שְׁנֵתֵן מִקְצָת⁷³.

(70) מימרא של שמואל, שם. (71) היינו, שיש שני דברים: זיכוי וקנין. ומכיון שטרח כל-כך - סימן הוא שהתכוון למתנת בריא, וקנה מיד. (72) שם קנג. בשם רב הונא מכופרי. (73) לדעת הש"ך (רנ ס"ק טז) היינו כשפירש שנותן במתנת שכיב מרע, שבאופן אחר דינה כמתנת שכיב מרע (למעלה פ"ח הלכה יז) שאם לא כן למה לנו זיכוי וקנין, הרי מתנה במקצת לעולם היא כמתנת בריא. ברם, דעת ר"י בן מיגאש, שאם פירש דינה כמתנת שכיב מרע - אע"פ שזכה וקנה.

רבינו להלן פ"ו מהלכות עבדים הלכה ד. וכן בבבלי גיטין מ. (49) כוונתו לצוות שישחררוהו לאחר מותו, כלשון התוספתא הנ"ל, שהרי מתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה, והמדובר במתנת שכיב מרע בכל נכסיו או במצוה מחמת מיתה (למעלה פ"ח הלכות יד-טז). (50) ירושלמי שם. וכן בבבלי שם מ: (51) בירושלמי ובבבלי שם אמרו, שכל זה בשטר, וכן כתב רבינו בפ"ז מהלכות עבדים הלכה ב. ברם, כל זה אינו אלא שיהא משוחרר לגמרי, אבל שיהא דינו כהפקר ושיכופו היורשים לשחררו - די באמירה בלבד. (52) כלומר, כלשון זה רוצה לשחרר אותו, ושיחול השחרור לאחר מיתה, כנ"ל. (53) אף זה לשון שחרור, וראה להלן. (54) תוספתא שם ("לענין עשו אותו בן חורין") וירושלמי שם ("לענין עשיתי" ו"הרי הוא"). (55) כלשון "עשו אותו בן חורין" עדיין הוא עבד גמור, אלא שכיון שצוה לשחררו, מצוה לקיים דברי המת. וכלשון "עשיתי אותו בן חורין" ו"הרי הוא בן חורין" הרי הוא כאילו הפקירו, כנ"ל, והמפקיר עבדו ומת, היורש כותב לו גט שחרורו (פ"ח מהלכות עבדים הלכה יג, וכ"ה בשו"ע יו"ד סימן רסז סעיף עד), ולפי שגילה דעתו לשחררו - מצוה על היתומים לקיים דברי אביהם. ואע"פ שהמשחרר עבדו עובר בעשה (פ"ט מהלכות עבדים הלכה ו), והיאך אנו כופים את היורשים (באומר "עשו אותו בן חורין") לעבור על דברי תורה - כל האיסור לשחרר עבדו אינו אלא בשחרור בחינם, כעין מה שאמרה תורה בגויים "לא תחנם", ודרשו חכמים (ע"ז כ.): "לא תתן להם מתנת חנם", אבל אם עשה לו העבד טובה, אין איסור זה. וכיון שאמר שישחררוהו בוודאי עשה לו טובה, שהרי הוא בחזקת כשרות, ובוודאי לא יצווה לעבור על איסור 'עשה' (מגיד-משנה בשם רשב"א. וראה בהשמות הרמב"ן לגיטין לח:). (56) אלו שהאשה חייבת בהן. כלומר, אע"פ שלגוי אסור לתת שום מתנה, אף באופן שהגוי נתן לו פעם מתנה, שהרי איסור מתנה לגוי נלמד מהפסוק (דברים יד, כא) "לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי" - "לנכרי במכירה ולא בנתינה" (פ"י מהלכות ע"ז הלכה ד), וזו אינה מכירה, שהרי אינו חייב לתת לו מתנה זו - כיון שעבד ישנו במקצת מצוות, מותר ליתן לו מתנה (אבן-האזל). [אבל עדיין לא מבורר, למה הוצרך רבינו לטעם זה, שעבד ישנו במקצת מצוות, הרי גם לגר תושב מותר ליתן מתנה, כמפורש למעלה פ"ג הלכה יא].

יב. אָמַר⁵⁷: פְּלוֹנִית שֶׁפָּתַח⁵⁸ עָשׂוֹ לָהּ קְרֵית רוּחַ - עוֹשִׁין לָהּ קְרֵית רוּחַ, וְאֵינָהּ עוֹבְדַת אֱלֹא עֲבוּדָה שֶׁהִיא רוֹצֶה בָּהּ מִכָּל הָעֲבוּדוֹת הַיְדוּעוֹת לְעִבְדִּים בְּאוֹתוֹ מְקוֹם⁵⁹.

(57) גיטין מ. מימרא של רב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן. (58) והוא-הדין לעבד (מגיד-משנה). (59) כדעת הרי"ף שם. ולדעת רש"י שם, ד"ה ועושין לה קורת רוח, אם אין רוחה מתקדחת אלא בשחרור, כופין את היורשין לשחררה. וכל זה משום מצוה לקיים את דברי המת (גמרא שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רנ סעיף ג) מוסיף כאן: "אם מקצתם מכר". שהרי אם מכר הכל, זהו הדין בהלכה הבאה.

כא. מְכַר⁹⁶ כָּל נִכְסָיו: אם המעוֹת עֲצָמָן קִימוֹת⁹⁷, אם עֲמֵד - חוֹזֵר; וְאִם הוֹצִיא הַמְעוֹת - אֵינּוּ יָכוֹל לַחְזֹר.

(96) שם קמט. (97) הרי כאילו יש לנו הוכחה שהתכוון לחזור בו, אם יעמוד, שלפיכך שמר במיוחד על כסף המכירה, להחזירו עם הבראתו. ור"י מיגאש פירש להיפך: אם המעוֹת קיימות, אינו חוזר, שהמעוֹת הללו הן שיוור, ואין זו "מתנה בכולה". ועיין מגיד-משנה.

כב. מִתְּנָה⁹⁸ שֶׁהִיא סְתָם, וְלֹא נִתְפָּרֵשׁ בָּהּ שֶׁהִיא בְּרִיא כְּשֶׁנִּתֵּן אוֹ שֶׁהִיא שְׂכִיב מְרַע, הוּא אוֹמֵר: שְׂכִיב מְרַע הִייתִי⁹⁹, וְהִי עֲמִדְתִּי¹⁰⁰, וְאֶחָזֵר בְּמִתְּנָתִי; וּמִקְבָּל מִתְּנָה אוֹמֵר: בְּרִיא הִיָּה¹⁰¹, וְאֵינּוּ יָכוֹל לַחְזֹר - עַל הַמִּקְבָּל¹⁰² לְהַבִּיא רְאִיָּה¹⁰³ שֶׁבְּרִיא הִיָּה. לֹא מִצָּא רְאִיָּה - נִשְׁבַּע¹⁰⁴ הַנּוֹתֵן שְׁבוּעַת הַסֵּת¹⁰⁵ וַיִּפְטֹר, וְנִתְעַמַּד הַקָּרָקַע בְּחֻקְתָּ הַנּוֹתֵן¹⁰⁶.

(98) שם קנג. במשנה, כחכמים ולא כרבי מאיר. (99) כלומר, ונתתי כל נכסיי שיזכה בהם המקבל לאחר מיתה. (100) אף שעכשיו הוא בריא, אין אנו מעמידים אותו בחזקת בריא, ודלא כרבי נתן שם קנג: (101) ונתן נכסיו בקנין. (102) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו — עליו להביא ראיה. (103) בעדים. (104) כדין כל כופר בכל. (105) מתקנת חכמים. (106) שקרקע עומדת תמיד בחזקת בעליה הראשונים.

כג. אֲבָל אִם הָיוּ מְטֻלְטְלִין בְּיַד הַמִּקְבָּל - מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לִזְמַר 'שְׁלִי הֵן'¹⁰⁷, נִשְׁבַּע הַסֵּת¹⁰⁸ שֶׁבְּרִיא הִיָּה כְּשֶׁנִּתֵּן לוֹ מִתְּנָה זֹה.

(107) כדין כל מחזיק במטלטלין (פ"ח מהלכות טוען ונטען הלכה א). וראה במגיד-משנה. (108) שהרי גם הטוען "שלי הן", נשבע היסת (הלכות טוען ונטען שם).

כד. מִי¹⁰⁹ שִׁמָּת וְנִמְצְאָת¹¹⁰ מִתְּנָה קְשׁוּרָה עַל יָרְכוֹ¹¹¹, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּעֵדִים, וְקִנּוּ מִיָּדוֹ לִיָּפוֹת כַּח אֱלוֹ שֶׁנִּתֵּן לָהֶם¹¹² - הָרִי זֶה אֵינָה כְּלוּם; שֶׁאֵינִי אוֹמֵר: כְּתֻבָּה וְנִמְלָךְ¹¹³.

(109) בבא-בתרא קלה: (110) בכת"י תימן: "ונמצאת". (111) מה שמסלק את החשש, שמה השטר מזויף. (112) והואיל וייפה כחם, אין לחשוש שמה לא גמר להקנות להם אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה — כמפורש למעלה פ"ח הלכה יא. ולפיכך הוצרך רבינו לטעם שמה נמלך, וכן פירש ר"י מיגאש. [וכ"ה במשנה בבא-מציא יח. "מצא דייתקי וכו' הרי זה לא יחזיר, שאני אומר כתובין היו ונמלך עליהן שלא ליתן"] אבל הרשב"ם שם פירשה, כנראה, בלי יפוי כח, שהרי כתב שם בטעם הדברים, שכיון שלא אמר השכיב-מרע שיתנו, אלא כתב שטר — שמה לא

יז. שְׂכִיב מְרַע⁷⁴ שֶׁחָזַר בְּמִקְצָת - חָזַר בְּכָל⁷⁵. בִּיָּצֵד? נִתֵּן⁷⁶ כָּל נִכְסָיו לְרֵאשׁוֹן, וְקִנּוּ⁷⁷ מִיָּדוֹ כְּדִי לִיָּפוֹת אֶת כַּחוֹ⁷⁸, וְחָזַר וְנִתֵּן מִקְצָתוֹ לְאַחֵר, וְקִנּוּ מִיָּדוֹ כְּדִי לִיָּפוֹת אֶת כַּחוֹ⁷⁹ - הַשְּׁנִי קִנְהָ⁸⁰, אֲבָל הָרֵאשׁוֹן לֹא קִנְהָ כְּלוּם⁸¹, בֵּין שְׁעֵמֵד בֵּין שְׁמָת.

(74) שם קמח: בעיא שנפשטה. (75) [ב'שולחן ערוך' שם סעיף יב כתב: "מסתמא חזר בכל", כנראה שאין זה דבר ברור, ואעפ"כ אין להוציא ממון מספק מן היורשים. וראה למעלה פ"ח הלכה כז, ולהלן הערה עח]. (76) ברייתא שם. (77) כלומר, אף שגם קנו מידו (מגיד-משנה). (78) שאם לא כן, הקנין גורע, כמו שכתב למעלה פ"ח הלכה י. (79) [מכיון שהדבר ספק (ראה למעלה הערה עג) — כתב רבינו "וקנו מידו" שמה היא מתנה במקצת, ו"כדי לייפות את כחו" שמה היא "מתנה בכולה" ואינה צריכה קנין, והקנין גורע כדלעיל פ"ח הלכה י, אלא-אם-כן ייפה את כחו (שם הלכה יא) וראה ב'אור שמח']. (80) [גבי ראשון, כתב שלא קנה בין שעמד בין שמת, וכאן לא פירש, ונראה שאינו קונה אלא לאחר מיתה, שהרי ספק הוא שמה היא מתנה בכולה, שאינה קונה אלא לאחר מיתה, ראה למעלה הערה עג]. (81) שהרי חזר בו הנותן.

יח. נִתֵּן⁸² מִקְצָת נִכְסָיו⁸³ וְקִנּוּ⁸⁴ מִיָּדוֹ, וְאַחֵר כִּף נִתֵּן כָּלָן לְאַחֵר⁸⁵, וְקִנּוּ⁸⁶ מִיָּדוֹ כְּדִי לִיָּפוֹת אֶת כַּחוֹ⁸⁷: אִם מָת - קִנְהָ הָרֵאשׁוֹן הַמִּקְצָת, וְקִנְהָ הַשְּׁנִי אֶת הַשְּׂאָר⁸⁸; וְאִם עֲמֵד - רֵאשׁוֹן קִנְהָ⁸⁹, שְׁנִי לֹא קִנְהָ⁹⁰.

(82) ברייתא שם, ולפי מסקנת הגמרא. (83) שדינה כמתנת בריא. (84) סתם בלי יפוי כח כדין מתנה במקצת (למעלה פ"ח הלכה טו). (85) וזו היא מתנת שכיב מרע בכולה, ראה למעלה פ"ח הלכה כא. (86) אף שקנו. (87) שאם לא כן, הקנין גורע — כדלעיל פ"ח הלכה י. (88) כדין מתנת שכיב מרע בכולה. (89) שהיא מתנה במקצת, שדינה כמתנת בריא. (90) כדין מתנת שכיב מרע בכולה, שאם עמד חוזר (למעלה פ"ח הלכה יד).

יט. שְׂכִיב מְרַע⁹¹ שֶׁהִקְדִּישׁ כָּל נִכְסָיו וְלֹא שִׁיר כְּלוּם, אוֹ הִפְקִיר אוֹ חִלְקָן לְעֲנִיִּים, אִם עֲמֵד - חוֹזֵר בְּכָל⁹³.

(91) שם קמח: בעיות שלא נפשטו, אם אף אלו דינם כדין כל מתנת שכיב מרע, או שמה ביחס להקדש ועניים והפקר שהוא גם לעניים וגם לעשירים — מתכוון הוא להקנות בלב שלם, בין אם יחיה ובין אם ימות. (92) הבעיות שלא נפתרו בגמרא, ונשארו בתיקו. (93) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחבירו — עליו להביא ראיה. ולדעת רבינו, ההקדש או העניים והזוכים מן ההפקר, הם ה"מוציאים" בניגוד לדעת הרא"ש (הביאו הגהות מיימוניות), שאין מבטלים מעשה על יסוד אומדנא של ספק.

כ. מְכַר⁹⁴ כְּשֶׁהוּא⁹⁵ שְׂכִיב מְרַע - מִמְּכָרוֹ קָיָם כְּבְּרִיא.

(94) נלמד ממה שנאמר בהלכה הבאה. (95) השו"ע (סימן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם, ועוד בכמה מקומות בש"ס. ומדובר כאן במחלק כל נכסיו, שלאחד יצאה בחלקו מנה, או אף בנותן לאחד מנה בלבד, אלא שמצווה מחמת מיתה (ראה למעלה שם הלכה יז), שאם לא כן, הרי זו כמתנת בריא שצריכה קניין (שם הלכה טו), וכאן אפילו קניין לא יועיל, שהרי מטבע אינה נקנית בחליפין (פרק ו מהלכות מכירה הלכה א), וראה שולחן-ערוך סימן רנ"ג סעיף יח. (6) מסקנת הגמרא שם, בניגוד לדעת רב. (7) טמון אי-שם. (8) אלא נותנים מהרכוש הגלוי שיש לו. ברם לדעת הרשב"א (הובא במגיד-משנה) אין זה אלא אם יש כסף בעין, נותנים, אבל אם אין כסף בעין, אין מוכרים מהנכסים לתת לו את תמורתם, כי "מנה" פירושה: כסף מזומן, ולא שווה מנה. וכן נראה מדברי רבינו בפרק ג מהלכות טוען ונטען הלכה ח (מגיד משנה, ועיין שם).

ב. וכן⁹ שכיב מרע ש'אמר: ה'לואה¹⁰ או פקדון¹¹ שיש לי ביד פלוני תנו אותה לפלוני - דבריו קיימין, ואין צריך למעמד שלשתן¹². וכן¹³ אם אמר: תנו שטר פלוני לפלוני - זכה במה שיש בשטר¹⁴, וכאלו כתב¹⁵ ומסר¹⁶, אף על פי שלא משף השטר. ואין¹⁷ היורש¹⁸ יכול למחול שטר זה שנתן במתנת שכיב מרע. ומפני מה המוכר או נותן שטר חוב לחבירו, וחזר ומחלו היורש - מחול¹⁹; ושכיב מרע שנתן שטר חוב, אין היורש יכול למחול? מפני שקנין הראיה בשטר מדבריהם²⁰, לפיכך היורש צדין זה השטר שלו הוא מן התורה ומחלו; ומתנת שכיב מרע, אף על פי שהיא מדבריהם, עשו אותה כשול תורה, וכאלו קנה ממון שבשטר מן התורה והגיע לידו ולא נשאר ליורש בו קנין, ולפיכך אינו מחול.

9) בבא בתרא קמז: וקמח. מימרא של רבא בשם רב נחמן. אף כאן במחלק כל נכסיו או במצווה מחמת מיתה. 10) יש אומרים שאין דין זה אמור אלא בהלוואה שביד ישראל, אבל בהלוואה שביד גוי, שנאמר עליו (תהלים קמד, ח): "אשר פיהם דיבר שווא וימינם ימין שקר", אין אומן לישראל בהם, ואף השכיב מרע אין דעתו סומכת עליו, שיפרע חובו (הגהות מיימוני בשם רבינו אליעזר ממיץ). 11) קל וחומר הוא מהלוואה, שאינה בעין (ועיין בבבא בתרא שם שישנה סברא ש"מעמד שלושתן" אינו מועיל אלא בפיקדון ולא בהלוואה), ואף על פי כן, מועילים דברי שכיב מרע כקניין בבריא - כל שכן שדבריו מועילים בפיקדון שהוא בעין. וכן נראה בבבא בתרא קמט. בעניין איסור גיוורא. 12) מדברי הרי"ף שם. כלומר, דברי שכיב מרע הם כאילו מסר ב"מעמד שלושתן", המועיל בבריא (למעלה פרק ג הלכה ג). וכן מבואר בגמרא (בבא בתרא שם). 13) שם קנא. פסק הלכה של רב נחמן. 14) כלומר, לא רק בנייר של השטר, אלא גם במה שכתוב בו. 15) שטר מתנה על השטר הזה. 16) ראה בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא. ואף על פי ששם מפורש שאינו קונה אלא אם כתב בשטר המכירה (או המתנה) "קנה שטר

גמר להקנות אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה. 113) התחרט. וחוששין כן, כיון שלא ציוה בפיו. וכן פירש ר"י מיגאש.

כה. ואם¹¹⁴ זכה בה לאחר¹¹⁵, בין מן היורשין¹¹⁶ בין שאינו מן היורשין - כל הדברים שבה קנימין¹¹⁷, ככל מתנת שכיב מרע.

114) משנה, שם. 115) כגון שהמתנה כללה כמה אנשים שהזכירם בשטר, וזיכה את המתנה לאחד מהם. ולדעת התו"ט (בבא-בתרא פ"ח משנה ו) צ"ל "לאחד", וכ"ה בכ"י תימן. 116) והחידוש שבדבר, שאף זיכוי השטר ליורש, משמש גילוי דעת גם למי שאינו יורש, וראה סמ"ע שם. 117) שהמסירה לאחד, משמשת גילוי דעת על רצונו של הנותן לקיים את הדברים הכתובים בשטר, ושאינו דעתו לחזור בו.

כו. וכן¹¹⁸ מי שקתב שטר חוב על עצמו בשם אחר¹¹⁹, או בשם אחר מפניו [או] מן היורשין, ונתן השטר על¹²⁰ יד שלישי, ואמר לו: יהיה זה אצלך, ולא פרש לו פלוס¹²¹, או שאמר לו: הנח עד שאמר לך מה תעשה, ומת - הרי זו אינה פלוס.

118) משנה בבבא-מציעא כ. "מצא שטר בין שטרותיו, ואינו יודע מה טיבו - יהא מונח עד שיבוא אליהו", שמה הפקידו הלוח אצלו וכתב ללוות ולא לזה (באר הגולה סימן רנ סעיף כה, ועיין במגיד-משנה וכסף-משנה). 119) בשביל אחר, שהוא חייב ממון לאותו אחר. 120) כ"ה בדפוס רומי ובכ"י תימן. ובדפוסים חדשים נדפס בטעות "עד". 121) שמה כתב ללוות ולא לזה, כנ"ל.

~ שבת קודש א' מנחם-אב ~

פרק עשירי

1) נתבאר בו משפטי שכיב מרע הנותן מעות או חובות או המודה בהן לאחרים, ומה שנמשך אחר זה, וכן אם נאמר ליורש בחלום שהן של אחרים, ודין אם אמרו היתומים שעשו כדבר אביהם, או שאמרו שחזרו בו אם נאמנין, ודין שכיב מרע השולח מתנה לאחר ולא הגיע לידו, ודין הנותן מתנות לאחרים הרבה ולא הספיקו הנכסים לשיעורי המתנות, או שיצא עליהן חוב כיצד דינן, ודין שכיב מרע הנותן דבר שאין בו ממש.

א. שכיב מרע² ש'אמר: תנו³ מנה⁴ לפלוני, ומת - יתנו לאחר מיתה; שדכרי שכיב מרע פכתובין וכמסורין דמו⁵, ואין⁶ חוששין ש'אמר על מנה קבור⁷ הוא אומר⁸.

2) גיטין יג. במשנה, ולפי פירושו של רב פפא. 3) לעומת מה שכתב למעלה פרק ח הלכה יב שאם אמר: "כתבו ותנו לפלוני מנה", שאין כתובין ונותנין אחר מיתה, שכיוון שאמר גם "כתבו", לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. 4) בין "מנה זו" בין מנה סתם. 5) בגמרא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יְשַׁל פְּלוֹנִי הֵם, 'שָׁל מַעֲשֹׂר הֵן': אִם הָיוּ טְמוּנִין בְּבֵיתָ - 34 - לֹא אָמַר פְּלוֹם³⁵; בְּשִׁדָּה³⁶ - דְּבָרָיו קִנְיָן³⁷. כָּלָלָו שָׁל דְּבָר: כָּל שְׂאֵלוֹ יָכוֹל לִטֹּל - דְּבָרָיו קִנְיָן; וְאִם לֹא - לֹא אָמַר פְּלוֹם.

(31) אף זה בברייתא שם. ורוצה לומר שחזן ממה שאמרנו למעלה שאם אמר דבריו כמסור - נאמן, כמו כן ישנה נאמנות בהא דלהלן אף על פי שלא אמר מפורש כמסור אלא שהעניין מוכיח כן. (32) דווקא באחד צריך "מיגור", אבל שניים יכולים להוציא ממון אפילו בלי "מיגור". (33) בכתב יד תימן: "מעשר שני". (34) במקום שהעד אינו יכול להגיע אליו. (35) שאין מוציאין ממון על פי עד אחד. (36) במקום שהוא יכול ליטול בעצמו. (37) שהרי יש לו מיגור, שיכול הוא ליטלם בעצמו ולעשות בהם כרצונו, ולפיכך נאמן לאמר כי אביהם אמר לו כן. ואף על פי שלא אמר דבריו כמסור, אין חשש של "השבעה", מאחר שהטמין הכסף בפני העד הזה ובמקום שהעד יכול ליטלו משם, בוודאי דברי אמת מסר לו (נימוקי יוסף שם).

ז. הָרִי³⁸ שֶׁהָיָה מַצְטַעַר עַל מַעוֹת שֶׁהָיָה לוֹ אָבִיו וְלֹא יָדַע הֵיכָן הִחְבִּיֵּאם, וְאָמַר לוֹ בְּחִלּוֹם: פֶּן וְכָף הֵם, בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי הֵן, וְשָׁל פְּלוֹנִי הֵן, וְשָׁל מַעֲשֹׂר שְׁנֵי הֵן, וּמִצָּאֵן בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ וּבְמִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ - זֶה הִיָּה מַעֲשֵׂה, וְאָמַר חֲכָמִים: דְּבָרֵי חֲלוּמוֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין.

(38) אף זה בברייתא שם.

ח. שְׂכִיב מַרְעֵ³⁹ שֶׁהוּדָה⁴⁰ שָׁיֵשׁ לְפָלוֹנִי בִּידוֹ מִנְהָ, וְאָמַר יְתוּמִים: חֲזֹר וְאָמַר לָנוּ אָבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו'⁴¹ - נֶאֱמָנִין, וְנִשְׁבָּעִין⁴² עַל זֶה שְׁבוּעַת הַסֵּת.

(39) בבא בתרא קע"ה. מימרא של רבה. (40) בגמרא שם: "שכיב מרע שאמר". אבל רבינו רצה להדגיש בזה, שהיה בדרך הודאה, וכמו שכתב למעלה הלכה ד. (41) כלומר: בעת שאמר להם "מנה לפלוני ביד" סבור היה שעודנו חייב לו ואחר כך נזכר שפרע לו (תוספות שם דיבור המתחיל חזר) ורק שכיב מרע, שאין דעתו מיושבת עליו, נאמן בזה, ולא בריא (תוספות שם). ואם אמר שפרע אחר כך נאמן אפילו אם היה בריא (תוספות שם, וראה בהגהות מיימוני). (42) כדין כל כופר הכל. והיינו, כשהתובע טוען שלא זוהי ידו מתחת ידו של אביהם וברי לו שלא אמר פרעתי, כי אחרת אין נשבעים היסט על טענת שמא (פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ז).

ט. אָמַר⁴³ 'תָּנוּ', וְאָמַר יְתוּמִים: חֲזֹר וְאָמַר לָנוּ אָבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו'⁴⁴ - אֵין נֶאֱמָנִין⁴⁵.

(43) המשך המימרא של רבה לפי המסקנה בגמרא שם. (44) כלומר, נזכר אחר כך שפרע כנ"ל. (45) שכיוון שאמר "תנו", ודאי דקדק היטב בדבר וידע שלא פרע, ואינו נאמן לומר שנזכר אחר כך. אולם, אם טוענים שאמר להם אביהם שפרע אחר כך ודאי נאמנים, וראה ש"ך שם סעיף קטן יד.

פלוגי וכל השעבוד שיש בו" - כאן בשכיב מרע, אף על פי שלא פירש שיקנה השטר וכל שעבודו, אנו תולים שהכביד עליו חליו ולפיכך לא באה מחשבתו לידי ביטוי, וכן אמרו גם לעניין גיטין שאף על פי שבריא האומר "כתבו גט לאשתי" אין כותבים ונותנים עד שיאמר "תנו" - בשכיב מרע, כותבים ונותנים אף באופן זה כמו שכתב רבינו בפרק ב מהלכות גירושין הלכה יב (כסף משנה בשם הר"ן). (17) שם קמז: מימרא של רב נחמן. (18) דווקא היורש, אבל השכיב-מרע עצמו הרי הוא יכול גם לחזור בו ממתנתו, וכן מפורש ברי"ף בפרק מי שמת (בבא בתרא שם). (19) כמפורש בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב. (20) כלומר, התוכן הכתוב בו אינו דבר ריאלי (וראה להלן הלכה טו), וכלשונו של רבינו (למעלה פרק ו מהלכות מכירה הלכה י): "ואין הראייה נתפסת ביד", ולפיכך אין בו קניין מן התורה.

ג. שְׂכִיב מַרְעֵ²¹ שֶׁאָמַר: מִנְהָ לְפָלוֹנִי בִּידִי, אִם אָמַר 'תָּנוּ'²² - נִוְתָּנִין, לֹא אָמַר 'תָּנוּ' - אֵין נִוְתָּנִין; שֶׁאָמַר²³ לֹא אָמַר 'מִנְהָ יֵשׁ לְפָלוֹנִי בִּידִי' אֲלֵא כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ עַל יוֹרְשָׁיו שֶׁיֵּשׁ לָהֶן מִמּוֹן²⁴.

(21) שם קעד: מימרא של רב ושמואל. (22) ששוב אין חשש שמא עושה כן כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להם ממון. (23) שם בגמרא. (24) בלשון הגמרא שם: "אדם עשוי שלא להשביע את בניו".

ד. לְפִיכָף²⁵, אִם אָמַר זֶה דָּרָף הוּדָאָה²⁶, וְלֹא הִיָּה שֵׁם חֲשֵׁשׁ הַעֲרָמָה - נִוְתָּנִין אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר 'תָּנוּ'.

(25) כן הוא ברי"ף בפרק גט פשוט, והוכיח זאת ממימרא אחרת שם (הובאה להלן הלכה ח): "שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין", הרי שאם לא אמרו כן - נותנין, ולפיכך חילק בין אמר כן דרך הודאה לבין אמר כן דרך הערמה. (26) היינו, שניכר מדבריו שזו היא הודאה רצינית. ואף על פי שבבריא שהודה יש טענת "השבעה" אפילו אם הודה בדרך הודאה, כמפורש בדברי רבינו בפרק ז מהלכות טוען ונטען הלכה א - בשכיב מרע אין חוששים כל כך. והא ראייה, שהרי טענת "השטאה" ישנה בבריא ואינה בשכיב מרע כלל (למעלה פרק ח הלכה ד). ועיין לחם משנה כאן.

ה. פְּיוּצָא²⁷ בּוֹ: רְאוּ אֶת אָבִיהֶם שֶׁהִטְמִין מַעוֹת בְּשִׁדָּה²⁸ תָּבָהּ וּמִגְדָּל, וְאָמַר 'שָׁל פְּלוֹנִי הֵן', 'שָׁל מַעֲשֹׂר שְׁנֵי הֵן': אִם כְּמוֹסֵר²⁹ - דְּבָרָיו קִנְיָן; אִם כְּמַעֲרִים³⁰ - לֹא אָמַר פְּלוֹם.

(27) ברייתא בסנהדרין ל. ואף הרי"ף שם, נתן הלכה זו כדוגמא להלכה הקודמת. (28) ארון מסויים. (29) בלשון צוואה (רש"י שם). ולפיכך אין חוששים כל כך ל"השבעה". (30) שלא יראוהו כעשיר.

ו. וְכֵן³¹ אִם בָּא אֶחָד³² וְאָמַר לָהֶם: אֲנִי רְאִיתִי אֶת אָבִיכֶן שֶׁהִטְמִין מַעוֹת בְּשִׁדָּה תָּבָהּ וּמִגְדָּל, וְאָמַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. אָמַר: ⁴⁶ מָנָה לְפָלוֹנִי בְיָדֵי, וְאָמַר יְתוּמִים: נִתְּנוּ ⁴⁸ - אֵין נֶאֱמָר; שֶׁהִי לֹא אָמַר 'תָּנוּ' ⁴⁹, וּמִנֵּין יָדְעוּ שֶׁחֵיבִין לָתֵן ⁵⁰?

מָלְ אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מָה שֶׁפְּתוּב לָהֶן ⁶⁵. **בִּיצַד** ⁶⁶? הִיָּה הַחֹב אֲרֻבַּע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים - בַּעַל הַמֵּאוֹתִים נוֹתֵן מֵאָה, וּבַעַל הַשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת מֵאָה וַחֲמִשִּׁים, וּבַעַל הָאֲרֻבַּע מֵאוֹת נוֹתֵן מֵאוֹתִים.

(58) בבא בתרא קלח. (59) והיינו, במחלק כל נכסיו ללא שיעור, או במצווה מחמת מיתה. (60) שאין אדם יכול להוציא שני משפטים כאחד, והוא התכוון בעצם לתת לכולם בבת אחת, אלא שהכרחי היה לו לפרט את שמות המקבילים בזה אחרי זה. ויש אומרים שאם הסכום שווה בכולם, שהיה יכול לכוללם יחד, ולא לפרט בזה אחרי זה, — יש כאן דין קדימה (מגיד משנה). (61) מדברי הרי"ף. (62) היינו, לפי האחוזה, כמו שמסביר הרי"ף, שחלוקה זו מעמידה אותנו על רצונו של הנפטר, לתת לזה כפליים או פעם וחצי מן השני. ולעניין כתובה, עיין פרק י"ז מהלכות אישות הלכה ח. ולעניין חוב, עיין בפרק כ מהלכות מלוה ולוה הלכה ד. (63) המשך הברייתא שם. (64) אחרי שכולם קיבלו את המתנה בעת אחת. והמדובר כשלא הניח נכסיו ליורשים, שאם הניח להם, גובה מהם (מגיד משנה) להלן הלכה יד בשם (הרשב"א). (65) היינו, לפי האחוזה כדלהלן. (66) מדברי הרי"ף, שם.

יד. אָבֵל ⁶⁷ **אָם אָמַר:** תָּנוּ מֵאוֹתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי, וְאֶחָדִים ⁶⁸ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לְפָלוֹנִי, וְאֶחָדִים אֲרֻבַּע מֵאוֹת לְפָלוֹנִי - כָּל הַקּוֹדֵם ⁶⁹ בְּשֹׁטֶר זָכָה. לְפִיכָךְ, אָם יֵצֵא עָלָיו שֹׁטֶר חֹב - גּוֹבֶה מִן הָאֶחָדִים; אֵין לוֹ - גּוֹבֶה מִשְׁלָפְנָיו; אֵין לוֹ - גּוֹבֶה מִשְׁלָפְנָיו פָּנָיו.

(67) לשון הברייתא, שם. (68) שכאן הוא מדגיש את הקדימה והאחור. (69) שאם אין סכום מספיק בעיזבונו לחלוקת כולם, ייקח הראשון, שקיבל את המתנה, קודם לאלו שבאים אחריו.

טו. שְׂכִיב מֵרַע ⁷⁰ **שָׁאֵמַר:** יָדוּר פְּלוֹנִי בְּבֵית זֶה, יֵאכֹל פְּלוֹנִי פְּרוֹת דָּקָל זֶה - לֹא אָמַר פְּלוֹנִים; שְׁלֹא ⁷¹ הִקְנָה לָהֶם דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, שֶׁהַדִּירָה וְהָאֲכִילָה וְכִיּוּצָא בֵּהֶן הָרִי הֵן פְּדוּבִים וּכְשֶׁנָּה שְׁאֵין נִקְנִין ⁷². אָבֵל ⁷³ **אָם אָמַר:** תָּנוּ בֵּית זֶה לְפָלוֹנִי פְּדִי שְׂדֵדוֹר בּוֹ עַד זְמַן פְּלוֹנִי, אוֹ: תָּנוּ דָּקָל זֶה לְפָלוֹנִי פְּדִי שְׁיֵאכֹל פְּרוֹתָיו - דְּבָרָיו קִנְיָן; שֶׁהִי הִקְנָה לָהֶם הַגּוֹף לְפָרוֹת ⁷⁴, וְהַגּוֹף דְּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(70) שם קמו: מימרא של רב נחמן. (71) מדברי הרי"ף מיגאש. ולרשב"ם (שם) דיבור המתחיל אמר רב נחמן טעם אחר על אכילת פירות. (72) כלומר, אף בבריא בקניין. ואם כן גם האמירה בשכיב-מרע, שהיא במקום קניין, אינה מועילה (גמרא שם). (73) המשך המימרא שם. (74) ראה פרק כג מהלכות מכירה הלכה א.

(46) בבא בתרא שם בסוגיית הגמרא. (47) והיינו, בדרך הודאה, שאם לא כן יש חשש של "השבעה" שהרי המדובר כשלא אמר "תנו" כדלהלן, אלא שהיתומים לא ידעו מזה, ראה להלן. (48) שהם פרעו בעצמם, בניגוד להלכות הקודמות, שטענתם הייתה שאביהם פרע. (49) ויש חשש של "השבעה", כמבואר למעלה הלכה ג אלא שנתברר לבסוף שאמירתו הייתה בדרך הודאה, כנ"ל. (50) שהרי לא ידעו שאמירתו הייתה בדרך הודאה עד שנתברר הדבר לבסוף, ואם כן ודאי סברו שאמר כן שלא להשביע את בניו ובוודאי לא נתנו. דוגמא לכך מה שאמרו בבבא מציעא יז. "אמרו לו (= בית הדין) צא תן לו (=לבעל חובך) ואמר פרעתי, נאמן — חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי אינו נאמן", לפי ש"צא תן לו" הוא פסק-דין ברור ויודע שעליו ליתן, אבל "חייב אתה ליתן לו" אינו פסק-דין ברור ולפיכך אינו נאמן לומר פרעתי, שוודאי לא פרע כיוון שלא ברור לו שצריך לשלם (מגיד משנה). וראה בראב"ד.

יא. אָמַר 'תָּנוּ', וְאָמַר יְתוּמִים 'נִתְּנוּ' - נֶאֱמָר, וְנִשְׁבָּעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת שְׁנֵתָנוּ.

יב. שְׂכִיב מֵרַע ⁵¹ **שָׁנָתָן מָנָה לְאֶחָד וְאָמַר לוֹ:** הוֹלֵךְ ⁵² מָנָה זֶה לְפָלוֹנִי, וְהוֹלֵךְ וּמִצָּאוֹ שְׁמָת: אָם קָיָם הִיָּה בְּשָׁעָה שָׁנָתָן לוֹ הַשְּׂכִיב מֵרַע ⁵³ - יִנָּתְנוּ לְיֹרְשֵׁי מִי שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ; שְׂדֵדְרֵי ⁵⁴ שְׂכִיב מֵרַע פְּתוּבִין וְכַמְסוּרִין ⁵⁵ הֵן. וְאִם לֹא הִיָּה קָיָם ⁵⁶ - יִחְזְרוּ לְיֹרְשֵׁי מִשְׁלָח; שְׁאֵין קִנְיָן לְמֵת ⁵⁷.

(51) גיטין יד: (52) וכלל הוא ש"הולך לאו כזכ"י, ואין המקבל זוכה עד שיגיע לידו (למעלה פרק ד הלכה ד) — זה אינו אלא בבריא אבל בשכיב מרע אמרו "הולך כזכ"י" (גמרא שם). (53) שאז יכול היה השליח לזכות בעבורו. (54) מדברי הרי"ף שם. (55) ואינו צריך קניין. ואף על פי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה ח) וכאן הרי מת המקבל בחיי השכיב מרע? — כיוון שטרח ונתן המנה לשליח בוודאי דעתו שיקנה מיד (ש"ך בחושן משפט סימן קכה סעיף קטן לו בשם בית יוסף). (56) בשעה שנתן השכיב-מרע לשליח. (57) מדברי הרי"ף שם.

יג. שְׂכִיב מֵרַע ⁵⁸ **שָׁאֵמַר:** תָּנוּ מֵאוֹתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי, וְשְׁלֹשׁ מֵאוֹת זֶזוּ לְפָלוֹנִי, וְאֲרֻבַּע מֵאוֹת זֶזוּ לְפָלוֹנִי - אֵין אוֹמְרִין: הַקּוֹדֵם בְּשֹׁטֶר זָכָה ⁶⁰. לְפִיכָךְ ⁶¹, אָם לֹא הֵנִיחַ תְּשַׁע מֵאוֹת - חוֹלְקִין הַנִּמְצָא לְפִי ⁶² מָה שֶׁקָּטַב לָהֶן. וְאִם ⁶³ יֵצֵא עָלָיו שֹׁטֶר חֹב - גּוֹבֶה מִכָּלֶן ⁶⁴,

(51) גיטין יד: (52) וכלל הוא ש"הולך לאו כזכ"י, ואין המקבל זוכה עד שיגיע לידו (למעלה פרק ד הלכה ד) — זה אינו אלא בבריא אבל בשכיב מרע אמרו "הולך כזכ"י" (גמרא שם). (53) שאז יכול היה השליח לזכות בעבורו. (54) מדברי הרי"ף שם. (55) ואינו צריך קניין. ואף על פי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה ח) וכאן הרי מת המקבל בחיי השכיב מרע? — כיוון שטרח ונתן המנה לשליח בוודאי דעתו שיקנה מיד (ש"ך בחושן משפט סימן קכה סעיף קטן לו בשם בית יוסף). (56) בשעה שנתן השכיב-מרע לשליח. (57) מדברי הרי"ף שם.

יג. שְׂכִיב מֵרַע ⁵⁸ **שָׁאֵמַר:** תָּנוּ מֵאוֹתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי, וְשְׁלֹשׁ מֵאוֹת זֶזוּ לְפָלוֹנִי, וְאֲרֻבַּע מֵאוֹת זֶזוּ לְפָלוֹנִי - אֵין אוֹמְרִין: הַקּוֹדֵם בְּשֹׁטֶר זָכָה ⁶⁰. לְפִיכָךְ ⁶¹, אָם לֹא הֵנִיחַ תְּשַׁע מֵאוֹת - חוֹלְקִין הַנִּמְצָא לְפִי ⁶² מָה שֶׁקָּטַב לָהֶן. וְאִם ⁶³ יֵצֵא עָלָיו שֹׁטֶר חֹב - גּוֹבֶה מִכָּלֶן ⁶⁴,

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון כ"ד תמוז ~

מצות עשה פ. פא.

המצוה המשלימה שמונים – הצווי שנוצטוינטו לפדות בכור אדם ולתן אותו הפדיון לכהן, והוא אמרו יתעלה: "בכור בניך תתן לי" (שמות כב, כח). ופרש א"י תהיה נתינה זו: שנוצטוינטו מן-הכהן וכאלו כבר זכה בו, ונקנהו ממנו בחמשה סלעים. והוא אמרו יתעלה: "אך פדה תפדה את בכור האדם" (במדבר יח, טו), ומצוה זו היא מצות פדיון הבן, ואין הנשים חייבות בה; אלא היא מצות (של) הבן (המוטלות) על האב, כמו שנתבאר בקדושין (כט). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת בכורות (מו).

המצוה הפ"א – הוא הצווי שנוצטוינטו לפדות פטר (בכור של) חמור בשה דוקא ושללא יפדה בזולתו – אם לא יפדה אותו בשויו – ויתן אותו השה לכהן, והוא אמרו יתעלה: "ופטר חמור תפדה בשה" (שמות לר, כ). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת בכורות (פרק א) וגם היא אין הלויים חייבים בה.

~ יום שני כ"ה תמוז ~

מצות עשה פב. קלה.

מצות לא תעשה רב. רבא. רבב.

המצוה הפ"ב – הוא הצווי שנוצטוינטו בעריפת (ראשו של) פטר חמור. אם אינו רוצה לפדותו, והוא אמרו יתעלה: "ואם לא תפדה וערפתו" (שמות לר, ב), וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו במסכת בכורות (פרק א) אפשר למקשה להקשות עלי ולומר: מדוע אפה מונה פדיתו ועריפתו בשתי מצות, ואיך מונה אותן במצוה אחת, ותהיה עריפתו מהלכות המצוה, כמו שבארנו בכלל השביעי? ה' יודע ועד שהדין היה מחייב בן, לולא מצאנו בענין זה לשון המורה על היותן שתי מצות, והוא אמרם (בכורות ג): "מצות פדיה קדמת (עדיפה) למצות עריפה, ומצות יבום קדמת למצות חליצה". הינו: כמו שהבאנו עומדת או ליבום או לחליצה – והיבום מצוה כמו שהוקיר והחליצה מצוה בפני עצמה – כך פטר חמור עומד או לפדיה או לעריפה, וזו מצוה כמו שאמרנו.

המצוה הקל"ה – הצווי שנוצטוינטו להשביט עבודת האדמה בשנה שביעית, והוא אמרו יתעלה: "בחריש ובקציר תשבת" (שמות לר, כא) וכבר נכפל הצווי בענין

זה כמה פעמים ואמר: "שבת שבתון יהיה לארץ" (ויקרא כה, ד), וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה ז) – (להלן שיעור קעד) את דבריהם וזכרונם לברכה (שבת כד; ועוד): "האי שבתון – עשה הוא". ואמר יתעלה עוד: "ושבתה הארץ שבת לה" (שם, ב). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שביעית; ואינה חובה מן-התורה אלא בארץ ישראל.

המצוה המשלימה מאתים ועשרים – האזהרה שהזהרנו מלעבוד את הארץ בשנה שביעית, והוא אמרו יתעלה: "שדך לא תזרע" (שם, ד). והעובר על זה – לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת שביעית.

המצוה הרכ"א – האזהרה שהזהרנו מלעבוד את-האילן בשנה שביעית, והוא אמרו יתעלה: "וכרמך לא תזמר" (שם). וגם העובר על זה – חייב מלקות. ולשון ספרא (תחילת פרשת בהר): "הזרע והזמיר בכלל היו (מלאכות הזריעה והזמירה כבר כלולים באיסור הכללי שלא לעבוד בשביעית), ולמה יצאו? להקיש אליהם, מה זרע וזמיר מיוחדים שהם עבודה בארץ ובאילן, אף אני אין לי אלא דבר שהוא עבודה בארץ ובאילן". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו במסכת שביעית.

המצוה הרכ"ב – האזהרה שהזהרנו מלקצור מה-שהצמיחה האדמה מעצמה בשנה השביעית כדרך שאנו קוצרים כל-שנה. ופרוש דבר זה, שאנו הזהרנו מעבודת האדמה ועבודת השמטה, כמו שהזכרנו לעיל. והדבר שהצמיחה האדמה ממה-שנוצר בה בשנה הששית והוא הנקרא: ספיח מתר לאכלו (מן התורה) בשנה שביעית, אכל אין מתר לקצורו אלא בשנוי מן-הרגיל. והוא אמרו יתעלה: "את ספיח קצירך לא תקצור" (שם, ה), אין פונתו שלא יקצרו כלל לפי שזכר אמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" (שם, ו), אלא פונתו: לא תקצרו כדרך שקוצרים תבואת שאר שנים, כי אם פמי שקוצר דבר שהוא הפקר, בלי תכנה ובלי התכוננות, כמו שנבאר.

~ יום שלישי כ"ו תמוז ~

מצות לא תעשה רבב.

מצות עשה קלד. קמא.

מצות לא תעשה רל. רלא.

המצוה הרכ"ג – האזהרה שהזהרנו מלאסוף גם מה-שמצמיחים האילנות מן-הפרות בשנה שביעית כדרך

המצוה המְשַׁלֶּמָה מֵאֲתִים וּשְׁלֹשִׁים – האֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְתַּבֵּעַ אֶת הַחֻבּוֹת בְּשֵׁנַת הַשְּׁמִטָּה, אֲלֵא יִשְׁמְטוּ לְגַמְרִי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שְׁמוֹט כֹּל-בַּעַל מִשָּׂה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשָּׂה בְרַעְיוֹ לֹא יִגַּשׁ אֶת-רַעְיוֹ וְאֶת-אֲחִירוֹ" (שם), וְזֶה אֵינוֹ חֻבָּה מִן-הַתּוֹרָה אֲלֵא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּזֶמֶן שֶׁיֵּשׁ שָׁם שְׁמִטַּת קֶרֶקַע, כְּלוּמֹר: הַיּוֹבֵל. אֲבָל מִדְּרַבָּנָן דָּבָר זֶה חֻבָּה בְּכָל-מְקוֹם וּבְכָל-זֶמֶן וְאִסּוּר לְתַבּוֹעַ הַחֻבּ שֶׁעֲבָרָה עָלָיו שְׁבִיעִית אֲלֵא יִשְׁמְט. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף מִסְכַּת שְׁבִיעִית.

המצוה הרל"א – האֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְהַמְנַע מִלְהֻלוֹת זֶה לָזֶה בְּגִלָּל הַשְּׁמִטָּה שְׁלֵא יִשְׁמְט הַחֻב, לְפִי שֶׁהַפְּתוּב הִזְהִיר מִזֹּאת הַמַּחְשָׁבָה וְאָמַר: "הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן יִהְיֶה דָבָר וגו'" (שם ט), וְלִשׁוֹן סְפָרִי (שם): "הַשְּׁמֵר – בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, פֶּן יִהְיֶה – בְּלֹא-תַעֲשֶׂה", כְּלוּמֹר: שְׁנֵי לְאוּיִן אֵלּוּ בָּאוּ בַּעֲנָנֵן זֶה, זֶה אַחֵר זֶה לַחֲזוּק.

~ יום רביעי כ"ז תמוז ~

מצות עשה כמ. קלו. קלו.

מצות לא תעשה רכד. רכה. רכו.

המצוה הק"מ – הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְסַפּוֹר אֶת-הַשָּׁנִים מֵעַתַּת מִשְׁלָנוּ עַל הָאָרֶץ וְהַחֲזַקְנוּ בָּהּ – שִׁבַּע שָׁבַע שָׁנִים עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל. וּמִצְוָה זוֹ, כְּלוּמֹר: סְפִירַת שְׁנֵי שְׁמִטָּה, הִיא מְסוּרָה לְבֵית דִּין, כְּלוּמֹר: סְנֵהֲדָרִי גְדוֹלָה, שֶׁהֵם הֵם שְׁסוּפְרִים שָׁנָה שָׁנָה מִחֲמָשִׁים הַשָּׁנִים, כְּדֶרֶךְ שְׁכָל-אֶחָד וְאֶחָד מִמֶּנּוּ מוֹנֶה יְמֵי הָעָמֶר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְסִפְרָתָ לָךְ שִׁבַּע שָׁבָתוֹת שָׁנִים וגו'" (ויקרא כה, ח). וְלִשׁוֹן סְפָרָא (פֶּרֶשׁת בַּהֲרָה): "כִּיכּוֹל יִסְפֹּר שִׁבַּע שְׁמָטִים זֶה אַחֵר זֶה (בְּלִי לַסַּפּוֹר שְׁנֵים בּוֹדּוּת) וְיַעֲשֶׂה יוֹבֵל? תִּלְמוּד לּוֹמֵר: "שִׁבַּע שָׁנִים שִׁבַּע פְּעָמִים" (שם). הָא עַד שִׁיאֲמָרוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים (עַד שִׁישְׁלִימוּ שְׁנֵי הַכְּתוּבִים אֶחָד אֶת הַשְּׁנִי, שְׁכָל אֶחָד יוֹסִיף פֶּרֶט אַחֵר בַּמִּצְוָה); וְאִם לֹא לֹא שְׁמַעֲנִין", כְּלוּמֹר: מִצְוָה זוֹ לֹא תִשָּׁג אֵיכּוֹת עֲשִׂיתָה אֲלֵא מִשְׁנֵי כְּתוּבִים, הֵינּוּ שְׁנִימָנָה הַשָּׁנִים לְכַדָּן וְנִמְנָה גַם הַשְּׁמִטִּין עִמָּהֶן. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר, שְׁעִנָּן זֶה לֹא יִשָּׁג אֲלֵא מִשְׁנֵי כְּתוּבִים, מִשְׁמַע שֶׁהִיא בְּהִחְלֹט מִצְוָה אַחַת. כִּי אֵלּוּ הֵיוּ שְׁתֵּי מִצְוֹת, כְּלוּמֹר: מִנֵּן שָׁנִים וּמִנֵּן שְׁמִטִּין – לֹא הִיָּה אוֹמֵר 'עַד שִׁיאֲמָרוּ שְׁנֵי כְּתוּבִין', כִּי כֶּף (בְּדֶרֶךְ כֹּל-ל) מִשְׁנֵי כְּתוּבִים נִלְמָדוֹת כֹּל-שְׁתֵּי מִצְוֹת, וְכֵן כֹּל-מִצְוָה וּמִצְוָה מִכְּתוּב שְׁלֵה. וְלַעֲוֹלָם אֵין אוֹמְרִים "הָא עַד שִׁיאֲמָרוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים" אֲלֵא בְּמִצְוָה אַחַת, שְׁלֵא נִשְׁלַמְתָּ יְדִיעַת דִּינָיָה אֲלֵא מִשְׁנֵי כְּתוּבִים, כְּמוֹ הַכּוֹר שֶׁאָמַר בּוֹ הַכְּתוּב: "כֹּל-פֶּטֶר רָחֵם לִי" (שְׁמוֹת לז, יט), כִּי כְּתוּב זֶה לְכַדּוֹ מוֹרָה, שֶׁהַכּוֹר לֵה' – בֵּין זָכָר בֵּין נִקְבָּה – וְכָא כְּתוּב אַחֵר, "הַזְכָּרִים לֵה'" (שְׁם יג, יב), וּפְסוּק זֶה לְכַדּוֹ מוֹרָה, שְׁכָל-זָכָר לֵה' – בֵּין כּוֹר בֵּין פְּשׁוּט. אֲבָל מִשְׁנֵי

שָׁנֵנוּ אוֹסְפִים פְּרוֹת כֹּל-שָׁנָה, אֲלֵא נַעֲשֶׂה כֶּכֶף שְׁנֵי כְּדִי לְהִרְאוֹת שֶׁהוּא הַפֶּקֶר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאֶת-עֲנָבֵי גִזְרִיךְ (מִלִּשׁוֹן הַפֶּקֶר, וְאֵלּוּ פְּרוֹת שְׁבִיעִית) לֹא תִבְצֹר" (ויקרא כה, ה). בָּא הַפְּרוֹשׁ (סְפָרָא פֶּרֶשׁת בַּהֲרָה): "לֹא תִבְצֹר כְּדֶרֶךְ הַבּוֹצְרִים. מִכָּאן אָמְרוּ: תֵּאֲנִים שֶׁל שְׁבִיעִית אֵין קוֹצִין אוֹתָן בְּמִקְצָה (אֵין שׁוֹטְחִין אוֹתָן לִיבוֹשׁ בַּמְּקוֹם הַמִּיוֹעַד לַכֶּרֶךְ), אֲבָל קוֹצֶה הוּא בְּחֻרְבָּה: וְאֵין דּוֹרְכִין עֲנָבִים בְּגֵת (לְהוֹרִיצָא יִין), אֲבָל דּוֹרֵךְ הוּא בְּעֻרְבָּה; וְאֵין עוֹשִׂין זִיתִּים בְּכַד וּבְקֶטֶטֶי (מִקּוֹמוֹת שְׂרָגִילִין לְכַתוֹשׁ בָּהֶן זִיתִּים): אֲבָל כּוֹתֵשׁ הוּא וּמִכְנִים לְבוֹדָה" (מִסְחָטָה קֹטְנָה). וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ עִם שְׁלִפְנִיָּה בְּמִסְכַּת שְׁבִיעִית.

המצוה הקל"ד – הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַפְקִיר כֹּל מֵהַשְּׁחֲמִיחָה הָאֲדָמָה בְּשֵׁנַת הַשְּׁמִטָּה, וְלִהְיֶתִיר (לְהַפְקִיר) כֹּל-צִמְחֵי שְׂדוֹתֵינוּ וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהַשְּׁבִיעִית תִּשְׁמְטָה וְנִטְשָׁתָה וגו'" (שְׁמוֹת כג, יא), וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא: "וְהֵלֵא הַכֶּרֶם וְהַזֵּית בְּכָלל הִיָּה וְלָמָּה יֵצֵא? לְהַקִּישׁ אֵלָיו: מָה כֶּרֶם מִיָּחֵד שֶׁהוּא בַּעֲשָׂה, עוֹבְרִין עָלָיו בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, כֶּף כֹּל שֶׁהוּא בַּעֲשָׂה עוֹבְרִין עָלָיו בְּלֹא-תַעֲשֶׂה". וְעִנָּן דָּבָר זֶה כְּמוֹ שֶׁאֲסַבִּיר לָךְ: שֶׁאָמְרוּ "וְהַשְּׁבִיעִית תִּשְׁמְטָה וְנִטְשָׁתָה" כּוֹלָל הַפְּקָרָת כֹּל-הַצּוֹמֵחַ בְּשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית: עֲנָבִים וְתֵאֲנִים וְאַפְרָסְקִים וְרִמּוֹנִים וְחֹטִים וְשִׁעוּרִים וְזוּלָתָם. יוֹצֵא, שֶׁהַשְּׁמִטָּה הַכֹּל – מִצְוֹת עֲשֶׂה אַחֲרֵי-כֵן פֶּרֶט וְאָמַר: "כֵּן-תַעֲשֶׂה לְכָרְמְךָ לְזִיתְךָ". וְהָרִי אֵלּוּ הֵם כְּכָלל כֹּל מֵהַשְּׁצוּמָח מִן-הָאֲדָמָה – אֲלֵא לֹא בָּא הַצְּוִי הַזֶּה בְּכֶרֶם וְזֵית בְּמִיָּחֵד, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁהִזְהִיר בָּהֶם הַכְּתוּב בְּמִיָּחֵד עַל אֲסַפַּת תְּבוּאוֹת הַכֶּרֶם וְהוּא אָמְרוּ: "וְאֶת-עֲנָבֵי גִזְרִיךְ לֹא תִבְצֹר" (ויקרא כה, ה). הִנֵּה כְּמוֹ הַכֶּרֶם שֶׁהַפְּקָרְתוֹ – מִצְוֹת עֲשֶׂה, מְנִיעָתוֹ (מִלְּהַפְקִיר) – לֹא-תַעֲשֶׂה, כֶּף כֹּל מֵהַשְּׁתַּצְמִיחַ שָׁנָה שְׁבִיעִית שֶׁנִּתְבָּאָר שֶׁהַפְּקָרְתוֹ בַּעֲשָׂה – תִּהְיֶה מְנִיעָתוֹ בְּלֹא-תַעֲשֶׂה. אִם כֵּן יִהְיֶה דִּין הַזֵּית כְּדִין הַכֶּרֶם בַּעֲשָׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, וְדִין זֵית וְדִין שְׂאֵר פְּרוֹת שְׁוֹה. הִנֵּה נִתְבָּאָר מִכָּל מֵהַשְּׁקָדִים – שֶׁהַשְּׁמִטָּה גְּדוּלִי שְׁבִיעִית מִצְוֹת עֲשֶׂה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת שְׁבִיעִית, וְאֵינָה חֻבָּה מִן-הַתּוֹרָה אֲלֵא לְפָרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּלַבָּד.

המצוה הקמ"א – הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְהַשְׁמִיט כֶּסֶפִּים, כְּלוּמֹר כֹּל-הַמִּשְׁאוֹת (הַחֻבּוֹת) בְּשֵׁנַת הַשְּׁמִטָּה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ אֶת-אֲחִיךָ תִּשְׁמָט יָדְךָ" (דְּבָרִים טו, א). וַיִּכְבֵּר נִכְפַּל הַצְּוִי בְּמִצְוָה זוֹ וְאָמַר: "וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט כֹּל-בַּעַל מִשָּׂה יָדוֹ" (שם, ב), וְלִשׁוֹן הַתּוֹסֵפֶתָא: "בְּשְׁתֵּי שְׁמִטּוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר: אַחַת שְׁמִטַּת קֶרֶקַע וְאַחַת שְׁמִטַּת כֶּסֶפִּים: וְשְׁמִטַּת כֶּסֶפִּים זֶה אֵינָה נוֹהֶגֶת מִן-הַתּוֹרָה אֲלֵא בְּזֶמֶן שֶׁשְּׁמִטַּת קֶרֶקַע נוֹהֶגֶת, וְאֵז הִיא נוֹהֶגֶת מִן-הַתּוֹרָה בְּכָל-מְקוֹם". וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶקֶד אַחֲרוֹן מִמִּסְכַּת שְׁבִיעִית.

מתוך מהדורת חזק

המצוה הרכ"ו — האזהרה שהזהרנו גם בן מלאסוף פרות האילן בשנת היובל בדרך שאנו אוספים בשאר השנים, והוא אמרו: "ולא תבצרו את-גזריה" (שם), בדרך שבארנו (לא תעשה רכג) בשנה שביעית. ובספרא (פרשת בהר שם) אמרו: "לא תבצרו ולא תבצרו — כשם שנאמרו בשביעית, כך נאמר ביובל", כלומר: שהדין בכל-הלאוין האלה שנה. ודיני השמטה והיובל כלם אינם חובה אלא בארץ ישראל.

~ יום חמישי כ"ח תמוז ~

מצות עשה קלח.

מצות לא תעשה רכו. מצות עשה קלט.

המצוה הקל"ח — הצווי שנצטוינו שיתחילו כל-הקרקעות המכורים בשנה זו — לבעליהם, ויצאו מתחת ידי הקונים, בלי דמים. והוא אמרו ותעלה: "ויבכל ארץ אֲחֻזְתְּכֶם גֵּאלָה תִּתְּנוּ לְאָרֶץ" (ויקרא כה, כד). ובאר לנו, שגאלה זו תהיה בשנה זו ואמר: "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל-אֲחֻזָּתוֹ" (שם, יג). וכבר עסק הפתוב בדיני מצוה זו ובאר איך יהיה דין המוכר עם הקונה, אם הוא רוצה לפדות את-אֲדֻמְתוֹ המכורה קדם שתחול שנת היובל. ובאר גם-כן שדין זה מִתְּחִלָּה לקרקעות שהן מחוץ לחומת הערים, ושהחצרות והבתים הבנויים בפנים — בינן שלא נכנו מבפנים לחומה, הרי דינם בדין השדות והגגות. והם בתי החצרים שעליהם אמר הפתוב: "על-שדה הארץ יחשב גאלה תהיה-לו ויביל יצא" (שם, לא) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בערכים (ערכין כט). וגם היא אינה נזקקת אלא בארץ ישראל ובזמן שהיובל נזהג.

המצוה הרכ"ז — האזהרה שהזהרנו מלקפור אֲדֻמְתֵינוּ בארץ כנען לצמיתות, והוא אמרו: "והארץ לא תמכר לצמית" (שם, כג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף ערכין (כט, ואילך).

המצוה הקל"ט — הצווי שנצטוינו שתהא פדית הקנינים המכורים מבפנים לחומת עיר, עד לסוף שנה אחת בלבד, ואחרי השנה תקימו בידי הקונה ולא יצאו ביובל, והוא אמרו ותעלה: "ואיש פי ימכר בית-מושב עיר חומה וגו'" (שם, כט), ומצוה זו היא דין בתי ערי חומה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת ערכים (לא): והיא אינה נזקקת אלא בארץ.

~ יום שישי כ"ט תמוז ~

מצות לא תעשה קסט. קע.

מצות עשה קפג.

מצות לא תעשה רכה. מצות עשה כ.

המצוה הקס"ט — האזהרה שהזהר כל-שכט לוי

הפתובים השג ענין המצוה, שהוא בכור זכר בלבד כמו שבארנו במכלתא.

המצוה הקל"ו — הצווי שנצטוינו לקדש את שנת החמשים, כלומר: להשבית בה עבודת האדמה כמו בשמטה. והוא אמרו ותעלה: "וקדשתם את שנת החמשים שנה" (ויקרא כה, י), ובפרוש אמרו (ספרא פרשת בהה): "כשם שנאמר בשביעית, כך נאמר ביובל", כלומר: השנה ביניהם בעשה, כשם שהשנה הפתוב ביניהם בלאו, כמו שאבאר (לא תעשה רכד). ודיני שנת יובל ושנת שמטה בהשבת עבודת האדמה והפקרת כל-הצומח — שוים. ואת-שני הדברים האלה (השבתת העבודה, והפקרת הצומח) כולל אמרו: "וקדשתם את שנת החמשים שנה". וכבר באר הפתוב, שענין הקדשה בהן, שיהיו פרותיהן ותבואתן הפקר. ואמר: "פי יובל היא קדש תהיה לכם מן-השדה תאכלו את-תבואתה" (שם, יב). יובל זה אינו נזהג אלא בארץ, ובתנאי שיהא כל-שכט ושכט יושב במקומו, כלומר: בחלק שלו מארץ ישראל ולא יהיו מערבין זה בזה.

המצוה הקל"ז — הצווי שנצטוינו לתקע בשופר בעשרה בתשרי של שנה זו (של יובל) ולהכריז בכל-ארצנו על חרות לעבדים ויצאת כל-עבד עברי לחפשי. בלי דמים, ביום זה, כלומר: עשרה בתשרי, והוא אמרו ותעלה: "והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הפורים תעבירו שופר בכל-ארצכם" (שם, ט), ואמר: "וקראתם דרור בארץ לכל-יִשְׂרָאֵל" (שם, י), וכבר נתבאר (ראש השנה כו) ששנה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות. וכבר נתבאר דיני תקיעות ראש השנה במסכת ראש השנה. וידוע, שתקיעה זו ביובל אינה אלא לפרסום החרות, ושהיא חלק מן-ההכרזה, והוא אמרו: "וקראתם דרור בארץ": ואין ענינה כענין תקיעות ראש השנה, שהן "זכרון לפני ה'", ואלה לשחרור העבדים, כמו שבארנו.

המצוה הרכ"ד — האזהרה שהזהרנו על עבודת הארץ בשנת היובל, והוא אמרו בה: "לא תזרעו" (שם, יא), כמו שאמר בשמטה: "שדך לא תזרע". וכשם שאסורה בשמטה בין עבודת הארץ בין עבודת האילן, כך היובל, ולפיכך אמר "לא תזרעו", בלשון כללי (לשון זריעה היא הן בעבודת הארץ והן בעבודת האילן), לכלול הארץ והאילן. וגם העובר על זה — לזקה.

המצוה הרכ"ה — האזהרה שהזהרנו מלקצור ספיחי שנת יובל בשאר השנים, בדרך שבארנו (לא תעשה רכב) בשנה שביעית, והוא אמרו ותעלה: "ולא תקצרו את-ספיחיה" (שם, יא).

קִרְחָה בְּרֹאשׁוֹ וּפָאֵת זָקָנָהּ לֹא יִגְלְחוּ וּבִבְשָׁרָם לֹא יִשְׁרְטוּ שְׂרָטָה (ויקרא כא, ה), וּשְׁלֹשָׁה לְאוּיִן אֵלָיו בְּעֶצְמָם כָּבֵד קִדְמוֹ לְכָל־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־זָמַן וְאָמַר: "לֹא תִקְפוּ פֶּתַח רֹאשְׁכֶם וְלֹא תִשְׁחִית" (שם יט, כז), וְלֹא־תִשְׁמְרוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת" (דברים יד, א) "וְשָׂרָט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִבְשָׂרְכֶם" (ויקרא יט, כח), וְנִכְפְּלוּ בַּפְּתָנִים לְהַשְׁלֵמַת הַדִּין בַּלְבָּד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף מִכּוֹת (כ): כְּשֶׁנִּתְבָּאֵר דִּינֵי שְׁלֹשׁ הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה; וְאֵלֵּי הָיוּ לְאוּיִן מִיִּחְדִּים בַּפְּתָנִים וְלֹא הָיוּ לְהַשְׁלֵמַת דִּין אֶלָּא הָיוּ מִצְוֹת נִפְרָדוֹת, כִּי אִם הָיָה הַכֹּהֵן חָיִב עַל כָּל־מַעֲשֵׂה מִהֶם שְׁתֵּי מִלְּקִיּוֹת: מִשּׁוּם שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵלִי וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא כֹהֵן – וְאֵין הַדְּבָר כֵּן, אֶלָּא מִלְּקִיּוֹת אַחַת בַּלְבָּד כִּשְׁאֵר יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּמְקוֹמוֹ. וְהָבֵן כָּלֵל זֶה וְדַעְהוּ.

הַמִּצְוָה הַקַּפ"ג – הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לִתֵּן עָרִים לְלוּיִם לְדוֹר בְּדוֹר, בֵּינָן שָׂאִין לָהֶם חֵלֶק בְּאֶרֶץ, וְהוּא אָמַר וַתַּעֲלֶה: "וְנִתְּנוּ לְלוּיִם וְגו' עָרִים לְשִׁבְתָּ" (במדבר לה, ב). וְגַם עָרִים אֵלֶּה, כְּלוּמָר: עָרֵי הַלוּיִם, הֵן עָרֵי מִקְלָט (שההורג נפש בשגגה מוֹגֵן שֶׁם מִפְּנֵי נִקְמָתוֹ שֶׁל גּוֹאֵל הַדָּם) וְקוּלְטוֹת בַּתְּנָאִים הַמִּיִּחְדִּים לָהֶן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּמִּכּוֹת (ו).

הַמִּצְוָה הַרַכ"ח – הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּמַכּוֹר מִגִּרְשֵׁי הַלוּיִם וְהוּא אָמַר: "וַיִּשְׁדֶּה מִגִּרְשֵׁי עֲרֵיהֶם לֹא יִמְכְּרוּ" (ויקרא כה, לד). וְאִתָּהּ יוֹדֵעַ לְשׁוֹן הַתּוֹרָה (במדבר לה, ב) שֶׁנּוֹתְנִים לְלוּיִם עָרִים וּמִגִּרְשֵׁי וַיִּשְׁדֶּה מִגִּרְשֵׁי, כְּלוּמָר: אֶלֶף אֶמָּה מִגִּרְשֵׁי וְאַלְפִים אֶמָּה חוּצָה לָהֶם לְשִׁדּוֹת וַיִּמְכְּרוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּמִּסָּכָה סוּטָה (כז), וּבִאֲחַד הַאֲזָהָרָה לְלוּיִם מִלְּשִׁנּוֹת אֶת־הַגְּבוּלוֹת הָאֵלֶּה לְכָל יַעֲשׂוּ אֶת־הָעִיר מִגִּרְשֵׁי וְלֹא הַמִּגִּרְשֵׁי עִיר, וְלֹא הַשְּׂדֵה מִגִּרְשֵׁי וְלֹא הַמִּגִּרְשֵׁי שְׂדֵה, וְהוּא אָמַר: "לֹא יִמְכְּרוּ". בֵּא בַּקְּבָלָה שֶׁעָנִינוּ: לֹא יִשְׁנֶה. וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף עֲרִכִּין (לג).

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה עֲשָׂרִים – הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לְבָנוֹת [לְעִשּׂוֹת] בֵּית־הַבְּחִירָה לְעִבּוּדָה שְׂבוֹ תִּהְיֶה הַהִקְרָבָה וְהַבְּעֵרָת הָאֵשׁ תְּמִיד (שְׁתוּקָה עַל הַמּוֹבָח), וְאֵלֵּי תִהְיֶה הַהִלִּיכָה וְכֹו תִהְיֶה הַחֲגִיגָה וְהַעֲלִיָּה לְרֹגֶל וְהַהִתְקַבְּצוֹת בְּכָל־שָׁנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְהוּא אָמַר וַתַּעֲלֶה: "וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ" (שמות כה, ח). וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (דברים יב, י): "שְׁלֹשׁ מִצְוֹת נִצְטָו יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת כְּנִיסָתָם לְאֶרֶץ: לְמִנּוֹת לָהֶם מֶלֶךְ וְלְבָנוֹת לָהֶם בֵּית הַבְּחִירָה, וְלַהֲכָרִית יוֹרְעוּ שֶׁל עֲמֻלָּה". הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁבִּנְיָן בֵּית הַבְּחִירָה מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצֻמָּה. וַיִּכְבֶּר בְּאֶרְצוֹ (לְעִיל כָּלֵל יב) שֶׁהַכְּלָלוֹת הַזֹּאת (שְׁמָהּ "מִקְדָּשׁ") כּוֹלֶלֶת פְּרָטִים, וְשֶׁהַמִּנּוּחָה וְהַשְׁלִיחַן וְהַמִּזְבֵּחַ וְזוּלָתָם כֻּלָּם מִחֻלְקֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהַכָּל נִקְרָא "מִקְדָּשׁ", וַיִּכְבֶּר נִתְיַחַד צוּרֵי לְכָל־חֵלֶק וְחֵלֶק. אֲבָל אָמַר עַל הַמִּזְבֵּחַ "מִזְבֵּחַ אֲדָמָה

מִלְּקַחַת חֵלֶק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שְׁנַחֲלָה לְשֹׂאֵר הַשְּׁבִטִים), וְהוּא אָמַר וַתַּעֲלֶה: "לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלוּיִם כָּל־שִׁבְט לֹוי חֵלֶק וְנִתְחַלָּה" (דברים יח, א).

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מֵאָה וְשִׁבְעִים – הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר עוֹד כָּל־שִׁבְט לֹוי מִלְּקַחַת חֵלֶק בַּבְּנֵה שְׂבוּזִים בְּשַׁעַת כְּבוֹשׁ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְהוּא אָמַר וַתַּעֲלֶה: "לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלוּיִם כָּל־שִׁבְט לֹוי חֵלֶק וְנִתְחַלָּה". וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פֶּרֶשׁת שׁוֹפְטִים שִׁם): "חֵלֶק בַּבְּנֵה, וְנִתְחַלָּה בְּאֶרֶץ". אֲפָשֶׁר לָךְ לְהַקְשׁוֹת עָלַי וְלֹמַר: לָמָּה מְנִית שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלָיו שְׁתֵּי מִצְוֹת, וְהֵם: הַאֲזָהָרָה מִלְּקַחַת חֵלֶק בְּאֶרֶץ וְהַאֲזָהָרָה מִלְּקַחַת חֵלֶק בַּבְּנֵה, וְהֵלֵא הֵם בְּלֹא אֶחָד וְהָרִי זֶה לֹא שֶׁבְּכָלִּלוֹת שֶׁהִקְדַּמְתָּ (כַּתְּבַת בַּהֲקִדְמָה – לְעִיל הַכָּלֵל הַתְּשִׁיעִי) שֶׁהוּא נִמְנָה לֹא אֶחָד? דַּע שֶׁכָּבֵד נִתְחַלָּק לֹא זֶה וְאָמַר: "וְנִתְחַלָּה לֹא־יִהְיֶה־לוֹ" (שם, ב), וְהָרִי הֵם שְׁנֵי לְאוּיִן בְּשְׁנֵי שְׁמוֹת, הָאֶחָד מֵהֶם: "לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלוּיִם חֵלֶק וְנִתְחַלָּה" וְהוּא הַאֲזָהָרָה מִלְּקַחַת חֵלֶק בַּבְּנֵה בְּאֶרֶץ (וְנִלְמַד מִמֶּהִילָה "חֵלֶק" שֶׁבִּפְסוּק), וְהַשְּׁנִי: "וְנִתְחַלָּה לֹא־יִהְיֶה־לוֹ", הַאֲזָהָרָה מִלְּקַחַת חֵלֶק בְּאֶרֶץ. וַיִּכְבֶּר נִכְפַּל הֵלֵא עַל שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלֶּה עֲצֻמָּה בַּפְּתָנִים, וְהוּא אָמַר וַתַּעֲלֶה לְאֶהֱרֹן: "בְּאֶרְצָם לֹא תִנָּחַל וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּתוֹכָם" (במדבר יח, ב), וְכֹא הַפְּרוּשׁ (סִפְרֵי פֶּרֶשׁת קִרְחָה שִׁם): "בְּאֶרְצָם לֹא תִנָּחַל" – בְּשַׁעַת חִלּוֹק הָאֶרֶץ: "וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה־לָךְ בְּתוֹכָם" – בַּבְּנֵה. וְאֵלֵּי תִחְשׁוֹב שֶׁשְׁנֵי הַלְּאוּיִן הָאֵלֶּה הַנִּזְכָּרִים בַּפְּתָנִים שְׁתֵּי מִצְוֹת וְלִפְיָכָה רְאוּי לְמִנּוּחָם (בְּכַהֲנִים בְּפָנֶי־עֲצֻמָּה, וּבִשְׂאֵר שְׁבֻט לֹוי בְּפָנֶי־עֲצֻמָּה) – דַּע שֶׁבִּינּוֹ שֶׁהֵלֵא בֵּא בְּאֶפֶן כָּלְלִי: "כָּל־שִׁבְט לֹוי", הָרִי נִכְנָסוּ הַכֹּהֲנִים בְּכָל־זָמַן וְאִמְנָם כְּפִלּוֹ בַּפְּתָנִים לְחִזּוּק (לִיתֵּר תּוֹקָף) וְכֵן כָּל־הַדּוּמָה לָזֶה מִן־הַכָּל־וְהַפְּרָט אֵינּוּ נִכְפַּל אֶלָּא לְחִזּוּק אוֹ לְהַשְׁלֵמַת הַדִּין, בֵּינָן שֶׁלֹּא הִשָּׁג הַדִּין בְּשִׁלְמוֹת מִן־הֵלֵא הָאֶחָד. וְאֵלֵּי מְנִינוּ אָמַר לְאֶהֱרֹן: "בְּאֶרְצָם לֹא תִנָּחַל וְחֵלֶק לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּתוֹכָם" נּוֹסֵף עַל אָמְרוֹ: "לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלוּיִם" וְגו', כִּי אִם נִצְטָוֵה לְמִנּוּחַ לְפִי הַהֲקָשׁ הַזֶּה (הַשּׁוּאָה זוֹ) בְּעֶצְמוֹ אֲסוּרָה הַגְּרוּשָׁה וְהַחֲלָלָה וְהַזִּנְיָה עַל כֵּהֵן גָּדוֹל שְׁלֹשָׁה לְאוּיִן נּוֹסֵף עַל שְׁלֹשָׁה הַלְּאוּיִן שֶׁבָּאוּ בְּכָל־כֵּהֵן בְּכָל־זָמַן, בֵּין גָּדוֹל בֵּין הַדּוּט. וְאִם יֹאמַר הָאֹמֵר: שֶׁכָּךְ בְּאֶמַת צְרִיף לְמִנּוּחַ, נֹאמַר לוֹ: שֶׁבְּהִכָּרֵחַ יִהְיֶה כֵּהֵן גָּדוֹל בַּגְּרוּשָׁה חָיִב שְׁתִּים: אַחַת מִשּׁוּם שֶׁהוּא כֵּהֵן וְהַגְּרוּשָׁה אֲסוּרָה לוֹ, וְהַשְּׁנִיָּה: מִשּׁוּם שֶׁהוּא כֵּהֵן גָּדוֹל וְהִיא אֲסוּרָה עָלָיו עוֹד בְּלֹא אַחֵר – וַיִּכְבֶּר נִתְבָּאֵר בַּגִּמְרָא קְדוּשִׁין (עו). שְׂאִינוּ חָיִב אֶלָּא אַחַת. נִמְצָא שֶׁהֵלֵא הַכָּלְלִי בַּלְבָּד הוּא שֶׁנִּמְנָה וְכָל־לֹא אַחֵר שֶׁיִּבּוֹא בְּאוֹתוֹ עֲנִין בַּפְּרָטוֹת אֵינּוּ אֶלָּא לְלַמֵּד אֵיזָה דִּין, אוֹ לְהַשְׁלֵמַת הַעֲנִין, כְּדֶרֶךְ שֶׁבְּאֶרְצוֹ בַּמִּצְוָה קִס"א קִס"ה מִמִּצְוֹת אֵלֶּה. וּמִן־הַסּוּג הַזֶּה בְּעֶצְמוֹ (דְּרוּגָה נּוֹסֶפֶת מִסּוּג זח) הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִיר אֶת־הַכֹּהֲנִים שֶׁלֹּא־יִקְרְחוּ

מתוך מהדורת חזק

וכן נתבאר תאר המנוחה והשלחן ומזבח הזהב ומקום הנחתם בהיכל בגמרא מנחות (כח, צו ואילך) ויומא (לג).

~ שבת קודש א' מנחם-אב ~

מצות לא תעשה עמ. פ.

המצוה הע"ט – האזהרה שהזהרנו מלכנות מזבח מאכנים שנגע בהן ברזל, והוא אמרו יתעלה: "לא-תבנה אתהן גזית כי תרבה הנפת עליה ותחללה" (שמות כ, כב), ואם בנה מהן מזבח – הרי הוא פסול ואין מקריבים עליו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג' ממדות (משנה ד).

המצוה המשלימה שמונים – האזהרה שהזהרנו מלעלות למזבח במעלות, כדי שלא יפסע פסיעות גסות בשעת עלייתו, אלא ילך עקב בצד גדל, והוא אמרו יתעלה: "לא-תעלה במעלות על-מזבחי וגו'" (שם, כג). ולשון המכלתא (סוף פרשת יתרו): "מה-תלמוד לומר: "אשר לא-תגלה ערותך עליו"? שפשעולה למזבח לא יהא פוסע פסיעה גסה, אלא מהלך עקב בצד גדל". וכבר נתבאר צורת הכבש ואיך בניהו בפרק ג' ממדות (משנה א). וכל-הפוסע פסיעה גסה על המזבח עד שתגלה ערותו עליו – לוקה.

תעשה-לי" (שמות כ, כא), שאפשר לחשוב על פסוק זה, שהוא מצוה בפני עצמה מלבד מצות מקדש – הרי ענינו כמו שאבאר לה: פשטה דקרא הרי הוא מדבר בשעת התר הבמות, שהיה מתר לנו בזמן ההוא לעשות מזבח אדמה בכל-מקום ולהקריב עליו; וכבר אמרו עליהם השלום שענין הדבור הוא, שהוא צוה לבנות מזבח מחבר בארץ, ושלל יהא מטלטל כמו שהיה במדבר, והוא אמרם במכלתא דרבי ישמעאל בפרוש פסוק זה: "כשתכנס לארץ עשה לי מזבח המחבר באדמה". בין שהדבר כך – הרי הוא צווי נזהג לדורות ויהי הוא מחלקי המקדש, רצוני לומר: שיבנה מזבח מן-האבנים דוקא. ובמכלתא (יתרו פרשה יא) אמרו בפרוש אמרו יתעלה: "ואם-מזבח אבנים תעשה-לי" אמרו: "רבי ישמעאל אומר: כל-אם, ואם" שבתורה רשות, חוץ משלשה – אחד מהם: ואם-מזבח אבנים תעשה-לי". אמרו: "ואם מזבח אבנים" – חובה. אתה אומר חובה, או אינו אלא רשות? תלמוד לומר: "אבנים שלמות תבנה את-מזבח ה' אלהיך" (דברים כז, ו), וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכללם, כלומר בגין המקדש ותארו וחלוקו (חלוקות החצר, הקדש וקדש הקדשים וכו'). ובגין המזבח ומשפטי, במסכתא שחברה לשם כך, היא מסכת מדות.

אגרות קודש

בי"ה, ח' תמוז, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו מב' תמוז, וז"ע נתקבל גם שני הספרים אודותם כותב, ות"ח.

ויהי רצון אשר תכה"י יגרמו כ"א מבני"י איש לרעהו נח"ר ושביעת רצונם הטוב, ואין טוב אלא תורה ועניני שהרי נקראת היא תורת חיים הוראה בחיים הכוללת ומקיפה את כל החיים לפרטיהם באופן ממצה, והרי מובן זה הדבר וגם פשוט, כיון שניתנה מבורא עולם גדול והאדם עולם קטן, והרי היוצר אדם והעולם הוא מבין הטוב בשבילם.

בטח יודע מחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר ראש ישראל, ובטח יתועד בתוככי אנשי ימים אלו, ויהי רצון שיהי רישומה של ההתועדות ניכר בהנוגע לפועל ועד לחיי היום יומים.

בת"ח בכבוד ובברכה לבשו"ט.

נביאים

עמוס פרק ה' א'

א שִׁמְעוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי נֹשֵׂא עֲלֵיכֶם קִינָה בֵּית יִשְׂרָאֵל: ב נִפְלָה לֹא־תוֹסִיף קוֹם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל נְטִשָׁה עַל־אֲדָמְתָּהּ אֵין מְקִימָה: ג פִּי כֹה אָמַר אֲדֹנֵי יְהוָה הָעֵיר הַיִּצְאָת אֶלֶף תִּשְׁאִיר מֵאָה וְהַיִּצְאָת מֵאָה תִּשְׁאִיר עֲשָׂרָה לְבֵית יִשְׂרָאֵל: ד פִּי כֹה אָמַר יְהוָה לְבֵית יִשְׂרָאֵל דְּרִשׁוּנִי וְחִיו: ה וְאֶל־תִּדְרֹשׁוּ בֵּית־אֵל וְהַגְלֹגֶל לֹא תִבְאוּ וּבָאָר שָׁבַע לֹא תַעֲבְרוּ כִּי הַגְלֹגֶל גָּלָה וְגָלָה יִגְלָה וּבֵית־אֵל יִהְיֶה לְאֵין: ו דְּרִשׁוּ אֶת־יְהוָה וְחִיו פֶּן־יִצְלַח פְּאֵשׁ בֵּית יוֹסֵף וְאֶכְלָה וְאֵין־מִכְכָּה לְבֵית־אֵל: ז הַהוֹפְכִים לְלַעֲנָה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לָאָרֶץ הַנִּיחִיו:

רש"י

אל או לעגל שבדן וכן הוא במקום אחר (לקמן ח) חי אלהיך דן וחי וגו' ותדע שגזר הכתוב גזירת פורענות על גלגל ובית אל ולא גזר על באר שבע: הגלגל גלה יגלה. לפי שמו קללתו וכן בית אל יש עיר שסמוכה לה ששמה בית און בספר (שופטים ז): יהיה לאון. יהון ללמא והוא תרגום של הכל וזה דוגמת אם גלעד און אך שוא היו (הושע יב): (ו) בית יוסף. כמו לבית יוסף: פן יצלח כאש. פן תעלה חמתו כאש לבית יוסף: (ז) ההופכים ללענה משפט. ואינם זוכרין הפיכותי שאני הופך לבקר צלמות יש ששרויין עתה בחשך ואני מאיר להם:

(ב) בתולת ישראל. משיגלו בימי הושע בן אלה (מלכים ב טז) לא יעמוד עוד מלך מעשרת השבטים: נטשה על אדמתה. כל דבר המושלך ומוטל ונופץ על השדה קורהו נטישה: (ג) היוצאת אלף. המוציאה אלף איש: (ד) דרשוני וחיו. עלו לרגל לשלם נדריכם בירושלים: (ה) ואל תדרשו בית אל וגו' ובאר שבע לא תעברו. לא נאמר כאן אל תבואו ואל תדרשו אלא אל תעברו למדנו שלא היתה שם עכו"ם אלא כל זמן שהיה א' מבני עשרת השבטים יוצא לדרוש ולא עבר את באר שבע עודנו יכול לפנות לבית המקדש לירושלי' ומשעבר את באר שבע הוא הדרך לעגל בית

מצודת ציון

(א) נושא. ענין הרמת קול: (ב) בתולת. קראה בתולה לפי שלא נכבשה עדיין ולא באה ברשות אחר כבתולה שלא באה ברשות בעל וכן בתולת בת ציון (ישעי' כג): נטשה. ענין עזיבה כמו נטשתה עמך (שם ב): (ה) גלה יגלה. מל' גלות: לאון. ענין עמל ויגיעה וכן אם גלעד און (הושע יב): (ו) יצלח. ענין התגברות: ואכלה. ותשרף: (ז) ללענה. שם עשב מר:

מצודת דוד

(א) נושא עליכם. מרים קול קינה עליכם אתם בית ישראל: (ב) נפלה. ר"ל הנה עתה עדת ישראל נפלה בשפל המצב ולא תוסיף עוד לקום להחזיר לקדמותה לממשלתה הראשונה עד אשר יגלו מארצם (אבל בגאולה העתידה ישוּבו גם המה כמו יהודה ובנימין ומלך אחד יהיה לכולם ויחזרו א"כ גם הם לממשלתם הראשונה): נטשה על אדמתה. עודנה בארצה היא עזובה ואין מי מקימה כי אין הכח ביד מלכיה ושריה להקימה מעפרה: (ג) העיר היוצאת אלף. שהיו יוצאים ממנה אלף אנשים לצבא לא ישארו בה כ"א מאה: לבית ישראל. מוסב על העיר לומר העיר של בית ישראל היוצאת אלף וגו': (ד) דרשוני. דרשו אותי ותשארו בחיים: (ה) בית אל. ר"ל את העגל אשר בבית אל: והגלגל. אל הגלגל לא תבאו אל העכו"ם העומדת שם: ובאר שבע. לבאר שבע לא תעברו כי גם שם בנו מזבחות לעכו"ם כמ"ש וחי דרך באר שבע (לקמן ח): כי הגלגל. כי בסבת עבודת הגלגל גלה יגלה ישראל מעל אדמתו והוא לשון הנופל על לשון: ובית אל. בסבת עבודת בית אל יהיה ישראל לעמל ויגיעה וגם זה הוא לשון נופל על הלשון כי בית אל כינה הכתוב לגנאי בשם בית און כמ"ש ואל תעלו בית און (הושע ד): (ו) פן יצלח. ר"ל פן חמת ה' יצלח ויתגבר על בית יוסף כאש המצליח ומתגבר והולך ושוּרף: בית יוסף. היא מלכות אפרים שהם מבני יוסף: ואכלה. ותשרוף אנשי שומרון העובדים לעגל שבבית אל ולא ימצא מי מכבה השרפה ר"ל לא ימצאו מושיע ומציל: (ז) ההופכים. אשר הם מהפכים משפט התורה המתוק כדבש לקחת תמורתו את העגל המרה כלענה: לארץ הניחו. משפילים הצדק' עדי ארץ:

כתובים

תהלים פרק ד ו-ט

ו זבחו זבחי צדק וזבחו אל־יהוה: ז רבים אמרים מי־יראנו טוב נסה־עלינו אור פְּנִיךָ יהוה: ח נתתה שְׁמִיחָה בְּלִבִּי מֵעַתָּה דִּגְגָם וְתִירוּשָׁם רָבוּ: ט פְּשֹׁלֹם יַחְדּוֹ אֲשַׁכְּבָה וְאִישָׁן פִּירָאתָה יהוה לְבָדָד לִבְטַח תוֹשִׁיבֵנִי:

תהלים פרק ד א-ג

א לְמִנְצָח אֱלֹהֵי־נַחֲלֹת מְזֻמֹּר לְדָוִד: ב אֲמַרִי הָאֲזִינָה | יְהוֹה בִּינָה הִגִּינִי: ג הִקְשִׁיבָה | לְקוֹל שׁוֹעִי מִלִּבִּי וְאֱלֹהֵי פִירָאֲלִיךָ אֲתַפְּלֵל:

רש"י

(א) אל הנחילות. מנחם פתר בכולן נחילות ועלמות גיתות ידותון כלם שמות כלי זמר הם ונעמימות המזמור היתה לפי שיר הראוי לאותו כלי ומדרש אגדה יש מפרשים נחילות לשון נחלה ואין זה משמעות התיבה וגם ענין המזמור אינו מדבר בנחלה ויתכן לפתור נחילות גייסות כמו נחיל של דבורים וכמו (תהלים יח) ונחלי בליעל ות"י סיעת חייבין תפלה בשביל גייסות אויבים הבאים על ישראל ואומר המשורר מזמור הזה בשביל כל ישראל: (ב) אמרי האזינה ה'. כשיש בי כח לשאול צרכי לפניך וכשאינן בי כח להתפלל לפניך והדאגה עצורה בלבי בינה הגיגי הבן הגיון לבי כך מפורש במדרש כל בינה שבמקרא הטעם תחת הנון חוץ מזה וחבירו (באיוב לה) ואם בינה שמעה זאת שאינו שם דבר אלא לשון הבן כמו (משלי כג) בין תבין את אשר לפניך לפיכך הטעם תחת הבי"ת:

מצודת ציון

(ז) נסה. מלשון נס וכלונס וענינו הרמה והגבהה: (ח) תירושם. מלשון תירוש והוא ענבי היין: (ט) לבדד. יחידי כמו בטח בדד (דברים ל"ג) ור"ל מבלי פחד כי המתפחד מתירא לשבת יחידי: (א) הנחילות. מלשון נחיל של דבורים (ב"ק קי"ד) והוא שם כלי זמר אשר קולו נשמע כשריקת הדבורים: (ב) האזינה. הטה אוזן לשמוע: (ג) הקשיבה. עניין שמיעה: שועי. צעקתי:

(ז) זבחו. הצדיקו מעשיכם ויחשב לה' כזבחים ואז בטחו בו כי יש תקוה ולמה תכזבו בו להחניף לשאל בעבור להנות ממנו הנאות ממון הלא טוב לחסות בה': (ז) רבים. ראיתי רבים מתאווים ואומרים מי הוא אשר יראנו טוב ר"ל חושקים עושר רב: נסה. הרם עלינו אור פניך אתה ה' למלאות תאותינו: (ח) נתתה. אבל לא כן אני כי אתה ה' נתת בלבי להיות שמח בחלקי יותר מהרבים ההם השמחים מעת שרבו דגנם ותירושם: (ט) בשלום. מבלי פחד אשכבה ואישן יחדיו תכופים זה לזה כי הדואג ומתפחד נגזלה שנתו לבל יוכלו לישן מיד כאשר ישכב אבל אני בטחתי בה' ולא אירא ולזה אשכב ואישן יחד סמוך זה לזה: כי אתה ה'. המושל בכל ובידך הוא להושיב אותי בבטח מבלי פחד:

(ב) בינה הגיגי. אשר תפלתי היא בכוונת הלב: (ג) כי אליך אתפלל. והמלך נוטה אזנו בחסד אל עבדו הבוטח עליו ומבקש ממנו שאלתו:

מצודת דוד

(ו) זבחו. הצדיקו מעשיכם ויחשב לה' כזבחים ואז בטחו בו כי יש תקוה ולמה תכזבו בו להחניף לשאל בעבור להנות ממנו הנאות ממון הלא טוב לחסות בה': (ז) רבים. ראיתי רבים מתאווים ואומרים מי הוא אשר יראנו טוב ר"ל חושקים עושר רב: נסה. הרם עלינו אור פניך אתה ה' למלאות תאותינו: (ח) נתתה. אבל לא כן אני כי אתה ה' נתת בלבי להיות שמח בחלקי יותר מהרבים ההם השמחים מעת שרבו דגנם ותירושם: (ט) בשלום. מבלי פחד אשכבה ואישן יחדיו תכופים זה לזה כי הדואג ומתפחד נגזלה שנתו לבל יוכלו לישן מיד כאשר ישכב אבל אני בטחתי בה' ולא אירא ולזה אשכב ואישן יחד סמוך זה לזה: כי אתה ה'. המושל בכל ובידך הוא להושיב אותי בבטח מבלי פחד:

משניות מסכת זבחים

ד פיצד קרב המתיר במצותו? שחט בשתיקה, קבל והלך וזרק חוץ לזמנו; או ששחט חוץ לזמנו, קבל והלך וזרק בשתיקה; או ששחט, קבל והלך וזרק חוץ לזמנו – זה הוא שקרב המתיר במצותו. פיצד לא קרב המתיר במצותו? שחט חוץ למקומו, קבל והלך וזרק חוץ לזמנו; או ששחט חוץ לזמנו, קבל והלך וזרק חוץ למקומו; או ששחט, קבל, והלך, וזרק חוץ למקומו. הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן, קבל והלך וזרק חוץ לזמנו; או ששחט חוץ לזמנו, קבל והלך וזרק שלא לשמן; או ששחט, קבל, והלך, וזרק שלא לשמן – זה הוא שלא קרב המתיר במצותו.

ה לאכול פזית בחוץ וכזית למחר; פזית למחר וכזית בחוץ; פחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר; פחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ – פסול ואין בו פרת. אמר רבי יהודה: זה הפלל: אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום – פגול וחיבים עליו פרת; ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן – פסול ואין בו פרת. וחיכמים

פירוש ברטנורא

ד בשתיקה. בלא מחשבה הפוסלת: הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן. מוציא מדי פגול. אבל שאר זבחים אין שלא לשמן מוציא מדי פגול, דהא כשרים הן בשלא לשמן:

ה לאכול כזית בחוץ וכזית למחר. היינו הך דאמר, אלא דרישא איירי בשתי עבודות, ששחט על מנת לאכול כזית בחוץ, וקבל על מנת לאכול כזית

משניות מבוארות – קהתי

ושאר העבודות עשה במחשבת חוץ לזמנו, זה הוא שלא קרב המתיר במצותו – שיש פסול אחר בקרבן חוץ ממחשבת "חוץ לזמנו", והוא מוציא את הקרבן מידי פגול, ולפיכך דינו שפסול ואין בו פרת. משנתנו נקטה דווקא הפסח והחטאת, שכן שאר הזבחים אם נזבחו שלא לשמן, ואחת משאר העבודות שלהם נעשתה במחשבת חוץ לזמנו, הקרבן הוא פגול, שאף על פי שהזבחים שנזבחו שלא לשמן לא עלו לבעלים לשם חובה, מכל מקום כשרים הם, והרי קרב המתיר כמצוותו, ואינם יוצאים מידי פגול.

באור משנה ה

במשנה הקודמת למדנו בעושה עבודה אחת במחשבת חוץ למקומו ועבודה אחרת במחשבת חוץ לזמנו, הוואל ולא קרב המתיר כמצוותו, הקרבן יוצא מידי פגול. משנתנו באה ללמד, שהוא הדין בעושה עבודה אחת וחושב בה מחשבת חוץ לזמנו וגם מחשבת חוץ למקומו.

העושה אחת מארבע העבודות על מנת לאכול פזית בחוץ – חוץ למקומו, וכזית למחר – חוץ לזמנו, כגון שהשחט את הזבח במחשבה לאכול ממנו כזית בשר חוץ למקומו וכזית בשר חוץ לזמנו; או על מנת לאכול פזית למחר וכזית בחוץ – שעל כזית ראשון חשב מחשבת חוץ לזמנו ועל כזית שני מחשבת חוץ למקומו; או על מנת לאכול פחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר, או פחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ – אין מחשבת פגול חלה על הקרבן, לפי שיש בו פסול אחר, משום מחשבת חוץ למקומו, ולכן הקרבן פסול ואין בו פרת – והאוכל מבשרו אינו חייב עליו פרת. אמר רבי יהודה: זה הפלל – רבי יהודה בא לחלוק על תנא קמא, וסובר שלא תמיד מוציא פסול אחר את הקרבן מידי פגול, שכן זה הכלל: אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום – אם מחשבת חוץ לזמנו קדמה למחשבת המקום, כגון ששחט על מנת לאכול או להקטיר חוץ לזמנו, אף על פי שעשה אחר כך את שאר העבודות במחשבת חוץ למקומו, הקרבן פגול וחיבים עליו פרת – שהמחשבה הבאה אחר כך אינה מוציאה את הקרבן מידי פגול; ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן – שוב אין מחשבת פגול חלה על הקרבן, ולכן פסול ואין בו פרת – ואין הבדל אם היו מחשבות פסול שונות

~ יום ראשון ~

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת. והיא באה ללמד כיצד קרב המתיר כמצוותו וכיצד לא קרב המתיר כמצוותו.

פיצד קרב המתיר במצותו – שחלה על הקרבן מחשבת פגול? שחט בשתיקה – בלא מחשבה הפוסלת, קבל והלך וזרק – קיבל את הדם והויליכו וזרקו על מנת לאכול ממנו או להקטירו, חוץ לזמנו – דהיינו שעשה שלוש העבודות הללו במחשבת "חוץ לזמנו"; או ששחט חוץ לזמנו – על מנת לאכול או להקטיר חוץ לזמנו, קבל והלך וזרק בשתיקה – בלי מחשבת פסול; או ששחט, קבל והלך וזרק חוץ לזמנו – שעשה כל ארבע העבודות על מנת לאכול או להקטיר חוץ לזמנו, זה הוא שקרב המתיר במצותו – שזרק הדם כדינו, שמלבד מחשבת "חוץ לזמנו" לא היתה בעבודותיו כל מחשבה אחרת הפוסלת את הזבח, ולפיכך הקרבן פגול הוא. פיצד לא קרב המתיר במצותו – שמוציא את הקרבן מידי הפגול? שחט חוץ למקומו – על מנת לאכול או להקטיר חוץ לעזרה, קבל והלך וזרק – את הדם, חוץ לזמנו – על מנת לאכול או להקטיר חוץ לזמנו; או ששחט חוץ לזמנו – על מנת לאכול או להקטיר חוץ לזמנו, קבל והלך וזרק – את הדם, חוץ למקומו – על מנת לאכול או להקטיר חוץ למקומו; או ששחט, קבל, והלך, וזרק חוץ למקומו – כלומר שעשה אחת מן העבודות הללו במחשבת חוץ למקומו, והשאר עשה במחשבת חוץ לזמנו, וכוונת המשנה: ששחט או קיבל או הלך או זרק על מנת לאכול או להקטיר חוץ למקומו (ורשי): הפסח והחטאת – שנפסלים כשעשה אחת מעבודות הזבח שלא לשמן (לעיל א, א), ששחטן שלא לשמן, קבל והלך וזרק חוץ לזמנו – שחוץ מן השחיטה עשה שאר העבודות במחשבת חוץ לזמנו, או ששחט חוץ לזמנו – על מנת לאכול או להקטיר חוץ לזמנו, קבל והלך וזרק שלא לשמן – שלא לשם הפסח והחטאת, או ששחט, קבל, והלך, וזרק שלא לשמן – ששחט או קיבל את הדם או הויליכו או זרקו שלא לשמן,

אומרים: זה וזה פסול ואין בו פרת. לאכול פחצי זית ולהקטיר פחצי זית – פשר; שאין אכילה והקטרה מצטרפין. **פ ר ק ש ל י ש י**

א כל הפסולין ששחטו – שחיטתן כשרה; שהשחיטה פשרה בזרים, בפגשים, ובקבדים, ובטמאים, אפלו בקדשי קדשים – ובלבד שלא יהיו טמאים נוגעים בפשר. לפיכך הם פוסלים במחשבה. וכלן שקבלו את הדם חוץ לזמנו, וחוץ למקומו, אם יש דם הנפש – יחזור הפשר ויקבל.

ב קבל הפשר ונתן לפסול – יחזור לפשר. קבל בימינו ונתן לשמאלו – יחזור לימינו. קבל בכלי קדש ונתן בכלי

פירוש ברטנורא

למחר. וכאן בעבודה אחת, ששחט על מנת לאכול כזית לחוץ: ר' יהודה אומר כז'. אכולה מתניתין פלוג. דלית ליה דמחשבת שאר פסולים מוציאה מיד פגול, אא"כ קדם פסולו לפגול. ובעבודה אחת נמי פלוג, דאית ליה תפוס לשון ראשון. ואין הלכה כר' יהודה: לאכול פחצי זית ולהקטיר פחצי זית. ושניהן חוץ לזמנו או חוץ למקומו. כשר. שאין אכילה והקטרה מצטרפין. לפסול. דהכא ליכא שיעורא והכא ליכא שיעורא:

ג א כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה. והוא הדין דאפילו לכתחילה שוחטין. דכתיב (ויקרא א) ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם, מקבלה ואילך מצות כהונה, למד על השחיטה שכשרה בורים ובפסולים. ולא קתני ששחטו דמשמע דיעבר את לכתחילה לא, אלא משום טמאים בלבד, דטמא לכתחילה לא ישחטו, גזירה שמא יגע בבשר. וטמא ששחט בקדשים וכשרים לא משכחת לה, אלא בסכינו אריכא, וכגון שהוא עומד חוץ לעזרה ושוחט הבהמה שבתוך העזרה, דהא שחיטת קדשים בעזרה היא, ואין טמא נכנס לעזרה. ובטמא בשרין, שאינו טמא את הסכין, דלאו אב הטומאה הוא. או בטמא מן הכהן שברך קדושת של קנה ושחט בה, אבל בסכין לא, שטמא מן הטמא את הסכין להיות אב הטומאה כיוצא בו, והסכין מטמא את הבשר: לפיכך הן פוסלים את הקרבן במחשבה. הואיל וראוין לעבודה זו, מחשבתן מחשבה ופוסלת: וכולן. הפסולים: שקבלו את הדם על מנת לאכול ולהקטיר חוץ לזמנו או חוץ למקומו: אם יש דם הנפש עוד בבהמה, יחזור הכשר לעבודה ויקבל ויזרוק, והזבח כשר. שאין מחשבתן של אלו פוסלת בקבלה, לפי שאין ראוי לה, ואין המחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה, ובדבר הראוי, ובמקום הראוי לעבוד, דכתיב (ויקרא ז) המקריב אותו לא יחשב, בראוי להקריבה הכתוב מדבר:

ב יחזור לפשר. ולא מפסול במה שנתן אותו לפסול: נתנו. פסול: על גבי הכבש שלא כנגד היסוד. דהויה נתינה שלא במקומו. או שנתן את הנתנים

משניות מבוארות – קהתי

במחשבה – אם אחד הפסולים שחט את הקרבן במחשבת "חוץ לזמנו" או "חוץ למקומו", כגון על מנת לאכול מבשרו לאחר זמנו הקבוע לאכילתו או על מנת לאכול מבשרו חוץ לעזרה (בשר קדשי קדשים) או חוץ לירושלים (בשר קדשים קלים). הקרבן נפסל, הואיל וראויים הם לעבודה זו. וכלן – כל הפסולים, שקבלו את הדם – בכלי שרת, והוא הדין אם הולכיהו או ורקיהו, חוץ לזמנו, וחוץ למקומו – על מנת לאכול או להקטיר חוץ לזמנו או חוץ למקומו, אם יש דם הנפש – שיש עוד בבהמה דם שהנפש יוצאה בו, שהוא בלבד כשר לזריקה (גמרא כריתות כב, א), יחזור הפשר – הכהן הכשר לעבודה, ויקבל – את הדם מצואר הבהמה בכלי שרת ויזרוק אותו על המזבח, והזבח כשר, שאין מחשבתם של הפסולים לעבודה פוסלת אותו בקבלת הדם או בהולכתו או בזריקתו, שכן בענין פיגול הקרבן כתוב (ויקרא ז, יח): "המקריב אותו לא יחשב", בראוי להקריבה הכתוב מדבר (גמרא), אבל מי שאינו ראוי לעבודת הקרבנות, אם עשה אחת העבודות במחשבת "חוץ לזמנו" או "חוץ למקומו", אין מחשבתו פוסלת את הקרבן.

באור משנה ב

משנתנו מוסיפה לעסוק בענין הפסולים ששינוי בפרק ב משנה א ובאה המשנה ללמדנו, שיש והפסולים אינם פוסלים, במקום שאפשר עוד לתקן, כפי שיבואר.

קבל הפשר – אם כהן כשר קיבל את הדם בכלי שרת, ונתן לפסול – ונתן את הכלי עם הדם למי שהוא פסול לעבודה, יחזור לפשר – ימסור הפסול בחזרה את הכלי עם הדם לכהן הכשר, ולא נפסל הדם בזה שניתן לידי הפסול. בגמרא מבואר, כגון שהפסול לא הוליד את הדם, אבל אם הוליד, שוב אין תקנה. קבל בימינו – קיבל כהן את הדם בכלי שרת בירו הימנית, כפי הדין (עין לעיל ב, א), ונתן לשמאלו – והעביר את הכלי עם הדם לידו השמאלית, יחזור לימינו – והדם כשר להזרוק על המזבח. קבל בכלי קדש – קיבל הכהן את הדם מצואר הבהמה בכלי שרת, ונתן בכלי חל – שעירה את הדם מכלי הקודש לכלי חול, יחזור לכלי קדש – יערה את הדם בחזרה לכלי קודש, ויזרוקה על המזבח, שלא נפסל הדם בהיותו בכלי חול. נשפך מן הפלי על הרצפה ואספו – לאחר שקיבל

בעבודות שונות או שהיו בעבודה אחת, שכן רבי יהודה סובר: תפוס לשון ראשון. ויחבבים אומרים: זה וזה פסול ואין בו פרת – משנתנו חזרת כאן על דברי תנא קמא, שאפילו קדמה מחשבת הזמן למחשבת המקום, הקרבן יוצא מידי פיגול, והוא פסול ואין בו כרת. ומוסיפה המשנה עוד דין, שהכל מודים בו: אם עשה אחת העבודות על מנת לאכול פחצי זית ולהקטיר פחצי זית – ושניהם חוץ לזמנם או חוץ למקומם, פשר – הקרבן, שאין אכילה והקטרה מצטרפין – לשיעור כזית, כדי לפסול את הקרבן על ידי מחשבת פסול.

~ יום שני ~

באור משנה א

בתחילת הפרק הקודם נימנו הפסולים לעבודת הקרבנות. משנתנו באה ללמד, שהשחיטה כשרה בפסולים הללו, ולפיכך אם נשחט הזבח על ידי אחד הפסולים במחשבת "חוץ לזמנו" או "חוץ למקומו", מחשבתו פוסלת את הקרבן. לא כן הדבר בשאר עבודות הזבח – קבלת הדם, הולכתו וזריקתו – שאם העבודה נעשתה על ידי אחד הפסולים במחשבת "חוץ לזמנו" או "חוץ למקומו", אין מחשבתו פוסלת את הקרבן, שאין המחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה, כפי שיבואר. **כל הפסולין** – לעבודה בבית המקדש, ששחטו – את הזבח, שחיטתן כשרה – שכתוב בתורה (ויקרא א, ה): "ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם" – מקבלת הדם ואילך מצוות כהונה; ומכאן, שהשחיטה כשרה בזרים – במי שאינו כהן, בפגשים, ובקבדים – כנענים, ובטמאים – כגון מי שנטמא בשרין, ועומד הוא חוץ לעזרה ושוחט את הבהמה שבתוך העזרה בסכין ארוכה (גמרא); או כגון שנכנס לעזרה בשוגג או כמזיד ושחט שם (דמב"ס); אפלו בקדשי קדשים – אפילו בקרבנות שהם קדשי קדשים, דהיינו העולה והחטאת והאשם, שחיטתם כשרה, ובלבד שלא יהיו טמאים נוגעים בפשר – של הקרבן בשעת השחיטה, שלא ייטמא על ידם. בגמרא מבואר, שכל אלו שנימנו במשנה, חוץ מטמאים, מותר להם לשחוט את הזבחים אף לכתחילה, אלא שמשום טמאים, שאסור להם לשחוט לכתחילה, גזירה שמא יגעו בבשר, נקטה המשנה "כל הפסולין ששחטו", לשון בדיעבד. לפיכך הם פוסלים

חל – יחזור לכלי קדש. נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו – פֶּשֶׁר. נתנו על גבי הפֶּבֶשׁ, שלא פִּגְגָּר הַיִּסּוֹד, נתן את הנתנים למטה, למעלה; ואת הנתנים למעלה, למטה; את הנתנים בפנים, בחוץ; ואת הנתנים בחוץ, בפנים; אם יש דם הנפֶשׁ – יחזור הכֶּשֶׁר ויקבל.

ג השוחט את הזבח לאכול דָּבָר שֶׁאֵין דָּרְפוֹ לֵאכּוֹל, ולְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁאֵין דָּרְפוֹ לְהַקְטִיר – פֶּשֶׁר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל. לֵאכּוֹל דָּבָר שֶׁדָּרְפוֹ לֵאכּוֹל, ולְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדָּרְפוֹ לְהַקְטִיר, פָּחוֹת מִפְּזִית – פֶּשֶׁר. לֵאכּוֹל פָּחֲצִי זֵית וּלְהַקְטִיר פָּחֲצִי זֵית – פֶּשֶׁר; שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצִּטְרָפִין.

ד השוחט את הזבח לאכול פְּזִית מִן הָעוֹר, מִן הָרֶטֶב, מִן הַקִּיפָה, מִן הָאֵלֶּל, מִן הָעֲצָמוֹת, מִן הַגִּידִים, מִן הַטְּלָפִים, מִן הַקְּרָנִים, חוץ לִזְמָנוֹ, אוֹ חוץ לְמָקוֹמוֹ – פֶּשֶׁר, וְאֵין חִיבִים עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם פְּגוּלָּה, וְנוֹתֵר, וְטָמֵא.

פירוש ברטנורא

למטה למעלה, יחזור הכשר ויקבל. וצריכה לאשמועינן בכלולה דאית ליה תקנתא בחזרה. דאי אשמועינן ברישא, הוה אמינא הנך דחוו לעבודת צבור כגון טמא דחוו לכתחלה בצבור, הלכך גבי יחיד אינא תקנתא בחזרה, אבל שמאל דלא חויה לעבודת צבור אינא דלית ליה תקנתא בחזרה. ואי אשמועינן שמאל, הוה אמינא שמאל אית ליה תקנתא בחזרה, שכן יש בה הכשר כיום הכפורים, שכן גדול נטל את המחתה בימיו ואת הכף בשמאלו, אבל כלי חול אינא לא. ואי אשמועינן כלי חול, משום דחוו לקדושינהו, אבל הנך אינא לא, צריכא:

ג לאכול דבר שאין דרפו לאכול. חוץ לזמנו או חוץ למקומו: ור' אליעזר פוסל. ואין הלכה כר' אליעזר: ד קיפה. תבלין ודק דק שבשולי קדרה: אלל. שיווי הכשר הנדבקים בעור בשעת הפשט. פירוש אחר, גיד הצואר שהוא קשה ואינו ראוי לאכילה, שקורין קפילין בלעז: הקרנים והטלפים. ואפילו מה שיש בהן קרוב לכשר שכשחוטכין אותו יוצא ממנו דם, לא חשיב כבשר: ואין חייבין עליהם משום פיגול. אם היה הזבח פיגול, שחשב על בשרו לאכול חוץ לזמנו, ואכל מאלו, פטור: וטמא. אם אכל מאחת מאלה בטומאת הגוף מובח כשר, אינו חייב משום אוכל קדשים בטומאת הגוף:

משניות מבוארות – קהתי

וּלְהַקְטִיר – או על מנת להקטיר חוץ לזמנו או חוץ למקומו, דָּבָר שֶׁאֵין דָּרְפוֹ לְהַקְטִיר – כגון בשר, שאין הדרך להקטירו אלא לאכול, פֶּשֶׁר – הקרבן, שאין מחשבה זו פוסלת אותו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל – את הקרבן; ואין הלכה כרבי אליעזר. וכן השוחט את הזבח במחשבה לֵאכּוֹל דָּבָר שֶׁדָּרְפוֹ לֵאכּוֹל, וּלְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדָּרְפוֹ לְהַקְטִיר, פָּחוֹת מִפְּזִית – כגון על מנת לאכול פחות מכזית בשר, או על מנת להקטיר פחות מכזית חלב הראוי להקטרה, חוץ לזמנו או חוץ למקומו, פֶּשֶׁר – הקרבן; שמחשבת אכילה, או הקטרה, בפחות מכזית, אינה פוסלת. וכן השוחט את הזבח על מנת לֵאכּוֹל פָּחֲצִי זֵית וּלְהַקְטִיר פָּחֲצִי זֵית – חוץ לזמנו או חוץ למקומו, פֶּשֶׁר – הקרבן, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצִּטְרָפִין – לשיעור כזית, כדי לפסול את הקרבן. הלכה זו נשתנה כבר בסוף פרק ב. ויש מפרשים, שמשנתנו באה להשמיע, שאף רבי אליעזר החולק ברישא מודה בהלכה זו (עין רש"י במסכת מנחות יז. א: הגהות וחיידושי הרש"ש; ועין מה שמובאר ב"תפארת ישראל" וב"תוספות יום טוב").

באור משנה ד

במשנה הקודמת שנינו: "השוחט את הזבח לאכול (חוץ לזמנו או חוץ למקומו) דבר שאין דרפו לאכול – כשר". משנתנו באה לפרט, אלו הם דברים שאין דרכם לאכול. **השוחט את הזבח על מנת לאכול פְּזִית מִן הָעוֹר** – חוץ מעור האליה, שהוא ראוי לאכילה, או **מִן הָרֶטֶב** – המרק של בשר הזבח, או **מִן הַקִּיפָה** – התבלין, כשומים ובצלים וכדומה, שנותנים בבשר להשביח טעמו, ומעורב בהם דק דק של בשר, או **מִן הָאֵלֶּל** – שיווי בשר הנדבקים בעור בשעת ההפשט; פירוש אחר: גיד הצואר שהוא קשה ואינו ראוי לאכילה (ברטנורא), או **מִן הָעֲצָמוֹת** או **מִן הַגִּידִים**, או **מִן הַטְּלָפִים**, או **מִן הַקְּרָנִים**, חוץ לִזְמָנוֹ, או חוץ לְמָקוֹמוֹ, פֶּשֶׁר – הקרבן, לפי שכל הדברים הללו אין דרכם לאכול. וְאֵין חִיבִים עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם פְּגוּלָּה – אם היה הזבח פיגול, שחשב באחת מעבודותיו לאכול מבשרו, או להקטיר מאימוריו, חוץ לזמנו, ואכל מאחד מאלה, המנויים במשנה, אינו חייב כרת, וְנוֹתֵר – אם נותר מאחד מאלה, לאחר זמן אכילתו (עין בפתחזה בענין "נותר"). ואכל אותו, אינו חייב כרת, וְטָמֵא – מי שנטמא גופו ואכל מאחד מאלו, מקרבן כשר, אינו חייב משום אוכל קדשים בטומאה.

כהן את הדם בכלי שרת, נשפך הדם מן הכלי על רצפת העזרה, ואסף אותו הכהן מן הרצפה לתוך הכלי, פֶּשֶׁר – הדם לזריקה על המזבח. ברם, אם נשפך הדם מצואר הבהמה על הרצפה ואספו בכלי, הדם פסול, כמו ששינונו לעיל (ב, א). **נָתַנוּ עַל גְּבִי הַפֶּבֶשׁ** – אם הפסול לעבודה זרק את הדם על גבי הכבש של המזבח, או **שָׁלָא פִּגְגָּר הַיִּסּוֹד** – שזרק על המזבח, אבל לא כנגד היסוד, שזו זריקה שלא במקומה, או **נָתַן אֶת הַנִּתְּנִין לַמֶּטָה** – דמי הקרבנות שדינם להיות נזוקים למטה מחוט הסיקרא, כמו שבארנו בפרק הקודם (משנה א), זרקם לַמֶּעֱלָה – מחוט הסיקרא; וְאֵת הַנִּתְּנִים לַמֶּעֱלָה – או דמי הקרבנות הנזוקים למעלה מחוט הסיקרא, נתנם לַמֶּטָה – מחוט הסיקרא; אֵת הַנִּתְּנִים בְּפָנִים – או דמי הקרבנות שדינם להיות נזוקים על המזבח הפנימי, שבתוך ההיכל, נתנם בַּחוּץ – על המזבח החיצון; וְאֵת הַנִּתְּנִין בַּחוּץ – או דמי הקרבנות הנזוקים על המזבח החיצון, נתנם בְּפָנִים – על המזבח הפנימי; **אִם יֵשׁ דָּם הַנֶּפֶשׁ** – אם יש עור בבהמה דם שכשר לזריקה, כמו שבארנו במשנה הקודמת, **יִחְזֹר הַכֶּשֶׁר וְיִקְבֹּל** – יקבל שוב כהן כשר דם מצואר הבהמה בכלי שרת ויזריקה על המזבח במקום הראוי, והזבח כשר, שזריקת הדם שנעשתה קודם שלא במקומה, הואיל ונעשתה על ידי פסול לעבודה, שאינו ראוי לזריקה, אינה פוסלת את הקרבן, כשם שמחשבתו אינה פוסלת, כמו שלמדנו במשנה הקודמת (רמב"ם). – בארנו את הסיפא "נתנו על גבי הכבש" וכו' בנתנו פסול, שכן אילו נתנו כשר, שוב אין תקנה, כי הדין הוא, שכיון שהגיע דם למזבח, אפילו שלא במקומו, נתכפור הבעלים. אלא שהבשר אינו נאכל, ולזה לא תועיל זריקה שנית, שזריקה שאינה באה לכפרה, אינה מתירה את הבשר באכילה (גמרא זבחים כו, ב).

~ יום שלישי ~

באור משנה ג

משנתנו באה ללמד, שמחשבת "חוץ לזמנו" או "חוץ למקומו" אינה פוסלת את הקרבן אלא אם כן חשב לאכול דבר שדרכו לאכול. או להקטיר דבר שדרכו להקטיר. ובשיעור כזית.

השוחט את הזבח על מנת לאכול – חוץ לזמנו או חוץ למקומו, **דָּבָר שֶׁאֵין דָּרְפוֹ לֵאכּוֹל** – כגון חלב שדרכו להקטיר ולא לאכול,

ה השוחט את המקדשין לאכול שליל, או שליא, בחוץ – לא פגל. המולק תורין בפנים לאכול ביציהם בחוץ – לא פגל. חלב המקדשין וביצי תורין – אין חיבין עליהן משום פגול, ונותר, וטמא. ו שחטו על מנת להניח את דמו, או את אמוריו, למחר, או להוציאן לחוץ – רבי יהודה פוסל, וחכמים מכשירין. שחטו על מנת לתנו על גבי הפכש; שלא פגל היסוד; לתן את הנתנין למטה, למעלה; ואת הנתנין למעלה, למטה; את הנתנין בפנים, בחוץ; ואת הנתנין בחוץ, בפנים; שיאכלוהו טמאים; שיקריבוהו טמאים; שאין המחשבה ערלים; שיקריבוהו ערלים; לשבר עצמות הפסח ולאכול ממנו נא; לערב דמו בדם פסולין – כשר; שאין המחשבה פוסלת אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו, והפסח והחפצות שלא לשמן.

פירוש ברטנורא

ה השוחט את המקדשין. כל היכא דנקט האי לישנא מיירי בנקבות: לאכול שליל. שבמיעה: או שליא. העור החופה את הולד. אין מחשבה זו פוסלת את הזבח. רשליל ושליא לאו גופא דזבחה הוא: לא פיגל. הכי קאמר, השוחט את המקדשין לאכול שליל או שליא חוץ למקומו, לא פסל. ואם חשב לאכול מהן חוץ לזמנו, לא פגל: חלב המקדשין וביצי תורין אין חיבין עליהן משום פיגול. אם פגל בזבח ואכל מחלב שבדריה, לא מחיב עליה משום פגול, דלאו גופא דזבחה הוא:

ו להניח את דמו או את אמוריו למחר. לא שיקטירם למחר, דהאי מחשבת חוץ לזמנו היא ופגול גמור הוא. אלא על מנת שיניח הכל למחר ולא יקטירם: ר' יהודה פוסל. הואיל ומיפסל בהוצאה ובחנות, מיפסל נמי במחשבת הוצאה והנותן. וכשם שאם הניח למחר פסול, דרם נפסל בשקעת החמה, כך אם חשב עליהן להניח למחר, פסל: וחכמים מכשירין. הואיל ולא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ לזמנו, וכן לא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ למקומו, אע"פ שחשב להניח למחר או להוציא חוץ למקומו, לא פסל. והלכה כחכמים. והא דלא פסל ר' יהודה במחשבת בדמים הנתנין למטה לתת אותם למעלה הואיל ואם עשה כן פסל, משום דסבירא ליה לר' יהודה שהחושב לזרוק דרם על המזבח אפילו שלא במקומו כאילו חשב לזרוק

משניות מבוארות – קהתי

~ יום רביעי ~

באור משנה ה

משנתנו מוסיפה ללמד בחושב לאכול חוץ לזמנו דבר שאין דרכו לאכול, או אפילו דבר שדרכו לאכול אלא שאינו שייך לגופו של הזבח, אין הזבח פיגול; וכן החושב באחד הדברים הללו מחשבת חוץ למקומו, אינו פוסל את הקרבן.

השוחט את המקדשין – קרבנות נקבות, כגון כבשה או פרה, (כל מקום שנוקטת המשנה לשון "המקדשין" הכוונה היא לקרבנות נקבות. ׀ ברטנורא). **לאכול שליל** – עובר שבמיעה, או שליא – עור דק שהעובר עטוף בו, **בחוץ** – שחשב לאכול אחד מהם חוץ למקומו או חוץ לזמנו, **לא פגל** – כלומר שלא פסל את הקרבן במחשבת חוץ למקומו ולא פיגל אותו במחשבת חוץ לזמנו, לפי ששליל ושליא אין דרכם לאכול, שכן רוב האנשים אינם אוכלים אותם (ורשי; עיין בברטנורא, שמבאר שם טעם אחר; ועיין תוספות רבי עקיבא איגר והגהות הרשי"ם). **המולק תורין** – קרבנות התורים, בפנים – בעזרה, **לאכול ביציהם** – שיימצאו במיעיהם, **בחוץ** – שחשב בשעת המליקה לאכול אותם חוץ למקומם או חוץ לזמנם, **לא פגל** – לא פסל את הקרבן במחשבת חוץ למקומו, ולא פיגל אותו במחשבת חוץ לזמנו, לפי שאינם גופו של הקרבן. – "המולק" פירושו: חתך הכהן בצפורנו את הראש של התור ממול ערפו, שכן בקרבנות שהביאו מן התורים או מן בני היונה לא היתה שחיטה אלא מליקה (ויקרא א, טו), כפי שיבוארו פרטי דיניה להלן (פרק ו-ז). **חלב המקדשין** – החלב הנמצא בקרבנות נקבות לאחר שחיתתן, וביצי תורין – והביצים הנמצאות בתורים לאחר מליקתם. **אין חיבין עליהן משום פגול, ונותר, וטמא** – כמבואר במשנה הקודמת, שאם הקרבן היה "פיגול", או שהחלב והביצים היו "נותר", או מי שהיה טמא בטומאת הגוף, ואכל החלב או הביצים אינו חייב עליהם כרת, לפי שאינם שייכים לגופו של הזבח. ברם על השליל והשליא חייבים משום פיגול, ונותר וטמא, לפי שהם בגופה של האם, וגם יש קצת אנשים שאוכלים אותם.

באור משנה ו

משנה זו באה ללמד – כפי שמפורש בסופה – שאין המחשבה פוסלת את הקרבן אלא מחשבת חוץ לזמנו ומחשבת חוץ למקומו, ובקרבן הפסח ובקרבן חטאת – מחשבת שלא לשמן. אבל מחשבה אחרת אינה פוסלת, כפי שיבואר.

שחטו – שחט את הקרבן, **על מנת להניח את דמו, או את**

אמוריו, למחר – כלומר שלא היתה דעתו לזרוק את הדם למחר, או להקטיר את האמורים למחר, אלא חשב להניח אותם למחר, או להוציאן לחוץ – שחשב להוציא את הדם או האמורים חוץ לעזרה, ולא על מנת להקריבם שם, **רבי יהודה פוסל** – את הקרבן משום מחשבה זו, שסובר רבי יהודה: הואיל והמעשה פוסל, שהרי אילו היה מניח דם הקרבן או אמוריו למחר, וכן אילו היה מוציאם לחוץ, כמו שחשב, היה הקרבן נפסל, לפיכך גם מחשבתו "על מנת להניח" או "על מנת להוציא" פוסלת את הקרבן. **וחכמים מכשירין** – את הקרבן, שהואיל ולא חשב להקטיר או לזרוק או לאכול חוץ לזמנו, וכן לא חשב להקטיר או לזרוק או לאכול חוץ למקומו אף על פי שחשב להניח למחר או להוציא חוץ למקומו, לא פסל את הקרבן. **שחטו** – שחט את הקרבן, **על מנת לתנו** – לזרוק את דמו **על גבי הפכש** – של המזבח; או על המזבח אלא **שלא פגל היסוד** – שזו זריקה שלא במקומה; או לתן את הנתנין למטה – הדמים הנזרקים למטה מחוט הסיקרא, חשב לזרוק למעלה – מחוט הסיקרא; ואת הנתנין למעלה – מחוט הסיקרא חשב ליתן למטה – מחוט הסיקרא; או את הנתנין בפנים – על המזבח הפנימי, חשב ליתן בחוץ – על המזבח החיצון; ואת הנתנין בחוץ – הדמים שדינם להיות נזרקים על המזבח החיצון, חשב לזרוק אותם בפנים – על המזבח הפנימי שבהיכל; או שחשב בשעת שחיטת הקרבן, **שיאכלוהו טמאים** – שטמאים יאכלו מבשרו; או **שיקריבוהו טמאים** – שטמאים יקטירו מאמוריו על המזבח; או **שיאכלוהו ערלים** – אנשים שלא נימולו; או **שיקריבוהו ערלים** – והרי אסור לטמאים או לערלים לאכול מבשר הקרבנות או להקריב אמוריהם על המזבח; או שחשב בשעת שחיטת קרבן הפסח **לשבר עצמות הפסח** – בניגוד לכתוב (שמות יב, טו): "ועצם לא תשברו בו", ו**לאכול ממנו נא** – בניגוד לכתוב (שם שם, ט): "אל תאכלו ממנו נא"; או שחשב **לערב דמו** – של הקרבן שהוא שחט, **בדם פסולין** – בדם קרבנות פסולים, כפי שיבואר להלן (ת, ז); בכל המחשבות הללו, **כשר** – הקרבן, **שאין המחשבה פוסלת** – את הקרבן, **אלא** אם כן חשב, בשעה שעשה אחת מארבע העבודות – שחיטה, קבלה, הולכה, זריקה – לאכול או להקטיר חוץ לזמנו וחוץ למקומו – או חוץ למקומו, והפסח והחטאת – שכשעשה אחת מארבע העבודות חשב עליה **שלא לשמן** – שלא לשם פסח ושלא לשם חטאת אלא לשם קרבן

פרק רביעי

א בית שמאי אומרים: כל הנתנין על מזבח החיצון, שאם נתן מתנה אחת – כפר; ובחפצא שתי מתנות. ובית הלל אומרים: אף חפצא שנתנה מתנה אחת – כפר; לפיכך, אם נתן את הראשונה בתקנה, ואת השנייה חוץ לזמנה – כפר; נתן את הראשונה חוץ לזמנה, ואת השנייה חוץ למקומה – פגול וחיבין עליו פרת. **ב** כל הנתנין על מזבח הפנימי, שאם חסר אחת מן המתנות – לא כפר; לפיכך, אם נתן פלן בתקנה, ואחת שלא בתקנה – פסול ואין בו פרת.

פירוש ברטנורא

במקומו, ובלבד שלא יחשוב לזרוק חוץ לעזרה:

ד א בית שמאי אומרים כל הנתנין על מזבח החיצון. יש מהן שטעונין ארבע מתנות. ויש מהן שטעונין שנים שהם ארבע. ויש שטעונין מתנה אחת, כרתן באיך פרקין. והשתא קאמר דכולן שלא נתן אלא מתנה אחת בדיעבד כפר, דכתיב (דברים יב) ודם זבחך ישפר, שפיכה אחת משמע, מולא כתיב סביב דמשמע שתי מתנות שהן ארבע: **ובחפצא שתי מתנות**. שלש פרשיות נאמרו בחפצאות החיצונות כיוקרא, אחת בשעיר נשיא, ושנים בחפצאות יחיד, אחת כבשה ואחת בשעירה. בשנים כתיב על קרנת חסר, והאחת מלא. ובית שמאי יש להן יש אם למקרא, הרי כאן ששה, ואין במזבח אלא ארבע, והשנים יתירות לא נאמרו אלא ששנאן הכתוב לעכב. ובית הלל סברי אהני מקרא דמשמע שש, ואהני מסורת דמשמע, ארבע הילכך מפי חרא אמסורת ובצר חרא ממקרא והו' להו חמש, ארבע למצות וחד לעכב, ואם נתן מתנה אחת כפר: **לפיכך**. חפצא וכל הזבחים לבית הלל, ולבית שמאי שאר הזבחים חוץ מחפצא, נתן את הראשונה כתקנה ואת השניה במחשבת אכילת בשר חוץ לזמנה, כיפר, וכשר הקרבן לקרב ע"י מתנה ראשונה, דאין השניה מתרת הבשר, שהרי הותר ע"י מתנה ראשונה, הלכך אינה מפגלת: **נתן את הראשונה חוץ לזמנה כו' פיגול וחיבין עליו פרת**. שאין מחשבת חוץ למקומו דשניה מוציאתו מדי פגול, שהרי חוקקע בראשונה שקרבו כל מתוריו:

ב אם חסר אחת מכל המתנות לא כפר. דכפר העלם דבר כתיב (ויקרא ד') ועשה לפר כאשר עשה לפר החפצא כן יעשה לו, ומקרא שאין צריך הוא, שהרי כל עבודותיו נתפרשו בו, אלא לכפול באזהרת הזאות שבו הוא דאחא. והכי משמע, ועשה לו כאשר כתבתי לך עשיותיו, ושנה עליהם לעכב שאם חסר אחת מן המתנות לא כפר: **לפיכך (אם נתן כולן בתקנה)**. הואיל וכולן מתירות, אין זו מתרת בלא זו ואין זו מפגלת בלא זו: **ואחת שלא בתקנה**. במחשבת חוץ לזמנה: **פסול**. שלא הותר בראשונה: **ואין בו פרת**. שאין מפגלים בחצי מתיר:

משניות מבוארות – קהתי

המתנה הראשונה, **חוץ לזמנה** – במחשבת חוץ לזמן, **ואת השנייה** – ואת המתנה השניה נתן **חוץ למקומה** – במחשבת חוץ למקום, **פגול** – הקרבן נעשה פיגול, **וחיבין עליו פרת** – האוכל מבשרו חייב כרת; שכן למעלה שינוי (ב, ד), שאם חשב תחילה מחשבת "חוץ לזמנו" ואחר כך מחשבת "חוץ למקומו", אין הקרבן פיגול, לפי שלא קרב המתיר כמצוותו, דהיינו שמחשבת "חוץ למקומו" מוציאה את הקרבן מידי פיגול, ואילו כאן, באה המעשה ללמדנו, שאין מחשבת "חוץ למקומה" במתנה השניה מוציאה את הקרבן מידי מחשבת פיגול, שכבר חלה בו במתנה הראשונה, שהרי במתנה זו קרב המתיר כמצוותו.

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בענין הקרבנות שדמם נזרק על המזבח החיצון, מוסיפה משנתנו ללמד דין מחשבת פיגול לגבי הקרבנות שדמם נזרק על המזבח הפנימי.

כל הנתנין על מזבח הפנימי – כל הקרבנות שדמם נזרק על מזבח הזהב שבהיכל, **שאם חסר אחת מן המתנות, לא כפר** – כפי שנלמד בפרק הבא (ה, א-ב), ש"מתנה אחת מהן מעכבת", **לפיכך, אם נתן פלן בתקנה** – שנתן כל המתנות בלי מחשבת פסול, **ואחת – מהן, שלא בתקנה** – דהיינו במחשבת "חוץ לזמנו", **פסול** – הקרבן, שזריקת כל המתנות עבודה אחת היא, ולכן אם מתנה אחת היתה שלא כתיקונה, נפסל הקרבן, **ואין בו פרת** – אבל האוכל מבשרו אינו חייב כרת, שאינו נעשה פיגול עד שתהא מחשבת "חוץ לזמנו" בכל המתנות, שכן ההלכה היא, שאין מפגלים בחצי מתיר (כל המתנות יחד מתירות את הקרבן, ואילו חלק מהן אינו אלא "חצי מתיר", ואין מחשבת פיגול ב"חצי מתיר" מפגלת את הקרבן). לפי מסקנת הגמרא (זבחים מא, ב) מבוארת משנתנו כדלקמן: "אם נתן כולן כתקנה – דהיינו במחשבת פיגול ("כתקנה לפיגול"), ואחת שלא כתקנה – היינו שלא כתיקנה לפיגול, אלא במחשבת חוץ למקומו, או במחשבת שלא לשמו, והוא הדין בלי מחשבת פסול, ופסול ואין בו פרת – שאין מפגלים בחצי המתיר.

אחר. בגמרא מבואר, שאף רבי יהודה, שחולק ברישא, מודה בכל המחשבות המנויות בסיפא, שאינן פוסלות את הקרבן, שכן לגבי מחשבת שינוי מקום הזריקה סובר רבי יהודה, שהחושב לזרוק הדם על המזבח אפילו שלא במקומו הרי זה כאילו חשב לזרוק במקומו, ובלבד שלא יחשוב לזרוק חוץ לעזרה; וכן לגבי המחשבות "שיאכלהו" טמאים, שיקריבוהו טמאים... לשבר עצמות הפסח... מודה רבי יהודה, שאינן פוסלות את הקרבן, שאף המעשה עצמו אינו פוסל את הקרבן, לפי שדברים אלו הם חוץ מן הזבח; ובענין "לערב דמו בדם פסולין" סובר רבי יהודה, שאין דם מבטל דם, וכיון שעירוב אינו פוסל אף מחשבת עירוב אינה פוסלת (עיין "תוספות יום טוב" ותוספות רבי עקיבא איגר).

~ יום המישי ~

באור משנה א

בין הקרבנות שזורקים דמם על המזבח החיצון, ישנם קרבנות שדמם טעון ארבע מתנות (זריקות). ויש שדמם טעון שתי מתנות שהן ארבע, ויש שטעון מתנה אחת בלבד, כפי שיבואר בפרק הבא. משנתנו באה ללמד, שהואיל ובדיעבד בכל הקרבנות אם לא נתן אלא מתנה אחת בלבד, כיפר לבעלים, לפיכך אין מחשבת "חוץ לזמנו" בשעת זריקת הדם פוסלת את הקרבן אלא אם כן חשב מחשבה זו בשעת המתנה הראשונה.

בית שמאי אומרים: כל הנתנין על מזבח החיצון – כל הקרבנות שדמם נזרק על המזבח החיצון, **שאם נתן מתנה אחת בלבד, כפר** – בדיעבד לבעלים; **ובחפצא** – לא כיפר בדיעבד אלא אם כן נתן **שתי מתנות** – שבפחות משתי מתנות הקרבן פסול, **ובית הלל אומרים: אף חפצא שנתנה מתנה אחת, כפר** – בדיעבד, כדין כל הקרבנות, ובגמרא (זבחים דז) למדים כל זה מן המקראות; **לפיכך, אם נתן** – לדברי בית הלל בכל הקרבנות, ולדברי בית שמאי חוץ מחפצא, **את הראשונה** – את המתנה הראשונה, **בתקנה** – בלי מחשבת פסול, **ואת השנייה** – ואת המתנה השניה נתן במחשבת אכילת בשר חוץ לזמנה – הואיל והמתנה הראשונה היתה כתיקונה, **כפר** – בה לבעלים ושוב אין המחשבה פוסלת במתנה השניה, והקרבן כשר; **נתן את הראשונה** – את

ג אלו דברים שאין חיבין עליהם משום פגול: הקמץ, והלבונה, והקטרת, ומנחת פהנים, ומנחת פהן משיח, ומנחת נסכים, והדם; והנסכים הבאים בפני עצמן; דברי רבי מאיר. והכמים אומרים: אף הבאים עם הפהמה. לג שמן של מצרע – רבי שמעון אומר: אין חיבין עליו משום פגול. ורבי מאיר אומר: חיבין עליו משום פגול, שדם האשם מתירו; וכל שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח – חיבין עליו משום פגול.

פירוש ברטנורא

ג אלו דברים שאין חייבים עליהם כרת באכילתן משום פגול: הקומץ. אם קמץ על מנת לאכול שירים למחר, ונתפלה המנחה שאינה נאכלת אלא ליום ולילה, אין האוכל את הקומץ בכרת, שאין פגול חל אלא על דבר שיש לו מתירין אחרים. דפגול משלמים ילפנין ליה דכתיב (ויקרא ו) ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמו וגו', מה שלמים מיוחדים שיש להם מתירין בין לאדם בין למזבח, שהדם מתיר להקטיר האמורים למזבח, והאמורים מתירין הבשר לאדם, וחיבין עליהם משום פגול, אף כל שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח חיבין עליו משום פגול, לאפוקי כל הנך דחשיב במתניתין, שאין להם מתירין אלא הן עצמן מתירין לאחרים, שהאוכל מהן אינו חייב משום פגול: והלבונה, אין אחר מתירה. אלא היא מתרת את המנחה, כמו הקומץ: מנחת נדבת כהנים. כולה כליל ואינה נקמצת. הלכך אין אחר מתירה: מנחת כהן משיח. דהיינו חביתו כהן גדול שהיא קריבה בכל יום מחציתה בבקר ומחציתה בערב; ומנחת נסכים. לא גרסינן דהא מפליג פליגי בה. ויש חילוק בין באה עם הזבח לבאה בפני עצמה: וחדם. הוא המתיר: והנסכים הבאים בפני עצמן, כגון שהתנדב מנחת נסכים בלא זבח, כדאמרין במנחות, מתנדב אדם מנחת נסכים בפני עצמה. אי נמי, הביאה בשביל הזבח אלא שהביא זבחו היום ונסכו למחר, דאמר מר ומנחתם ונסכיהם אפילו למחר. אבל אם הביאן עם זבחו ופגל בזבח, נתפלו הנסכים: והכמים אומרים אף הבאים עם הפהמה. דכיון דיכול להקריב נסכים למחר, נמצא שאין הזבח מתירין ליקרב, אלא הן מתירין את עצמן. והלכה כהכמים: לוג שמן של מצרע. שיריו נאכלין: אין חייבין עליו משום

משניות מבוארות – קהתי

המזבח, ואין לה קומץ המתיר אותה, אלא היא מתירה את עצמה למזבח, כמו שכתוב (ויקרא ו, טז): "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". הלכך אין חייבים עליה משום פגול; ומנחת פהן משיח – שהיה הכהן המשיח (הכהן הגדול) מקריב בכל יום קרבן מנחה, הנקראת "מנחת חביתין", וכתוב בה (שם שם, טז): "כליל תקטר", שקרבה כולה על המזבח, ואין לה קומץ המתיר אותה, ולכן אין חייבים עליה משום פגול; ומנחת נסכים – היין והסולת שמביאים עם הקרבן (במדבר טז): ויש שמביאים אותם בפני עצמם; – לפי רוב המפרשים אין גורסים כאן "ומנחת נסכים". שכן להלן במשנתנו נחלקו בה רבי מאיר והכמים; ויהם – האוכל דם מקרבן שנעשה פיגול, אינו חייב כרת משום פגול, לפי שהוא המתיר ואין לו מתירים; והנסכים הבאים בפני עצמן – כגון שהתנדב להביא מנחת נסכים בלי קרבן, כמו שהזכרנו לעיל, או שהביאה בשביל הקרבן, אלא שהביא קרבנו אתמול ונסכו היום – שכן דרשו: "ומנחתם ונסכיהם" אפילו למחר – אין חייבים על הנסכים משום פגול; דברי רבי מאיר – הסובר, שדווקא על הנסכים הבאים בפני עצמם אין חייבים משום פגול; אבל אם הביא את הנסכים עם קרבנו, ונתפגל הקרבן, גם הנסכים נתפגלו; והכמים אומרים: אף הבאים עם הפהמה – אף הנסכים הבאים עם הקרבן, אין חייבים עליהם משום פגול, כשנתפגל הקרבן, שהואיל ויכול להקריב את הנסכים למחר, נמצא שאין הקרבן מתירם, אלא הם מתירים את עצמם. והלכה כהכמים. לג שמן של מצרע – במצורע שנתרפא כתוב (ויקרא יד, יח): "וביום השמיני יקח שני כבשים... ולוג אחד שמן... ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן, והניף אותם... ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך און המטהר הימנית, ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית... ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על כף... והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה'... ומיתר השמן אשר על כפו יתן הכהן על תנוך און המטהר... על דם האשם", רבי שמעון אומר: אין חיבין עליו – על לוג השמן, משום פגול – שאם פיגל באשם, לא נתפגל לוג השמן; ואף על פי שלוג השמן תלוי באשם, שכתוב (שם): "על דם האשם", ומכאן שאם לא נתן מדם האשם תחילה, אין תנינת השמן כלום, מכל מקום הואיל ורשאי האדם להביא אשמו היום ולווג לאחר כמה ימים, נמצא שאין האשם מתירו, וכיון שאין לו מתירים, אין חייבים עליו משום פגול. ורבי מאיר אומר: חיבין עליו משום פגול – לוג השמן הבא עם האשם בו ביום, חייבים עליו משום פגול, אם נתפגל האשם (רש"י), שדם האשם

~ יום שני ~

באור משנה ג

כבר הזכרנו לעיל (ב, ג), שדין פיגול למדים מן השלמים, שכתוב בהם (ויקרא ז, יח): "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה, המקריב אותו לא יחשב לו, פיגול יהיה". ואמרו בבבליהא בגמרא (זבחים מה, א): "מה שלמים מיוחדים שיש להן מתירין בין לאדם בין למזבח – הדם מתיר את האמורים למזבח. שכן אסור להקטיר את האמורים עד שיוזק הדם, והאמורים מתירים את הבשר לאדם. שכן אסור לאכול מבשר הזבח אלא אחרי הקטרת האמורים – וחיבין עליהם משום פגול; אף כל שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח, חיבין עליו משום פגול. מכאן, שאם נעשתה אחת מעבודות הקרבן במחשבת חוץ לזמנו, שהיא מחשבת פיגול, אין הפיגול חל אלא על הדברים שאחרים מתירים אותם לאדם או למזבח, כגון על הבשר, שהקטרת האמורים מתירה אותו לאדם, או על האמורים, שזריקת הדם מתירה אותם למזבח, כמו שבארנו לעיל; ואמנם האוכל מדברים אלו, חייב כרת משום פגול. אבל דברים שאין להם מתירים, דהיינו שאין אחרים מתירים אותם לאדם או למזבח, אלא שהם מתירים את אחרים, או שמתירים את עצמם, אין הפיגול חל עליהם, והאוכל מהם אינו חייב כרת משום פגול. משנתנו מונה דברים שאין להם מתירים, ולפיכך אין חייבים עליהם משום פגול.

אלו דברים שאין חיבין עליהם משום פגול – שהאוכל מהם אינו חייב כרת משום פגול: הקמץ – בקרבן מנחה כתוב (ויקרא ב, א-ב): "ונפיש כי תקריב קרבן מנחה לה' סולת יהיה קרבנו, ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה. והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבונתה, והקטיר הכהן את אזכרתה המזבחה... והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו", מכאן שהקומץ מתיר את המנחה לכהנים, כמו שכתוב (שם ו, ט): "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו"; ואם הכהן קמץ את המנחה על מנת לאכלה חוץ לזמנה, או על מנת להקטיר את הקומץ חוץ לזמנו, עשה את המנחה פיגול, והאוכל ממנה חייב כרת, אבל האוכל את הקומץ עצמו. אינו חייב משום פגול, לפי שאין "מתירים" לקומץ, כלומר שאין דבר המתיר את הקומץ למזבח, אלא הקומץ מתיר את הנותרת מן המנחה לאכילה (עי' רש"י במסכת מנחות יד, א; ועיי' תוספות שם, ובמסכתנו מב, ב); והלבונה – הנקטרת עם הקומץ של המנחה, כמו שכתוב (שם): "וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבונתה", האוכל ממנה אינו חייב כרת משום פגול, שהרי היא כקומץ, שאין לה "מתירים"; והקטרת – קטורת הסמים, שהיו מקטירים בכל יום על המזבח הפנימי (שמות לז, ד), אין חייבים עליה משום פגול לפי שהיא מתירה את עצמה; ומנחת פהנים – שנסרפת כולה על

פירוש ברטנורא

משניות מבוארות – קהתי

~ שבת קודש ~

באור משנה ה

משנתנו באה לפרט דברים שיש להם מתירים וחייבים עליהם משום פיגול.

הַעֲוָה – שהיא נשרפת כולה על המזבח, חוץ מן העור שלה שהוא ניתן לכהנים, **דָּמָה מִתִּיר אֶת בִּשְׂרָהּ לַמִּזְבֵּחַ** – וזיקת הדם מתירה את בשרה ליקרב על המזבח, ומכאן שחייבים על בשר העולה משום פיגול, **וְעוֹרָהּ לַכֹּהֲנִים** – שכל עוד שלא נורק הדם אין הבשר קרב על המזבח ולא זכו הכהנים בעור. **עוֹלַת הָעוֹף** – עולה הבאה מן התורים או מן בני היונה, **דָּמָה מִתִּיר אֶת בִּשְׂרָהּ לַמִּזְבֵּחַ** – רק לאחר מיצוי דמה מותר להקטיר בשרה על המזבח, ומכאן שבשרה יש לו מתירים. **חֲסֵאת הָעוֹף** – שבשרה נאכל לכהנים, **דָּמָה מִתִּיר אֶת בִּשְׂרָהּ לַכֹּהֲנִים** – שאין הבשר מותר לכהנים אלא לאחר שנמצה דם הקרבן אל יסוד המזבח (ויקרא טו, ט), ומכאן שיש "מתירים" לבשר חסאת העוף. **פְּרִים הַנִּשְׁפָּרִים** – פר כהן משיח, כמבואר בסמכת הוריות (ב, א), ופר העלם דבר של ציבור (כמבואר סא, א, ה), ופר יום הכיפורים, כל אלו נקראים "פרים הנשרפים", שכן דמם נורק בהיכל, ואימוריהם קרבים על המזבח החיצון, ובשרם ועורם נשרפים מחוץ לירושלים בבית הדשן; **וּשְׁעִירִים הַנִּשְׁפָּרִים** – שעיר של יום הכיפורים, ושעיר עבודה זרה שביט דין חייבים על שגגת הוראה בעבודה זרה, שאף אלו דינם כפרים הנשרפים, שדמם נורק בהיכל, ואימוריהם קרבים על המזבח החיצון, ובשרם ועורם נשרפים מחוץ לעיר בבית הדשן; כל אלו דָּמָן **מִתִּיר אֶת אִמּוּרֵיהֶן לְקָרֵב** – על המזבח, ולפיכך אם פיגל בהם ופטר את אימוריהם, חייב כרת משום פיגול. ברם, אם אכל בשרם אוכל מנחת, שהרי אין לו מתירים, שבין כך ובין כך הבשר נשרף מחוץ לעיר (עיין "תוספות יום טוב"; ועיין תוספות רבי עקיבא איגר). **רִבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כֹּל שְׂאִינוּ עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן כְּשִׁלְמִים** – כל קרבן שאין זורקים דמו על המזבח

ו לשם ששה דברים הִזְבַּח נִזְבַּח: לשם זבח, לשם זבחה, לשם השם, לשם אֲשִׁים, לשם ריח, לשם ניחוח; וְהִחַטָּאת וְהָאֵשֶׁם – לשם חטא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: אִם מִי שְׁלֹא הָיָה בָּלְבֹו לְשֵׁם אֶחָד מִכָּל אֵלֹו – כָּשֶׁר, שֶׁהוּא תִנְיָא בֵּית דִּין; שְׁאִין הַמַּחֲשֶׁבֶה הוֹלֶכֶת אֵלָא אַחֵר הָעוֹבֵד.

פירוש ברטנורא

מאיר: דברים שאין חייבין עליהן משום פגול. כגון הקומץ והקטורת וכל השנוין במשנתנו: חייבין משום טומאה. האוכלן בטומאת הגוף חייב כרת: חוץ מן הדם. דמיעטיה קרא דכתיב (שם י"ז) ואני נתתיו לכם, שלכם יהא כשאר חולין, ולא כקדשים. ועוד כתיב (שם) על המזבח לכפר, לכפרה נתתיו ולא למעילה. הלכך אין חייבין עליו לא משום טומאה ולא משום נותר ולא משום פגול, אלא משום אוכל דם גרידא: בדבר שדרבנן להאכל. שדרך בני אדם לאכל, ואע"פ שהוא מן הנקטרים, כגון קומץ ומנחת כהנים והדומים לה. אבל לבונה ועצים וקטורת אין חייבין עליהן משום טומאה. ורבנן פליגי עליה ומרבו להו לטומאה מקרא דכתיב (שם ז) והבשר אשר יגע בכל טמא, והבשר יתירא לרבות עצים ולבונה. והלכה כחכמים דעצים ולבונה נמי יש בהן משום טומאה. ואין לך עצים דמיטמאין אלא עצים של קרבן בלבד, שאם נגעו בהן טומאה אסור לשרפן על גבי המזבח:

ו לשם זבח. לאפוקי שינוי קודש, כגון לשם זבח אחר: לשם זבחה. לאפוקי שינוי בעלים. כדלפינן לעיל בריש פרק קמא ממוצא שפתוך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה כו': לשם אֲשִׁים. לאפוקי אם שחטו על מנת לעשותו חתיכות צליות בגחלים: לשם ריח. לאפוקי אם צלאן תחלה חוץ למערכה, דתו לא מסקי ריחא: לשם הנחת רוח. נחת רוח להקב"ה שאמר ונעשה רצונו. וכל הני ילפינן להו מדכתיב אשה ריח ניחוח: לשם חטא. לשם חטאו שהוא מכיאו עליו: אִם מִי שְׁלֹא הָיָה בָּלְבֹו לְשֵׁם אֶחָד מִכָּל אֵלֹו. אלא שחטו סתם, כשר: שהוא תנאי ב"ד. שישחוט סתם ולא לימא לשמן, דלמא אתי למימר שלא לשמן: שְׁאִין הַמַּחֲשֶׁבֶה הוֹלֶכֶת אֵלָא אַחֵר הָעוֹבֵד. הלכך אי הוה אומר שלא לשמן אִם כי אמרו הבעלים לשמן, לאו מדי הוה, דלאו בדידהו תליא מילתא, דכתיב (ויקרא ז) המקריב אותו לא יחשב. והלכה כר"י:

משניות מבוארות – קהתי

בני אדם לאוכלו, אִם על פי שהוא מן הנקטרים, כגון הקומץ ומנחת כהנים וכיוצא באלו, חייבים עליו משום טומאה, אָבֵל כְּגוֹן הַעֲצִים – עצי המערכה, וְהַלְבֹנָה – הנקטרת עם הקומץ של המנחה, וְהַקְטָרֶת – שכל אלו אין דרכם להאכל, אִין חִיבִין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם טְמֵאָה – שאם אכל אותם או הקריבם כשהוא טמא, פטור מכרת. ברם, חכמים חולקים על רבי שמעון וסוברים, שאִם עצים ולבונה חייבים עליהם משום טומאה, שכתוב (ויקרא ז, יט): "והבשר אשר יגע בכל טמא", ותיבת "והבשר", שיתירה היא, באה לרבות עצים ולבונה. והלכה כחכמים.

באור משנה ו

משנה זו באה ללמד, מה צריכות להיות כוונותיו של העובד בעבודות הזבח. לשם ששה דברים הִזְבַּח נִזְבַּח – השוחט את הזבח צריך שיכוון לששה דברים דלקמן: א. לשם זבח – כגון קרבן עולה צריך שתהא הכוונה, בשעת השחיטה, לשם עולה, ולא לשם זבח אחר; ב. לשם זבחה – לשם הבעלים של הזבח, ולא לשם מי שאינו בעליו; ג. לשם השם – לשם הקב"ה; ד. לשם אֲשִׁים – לשם הקטרתו על גבי

החילוק בין רשעים בינונים וצדיקים כמו שהוא בעולמות, הוא החילוק בין ג' העולמות עשייה יצירה ובריאה, שישנו חילוק גדול ביניהם

ממאמר שבת מטות-מסעי, ה'תשמ"ג

עניין קבלת עול ויסוד ושורש העבודה היא, ורישומה צריך להיות ניכר במשך כל היום וכו' ולא רק באמירת מודה אני והודו לה'

ממכתב כ"ב תמוז, תשי"ט

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

גוהא. רעידת הארץ: **אובא**. בעל אוב: **מבי**. עצמות שעושה כישוף בעצמות: **גנח גוהא**. נודעוזה הארץ: כדיב שקר: **גוהא גוהא מיבעי ליה**. יש להודעוזה ב' פעמים כנגד ב' דמעות: **סופק בו**. ומאות קול נודעוזה ארץ. הידד דורך: **כה אמר בו** והארץ הדום רגלי. כיון שדוחק רגליו תחת כסא כבודו, מגיע ביעוטן עד לארץ שהוא הדום רגליו:

דף נט עמוד א. שנינו במשנה (לעיל נד.): **וְעַל הַזִּזְעוֹת וכו'** אומר ברוך שכתו וגבורתו מלא עולם. מבררת הגמרא: **מאי** – מה הם הַזִּזְעוֹת שנשנו במשנה. משיבה הגמרא: **אמר רב קטינא, גוהא** – רעידת הארץ. מספרת הגמרא: **רב קטינא הוה קאזיל פארקא** – היה מהלך בדרך, **פי ממיא אפתחא דבי אובא טמיא** – כשהגיע ליד פתח הבית של בעל אוב העושה כישוף בעצמות מת, **גנח גוהא** – נודעוזה הארץ מאד מאד, **אמר רב קטינא, מי ידע אובא טמיא** – האם יודע המכשף בעל האוב, **האי גוהא מהו** – איך באה רעידת הארץ הזאת. שמע המכשף את דבריו, **ורמיא ליה קלא** – והרים את קולו וקרא, **קטינא קטינא, אמאי לא ידענא** – מדוע סבור אתה שאיני יודע, **שבשעה שהקדוש ברוך הוא זוכר את בני ישראלים בצער בין אומות העולם, מוריד שתי דמעות לים הגדול, וקולו [קול הדמעות] נשמע מסוף העולם ועד סופו, והיינו גוהא** – ומחמת קול זה מזדעזעת הארץ. **אמר רב קטינא, אובא טמיא** – המכשף בעל האוב, **כדיב הוא** – שקרן הוא, **ומיליה כדיבין** – ואף הדברים שהוא אומר עכשיו שקרים הם, **דאי הכי** – שאם רעידת הארץ באה כמו שאמר, **גוהא מיבעי ליה** – שני פעמים היה לארץ להודעוזה, מחמת שתי הדמעות. אומרת הגמרא: **ולא היא** – מה שאמר רב קטינא שדברי המכשף שקר הם, אין זה נכון, שבאמת **גוהא גוהא עביר** – הארץ מזדעזעת שני פעמים, **והאי דלא אורי ליה** – ומה שלא הודה רב קטינא לדברי המכשף, הוא **פי חיכי דלא לימעי פולי עלמא אבתריה** – שלא יטעו כל האנשים לילך אחריו.

הגמרא מביאה הסברים נוספים ממה באה רעידת הארץ: **ורב קטינא דידיה [בעצמו] אמר** לבאר ממה באה רעידת הארץ, **שבשעה שהקדוש ברוך הוא מצטער, הוא סופק בפיו** [מחבר את כפות ידיו זו לזו], ומחקל היוצא מזדעזעת הארץ, ומצינו שסופק ה' את כפיו, **שנאמר** (יחזקאל כא כב) **'וְגַם אֲנִי אֶכֶּה כָּפִי אֶל כָּפִי וְהִנַּחְתִּי חֲמָתִי'**. **רבי נתן אומר**, בשעה שהקדוש ברוך הוא מצטער, **אנחה הוא מתאנח**, ואנחה זו מרעידה את הארץ, ומצינו שהוא נאנח, **שנאמר** (שם ה יג) **'וְהִנַּחְתִּי חֲמָתִי בָּם וְהִנַּחְתִּי'**, שאמר ה', שלאחר שאחריב את ירושלים, תעבור חמתי ואתחרט על הרעה שעשיתי להם, ואדם שכועס, כשהוא נאנח הוא שב מכעסו, וכביכול אף אצל ה' כששב מכעסו, סימן

אבתריה – שלא יטעו כל האנשים לילך אחריו.

הוא שנאנח קודם. **ורבנן אמרי** – ואמוראים אחרים אומרים, בשעה שהקדוש ברוך הוא מצטער, הוא **בועט ברכיע**, ובעיטה זו מרעידה את הארץ, ומצינו שהוא בועט ברכיע, **שנאמר** (ירמיה כה ל) **'הִידֹד בְּדִרְכָּי יַעֲנֶה אֶל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ'**, שלאחר חורבן הבית, יתאבל ה' על ביתו, וידרוך ויבעט ברכיע, ויצעק אל יושבי הארץ כמו שדורכי ענבים צועקים לזוז זה את זה. **רב אחא בר יעקב אמר**, בשעה שהקדוש ברוך הוא מצטער, הוא **דוחק את רגליו תחת כסא הכבוד**, ודחיקה זו מרעידה את הארץ, ומצינו שדחיקת רגליו תחת כסא הכבוד, **למה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי**, הרי שדוחק הקדוש ברוך הוא את רגליו תחת כסא הכבוד, ומגעת דחיקתו עד לארץ.

ורבנן אמרי – ואמוראים אחרים אומרים, בשעה שהקדוש ברוך הוא מצטער, הוא **בועט ברכיע**, ובעיטה זו מרעידה את הארץ, ומצינו שהוא בועט ברכיע, **שנאמר** (ירמיה כה ל) **'הִידֹד בְּדִרְכָּי יַעֲנֶה אֶל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ'**, שלאחר חורבן הבית, יתאבל ה' על ביתו, וידרוך ויבעט ברכיע, ויצעק אל יושבי הארץ כמו שדורכי ענבים צועקים לזוז זה את זה. **רב אחא בר יעקב אמר**, בשעה שהקדוש ברוך הוא מצטער, הוא **דוחק את רגליו תחת כסא הכבוד**, ודחיקה זו מרעידה את הארץ, ומצינו שדחיקת רגליו תחת כסא הכבוד, **למה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי**, הרי שדוחק הקדוש ברוך הוא את רגליו תחת כסא הכבוד, ומגעת דחיקתו עד לארץ.

החכמים למעשהו של רבן גמליאל, כיון שהם סוברים שאף כלים
אלו בולעים.
עוד שנינו בברייתא זו: נודות - כלי יין העשויים מעור רך של
עובדי כוכבים, רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע בן
קפא, אסור לעשות מין שטיחין ו-אוכפים להמור, מפני
שהנודות ספוגים ביין של גוי האסור בהנאה.
מדקדקת הגמרא מברייתא זו: והא הך - והלא כאן, באוכף,
דריצתו של היין האסור, ולא בשביל לשתותו אלא על ידי
דבר אחר, שצריך לאוכף וקנה - והברייתא שונה דאסור לעשות
מהן שטיחין, וקשה על החכם שהתיר לסמוך כרעי המטה בחרס
הדרייני.
דוחה הגמרא ומקשה על השואל: ולישפך - ולשיטתך שהתנא
אסר לעשות מהנודות שטיחין משום שגם קיומן על ידי דבר אחר
אסור, אם כן גם קנקנים - כלי חרס של עובדי כוכבים ליתסרו
למין - יאסרו לקנותם, מאי שנא - מה נשתנו נודות שאסר התנא
אף לעשות מהן שטיחין, ומאי שנא קנקנים שלא נאסרו לקנותם.
אלא ודאי אין טעם האיסור בנודות מחמת שהוא רוצה בקיומן על
ידי דבר אחר.
הגמרא מבארת באופן אחר מדוע אסרה הברייתא את הנודות:
אלא אסור דאסור, הטעם שאסרו את הנודות הוא משום נזירה שפא
בזקע נזיר של ישראל, ויפלו לאוכף שנעשה מהנודות שקנה
מהגוי ויתפסנו הישראל על גבי נזיר, ונמצא שהיין של גוי נותן
טעם בינו של ישראל ואסור, וישראל כלל אינו מרגיש בכך.
הגמרא מקשה על השיטה האוסרת: ולמאן דאסר שאף רוצה
בקיומו על ידי דבר אחר אסור, וזה הטעם שאסרו לסמוך כרעי
המטה בחרס הדרייני, מאי שנא קנקנים של גוים דשיר - שהתירו
לקנותם, והרי ישראל רוצה בקיומם, וכיצד התירום. מתרצת
הגמרא: אסור לך האסור, הך, בקנקנים, ליתיה לאיסוריה בעיניה -
האיסור בלוע אוינו בעין, אבל הך, בחרס הדרייני, איתיה
לאיסוריה בעיניה - האיסור קיים בעין, לפי שהחרס ספוג בהרבה
יין והרי הוא נחשב כגופו של יין ממש ולפיכך גם קיומו על ידי דבר
אחר אסור.
הגמרא עוברת לדון בעדותו של בן גודא, ומקשה סתירה בין
הברייתות: שנינו בברייתא לעיל שהעיד שמעון בן גודא על רבן
גמליאל ששתה מכלים אלו, ולא הודו לו, מקשה הגמרא,
ורמינהי - יש סתירה בין ברייתא זו לברייתא אחרת, שכך שנינו
בה' יין הך ברוקמאות של עובדי כוכבים, אסור בשתיה ומותר
בהנאה, העיד שמעון בן גודא לפנינו של רבן גמליאל, על רבן
גמליאל ששתה ממנו בעכו, והודו לו, וזה סותר למה שנאמר
בברייתא הקודמת לא הודו לו. מתרצת הגמרא: מאי לא הודו
לו, דאסור הך - מה כוונת הברייתא הראשונה שלא הודו לו,
היינו כל סייעתו - שאר החכמים שהיו שם, אבל גנו של רבן
גמליאל אכן מודי ליה - קיבל את דבריו, וזו כוונת הברייתא
השניה שאמרה שהודו לו, והיינו שבנו הודה לו. תירץ נוסף,
איבעית אימא, שמעון בן גודא, ושמעון בן גודא - אסור בשתיה ומותר
שני אנשים הם, בן גודא אמר שלא הודו לרבן גמליאל וכן גודע
אמר שהודו לו.
שנינו במשנה (ט:): אלו אסורין ואיסורן איסור הנאה וכו', ועודות
לבוזין.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת הלכה זו: תנו רבנן, איזהו עור
לבוש שהנאתו אסורה, כל שקרע בגדו חלל, וקדרו - חתוך במין
ארוכה שהיא עגולה, שכך היה דרך עבודת כוכבים, מוליך את
השור בעורו בחיים לפני העבודה זרה ועושה בו נקב עגול כנגד
לבו, ומוציא את הלב ומקטירו לפני העבודה זרה. ודווקא אם יש
עליו - על עור זה במקום הנקב קורטף דם - גלד והצמיז בעור
שנעשה בו פצע, אסור העור בהנאה, שאז בידוע שמחיים נקרע
ובודאי שלצורך תקרובת עבודה זרה נעשה.

האי תלא דשיקרא דאקמא - חומץ של גוי העשוי משכר, אסור
בהנאה, הואיל דמערבי ביה - שהם מערבים בשכר דורדיא -
שמרים דין נסך כדי להחמיצו, והשמרים אוסרים אותו.
אמר רב אשי, ומאוצר שרי - אם רואה ישראל שהגוי מוציא את
החומץ מכלי שבו עשוי החומץ לעמוד ימים רבים, מותר לו
להשתמש בו, מפני שאין מערבים שמרים באוצר, כיון דאם
מערבי ביה - שכאשר מערבים שמרים בחומץ ומשחים אותו,
מקרא ביה - מסריח החומץ ומתקלקל.
שנינו במשנה (כט:): ותרם תרדיני של גוי אסור בהנאה.
מבארת הגמרא: מאי ו-מה הוא 'תרדיני'. אמר רב יהודה, אמר
שמואל, זה חרס של תרדינים קיפר, שהיה רגיל ליטול עמו כאשר
היה יוצא בגיטות, ועל שמו הוא נקרא חרס הדרייני. כי אתא
-כשבא- רב ימי אמר - פירש ענינו של חרס זה, קרקע בתולה
היתה, והיינו קרקע שלא עברה - שלא נטעה ולא זרעה אדם
מולם, ולכן כח ההצמחה שבה חזק, עברה - עשה בה כל
העבודות הנצרכות לגידול, ונקמה בגפנים, ומתוך שגדלו בקרקע
בתולה הוציאה את כל כחה בענבים אלו והיין שנעשה מהם היה
חזק ביותר, ורמי ליה לתמרא בגופי חור - הטיל יין זה לתוך כלי
חרס חדשים שעדיין לא בלעו שום משקה, וימיצי להו לתמריהו
- ומיצו הכלים את היין ונבלע בדפנותיהם כספוג הבלוע לחובו
משקה, ומתברר להו בתפסי - ושברו את הכלים לחרסים קטנים,
ודרו בתריהו - ונשאו חרסים אלו עמם, וכל היום דממו - ולכל
מקום שהגיעו והיו חפצים לשתות יין, תרו להו - היו משרים את
הכלים במים והיה היין הבלוע יוצא לתוך המים ושתו - וכך שתו
יין מזוג.
הגמרא מדברת בשבח היין שיצא מחרסים הללו: אמר רבי יהושע
בן לוי, וראשון שלנו - ויין משובח שיש לנו, מעלתו בשלישי שלחן,
כלומר, לאחר ששרה חרסים אלו במים והחליפם פעם ופעמים
וחזר והשרה אותם פעם שלישית, עדיין היו המים השלישיים
משובחים כיון ראשון שלנו.
הגמרא דנה האם מותר להשתמש בחרס הדרייני לצרכים אחרים:
איבעית להו - הסתפקו בני הישיבה, מהו לסמוך בהן פריץ המטה
- האם מותר להשעין על חרסים אלו את רגלי המטה, כדי שלא
נזנזו, או שהדבר אסור כיון שחרסים אלו אסורים בהנאה.
מבארת הגמרא את הספק: ישראל הרוצה בקיומו של יין נסך, אך
לא כדי ליהנות ממנו כדרכו אלא ליהנות ממנו על ידי דבר אחר,
ובגון בדידו זה שרוצה בקיומו של היין נסך הספוג בחרס בשביל
לסמוך בחרס את כרעי המטה, האם שרי - מותר לעשות כן, או
אסור.
הגמרא פושטת את הספק: תא שמע, שכבר דנו אמוראים
ראשונים בשאלה זו, דרבי אלעזר ורבי יוחנן נחלקו בזה, חד מהם
אמר, וחד מהם שרי - התיר. (מסיימת הגמרא, והלכתא כמאן
דאסר - וההלכה כדבריהם האוסר).
הגמרא מביאה ברייתא שמסוף דבריה יש קושיא על האמורא
שהתיר: מיתבי, שנינו בברייתא, תרדינין ו-כלים בינוניים של
משקה. ותרוממות ו-כלים של משקה עשויים מעור מבושל
וקשה, של עובדי כוכבים - שמלאו בהם הגוים יין, ובלעו הכלים
לתוכם מהיין האסור, ועתה יין של ישראל גנוס בהן - ניתן בתוכם
לקיום, יין זה אסור בשתיה, מפני שהיין האסור של הגוי נפלט
מדפנות הכלים ונותן טעם ביין של היתר ואוסרו, ומותר בהנאה
- מאחר שהיין אינו 'בעין' ואין כאן ממשות של איסור לא
החמירו חכמים שיאסור בהנאה, ודיו שאסור בשתיה.
הברייתא מביאה דעה החולקת: העיד שמעון בן גודא לפנינו של
רבן גמליאל, על רבן גמליאל ששתה ממנו בעכו - ששתה מיין של
ישראל שהיה בנוס בכלים של גוי ולא חשש לפליטת האיסור,
משום שסבר שכלים אלו אינם עשויים לקיום, ואינם בולעים מהיין
הנתון בהם, הוסיף בן גודא ואמר, ולא הודו לו - לא הסכימו

1 דורדיא = שמרים. ומואצר - אם הביאו מן האוצר, מכלי העשו לקים. מפרא סרי -
2 מסריח כשמשהו אותו. אל דריינו קיסר - כשיצאו בגיטות מוליכן עמו. בתולה שלא
3 נעברה - ויהי כל כחה קיים, והוציאוהו בין זה ונעשה חזק. גולפי - כלי חרס. חיורי -
4 חרשים, דמיצי. ודרי בחריהו - נושאין עמקן. תרי לחו - שורין אותן במים. ראשון שלטו
5 יין משובח שלטו. אינו אלא בשלישי שלהן -
6 כשהוא שריר שלש פעמים במים היו המים -
7 השלישיים משובחין כיון שלטו. על ידי דבר אחר
8 - ישראל רוצה בקיומו של יין נסך, ולא בשבילו
9 אלא בשביל החרס ולסמיכה. הדרדורים =
10 לגינן קטנים. וקובאות - תרגומה של "חמת" -
11 וקבא, והן של עור. כן גודא. שטיחין =
12 דשטי"ש. והא הכא גבי שטיחין דאבני רוצה
13 בקיומו של יין, וקתי אסור ויטלו - לשטיח;
14 מעל החמור. ויתפרנו בנודו - ויתן יינו של גיד
15 טעם בינו של ישראל. נודע לחוד וגודא לחוד -
16 לזה לא הודה, ולזה הודה אחרי כן. שקרע שלו
17 בנגד הלב - שכן דרך עבודה זרה, להוציא דרך
18 אותו קרע הלב של שור מחיים. וקדור - קדור
19 בבק עגול. יש עליו קורט דם = גולד, בלעו
20 קרשט"א. אסור - בידוע שמחיים נקדע.
אין
14 והוקבאות של גוים, יין של ישראל כנוס בהן - אסור בשתייה ומותר בהנאה; העיד
15 שמעון בן גודא לפני בנו של רבן גמליאל על רבן גמליאל ששטה ממנו בעבו, ולא הודו
16 לו. נודות של גוים - רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע בן קפסאי: אסור
17 לעשות מהן שטיחין לחמור; והא הכא דרוצה בקיומו על ידי דבר אחר, וקתי דאסור!
18 וליטעמיה, קנקנים של גוים ליתסרו למזבח, מאי שנא נודות ומאי שנא קנקנים? אמר
19 רבא: גזירה שמא יבקע נודו, ויטלנו ויתפרנו על גבי נודו. ולמאן דאמר: רוצה בקיומו
20 על ידי דבר אחר אסור, מאי שנא קנקנים דשרוי? - אמר ר' לוי: היתם ליתיה לאיסוריה
21 בעיניה, הכא איתיה לאיסוריה בעיניה. ולא הודו לו. ורמינהי: יין הכא ברוקבאות של גוים
22 - אסור בשתייה ומותר בהנאה; העיד שמעון בן גודא לפני בנו של רבן גמליאל על רבן
23 גמליאל ששטה ממנו בעבו, והודו לו! - מאי "לא הודו לו"? דקאמר היתם? כל סייעתא,
24 אכל בנו מודי ליה. איבעית אימא: גודא לחוד, וגודע לחוד. "ועולות לבובין". תנו רבנן:
25 איורו עור לבוב? כל שקרע בנגד הלב וקדור במין ארובה, יש עליו קורט דם - אסור,
אין

מאיר בהנאה אלא דאי קנקנים לרבי מאיר נמי שרי בהנאה, והא דקאמר "אסורים" לשון רבים, דמשמע הנודות והקנקנים - אכל קאי אין שבתוך הנוד ובתוך הקנקן. אבל מבריתא
פריך שפיר לפי סברתו, שהיה סובר: כמו שאסור רבן שמעון בן גמליאל לעשות שטיחין, שיאסרו גם בשאר הנאות. ומסוק: גורא שמא יבקע נודו ויתפרנו על גבי נודו ויתן יין הנבלע בעור
טעם בינו. ואית ספרים דגרסי בתר דך שנויא: ולמאן דאמר רוצה בקיומו על ידי דבר אחר דאסור, מאי שנא מקנקנים דשרוי? דהא רוצה בקיומו על ידי דבר אחר הוא! ומסוק: היתם ליכא
לאיסורא בעיניה, הכא איתיה לאיסורא בעיניה. ולפי גירסא זו משמע דמאן דאסר לא אסר רוצה בקיומו על ידי דבר אחר אלא בהרס הדרייני משום דאיתיה לאיסורא בעיניה. עוד יש לפרש,
דלעולם דרבי מאיר אסר קנקנים בהנאה למכור לגוים, ולא תקשי לקמן להדיא דכבשין, דיש לחלק. דבקנקנים היינו טעמא דאסור שדרך יין הנבלע בתוך הקנקנים להיות נפלט והיו כמו
בעין, אבל יין לתוך הכבשים אינו בעין. תדע, דלא מקשה גבי כבשים מאי שנא מייך של ישראל הכנס בקנקנים דאסור בהנאה לרבי מאיר מפני יין הקנקן הנבלע בו. אלא דאי להכי אסור,
דכיון שנוף היין נפלט בשל ישראל הו' כמו בעין וידיע ממש. אבל יין מתבשל בין הכבשין ולא ידיע ממש. ובשעתיה הכי נמי לא מצי מותבי ממתניתין, דנדי דרוצה בקיומו שרי - היינו כגון
לסמוך כרעי הגמטה לא לעשות שטיחין, ולא למכור לגוים לכנס בתוך יין, שרצה הגוי בקיומו לצורך היין - לעולם אסור. דאין הוא רוצה בקיומו על ידי דבר אחר. ומתניתין ז' דאסור בקנקנים
לרבי מאיר בהנאה - היינו דוקא למכור לגוים, ודאי ישימו בו יין, אבל להשתמש להצניע שם חפצו או לסמוך כרעי הגמטה, לעולם אימא לך דשרי, ומותבי מבריתא דאסר בהדיא לעשות
שטיחין לחמור. ולפי זה אין לגרס "ולמאן דאסר מאי שנא קנקנים דשרי", דאין ענין קנקנים לרצוה בקיומו, דהא מאן דשרי שרי אפילו למכור לתת לחובו יין, דמותר בהנאה. ואם כן היה לו
להקשות: אפילו למאן דשרי ברוצה בקיומו על ידי דבר אחר, מכל מקום אסור להשתמש ביו, אם כן מאי שנא קנקנים? ומיהו יש לישב הגירסא, דהכי פירושה: אפילו למאן דאסר כל כך בהרס
הדרייני אפילו לסמוך כרעי הגמטה, כל שכן שהיה לאסור קנקנים בהנאה לגמרי, ומאי שנא קנקנים דשרוי רבנן אף להכניס בו יין של ישראל להיות מותר בהנאה? ומסוק: היתם ליתיה לאיסורא
בעיניה ולכן מותר בהנאה. אבל חס הדרייני איתיה לאיסורא בעיניה. לפי פירוש זה משמע דמאן דאסר כל רוצה בקיומו לכל שום תעשה, ופסקין להלכתא במאן דאסר, הלכך יש
פוסקים דצריך ליתר של לעשות שום תעשה בכלים הבלועים זמין בפסח, משום דהיי רוצה בקיומו על ידי דבר אחר. אבל אינו נראה לרבינו חם, מדיקאמי: היתם ליתיה לאיסורא בעיניה
וכן, משמע: היכא דליכא איסורא בעיניה לא מיתסר בהנאה. ומכאן פסק רבינו חם דקדירות הבלועות מבשר בחלב על ידי שנתבשל בהם, שמותר להשימם בתוכן דבר יבש כגון תבואה, וכן
קדירות האסורות משום זמין בפסח - מותר לתת לתוכן דבר יבש, אבל דבר לח - לא. אבל בנו מודי ליה - לכאורה משמע דההוא רבן שמעון בן גמליאל דקאמר לעיל אסור לעשות
שטיחין, משום רבי יהושע בן קפסאי קאמר, וליה לא סבירא ליה. אי נמי, רבן גמליאל דהכא הוא זקנו של רבי, ובנו הוא רבי תנינא בן גמליאל, אוי רבן שמעון בן גמליאל אביו של רבינו
הקדוש. וכן משמע בפרק קמא דנדה (ח. ב) דרבי תנינא בן גמליאל היה דורו של רבי, משום הכי קאמר היתם דרבי אליעזר קשיש מיניה טובא. והא דאמרין סוף פרק בתרא דסוטה (מט. ב)
שרבן שמעון בן גמליאל היה קריא על עצמו "עני עוללה לפנשי וגו' אלף לידים היו ליכית אבא ולא נשתירי מהם אלא אני כאן וכן אוי אבא בעסיא, משמע שלא היה לו שום אח - זה היה
רבן שמעון בן גמליאל חזקן, אביו של רבן גמליאל דיבנה שהוא זקנו של רבי.

הלכה רבן שמעון בן גמליאל - להני אמוראי לית להו כללא דכ"ל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתו הלכה כמותו, מדאיצטריך למיפסק כוותיה. גוי' החולץ לתרפות - תנינא במתניתין, והפסיק באמצע הדברים בהנאה משום דדמי לבשר הנבנס. דלא כרבי אלעזר - תימנה: לעיל (בט, ב) גבי עורות לבובין, דמשמע: הא שאין לבובין אין נשחטין לעבודה זרה. וכן לקמן גבי גבינות. אפילו אינם מבית אונייק הם אסורים לרבי אלעזר, ודכולוהו כדבבא נשחטין לעבודה זרה, ואם כן תנא בית אונייק דלא כרבי אלעזר? ויש לומר: דרבי אלעזר נמי שרי שאר עורות ושאר גבינות, דלא אמרינן סתם מחשבת גוי לעבודה זרה אלא דרך שחיטה, אבל דרך תניקה ונחירה לא. והבא גבי בשר הנבנס דייק שפיר, שאין דרכן להכניס בשר לעבודה זרה אלא במבמה: שחיטה.

והיוצא אסור אי אפשר דליכא תקרבות עבודה זרה ורבי יהודה בן בתירה - היא - הכא אינם דרבנן לא מקוש תקרבות עבודה זרה למת, וכן משמע בפרק קמא דחולין (ג, ב) דקאמר: ויש לך אחרת שמטמאה במשא ואינה מטמאה באהל, ודלא כרבי יהודה בן בתירה. והקשה רבינו תם: דלעיל (בט, ב) כי מבטיעא ליה יין נסך מנול, קאמר: חבב גופיה מנול? ומקיש למתים, ולא קאמר (נמי) ומני רבי יהודה בן בתירה, אלמא ליכא מאן דפליג? ועוד קשה: דבי דייק הבא בשר הנבנס מותר דלא כרבי אלעזר, ומאי קאמר? דלמא לעולם אימא לך דאתיא כרבי אלעזר, וברבנן דרבי יהודה סבירא ליה, דלית להו דך היקשא? ואין סבירא לדחות דסמיך אסיפא דאתיא כרבי יהודה בן בתירה, דכל זה היה לו לפרש. ומפרש רבינו תם:

דלקרבות שהוא כעין פנים, כגון ובידה טור ונסוך - מודו רבנן דלפנין ממת. וניחא לעיל גבי יין נסך, אבל תקרבות שאינה כעין פנים פליגי, ולפיכך אוקי דך דהבא בשר היוצא כרבי יהודה, דבתריתיה של בשר שאינו זבח לפני עבודה זרה איירי אלא שמביאה דורון. וניחא דקתני "מפני שהוא כובחי מתים", ולא קתני "זבחי" דמשמע זבח ממש. ורבינו יצחק פירש: דלענין אסורא אביהא ותנאה דמשתעי קרא לא פליגי, דכל תקרבות עבודה זרה אסור בהנאה מדאיתקש דלמת. כי פליגי - לענין טומאה, דרבי יהודה מקיש למת אף לענין טומאה. וכן משמע (ובכלל דורחא שבין) ודשביקין רבי יהודה בן בתירה אסור וקנקט טומאה. והבא דייק שפיר, כיון דתנא: בשר היוצא אסור, למא לי להמדר ומתני: מפני שהוא כובחי מתים? אלא לומר לך: אסור ומטמא, וטעמא כדפרישית, דלא אפשר דליכא תקרבות, ומני רבי יהודה בן בתירה. ותשובות על פירוש רבינו תם יש להאריך הרבה בפרק קמא דחולין (ג, ב).

החולץ לתרפות - פירש הרב רבינו שמעון: מקום טעפות, כמו "בית התורפה". ובידלשמי פירש: לשון תרפים. ומכאן שייך דף לב, א. ו"ישראל" החולץ ליריד של גוים - פירשתי בפרק קמא (עבודה זרה יב, ב). כך היא גירסת הספרים וגירסת רש"י: תנו רבנן נודות הגוים גורדים מותרים ישנים ומוזפפין אסורין - וכן נמי איתא לקמן (עבודה זרה לב, א) גבי קנקנים: קנקנים של גוים, גורדים וחדשים מותרים, ישנים ומזפפין אסורים. ופירש שם ר' חייא הלשון: גורדים שלא נופחו מעולם והם חדשים ומותרים, דכנסית יין זמן מועט לא על עור, ודוקא, נודות, אבל בלי חרס כלל לאחור. ישנים ומוזפפין, כלומר ישנים או מוזפפין - אפילו כדכנס בו יין נסך זמן מרובה בלע עור, ומוזפפין - אפילו כדכנס זמן ארוך וזמנא בלע על פניו, עד כאן לשונו. משמע מתוך פירושו שמחלק בין חדשים נודות לחדשים דקנקנים, וחדשים נודות קרי אף כשנתן בהם יין כבר אך לא זמן מרובה, וחדשים דקנקנים לא קרי אלא כשלא נתן בהם יין כלל. ופירש הטעם, משום דחיס כלל לאחור ואפילו בפעם ראשונה. וכן פירש בסמוך: הני מילי נודות - היינו זיקי שהם של עור, אבל קנקנים של חרס בלעו טובא. ונראה כי כשהתיר בגדודת חדשים היתיר אף על פי שברב נתן בהן יין, אלמא סבירא דלא מכניסין לקיום, דאילו במכניסין - אפילו בפעם אחת גורו אף באינם זופתין, וכן משמע בפרק בתרא (עבודה זרה עד, ב). הנה דהנחין והמשפך של גוים, רבי (מאיר) מותר בגנוב ודחמינא אסורים, ומודה רבי (מאיר) בקנקנים שהם אסורים אף בגנוב. ומה בין זה לזה, אלו הקנקנים מכניסין לקיום, אלו נחין ונחין ומשפך אין מכניסין לקיום. והתם איירי באינם זופתין, כדמקנין ספא דברייא דגו: ואם היו מוזפפין אסורים, משמע דירשא באינם זופתין איירי. וקאמר דהם: רבא כי היה משרד גולפי, פירשו: חבית ריקנית והם של חרס, סחף' להו אפמייהו ותתים' להו אבירציהו, מאי טעמא? כל דבר שמכניסין לקיום לפי שעה גורו בהן רבנן, ולשון "לפי שעה" משמע אפילו בפעם אחת. הלכך קנקנים שמכניסין לקיום אין להתיר בחדשים כי אם בלא נתן יין כלל. ולפי שיטתו, שאסור בגדודת שאין מכניסין לקיום ישנים אף בלא זפת ואף על גב דלא בלעו כולי האי, אם כן כלי הגוים אף של כסף ושל עץ אינם מותרים אם לא בהגלה ועירוי, וגם יושט'ש וקנא'ש של עץ אף שלנו כיון שהם זופתין יאסור אם נתן בהם יין שעה אחת, או אפילו נגע בהם יין טופח עליהם. כך הצעה של שיטת הגאונים. והרבה תמיהות יש: חרא, דלשון שני בהרייתו של קנקנים ושל נודות שוין ואין פירושו שזה, דבגדודת מיקור חדשים אף בשבבר נתן בהם יין, ובקנקנים מפרש חדשים שלא נתן בהם יין כלל. ועוד קשה, שנתן דבריו לשיעורין ולא פירש לגבי נודות בכמה פעמים מיקור ישנים. ועוד קשה, דלשון "גורדים" משמע שעה אחת כבר זפת וגורד, ועוד תימנה. דמעשים בכל יום דכלי הגוים של כסף שנחנה והולם לשכשכן במים להתירין בלא הגלה ועירוי. ועוד קשה, דגם מתוך שמעתין משמע דבר שאין מכניסין לקיום, אם אינם זופתין - אפילו ישנים משכשכן במים ודי בכך, דהנהו כובי דפמבדיתא דאנסו כי פרוק ורפילא ורמא בהו חמרא. וקאמר: כל דבר שאין מכניסין לקיום משכשכן במים ומותרים, ואין סבירא לומר שלא נחיה בו הני יין אלא פעם אחת. ועוד קשיא מה שפירש: אבל קנקנים שהם של חרס בלעו טובא, דלא היה לו תלכות טעמו בזה אלא במה שמכניסין לקיום, ושתלה טעם דבריו בבליעה משמע דחרס אף אם אין מכניסין לקיום אסור, ולקמן בפרק בתרא גבי הדיא דגולפי משמע דמותר, מדקאמר: כל דבר שמכניסין לקיום גורו רבנן לפי שעה אסו זמן מרובה, משמע: אף דבר שאין מכניסין לקיום לא גורו אף לזמן מרובה. ועוד תימנה, דהא מעשים בכל יום בכלי חרס שלנו שאין מכניסין לקיום שנתן בהם ישראל יין זרבה, וכשכוננו בלא אין עושין בו רק ששכר לבדו ופירש דבר רבנן אילוהו בן דרב רבינו יהודה ליישב גירסת הספרים: דודאי נודות וקנקנים שניהם מכניסין לקיום. והבי פירושו: נודות הגוים חדשים - שלם נתן בהם יין כלל, דמאחר שהם גורדים שלא זפתו מעולם אי רמא בהו גור חמרא מידע ידיע, אבל זופתים אי שנופתו וגשר זפתן - אף חדשים אסורים, כי שמו בשעת זופתה או אחר זופתה נתן בהם הני יין ולא ידיע, ישנים, פירשו: שנתן בהם יין אפילו חרא וזמנא - אסורים, דכל דבר שמכניסין לקיום אסור לפי שעה, וכן בקנקנים. ועתה אין שום חילוק בין נודות לקנקנים, והא דלא עריב ותינו להו - בשום דסוף בהרייתו מתחלק זה מזה. דגבי נודות קתני: גוי רבנן ועבדן, וגבי קנקנים תני: גוי נתן לתוכן יין כו'. ובסמוך הכי פירשו: הני מילי נודות - אף על גב דמכניסין לקיום סגי להו בעירוי משום דלא בלעו, אבל קנקנים של חרס בלעו טפי. ולפי זה יש להתיר הקנא"ש ודיושט"ש אף על פי שהם זופתין, דכיון שאין מכניסין לקיום. והשתא ניחא כל מה שהקטנו לפירוש רש"י, רק נתן גרדיים. אכן רבינו תם הקשה לו מן ההלכות גדולות, שפירש: הני מילי נודות שאין מכניסין לקיום, אבל קנקנים שמכניסין לקיום לא. ולפי זה אין להתיר הקנא"ש וזופתות אף על פי שאין מכניסין לקיום, דומיא דנודות. לכך נראה לרבינו תם דגרס בשמעתין כדגרסין בתוספתא (פרק חמישי) דמחלקת בין נודות לקנקנים, וזה היה הצעה ופירשו: נודות הגוים גורדים מותרין חדשים זופתים אסורים. פירשו: גורדים - שאין בהן זפת - מותרין ואפילו ישנים, דכיון שאין מכניסין לקיום משכשכן במים ומותרים. ואפילו היה בהם זפת אלא שנקלף

אין עליו קורט דם - אחר הפשוט אירע בו כך, ולא לעבודה זרה. מכלל דפליגי - מיבעיא קבעי לה מנינה, מי פליגי רבנן עליה אי לא. ומאי נפקא לך מינה - בין חלוקין בין לא חלוקין, הלכה כמותו. אמר ליה נפרא נמור וזמורא תהא - בתמיה. אביי תלמידו של רב יוסף, וקאמר ליה: אתה מלמדנו לומר הלכה כמותו, ותהא כומר בעלמא? דאי אין חלוקין, הלכה למא לך ביש חנכנס לעבודה זרה - שהני רוצא להבניסו, מותר להכניס אס נודר ישראל לטלו עם בניסוהו קודם שיקריבו אותו. לתרפות - לבקש טעוה למקום אחר. מאן תנא - דבשר הגוי מותר בהנאה. רבי אלעזר - בשחיטת חולין ב"השוחט" (לה, ב). סתם מחשבת זכו' - וכי שחטה עבד לעבודה זרה בשחיטתו, נאסרה, דשוחטתה היא התקרבות. מה מן טמא באהל כו' - ומינה: מה מן אסור בהנאה, כדגמרינן בסנהדרין (מו, ב): "זומת שם מרים", "שם" "שם" מעגלה ערופה, אף תקרבות עבודה זרה אסורה בהנאה. הכי גרסינן: אמר שמואל גוי החולץ לתרפות בהלכה אסור דאזיל ומודי בחורה מותר מאי דהוה וזה ישראל החולץ לתרפות בהלכה מותר דלמא הדר ביה ולא אזיל בחורה אסור כיון דאביק בה דהדר אזיל והתניא כו'.

אביק בן בתירה אומר: מנין לתקרבות עבודה זרה שמשמא באהל? שואמר: ויצמרו לבעל פועור ויאכלו זכחי מתים, מה מן טמא באהל, אף התקרבות עבודה זרה שמשמא באהל. ההולכין לתרפות - אסורין לשאת ולתת עמהם. אמר שמואל: גוי החולץ לתרפות - בהליכה אסור, דאזיל ומודי קמי עבודה זרה, בהורה מותר, מאי דתהו תהו; ישראל החולץ לתרפות - בהליכה מותר, דלמא הדר ביה ולא אזיל. בהורה אסור, פיון דאביק

התקרבות שהוא כעין פנים, כגון ובידה טור ונסוך - מודו רבנן דלפנין ממת. וניחא לעיל גבי יין נסך, אבל תקרבות שאינה כעין פנים פליגי, ולפיכך אוקי דך דהבא בשר היוצא כרבי יהודה, דבתריתיה של בשר שאינו זבח לפני עבודה זרה איירי אלא שמביאה דורון. וניחא דקתני "מפני שהוא כובחי מתים", ולא קתני "זבחי" דמשמע זבח ממש. ורבינו יצחק פירש: דלענין אסורא אביהא ותנאה דמשתעי קרא לא פליגי, דכל תקרבות עבודה זרה אסור בהנאה מדאיתקש דלמת. כי פליגי - לענין טומאה, דרבי יהודה מקיש למת אף לענין טומאה. וכן משמע (ובכלל דורחא שבין) ודשביקין רבי יהודה בן בתירה אסור וקנקט טומאה. והבא דייק שפיר, כיון דתנא: בשר היוצא אסור, למא לי להמדר ומתני: מפני שהוא כובחי מתים? אלא לומר לך: אסור ומטמא, וטעמא כדפרישית, דלא אפשר דליכא תקרבות, ומני רבי יהודה בן בתירה. ותשובות על פירוש רבינו תם יש להאריך הרבה בפרק קמא דחולין (ג, ב).

החולץ לתרפות - פירש הרב רבינו שמעון: מקום טעפות, כמו "בית התורפה". ובידלשמי פירש: לשון תרפים. ומכאן שייך דף לב, א. ו"ישראל" החולץ ליריד של גוים - פירשתי בפרק קמא (עבודה זרה יב, ב). כך היא גירסת הספרים וגירסת רש"י: תנו רבנן נודות הגוים גורדים מותרים ישנים ומוזפפין אסורין - וכן נמי איתא לקמן (עבודה זרה לב, א) גבי קנקנים: קנקנים של גוים, גורדים וחדשים מותרים, ישנים ומזפפין אסורים. ופירש שם ר' חייא הלשון: גורדים שלא נופחו מעולם והם חדשים ומותרים, דכנסית יין זמן מועט לא על עור, ודוקא, נודות, אבל בלי חרס כלל לאחור. ישנים ומוזפפין, כלומר ישנים או מוזפפין - אפילו כדכנס בו יין נסך זמן מרובה בלע עור, ומוזפפין - אפילו כדכנס זמן ארוך וזמנא בלע על פניו, עד כאן לשונו. משמע מתוך פירושו שמחלק בין חדשים נודות לחדשים דקנקנים, וחדשים נודות קרי אף כשנתן בהם יין כבר אך לא זמן מרובה, וחדשים דקנקנים לא קרי אלא כשלא נתן בהם יין כלל. ופירש הטעם, משום דחיס כלל לאחור ואפילו בפעם ראשונה. וכן פירש בסמוך: הני מילי נודות - היינו זיקי שהם של עור, אבל קנקנים של חרס בלעו טובא. ונראה כי כשהתיר בגדודת חדשים היתיר אף על פי שברב נתן בהן יין, אלמא סבירא דלא מכניסין לקיום, דאילו במכניסין - אפילו בפעם אחת גורו אף באינם זופתין, וכן משמע בפרק בתרא (עבודה זרה עד, ב). הנה דהנחין והמשפך של גוים, רבי (מאיר) מותר בגנוב ודחמינא אסורים, ומודה רבי (מאיר) בקנקנים שהם אסורים אף בגנוב. ומה בין זה לזה, אלו הקנקנים מכניסין לקיום, אלו נחין ונחין ומשפך אין מכניסין לקיום. והתם איירי באינם זופתין, כדמקנין ספא דברייא דגו: ואם היו מוזפפין אסורים, משמע דירשא באינם זופתין איירי. וקאמר דהם: רבא כי היה משרד גולפי, פירשו: חבית ריקנית והם של חרס, סחף' להו אפמייהו ותתים' להו אבירציהו, מאי טעמא? כל דבר שמכניסין לקיום לפי שעה גורו בהן רבנן, ולשון "לפי שעה" משמע אפילו בפעם אחת. הלכך קנקנים שמכניסין לקיום אין להתיר בחדשים כי אם בלא נתן יין כלל. ולפי שיטתו, שאסור בגדודת שאין מכניסין לקיום ישנים אף בלא זפת ואף על גב דלא בלעו כולי האי, אם כן כלי הגוים אף של כסף ושל עץ אינם מותרים אם לא בהגלה ועירוי, וגם יושט'ש וקנא'ש של עץ אף שלנו כיון שהם זופתין יאסור אם נתן בהם יין שעה אחת, או אפילו נגע בהם יין טופח עליהם. כך הצעה של שיטת הגאונים. והרבה תמיהות יש: חרא, דלשון שני בהרייתו של קנקנים ושל נודות שוין ואין פירושו שזה, דבגדודת מיקור חדשים אף בשבבר נתן בהם יין, ובקנקנים מפרש חדשים שלא נתן בהם יין כלל. ועוד קשה, שנתן דבריו לשיעורין ולא פירש לגבי נודות בכמה פעמים מיקור ישנים. ועוד קשה, דלשון "גורדים" משמע שעה אחת כבר זפת וגורד, ועוד תימנה. דמעשים בכל יום דכלי הגוים של כסף שנחנה והולם לשכשכן במים להתירין בלא הגלה ועירוי. ועוד קשה, דגם מתוך שמעתין משמע דבר שאין מכניסין לקיום, אם אינם זופתין - אפילו ישנים משכשכן במים ודי בכך, דהנהו כובי דפמבדיתא דאנסו כי פרוק ורפילא ורמא בהו חמרא. וקאמר: כל דבר שאין מכניסין לקיום משכשכן במים ומותרים, ואין סבירא לומר שלא נחיה בו הני יין אלא פעם אחת. ועוד קשיא מה שפירש: אבל קנקנים שהם של חרס בלעו טובא, דלא היה לו תלכות טעמו בזה אלא במה שמכניסין לקיום, ושתלה טעם דבריו בבליעה משמע דחרס אף אם אין מכניסין לקיום אסור, ולקמן בפרק בתרא גבי הדיא דגולפי משמע דמותר, מדקאמר: כל דבר שמכניסין לקיום גורו רבנן לפי שעה אסו זמן מרובה, משמע: אף דבר שאין מכניסין לקיום לא גורו אף לזמן מרובה. ועוד תימנה, דהא מעשים בכל יום בכלי חרס שלנו שאין מכניסין לקיום שנתן בהם ישראל יין זרבה, וכשכוננו בלא אין עושין בו רק ששכר לבדו ופירש דבר רבנן אילוהו בן דרב רבינו יהודה ליישב גירסת הספרים: דודאי נודות וקנקנים שניהם מכניסין לקיום. והבי פירושו: נודות הגוים חדשים - שלם נתן בהם יין כלל, דמאחר שהם גורדים שלא זפתו מעולם אי רמא בהו גור חמרא מידע ידיע, אבל זופתים אי שנופתו וגשר זפתן - אף חדשים אסורים, כי שמו בשעת זופתה או אחר זופתה נתן בהם הני יין ולא ידיע, ישנים, פירשו: שנתן בהם יין אפילו חרא וזמנא - אסורים, דכל דבר שמכניסין לקיום אסור לפי שעה, וכן בקנקנים. ועתה אין שום חילוק בין נודות לקנקנים, והא דלא עריב ותינו להו - בשום דסוף בהרייתו מתחלק זה מזה. דגבי נודות קתני: גוי רבנן ועבדן, וגבי קנקנים תני: גוי נתן לתוכן יין כו'. ובסמוך הכי פירשו: הני מילי נודות - אף על גב דמכניסין לקיום סגי להו בעירוי משום דלא בלעו, אבל קנקנים של חרס בלעו טפי. ולפי זה יש להתיר הקנא"ש ודיושט"ש אף על פי שהם זופתין, דכיון שאין מכניסין לקיום. והשתא ניחא כל מה שהקטנו לפירוש רש"י, רק נתן גרדיים. אכן רבינו תם הקשה לו מן ההלכות גדולות, שפירש: הני מילי נודות שאין מכניסין לקיום, אבל קנקנים שמכניסין לקיום לא. ולפי זה אין להתיר הקנא"ש וזופתות אף על פי שאין מכניסין לקיום, דומיא דנודות. לכך נראה לרבינו תם דגרס בשמעתין כדגרסין בתוספתא (פרק חמישי) דמחלקת בין נודות לקנקנים, וזה היה הצעה ופירשו: נודות הגוים גורדים מותרין חדשים זופתים אסורים. פירשו: גורדים - שאין בהן זפת - מותרין ואפילו ישנים, דכיון שאין מכניסין לקיום משכשכן במים ומותרים. ואפילו היה בהם זפת אלא שנקלף

לעבודת כוכבים, ולכן כל זמן שלא הקריבו בפועל, מותר הבשר
בהנאה.
שנינו במשנה: **וְהִיּוּצָא** - בשר היוצא מבית עבודת כוכבים, **אָסוּר**
בהנאה, **כִּפְּנֵי שְׁהוּא בִּזְבְּחֵי מִתִּים**.
שואלת הגמרא: **מֵאֵי מַעְמָא** שבשר היוצא נחשב כתקרובת עבודה
זרה ואסור בהנאה. משיבה הגמרא: **אִי אִפְשָׁר דְּלִיקָא תְּקֻרְבַּת**
עֲבוּדַת בּוֹכְבִּים - כיון שהכניסוה לפני העבודה זרה מן הסתם כבר
הקריבוה, ולכן נאסר היוצא כדין תקרובת עבודה זרה, האסורה
בהנאה.
הגמרא מבררת מיהו הסובר דין זה. מבררת הגמרא: משנתנו
הסוברת שתקרובת עבודה זרה אסורה בהנאה, מני - כדעת מי
היא שנויה. משיבה הגמרא: כדעת רבי יהודה בן בתירא היא,
דְּתַנִּיא בְּבֵרִיתָא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בִּתְרִיא אָמַר, מִנֵּי לְתַקְרִיבַת עֲבוּדַת
בּוֹכְבִּים שְׁמִטְמָא בְּאַהֲלֵי, שְׁנֵאמַר (תהלים קו כח) **וַיִּצְמְדוּ לְבַעַל פְּעוֹר**
וַיֹּאכְלוּ זֶבְחֵי מִתִּים, הקיש הכתוב תקרובת עבודה זרה לזבחי
מיתים, ויש לדרוש, מה פת - כמו שהמת מְטַמֵּא בְּאַהֲלֵי, אֵף
תְּקֻרְבַּת עֲבוּדַת בּוֹכְבִּים מְטַמֵּא בְּאַהֲלֵי, ומכאן יש ללמוד גם
שכשם שהמת אסור בהנאה אף תקרובת עבודת כוכבים אסורה
בהנאה.
שנינו במשנה: גויים תְּהוֹלְכִין לְתַרְפּוּת - לעיר שיש בה עבודה זרה
כדי לעובדה, מזמן שיצאו ללכת לשם אָסוּרִין - אסור לישראל
לִשְׂאֵת וּלְתֵת ו- (לסחור) עִמָּהֶם, שכיון שהליכתם היא לשם עבודה
זרה, חל עליהם הדין ששנינו בתחילת המסכת (ב), 'לפני אידיהן
של עובדי כוכבים וכו', אסור לשאת ולתת עמיהם'.
הגמרא מבארת פרטי דין זה: **אָמַר שְׁמוּאֵל**, עוֹבֵד בּוֹכְבִּים תְּהוֹלֵךְ
לְתַרְפּוּת, בְּהִלִּיכָה - אם הוא בדרך הליכתו לשם, אָסוּר לשאת
ולתת עמו, שיש לחשוש דְּאִיּוֹל וְמוֹדֵי קָמֵי עֲבוּדַת בּוֹכְבִּים - שמא
בהגיעו לשם יודה לעבודה זרה שלו על משא ומתן זה, ועובר
הישראל על מה שנאמר (שמות כג יג) **וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֻרִּים וְגו'** לא
יִשְׁמַע על פִּיךָ. אבל בְּחֻזְרָה - כשהוא חוזר ממקום התרפות מוֹתֵר
לשאת ולתת עמו, שכן **מֵאֵי דְּהִזְהִי קִזְזָה** - מה שהיה היה, כלומר,
משעה שעזב את מקום התרפות שוב אין נותן לבו עליה, ואין
לחשוש שיחזור לשם להודות.
אבל יִשְׂרָאֵל תְּהוֹלֵךְ לְתַרְפּוּת, לעבוד עבודה זרה, הדין הוא להיפך,
בְּהִלִּיכָה - כשהוא בדרך הליכתו ועדיין לא הגיע לשם, מוֹתֵר
לשאת ולתת עמו, כיון שתולים להיתר ואומרים דְּלִמָּא הָדֵר בֵּיה
וְלֹא אִיּוֹל - שמא יעשה תשובה ויחזור בו ולא ילך לעבוד לתרפות.
בְּחֻזְרָה - אבל אם הוא בדרך חזרה לאחר שעבר לה, אָסוּר לשאת
ולתת עמו, בִּיּוֹן

אבל אם אין עָלָיו קוֹרֵט דָּם במקום הנקב, מוֹתֵר העור בהנאה,
שכיון שדרך עבודתם היא לנקוב את העור מחיים, וכמו שנתבאר
לעיל, אם אין עליו קורט דם בידוע שלאחר שנשחט והופשט
נעשה הנקב, שלא לצורך עבודה זרה.
מוסיפה הגמרא: **אָמַר רַב הוּנָא**, לֹא שָׁנֵו דִּין זֶה, שאם אין עליו קורט
דם מותר, **אִלָּא שְׁלֵא מְלַחוּ** - שלא נמלח העור לאחר שנשחט,
אֲכָל מְלַחוּ לאחר שנשחט, אף אם לא נראה עליו קורט דם אָסוּר
העור בהנאה, **אִמָּא מְלַחוּ תְּעֵבְרֵתוּ** - שאנו אומרים, שמא היה
עליו קורט דם, והמלח העבירו.
עוד שנינו במשנה (כט) בענין העור הלבוב: **רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל**
אָמַר, רק בְּזֶמַן שֶׁהִקְרַע שָׁלוּ - הנקב של העור הלבוב עָגוּל, אָסוּר
העור בהנאה, אבל אם היה מְשוּךְ - מוארך ו- צר וארוך, מוֹתֵר,
שלא היו עושים לעבודה זרה אלא עגול. **אָמַר רַב יוֹסֵף**, **אָמַר רַב**
יְהוּדָה, **אָמַר שְׁמוּאֵל**, הִלְכָה בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שְׁדוּקָא קרע
עגול אסור, ולא בענין אחר.
הגמרא מבררת האם יש מי שחולק על רבן שמעון בן גמליאל:
אָמַר לִיה אַבְּי לְרַב יוֹסֵף, מדברין שאמרת הִלְכָה כרבן שמעון בן
גמליאל, מְכַלְל דְּפִלְגִין - האם יש לדייק מכך שחכמים חולקים על
רבן שמעון בן גמליאל ואוסרים גם אם לא היה הקרע שבעור
עגול, או שדבריו הם תוספת וביאור לדברי חכמים ואין כאן
מחלוקת.
אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף לַאבְּי, **מֵאֵי נִפְקָא לָךְ מִיָּנָה** - איזה דין תלוי
בשאלתך, הרי בין אם חכמים חולקים עליו ובין אם אינם חולקים
עליו, הלכה כמותו. **אָמַר לִיה אַבְּי לְרַב יוֹסֵף**, שהיה רבו, בלשון
תמיחה, **נִמְרָא נְמוֹד** - גמרא זו שאתה מלמדנו לומר שהלכה כרבן
שמעון בן גמליאל וְמוֹדֵרָא תְּהָא - וכי כומר ושיר בעלמא תהיה,
ואם חכמים אינם חולקים בדבר, לאיזה צורך יש לומר שהלכה
כרבן שמעון בן גמליאל.
הגמרא ממשיכה בביאור דברי המשנה (כט): **בְּשֵׁר תִּנְכְּסִים ו-** (העומד
להכנס) לְבֵית עֲבוּדַת בּוֹכְבִּים על מנת להקריבו שם, מוֹתֵר בהנאה,
אם נזחר הישראל ליטלו מיד עם כניסתו קודם שהקריבו הגוי.
מבררת הגמרא: **מֵאֵן תִּנָּא** - כדברי מי סובר התנא שמתיר את
הבשר בהנאה אף ששחטו גוי. מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ**
אָבָא, **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, **דְּלֹא בְּרַבִּי אֶלְעָזָר** - תנא זה חולק על דברי
רבי אלעזר, **דְּאִי בְּרַבִּי אֶלְעָזָר** - שאילו לדברי רבי אלעזר, הָאָמַר
במסכת חולין (לח) **סָתֵם מִחֻשְׁבַּת עוֹבֵד בּוֹכְבִּים** השוחט בהמה היא
לְעֲבוּדַת בּוֹכְבִּים - לעבוד בכך את העבודה זרה שלו, וממילא גם
קודם שנכנס הבשר לעבודת כוכבים דינו כתקרובת האסורה
בהנאה. ואילו התנא במשנתנו חולק וסובר שאין מחשבתו

בלימוד - התמסרות האדם היא לדבר שהוא חפץ להבין,

ומבין

בתפילה - ההתמסרות היא אל הנעלה מההבנה

בלימוד תורה מרגיש יהודי עצמו כתלמיד בפני רבו,

בתפילה - כבן אצל אביו

היום יום בו תמוז

בופת, והם הַיָּשִׁים שעדיין לא השתמשו בהם עובדי כוכבים,
 מוֹתְרִין, דהיינו, אם ישראל נתן בהם יין אין יינו נאסר בהנאה,
 מפני שאף אם עובד כוכבים נתן בהם יין לזמן מועט, לא נבלע
 היין בעור, אבל אם הם יִשְׁנִים שכבר השתמשו בהם עובדי
 כוכבים, וּמוֹשְׁפִין - או שעובדי כוכבים נתנו בתוכם זפת, אף שלא
 השתמשו בהם הרבה, אֲסוּרִין, דהיינו, אם ישראל נתן בהם יין
 נאסר היין בהנאה, שאם הם יִשְׁנִים ושוהה בהם יין של עובד
 כוכבים זמן רב, נבלע היין בעור, ואם נתנו בהם זפת, אף אם היין
 של העובד כוכבים שהה בהם זמן מועט, הוא נבלע בעור. ואם
 עוֹבֵד בּוֹכְבִּים רִיבֵן וְעִיפֵן - נתן בהם את הזפת, וְנָתַן לְתוֹכָן יוֹן,
 שכן היה דרכם שבעוד שהזפת חם מכניסים יין לתוך הנודות,
 כדי להמעיט את מרירות הזפת, וַיִּשְׁרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִי, אֵינּוּ חוֹשֶׁשׁ
 - אין בהם איסור הנאה.
 הגמרא דנה בביאור הסיפא של הברייתא. מקשה הגמרא: וְכִי
 מֵאַחֵר דְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים נותן לְתוֹכָן יוֹן, כִּי יִשְׁרָאֵל עוֹמֵד [על] גְּבִי
 מֵאִי תָנוּ - מה מועיל הישראל בכך, הלא העובד כוכבים נתן את
 היין. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב פֶּסָא, הֲכִי קָאָמַר - כך יש לבאר
 את כוונת הברייתא, שאם עוֹבֵד בּוֹכְבִּים רִיבֵן וְעִיפֵן - נתן בהם
 את הזפת, וַיִּשְׁרָאֵל נותן לְתוֹכָן יוֹן, וַיִּשְׁרָאֵל אַחֵר עוֹמֵד עַל גְּבִי,
 (ו) אֵינּוּ חוֹשֶׁשׁ מאיסור הנאה. מקשה הגמרא: וּמֵאַחֵר דְּיִשְׁרָאֵל נותן
 לְתוֹכָן יוֹן, יִשְׁרָאֵל אַחֵר עוֹמֵד עַל גְּבִי לָמָּה לִי - מדוע צריך ישראל
 אחר לעמוד על גביו, הלא ישראל נותן לתוכם את היין, ואין כאן
 חשש יין נסך. מתרצת הגמרא: יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ דְּלָמָּה אֲגַב מִיִּדְיָה -
 שמא אגב טירדת ישראל בנתינת היין, העובד כוכבים מִנְּפֶה -
 נתן גם הוא יין לתוך הנודות ואסר אותם מדין יין נסך, וְלֹא
 אֲדַעְתִּיהּ - והישראל לא הבחין בכך, ולכן צריך ישראל אחר
 שאינו טרוד לעמוד על גביו.
 ביאור נוסף בסיפא של הברייתא: רַב זְבִיד אָמַר, לְעוֹלָם בְּקִטְמִית
 מְעִיקָמָא - באמת מדובר כפי שאמרת בתחילה, שעובד כוכבים
 נתן את היין וישראל עומד על גביו, ועל מה שהקשתה הגמרא
 שישראל העומד על גביו אינו מועיל, יש לתרץ כך, וְהָכָא - כאן
 מדובר שהעובד כוכבים נתן את היין בְּעִינְיָא דְקָא שְׂדִי לִיה -
 בשעה שטחו את הזפת בנודות, ונֶעֱשְׂה בְּזִיקָא מִיָּם לְמִיָּם שהמים
 כלים מאלהים כשהטִיט מתייבש, והרי הם כאילו לא היו בו
 מעולם, וכן כאן, היין נבלע בלחלוּחִית הזפת וכשהזפת מתייבשת
 היין כלה מאליו, והזפת אינה פולטת עוד את היין.
 הגמרא מסיקה דין נוסף מדברי רב זבִיד: אֲמַר רַב פֶּסָא, שְׂמַע מִיָּה
 מְדַבֵּר זְבִיד - מדברי רב זבִיד שישן שעובד כוכבים הטיל בכלי
 בשעה שטחו בו זפת אינו אוסר את הכלי, אתה למד דין נוסף,
 הֲאִי עוֹבֵד בּוֹכְבִּים דְּשָׂא דְהָמָא לְבִי מִלְּחֵי דְיִשְׁרָאֵל - עובד כוכבים
 שהטיל יין לתוך כלי מלא מלח של ישראל, שְׂרִי - המלח מותר
 בהנאה, מפני שהיין נבלע במלח וכלה מאליו. מְתַקֵּף לָהּ - הקשה
 רַב אֲשִׁי על דברי רב פפי, מִי דָמִי - וכי הטלת יין לתוך כלי מלא
 מלח דומה להטלת יין לתוך הזפת בשעת נתינתה בכלי, הלא הָתָם
 בנתינת יין לזפת, היין קָאָלִי - הולך לְאִיבּוֹד, כלומר מתכלה
 לגמרי כשהזפת מתייבשת, ואילו הָכָא - כאן בנתינת יין למלח,
 היין לֹא קָאָלִי - אינו הולך לְאִיבּוֹד, אלא הוא נותן טעם במלח
 לעולם, ולכן עובד כוכבים שהטיל יין לתוך כלי מלא מלח, הכלי
 והמלח אסורים בהנאה.
 הגמרא מבארת איך ניתן להכשיר נודות שהיה בהם יין של עובד
 כוכבים: מביאה הגמרא מעשה שהיה, בְּרַ עֲדִי מִיָּעָא - ישמעאלי
 בשם 'בר עדי' אָנֹס תָּנְהוּ וְיָן - גול נודות של עור מִרַב יִצְחָק בִּר
 יוֹסֵף, רָמָא בְּהוּ הָמָא - והטיל בהם יין, ולאחר מכן אֲהֲדִירִינְהוּ
 גִּהְלִיָּה - החזיר לרב יצחק בר יוסף את הנודות. אָתָּא - בא רב
 יצחק בר יוסף שְׂאִיל בִּי מְדַרְשָׁא - ושאל בבית המדרש מה עליו

דְּאִבְיָק בָּהּ - שישראל ממשיך להיות קשור בה גם כשחזור
 ממקום התרפות, משום שנכשל ותעה אחרי עבודה זרה, הוא
 דבק בה אף יותר מגוי, ויש לחשוש שמא מְהֵרָה הָרַר אֱוִיל - יחזור
 לשם ויודה.
 הגמרא מקשה מברייתא על דברי שמואל. מקשה הגמרא: כיצד
 התיר שמואל לסחור עם יהודי ההולך לתרפות, וְהִתְנָא בברייתא,
 יִשְׂרָאֵל הַהוּלֵךְ לְתַרְפּוּת, בֵּין בְּהִלְכָּהּ בֵּין בְּחֻזָּה אֲסוּר לִשְׂאֵת וּלְתַת
 עֲמּו. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב אֲשִׁי, כִּי תִנְיָא הָיִיתָ - ברייתא זו
 עוסקת בִּישְׂרָאֵל מוֹמֵר שכבר נשתמד, דְּרָדָא אֱוִיל - שיש להניח
 שורדי ילך לתרפות, שבמשומד אין תולין לומר יעשה תשובה
 ויחזור בו.
 הגמרא עוברת לבאר דיני ההולך לשוק של עבודה זרה: תָּנּוּ רַבָּנִן
 בברייתא, עוֹבֵד בּוֹכְבִּים הַהוּלֵךְ לְיָרִיד - לסחור בשוק של עבודה
 זרה, שדרך העובדי כוכבים שעושים ביום אידם יום שוק ומוכרים
 שם צלמים ושאר מיני סחורות. בֵּין בְּהִלְכָּהּ לִירִיד בֵּין בְּחֻזָּה
 מהיריד מוֹתֵר לשאת ולתת עמו. ואינו דומה להולך לתרפות
 שאסרו לסחור עמו בדרך הליכתו, לפי שכאן אינו הולך ליריד
 כדי לעבוד עבודה זרה אלא לצורך סחורתו. וַיִּשְׁרָאֵל הַהוּלֵךְ לְיָרִיד
 לסחור בשוק ההוא, בְּהִלְכָּהּ לִירִיד מוֹתֵר לשאת ולתת עמו, אבל
 בְּחֻזָּה מהיריד אֲסוּר, מהטעם שיבואר להלן.
 שואלת הגמרא: מֵאִי שָׂמָא - מדוע שונה הדין אצל יִשְׂרָאֵל, שבו
 אתה אומר דְּבְחֻזָּה אֲסוּר לשאת ולתת עמו, אף שבהליכה מותר,
 הרי זהו משום דְּאִבְיָק - שאנו אומרים עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים וְכֵן -
 צלמים שהיו לו מכר בשוק, וְדָמִי עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים אִיכָא בְּהִרְיָה -
 ומצויים עמו המעות שקיבל עבור הצלמים שמכר, שהם אסורים
 בהנאה, אם כן גבי עוֹבֵד בּוֹכְבִּים החוזר מהשוק נִמְי נִימָא -גם כן
 נאמר) עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים וְכֵן - צלמים מכר שם, וְדָמִי עֲבֻדָּת בּוֹכְבִּים
 אִיכָא בְּהִרְיָה, ויאסר לסחור עמו בחזרה. אֲלָא על כרחך הטעם
 שמוותר לסחור עם הגוי החוזר מהשוק עבודה זרה הוא, כיון שלגבי
 עוֹבֵד בּוֹכְבִּים דְּאִבְיָק - אנו תולין לומר שיהלך למכור סחורה
 המתותרת, כגון גְּלִימָא וְכֵן, חֲמָרָא וְכֵן - מלבד או חמור שהיה
 לו מכר שם, ומעות היתר בידו. אם כן לגבי יִשְׂרָאֵל נִמְי נִימָא - גם
 בישראל החוזר נאמר שמעות היתר בידו, אֲמִיּוֹר גְּלִימָא וְכֵן, או
 חֲמָרָא וְכֵן, ומדוע בישראל אין תולין לומר כן.
 מתרצת הגמרא: בישראל החוזר לא מסתבר לתלות שמכר חפצי
 היתר, שְׁהִי אִי אִתָּא דְהָנָה לִיה - אם אכן היה לו לישראל גלימא
 או חמור למכור, הָכָא הָיָה מוֹכֵר לִיה - היה מוכר אותם כאן, ולא
 היה מפרסם עצמו שהתפקד בגלל סחורה לילך לאיד עבודה זרה,
 וכיון שהלך לשם רגלים לדבר שרצה למכור שם עבודה זרה
 בסתר, ומעות איסור בידו.
 עוד שנינו במשנה (כט) בענין התרפות: וְהָכָאִין - והחוזרים ממקום
 התרפות, מוֹתְרִין - מותר לשאת ולתת עמהם.
 אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, לֹא שָׂנוּ דִין זה שמותר לסחור עם
 החוזרים, אֲלָא כְּשֶׁאֵין קְשׁוּרִין זֶה בָּזֶה - שחזרו משם כיחידים ולא
 בקבוצה אחת, אֲבָל אם היו קְשׁוּרִין זֶה בָּזֶה - שחזרו יחד בקבוצה,
 אֲסוּרִין - אסור לשאת ולתת עמם, שכיין שחברתן קיימת אִיכָא -
 יש לומר שהוכחה יש בדבר שמחשבתו ולבו של כל אחד עדיין
 קבועה בעבודה זרה, ובודאי דְּעָתָה לְחֻזֹּר למקום התרפות, ויודה
 לו על משא ומתן שעשה בדרך חזרה, וכאמור לעיל (כב).
 שנינו במשנה (לעיל כט): נִדּוּת הַעֹבֵד בּוֹכְבִּים וְכֵן, ויין של
 ישראל כנוס בהן, אסורין ואיסורין איסור הנאה, דברי רבי מאיר.
 והכמים אומרים, אין איסורין איסור הנאה.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת שיש נודות אסורים ויש נודות
 מותרים: תָּנּוּ רַבָּנִן, נִדּוּת - כלים העשויים מעור שנותנים בהן יין,
 של הַעֹבֵד בּוֹכְבִּים, אם הם גְּרוּדִים - שלא משחו את דפנותיהם

שנקלף, דיין בשכשוך סג, כדמוכח בפרק אחרון (עבודה זרה ער, ב) דפריך מההוא דאף על פי שנקלף הופת אסורה להחיה דגת ומוחץ שאינם זופתין, ויין ששם בשעת זופתה אינו אלא כוורק מים לטיט. חרשים זופתים אסורים, פירוש: חרשים - שדומה שלא היה בהם יין מעולם - אפילו הכי אסורים, שמאחר שהם זופתים דלמא רמא בהו גוי חמאי ולא ידיע דהופת

מבליע, ואף על פי שאין מבניסין לקיום צריכין עירוי מפני שהופת מבליע אף בפעם אחת. ומסיים בה. גוי ריבבן ועבדן בר, ובברייתא אחרת תניא: קנקנים של גוים חרשים מותרין ישנים ומופתין אסורין. פירוש: חרשים מותרין, פירוש, דודאי גוי לא נתן בהם יין מעולם, כי מאחר שאינם זופתין אילו נתן בהם יין מינכר, ישנים זופתין נמי אסורין ואפילו נראין חרשים, כי שמונת נתן בהן הגוי יין ואינו ניכר. ישנים אפילו לא נתן בו אלא פעם אחת אסורין, מפני שמבניסין לקיום. ולפי שיטת רבינו הם יש לאסור קנא"ש וישטא"ש שלנו דהופתות במגע גוי, וצריך להגעיל אותם או לעשות בהם עירוי ואף על פי שאין מבניסין לקיום, כדון נודות זופתות. וכן אם קנה אותם חרשים זופתים מן הגוי הכל כדון נודות. וקשה ממנהג העולם, שנהנו בכל מקום לקנות חרשים מן הגוים ואין עושין בהן לא עירוי ולא הגעלה. ורבינו יצחק היה מפרש לישב המנהג, דדוקא במידים שהיו נגלים להטיל בהם יין בשעת זופתה יש לאסור, דנתי דין בשעת זופתה אינו אלא כוורק מים לטיט כדפרישתי, גבי נודות יש לחוש שמא אחרי כן הטיל שם יין ולא ידיע, אבל עתה שאין רגילין להטיל בהם יין בשעת זופתה, אם נתן בהם יין אחר זופתה היה ניכר. ומכל מקום, שלנו שנגע עצמו חזר בו בסוף והחליט להחיר אף שלנו במגע גוי בשכשוך בעלמא. והראה טעם, משום דאיכא תרתי לטיבותא: דהא שחן של עץ ולא נבלע בהם היין כל כך על ידי זפת, ולא דמי לנודות שחן של עור ורך הוא לבלוע יותר על ידי זופתה. ועוד, כי אינם סרודות כל כך ביין, ולא דמי לבלעי הגת ומוחץ דלקמן שהיין נבלע בהם על ידי זופתה לפי שחן סרודות ביין, וכבר רבי ברוך כי אף על פי כן לא היה עושה מעשה לכתחלה להחירן בשכשוך, אבל בדיעבד אם נתן בהם יין אחר מגע הגוי לא היה אוסר. כיומינן בברייתא דקנקנים תניא בתוספתא: ושכנס בהם גוי מים - ישראל מותר להכניס לתוכם יין, ושכנס בה גוי יין - ישראל מכלא אותה מים שלשה ימים מעת לעת וכונס לתוכה יין ואינו חושש. ושכנס בה גוי יין וישראל ציר מוריים - מותר להכניס לתוכה יין, ועלה בעי תלמודא לכתחלה או דיעבד, פירוש: מה שאומר וישראל ציר או מוריים, רוצה לומר לכתחלה יתנו שם כמו שכר, או דוקא דיעבד. ומיהו אף בדיעבד יתן יין אחריו דציר שורף. ונחיא דפשיטא ליה לתלמודא בסמוך ציר שורף אור לא כל שכן, אבל לגירסת הספרים דגרסי: גוי נתן לתוכן יין וישראל נתן לתוכן ציר

אביק - לשון עניבה היא בכל התלמוד. יריד - שוק של עבודה זרה, מיהו גוי כי אזיל לסחורה הוא דאזיל. עבודה זרה זבין - מכר עצמים בשוק. אם איתא דהוה ליה - להאי ישראל גלימא או חמרא. האב - לדידן הוה מובין ליה. קשורין - שחורין חבורה חבורה יחד, ולא בר בבד. נודות - של עור, קנקנים - של חרס. כל המשנה פירשה למעלה.

גורדים - גרס בדל"ה, כמו (איוב ב) "להתגרד בר, שאין בהן זפת, והן חרשין - מותרין, דבבניסין יין זמן מועט לא בלע עור. ונודות דדוקא, אבל כלי חרס בלע לאלתר. ישנים ומופתין - כלומר, או ישנים או מופתין, אסורין. ישנים - איירי דכניס בהן יין נסך זמן מרובה בלע עור, ומופתין - אפילו בחרא זימנא בלע זפת ליון. גוי ריבבן - ברי"ש, כמו ריבב, כלומר התקין הופת לתוכן. ונתן לתוכן יין - כן דרכם, בעוד שהופת חם ונתנין לין לטויל טעם מרירותו של זפת. אנב מירדיה - מירדיה, דהוא זפת, שטעמו כמנתנת יין לתקן הדוד. מנסך - ליה גוי, ולא אדעתיה - דהוא ישראל להבין. כוורק מים לטיט - שאותו יין הולך לאבדו בופת ובטל טעמו. כמים הניתנין בטיט שכלין מאליהן, כשמתחייב הטטט הרי הן כאילו לא היו - אף יין זה בלח בליחוחות הופת, ובשמתחייב הופת בלח מאליו וטובו אינו פוטל. לבי מלחי - בכלי מלא מלח, שהיין נבלע ובלח מבלח. חמרא לא אזיל לאיבדו - שנתן טעם במלח לעולם ואינו מתחייב. מעת לעת - בכל שלשה ימים מערן מעת לעת ונתן אחרים. הני מילי דידן - כגון הני זיקי דרב יצחק שנבלע בהן יין כשר תחלה ולא בלעי מיין נסך כל כך, אבל דידהו שנבלע בהן יין נסך מתחלתן לא סגי בהכי. נודות - הני זיקין של עור הן. אבל קנקנים - של חרס הן, ובלעי טובא, לא סגי להו בהכי. נודות - שלא נופפו מעולם קרי נודות. ישנים ומופתים - או ישנים או מופתין. גוי נתן בו' - כלומר נתן לתוכן גוי יין, ישראל נתן לתוכן שלשה ימים מים ומערן מעת לעת כדאמרין, ומותרין. גוי נתן לתוכן יין וישראל נתן לתוכן ציר או מוריים - מיד, אף על פי שלא מילאדו מים, לפי שהציר מוריים שורפין את היין הנבלע ומכלין אותו.

לכתחלה
בר ערי מיעא אנם הנהו זיקי מרב יצחק בר יוסף, רמא בהו חמרא ואהדרניהו ינהליה, אהא שאול בי מדרשא; אמר ליה רבי ירמיה, כך הורה רבי אמי הלכה למעשה: מילאן מים שלשה ימים ומערן. ואמר רבא: צריך לערן מעת לעת. סבור מיהו: הני מילי דידן, אבל דידהו לא; פי אהא רבין אמר רבי שמעון בן לקיש: אחר שלגו ואחר שלחם. סבר רב אהא בר רבא קמיה דרב אשי למימר: הני מילי נודות, אבל קנקנים לא; אמר ליה רב אשי: לא שגא נודות ולא שגא קנקנים. תנו רבנן: קנקנים של גוים, חרשים גורדים - מותרין, ישנים ומופתין - אסורין; גוי נתן לתוכן יין - ישראל נתן לתוכן מים, גוי נתן לתוכן יין - ישראל נתן לתוכן ציר ומוריים, ואינו חושש. איבעיא להו: לכתחלה

או מוריים, קשה: מאי קבעי פשיטא דלכתחלה קאמר, דהא קתני בהדיא: נתון! ועוד קשה: מנא ליה לתלמודא דציר שורף ליון, שמותר ליכנס בו יין אחריו? גוי ריבבן - ובתוספתא גריס "ריבבן". ונראה ד"ריבבן" ריבבין? וכל אח. והבי גרסין במסכת שבת פרק "אלו קשרים" (קיד, א): כל תלמיד חכם שזמנא רבב על בגדו חייב מיתה, ואמר ליה: רב. הא"י גוי דשרא חמרא לבי מילחי - פירש הקונטרס: בכלי מלא מלח. וקשה: דמה ענין זה לגבי זורק מים לטיט? דרי טעמו ניכר במלח, ומאי סלקא דעתיה דרב פפי לכך פירש רבינו בת: לבי מילחי - במקום עשיית המלח. וקאמר רב (וביד) נפשי דאף על פי שהגוי משליך שם יין - המלח מותר, מפני שהאור שורפו ובלח שם כוורק מים לטיט, כי גם טעם היין אינו ניכר בו. ורב אשי פריך, דמכל מקום לא אזיל לאבדו כמו נודות דדודמת הדור מבטלת היין. ואומר רבינו הם, כי האי אתקפתא דרב אשי אינה אלא חרואי בעלמא. כלומר דמדבר ביד לא תשמע, אלא מכל מקום הלה כרב פפי. ומתוך כך החירו המלח אף על פי שרגילים שמשמים עליו דם בשעת רתיחה ללבונו.

בעא מניה רבי יהודה נשיאה מרבי אמי - נראה דאיתו רבי יהודה נשיאה דשרא מישחא, כי אותו בן בנו של רבינו הקדוש היה, ואף ברייתא הוא נזכר, ותני עלה: ורבותינו התירוה לינשא, ובתוספתא (פרק חמישי) נמי גרס: רבי יהודה התיר את השמן, אלא אחריה היה, ושמן בן בנו של רבי יהודה דגור על השמן הזה, והוא רבי יהודה הנשיא דמועד קטן

(יב, ב) דקאמר התם דאישתי מיא דאחסי קפלא

ארומא ושמן רב ואסין ואקפיד - **קינסא** -

פירש הקונטרס: ולא דמי להחזיר בבבשן, והתם

כיון שהוסק מבחוץ עד שנשרה זפתן כבר נתלבן

החרס, אבל הכא כיון שמכניס האור במכנים מיד

זפתן נשר, וכן הדין בחביות שלנו, ומשמע

לפירושו, אם אין היה מסיקו במכנים עד שזה היה

זפת מבחוץ והיה נשר - כי די בכך, ואין נראה

לרבינו אלחנן, כי יש לחוש דלמא חס עליה דלמא

פקעה, דאף בשל חרס אמר פרק "כל שעה"

(פסחים ל, ב) דלא נמייל לקדירות גומרי דחייס

עלייהו דלמא פקעי, כל שכן בחביות דחייס שלא

ישרפו, וכתב הרב רבי משה מקוצי דאף על גב

דפסקין להלכתא כמאן דאמר, מכל מקום לכפות

החבית על האש, אם האש גדול כל כך חזק

במכנים שידו סולדת מבחוץ - מותר, וחשוב כמו

הגעלה, וענין הגעלה, התיר רבינו חם להגעיל

חבית לטהר מין נסך אם פתח אחד משוליה חזק

רוחטין והלכתא כמאן דאמר, מכל מקום אילך

ואילך, דאף על גב דבשאר איסורין לא סלקא

הגעלה בחבי, דאפילו עירוי מכלי ראשון ליכא

הכא, מכל מקום איכא לימער בין נסך דתשמישו

בצונן שרי, ומביא רביה מדקאמר רבי יוסי לקמן

בפרק בתרא (עו, א) חולטן במי ידחים, ובשאר

איסורין לא מהניא חליטת מי ידחים, ורבינו יצחק

אומר כי מצוה מן המובחר להגעיל כל נסך לבד

ולרוק עליו מאותו כלי עצמו שהוא רותח על

האור, ודי בכך אף על פי שפסקה היתירה

כשמעבירה מן האור, ויש משימין קערה בתוך

מחבת על האש עד שדחתיהוה עלתה הך

הקערה, ומאותה קערה מגעילין, ובה מסופק

רבינו יצחק אם זה מועיל ככלי ראשון אם לאו,

ותלה הדבר להחמיר ואסר בהן להגעיל, דחביש

ככלי שני, ולענין מליגת תרנגולת נמי אסר,

דחביש ליה ככלי ראשון, **והלכתא** כמאן

דאסר - בכל התורה כולה אמר רבינא לקולא רב

אחא לחומרא והלכתא כרבינא לקולא,

כדאמרין פרק (כל הבשר) "גיד הנשה" (חולין

צג, ב), ולכך הוצרך לפסוק כאן כמאן דאסר,

שרא למידימ ביה שיכרא - אומר רבינו יצחק:

דהא הדין מים וכל שאר משקין, לבד מין, **כלי**

נחר - אומר רבינו יצחק דתרי גווני נחר: שערשין

ממנו כלים, חד אינו אותו דפרק קמא דשבת (נר

טז, א) דקאמר: כלי נחר וכלי חרס טומאתו שוה.

ויש עוד נחר שלישי, שאין עושי ממנו כלים אלא מבכסין בו את הכלים, הוא ששנינו (נדה סא, ב) אצל שבעה סמנין המעבירים את הכתם: נחר כו', **כס** - פירש רש"י: כוסות של חרס,

ואין מבכסין לקיום אלא שותין בהן, ואי שתי בהו גוי פעם ראשון ושני אסור, דאידיד דרכיבי בלעו, ואסירי עד שימלאו מים שלשה ימים כדאמר לעיל. ולפי זה נהגו העולם ליתן מים בכלי

חרס חסודים ולישמות בו מן גדול קודם שישימוהו בהם יין, לפי שאם יגע בהם גוי אחד כך לא יצטרך עירוי. אבל קשה לרבינו חם מהא דאמר בפרק בתרא (עד, ב) מודה רבי בקבוקים

שזן אסורין לפי שמכניסין לקיום, הא לאו טעמא דמכניסין לקיום כמו בכלי חרס - שני בנגוב בעלמא כמו בגת ומוחץ ומשפך. והדחה בשאר כלים מועיל כמו נגוב בגת, כי גם נגוב אינו

להפליט, רק לחסיר הוחרמא שגרב מבחוץ. ואין סברא לומר כי בקבוקים נשתמש גוי מים בתחלת תשמישו. לכך פירש רבינו חם דמידיי הכא בכסי בין חדשים בין ישנים, ושתי בהם גוי יין

במה פעמים. והכי פירושו: להלכתא פעם ראשון ושני, כלומר שתי הדחות במים - אינם רוצים להבשיר. שלישי מותר, פירוש: דאז ודאי בהדחה שלישית נפלט הכל, וכיצא דברר מצינו פרק

"התערובות" (ובחים עט, ב) גבי חרסין של זב חובה, פעם ראשון ושני טמא, שלישי טהור. פירוש: הוא כלי שטהלו בו חוב וחובה מימי רגלים, וקאמר דמים ראשונים ושניים טמאים, שנעורב

בהם מים רגלים של זב, אבל מים שלשיים טהורים. וגם במדרש אסתר גבי "ישנו עם אחז", שאמר לו המן לאחשורוש: אם זבוב נפל לכוסו של אחד מהם וזרקו ושותו ואלו אדוני המלך

נגוע בהם וחבטו בקרקע, ולא עוד אלא שגמדיה בוסו שלש פעמים. ודוקא בכוסות של חרס, אבל של עץ או של מתכת חוככית אין צריך להחירי, רק פעם אחת. מיהו דברבה קממנות בתלמוד

מצינו כוסות סתם שדם של מתכות חוככיות, ונכון להדיח שלש פעמים בכל הכלים. **קנינא** - פירש הקונטרס: כלי חרס מצופה באבר, פלומין בלעו. וקשה לרבינו חם (דאמר בובחים פרק

קדשי קדשים) ודבובחים פרק "איהו מקומן" נה, א) גבי מוחב "מני סיד וקניא", ולא קאמר אבר, שהוא לשון התלמוד כדאמר "פתילה של אבר". ועוד קשה: מני גרע חיפוי אבר מאם היה כולו

ממנו? ועוד קשה: דאמר ירוקא אסירי משום דבלעי דמצריך, ובשלו איכא ירוקא ולא מצריך לכך פירש רבינו חם: קניא - היתוך כלי וכוכית שלא נתבשל של צרכו. והוא מן החול כמו כלי

חרס: כדאמרין פרק קמא דשבת (טו, ב): הואיל ותחילת ברייתו מן החול, שויתנו רבנן ככלי חרס כדאמרין. ואף על גב דכלי וכוכית שלם לא בלעו, הכא כיון דאין בו אלא חיפוי על החרס

בלע, וכן פירש הערוך.

לכתחלה או דיעבד? תא שמע, דתני רב וביד

בר אושעיא: הלוקח קנקנים מן הגוים, חדשים -

נותן לתוכן יין, ישנים - נותן לתוכן ציר ומוריים

לכתחלה. בעא מיניה רבי יהודה נשיאה מרבי אמי:

החזיר ללכבשן האש ונתלבנו, מהו? אמר ליה: ציר

שורף, אור לא פל שפך? אהמר נמי: אמר רבי יוחנן,

ואמרי לה אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: קנקנים

של גוים שהחזיר ללכבשן האש, בין שנשרה זפתן

מהן - מותרין, אמר רב אשי: לא תימא עד דנתר,

אלא אפילו רפאי מירפא אף על גב דלא נתר.

קינסא - פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אסר, וחד

שרי. והלכתא כמאן דאסר. איבעיא להו: מהו ליתן

לתוכו שכר? רב נחמן ורב יהודה אסרי, ורבא שרי.

רבינא שרא ליה לרב חייא ברביה דרב יצחק למירקא

ביה שכרא, אול רמא ביה חמרא, ואפילו הכי לא

חש לה למילתא, אמר: אקראי בעלמא הוא. רב

יצחק בר ביסנא הוה ליה הנהו מאני דפקוסמא,

מלינהו מנא אנהיהו בשימשא, פקעו, אמר ליה

רבי אבא: אסרתיהו עלך איסורא דלעולם, אימור

דאמור רבנן - מלינהו מנא, אנהי בשימשא מי אמור? אמר רבי יוסנא אמר רבי אמי:

כלי נתר אין לו טהרה עולמית. מאי כלי נתר? אמר רבי יוסי בר אבין: כלי מחפורת של

צירי. דבי פרק רופילא אנם הני פובי מפומבדיתא, רמא בהו חמרא, אהדרינהו גיחליהו;

אתו שילוחו לרב יהודה, אמר: דבר שאין מכניסו לקיום הוא, משכשכן במים והן מותרין.

אמר רב עירא: הני חצבי שחימי דארמאי, בין דלא בלעי טובא - משכשכן במים ומותרין.

אמר רב פפי: הני פתורותא דבי מייכסי, בין דלא בלעי טובא - משכשכן במים ומותרין.

כסי - רב אסי אסר, ורב אשי שרי, אי שתי בהו גוי פעם ראשון - פולג עלקא לא פליגי

דאסרי, כי פליגי - בפעם שני. איפא דאמרי: פעם ראשון ושני - פולג עלקא לא פליגי

דאסרי, כי פליגי - בפעם שליש. והלכתא: פעם ראשון ושני - אסור, שליש - מותר. אמר

רב וביד: האי מאני דקנינא, חזירא ואוקמא - שרי, וירקא - אסור, משום דמצריך; ואי

אית בהו קרטופני - פולחו אסרי. דרש מרימר: קנינא, בין אוקמא בין חזירא בין וירקא -

שרי. מאי שנא מחמין בפסח, דבעו מיניה מפרמר: הני מאני דקנינא, מהו לאשתמושי בהו

בפיסחא? וירקא לא תיבעי לך, דמצריך ובלע ואסירי, כי תיבעי לך - חזירי ואוקמי, מאי?

כי אית בהו קרטופני לא תיבעי לך, דנדאי בלעי ואסירי, כי תיבעי לך - דשיעי, מאי? אמר

לחז:

כס - פירש רש"י: כוסות של חרס,

ואין מבכסין לקיום אלא שותין בהן, ואי שתי בהו גוי פעם ראשון ושני אסור, דאידיד דרכיבי בלעו, ואסירי עד שימלאו מים שלשה ימים כדאמר לעיל. ולפי זה נהגו העולם ליתן מים בכלי

חרס חסודים ולישמות בו מן גדול קודם שישימוהו בהם יין, לפי שאם יגע בהם גוי אחד כך לא יצטרך עירוי. אבל קשה לרבינו חם מהא דאמר בפרק בתרא (עד, ב) מודה רבי בקבוקים

שזן אסורין לפי שמכניסין לקיום, הא לאו טעמא דמכניסין לקיום כמו בכלי חרס - שני בנגוב בעלמא כמו בגת ומוחץ ומשפך. והדחה בשאר כלים מועיל כמו נגוב בגת, כי גם נגוב אינו

להפליט, רק לחסיר הוחרמא שגרב מבחוץ. ואין סברא לומר כי בקבוקים נשתמש גוי מים בתחלת תשמישו. לכך פירש רבינו חם דמידיי הכא בכסי בין חדשים בין ישנים, ושתי בהם גוי יין

במה פעמים. והכי פירושו: להלכתא פעם ראשון ושני, כלומר שתי הדחות במים - אינם רוצים להבשיר. שלישי מותר, פירוש: דאז ודאי בהדחה שלישית נפלט הכל, וכיצא דברר מצינו פרק

"התערובות" (ובחים עט, ב) גבי חרסין של זב חובה, פעם ראשון ושני טמא, שלישי טהור. פירוש: הוא כלי שטהלו בו חוב וחובה מימי רגלים, וקאמר דמים ראשונים ושניים טמאים, שנעורב

בהם מים רגלים של זב, אבל מים שלשיים טהורים. וגם במדרש אסתר גבי "ישנו עם אחז", שאמר לו המן לאחשורוש: אם זבוב נפל לכוסו של אחד מהם וזרקו ושותו ואלו אדוני המלך

נגוע בהם וחבטו בקרקע, ולא עוד אלא שגמדיה בוסו שלש פעמים. ודוקא בכוסות של חרס, אבל של עץ או של מתכת חוככית אין צריך להחירי, רק פעם אחת. מיהו דברבה קממנות בתלמוד

מצינו כוסות סתם שדם של מתכות חוככיות, ונכון להדיח שלש פעמים בכל הכלים. **קנינא** - פירש הקונטרס: כלי חרס מצופה באבר, פלומין בלעו. וקשה לרבינו חם (דאמר בובחים פרק

קדשי קדשים) ודבובחים פרק "איהו מקומן" נה, א) גבי מוחב "מני סיד וקניא", ולא קאמר אבר, שהוא לשון התלמוד כדאמר "פתילה של אבר". ועוד קשה: מני גרע חיפוי אבר מאם היה כולו

ממנו? ועוד קשה: דאמר ירוקא אסירי משום דבלעי דמצריך, ובשלו איכא ירוקא ולא מצריך לכך פירש רבינו חם: קניא - היתוך כלי וכוכית שלא נתבשל של צרכו. והוא מן החול כמו כלי

חרס: כדאמרין פרק קמא דשבת (טו, ב): הואיל ותחילת ברייתו מן החול, שויתנו רבנן ככלי חרס כדאמרין. ואף על גב דכלי וכוכית שלם לא בלעו, הכא כיון דאין בו אלא חיפוי על החרס

בלע, וכן פירש הערוך.

הכלים מול השמש. וכיון שאין בזה צורך, הרי איבדת את הכלים
לחינם.
הגמרא דנה במינים שונים של כלי עובדי כוכבים, האם ניתן
להכשיר אותם ומדוע הכשר: **אמר רבי יוסנא אמר רבי אמי, כלי**
נָתַר - כלי העשוי מאדמה מסויימת, אם היה בו יין נסך, אין לו
מַהֲרָה עוֹלָמִית - אי אפשר להכשירו בשום אופן, מפני שהיין נבלע
בו הרבה ואי אפשר להוציא ממנו את היין. מבררת הגמרא: **מאי**
כְּלֵי נָתַר. מבארת הגמרא: **אמר רבי יוסי בר אבין, כלי הוא**
כְּלֵי מַחְפָּזָת שֶׁל צִירָה - כלי העשוי מאדמה שחופרים ממנה כמין
מלח לצביעת בגדים.
הגמרא מביאה מעשה שממנו נלמד דין מין נוסף של כלי עובדי
כוכבים: **דבי פְּרוֹק רַבִּינָא - שר עובד כוכבים בשם 'פרוק', שהיה**
המשנה למלך, אָנֹס הָיָי בּוֹבִי - גזל קנקנים מִפּוֹמְבִּדְיָא, רָמָא בְּהוּ
חֲמָרָא - הטיל בהם יין, ולאחר מכן הִתְחַדְּתוּ וְהִלְלִיחוּ - החזיר
להם את הקנקנים, אָתוּ - באו בני פומבדיא שִׁיְלִיחוּ - ושראו
לָרֵב יְהוּדָה מה דינם של הקנקנים ואיך ניתן להכשירם. אמר להם
רב יהודה, כיון שהעובד כוכבים לא הכניס את היין בקנקנים בכדי
שישהה שם זמן רב, דָּבָר שֶׁאֵין מְכַנְּסִים לְקִיּוֹם הוּא, ולפיכך
מִשְׁבָּשְׁשָׁן את הקנקנים בָּמִים, וְהוּא מוֹתְרִין.
הגמרא מבארת דין מין נוסף של כלי עובדי כוכבים: **אמר רב**
עֲזַרְיָא, הָיָי חֲצִבִּי שְׁחִימִי דְאֶרְמָא - אותם כלים כהים העשויים
מאדמה אדומה, שהיו שייכים לגויים, בִּין דְּלֹא בָּלְעִי מוֹבָא - כיון
שאינם בולעים את היין היטב, מִשְׁבָּשְׁשָׁן בָּמִים וּמוֹתְרִין, ואינם
זקוקים להכשר של מילוי ועירוי.
הגמרא מבארת דין מין נוסף של כלי עובדי כוכבים: **אמר רב פְּפִי,**
הָיָי פְּתוּוֹתָא - אותם כלי חרס של גוים, דְּבִי מִיכְבִּי - העשויים
מאדמה קשה הנמצאת במקום שנקרא 'בי מִיכְבִּי', בִּין דְּלֹא בָּלְעִי
מוֹבָא - כיון שאינם בולעים את היין היטב, מִשְׁבָּשְׁשָׁן בָּמִים וּמוֹתְרִין,
ואינם זקוקים להכשר של מילוי ועירוי.
הגמרא מבארת דין מין נוסף של כלי עובדי כוכבים: **כָּפִי - כוסות**
של חרס של עובדי כוכבים שאין מכניסים בהם יין לקיום אלא
שותים בהם, נחלקו בדינם אמוראים, רב אָפִי אָסֵר והצריך עירוי
ומילוי, וְרַב אֲשִׁי שְׁרִי - התיר את הכלים והצריך להדיחם בלבד.
מבארת הגמרא באיזה אופן נחלקו: **אִי שְׁתִּי בְּהוּ - אם שתה בהם**
עוֹבֵד בּוֹכְבִּים יין פָּעֵם רֵאשׁוֹן - בשימוש הראשון שלהם, בּוֹלִי עֲלֵמָא
לֹא פְּלִיגִי דְאָסוּר - לא נחלקו האמוראים וכולם מודים שהכלי
אסור, מפני שהחרס עדיין רך ובלוע היטב את המשקה שבתוכו.
כִּי פְּלִיגִי - אלא נחלקו באופן שהעובד כוכבים שתה בהם יין בְּפָעֵם
שְׁנִי - בשימוש השני של הכלים, רב אסי אסר את הכלים, מפני
שגם בשימוש שני הם עדיין רכים, ורב אשי התיר, מפני שבשימוש
השני הכלים בולעים פחות. אִיבָא דְאֶמְרִי, אם שתה עובד כוכבים
יין בכלים אלו פָּעֵם רֵאשׁוֹן וְשְׁנִי - בשימוש הראשון או בשימוש
השני שלהם, בּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי דְאָסוּר - לא נחלקו האמוראים
וכולם מודים שהכלי אסור, כִּי פְּלִיגִי - אלא נחלקו באופן שהעובד
כוכבים שתה בהם יין בְּפָעֵם שְׁלִישִׁי - בשימוש השלישי של
הכלים, רב אסי אסר את הכלים ורב אשי התיר. וְהִלְכְתָא -
וההלכה היא, שאם שתה עובד כוכבים יין בכלי זה פָּעֵם רֵאשׁוֹן
וְשְׁנִי - בשימוש הראשון או בשימוש השני שלו, הכלי אָסוּר, ואם
שתה יין בשימוש השְׁלִישִׁי של הכלי, הכלי מוֹתֵר.
הגמרא מבארת דין מין נוסף של כלי עובדי כוכבים: **אמר רב זְבִיד,**
הָיָי מְאִנִּי דְקוֹנְיָא - אותם כלי חרס של עובדי כוכבים המצופים
בעופרת מצידם הפנימי, אם הכלי הוא חֲזוּרָא וְאוֹבְמָא - לבן או
שחור, שְׁרִי - מותר, מפני שהעופרת גורמת שהכלי לא יבלע את
היין, אבל אם הכלי יְרוֹקָא - ירוק, אָסוּר, מוֹשׁוּם דְּמִיצְרָה - שיש
בו 'מחפורת של צירף', דהיינו אדמה שחופרים ממנה כמין מלח

הכשר זה של נתינת ציר ומורייס בקנקנים, הוא לְבַתְחִלָּה אִי דְּצִירָה,
כלומר האם מותר לכתחילה להכשיר את הקנקנים על ידי נתינת
ציר ומורייס בתוכם, או שלכתחילה צריך להכשירם על ידי מילוי
ועירוי.
הגמרא פושטת את הספק: **הָא שְׂמַע, דְּתַנִּי - ששנה רב זְבִיד בְּר**
אוֹשְׁעִינָא, חֲלֻקְתָּ קִנְקָנִים שֶׁל חֶרֶס מִן הָעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, אם הם
חֲרֻשִׁים, נוֹתֵן לְתוֹכָן יִין, ואם הם יִשְׁנִים, נוֹתֵן לְתוֹכָן צִיר וּמוֹרִיִּים
לְבַתְחִלָּה, וְבוֹה הוֹכְשֵׁרוּ הַקִּנְקָנִים. הרי שהכשר זה הוא לכתחילה.
הגמרא דנה באופנים נוספים של הכשר קנקנים: **בְּעָא מִינָה -**
שאל רבי יהודה נְשִׂיאָה מְרִבָּא אָמִי, הַחֲזוּרָא - את הקנקנים של
העובדי כוכבים לְבָבְשָׁן הָאֵשׁ שבו עושים כלי חרס, וְנִתְלַבְּנוּ באש,
מִהוּ הָדִין, האם הוכשרו בכך. אָמַר ליה רבי אמי, הלא שנינו
בברייתא שציר של דגים שוֹרֵף את היין הבלוע בדפנות הקנקנים
ומכשיר אותם, אִוֵּר - אש לא כל שֶׁכֶּן ששורפת את היין הבלוע
בדפנות הקנקנים. אָתְמַר נָמִי, אָמַר רבי יוחנן, וְאֶמְרִי לָהּ, אָמַר רבי
אָפִי אָמַר רבי יוחנן, קִנְקָנִים שֶׁל עוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים שֶׁהַחֲזוּרָא לְבָבְשָׁן
הָאֵשׁ, בִּין שְׁנִשְׂרָה וְיִפְתָּן - (הופת שבתוכם) מִהוּ, מוֹתְרִין, מפני
שהאש שרפה את היין הבלוע בדפנותיהם. אָמַר רב אָשִׁי, לא
תִּמָּא - אל תאמר שהקנקנים לא הוכשרו באש עַד דְּנִתְרִין - עד
שהופת נשרה מהם לגמרי, אֲלָא אֲפִילוּ אם הופת רק פָּתִי מִיִּרְפָּא
- נעשית רפויה על ידי האש, ושוב אינה דבוקה לחבית, הוכשרו
הקנקנים אֲף עַל גַּב דְּלֹא נָתַר - שלא נשרה לגמרי.
הגמרא דנה באופן נוסף של הכשר על ידי אש: **אם הכניס בתוך**
הקנקנים קִנְיָא - קיסמי עץ דלוקים, ועל ידי כך נשרה הופת
מהקנקנים, פְּלִיגִי בָּהּ - נחלקו בדין זה רב אָחָא וְרַבִּינָא, חָד - אחד
מהם אָסֵר את הקנקנים, וְחָד שְׁרִי - ואחד מהם התיר את
הקנקנים. וְהִלְכְתָא בְּמֵאן דְאָסֵר - והלכה כמי שאסר, משום שרק
אם הכניס את הקנקנים לתוך האש והאש שרפה את הקנקנים
מבחוץ עד שהופת שנמצאת בתוך הקנקנים נשרה, האש שרפה
את היין הבלוע בדפנות הקנקנים, אבל אם הכניס את האש לתוך
הקנקנים, הופת נושרת לפני שהאש מכלה את היין.
הגמרא דנה האם מותר להכניס משקין אחרים בכלי עובדי
כוכבים: **אִיבְעִינָא לָהּ - הסתפקו בני הישיבה, מִהוּ הָדִין, האם מותר**
לִיתֵן לְתוֹכָהּ - לתוך כלי העובדי כוכבים שֶׁכֶּר העשוי משעורים,
מפני שהוא מבטל את טעם היין, או שגזרו לאסור מחשש שיטעו
בין יין לשיכר. נחלקו בזה האמוראים, רב נְחֻמִּי וְרַב יְהוּדָה אָסֵר -
גזרו לאסור את השיכר שהוכנס לכלי העובדי כוכבים, וְרַבָּא שְׁרִי
לה. התיר שיכר זה.
מביאה הגמרא מעשה בענין זה: **רַבִּינָא שָׂרָא לִיה - התיר לָרֵב חֲזִי**
בְּרִיה דְּרַב יִצְחָק לְמִירְמָא בִּיה שְׁבָרָא - להטיל שיכר בכלים של
עובדי כוכבים. אִוֵּר - הלך רב חייא רָמָא בִּיה חֲמָרָא - טעה והטיל
בהם יין, וְאֲפִילוּ כִּי - ואף על פי כן לא חָשׂ לָהּ לְמִילְתָא - לא חשש
רבינא לדבר זה שיטעו בני אדם ויטילו יין בכלים אלו, אלא אָמַר,
אֶקְרָא בְּעֲלֵמָא הוּא - שטעות זו היתה בדרך ארעי, ואין לחשוש
לה.
הגמרא מביאה מעשה בענין הכשרת כלים של עובדי כוכבים: **רב**
יִצְחָק בְּרִי בִּיסְנָא הָוָה לִיה נִתְּנוּ מְאִנִּי דְּפִקּוּסָנָא - היו לו כלים
העשויים מגללי בקר, והיה בהם יין נסך, ורצה רב יצחק להכשירם,
פְּלִיגְהוּ מִיָּא - מילא את הכלים במים, אֲנִיחִינְהוּ בְּשִׁמְשָׁא - והניחם
מול השמש, ומחמת חום השמש פָּקְעוּ - נבקעו הכלים. אָמַר לִיה
רַבִּי אָבָא לרב יצחק, אֲסִרְתִּינְהוּ עֲלָהּ אִיסוּרָא דְלַעוֹלָם - אסרת עליך
כלים אלו לעולם, דהיינו, שלחינם הפסיד רב יצחק את הכלים,
משום שאִיסוּר דְאָמִוּר רָבְּנָן - שמה שאמרו חכמים מְּלִיגְהוּ מִיָּא -
שיש למלא אותם במים ולערוות מעת לעת במשך שלשה ימים,
אולם אֲנִיחִי בְּשִׁמְשָׁא מִי אָמִוּר - וכי אמרו חכמים להניח את

לֹא הָיָה בִּידֵיהּ - לא היתה תשובה בידו. אָמַר - בא רבי עקיבא
 וּשְׁאֵל בִּי מִדְּרָשָׁא - בבית המדרש שאלות אלו, אָמַר - השיבו לו,
 הִלְכָתָא - ההלכה היא שמתעניין לשעויות, כלומר שמי שקיבל על
 עצמו להתענות מחצות היום ואילך, תעניתו חלה והוא חייב
 להתענות, וְאִם הִשְׁלִים תעניתו, מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת תְּעִנִית - אומר
 'עננו' בתפילתו. וְהִלְכָתָא שֶׁנֶּקְנְנִים העשויים מחרס, שֶׁל עֹבְדֵי
 כּוֹכָבִים, לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ ששהו בלי משקן בתוכם, מוֹתְרִין
 מִיָּד ואינם צריכים שום הכשר, מפני שהיין שנבלע בתוכם
 התייבש. וּבִמָּה שִׁימַשׁ מִשָּׁהּ בִּשְׂכַעַת יָמֵי הַמְּלוּאִים, כְּחֶלֶק לֶכֶן של
 פשתן, שהיה עשוי לשם כך, ולא בבגדיו שהיה לובש תמיד. רַב
 בְּהֵנָּה מְתִין - שנה, שמשנה רבינו שימש בשבעת ימי המילואים
 כְּחֶלֶק לֶכֶן של פשתן שָׁאִין בּוֹ אִמְרָא - שפה, כלומר שכל החלוק
 היה ארוג במחט אחת, ובתי הידים לא היו מדובקים לחלוק
 בתפירה אלא ארוגים ביחד עם החלוק.
 שְׁנִינוּ במשנה (לעיל כטו) הַחֲרָצִים וְהַזֵּיגִים שֶׁל עֹבְדֵי כּוֹכָבִים וכו'
 אסורין ואיסורין אסור הנאה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים,
 לחין אסורין, יבישין מותרין.
 הגמרא מביאה ברייתא הפוסקת כחכמים, ומבארת אותה: תָּנוּ
 רַבֵּנּוּ, הַחֲרָצִים וְהַזֵּיגִים - גרעיני וקליפות הענבים שֶׁל עֹבְדֵי
 כּוֹכָבִים, לְחִין, אֲסוּרִין, וְכִשְׁם, מוֹתְרִים. מבררת הגמרא: הֵי נִינְהוּ -
 מה נחשב לחין, וְהֵי נִינְהוּ - ומה נחשב יבשין, כלומר איזה חרצנים
 וזיגים נקראים לחים ואיזה חרצנים וזיגים נקראים יבשים. מבארת
 הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, לְחִין הֵינּוּ, כֹּל שְׁנַיִם עָשָׂר
 חֳדָשׁ מסחיתת הענבים, וְכִשְׁם הֵינּוּ לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ
 מסחיתת הענבים.
 אֲתָמַר, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּשָׁהֵן - כאשר
 החרצנים והזיגים אסורין, דהיינו כשהם לחים (בתוך י"ב חודש),
 אֲסוּרִין אֲפִילוּ בְּהֵנָּה, כדון יין נסך שאסור בהנאה, וּבְשָׁהֵן מוֹתְרִין,
 מוֹתְרִין אֲפִילוּ בְּאֶכְלָה, מפני שהיין התייבש ואין בהם יין כלל.
 הגמרא מבארת דברים נוספים המותרים לאחר שנים עשר חודש:
 אָמַר רַב זְבִיד, הָאֵי דוֹרְדָּא דְחִמְרָא - שמרים של יין דְּאִרְמָא - של
 גויים, בְּתַר תְּרִיסַר יָרְחֵי שְׁתָּא שָׂרִי - לאחר שנים עשר חודש,
 מותרים, מפני שנתייבשו מהיין שהיה בלוע בהם.
 אָמַר רַב חֲבִיבָא בְּרִיהּ דְּרַבָּא, הֲנִי גוֹלְפִי - אותם קנקנים של חרס,
 של עובדי כוכבים, בְּתַר תְּרִיסַר יָרְחֵי שְׁתָּא שָׂרִי - לאחר שנים עשר
 חודש, מותרים, מפני שנתייבשו מהיין שהיה בלוע בהם.
 אָמַר רַב חֲבִיבָא, הֲנִי - אותם

לֹא - אמר להם אממר, אָמַר חֲזוּנָא לָהּ - אני ראיתי כלים אלו
 דְּמִדְּיָתִי - שהם מזיעים מבחוץ, כלומר שבעת רתיחתם פולטים
 מדופןם החיצון את המשקים שבתוכם, וְכִיּוֹן דְּמִדְּיָתִי - שהם
 מזיעים וְדָאֵי בְּלָעִי - הם בולעים את החמץ שנמצא בתוכם, וְאִסְרִי
 - והם אסורים בפסח. מָאִי מְעָמָא אי אפשר להכשירם לשימוש
 בפסח על ידי הגעלה, מפני שהתורה העידה על כָּל חֶרֶס
 שֶׁהִמְשַׁקָּה הַנִּבְלַע בּוֹ אֵינוֹ יוֹצֵא מִיָּד דּוֹשְׁנוֹ של הכלי לעולם, והכלי
 אינו יכול להיטהר בשום אופן, שהרי בכלי עץ וכלי מתכת
 שנשטמו כתבה התורה שאפשר להכשירם על ידי טבילה או
 הגעלה, ואילו בכלי חרס כתבה התורה (ויקרא ו כא) 'ישבר', ולא
 נתנה שום דרך לטהרו.
 מקשה הגמרא: מָאִי שָׁנָא - במה שונה דין קוניה לגבי פסח מדין
 קוניה לגבי יין נָסֶךְ, דִּדְרָשׁ לָהּ מִרְמַר לתלמידיו לגבי יין נסך,
 בּוֹלְהוּ מָאִי דְקוֹנֵיָא - כל כלי חרס המצופים בעופרת שָׂרִי -
 מותרים מפני שאינם בולעים את מה שבתוכם, ואילו לגבי פסח
 אסר מרימר את הקוניה מפני שבלעו את החמץ. וְכִי תִמָּא - ואם
 תרצה לומר שהחלוק בין חמץ ליין נסך הוא שחמץ הוא איסור
 דְּאוֹרִייתָא ואילו יין נסך הוא רק איסור דְּרַבָּנָא, ולכן החמיר מרימר
 לגבי חמץ והקיל לגבי יין נסך, וכי אפשר לתרץ כך, וְהָא כָּל דְּתִקְוִין
 רַבָּנָא בְּעִין דְּאוֹרִייתָא תִקִּין - והרי כלל הוא, שכל מה שתיקנו
 חכמים עשאוּם ותיקנום כדאורייתא, ואם לגבי איסור דאורייתא
 הכלי אסור, גם לגבי איסור דרבנן יש לו להיות אסור. מתרצת
 הגמרא: החילוק הוא, שנה - חמץ תִּשְׁמִישׁוֹ בְּחִמִּין, כלומר
 התשימש הרגיל בכלי המיועד למאכלי חמץ הוא ברותח, ולכן
 נבלע החמץ בכלי והכלי אסור בפסח, וְהָא - יין נסך תִּשְׁמִישׁוֹ
 בְּצִינוֹ, ולכן לא נבלע בכלי והכלי מותר.
 הגמרא מביאה מעשה שנתבאר בו דין קנקנים של עובדי כוכבים:
 רַבִּי עֲקִיבָא אִיקְלַע - נקלע למקום ששמו גִּינְקָא, בְּעוֹ מִינְיָה -
 שאלוהו בני המקום, מִתְעַנֵּין לְשַׁעוֹת אוֹ אֵין מִתְעַנֵּין לְשַׁעוֹת - אדם
 שקיבל על עצמו תענית לחצי יום, דהיינו מחצות היום ואילך,
 האם תעניתו חלה ויחייב להתענות או שתענית חלה רק ליום שלם
 ולא לחלקו. לֹא הָיָה בִּידֵיהּ - לא היתה בידו של רבי עקיבא
 תשובה לשאלתם. עוד שאלוהו, קֶנְקְנִים העשויים מחרס, שֶׁל
 עֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֲסוּרִין אוֹ מוֹתְרִין. וגם לשאלה זו לֹא הָיָה בִּידֵיהּ -
 לא היתה בידו תשובה. עוד שאלוהו, בִּמָּה שִׁימַשׁ מִשָּׁהּ - באיזה
 בגדים עבד משה רבינו את עבודת המשכן כֹּל שְׂכַעַת יָמֵי
 הַמְּלוּאִים, שהרי בגדי כהונה ודאי לא לבש, והאם היה לובש
 בגדים מיוחדים או את בגדיו שהיה לובש תמיד. וגם לשאלה זו

עליהם כולם החובה לנצל כוחם להצלת נפשות בני ישראל,
 לעמוד בשורה ראשונה בכיבוש נשמות בני ישראל לגלות
 בהם הצפון וטמון שליכם ער להקדוש-ברוך-הוא לתורתו
 ולמצוותיו, בגלוי בחיי היום יומיים במעשה בפועל

ממכתב כ"ב תמוז, תשי"ט

אין כל מקום לסברה האמורה, שיעזוב חלקו היפה חינוך
 על טהרת הקודש

ממכתב כ"ב תמוז, תשי"ט

עבודה זרה. פרק שני - אין מעמידין - דף לד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ)

תוספות

רכז

רש"י

דמייטית - מויען דפניהם במחזק מחמת בליעתה. תהיה העידה - דכתיב: "ושבר", דאין
 לו טהרה אלא שבידה. זה תשמישו בחמין - לענין חמץ נשתמשו כל ימות השנה חמין.
 ובלע טפי. לשעות - כגון שקבל עליו תענית ממש שעות ולמעלה, ומיהו לא טעם כלום
 מתחלה כל היום, אבל לא לשם תענית נתכוין בראשונה. לאחר שנים עשר חדש מותרין
 - מיד בלי תיקון. ואם רצה להשתמש קודם לכן
 ממלאן במים כדאמרן. פשה - לא נשתמש
 בבגדי כהונה, דכתיב: "ועשית בגדי קדש לשאתן
 אחיך", והוא היה זר אצלן, ועל פי הדבור שימש
 ולא הוזכרו בגדים. אימרא = שפה. יש אומר
 שלא יחשדוהו ששם בה מתרומת המשכן, ולא
 מילתא, שהרי כבר נגמרה המלאכה ובעשת
 עבודה מהיכן שקילי דורידים. שמורים. אבטא
 בעו מיניה: מתענין לשעות או אין מתענין לשעות? לא הוה בדיה; קנקנים של גוים
 אסורין או מותרין? לא הוה בדיה; במה שימש משה כל שבעת ימי המלוואים? לא הוה
 בדיה; אתא שאל בי מדרשא, אמרי, הלכתא: מתענין לשעות, ואם השלים - מתפלל
 תפלת תענית; והלכתא: קנקנים של גוים לאחר שנים עשר חדש מותרין; במה שימש
 משה שבעת ימי המלוואים? בחלוק לכן. רב כהנא מתני: בחלוק לכן שאין בו אימרא.
 "התחצנים והזגים של גוים" וכו'. תנו רבנן: התחצנים והזגים של גוים - לחין אסורין,
 יבשים מותרים. הי ניהו לחין והי ניהו יבשים? אמר רב יהודה אמר שמואל: לחין -
 כל שנים עשר חדש, יבשים - לאחר שנים עשר חדש. אתמר, אמר רבה בר בר חנה
 אמר רבי יוחנן: פשה אסורין - אסורין אפילו בהנאה, פשה מותרין - מותרין אפילו
 באכילה. אמר רב יבדי: האי דורדיא דתמרא דארמא, פתר תריסר ירחי שתא שרי. אמר
 רב חביבא בריה דרבא: הני גולפי, פתר תריסר ירחי שתא שרי. אמר רב חביבא: הני
 למפחא דמלי יזקא. ואין לפרש דשמואל אמר למילתיה לענין תפלת תענית, אבל לענין תענית אפילו אבל מכל מקום עלתה לו תענית, דהא בהא תליא כדמסיק הכא: הלכה מתענין לשעות
 והמתנה מתפלל תפלת תענית. אי נמי, איכא למימר דמיייר נמי בדלא קבלה מאתמול, כדמשמע לשון "אימלך אימלוכי", והא דבעי שמואל קבלה היינו לכתחלה, ואי יתיב דמי למפחא
 היינו שאינו מקבל עליו שבת תענית אלא נקרא חוטא על שציער עצמו, ומכל מקום דרז נדר. ובידלשמי דגדרים פרק "קונם" מפרש "מתענין לשעות" - שאם אבל עד חצי היום יכול הוא
 לגמור בדעתו להתענות עד הלילה ועלתה לו תענית. דקאמר דתם: ממילתיה דרבי יוחנן אמר מתענין לשעות, דאמר רבי יוחנן: הריני בתענית עד דנחל פירק, עד שתשלם פרשתי. ממילתיה
 דרבי יונה אמר מתענין לשעות, דרבי יונה הלך לצור ושמע דמין בריה דרבי יוסי הגלילי, אף על גב דאבל גובא ושחיה מיא אסקיה כיוצא בזה דהוא יומא. משמע דחשיב מתענין לשעות
 אף על פי שאכל אחר כך או קודם. והא דפריך בפרק קמא דתענית (שם) דקאמר: כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמייה תענית. מדרבי יוחנן דאמר: "דאח בתענית עד שאבא
 לביתי", ולא קמשני: היינו משום דמתענין לשעות - דבלאו הכי משני שפיר דלאשתמושי מבי נשיאה עבר. ומה שאנו נהנין להתענות עד צאת הכוכבים אף על גב דאמרין בפרק קמא
 דתענית: כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית, משמע דבשקיעת חמה סגי, והוא חמשה מילין קודם צאת הכוכבים - לא מוחזין נפשי לספיא. ועוד, דשמואל לשון "שקעה" רוצה
 לומר שקעה לגמרי, ומיהו, והמתנה בערב שבת, אף על גב דפסקין בעירובין (מא. ב.) הלכה מתענה ומשלים - אין צריך לדקדק להחזיק עד צאת הכוכבים, מעשה בא לפני רבינו הם באחד
 שעשה הרבה תענית ולא קבלם מאתמול, ואמר רבינו הם כי לא הפסיד תעניתו, וכי מאחר שזיה בדעתו להתענות היינו גמר בלבד, והוי בכלל "דיב לב" דאמר דגמר בלבד אף על פי שלא
 הוציא בשפתיו, והא דבעי שמואל רבי יוחנן קבלה היינו לכתחלה. ועוד היה אמר רבינו הם כי אף לא גמר בלבד עליו חמה לאו שמייה תענית. מדרבי יוחנן דאמר: "דאח בתענית עד שאבא
 קבל מאתמול", אך לא היה בידו ראייה ברורה עד זה, ומיהו מצוה מן המובחר לקבל מבעוד יום בתפלת המנחה. ורבינו יצחק היה רגיל כשיהיה מתענה באחד בשבת לקבל תעניתו בשבת
 ב"אלוי נצור". במה שמש משך כל שבעת ימי המלוואים - פירש הקונטרס: דמשה לא נשתמש בבגדי כהונה, דכתיב "לאחרך אחיך" והוא היה זר אצלן, וקשה למאן דאמר פרק "טבול יום"
 בובחים (קא. ב.) משה רבינו עליו השלום כהן גדול היה ונשתמש בכהונה גדולה ארבעים שנה, ולפי זה היה צריך לשאול במה משך כל ארבעים שנה. ולא יוכל להשיב על זה: בחלוק לכן
 שאין בו אימרא. דלשון "בהונה גדולה" משמע בשמונה בגדים ככהן גדול! ויש לומר: דשבעת ימי המלוואים דוקא איבעיא, שעדיין לא נתקדשו בגדי כהונה, דכתיב "והזית על אדון ועל
 בגדי וגו'. והרב רבינו יעקב מאליורי"ש פירש: דאפילו נתקדשו, מכל מקום כל שבעה ימי המלוואים שזיה משה מעמיד המשכן ומפסקה היה נחשב כמו כהן, ואין בגדי כהונה במה כדאמר
 בפרק בתרא דפירק (קט. ב.) ואין להקשות: הלא אין חטאת קרב בממה, חטאת מלוואים קרבה שם! דמצינן למימר: הוראת שעה היתה, כמו שריפתה, דלא מעצת חטאת ידד שריפתה אלא
 זו. שאין בו אימרא - כמו "על הגס ועל האימרא" דפרק "האורג" (שבת קה. א.) והוא מן הבגד. ופעמים שאינו מן הבגד, כמו "אימראות של ארגמן" דנגעים. ולפיכך לא היה בו אימרא -
 לפי שבזה היה ניכר יותר חדש, דבעינן שלא נשתמש בו הדיוט, ולפיכך עשאוהו משונה משאר חלוקים. והרב רבינו משה פירש: שלא יאמרו אחר כך כשישמש אדון, שנמצא מום במשה,
 ולכן עשוהו בלא אימרא - שידעו הכל שלא היה דבר המתקיים מה שזיה משמש. ויש מפרשים "אימרא" כמו "עמורא", לפי שבגדי כהונה היו כלאים קאמור שזה לא היה כלאים.
 התחצנים והזגין - בגדי פרק "שלשה מינים" (לד. ב.) פליגי תנאי איזה נקרא חרץ ואיזה נקרא זג, אם הקליפה או הערעין. והתירוג מוכיח כרבי יוסי דאמר זג הוא הקליפה, דתורגמינן
 "מתחצני ועד וגו'" - מפורשין ועד עיצורין, הקליפה היצונה הנחטת וזו שראיה לעצור. והניח רבי יוסי סימן לדבר במשנה - זוג ועינבל, כל זוג הוא מברזל והעינבל
 מקשקש בתוכו. וכן "פעמון" מתרגמינן זגא. (שם) פירשנו: זגא הוא החיצון שהעינבל בתוכו. וכן סתם התלמוד קורא הפנימי חרץ - "עד שיועד חטא שפירא חרץ" (חולין פב. ב.). והגרעין הוא
 החרץ. דורדיא דארמא - פירוש: שמרים של גוים. הרב רבינו אפרים היה אומר כי מסבא שמרים שנתייבשו בתנור מועיל להם כמו המתנה דשנים עשר חדש, ומתוך כך התיר פת של
 גוים שנחמץ בשמיר יין שנתייבשו בתנור. ורבינו הם הקפיד עליו, ואמר כי מה שמתיך התלמוד דורדיא לאחר שנים עשר חדש היינו לאחר שנחמץ במים, כמו שהיגלים העולם לעשות
 בדמוכה פרק "המורכ פירות" (בבא בתרא צ. ב.) דקתני: אחד שמיר יין כו', ומפרש: ומא תלתא ואתא ארבעה כו', וכן פרק "אלו עורבין" (פסחים מב. ב.) גבי חמץ קאמר. הא ברוקא הא
 בפורגני. תמיד עושין משמרים קורא "רוקא", כי על שם השק שמשמין בו השמרים לתמוך נקרא כן, כדאמרין "רוקא דארמא". וקודם שנחמץ השמרים נקראים בשלש "שמרים", ודורדיא דארמא
 כי היא דפרק "המפוקד" (בבא מציעא מ. ב.) דקאמר: (הא) (ואיכא) גולפי ושמריא. ואחר שנחמץ נקרא "דורדיא", ואתהו מיידי הכא להתייר לארץ שנים עשר חדש, דאיכא תריח
 לטיבותא: שכבר נתבטל טעמם במים, וגם עבר עליהם שנים עשר חדש. וכן פורגני נמי דשרי לאחר שנים עשר חדש הם החרצנים לאחר שנחמץ, אבל שמרים שלא נתמדו - אין שום דבר
 מועיל להתייר, והיעשה שנתחמץ בהם קודם תמוס לעולם אסורה, או בתוך שנים עשר חדש אף לאחר תמוס אסורים, ואפילו באלף לא בטיל כיון דלעצמא עביד, כדאמרין (פסחים מד,
 א.) הנח לשאור תבלין דלעצמא עבידי ולא בטלי, ואין להתייר. וכתב רבינו תם: והמורה יורה כהן סדר מורה, ועלי יערה רוח הבורא. ובתוספתא תנא: שמרים שיכשו אסורים בהנאה.
 אבטא

אבטא = חמת מעור עב, וקרינן אותו בוטין". דייטין - הולכי דרכים נושאין אותו מלא יין למרחוק, והוי כמכניס לקיום, ומשום הכי בעי שהיה שנים עשר חדש. **פורצני** = פסולת של ענבים. **מוריים** אופן - של גוי אופן, מותר. מוריים לא עבדי מדגים טמאים ומשום חמרא קאסרין ליה, ואומן לא רמי ביה חמרא. כדמפרש ואולי: אידי דנפש שומניה פעם ראשון ושני מקלקל להו חמרא. חילק - מין דגים שחורים, וסולמית שמן כדמפרש לקמן בפרקי, ובקטנותו אין לו סנפר וקשקשת ועתיד לגדל לאחר זמן, ואמרין לקמן (לט, א): חילק של גוים אסור, אותו מין דגים קטנים ומוכר הרבה ביחד, ומפני מה אסורה - מפני שעירבונה עולה עמה, דגים טמאים דומין לה ועולין עמה. והאי חילק אומן, כיון דאומן הוא ובקי בדבר מבדילן דהמנה, משום דלא חשיב טעמא, ומקלקלי ליה לסולמית ומער ליה לבולי ארביה. **פעם ראשון** ושני - שכן דרכן, נותנים מים ומלח על שומן הדגים ומוצצות שומנו, וכשכלות חורו ונותן אחרים. **נליא דקבו** = פריש דבור, מקום שהספינות עולות בו ביבשה. **קיסטא** = שם המדה. **בלומא** = בזוא. במדינתו של גוי זה היין נמכר ביוקר והמוריים בזול, אבל כאן היין בזול והמוריים ביוקר, וחיישין לערובי. **אידי דצור** **אמא** - דרך שפת הים הסמוכה לצור אמא, אי ארבא. **דשוי חמרא** - כלומר, שהיין בזול. **שורי** לשון זול, כדאמרין בעלמא (בבא מציעא נב, א). עשוק נלכך שורי לברסין. **נקילי ופשוטי איבא** - מים שהולכין עקלתון, ופשוטי - מי שלגין נפשרים על שפת הים, ואין מושכי הספינה יכולין לבא באותו הדרך. **מפני מה אסור** ובגית בית אוניין - לרבי מאיר דאסר ליה בהנאה, שריב עגלים כו' - מעמידין את ההלכך בקינות, רבי מאיר חייש למיעוט - בפרק בתרא דרבמות (קט), א) קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין, קטן שמת יקצא סריס, קטנה שמת תפוצא איילנית, אי אמרת רוב - עגלים נשחטין לעבודה זרה, איבא למיסר גבינה משום חששא דמיעוט קיבות האסורות בהנאה, דרוב עגלים הוה מיעוט לגבי שאר בהמה שמעמידין בהן בקיבותיהן. **השוחט** הוא דאמר רחמנא השוחט על מנת לזרוק את הדם פיגול ואף על גב דלא זרק, דהוי מחשב מעבודה לעבודה זרה על חבירתה, אבל לענין עבודה זרה לא. **תרמינן שעתך** = ירום מולך. **באופר נגפר זביח** הוא עובדה - שחשב על השחיטה עצמה לעבודה זרה, ואמר בלבו בויחיה זו עובדה לעבודה זרה, ובתא מדינא דמיתסר, דוביחה היא עבודה חשובה כזריקה, ולהכי נקט גמור וזביח, דקסבר ריש לקיש (בבא קמא עב, א) חולין כט, ב). אינה לשחיטה אלא לבסוף. **מפני מה אסור** בגינת גוים - באכילה, ולרבנן קבעי לה, דהא משום חיל של בהמה טמאה לביא למיחש, ודיקמא לה חלב טמא אני עומה, כלומר אינה נקפת. **אחדיו** = שם חכם. שור הנסקל - אסור בהנאה הוא. **ניחא ליה בנפחיה** - שיחא נראה שמן, לכך חיל שם אסור עבודה זרה על הפרש. **לא ניחא ליה בנפחיה** - הלכך לא חשיב פירשאל למחיל עליו אסור. **מאומה** - ואפילו פרש.

אבטא דייטין - כר גורס בערוך בב"ק, ופירש: שמביאין קמח ועשבים ובשמים ושורין אותו בחלב ומזלפין יין עליו, ורבינו חננאל גרס: "אבטא" לשון אבטיה, פירש: דלעת חלולה, ומשמין בה יין, ואינו נראה, כי לא מצינו שום כלי שלא יזה נותר בעירוי, ועוד, כי אבטיה דלעת אינו אחד.

אבטא דייטין, **בתר תריסר ירחי שתא שרי**, **אמר רב אחא בריה דרב איקא**: **הני פורצני דארמאי, בתר תריסר ירחי שתא שרי**, **אמר רב אחא בריה דרבא**: **הני גולפי שחימי ואופמי, בתר תריסר ירחי שתא שרי**, **"והמוריים"**, **תנו רבנן**: **מוריים אופן** - מותר. **רבי יהודה בן גמליאל** **אומר משום רבי חנינא בן גמליאל**: **אף חילק אופן** - מותר. **תני אבימי בריה דרבי אבהו**: **מוריים אופן** - מותר. **הוא תני לה** **והוא אמר ליה**: **פעם ראשון ושני** - מותר, **שלישי** - אסור, **מאי טעמא? פעם ראשון ושני דנפיש שומנייהו** - לא צריך למיורי בהו חמרא, **מכאן ואילך רמו בהו חמרא**. **ההוא ארבא דמוריקא דאיתי לגמליא דעפו**, **אותיב רבי אבא דמן עפו נטורי בהדה**; **אמר ליה רבא**: **עד האידנא מאן נמרה? אמר ליה**: **עד האידנא למאן ניוחש לה? אי משום דמערבי ביה חמרא** - **קיסתא דמוריים בלומא**, **קיסתא דחמרא בארבעה לומי**, **אמר ליה רבי ירמיה לרבי יוצא**: **דלמא אידי דצור אתו דשוי חמרא! אמר ליה**: **התם עיקולי ופשוטי איבא**, **"וגבינת בית אוניין"**, **אמר רבי שמעון בן לקיש**: **מפני מה אסור** **גבינת אוניין? מפני שרוב עגלים של אותה עיר נשחטין לעבודה זרה**. **מאי איריא רוב עגלים? אפילו מיעוט נמי, דהא רבי מאיר חייש למיעוטא** - **אי אמרת רוב** - **איבא מיעוט, אלא אי אמרת מיעוט**, **כיון דאיבא רוב עגלים דאין נשחטין לעבודה זרה, ואיבא נמי שאר בהמות דאין נשחטין לעבודה זרה** - **הוה ליה מיעוטא דמיעוטא, ומיעוטא דמיעוטא לא חייש רבי מאיר**. **אמר ליה רבי שמעון בר אלקים לרבי שמעון בן לקיש**: **פי נשחטין לעבודה זרה מאי הוי? והא את הוא דשרי! דאתמר**: **השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעבודה זרה, להקטיר חלקה לעבודה זרה** - **רבי יוחנן אמר**: **אסורה, קסבר מחשבין מעבודה לעבודה, וילפין חוץ מפנים ורבי שמעון בן לקיש אמר**: **מותרת! אמר ליה**: **תרמינך שעתך, באומר**: **בגמר וזביחה הוא עובדה**, **"אמר רבי יהודה**: **שאל רבי ישמעאל**, **אמר רב אהרבי אמר רב**: **המקדש בפרש שור הנסקל** - **מקודשת, בפרש עגלי עבודה זרה** - **אינה מקודשת; איפיעית אימא: סברא, ואיפיעית אימא קרא; איפיעית אימא סברא**: **גבי עגלי עבודה זרה ניהא ליה בנפחיה, אבל גבי שור הנסקל לא ניהא ליה בנפחיה**, **איפיעית אימא קרא, בתיב הכא**: **"לא ידבק בידד מאומה"**, **וכתיב התם**: **"סקול ופקל השור ולא יאכל את בשרו"** - **בשרו אסור, הא פרשו מותרת**. **אמר רבא**: **תרווייהו תנניה; מדקאמר ליה**: **מפני שמעמידין בקיבת גבילה, וקא מהדר ליה**: **והלא קיבת עולה חמורה מקיבת גבילה** מכלל

מוריים אופן - וזה דפליגי רבי מאיר ורבנן במתנינן במוריים לענין איסור הנאה, היינו משל בעלי בתים. אי נמי, מיידי אחר פעם ראשון ושני דקליש שומניה רמו ביה חמרא, והוא השלישי וניכר, וההוא מוריים דלקמן דאתא בארבא, של אומן לה, והיה ניכר לפי שהיה בפעם ראשון ושני. **א** אמר רובא איבא מיעוט - תימנה: כי איבא רובא נמי, אמאי לא חשבינן ליה מיעוטא דמיעוטא, כיון דאיבא רובא וחזקה להיתר: רובא בדמות שאנין נשחטות לעבודה זרה, ואותם עגלים עצמם נעמידם בחזקת היתר - שהיו הקיבות בחזקת היתר שאינם לעבודה זרה קודם שחיטה? וכי האי גונא אמרין בפרק בתרא דרבמות (קט, ב) גבי היתה לה חמות אינה חוששת, דחשבינן ליה מיעוטא דמיעוטא, דאיבא רוב לשוק חזקה לשוק? ויש לומר: דשאני דכא דלאחר שחיטה איתער ליה דהוה קיבות העומדות לפינוי לאחר שחיטה בספק עבודה זרה קיימ, הוה נמי דומני דחיישין, כגון כביצא מליא, משום דאיבא ריעותא שריצא מעוברת, ואפילו לרבי יהושע דלא חייש התם - אסר הכא, דהתם אין שום דאית של אסור אפילו כשרצא מליא, דאפשר הפילה, אבל כאן כיון שמיעט הקיבות אסורות - יש כאן חשש מעוט של אסור, **וב** נשחטין לעבודה זרה מאי הוי האת הוא דשרית - תימנה: מאי ראיא היא זו? הלא לא חזיב רבי שמעון בן לקיש כאן נשחטין לזרוק, אלא נשחטין סתם, דמשמע שהוא עובד בויחיהו ית לומר: דכל עיקר שחיטתו אינא אלא לצורך דם חלב, ולא הוצרך לפרש, ודחי נמי אמר בחולין פרק שני (לט, ב) גבי הנהו טייע דאתו לקצינא יחיב דכריכו אמרו דמא ותרבא לדידן, ומשום הכי מיסק "בגמר וזביח", ולא קאמר בויחיה עצמה, **רבי** שמעון בן לקיש אמר מותרת - פירש הקונטרס: אף אמר, ואף על גב דמשומד לעבודה זרה הוא, מכל מקום בפרק קמא דחולין (ה, א) מוכיחין דשלשה דיני משומד הן: יש ששחיטתו מותרת אף באכילה, ויש בהנאה לבד, ויש אסורה אף בהנאה, ושייך למשנה לעיל כט, ב) **מפני** שמעמידין בקיבת עגלי עבודה זרה, נראה דרבי יהושע לא היה מתכוין בן אם לדחות, דהא רבי יהושע לא חייש למיעוט בפרק בתרא דרבמות (קט, א) שהבאתי לעיל, וכן בפרק שליש דבבבב (כ, ב), ועוד, דאפילו רבי מאיר דחייש למיעוט לא אסר לעיל (כט, ב) אלא בגינת בית אוניין, אבל שאר באכילה, **ב** (כט, ב) אלא בגינת בית אוניין, אבל שאר כט, ב) **השיאו** - לשון משיאו עצה, ואית דגרסי "השיאו", ונפרש הטעם, לשון "השיאני", ושייך למשנה לעיל כט, ב) **שחבירו** מוכיח עליו לריח שמנין כו' - סמך אסיפה דקרא: "על כל עולמות אהובי". **בשרו** אסור - בפרק "שור שנבדל" קמא (בבא קמא נא, א) דריש "מיבשר" - אף על גב דעבדיה כעין בשר ושחיטה, ויש לומר: דהתנין שבעין מניה.

אמר רב תריוויה תננה - נראה דהאי הוי פירשו בניתוחא, מדלא קמשני עליה: רב קרא וטברא קא שמעון לך, ואיבא דרבה "תריוויה תננה" בתלמוד הולך שפיר אפילו בתמיחה, ושייך להלן לה, א) שם ספרים שרומים המשנה: השיאו לרבר אחר, ופריך: וליהדר ליה משום דליתיה לאיסורא בעיניה, דהא מוריים לרבנן לא אסור בהנאה משום דליתיה לאיסורא בעיניה; ומשני: הכא כיון דאומיקא קא מוקים כמאן דאיתיה לאיסורא בעיניה דמי, ורבינו חננאל חזיב גירסא זו בפירושיו.

לחשוש דלמא אידי דצור אתו - שמא עובד כוכבים זה הגיע עם
הספינה לעכו דרך שפת הים הסמוכה לצור, דשני חמרא - ששם
היין זול מהמורייס. אמר ליה רבי זירא, הָתָם - בשפת ימה של צור,
עיקולי ופשוטי איבא - המים מתעקלים, והשליגים מפשירים שם,
ולא נוח להגיע לצור בספינה, ולכן אין לחשוש שהעובד כוכבים
גיע לצור.
שנינו במשנה (לעיל כט): וְגִבִּיתָ בֵּית אֹנִיָּיקִי שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים,
אסורין ואסורין אסור הגבינה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים,
אין אסורין אסור הנאה.
הגמרא דנה בטעמו של רבי מאיר: אמר רבי שמעון בן לקיש, מפני
מה אסרו גבית אונייקי בהנאה לדעת רבי מאיר, מפני שרוב
העגלים של אותה עיר - אונייקי נשחטין לעבודת פוכבים, ודרך
עשיית הגבינה היא על ידי קיבה של עגלים, וכיון שהולכים אחר
הרוב נוקטים שהגבינה נעשתה בעגלים של עבודת כוכבים,
ונמצא שהמעמד את הגבינה (כלומר הדבר שהופך את החלב
מדבר לח לגבינה שהיא דבר גושן) אסור בהנאה, ולכן גם הגבינה
נאסרת בהנאה. מקשה הגמרא: מאי אריא - מדוע נקט רבי
שמעון בן לקיש שהטעם לאסור גבית בית אונייקי הוא משום
שרוב עגלים באונייקי נשחטים לעבודת כוכבים, הלא אפילו אם
היו רק מעיט העגלים באותו מקום נשחטים לעבודת כוכבים, נמי
- גם כן היה רבי מאיר אסור את הגבינה בהנאה, דהא - שהרי
רבי מאיר חייש למיעוט, חושש למיעוט, וסובר שכלוקל אם
הולכים אחר הרוב. מתרצת הגמרא: אי אפרת - אם אתה אומר
שרוב העגלים באותו מקום נשחטים לעבודת כוכבים, איבא
מיעוט - נמצא שהעגלים הנשחטים לעבודת כוכבים הם מיעוט
מכל הבהמות באותו מקום, שהרי שאר הבהמות (שאין עגלים)
יחד עם העגלים שאינם נשחטים לעבודת כוכבים הם רוב, ורבי
מאיר חושש למיעוט, אלא אי אפרת - אבל אם אתה אומר שרק
מיעוט העגלים באותו מקום נשחטים לעבודת כוכבים, אם כן, כיון
דאיבא - שיש שם רוב עגלים דאין נשחטין לעבודת פוכבים, ואיבא
נמי - ויש גם שאר בהמות דאין נשחטין לעבודת פוכבים, הוה ליה
מיעוטא דמיעוטא - נמצא שהעגלים הנשחטים לעבודת כוכבים
הם מיעוט של מיעוט, שהרי יתכן שהגבינה נעשתה בקיבה של
שאר בהמות שאינן נשחטות לעבודת כוכבים, וגם אם נאמר
שהגבינה נעשתה בקיבה של עגלים, הלא רוב העגלים אינם
נשחטים לעבודת כוכבים, וול[מ]מיעוטא דמיעוטא לא חייש - לא
חשש רבי מאיר, וכיון שרבי מאיר אסר את הגבינה בהנאה, על
כרחי צריך לומר שרוב העגלים שבאותו מקום נשחטים לעבודת
כוכבים, ורבי מאיר חושש למיעוט.
אמר ליה רבי שמעון בר אילאין דרבי שמעון בן לקיש, כי נשחטין
לעבודת פוכבים מאי הוי - מה בכך שגבית בית אונייקי נעשית
על ידי קיבת עגלים הנשחטים לעבודת כוכבים, והא אתה הוא
דשרי - והלא אתה הוא שהתרת בהנאה עגלים הנשחטים
לעבודת כוכבים, דאחמור, השחיט את הבהמה בכדי לזרוק את דמה
לעבודת פוכבים, או בכדי להקטיר את חלבה ו-החלב שלהן
לעבודת פוכבים, רבי יוחנן אמר, הבהמה אסורה בהנאה, וטעמו
מפני שקסבר, מחשבין מעבודה לעבודה - שאם חשב בשעת
עבודה אחת שעבודה אחרת בבהמה זו תהיה לעבודת כוכבים,
מחשבה זו אסרת את הבהמה, והטעם שסבר שמחשבין מעבודה
לעבודה הוא, משום שילפינן - שלומדים עבודת חוץ מעבודת
פנים, כלומר, שכשם שבהקרבת קרבן אם חישב בשעת עבודה
אחת מחשבת פיגול על עבודה אחרת, נפסל הקרבן, כך גם
החושט בהמה על מנת לעשות בה מלאכה אחרת לשם עבודת
כוכבים, הבהמה נאסרת בהנאה. ורבי שמעון בן לקיש אמר, בהמה
זו ששחטו אותה בכדי לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעבודת

אבא דמייני - חמת של עובדי כוכבים, העשוי מעור עבה,
והולכי דרכים נושאים אותו מלא יין כשהולכים למקום רחוק,
בתר תריסר ירחי שתא שרי - לאחר שנים עשר חודש, מותר, מפני
שנתייבש מהיין שהיה בלוע בו, אבל קודם שנים עשר חודש,
אסור, מפני שמכניסים בו יין לזמן רב, וזה נחשב כמכניסו לקיום
שאינו מותר אלא על ידי מילוי ועירוי או בישון שנים עשר
חודש.
אמר רב אחא בריה דרב איקא, הני פורצני דארמא - אותה פסולת
של ענבים של עובד כוכבים, בתר תריסר ירחי שתא שרי - לאחר
שנים עשר חודש, מותרת, מפני שנתייבשה מהיין שהיה בלוע בה.
אמר רב אחא בריה דרבא, הני גולפי שחימי ואוכמי - אותם
קנקנים של חרס שחורים, של עובדי כוכבים, שהכניסו בהם יין
לקיום, בתר תריסר ירחי שתא שרי - לאחר שעברו שנים עשר
חודש, מותרים, מפני שנתייבשו מהיין שהיה בלוע בהם.
שנינו במשנה (לעיל כט): וְהַמּוֹרִיִּים וכו', אסורין ואסורין אסור
הנאה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אין אסורין אסור הנאה.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת שיש מורייס של עובד כוכבים
שאינו אסור באכילה: תנו רבנן, מורייס - שמן של דגים של עובד
כוכבים אופין - מומחה בעשייתו, מותר, מפני שטעם האיסור הוא
משום שלפעמים מערבים יין במורייס, ואומן אינו עושה כך מפני
שהיין מקלקל את טעם המורייס. רבי יהודה בן גמליאל אומר
משום רבי תנאי בן גמליאל, אף חילק אופין, מותר - דגים טהורים
הנקראים 'טולתנית', וכשהם קטנים אין להם סנפיר וקשקשת
אלא כשהם גדולים, ולהלן (לט) מבואר במשנה שחילק של עובדי
כוכבים אסור באכילה כשהם קטנים, מפני שמצוי שמעורבים עמו
דגים טמאים הדומים לה, ומבאר רבי יהודה בן גמליאל, שאם
החילק הוא של 'אומן', הוא מותר באכילה, מפני שהאומן מפריד
את הדגים הטמאים מהטולתנית, כדי שלא יתקלקל טעמו.
הגמרא מבארת שאף מורייס אומן, לפעמים אסור: תני אבימי בריה
דריבא אבהו, מורייס של עובד כוכבים אופין, מותר. הוא אבימי
בריה דרבי אבהו תני לה - שנה הלכה זו, והוא אמר לה - הוסיף
ואמר שאינו מותר בכל אופן, אלא דרך מוכרי הדגים שנותנים
כמה פעמים מים ומלח על שומן הדגים בכדי להוציא ממנו חלק
מהשומן, ובפעם הראשון והשני שנתנו עליו מים ומלח, המורייס
מותר, ובפעם השלישי, אסור. ומבאר אבימי, מאי מעמא, בפעם
הראשון והשני דנפיש שומנייהו - שיש במורייס הרבה שומן, לא
צריך למירמי בהו חמרא - אין ראוי לתת בו יין, מפני שהיין מקלקל
אותו, אולם מכאן ואילך דמו בהו חמרא - נותנים בו יין, ומה
שנתבאר שאומן אינו נותן בו יין, זה רק בפעם הראשונה והשניה,
אולם בפעם השלישית גם אומן נותן בו יין.
הגמרא מביאה מעשה שלמדים ממנו דין נוסף לגבי מורייס: ההוא
ארבא דמורייסא - מעשה באותה ספינה מלאה מורייס דאיתי
לגמליאל דעבו - שהגיעה לנמל עכו, אותיב - הושיב רבי אבא דמן
עכו נטורי ברה - שומרים על הספינה שישמרו שלא יטילו יין
במורייס. אמר ליה רבי אבא, מה מועיל שכעת ישמרו על
הספינה, הלא עד האידנא - עד עתה מאן נארה - מי שמר על
הספינה, ויתכן שכבר הטילו יין במורייס. אמר ליה רבי אבא, עד
האידינא (למאן) נחוש לה - עד עתה למה יש לנו לחשוש, אי
משום דמערבי בית חמרא - אם משום החשש שעירבו במורייס
יין, אין לחשוש לכך, מפני שבמדינתו של עובד כוכבים זה שהביא
את המורייס בספינה, קיסא ו-מדה (מדה) דמורייס בלויא - נקנית בזוו,
ואילו קיסא דחמרא - אותה מדה של יין נקנית פארעקה לוי -
בארבעה זווים, ואין לחשוש שהטיל הגוי יין במורייס, מפני שהיין
יקר מהמורייס, אולם כאן עכבו שהיין זול מהמורייס, יש לחשוש
שיערב יין במורייס. אמר ליה רבי ירמיה דרבי ירמא, מדוע אין

מכָּלל - משמע מזה דאִיסורי הִנָּהא שְׂרוּ פְּרִישִׁיהּ - שפרש של איסורי הנאה מותר בהנאה, שהרי החלב הכנוס בקיבה של העולה הוא כמו פרש, והוא מותר בהנאה. וּמִדְּקָאֵמֵר לִיהּ - וממנה שאמר רבי יהושע לרבי ישמעאל שהטעם שחכמים אסרו גבינת עובדי כוכבים באכילה הוא מִפְּנֵי שְׁמַעְמַדִּין אוֹתָהּ בְּקִיבָתָא עֲגִיל עֲבֻדָּתָא בּוֹכְבִּים, וְקָא מְהֵרָא לִיהּ - והשיב לו רבי ישמעאל, אִם בֵּן לְמָהּ לֹא אֶסְרֶיהּ - את הגבינהו בְּהִנָּהא, מִכָּלל - משמע מזה דְּעֲבֻדָּתָא בּוֹכְבִּים אֶסּוּר פְּרִישִׁיהּ - שפרש של עבודת כוכבים אסור בהנאה.

לאחר ששאל רבי ישמעאל את רבי יהושע מדוע לא אסרו גבינות עובדי כוכבים בהנאה, לא השיב לו רבי יהושע, אלא 'השיאו לדבר אחר'. שואלת הגמרא: וְלִמְהֵרָא לִיהּ מִשּׁוּם דְּלִיתִּיהּ לְאִיסוּרָא בְּעִינֵיהּ - היה לרבי יהושע להשיב לרבי ישמעאל שלא אסרו גבינות עובדי כוכבים בהנאה, משום שאף על פי שהגבינה נעשתה בקיבת עגלי עבודת כוכבים, מכל מקום האיסור אינו קיים בעין, ואינו נראה, וראיה לדבר שאיסור שאינו קיים בעין פקע איסורו, דָּהָא - שהרי מוֹרִיִּים לְרַבִּינָן דְּלֹא אֶסְרוּהוּ בְּהִנָּהא, מֵאִי מַעְמָא אֵין הַמּוֹרִיִּים אסור בהנאה, לֹא - האם לא מִשּׁוּם דְּלִיתִּיהּ לְאִיסוּרָא בְּעִינֵיהּ - שהאיסור אינו קיים בעין. משיבה הגמרא: אִמְרֵי, אֵין זה דומה, כיון שיש לחלק בין מוריים ובין גבינת עובדי כוכבים, שבמוריים אכן לא אסרוהו בהנאה משום שהאיסור אינו קיים בעין, אולם הָכָא - בגבינת עובדי כוכבים, בֵּין דְּאִוְקְמִיהּ קָא מוֹקִים - שקיבת עגלי עבודת כוכבים, שהיא אסורה בהנאה, מעמידה את הגבינה וכלומר הופכת את החלב שהיא דבר לח לגבינה שהיא דבר גוש, חָשִׁיב לִיהּ כְּמֵאֵן דְּאִיתִּיהּ לְאִיסוּרִיהּ בְּעִינֵיהּ - הרי זה נחשב כמו שהאיסור קיים בעין, כיון שמה שהגבינה קשה הרי זה בא מכח איסור הנאה.

שנינו במשנה (לעיל כט): שלאחר ששאל רבי ישמעאל את רבי יהושע מדוע לא אסרו גבינות עובדי כוכבים בהנאה, לא השיב לו רבי יהושע, אלא הִשְׁיִאוֹ לְרַבִּי אַחֵר וכו', אמר לו, ישמעאל, היאך אתה קורא 'כי טובים דודיק' או 'כי טובים דודיק'. אמר לו, 'כי טובים דודיק'. אמר לו, אין הדבר כן, שהרי חבירו מלמד עליו, 'לריח שְׁמִינִיף טוֹבִים'.

הגמרא מבארת את הפסוק 'כי טובים דודיק מִיִּין'. מבררת הגמרא: מֵאִי - מזה פירוש הפסוק 'כי טובים דודיק מִיִּין' (שיר השירים א ב). מבארת הגמרא: בִּי אֵתָא - כאשר בא רב דִּימִי מארץ ישראל לבבל, אֶמְרָה בְּנִסְתִּי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, עֲרִיבִים עָלֵי דְבָרֵי דִּדִּיק - דברי סופרים, יוֹתֵר מִיִּנְהָ שֶׁל תּוֹרָה - מעיקר התורה שבכתב.

הגמרא מבארת מדוע לא השיב רבי יהושע לרבי ישמעאל, ומה רמז לו בפסוק זה. שואלת הגמרא: מֵאִי שָׁנָא הָאֵי קָרָא דְּשִׁילִיָּה - במה מיוחד פסוק זה שדווקא עליו שאל רבי יהושע את רבי ישמעאל בתשובתו אליו. משיבה הגמרא: אֶמְרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁי, וְאִיתִּיהּ - ויש אומרים שאמר זאת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר אִמִּי, מְרִישִׁיהּ דְּקָרָא קְאָמֵר לִיהּ - מתחילת הפסוק השיב רבי יהושע לרבי ישמעאל רמז לו תשובה, שבתחילת הפסוק 'כי טובים דודיק מִיִּין' נאמר 'שְׁכֵנִי מְנַשְׁקוֹת פִּיהּ', אֶמְרֵי לִיהּ רבי יהושע, יִשְׁמַעְאֵל אַחֵי, חָשׁוּק - סגור שִׁפְתוֹתֶיךָ וְזוּ בִּזְוֹ וְאֵל תִּפְתָּל לְהִשִּׁיב - ואל תדקדק להקשות מה הטעם שאסרו גבינות עובדי כוכבים באכילה ולא בהנאה.

שואלת הגמרא: מֵאִי מַעְמָא לא השיב רבי יהושע לרבי ישמעאל מזה הטעם לגזירת החכמים. משיבה הגמרא: אֶמְרֵי עוֹלָא, וְאִיתִּיהּ מֵאִי - ויש אומרים שאמר זאת רַב שְׁמוּאֵל בֶּר אֶבְרָהָה, שהטעם הוא מפני

שְׁנִינָה דְּהָדָא הִיא - שבעת האחרונה גזרו על גבינת עובדי כוכבים, וְאֵין מִפְּקִיפְקִין בָּהּ - ואין חוקרים לפרש את טעמה. לאחר שהביאה הגמרא שהיא גזירה חדשה, מבררת הגמרא: מֵאִי נִזְרִיתָא - מזה הגזירה שמחמתה אסרו גבינות עובדי כוכבים. מבארת הגמרא: אֶמְרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁי אֶמְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לִוִּי, מִשּׁוּם נִיקוּר - יש לחשוש שנא העובד כוכבים הניח את החלב כשהוא גלוי, ובא נחש וניקר בחלב והטיל בו ארס, והדבר אסור משום סכנה. שואלת הגמרא: וְלִמָּא לִיהּ - מדוע לא השיב רבי יהושע לרבי ישמעאל שהטעם הוא מִשּׁוּם נִיקוּר. משיבה הגמרא: בְּדַעֲיוֹלָא, דְּאֶמְרֵי עוֹלָא, בִּי נִזְרִי נִזְרִיתָא בְּמַעְרָבָא - כאשר היו גוזרים גזירה בארץ ישראל, לֹא מְנַלֵּי מַעְרָבָא - לא היו מגלים את טעם הגזירה עד תריסר ירחי שָׁתָא - עד שעברו שנים עשר חדשים מעת הגזירה, מפני שחוששים דְּלִמָּא אִיפָא אִינִישׁ דְּלֹא סְבִירָא לִיהּ - שמוא יש אדם שאינו סובר את טעם הגזירה, וְאִתִּי לְזִלוּלִי בָּהּ - ויבוא מתוך כך לזלזל בה, אבל כאשר החכמים אינם מגלים את טעם הגזירה, כולם מקבלים עליהם את דברי חכמים וסוברים שחכמים חששו מאיזה מכשול ולכן גזרו עליו. מְנַדָּף בָּהּ רַבִּי יְרִמְיָה - הקשה על שמועה זו, אֵלָּא מַעְתָּה - לפי טעם זה שגזירת גבינה היא משום גילוי, גבינה יִבְשָׁה של עובדי כוכבים תִּשְׁתַּחֲרִי - תהיה מותרת, וכן אם נעשתה הגבינה מחלב יִשָּׁן של עובדי כוכבים תִּשְׁתַּחֲרִי - תהיה מותרת. דְּאֶמְרֵי רַבִּי חֲנִינָא, מִשְׁקָה בִּבְשׁ - שנתליבש מוֹתֵר באכילה ואין חוששים בו משום גילוי, מפני שאילו היה נחש מטיל בו ארס אֵין הארס מְנִיחוּ לִבְשׁ - להתייבש, וכן משקה יִשָּׁן שנתגלה כשהיה חדש ונתיישן מוֹתֵר בשתיה ואין חוששים בו משום גילוי, מפני שאילו היה נחש מטיל בו ארס אֵין הארס מְנִיחוּ לִיִּישָׁן - להתיישן.

הגמרא מביאה טעמים אחרים לאיסור גבינות עובדי כוכבים: אֶמְרֵי רַבִּי חֲנִינָא, טעם האיסור הוא לְפִי - מפני שֵׁאֵי אֶפְשָׁר לָהּ - לגבינה שתהיה בְּלֹא צְחִצְחוּתִי - טיפות חֶלֶב בין הגומות שיש בגבינה, וחלב שעובד כוכבים חָלוּב בלל שיהודי ראהו אסור בשתיה מפני החשש שמא עירב בו חלב בהמה טמאה האסור מן התורה. וְשְׁמוּאֵל אֶמְרֵי שהטעם הוא מִפְּנֵי שְׁמַעְמַדִּין אוֹתָהּ בְּעוֹר קִיבָתָא נְבִילָה, ועור קיבת נבילה הוא המעמיד את הגבינה והופך אותה מחלב שהיא דבר לח לגבינה שהיא דבר גוש, ודבר המעמיד אינו בטל.

מקשה הגמרא: ממה שנקט שמואל 'עור קיבת נבילה' משמע שרק גבינה שהועמדה על ידי עור של קיבת הנבילה אסורה באכילה, הֵא - אבל גבינה שהועמדה על ידי הקיבה גוּפָא - עצמה, שְׂרִיא - מותרת באכילה, וְיִי אֶמְרֵי שְׁמוּאֵל הֵכִי - וכי יתכן שכך אמר שמואל, וְהָתֵנּן - והלא שנינו במשנה (תולין קטז), חלב הקרוש בתוך קִיבָתָא הַעוֹבֵד בּוֹכְבִּים וְשֶׁל נְבִילָה, הֵרִי זוּ אִסוּרָה באכילה, וְהִנֵּינָן בָּהּ - והקשינו בגמרא (שם קטז) על משנה זו, אִמְרֵי דְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים לֹא נְבִילָה הִיא - וכי קיבת עובד כוכבים אינה נבילה, ומדוע כפלה המשנה ושנתה גם קיבת עובד כוכבים וגם קיבת נבילה, וְאֶמְרֵי שְׁמוּאֵל, אכן לא נכתבו במשנה שני דברים אסורים, אלא חֲדָא קִתְּנִי - דבר אחד שנינו במשנה, דהיינו חלב הקרוש בתוך קיבת שְׁחִיטָתָא עוֹבֵד בּוֹכְבִּים ששחיתו היא נְבִילָה, אִסוּרָה באכילה. ועל כל פנים מבואר במשנה, שכדי שהגבינה תיאסר אין צריך שיעמידו אותה בעור קיבת נבילה, אלא אף אם העמידוה בקיבה עצמה, גם אז היא אסורה, ומדוע אמר שמואל כאן שאם העמידוה בעור קיבת נבילה היא אסורה, שמשמע מדבריו שאם העמידוה בקיבה עצמה היא מותרת. מתרצת הגמרא: לֹא קִשְׁיָא,

עבודה זרה. פרק שני - אין מעמידין - דף לה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ)

תוספות

מבבל דאסורי הנאה - כי עולה, והוא הדין לשור הנסקל, שרי פרשייהו. דברי דודיק - דברי סופרים. מינה - עיקר, תורה שבכתב. חשוק שפתותיך - כדמתרגמינן "וחשוקיהם" - וכבושיהן. ואל תבהל להשיב - ואל תדקדק להקשות לו. גורה חדשה - מקרוב גורו על הגבינה. ואין מפקפקין בה - ואין מפרשין טעמה כדמפרש ואזיל. "מפקפקין" לשון

חטיטה בדבר סתום לפשפשו, ובלעז פורייה¹, כמו (סוכה טו, א): מפקפק גוטל אחת מבנותיהם. לא מגלו פעמא - למה גזרו עלי. דלמא איבא - דלית ליה ההוא טעמא, ולא בדיל מיניה ומולול בה. אבל השתא דלא מגלו טעמא דמלחא - בדלי מיניה כולי עלמא, דסבירא קמו רבנן במלחא דאתי מיניה חורבא, ואנן הוא דלא באיתנן בטעמא. יב שטמא - כל גילוי שביב - מותר, דארס של נחש אילו היה שם לא היה מניחו ליבש. ישן מותר וכו' - יין ושכר שנתגלו בשום חדשים, והמתין להם עד שנתיישנו - מותר, דאי היה בו ארס של נחש לא היה מניחו ליישן. לפי שאי אפשר לבניה בלא צחצוחי חלב - בין גומא של גבינה נשאר מן החלב, וחלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו אסור, דלמא עריב ביה חלב טמא. וחלב טמא אינו עומד, ואם עירב טמא בטוהר - הטמא נשאר עם נסיוי דחלבא הטוהר שוקרין משיגיא. וחלב טמא אסור מן התורה, ובעבודות (ו, ב) ילפני לה, ויש לחדש שבגומות נשאר ממנו. בעור קיבת נבלה - ועור לאו פירשא הוא, ואסור. ופי אמר שמואל - דעור קיבת נבלה דאסורה, אבל קיבה עצמה דנבלה, דהיינו חלב הקרוש הכנסו במעי הטלה, שריא, אלמא פירשא בעלמא הוא.

פוי אמר רבי יהושע בן לוי: משום ניקור. - וליקא ליה: משום ניקור! - פדעולא, דאמר עולא: פי גזרי גזירתא במערבא, לא מגלו טעמא עד תריסר ירחי שתא, דליקא איבא איניש דלא סבירא ליה ואתי ללולולי בה. מגדף בה רבי ירמיה: אלא מעתה, יבשה תשתרי, ישן תשתרי, דאמר רבי חנינא: יבש מותר - אין מניחו ליבש, ישן מותר - אין מניחו לישן! אמר רבי חנינא: לפי שאי אפשר לה בלא צחצוחי חלב. ושמואל אמר: מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבילה. הא קיבה גופא שריא, ומי אמר שמואל הכי? והתנן: קיבת הגוי ושל נבילה - הרי זו אסורה; והתנין בה, אפוי דגוי לאו נבילה היא? ואמר שמואל, חרא קתני: קיבת שחיטת גוי - נבלה אסורה! - לא קשא,

טמא. וקשה: דאם כן הוה ליה לרבי ירמיה למימר "אלא", כיון דחדר ביה משנויא קמא! ועוד, דאטו מן חישישין דגוי שוטה הוה שעירב בו חלב טמא אף על פי שהוא יודע שאינו עומד? לכן פירש רבינו תם דקאי אמאי דהוה פריך: יבשה תשתרי, ומשני: דאפילו כשהוא נראה ישן - לעולם נשאר הארס בתוך לחלוחית הגבינה ביני אטפי. ורבינו יצחק הביא ראיה מן הירושלמי לדברי רבינו תם, דקאמר: חלב הגוי למה אסור? משום גלוי. ויעמידו! אמר רבי שמואל בר רב יצחק: מפני ארס הנתון בין הנקבים. ופירוש "ויעמידו" - ויבשנה, ומשני: מפני ארס הנתון בו, וקשיא שניה קיימא אגבינה, כלומר גבינה שיעשו מיהא תישתרי, דארס הוא אינו מניחו ליבשו! ומסיק: מפני ארס הנתון בין הנקבים, כמו שמתרץ בתלמודנו. אבל אין לפרש כפירוש הרב רבינו אלעזר, דקאי אחלב, והכי פריך: למה אסרוהו משום גלוי, ועמידו ואם יש בו ארס לא יעמוד, דהכי מוקשה התלמוד גבי חלב טמא בסמוך. דליתיה, דחלב לא מצניז מוקש שניח חלב להקשות בשביל ארס הנתון בו. **מפני** - שמעמידין אותה בעור קיבת נבלה - ואם תאמר: מאי איריא נבלה? אפילו שחוטת נחש אסורה משום בשר חלבו מן ארס הנתון. ודלמא עריב ביה חלב דאו איבא בה איסורא דאורייתא, אבל בשחוטת משום בשר בחלב ליכא איסורא דאורייתא, דצונן בצתן הוא. ואף על גב דאוקומי קא מוקים, אינו אסור אלא מדרבנן. **ומי** אמר שמואל הכי - הוא הדין דהוה מצוי למפרץ בפשיטות ממותניתין דחולין (קטו, א), אלא משמואל אשמואל ניהא למפרץ. **חרא** קתני קיבת שחיטת גוי נבלה היא - תימה: לפי מה שפירש רבינו תם סוף "כל הבשר" (חולין קטו, ב) שיש חילוק בחלב הקיבה, שאותו שהוא קרוש לא נאסר מעולם אף קודם חורא, דפירשא בעלמא הוא שאינו ראוי אלא להעמידה. אבל חלב הצלול שאינו ראוי להעמידה כלל, מתחלה היו מחשבינן דגמור, וחזרו בהם מתוך קושיא דקיבת העולה דשורפה היה אף על פי שאי אפשר שלא יתערב מחלב הצלול עם הקרוש. ולפירושו זה קשיא, אמאי לא משני אלא כולה קודם חורא, וחבא קתני גבי העומד מיירי בקרשו, ולחבי וייקנין: ואם קיבה גופא שריא, והאם דלא מיירי בהעומד מיירי בצלולו ויש לומר: דהוה דהוה ארס צלול מעמיד, דמכל מקום אין הגויים בוררין אותו כל כך שלא ישאר מן הצלול. ומדקאמר שמואל בעור קיבת נבלה, משמע: הא קיבה גופא שריא, ואף על פי שנשאר שם מן הצלול כדפירשתי שאין הגויים טורחים לבררו. ואומר רבינו תם: כי עכשיו לא מצניז טעם פשוט לאיסור בגבינת הגוי, דהא טעם האיסור הוה משום ניקור כרבי יהושע בן לוי, דקיימא לן הלכה כרבי יהושע בן לוי אף לגבי רבי יוחנן, וכל שכן לגבי שמואל, דהא (עירובין מ, ב) שמואל רבי יוחנן דלכה כרבי יוחנן. וכן פסק רבינו חננאל, וכן בסדר תנאים ואמוראים פסק הלכה כרבי יהושע בן לוי בכל מקום. וגם דברי רב אדא בר אבהא אינם כלום, כיון שאינו אותו רב אדא בר אבהא שהיה תלמידו של רבא. שהיה בתרא, שחרי הוחזרו דבריו קודם דברי רב חסדא ורב נחמן בר יצחק שהיו קדמונים יותר מרבא. וגם דברי רב חסדא ורב נחמן בר יצחק עמוד בקשיא. וליכא למיחש נמי משום עירוב חלב טמא, כדפירשתי לעיל (גבי) שלא (עמוד) כפירש רשי, שחרי אין הגויים שוטים לערב בו חלב טמא מתאר שאינו עומד. אלא דהא אין ארס הטעם אלא משום נקור, ואנו שאין נחשים מצוין בינינו אין לחוש משום גלוי. ואין לומר דרבר שבמגין הוא וצריך מגין אחר לחתירה, כי דאי הוא כשאסרו תחלה לא אסרו אלא במקום שהנחשים מצוין, כמו שאפרש לקמן גבי יין נסך (ב, ב). וגם בהרבה מקומות יש שאוכלים אותם מפני שמעמידין אותם בפרחים, וגם גאונים נרבונו דחזירו אותם במקומן מטעם שמעמידין אותם בפרחים. מיהו, במקומן שמעמידין בקיבה, אומר הרב רבינו יצחק בן הרב רבינו חיים שיש טעם קצת לאסור מפני שמוליחין הקיבה בעורה ואיבא איסור דבשר בחלב, דמליח דרי הוא ברותה. ואני ראייתו מקומות שהן מעמידים בנבלת דבר אחר מליח.

מפני

מפני שמעמידין בשרף עולה - וערלה של גוים אסורה, כמו שנפרש בפרק חמישי ועבודה זרה סג, ב דבור המתחיל אין עורדין בעורת השם ויחבר. **דברים** תמכוסין ממנו מתגלגל לו - פירוש: שבני אדם מגלגל לו ריוקן, לפי שנזנך ממנו עצה ותושיה, כמו שמפרש במסכת אבות (פרק ו' משנה א). **לגבינה** איכא דקאי בני אטפי - פירוש: ליקח חלב מן

באן קודם חזרה, באן לאחר חזרה, ובמשנה לא זזה ממקומה. רב מלפניא משימה דרב אדא בר אבהו אמר: מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר. רב חסדא אמר: מפני שמעמידין אותה בחומין. רב נחמן בר יצחק אמר: מפני שמעמידין אותה בשרף הערלה. - במאן? כי האי תנא, דתניא רבי אליעזר אומר: הפעמיד בשרף הערלה - אסור, מפני שהוא פירי? - אפילו תימא רבי יהושע, עד כאן לא פליגי רבי יהושע עליה דרבי אליעזר - אלא בקטפא דגוזא, אבל בקטפא דפריא מודי. והיונו דתנן, אמר רבי יהושע: שמעתי בפירוש, שהפעמיד בשרף הערלה ובשרף העקרון - מותר, בשרף הפגין - אסור, מפני שהוא פירי. בין לרב חסדא, בין לרב נחמן בר יצחק, תתפר בהנאה! קשיא. דרש רב נחמן בריה דרב חסדא, מאי דכתיב: "לרית שמנינד טובים", למה תלמיד חכם דומה? לצלוחית של פלייטין, מגולה - ריחה נודף, מכוסה - אין ריחה נודף; ולא עוד, אלא דברים שמכוסין ממנו מתגלגל לו, שנאמר: "עלמות אהבוך", קרי ביה "עלמות"; ולא עוד, אלא שמלאך המות אהבו, שנאמר: "עלמות אהבוך", קרי ביה "על מות"; ולא עוד, אלא שנחל שני עלמות, אחד העולם הזה ואחד העולם הבא, שנאמר: "עלמות", קרי ביה "עלמות". משנה ואלו דברים של גוים

אסורין ואין איסורן איסור הנאה: חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו, והפת והשמן שלהן. רבי וביט דינו היתור השמן. וכבשין שדרפן לתת לתוך יין וחומין, וקריית טרופה, וציר שאין בה דגה כלבית שומטת בו, והחילק, וקורט של חליתית, ומלח שלקונדית - הרי אלו אסורין ואין איסורן איסור הנאה. גמרא חלב למאי ניהוש לה? אי משום איחלופי - טהור חזיר, טמא ירוק; ואי משום איצרכי - ניקום, דאמר רב: חלב טהור עומד, חלב טמא אינו עומד! - אי דקא פעי לגבינה - הכי נמי, הכא פמאי עסקינן - דקא פעי ליה ללמכא. - ונשקול מיניה קלי וניקום! - בין דבטהור נמי איכא נסיוכי דלא קיימי, ליכא למיקם עליה דמילתא. ואיפיעית אימא: אפילו תימא דקבעי לה לגבינה, איכא דקאי ביני אטפי. "הפת". אמר רב פהנא אמר רבי יוחנן: פת לא הותרה בבית דין. - מכלל דאיכא מאן דשרי? - אין, דכי אתא רב דימי אמר: פעם אחת יצא רבי לשדה והביא גוי לפניו פת פורני מאפה סאה, אמר רבי: כמה נאה פת זו, מה ראוי חקמים לאוסרה; מה ראוי חקמים? משום חתנות! אלא, מה ראוי חקמים לאוסרה בשדה. כסבורין העם: היתר רבי הפת, ולא היא, רבי לא היתר את הפת. רב יופי ואיתימא רב שמואל בר יחודה אמר: לא כך היה מעשה, אלא אמרו: פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה פת דחוק לתלמידים, אמר רבי: אין כאן פלטר? כסבורין העם לומר: פלטר גוי, והוא לא אמר אלא פלטר ישראל. אמר רבי חלב: אפילו למאן דאמר פלטר גוי - לא אמרן אלא דליכא פלטר ישראל, אבל במקום דאיכא פלטר ישראל לא. ורבי יוחנן אמר: אפילו למאן דאמר פלטר גוי - הני מילי בשדה, אבל בעיר לא, משום חתנות. איבז הוה מנפית ואכיל פת אפי מצרי, אמר להו רבא, ואיתימא רב נחמן בר יצחק: לא תשתעו בהדיה דאיבז, דקאכיל לחמא דארמאי. "והשמן שלהן". שמן - רב אמר: דניאל גור עליו, ושמואל אמר: וליפתן

פסיתת שתי קדירות, ופיו למעלה. לאוסרה בשדה - דליכא למיחש לאימשובי, דאקריא בעלמא הוא. מנפית - נושך. אבי מצרי - בשדות אצל המצרים. ושייך לך לה, א וליפתן = פליטתן, שפולטין ומזיעין שמנונית איסור שבלעו.

באן קודם חזרה - אותה משנה דשחיתת חולין, דקבית גוי נבלה ואסורה, נשנית קודם שחור בו רבי יהושע מדבריו שאמר לו לרבי ישמעאל: מפני שמעמידין אותה בקבית נבילה, וסבר לאו פירשא היא. וכאן לאחר חזרה - דף דשני שמואל: מפני שמעמידין אותה בעור, אבל קבית עצמה שריא - לאחר חזרה שחור בו רבי יהושע מפני תשובתו של רבי ישמעאל. ונשנה - הנשנית בשחיתת חולין (קטן, א), קודם חזרה. לא זזה ממקומה - לא עקרה לגמרי, דהואיל ונשנית נשנית, אבל אין הלכה כמותה, שהרי חזר בו. שמעידין אותה בחומין - שהחומין מעמיד חלב. ולקמן פריך לה: אם כן ליחסר בהנאה! בקטפא דגוזא = בשרף היוצא מן העץ. אבל בקטפא דפריא = בשרף הפעיר עצמו. מגולה וריחה נודף - והיונו דכתיב "שמן תורק שמך", כשמוגלן אותה ומריקין שמנה. כלומר כשאתה מלמד תורה לתלמידים - אז יצא קל שם. מתגלגל לו - מעצמן בלא טורה, כשהוא מלמדן. משנה רבי דינו היתור את השמן - לא גרסינן, דהא לאו איתו שרייה אלא רבי יהודה נשיאה בר בריה שרייה, כדאמר בגמרא: מסתמיך ואילו רבי יהודה נשיאה, ורבי יהודה נשיאה דגמרא היינו רבי יהודה ונשיא בנו של רבן גמליאל ברבי, שהיה בימי האמוראים. והכי נמי אמרינן בגמרא: רבי יהודה הנשיא בנו של רבן גמליאל חזרה בו, ואילו רבי - בנו של רבן שמעון בן גמליאל היה, כדאמרין ב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא פד, ב), והשלכות - כל דבר שבישלו גוי, ואפילו בכלי טהור. וכולהו משום חתנות. וכבשין - לכבוש דגים וירק וראש ורגלים של בהמה בחומין. ובטרי - מין דגים קטנים מלוחים. טרופה - שנטרפו ונשתברו הדגים ואין ניכרין, הלכך חישי לטמאים. וציר שאין בה דגה כלבית שומטת בו - שדרך כלבית ליגדל מאלהי בעיר של דגים טהורים, ואם יש ציר גד טמא עומד לא תגדל כלבית בו, והיא עצמה טמאה. ותחילק - מין דגים קטנים טהורים, והיא סולתנית. ואין לה סנפיד וקשקשת ועתיד לגדל לאחר זמן סנפיד וקשקשת, וקיימא לן דמותרת, ואמר בגמרא: מפני מה אסורה? מפני שעירבונה עולה עמה - דגים טמאים הדומים לה. הלכך לא שניא טרופה ולא שניא אינה טרופה איכא למיחש לאחר מאלף ביניהם, דדמו ליה ולא מינכרי. אבל טרית - אין שקץ דומה לה, הלכך כי אינה טרופה שריא. חליתית = מין פירי הוא שקורין לור"א בלעז, ומחתכין את קרטיה בסכין, ואסור משום שמנוניתא דסכיןא. ומלח שלקונדית - מפרש בגמרא (עבודה זרה לט, ב). גמרא ניקום - יעמידנו על ידי קבית לגבינה. לבפנא - מאכל. קלי - מעט. נסיוכי = מישוג"א. ליכא למיקם עליה דמלחא - שמת נתרבר בו חלב טמא, וכשהמעמיד עומד חזר שבו והטמא נשאר עם הנסיוכי, הלכך אין זה נסיון לחכשוד הראשונים לאכול. אבל לגבינה סלקא דעתא השתא דמותר. ואי בעית אימא - אפילו לגבינה נמי אסור. דאיכא - נסיוכי דקיימי בגבינה. ביני אטפי - בתוך הגומות שבגבינה, ודיישין שמת מן החלב טמא שלא עומד נשאר עם הנסיוכי בגומות. פורי - הוא תנור שהוא גדול ופיו מן הצד. וכל תנור שבמשנה קטן הוא, ומקום

לוראי

הגמרא דורשת את הפסוק 'לריח שמניך טובים' שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך: דרש רב נחמן בריה דרב חסדא, מאי דכתיב (שיר השירים א א) 'לריח שמניך טובים', למה תלמיד חכם דומה, לעלוה של פלייטין - שמן אפרסמון בעל ריח טוב, שכאשר היא מגולה ריחה נודף, וכאשר היא מכוסה אין ריחה נודף, והוה שנאמר 'שמך תורק שמך', שכאשר מגלים את עלוהית השמן ומריקים השמן לכלי אחר ריחו נודף, וכן כאשר תלמיד חכם מלמד תורה לתלמידים, אז יוצא לו שם טוב. ולא עוד אלא שתלמיד חכם המלמד תורה לאחרים דברים שמוכסין מןו מתגלין לו בלא טורח כשהוא מלמדם, שנאמר 'עלמות אהבוך', קרי ביה - קרא בפסוק 'עלוהות', דהיינו דברים המכוסים ונעלמים ממנו. ולא עוד אלא שכלאף תנות אהבו ולא ממינתו, שנאמר 'עלמות אהבוך', קרי ביה 'על מות', דהיינו מי שממונה על המות הוא אוהב אותו. ולא עוד אלא שנוחל שני עולמות, אחד העולם הזה ואחד העולם הבא, שנאמר 'עלמות', קרי ביה 'עולמות'.

משנה

במשנה לעיל (טז) התבאר אלו דברים של עובדי כוכבים אסורים באכילה ובהנאה, ומשנה זו מבארת אלו דברים אסורים רק באכילה ומותרים בהנאה. ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין באכילה מדברי חכמים, ואין איסורין איסור הנאה, ויכול למוכרן או ליהנות מהם הנאה שלא בדרך אכילה. חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו, אסור באכילה, שיש לחוש שהגוי עירב בתוכו חלב מבהמה טמאה. והשתן והשמן שלחן אסורים, דבי ובית דינו התיירו את השמן, והשלקות - דברים המבושלים על ידי גוי, אסור אותם חכמים באכילה משום גזירת חתנות. ובכשין - דגים או ירקות וכן ראש או גרגי בהמה שכובשים אותם ומלח שדדקן של הגוים לתת לתוכן יין וחומץ - או חומץ, ואסורים באכילה שמא נתנו לתוכן יין, וסתם יינם אסור. ופירות טרופה - מין דגים קטנים טהורים מלוחים, כתושים דק דק בקערה, וכיון שאין ניכר מראיתם, ואין רואים את סימני הטהרה שלהם שהם סנפיר וקשקשת, חששו חכמים שמא עירב בהם הגוי דגים טמאים. וציר של דגים טהורים, שאין בהם בחית של הציר דגה פלגית שושפת בו - דג קטן טמא הגדל משום גזירת חתנות, ואם יש בציר תערובת מדגים טמאים אין דג הכלבית גדל בו, ומכיון שאין בה כלבית סימן הוא שיש בציר זה תערובת דגים טמאים, ולכן אסורו חכמים באכילה. והחילק - מין דג קטן טהור שכשהוא קטן אין לו סנפיר וקשקשת ועתיד לגדלם אחר שיגדל, ואסורו חכמים משום שדגים ממיינים אחרים טמאים מתערבים עמו, ואין ניכר איזה דג טהור ואיזה טמא לפי שלשניהם אין סימני טהרה. וקורט של חלתית - קלה של חלתית, ואסורו חכמים משום שהגוים חותכים אותה בסכין שחותכים עמו שאר דברים, ויש לחוש שמא יש על הסכין שומן נבילה ויבלע בחלתית. ומלח שלקונדית - מלח שנוהגים לאוכלה נחתומי רומי. כל אלו ששינוי הרי אלו אסורין באכילה ואין איסורין איסור הנאה.

גמרא

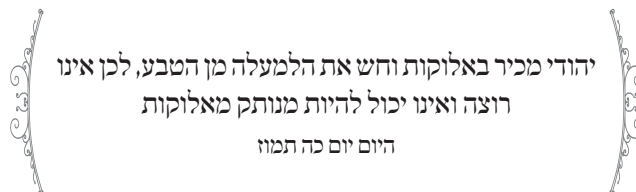
שינוי במשנתנו, חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו אסור באכילה, הגמרא מבררת מאיזה טעם הוא נאסר. שואלת הגמרא: חלב, למאי ניהוש לה - משום איזה טעם נחוש לאסורו, אי משום איחלופי - אם משום שיחלפו הגוי בחלב בהמה טמאה, אין לחוש לכך, שהרי מראיהם שונה, שכן חלב קהור מראהו חיוור - לבן, וחלב קמא מראהו ירוק. ואי משום איחלופי - ואם משום שיש לחוש שמא עירב הגוי חלב טמא בתוך החלב הטהור, ניקום -

באן - המשנה במסכת חולין האומרת שחלב הכנוס בתוך קיבת נבלה אסור באכילה, נשנתה קודם חזרה - קודם שחזר בו רבי יהושע מדעתו הראשונה שאמר לרבי ישמעאל (במשנה לעיל כט) שטעם האיסור של גבינת עובדי כוכבים הוא משום שמעמידים אותה בקיבת נבלה, וסבר רבי יהושע שחלב הכנוס בקיבת הבהמה אינו כפרש, דהיינו כגללים שאינם מגוף הבהמה, אלא הוא נחשב כגוף הבהמה עצמה, ולכן אסור באכילה, ואילו באן - דברי שמואל בסוגיינו שביאר שאיסור גבינת עובדי כוכבים הוא משום שמעמידים אותה בעור קיבת נבלה ולא בקיבה עצמה, נאמרו לאחר חזרה - לאחר שחזר בו רבי יהושע מדבריו, ואמר שטעם איסור גבינת עובדי כוכבים אינו משום שמעמידים אותה בקיבת נבלה, אלא משום שמעמידים אותה בקיבת עגלי עובדי כוכבים, ועל כך הקשה לו רבי ישמעאל שאם כן תהיה הגבינה אסורה גם בהנאה, ולא השיב לו רבי יהושע, ולכן ביאר שמואל שטעם האיסור הוא משום שמעמידים את הגבינה בעור קיבת נבלה, ולפיכך הגבינה אסורה באכילה אך מותרת בהנאה. ואף על פי שרבי יהושע חזר בו, המשנה במסכת חולין לא זזה מקומה - לא עקרה לגמרי ומחקר אותה, אלא כיון שנשנית נשנית, אך אין הלכה כמותה, שהרי במשנתנו מבואר שרבי יהושע חזר בו מדעה זו.

הגמרא ממשיכה להביא טעמים נוספים לאיסור גבינות עובדי כוכבים: רב מלביא משמיה דרב אדא בר אבהו אמר, שטעם איסור אכילת גבינת עובדי כוכבים הוא מפני שפחליקין את פניה של הגבינה בשומן חוץ, ולכן הגבינה אסורה באכילה. רב חסדא אמר, מפני שפחליקין אותה - את הגבינה בחומץ - על ידי חומץ, וחומץ של עובדי כוכבים אסור באכילה שהרי הוא עשוי מיינ נסך. רב נחמן בר יצחק אמר, מפני שפחליקין אותה - את הגבינה בשרף הערלה - על ידי שרף של פירות ערלה, וערלה אסורה באכילה. מקשה הגמרא: באן - כדעת איזה תנא נאמרו דברי רב נחמן בר יצחק שטעם איסור גבינות עובדי כוכבים הוא משום שמעמידים את הגבינה בשרף הערלה, כי האי תנא - כדעת תנא זה, (דתינא) [דנחמן] במשנה (ערלה פ"א מ"ז), רבי אליעזר אמר, הפעמיד חלב בשרף הערלה לעשות ממנו גבינה, אסור, מפני שהוא פירי - שהשרף הוא כפרי, אולם רבי יהושע חולק עליו וסובר שהמעמיד בשרף הערלה מותר, מפני שהשרף אינו כפרי. ולכאורה דברי רבי נחמן בר יצחק הם כדעת רבי אליעזר, ואין אמרם לדעת רבי יהושע. מתרצת הגמרא: אפילו תימא - אפילו אם תאמר שדברי רב נחמן בר יצחק הם כדעת רבי יהושע, עד כאן לא פליג - לא נחלק רבי יהושע עליה דרבי אליעזר אלא בקטפתא דגנוא - בשרף היוצא מן העץ, שאם יצא מעץ של ערלה סובר רבי יהושע שהגבינה שהועמדה על ידו מותרת, מפני שדין שרף זה כעץ ולא כפרי, אבל בקטפתא דפירא - בשרף היוצא מן הפירות, מויד - מודה רבי יהושע שדינו כפרי והגבינה שהועמדה על ידו אסורה. והיינו דתנן - וזהו ששינוי (ערלה ס"ז), אמר רבי יהושע, שפחתי בפירוש שפחתי בשרף העליון ובשרף העליון - הענפים, מותר, והמעמיד בשרף הפנין - בשרף היוצא מן הפירות שלא התבשלו כל צרכם, אסור, מפני שהוא פירי - שדין השרף כדין הפירות עצמם. הגמרא מקשה שלדעת שני האמוראים יש לגבינות העכו"ם להיות אסורים אף בהנאה. מקשה הגמרא: בין לרב חסדא שביאר טעם האיסור של גבינות עובדי כוכבים מפני שמעמידים את הגבינה על ידי חומץ, ובין לרב נחמן בר יצחק שביאר טעם האיסור מפני שמעמידים את הגבינה בשרף הערלה, תתפר - תיאסר גבינה אף בהנאה, שהרי יין נסך וערלה אסורים בהנאה, ומדוע גבינת עובדי כוכבים אסורה רק באכילה ומותרת בהנאה. מסיקה הגמרא: קשיא - אכן קשה הדבר.

45 שם אל ליבו להיזהר גם מיין של גויים וגם משמן של גויים. רב
 46 סבר, דניאל על לבו שם ולכל ישראל חורה - ומשום ששם על לבו
 47 חורה לאיסור לכל ישראל, ושמואל סבר, דניאל על לבו שם, ולכל
 48 ישראל לא חורה.
 49 הגמרא מבררת את דברי רב שגזירת השמן על ידי דניאל גזורה.
 50 מקשה הגמרא: ושמן, דניאל גזר עליו, והאמר כלי בשם אבימי
 51 נותנה משמיה דרב, פיתן ושמן יין וכו' וכו' וכו' של גויים, כולן
 52 משמיה עשר דבר הן - כל אלו בכלל שמונה עשרה גזירות שגזרו
 53 תלמידי שמאי והלל. ובי תימא אהא - בא דניאל גזר ולא קיבל -
 54 ולא נתקבלה גזירתו, ואתו תלמידי דהלל ושמואל וכו' וכו' -
 55 ונתקבלה הגזירה, אם כן שלא נתקבלה גזירתו של דניאל, מאי
 56 אפקדוניה דרב - מה פירוש דברי רב שמן, דניאל גזר עליו, והרי
 57 כיון שלא קיבלו אנשי דורו גזירה זו, אינה גזירה.
 58 מתרצת הגמרא: אלא, דניאל גזר עליו - על שמן הגויים שאסור
 59 באכילה בעיר, ומשום חשש חתנות, ואתו אינהו - ובאו תלמידי
 60 שמאי והלל וכו' על השמן לאסורו באכילה אפילו בשדה.
 61 מקשה הגמרא: בין לרב הסובר שדניאל גזר על השמן ובין
 62 לשמואל הסובר שתלמידי שמאי והלל גזרוהו, ורבי יהודה הנשיא,
 63 היכי מצ' למישרא תקנתא - כיצד יכול הוא להתיר את איסור
 64 השמן תלמידי שמאי והלל, והתנן (ערוך פ"א מ"ה) אין בית דין יכול
 65 לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול חכמה וכו' וכו',
 66 והרי תלמידי שמאי והלל קדמו לרבי יהודה הנשיא כמה דורות,
 67 ובודאי היו גדולים ממנו בחכמה ובמניין. ועוד קשה, הא אמר רב
 68 בר בר חנה אמר רבי יוחנן, ככל - בכל גזירה יכול לבטל בית דין
 69 דברי בית דין חבירו, כאשר הבית דין שמתיר גדול מן הבית דין
 70 שאסר, חוץ משמונה עשרה גזירות שגזרו
 71 שגזרו תלמידי שמאי והלל שאפילו יבא אליהו ובית דינו אין
 72 שומעין לו.
 73 מתרצת הגמרא: אמר רב משירשיא, מה טעם אין בית דין יכול
 74 לבטל גזירות תלמידי שמאי והלל, הואיל ופשט איסורו ברוב
 75 ישראל - כיון שפשטה גזירתם בכל ישראל, ולכן אפילו אם הוא
 76 בית דין גדול מבית דין של בית שמאי ובית הלל אינו יכול לבטל
 77 גזירתם, וטעם זה אמנם שייך על שאר גזירות שגזרו בו ביום, אבל
 78 ששמן, לא פשט איסורו ברוב ישראל, דאמר רבי שמואל בר אבא
 79 אמר רבי יוחנן, נשכו רבותינו - רבי יהודה הנשיא ובית דינו, וכו' וכו'
 80 על ששמן של גויים האם פשט איסורו, ונודע להם שלא פשט איסורו
 81 ברוב ישראל, שעדיין לא החזיקו רוב ישראל מחמת הגזירה לנהוג
 82 איסור בדבר, וסמכו רבותינו להתיר את השמן, על דברי רבן
 83 שמעון בן גמליאל ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק שהיו אומרים, אין
 84 גזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכול לעמוד בה,
 85 והשמן היא גזירה שאין רוב הצבור יכול לעמוד בה. ומנן למדו
 86 שאין גזרים על הצבור גזירה שאין רובו יכול לעמוד בה, דאמר
 87 רב אהא בר אבהו מאי קרא (מלאכי ג ט)

1 וליפתן - פליטתן של כלים טמאים מן הדבר הבלוע בהם אופרתן -
 2 את השמן.
 3 מקשה הגמרא: אטו כולי עלמא אוקלי מהרות ניהו - האם כל
 4 העולם אוכלים חוליתן בטהרה, והרי אין נוהגים כן אלא יחידים,
 5 ומדוע אסרו חכמים את השמן מחמת שבלע פליטת דבר טמא
 6 לכל העולם בגלל אותם יחידים.
 7 מתרצת הגמרא: אין הטעם משום פליטת כלים טמאים, אלא
 8 וליפתן של כלים אסורין אופרתן - פליטת המאכלים האסורים
 9 באכילה הבלועה בכלי גויים היא שאוסרת את השמן.
 10 שמואל מקשה לרב על טעמו באיסור השמן: אמר ליה שמואל
 11 לרב, בשלמא לדידי דאמינא - מובן הדבר לדברי שאמרתי, שטעם
 12 איסור השמן הוא משום שולפתן של כלים אסורין אופרתן, תינו
 13 - זה ביאור אותו מעשה, דבי אהא - שכאשר בא רב יצחק בר
 14 שמואל בר מרתא ואמר, דריש רבי שמלאי בנציבין - בעיר נציבין,
 15 שמן של גויים, רבי יהודה הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירוהו.
 16 ולדברי שאיסור השמן הוא משום פליטת האיסור מכלי הגויים,
 17 מובן מדוע התירו רבי יהודה הנשיא, משום דקסבר רבי יהודה,
 18 גיתן טעם לפגם מותר - דבר איסור הפגום בטעמו אם נפל
 19 לתבשיל אינו אסור. אבל התנא במשנתנו שאסר את השמן סבר
 20 נותן טעם לפגם אסור. אלא לדידך - אלא לדבריך רב, דאמרת
 21 שטעם איסור השמן הוא משום שדניאל גזר עליו, דניאל גזר ואהא
 22 רבי יהודה הנשיא וכו' וכו', ובי אפשר לומר שדניאל גזר גזירה
 23 ובא רבי יהודה וביטלה, והתנן (ערוך פ"א מ"ה) אין בית דין יכול
 24 לבטל דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול חכמה וכו' וכו',
 25 ובודאי רבי יהודה הנשיא ובית דינו לא היו גדולים בחכמה ובמנין
 26 מבית דינו של דניאל, ואם כן איך ביטלו את גזירת השמן שגזר
 27 עליה דניאל, ומוכח שטעם איסור השמן אינו מפני שדניאל גזר
 28 עליו אלא משום בליעת האיסור מכלי הגויים.
 29 מתרצת הגמרא: אמר ליה רב לשמואל, שמלאי לודא קא אמרת
 30 - וכי אתה מביא ראיה משמלאי שהוא מן העיר לוד, שאני לודאי
 31 דמוללו - שונים אנשי לוד משאר מקומות, מפני שהם מזלזלים
 32 בגזירות חכמים, ומשום כך אמר שמלאי שרבי יהודה התיר את
 33 השמן, ולא כן היה, שרבי יהודה מעולם לא התיר את השמן.
 34 אמר ליה שמואל לרב, אשלה ליה - וכי רצונך שאשלח לשמלאי
 35 את דבריך, שאתה אומר על הלודיים שהם מזלזלים בתקנות
 36 חכמים. איכסיף - נתבייש רב על שמיחר להוציא לעז על רבי
 37 שמלאי.
 38 רב מפרש את מקור האיסור מהנאמר בדניאל: אמר רב, אם הם
 39 לא דרשו אנן לא דרשינן - וכי אם רבי יהודה הנשיא ובית דינו לא
 40 דרשו את הפסוק בדניאל ללמוד ממנו שדניאל גזר לאסור את
 41 השמן, האם אנו לא נדרוש את הכתוב בדניאל, והכתוב (דניאל א
 42 ט) 'וישם דניאל על לבו אשר לא יתנאל בפת בן המלך וכו' משתיר,
 43 וממה שאמר הכתוב 'וכיין משתיר, יש לדרוש בפת משתיר
 44 הכתוב מדרב, אהד משתיר וכו' ואהד משתיר ששמן, כלומר, שדניאל

לודאי - מזוללי במיד דרבנן, אם הם לא דרשו - אם רבי יהודה הנשיא לא
דרש את המקרא להביא שדניאל גור עליו, וסבר דבי דינא אחרינא גור עליו משום
זליפת כלים, ושרייה, אמן לא דרשינן - בתמיה, שמונה עשר דבר - בית שמאי ובית
הלל יחד נמנו וגזרו עליהם בפרק קמא דשבט (יג, ב), ולקמן פריך: בנותיקן דאורייתא
הוא מאי אסאדותיה דרב - דאמר דדניאל גור
עליו כיון דרירה לא קביל מיניה לא גזרה היא
בעיז - משום חתנות, בכל יבול לבטל בית דין
גזירה בית דין חבירו - שגזר על דבר המותר,
ובלכר שיחא גדול ממנו, רבותינו = רבי יהודה
הנשיא, לא פשט - עדיין לא החזיקו רובם
באותה הגזירה לנהוג בו איסור.
במארה

עליו והתירוהו - קסבר: נותן טעם לפגם מותר; אלא לדידך דאמרת דניאל גור עליו, דניאל
גור ואמא רבי יהודה הנשיא ומבטל ליה? והתנן: אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין
חבירו, אלא אם כן גדול הימנו בפקדונה ובמנין! אמר ליה: שמואל לודאא קא אמרת?
שאני לודאי דמולול, אמר ליה: אשלה ליה? איכסיף, אמר רב: אם הם לא דרשו, אמן לא
דרשינן? והכתוב: "וישם דניאל על לבו אשר לא יתנאל בפת בג המלך ובין משתיו" - בשתי
משתאות הכתוב מדרב, אחד משתה וין ואחד משתה שמן, רב סבר: על לבו שם, ולכל
ישראל הורה, ושמואל סבר: על לבו שם, ולכל ישראל לא הורה, ושמן דניאל גור? והאמר
באלי, אבימי נותא משמיה דרב: פיתן ושמן, ויין ובנותיה, פולן משמנה עשר דבר הן!
וכי תימא: אמא דניאל גור ולא קיבל, ואתו תלמידי דהלל ושמואל וגזור וקיבל, אם כן מאי
אסדותיה דרב? - אלא, דניאל גור עליו בעיר, ואתו אינה וגזור אפילו בשדה, ורבי יהודה
הנשיא היכי מצי למישרא תקנתא דתלמידי שמואל והלל? והתנן: אין בית דין יכול לבטל
דברי בית דין חבירו אלא אם כן גדול הימנו בפקדונה ובמנין! ועוד, הא אמר רבה בר בר
הנה אמר רבי יוחנן: בכל יכול לבטל בית דין דברי בית דין חבירו, חוץ משמנה עשר דבר,
שאפילו יבא אליהו ובית דינו אין שומעין לו! אמר רב משרשיא: מה פועם? הואיל ופשט
איסורו ברוב ישראל, שמן לא פשט איסורו ברוב ישראל, דאמר רבי שמואל בר אבא אמר
רבי יוחנן: ישבו רבותינו ודברנו על שמן שלא פשט איסורו ברוב ישראל, וסמכו רבותינו על
דברי רבן שמעון בן גמליאל ועל דברי רבי אלעזר בר צדוק, שהיו אומרים: אין גזרין גזירה
על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה; דאמר רב אדא בר אבהו, מאי קרא?

פירש רבינו שמואל בן מאיר: רדאי פת לאו פת ממש הוא, דלישתמע מהבא דדניאל גור על הפת, אלא לפתן הוא דהוצאת המלך הוא, וכן במקרא מובין, וכתבין (דניאל א):
"ויחי המלצר נושא את פת בגס ונותן להם זרעונים", ואין לומר שהיה נוטל פתן והיו אוכלים זרעונים בלא פת. במתניין כתב רשב"ם בשם רש"י דלא גרס "דברי", דרבי יהודה הנשיא בר בריה
ובית דינו התירוהו, וחבמי דורו קבעו דבר זה במשנה שסדר רבי זקנו, כי הוא היה בנו של רבן גמליאל הנוכח במסכת אבות (פרק ב משנה ב), רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר
יפה תלמוד תורה בו, ואותו רבי יהודה הנשיא הנוכח כאן הוא רבי יהודה הנשיא שהיה בימי האמוראים, אלא בלשון משנה ובריייתא קורא אותו "הנשיא" ובלשון אמורא קורא אותו "נשיא",
ורבי יהודה הביא ירושלמי: רבי ובית דינו התירו את השמן, בשלשה מקומות רבי יהודה הנשיא ורבותינו התירו: בגיטין, ובשמן, ובסנדל, ונראה לו שיש שם טעות סופר, דקפריך: ולקירו ליה
"בית דין שריא", שכל בית דין המתיר שלשה דברים נקרא בית דין שריא ודחי, אמר רבי יוחנן רבי ישמעאל: בית דינו חלוק עליו בגיטין, פירשו: ואין זה מתיר שלשה דברים, ואם הוא היה
רבינו הקדוש, אם כן היה לו למנות עוד אחרת שהתיר, כדאמר בפרק קמא דחולין (ו, ב) דהתיר רבי בית שאן, דבירושלמי דרמאי נמי איתא, לכך נראה לו גרסא התם: "רבי יהודה הנשיא",
הוא רבי יהודה הנשיא, עוד כתוב שם בירושלמי: רבי יצחק בר שמואל בר מרתא נחת לנציבין, אשכח לרבי שמואל הדרומי יתיב ודריש: רבי ובית דינו התירו את השמן, שמואל קבל עליו
ואכל, רב לא אכל, אמר ליה שמואל לרב: אבול, או אבא כתיב עלך זקן ממרא, אמר ליה: עד דאנא תמן אנא ידע מאן ערער עליה שמלאי הדרומי, אמר ליה: אפשר מה דאמר בשם גמליאל
לא בשם רבי ובית דינו, אטרח עליה ואכל, ושמן דניאל גור עליו - הכי נמי הוא מצי למפרך איין, אלא משום דאשמן קאי נקטיה, ורבי יהודה הנשיא היכי אלים למשרי דשמואל
ההלל - פירש רבינו שמואל בן מאיר דפריך בין לרב בין לשמואל, דשמואל נמי מודי דמשמנה עשר דבר הם, וזהתנן אין בית דין יכול בר - תימנה: בפרק "השולח" (גיטין לו, ב) גבי פרוחבול,
דאמר שמואל: האי פרוחבול עולבנא דרייני הוא אי איישר חיילי אבטליניה, ומסיק: אי איישר חיילי יותר מהלל, והיכי דמי? אי פשטה תקנת פרוחבול - אפילו היה גדול אין יכול לבטל, ואם
לא פשטה - אם כן למה לי "איישר חיילי"? הרי רבי יהודה נשיאה התיר שמן אף על פי שהיה קטן, מאותו טעם דלא פשט איסורו ויש לומר: דהבא נמי מטעם דלא פשט גירדא לא התיר,
אם לא היה גם כן טעם דאין רוב הצבור יכולין לעמוד, אבל פרוחבול, נהי דלא פשט מכל מקום רוב הצבור יכולין לעמוד בו, מכל מקום קשה: דבר תימא הוא, דהא לא פשט מאחר שהוא
ריח המלחם! לכך נראה: דודאי פרוחבול פשט, ודקשיא לך: אפילו גדול האין יכול לבטל - אפילו גדול אמר באם יבא אליהו ואמר אין שומעין, וכמו שנומנרש בירושלמי
הטעם: מפני שעמדה להם בנפשותיהם, כך דקדק הרב רבי אלחנן מתוך גירסת הספרים שמצא בספרים ישנים, דקאמר: האמר רב משרשיא מה טעם בו, משמע שמשם מתחיל התיירין, והכי
פירשו: דשמעתין ורבי יהודה נשיאה היכי אלים למשרי בו? והתנן אין בית דין כו' ועוד, אפילו הוא גדול אינו יכול לבטל בשמנה עשר דבר ולא הוצרך לפרש הטעם כי פשוט הוא, ומשני:
האמר רב משרשיא מה טעם - לפי שפשט, ולפיכך בית דין גדול נמי אינו יכול לבטל, ושמן לא פשט, לכך אפילו עמדו בנפשותיהם קטן יכול לבטל, וסמכו על דברי רבן שמעון בן גמליאל
דאין גזרין בו, ולפיכך הותר אף בבית דין קטן, אבל ודאי שאר דברים אף כי פשטו יכול בית דין גדול לבטל, ולפיכך גבי פרוחבול אמר שמואל דאי איישר חיילי מהלל אבטליניה, ואף על
פי שפשט, והלך הירושלמי דפרק קמא דשבט: אמר רב בון אמר רב יהודה בשם שמואל: לא שניא אלא חוץ לשמנה עשר דבר, אבל בשמנה עשר דבר אפילו גדול אינו מבטל, מפני שעמדה
להם בנפשותיהם, פירשו: ממה שנעזר הרב בבית המדרש.

א"י איבא גוי כולו אין לא לא - פירושו: אינה חלה כשאר גזירות, ויכולה להתבטל אף בבית דין קטן. מידו חלה היא לענן שצריכה שום היתר, שהרי שמן נהגו בו איסור עד שבא רבי יהודה והתירו. **גזר** - על בנותיהן שידו נדח מעריסות - וגם על בנות בותים גזרו, ושתי גזירות הן, והתירו דייכיי במז שפירשתי בפרק קמא דשבת (טז, טז). **דבתיב** לא

תחתית בם - אסיפא דקרא סמך, דכתיב 'ובתו לא תקח לבנך', דאילו לאו דילא תחתית מיירי בגיורת כדאמרין ב"הערל" (יבמות ע"א). ובי האי גזנא פירש הרב רבינו אלחנן בפרק "הערל" (שם ע"ט, א) גבי בני שאול שדוקעו, דפריך: והכתיב "לא ימותו אבות על בנים" ועל כרחך אסיפא דקרא סמך, דכתיב "איש בחטאו ימות", אבל וירשה דקרא מוקמי ליה (בסנהדרין כ"ב) בעדות אב על הבן. **כי** יסיר לרבות כל המסירין - על כרחך הך דרשא לא קיימא אלא א"בתו לא תקח לבנך" דסליק מניה, דאילו שאר גוים בגירותן שרו. ולרבי שמעון דאסר, פירש רבינו שמואל בן נארי: הך דרבי שמעון ליתא בכולהו תנאי, דאמר דשמעון ליה לרבי שמעון דרדיש טעמא דקרא, אם כן "כי יסיר" קרא יתירא הוא, דכי נמי לא כתיב דרשין האי טעמא מנפשיה. **משום** נשג"ז - פירושו: כהן הבא עליה חייב משום זונה. ומפרש בפרק "הנשרפין" (סנהדרין פ"א, א): ואידך דאמר משום נשג"ז קסבר נשיהו לא מפקרי בנות, ומשום דכי לא מחיב משום זונה. והקשה הרב רבי משה מפושטיו: דאמר הבא בבית דין של חשמונאי גזרו בגייה משום זונה. ותנן בפרק "הבא" ביבמות (סא, ב), והכבשים אומרים: אין זונה אלא גיורת או משוחררת ושבעלה בעלת זנות וזו היא זונה האמורה בתורה. ומפרש טעמא: לפי שבאין עליה בבכירותה, אלמא בגייה שייך זנות ויש לדחותה דהם בגיורת שאני, משום דהשתא היא בת קיחה וקיימא באיסור "חללה זונה לא יקח", אבל בגייה דלית בה קיחה - ליה בה משום "זונה לא יקח" וכל משום חילול זרעו, שאינו מתייחס אחריתו. אבן קשה, דאמרין פרק "כל האסורין" (תמורה כ"ט, ב) אמר אביי: כהן הבא על הגייה (אפילו אשת איש) אינו לוקה, ורבא אמר: לוקה, אלמא מדאורייתא הוא מלקי עליה משום זונה, ואפילו בגייה. ואמר בפרק "קשרה יוחסין" (קדושין ע"ה א) דפליגי רבי אלעזר בר יעקב ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון בגיורת לכהן, ואפילו רבי שמעון לא שרי אלא בתנאי פחתה מבת שלש שנורעו בתוליה בישראל, אבל בגייה דאי שייך זונה ויש לומר: דהויא דרבא דתמורה וכן הויא דפרק "עשרה יוחסין" דהויא דיבמות, דמשמע דבגיה שייך זונה - היינו דאי לאסר לכהן, ואף הכהן לוקה עליה בבעולה דאי. ואביי דפליג ואמר אינו לוקה היינו משום דקסבר דהא דתמורה גייה זונה לכהן מדאורייתא - לאו משום זונה דכתיב בקרא מתסרא. אלא מגזרת הכתוב דכתיב "בתולה מעמיך ולא גיורת, ולאו הבא מכלל עשה עשה, ולהכי לא לקי. ודך גיירה דבית דין של חשמונאי הוי כסתם הוי שאין ידוע לנו שבעלה, דמספיקא לא לקי ואפילו לרבא. ומידו, לרבינו גזרו והכבשים

לחייב משום זונה, ולרב דמי נשיהו לא מפקרי הלכך משום זונה לא גזרו. ומפרש נמי ההם בפרק "הנשרפין": מאן דאמר נשג"ז לא אמר נשג"א, דאישות ליה לזו. וקשה: דהא מצרכין בפרק קמא דקדושין (כ"א, ב) גבי יפת תואר "אשת" לרבות אשת איש, אלמא איבא בזו אישותו ויש לומר: דהאי עשה מיהא איבא, ולכך הוצרך לרבות אשת איש. והא דדרשין בפרק "אירבע מיתות" (סנהדרין דף נ"ב), "אשר ינאף אשה רעה" פרט לאשת אחרים. פירושו: גוי, אלמא לא שייך בזו אישות כלל - היינו לענן חיוב מיתה. והא דאמרין (בריש) ובידשלמי (בפרק) "אין עומדין: עשרה באו על הזונה, ראשון קנאה ואחרים חייבים עליה משום אשת איש, דהא אמר בעילה קונה בבני נח - היינו דוקא גבי בני נח, אבל בישראל אינו חייב בעשה אלא בעולת בעל ואשתו מגזירה.

צער

גדול היה לי לפני רבי אסי בר - מדאמרין "ופלוגי אצל פלוגי" משמע שכולם היו בדור אחד וכולם בימי רבי.

לאחר

במראה אתם נארים - אתם מקבלים עליכם גזירה "ארוך" ובקללה נאסר עליכם, ואחר כך "אותי אתם קובעים" - גדולים, שאתם נהנים שוב מן הארוכים. **מקריסין** - מקטנות, שהן שוכבות בעריסה שקורין ברי"ץ. **משום יין** - שהיו בווער בו ומביאו לידי בנותיהן. ובנותיהן אסורין משום דבר אחר - עבודה זרה. ועל דבר אחר שלא הוזכר כאן גזרו משום דבר אחר - ולא משום עבודה זרה. ולקמן מפרש לה. **קנאים** - בני אדם המקנאין קטנות של מקום לנסוק בקטנותיהן. **פוגעין** - בו בשעת בעילה, לפי שאינו במיתת בית דין, וכמעשה שהיה דומרי וכו'. **נשג"ז** - גזרו עליהן משום נדה דרבנן, ואף על גב דגזירה אין דמה מטמאה מן התורה שהרי היא כבהמה, חכמים גזרו עליה. ומשום שפחה. משום גייה, כאילו מתחתן בה דרך אישות. ומשום אשת איש, דבעולת בעל יש להן לבני נח, דכתיב "והיא בעולת בעל". וישראל הרגיל בכך, הואיל ובא עליה בנדהה אתי למיבעל נמי נדה ישראלית, ואתי למינסב שפחה ועבר משום "לא יזנה קדש", ואתי למנסב לגייה ועבר א"ל תחתן, ואתי למיבעל אשת איש ישראל. **משום נשג"ז** - נדה, שפחה, גייה, זונה, שאם כהן הוא יש כאן משום לאו זונה. ולא לאו ממש, אלא גזירה משום זונה ישראלית שנבעלה לאסור לה. **דאורייתא** - דמיוחיוא בהדיה: בו' לא גרסין, ודכי גרסין. כי גזרו רבנן בית חשמונאי ביאה אבל ייחוד לא בו' ואתו אינהו תלמידי שמאי והלל. **באותה שעה** - מעשה אמנן ותמר. והא דרב יהודה בסנהדרין בפרק "כהן גדול". **שיצמא ביבה** - אפילו לא ראה, גזרו עליו להיות כוב. **צער גדול** היה לי בו' - כלומר, טורח גדול היה לי אצלו בשאלתי זו, ששאלתיה ממנו כמה פעמים ולא היה בידו.

הואיל

מפניו היא, דאמר מר: הבעל ארמית - קנאין פוגעין בו! אמר ליה: דאורייתא בפרהסיא ובמעשה שהיה, ואתו אינהו גזרו אפילו בצניעא. **בצניעא** נמי בית דין של חשמונאי גזרו, דכי אתא רב דימי אמר: בית דין של חשמונאי גזרו, וישראל הבא על הגייה - חייב משום נשג"א, כי אתא רבין אמר: משום נשג"ז - כי גזרו בית דין של חשמונאי ביאה, אכל ייחוד - לא, ואתו אינהו גזרו אפילו ייחוד. - ייחוד נמי, בית דין של דוד גזרו, דאמר רב יהודה: באותה שעה גזרו על ייחודו. - אמר: התם ייחוד דבת ישראל, אכל ייחוד דגויה - לא, ואתו אינהו גזרו אפילו אייחוד דגויה. - ייחוד דבת ישראל דאורייתא היא! דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהודה: רמו לייחוד מן התורה מנזין שצנאמר: "כי יסיתך אחיך בן אפך", וכן בן אם מסית, בן אב אינו מסית? אלא, בן מתייחד עם אמו, ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה! - ייחוד דאורייתא דאשת איש, ואתא דוד וגזר אפילו אייחוד דפגניה, ואתו תלמידי בית שמאי ובית הלל גזרו אפילו אייחוד דגויה. מאי "על דבר אחר משום דבר אחר"? אמר רב נחמן בר יצחק: גזרו על תינוק גוי שיצמא בזיבה, שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב וכו'; דאמר רבי יודא: צער גדול היה לי אצל רבי אסי, ורבי אסי אצל רבי יוחנן, ורבי יוחנן אצל רבי ינאי, ורבי ינאי אצל רבי נתן בן עמרם, ורבי נתן בן עמרם אצל רבי: תינוק גוי מאימתי מטמא בזיבה? ואמר לי: בן יומו, וכשפאתי אצל רבי חייא, אמר לי: בן תשע שנים ויום אחר, וכשפאתי והרציתי דברי לפני רבי, אמר לי: הנח דברי ואחוז דברי רבי חייא, דאמר: תינוק גוי אימתי מטמא בזיבה - בן תשע שנים ויום אחר, הואיל

בפרק "הנשרפין": מאן דאמר נשג"ז לא אמר נשג"א, דאישות ליה לזו. וקשה: דהא מצרכין בפרק קמא דקדושין (כ"א, ב) גבי יפת תואר "אשת" לרבות אשת איש, אלמא איבא בזו אישותו ויש לומר: דהאי עשה מיהא איבא, ולכך הוצרך לרבות אשת איש. והא דדרשין בפרק "אירבע מיתות" (סנהדרין דף נ"ב), "אשר ינאף אשה רעה" פרט לאשת אחרים. פירושו: גוי, אלמא לא שייך בזו אישות כלל - היינו לענן חיוב מיתה. והא דאמרין (בריש) ובידשלמי (בפרק) "אין עומדין: עשרה באו על הזונה, ראשון קנאה ואחרים חייבים עליה משום אשת איש, דהא אמר בעילה קונה בבני נח - היינו דוקא גבי בני נח, אבל בישראל אינו חייב בעשה אלא בעולת בעל ואשתו מגזירה.

59 שהוא אסור מן התורה.
60 מתרצת הגמרא: אלא (אמר ליה), דאורייתא אינו אסור אלא
61 בפירושא, וכמעשה שהיה בזמניו בן סלוא שבא על כובי בת צור
62 המדיינית והרגם פתח, ואינו אינהו גזור - ובאו חכמים וגזרו איסור
63 אפילו על הבא על עובדת כוכבים בצניעא, שמא ימשך אחר
64 עבודה זרה.
65 מקשה הגמרא: הרי בצניעא נמי כבר נאסר בגזירה קודמת לבוא
66 על הגזירה, שהרי בית דינו של חשמונאי גזרו על זה, [וכי איתא רב
67 דימי אמר, בית דין של חשמונאי גזרו], וישראל תבא על העובדת
68 כוכבים חייב משום נשנא - נדה, שפחה, גויה, אשת איש. כי איתא
69 רבין אמר, משום נשנא - נדה, שפחה, גויה, זונה. ומדוע אמרו
70 בברייתא שאיסור בנותיהם הוא מגזירת תלמידי שמאי והלל.
71 מתרצת הגמרא: כי גזרו בית דינו של חשמונאי, הוא רק על ביאה
72 - שאסור הישראל לבוא על עובדת כוכבים, אבל ייחוד עם עובדת
73 כוכבים בלא ביאה, לא גזרו, ואינו אינהו גזור - ובאו תלמידי שמאי
74 והלל וגזרו אפילו על הייחוד.
75 מקשה הגמרא: ייחוד נמי - והרי גם על הייחוד, בית דינו של דוד
76 גזרו, והוא קודם גזירת תלמידי שמאי והלל, דאמר רב יהודה,
77 באתיקא שעתה, שהיה מעשה אמנון ותמר, גזרו על ייחוד - שלא
78 יתייחד אדם עם אשה שאינה נשואה לו.
79 מתרצת הגמרא: אמר, התי - שם במעשה אמנון ותמר, גזרו על
80 ייחוד דבת ישראל - שלא יתייחד ישראל עם ישראלית, אבל ייחוד
81 דישראל עם עובדת כוכבים לא גזרו, ואינו אינהו גזור - ובאו
82 תלמידי שמאי והלל וגזרו איסור אפילו אייחוד דישראל עם עובדת
83 כוכבים.
84 מקשה הגמרא: וכי ייחוד של ישראל עם ישראלית נאסר על ידי
85 בית דינו של דוד, והרי ייחוד דבת ישראל עם ישראל, איסור
86 דאורייתא היא, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהודה, רבן
87 לייחוד שאסור מן התורה מנא, שנאמר בפרשת מסית לעבודה זרה
88 (דברים יג א), כי יסיתך אחיך בן אמוך, ויש להקשות, וכי בן אב מסיית,
89 בן אב אינו מסיית, ומדוע כתבה התורה 'אחיו בן אמוך', אלא לא
90 נכתב בן אלא לדרוש מכאן דיני ייחוד, שהבן מתייחד עם אמו, ואין
91 אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה, וקשה על דברי רב יהודה
92 שאמר שבית דינו של דוד גזרו על הייחוד. מתרצת הגמרא: ייחוד
93 האסור מדאורייתא הוא דאשת איש - ישראל המתיחד עם אשת
94 איש. ואיתא - ובא דוד גזרו איסור אפילו אייחוד דפניה ישראלית,
95 ואינו תלמידי בית שמאי וביית הלל גזור אפילו אייחוד דעובדת
96 כוכבים.
97 שנינו בברייתא, ועל דבר אחר משום דבר אחר, הגמרא מבארת
98 מהו דבר אחר. מבררת הגמרא: מאי על דבר אחר משום דבר אחר
99 - מה הוא הדבר אחר שאסורו, ומשום איזה דבר אחר גזרו עליו.
100 משיבה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, גזרו על תינוק עובד
101 כוכבים שמיטמא בזיבה, ואפילו לא ראה זיבה, כדי שלא יהא תינוק
102 ישראל רגיל להיות אצל כמשכב זכור, שחששו חכמים שאם ישהה
103 תינוק ישראל עם תינוק עובד כוכבים יבוא למשכב זכור, שהגויים
104 נחשבו על כך. דאמר רבי יואל, צער גדול היה לי אצל רבי אפי -
105 בשאלה זו הטרחתי הרבה פעמים את רבי אסי, ולא היה בידו
106 תשובה להשיב לי. ורבי אפי אצל רבי יוחנן - וכן רבי אסי שאל
107 שאלה זו לרבי יוחנן, ורבי יוחנן אצל רבי ינאי, ורבי ינאי אצל רבי
108 נתן בן עמרם, ורבי נתן בן עמרם אצל רבי, ואותה השאלה היא,
109 תינוק עובד כוכבים, מאימתי מטמא בזיבה - בן כמה יהיה ויטמא
110 בזיבה, ואמר לי - רבי אסי שרבי היה אומר, תינוק אפילו הוא בן
111 יומו מטמא בזיבה. וכשפאתי - רבי יואל, אצל רבי חייא, אמר לי
112 אין תינוק מטמא עד שיהיה בן תשע שנים ויום אחד. ובשפאתי
113 והרציתי דברי - כשבא רבי זירא ואמר את דברי רבי חייא לפני רבי,
114 אמר לי - רבי לרבי זירא, הנה דברי שאמרתי שמטמא בהיותו יום
115 אחד ואחוז דברי רבי חייא דאמר תינוק עובד כוכבים אימתי מטמא
116 בזיבה בן תשע שנים ויום אחד,

1 'במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי בול' - אתם מקבלים
2 עליכם גזירה בארור וקללה, ומשום כך נאסר עליכם, ואחר כך
3 אותי אתם קובעים, כלומר גוזלים ונהנים מאותו איסור, ומכך
4 שאמר הכתוב 'הגוי בול', משמע, אי איבא גוי בול - אם העם
5 כולו אכן קבל את הגזירה, אין - הרי זו גזירה, אי לא - ואם לא כל
6 העם קיבל את הגזירה, לא - אין זו גזירה.
7 הגמרא מבררת את טעם איסור פת הגויים, שמנם, יינם ובנותיהם:
8 גופא, אמר באל, אמר אבימי נותנה משמיה דרב, פיתן ושמןן ויין
9 ובנותיה, בולן משמנה עשר דבר הן.
10 מבררת הגמרא: בנותיהן מאי היא - מה היא הגזירה, ומפני מה גזרו
11 על בנות הגויים. משיבה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, גזרו על
12 בנותיהן שיהיו חשובות כנידות מצריכותן - מקטנותן. שאף על פי
13 שבקטנותן עדיין לא ראו דם נדה, מכל מקום חשובות כנדות,
14 והנוגע בהם טמא. ונניבא משמיה דרב אמר, בולן - פתם, שמנם,
15 יינם ובנותיהם, משום עובדת כוכבים גזרו בהן, שאם יאכל אדם
16 מפתם, שמנם או יינם או יתייחד עם בנותיהם, יכול לבוא לידי
17 איסור עבודה זרה.
18 דבי איתא - כאשר בא רב איתא בר ארא, אמר בשם רבי יצחק, גזרו
19 חכמים על פיתן של גויים משום שמןן. מקשה הגמרא: מאי אולמיה
20 - מה חומרנו דשמןן מפת, עד כדי שגזרו על הפת משום השמן.
21 מתרצת הגמרא: אלא גזרו חכמים על פיתן ושמןן משום יינן, שאם
22 יאכל מפתם ומשמנם יבוא לשתות גם את יינם, ועל יינן משום
23 בנותיהן - וכשישתה יבוא מיתוך שדיון בוער בו יבוא לידי
24 איסור עם בנותיהם, ועל בנותיהן משום דבר אחר - ואם יבוא על
25 בנותיהם יביאנו הדבר לידי איסור עבודה זרה. ועל דבר אחר (שלא
26 נתבאר כאן מהו) גזרו חכמים משום דבר אחר, ולהלן יבואר מהו
27 אותו דבר אחר.
28 מקשה הגמרא: והרי בנותיהן איסור דאורייתא היא, דכתיב (דברים י
29 א) ולא תתחנן בם' ומדוע הוצרכו חכמים לגזור על בנותיהם
30 משום עבודה זרה. מתרצת הגמרא: שהיון חכמים אכן איסור חיתון
31 אלא עם בנות שבט אומות בלבד, אבל שאר עובדי כוכבים לא,
32 ואינו אינהו - חכמים וגזרו איסור חיתון אפילו דשאר עובדי כוכבים.
33 מקשה הגמרא: ולרבי שמעון בן יוחי דאמר, ממה שנאמר (שם יד
34 א) כי יסיר את בנו מאחרי ויעבדו אלהים אחרים, ונתן הכתוב את
35 הטעם לאיסור החיתון עם הגויים משום שיבוא לידי עבודה זרה,
36 מזה יש לדרוש שבא הכתוב לרבות את כל המסירות מאחרי ה'
37 שאסור להתחתן עם בנות כל הגויים אף שאינן מושבע אומות, מאי
38 איבא למימר - איך נבאר לשיטתו את דברי הברייתא שבנותיהם
39 לא נאסרו אלא מגזירת חכמים משום עבודה זרה, והרי איסור מן
40 התורה הוא.
41 מתרצת הגמרא: אלא, דאורייתא לא נאסרו ישראל בבנות הגויים
42 אלא באישות דרך חתנות, אבל באישות דרך זנות לא נאסרו, ואינו
43 אינהו גזור אפילו באישות דרך זנות.
44 מקשה הגמרא: והרי אישיות דרך זנות נמי אסורה מן התורה, ובבית
45 דינו של שם גזרו עליה שהיה קודם מות תורה, דכתיב במעשה
46 יהודה ותמר (בראשית לח כד), ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה
47 לאמר ונתה תמר פלתי וגם הנה הרה ללונגים ויאמר יהודה
48 הוציאיה ותשרף, ומכאן שהנבעלת לכנעני אפילו הוא דרך זנות
49 דינה במיתה.
50 מתרצת הגמרא: אלא, דאורייתא לא נאסר אלא עובד כוכבים תבא
51 על פת ישראל, ומשום דמשכב פתריה - שתמשך בת הישראל אחר
52 העובד כוכבים לעבודה זרה, אבל ישראל תבא על העובדת כוכבים
53 לא, ואינו אינהו גזור אפילו על ישראל תבא על העובדת כוכבים
54 שמא ימשך אחר עבודה זרה.
55 מקשה הגמרא: וכי ישראל תבא על העובדת כוכבים גזירת חכמים
56 היא שאסור, והרי הלכה למשה מסיני היא, דאמר מר, הבעל
57 אימיה, קנאין פוגעין בו - ישראל הבא על הגויה, בני אדם
58 המקנאים לה' הורגים אותו, ומכך שמותר לקנאים לפגוע בו הרי

הואיל ובהיותו בן תשע שנים הוא ראוי לביאה מטמא נמי בויקה, אבל כל זמן שאינו ראוי לביאה שאין לחוש שיבוא הישראל עמו למשכב זכור, אינו מטמא בויקה. אמר רבינא, הלכך - כיון שאמרנו שתינוק גוי מטמא כזב משעה שראוי לביאה, הא תינוקת עוברת בויקה בת שלש שנים ויום אחד, הואיל וראויה לביאה מטמא נמי בויקה, שיש לחוש שאם ישהה עמה תינוק ישראל יבוא לבועלה.

שואלת הגמרא: פשיטא, שכיון שגזירת חכמים בתינוק היא מזמן שהוא ראוי לביאה, כמו בן בתינוקת ראוי להיות שיעורה מזמן שתהיה ראויה לביאה שהוא משלש שנים ויום אחד.

מיישבת הגמרא: מהו דתיקא - הייתי סבור, כיון דהא תינוק זכר כשהוא ראוי לביאה דיע לארנולי - למשוך את הישראל אצלה, משום כן גזרו עליו חכמים, והא - אבל תינוקת בת שלש אף שהיא ראויה לביאה, לא ידעה לארנולי - עדיין אין בה ערמוניות כל כך למשוך את הישראל לבוא עליה, ולכן לא תהיה מטמאה משעה שראויה לביאה אלא כשתהיה גדולה יותר מכך, קא משמע לן שגם בתינוקת לא חילקו חכמים וגזרו שתהיה מטמאה משעה שתהיה ראויה לביאה והוא כשתהיה בת שלש שנים.

שנינו במשנתנו שרבי ובית דינו התירו את השמן, הגמרא חוזרת לדון באותו היתר כיצד היה המעשה. מספרת הגמרא: מיסתמיך ואיל - נסמך והולך היה רבי יהודה נשיאה אבתפיה דרבי שמלאי שמעיה - על כתפי רבי שמלאי שמשו. אמר ליה רבי יהודה לרבי שמלאי, לא הייתי אמר שבת המדרש בשתתבנו את השמן. אמר לו רבי שמלאי לרבי יהודה בריינא תתיר אף את הפת. אמר לו רבי יהודה לרבי שמלאי, אם בן דברין שהייתי מתיר גם את הפת, קרו לן בית דינא שריא - הייתי נקרא בפי העם 'בית דין המתיר', דתנן - כמו ששנינו במשנה (ערוית פ"ח מ"ד), העיד רבי יוסי בן יועזר איש צרידה, שלשה דברים שיש להקל בהם, דין אחד, על אייל קמצא - מין חגב הדומה לאיל, דכן - שהוא טהור ומותר באכילה. דין שני, ועל משקה בית מטבחיה דכן - ועל דם הקרבנות, והמים שמדיחים בהם את הקרבנות, שהם טהורים, כלומר שלא גזרו עליהם טומאת משקין. דין שלישי, ועל דירקב למיתא מקאב - ועל הנוגע במת שהוא טמא. וקרו ליה יוסף שריא - וקרו העם לרבי יוסי בן יועזר שהעיד על היתר דינים אלו 'יוסף שריא', כלומר 'יוסף המיקל והמתיר', הרי שאדם האומר היתר של דברים הנראים כאיסור נקרא בפי העם אדם המתיר, ומשום כך אינו רוצה להתיר את הפת.

אמר ליה רבי שמלאי לרבי, הָתָם שָׂרָא תַלְתָּ וּמַר שָׂרָא תְּדָא - שם רב יוסף התיר שלשה דברים, ואפשר שמשום כך נקרא בפי העם יוסף המתיר, אך אתה רבי התרת דבר אחד בלבד, ואי שרי מר תְּדָא אחריתי - ואם תתיר רבי דבר אחד נוסף על השמן אבתפיה תרתין הוא דהויין - עדיין אינם אלא שני דברים המתירים, ועל המתיר שני דברים לא שמענו שנקרא אדם המתיר.

אמר ליה רבי לרבי שמלאי, אָנָּה שָׂרָא אַחֲרִיתִי - אני התרתי דבר נוסף מלבד השמן, ואם אתיר אף את הפת נמצא שהתירתי שלשה דברים. מבררת הגמרא: מאי היא - מה הוא הדבר הנוסף שרבי התיר. מבארת הגמרא: דתנן - שנינו במשנה (גיטין ע"ב), הנותן לאשתו גט ואומר לה זה יטמא אם לא באתי מקאב עד שנים עשר חודש, כלומר שאם לא יבוא מעתה ועד שיעברו שנים עשר חודש תהיה מגורשת, ומת בתוך שנים עשר חודש, אינו גט, שהרי זמן חלות הגט הוא לאחר שנים עשר חודש, ואין גט לאחר מיתה, ואם מת בעלה בלא בנים ויש לו אח, אסורה לינשא לאחר עד שתתייבם או תחלוץ. ותני עלה - ושנו על דין זה, ורבותינו חלקו והתירוה לינשא, ואמרינן מאן - מי הם רבותינו שהתירוה להנשא אמר רב יהודה אמר שמואל, בית דינא דשרי משקא - בית הדין

שהתיר את השמן של גויים. והטעם שהתירוה להנשא, משום דכפרי לה - שסוברים כפרי יוסי, דאמר ר' זוטא ששטר מוכיח עליו - שהזמן הכתוב בשטר מוכיח על כוונת כותב השטר, שבדעתו שיחול המעשה הכתוב בשטר מזמן כתיבתו. וכיון שנכתב בגט זמן כתיבתו, הרי שבדעתו שיחול מאותה שעה באם לא יבוא עד לאחר שנים עשר חודש, ונמצא הגט חל משעת מסירתו בעוד שהיה חי. ואמר רבי אבא בריה דרבי חיאי בר אבא, רבי יהודה הנשיא הורה שהיא מותרת להנשא, ולא הודו לו חכמים כל שעתו - כל ימי חייו. ואמרי לה - ויש אומרים שלא הודו לו כל שיעתו - כל חביריו.

הגמרא מבררת את פרטי הדינים באותו מעשה שהתיר רבי יהודה הנשיא את האשה לינשא: אמר ליה רבי (אליעזר) [אלעזר] לההוא נכא - לזון אחד שהיה באותו מעמד שהתירה רבי יהודה להנשא, כי שריתיה - כאשר התרתה לאשה להנשא, לאלתר - מיד שריתיה להנשא, מכיון דלא אתי - שודאי לא יוכל לבוא עוד שכבר מת, או דלמא, לא התרתם לה להנשא אלא לאחר שנים עשר חודש, דהא איקנים ליה תנאיה - שאז התקיים התנאי, שכן עברו שנים עשר חודש ולא בא.

שאל ההוא סבא את רבי אליעזר: ותיבעי לך אפתינית - והרי יכול היית להקשות בדברי המשנה עצמה כן, דתנן - שהרי שנינו בהמשך אותה המשנה (גיטין ע"ב), נתן גט לאשתו ואמר לה הרי זה יטמא מעכשיו אם לא באתי מקאב עד שנים עשר חודש, ומת בתוך שנים עשר חודש, הוי גט, כיון שהוסיף ואמר 'מעכשיו' הרי בדעתו שיחול הגט מעתה בתנאי שלא יבוא עד לאחר שנים עשר חודש (דהא איקנים ליה תנאיה). ותיבעי לך - ויש לך להסתפק אף בדין זה האם לאלתר הוי גטא - מיד שמת חל הגט, דהא לא איתא - שהרי אינו יכול לבוא עוד. או דלמא - או שמא, אינו חל אלא לאחר שנים עשר חודש, דהא איקנים ליה תנאיה - שאז התקיים התנאי. השיב לו רבי אליעזר: אין הכי נמי - אכן גם על דברי המשנה עצמה היה יכול להקשות כך, אלא הטעם ששאלתו שאלה זו דווקא אותך, הוא, משום דהוי תנאיה - משום שהיית מאותם אנשים שנמנו עם רבי יהודה הנשיא להתירה, ובודאי ידוע לו ממתי התירה רבי יהודה.

הגמרא חוזרת לברר את מחלוקת חכמי המשנה ורבותינו בתנאי הנכתב בגט: אמר אבוי, הכל מודים שאם נתן לה גט בלילה ואמר לה לשפצא חמה מנתיקה הרי את מגורשת, לבי נפקא קאמר לה - בפירוש אמר לה שכאשר תצא חמה מגרשה, וכי מית, בליליא - ואם מת בלילה, גט לאחר מיתה הוא, ואינה מגורשת, שהרי אין אדם יכול לגרש לאחר שמת. והכל מודים שאם נתן לה גט ואמר לה הרי את מגורשת בגט זה על מנת שפצא חמה מנתיקה, מעכשיו קאמר לה - שיחול הגט משעת מסירתו לה, אלא שהוסיף לכך תנאי על מנת שתצא חמה מנתיקה, וכי מית בליליא - ואם מת בלילה, הא ודאי תנאיה הוי - הרי ודאי התנאי בגט התקיים שהרי אחר כך זרחה השמש, וגט מחיים הוא - ונמצא שהגט ניתן לה בחי בעלה והרי היא מגורשת, כדבר הונא - כדעת רב הונא בדיני התנאי, דאמר רב הונא, כל האומר על מנת, כאומר מעכשיו דמי - כל העושה מעשה ומתנה את חלותו בלשון זה, שאומר, על מנת שיתקיים דבר מסוים, כאילו אמר שמעכשיו יחול אותו מעשה, ובלבד שבסופו של דבר יקיים התנאי.

לא נחלקו, אלא כאומר לאשתו 'הרי זה גיטך אם תצא חמה מנתיקה', ומת בלילה, רבי יהודה הנשיא סבר לה כפרי יוסי דאמר ומנו של שטר מוכיח עליו, וזהו ליה אותו אדם כאומר הרי את מגורשת מחיים אם מת, ואם אמות, או כלאומר הרי את מגורשת מעכשיו אם מתי, ושנינו במשנה (גיטין ע"ב), שאם מת, הרי זו מגורשת. ורבנן, לית להו דרבי יוסי שזמנו של שטר מוכיח עליו,

הואיל וראוי לביאה בו' - דעמא דגזירת זיבה משום ביאה הוא, כדאמר: שלא יתן תינוק של ישראל רגיל אצלו במשכב זכור, הלכך לא גזרו עליה עד דחיו לביאה. פשיטא - כיון דתינוק משעה שראוי, הוא הדין לתינוקת. מהו דתינא - האי תינוק כשראוי לביאה הוא ערום לארגולי, להמשיך ישראל אצלו. אבל תינוקת בת שלש - אף על גב דבת ביאה היא, אין בה ערמומיות, דלא ידעה לארגולי, עד שתהא בת תשעה לא גזרו עליה, קא משמע לן. אייל קמצא - מין חגב הוא. דבן - שהוא טהור ומותר באכילה. ועל משקה בית מטבחיא - הדם והמים שהן בבית המטבחיים שבעורה. דבן - לא גזרו עליהם טומאת משקין. ופולגותא היא לקמן, רב אמר: דבן ממש, דסבר אין משקין מקבלין טומאה אלא מדרבנן, ובהני לא גזרו. ושמואל אמר: דבן מלטמא טומאת

לאלתר שריתיה דהא לא אתי - ואם תאמר: פשיטא דלאלתר היא מותרת, דמיד שמת הרי התנאי במקום דלא ישוב עוד לביתו ויש לומר: דמכל מקום מיבעי ליה אי גזרינן מת אטו לא מת. ורבנן לית להו דרבי יוסי - פירוש: בני דורו שהיו חלוקין עליו. ומכל מקום ליכא למפשט דאין הלכה כרבי יוסי, דכי ליה להו הכא היינו בעל פה, אבל בשטר מדור ליה. בראש

הואיל וראוי לביאה מטמא נמי בזיבה. אמר רבינא: הלכך, הא תינוקת גזירה בת שלש שנים ויום אחד, הואיל וראויה לביאה - מטמאה נמי בזיבה. - פשיטא! - מהו דתינא: האי ידע לארגולי והא לא ידעה לארגולי, קא משמע לן. מיסתמיך ואיל רבי יהודה נשיאה אפתפיה דרבי שמלאי שמעיה, אמר לו: שמלאי, לא היית אמש בבית המדרש כשהתרגנו את השמן. אמר לו: בימינו תתיר אף את הפת.

אמר לו: אם כן, קרו לן "בית דינא שריא", דתנן: העיד רבי יוסי בן יועזר איש צרידה על אייל קמצא דבן, ועל משקה בית מטבחיא דבן, ועל דיקרב למיתא מסאב, וקרו ליה "יוסף שריא". אמר ליה: התם שרא תלת, ומר שרא חדא, ואי שרי מר חדא אחרית, אפתי תרתין הוא דהיינו! אמר ליה: אנא שריא אחריתי. מאי היא? דתנן: "זה גיטך אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חודש", ומת בתוך שנים עשר חודש - אינו נגמ, ותני עלה: ורבתינו התירוה לינשא, ואמרין: מאן "רבתינו"? אמר רב יהודה אמר שמואל: בית דינא דשרי משחא. סברי לה כרבי יוסי, דאמר: ומנו של שטר מוכיח עליו, ואמר רבי אבא בריה דרבי חיאי בר אבא: רבי יהודה הנשיא חזרה, ולא הודו לו כל שעתו, ואמרי לה: כל סיעתו. אמר ליה רבי (אליעזר) [אליעזר] להווא סבא: כי שריתיה - לאלתר שריתיה, דלא אתי, או דלמא לאחר שנים עשר חודש, דהא איקנים ליה הנאיה? - ותיבעי לך אמתניתין, דתנן: "הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חודש", ומת בתוך שנים עשר חודש - הוי גמ, דהא איקנים ליה הנאי, ותיבעי לך: לאלתר הוי גיטא, דהא לא אתא, או דלמא לאחר שנים עשר חודש, דהא איקנים ליה הנאיה! - אין הכי נמי, אלא משום דהוית בההוא מנינא. אמר אביי: הכל מודים, "לכשתצא חמה מנרתיקה" - לכו נפקא קאמר לה, וכי מית בליליא - גמ לאחר מיתה הוא: "על מנת שתצא חמה מנרתיקה" - מעכשיו קאמר לה, וכי מית בליליא - הא ודאי תנאה הוי וגמ מחיים הוא, בדרב הונא, דאמר רב הונא: כל האומר "על מנת" באומר "מעכשיו" דמי, לא נחלקו אלא ב"אם תצא", רבי יהודה הנשיא סבר לה כרבי יוסי, דאמר: ומנו של שטר מוכיח עליו, והוה ליה כ"מחיים אם מתי", כ"מעכשיו אם מתי", ורבנן לית להו דרבי יוסי, והוה ליה כ"זה גיטך אם מתי" גרידא. גופא: העיד יוסי בן יועזר איש צרידה על אייל קמצא דבן, ועל משקה בית מטבחיא דבן, ועל דיקרב למיתא מסאב, וקרו ליה "יוסף שריא". מאי אייל קמצא? רב פפא אמר: שושיבא, ורב חיאי בר אמי משמיה דעולא אמר: סוסביל. רב פפא אמר שושיבא, וקמפילגי בראשו ארוד, מר סבר: ראשו ארוד - אסור, ומר סבר: ראשו ארוד - מותר. רב חיאי בר אמי משמיה דעולא אמר סוסביל

הואיל וראוי לביאה בו' - דעמא דגזירת זיבה משום ביאה הוא, כדאמר: שלא יתן תינוק של ישראל רגיל אצלו במשכב זכור, הלכך לא גזרו עליה עד דחיו לביאה. פשיטא - כיון דתינוק משעה שראוי, הוא הדין לתינוקת. מהו דתינא - האי תינוק כשראוי לביאה הוא ערום לארגולי, להמשיך ישראל אצלו. אבל תינוקת בת שלש - אף על גב דבת ביאה היא, אין בה ערמומיות, דלא ידעה לארגולי, עד שתהא בת תשעה לא גזרו עליה, קא משמע לן. אייל קמצא - מין חגב הוא. דבן - שהוא טהור ומותר באכילה. ועל משקה בית מטבחיא - הדם והמים שהן בבית המטבחיים שבעורה. דבן - לא גזרו עליהם טומאת משקין. ופולגותא היא לקמן, רב אמר: דבן ממש, דסבר אין משקין מקבלין טומאה אלא מדרבנן, ובהני לא גזרו. ושמואל אמר: דבן מלטמא טומאת אחרים, אבל טומאת עצמן יש בהן, קסבר שמואל יש למשקין טומאה מן התורה להיטמא ולא מצו רבנן לדכניהו. ועל דיקרב למיתא מסאב - הוגע במת - טמא. ולקמן פריך: הא דאורייתא היא. ועוד: הא חומרא היא, ויוסף "אסרא" מיבעי ליה. שרא תלת - דהא קלא מפרש דהאי "על דיקרב למיתא מטמא" קלא היא. אינו נג - דהא לא אמר שיהא גט אלא עד שנים עשר חודש, והוא כבר מת ואין יכול לגרש, וזקוקה ליבם אם אין לו בן. אבל אי אמר "מעכשיו" דהא גט אם לא באתי עד שנים עשר חודש", ומת בתוך כך - הרי זה גט ואינה זקוקה ליבם. כרבי יוסי - בבבא בתרא בפרק "יש נוחליך" (קל, א) הובא כל נכסיו לבנו לאחר מותו, צריך שיכתוב "מהיום ולאחר מיתה", דלדור משמע: גופא מהיום. שלא אהא רשאי למכרם, ופירא לאחר מיתה. ואם לא כתב "מהיום" אלא "לאחר מיתה" - לא אמר כלום, ויירשו אחיו עמו, או אם היה עליו בעל חוב מאוחר לאחר מתנה זו - בעל חוב גובה את חובו. רבי יוסי אמר: אינו צריך, דלדבי כתיב זמן בשטר, לומר: מעכשיו תהא מתנה מגופה של קרקע ופירות לאחר מיתה, דאי לא בעי למיתב ליה אלא לאחר מיתה, למח בתב זמן בשטר? והכי נמי זמנו של גט מוכיח דהכי קאמר ליה: מעכשיו יתא גט אם לא באתי, ותנאה בעלמא הוא, וכי לא אתא איקנים תנאה. רבי יהודה הנשיא - בן בנו של רבי יהודה הנשיא מותרת לינשא. כל שעתו - כל ימיו נחלקו עליו. לאלתר שריתיה - כששמעו בו שמת. הכי גרסינן: לאלתר שריתיה דודאי לא אתי עוד. אין הכי נמי - דאיכא למיבעי אמתניתין, אלא - להכי בעינן בעיין לה אקמיתא. משום דהית בההוא מנינא דרבי יהודה נשיאה דשרייה ודעתא לאימא שרייה, ומדריי יהודה נשמע לאלתר ליתא דאמר לה "מעכשיו" הכל מודים - ואפילו רבי יוסי, דהיכא דאמר לה בהאי לינשא: "הרי זה גיטך לכשתצא חמה מנרתיקה" - לכו נפקא לה קאמר לה - דליתיה גיטא, ומקמי הכי לא ליתיה גיטא, ואי מית בליליא - לאו גיטא הוא. ואף על גב דאמר רבי יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו, וכמאן דכתיב ביה "מהיום" דמי - הוה ליה כ"מהיום ולאחר מיתה", ותנן: "מהיום ולאחר מיתה" גט ואינו גט, וספקא האי "לאחר מיתה" אי תנאה הוי והכי משמע: מהיום יתא גט אם אמות, אי חזרה הוה דהדר ביה ממאי דאמר "מהיום". ולא דמי למתנה שכתוב בה "מהיום ולאחר מיתה", דהתם הכי קאמר: גופא מהיום קני ופירא לאחר מיתה, אבל גט ליכא למימר הכי. וכי האי גונא מפרש לה ב"ש נחליך" (בבא בתרא קל, א), על מנת שתצא חמה מנרתיקה - ודכוותה הכא "על מנת שלא אבוא כל שנים עשר חודש". מעכשיו קאמר - דליתיה גיטא על מנת שתתקיים תנאי זה, וכי מקיים תנאי זה ונפקא חמה - איגלאי מילתא למפרע בדשעת מסירה הוי גט, ואף על גב דמית בליליא הוה ליה גט מחיים. ודכוותיה מת בתוך שנים עשר חודש - הרי נתקיים התנאי שלא בא, והוה ליה גט למפרע. דאמר רב הונא כל האומר על מנת באמר "מעכשיו דמי" - "על מנת" דאי תנאה משמע, והכי קאמר: מעכשיו יתא גט על מנת שתתקיים תנאי זה, וכל אימת דמתקיים תנאה הוה ליה גט למפרע. לא נחלקו אלא באם תנא - ומת בליליא. ודכוותיה התם ב"אם לא באתי", דאמרין התם בפרק "מי שאחזו קורדיקוס" (גיטין עב, א, עו, א): "אם" שתי לשונות משמע, משמע מעכשיו ומשמע לכשתצא חמה מנרתיקה" גלי דעתיה דמעכשיו, לא אמר "מהיום" הוי משמע לכשתצא חמה מנרתיקה. הלכך, רבי יהודה הנשיא סבר לה כרבי יוסי, דאמר דאף על גב דלא כתב "מהיום" זמנו של שטר מוכיח עליו כמאן דכתב "מהיום" דמי, והוה ליה כ"מהיום אם מתי" דאמרין במסכת גיטין (עב, ב) תנאה הוא, וכי מית הוי גיטא למפרע מחיים. ורבנן לית להו דרבי יוסי, והוה ליה כ"אם מתי" גרידא, דאמרין התם דלשון "אם" כי לא אמר "מהיום" משמע לכשאמות קאמר, והכא נמי משמע: ולכשתצא חמה מנרתיקה. והוה ליה גט לאחר מיתה. שושיבא - מין חגב וראשו ארוך. וקמפילגי - יוסי בן יועזר ורבנן בראשו ארוך. דסימני חגבים טהורים נפקא לן מאברהם סלעם חרגול חגב, ופליגי תנאי ב"אלו טריפות" (חולין ס, א) בראשו ארוך, איכא דדאין ליה בכלל ופרט, דאין בכלל אלא מה שבפרט. הני מיני שריי אבל מין אחרניא לא, וכל מינא דהני אין ראשו ארוך. ואיכא דדאין בכלל ופרט וכלל, ומרבי כל בעין הפרט: לא ראי אברה כראי סלעם וכו', הדצ שהו שכוון שיש להן ארבע רגלים ארבעה כנפים ויש להן קרסולין וכנפיו חופין את רובו, אף אני אבאי כל שיש לו ארבעה סימנים הללו.

בראשו ארוך כולי עלמא לא פליגי דאסור - קשה, דאמרין ב"אלו טריפות" (חולין טו, א); תנא דבי רבי ישמעאל ראשו ארוך מותר, ומתניתין נמי דחתם משמע דראשו ארוך מותר, ומלא קחשיב ליה בחדי סימני טהרה אין ראשו ארוך. ובסוף פרק "דבי עקיבא" (שבת צ, ב) אמר נמי דרשויבא מותר, דהא חזיה רב לרב כהנא דהוה מעיבר שושיבא אפמייה, אמר ליה רב: שקליה, דלמא קאביל ליה חי ועבר משום "כל תשקרו", משמע דדוקא חי אסור אבל מוש שריו לכן נראה לרבינו תם דגרסין הכא: ראשו ארוך דכולי עלמא לא פליגי דמותר, ונירסא זו נמצאת בפירוש רבינו חננאל. **דיקרב** בדיקרב בחיבורין - פירוש: כגון ראובן שנגע במת ובא שמעון ונגע בו בעודו נוגע במת, וטומאה בחיבורין ודאי הוה דאורייתא. והא דאמר רבא: לא תתלו ביה בוקי סריקי ברב נחמן - לאו משום דאית ליה טומאה בחיבורין לאו דאורייתא, אלא משום דקסבר דיוסף בן יעזר לא איירי בהכי, וכן משמע בגזיר פרק "שלשה מינין" (מב, ב). **הא** הלכתא מוסטה גמרינן לה - לאו דוקא מוסטה גמרינן, וספק טומאה ברשות הרבים היכא דאיכא חזקת טהרה לא הוצרכו ללמוד מוסטה, אלא אמרין: העמד דבר על חזקתו, ולא גמרינן מוסטה אלא לומר דברשות היחיד ספקו טמא. בדבסות נמי הוי ספק טומאה ברשות היחיד. **והשלקות** מנהני מילי - אמר רבינו תם, דמרבועי תלמודא בשלוקת וקסבר מדאורייתא היא, שמא גזירה קדמונית היא ולא נגזרה עם הפת. ושלקות היא עניני תבשיל בדמשמע בהך שמעתא, ומתחלה גזר עליה מטעם חתנות, ועל הפת לא גזר משום דלא שייך ביה חתנות כל כך, עד שבאו שמאי ודחלו וגזרו בשמונה עשר דברים גם על הפת, ואף על גב דבמתניתין תני פת מקמי שלקות, מכל מקום שלקות גזירה קדמונית יותר היתה, וכשתתירו את הפת לא התירו שלקות מהאי טעמא דפת ושלקות תרי מילי נינהו. ואומר רבינו תם נמי, דצריך לערב עירובי תבשילין בפת ושלקות. ומביא ראה מדאמרין בפרק שני דביצה (טו, ב), רבי אליעזר אומר: אין אופין אלא על האפי ואין מבשלין אלא על המבושל, שנאמר "את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשל בשל". וכן פירש בהלכות גדולות. אבן רבינו יצחק אומר דבעירובי תבשילין סגי בחד, או בפת או בתבשיל, ולית הלכתא כדחייא דרבי אליעזר, דשמותי הוא, וגם הולך בשטית חגיגה אליבא דבית שמאי דבעי פת ותבשיל חמין טמונין, ובית הלל מתירין. ובירושלמי דביצה פליג רבי יהושע בהדיא עליה דרבי אליעזר, ודכי איתא דתם: "את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשל בשל", רבי אליעזר אומר: אופין על האפי ומבשלין על המבושל. ואמרין: בשל סופרים הוא אחר המיקל, ורבי יהושע מיקל הוא. ועוד, דבתלמוד שלנו חגיגה אליבא דבית הלל לא מצרכו אלא חד, ומידו העולם נהוג לערב בפת ותבשיל הואיל ויצא דבר מפי הלכות גדולות ורבינו תם.

אלא

סוסביל - אין ראשו ארוך, אבל אין כנפיו חופין את רובו לראות לעינים, אלא בצמצום על ידי מדידה. הכי נרמזין: בכנפיו חופין את רובו על ידי הדחק קמיפליגי - ולא גרסין "וקרסולין", דהני קרסולין לא חפו מידי, שהן שתי גולגים ארוכין מן הארבעה ובדן הוא מדלג, והיינו "כרעים ממעל לרגליו לתר" וגו'. **רובא דמינבר** - רוב הנראה לעינים. **טומאת משקין דרבנן** - ובמסכת פסחים (טו, א) פרכין: והכתיב "וכל משקה אשר ישותה" וגו' ומשני: מאי "טמא" - הכשר. **לשפא אחרים** - אבל טומאת עצמן מדאורייתא רמיא עליהו אם טמא. ואתו אינהו מזר על דיקרב בדיקרב ואתא אינהו - וסוף, ואסחיה על דיקרב למיטא מסאב, דהא דאורייתא היא, אבל דיקרב בדיקרב לא גזרין עליה, והיינו "יוסף שריא". ואתא אינהו ואוקימא דאורייתא - והכי קאמר: על דיקרב למיטא מסאב טומאת שבעה, אבל דיקרב בדיקרב לא מסאב אלא טומאת ערב. וכל אשר יגע בו השפא יטמא - אותו שנגע במת קרי "טמא", וקאמר: כל מי שיגע בו אותו טמא יטמא. בחיבורין - בשעה שהיה זה נוגע במת בא חיבורו ונגע בו. שלא בחיבורין - לאחר שפירש מן המת בא חיבורו ונגע בו. כל אשר יגע בו השפא יטמא - משמע שבעת ימים, כסתם טומאת מת. בוקי סריקי - כדים ריקים. כלומר, דברים שאינן טעם. ספק טומאה ברשות הרבים התיר להם - שאינם נוהגין בה אסור, והכי קאמר: ועל דיקרב ודאי למיטא - מסאב, אבל מספק - לא. הא הלכתא נמיזי לה פסוטה - דטהור, דכל איסור ספק טומאה מהתם נפקא, דאפיק לה קרא בלשון טומאה: "ונסתרה היא נטמאה" מגיד לך הכתוב שלעל הספק אסור, מכאן אתה דן לשרץ לטמא מספק. ומה סוטה רשות היחיד - שהי אין סתירה ברשות הרבים, אף טומאת ספק בשרץ אינה אלא ברשות היחיד, במסכת סוטה (כח, ב). הלכה - דבספק טומאה ברשות הרבים טהור. ואין מורין - ברבים כן, דלא לילולו בה טפי. קורות נעץ לחן - לסימנין בין רשות הרבים ובין שדות של בקעה, שהן רשות היחיד לטומאה, שבעל השדה מקפיד בריסית הרגל, ועוד, דאמרין ב"השופות" (נבא בתרא יב, א), ארבעה אמות הסמוכות לרשות הרבים, כגון מקום פני הסמוך לרשות הרבים והוא ארוך הרבה, לארבע אמות הראשונות רשות הרבים לטומאה, ובאותן מקומות נעץ לחן קורות. כי אתו לקייה דרבי ינאי - מי שאירע בו ספק טומאה ברשות הרבים, מנהני מילי - דבישולי גזם אסירי. קליות - יבש בתנור. מדרבנן

ואין מורין כן, ואתא אינהו ואורי ליה אורייתא. תנאי נמי הכי, רבי יהודה אומר: קורות נעץ להם, ואמר: עד כאן רשות הרבים, עד כאן רשות היחיד. כי אתו לקימיה דרבי ינאי, אומר להו: הא מניא בשישקעתא דבנהרא, וזלו מבלולו. "השלקות". מנהני מילי? אומר רבי חייא בר אבא אומר רבי יוחנן, אומר קרא: "אכל בפסח תשברני ואכלתי ומים בפסח תתן לי ושתיתי", כמים - מה מים שלא נשתנו, אף אוכל שלא נשתנה. - אלא מעתה, חטין ועשאן קליות הכי נמי דאסורין! וכי תימא הכי נמי, והתנאי: חטין ועשאן אלא מים שלא נשתנו מבריתן, אף אוכל שלא נשתנה מבריתן. - אלא מעתה, חטין וטחנן הכי נמי דאסורין! וכי תימא הכי נמי - והתנאי: חטין ועשאן קליות - הקמחים והסלילות שלהן מותרין! - אלא כמים - מה מים שלא נשתנו מבריתן על ידי האור, אף אוכל שלא נשתנה מבריתו על ידי האור. - מידי אור כתיב? אלא

אֵייל קמצא הוא סוסביל, וְבִרְאשׁוֹ אֶרֶץ כּוּג שושיבא שראשו
 ארוך, כּוּל עֲלָמָא לֹא פְלִיגִי דְאָסֹר - בין לדעת רבנן ובין לדעת
 יוסי בן יעוצר אסור באכילה, וְהָכָא - וכאן בסוסביל, כְּכִנְפֵי חוּפִין
 אֵת רִבּוּיָּהּ עַל יְדֵי הַדָּחַק כְּמִיפְלִיגִי - באייל קמצא שכנפיו מכסים את
 רוב גופו בדוחק שהוא רוב הנראה רק על פי מדידה, בזה נחלקו
 התנאים, מִר - יוסי בן יעוצר סָבֵר, רִבּוּאָא כָּל דְּהוּ עֵינֵן - די ברוב
 כל שהוא להחיר את מין החגב, ולכן גב הסוסביל מותר, וְמִר סָבֵר
 - ורבנן סברו, רִבּוּאָא דְּמִנְכֵר עֵינֵן - רוב הניכר לעינים צריך כדי
 להחיר את מין החגב, ומשום כך הסוסביל שאין כנפיו מכסים את
 רוב גופו באופן הנראה לעינים אסור באכילה.
 עוד שנינו במשנה בעדיות: וְעַל מִשְׁקָהּ בִּי מִטְבָּחָא דְכֵן. מבררת
 הגמרא: מִאי דְכֵן - מה היא הטוהרה הנאמרה על משקה בית
 המטבחים. משיבה הגמרא: דֵּב אֶמֶר, דְכֵן - טהור מִקֵּשׁ, שאפילו
 טומאת עצמו אין לו, שאף אם נגע משקה זה בדבר טמא אינו
 נטמא. וְשִׁמְוֵאל אֶמֶר, דְכֵן מִלְטָמָא אַחֲרֵיהּ, שאם נגע משקה זה
 בדבר אחר אינו מטמא אותו אף באופן שהמשקה עצמו נטמא,
 אֲבָל טוּמְאָתָא עֲצָמָן יֵשׁ בָּהּ, שאם נגע המשקה בדבר טמא נטמא.
 הגמרא מבארת את טעם מחלוקת רב ושמואל: רב אֶמֶר, דְכֵן
 מִקֵּשׁ, משום שמפרש את דברי יוסי בן יעוצר דְּקָסְבֵר טוּמְאָתָא מִשְׁקִין
 אינה מן התורה אלא מִדְּרַבָּנָהּ, וְכִי נִזְוֵר דְכֵן טוּמְאָהּ עַל הַמִּשְׁקִין
 הוא רק בְּמִשְׁקִין דְּעֲלָמָא - בסתם משקין, אֲבָל בְּמִשְׁקָה בִּי מִטְבָּחָא
 לא נִזְוֵר דְכֵן טוּמְאָהּ. וְשִׁמְוֵאל אֶמֶר, דְכֵן מִלְטָמָא אַחֲרֵיהּ אֲבָל
 טוּמְאָתָא עֲצָמָן יֵשׁ בָּהּ, משום דְּקָסְבֵר טוּמְאָתָא מִשְׁקִין עֲצָמָן
 דְאֻזְרִיתָא, ואין ביד חכמים לעקור דין זה ולטהר את המפורש
 בתורה לטמא, אֲבָל לְטָמֵא אַחֲרֵיהּ אינו אלא מִדְּרַבָּנָהּ, וְכִי נִזְוֵר דְכֵן
 בְּמִשְׁקִין דְּעֲלָמָא בְּמִשְׁקִין בִּי מִטְבָּחָא לֹא נִזְוֵר.
 עוד שנינו במשנה בעדיות: וְעַל דִּיקָבָה לְמִיתָא מִסָּבֵא, וְקָרוּ לֵיהּ
 יוֹסֵף שְׂרִיא. מלשונו של יוסי בן יעוצר במשנה נראה שגור על
 הנוגע במת שיהא טמא, ועל כך מקשה הגמרא: וכי משום כך
 קראוהו יוסף שריא, כלומר יוסף המתיר, והלא יוסף אֶסְרָא מִיִּבְעִי
 לֵיהּ - היו צריכים לקרואו יוסף האוסר ולא יוסף המתיר. וְעוֹד
 קשה, שהרי הנוגע במת אינו אסור משום גזירה, אלא דְאֻזְרִיתָא
 הִיא, דְּכֵתִיב בְּדִינֵי הַטּוּמְאָה שֶׁבִּפְרֻשְׁתָּ אִפֵּר פֶּרֶה אֲדוּמָה (במדבר יט
 טו) וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחִלְלֵי חֶרֶב אוֹ בְּמַת וְגו' וְטָמֵא
 שְׂבַעַת יָמִים, ומדוע הוצרך יוסי בן יעוצר לגזור על כך.
 מתרצת הגמרא: דְאֻזְרִיתָא, דִּיקָבָה מִטָּמֵא - הנוגע במת, טמא,
 דִּיקָבָה בְּדִיקָבָה טָהוֹר - אבל הנוגע בדבר שנגע במת, טהור, וְאִתּוּ
 אֵינְהוּ - חכמים וְנִזְוֵר, אֶפְיָלוּ דִּיקָבָה בְּדִיקָבָה, וְאִתָּא אֵיהוּ - יוסי בן
 יעוצר וְאֻזְרָקָה דְאֻזְרִיתָא - והעמיד את דיני הטומאה על הנאמר
 בתורה, ואמר שאין טמא אלא אדם הנוגע במת עצמו אבל הנוגע
 בדבר שנגע במת טהור. ולפיכך נקרא יוסף שריא, שהחיר דבר
 זה.
 שואלת הגמרא: דִּיקָבָה בְּדִיקָבָה נִמִּי דְאֻזְרִיתָא הוּא, דְּכֵתִיב (שם כב)
 וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הִטָּמָא וְטָמֵא, כלומר, כל מי שיגע בו אותו
 שנטמא על ידי המת ידיה טמא, הרי שהנוגע באדם הנוגע במת,
 טמא.
 מיישבת הגמרא: אֶמְרֵיהּ רַבִּינָה כְּמִיתָא דְרָבָא - חכמים פירשו לפני
 רבא את דברי יוסי בן יעוצר, מִשְׁמִיתָא דְמִר וְזִמְרָא בְּרִיתָא דְרַב נַחֲמָן,
 דְאֶמֶר מִשְׁמִיתָא דְרַב נַחֲמָן, דְאֻזְרִיתָא, דִּיקָבָה בְּדִיקָבָה בְּחִיבּוּרִין,
 טוּמְאָתָא שְׂבַעַת - מן התורה, הנוגע ומחובר למת, ובא חבירו ונוגע
 בו באותה שעה, טמא שבעת ימים, שְׁלֹא בְּחִיבּוּרִין טוּמְאָתָא עֶרֶב -
 אבל אם נוגע באדם שכבר פרש מנגיעתו במת ואינו מחובר אליו,
 טמא רק עד הערב, וְאִתּוּ אֵינְהוּ וְנִזְוֵר, אֶפְיָלוּ שְׁלֹא בְּחִיבּוּרִין טוּמְאָתָא
 שְׂבַעַת - אפילו הנוגע באדם שנגע במת וכבר אינו מחובר למת
 שיהיה טמא שבעת ימים, וְאִתָּא אֵיהוּ - יוסי בן יעוצר וְאֻזְרָקָה

אֶמְרֵיהּ רַבָּא - והעמיד את דינו על דין תורה, שהנוגע במת שלא
 בחיבורין אינו טמא שבעת ימים אלא עד הערב.
 מבררת הגמרא: דְאֻזְרִיתָא מִאי הִיא - מנין שמן התורה אין טומאת
 שבעת ימים אלא על הנטמא בטומאת מת על ידי חיבורין. משיבה
 הגמרא: דְּכֵתִיב (שם א') הַנוֹגֵעַ בְּמַת לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שְׂבַעַת
 יָמִים, וְכֵתִיב (שם כב) וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הִטָּמָא וְטָמֵא, וְכֵתִיב בהמשך
 אותו הפסוק וְהַנֶּפֶשׁ הַנוֹגַעַת בְּטָמֵא עַד הָעֶרֶב, הִיא כִּי־צִד - הכתוב
 הזה כיצד יתפרש, והרי לכאורה תחילת הכתוב סותר לסופו,
 שמתחילה כשאמר וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הִטָּמָא וְטָמֵא משמע,
 שהגיעה באדם הנטמא מן המת מטמאת שבעת ימים, כמו
 שאמר הכתוב לפני כן (שם א') הַנוֹגֵעַ בְּמַת לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא
 שְׂבַעַת יָמִים, וכשהכתוב מסיים וְהַנֶּפֶשׁ הַנוֹגַעַת בְּטָמֵא עַד הָעֶרֶב
 משמע, שהנוגע באדם טמא מת אינו טמא אלא עד הערב. אלא
 יש לפרש שהכתוב מדבר בשני אופנים, כָּאֵן - תחילת הכתוב
 שייטמא שבעת ימים מדובר בְּחִיבּוּרִין, כָּאֵן סוף הכתוב שייטמא עד
 הערב מדובר שְׁלֹא בְּחִיבּוּרִין.
 אֶמֶר לְהוּ רַבָּא לחכמים שיישבו את דברי יוסי בן יעוצר על פי דברי
 רב נחמן, לֹא אֶמְרֵיהּ לְבו - האם לא אמרתי לכם, לֹא תִתְּלוּ בִּיה
 בְּרִינָה כִּי־כֵן וְכִדִּים רִיקִים כְּרַב נַחֲמָן - שלא תתלו ותאמרו דברים
 בלא טעם בשם רב נחמן. שודאי הוא שיוסי בן יעוצר לא דיבר על
 טומאה בחיבורין. אלא הָכִי אֶמֶר רַב נַחֲמָן, כִּסְפָא טוּמְאָהּ בְּרִשּׁוֹת
 הָרִבִּים הַחִיר לָהֶן - אדם שהלך ברשות הרבים וספק לו אם נגע
 שם במת או לא נגע, טהור, וְהוּא כוונת יוסי בן יעוצר בדבריו 'ועל
 דיקרב למיתא מסאב', כלומר, הנוגע בודאי במת הוא שנטמא,
 ולא כשיש ספק אם נגע במת.
 מקשה הגמרא: וְהָא הֲלָבָא מְפֻסָּה נִמְרִינָן לָהּ - והרי הלכה זו
 שספק טומאה ברשות הרבים טהור, נלמדת מסוטה, שהרי המקור
 לדין זה שיש להחשיב ספק טומאה כודאי נלמדת מפרשת סוטה,
 ואם כן יש לומר, מַה פְּסוּקָה רְשׁוֹת הַיָּחִיד - מה בסוטה אינה טמאה
 מספק אלא כשנסתרה, כלומר שנכנסה עמו למקום סתר, והיינו
 ברשות היחיד, שהרי רשות הרבים אינו מקום שתסתר עם אדם
 אחר, אֶפֶר טוּמְאָה שֶׁנֶּאֱסָרָה מִסָּפֵק לֹא נֶאֱסָרָה אֲלֵא בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד,
 ומכאן שספק טומאה ברשות הרבים טהור, וקשה על דברי רבא
 שאמר בשם רב נחמן שהידושו של יוסי בן יעוצר הוא שספק
 טומאה ברשות הרבים טהור, והרי כבר למדנו דבר זה מדיני
 סוטה.
 מתרצת הגמרא: הָא אֶמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, סָפֵק טוּמְאָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים
 שהוא טהור, הֲלָבָה וְאִין מוֹרִין כֵּן - כך ההלכה, ואם בא אדם
 לשאול כיצד ינהג אם נגע בספק טומאה ברשות הרבים, אומרים
 לו שהוא טהור, אֶךְ אִין מוֹרִים כֵּן לִפְרֶסֶם הִלְכָה זו לרבים, כדי
 שלא יבואו לזלזל בדיני טומאה יותר מכך, וְאִתָּא אֵיהוּ - יוסי בן
 יעוצר וְאֻזְרִי לֵיהּ אֻזְרִי - ופרסם הלכה זו בפני הרבים שספק
 טומאה ברשות הרבים טהור, ומשום כך נקראת הלכה זו על שמו.
 הגמרא מביאה ראיה מברייתא לדברי רבא שהוראתו של יוסי בן
 יעוצר היתה בדין שספק טומאה ברשות הרבים טהור: תִּנְיָא נִמִּי
 הָכִי, רַבִּי יוֹהָנָן אֹמֵר, יוֹסִי בִּן יַעֲזָר קוֹדֵרֹת נַעֲץ לָהֶם לרבים, בֵּין
 שדות של בקעה השייכות ליחיד לבין רשות הרבים, כדי שיהיה
 להם לסימן, וְאֶמֶר להם, עַד כָּאֵן רְשׁוֹת הָרִבִּים, עַד כָּאֵן רְשׁוֹת הַיָּחִיד,
 ומכאן שהוראתו לרבים היתה בדין ספק טומאה ברשות הרבים
 שהוא טהור, ולפיכך הראה להם עד היכן רשות הרבים כדי
 שבאופן שיתעורר להם ספק אם נגעו בדבר טמא, ידעו שעד מקום
 הקורות הרי הם טהורים, וממקום הקורות ואילך הרי הם טמאים.
 מוסיפה הגמרא: כִּי אִתּוּ לְקִמְיָה דְרַבִּי יַנָּאי - אך כאשר באו אנשים
 שהיה להם ספק אם נטמאו ברשות הרבים, החמיר להם וְאֶמֶר לָהֶן,
 הָא מִיָּא בְּשִׁיעָתָא דְכִנְהָרָא וְלֹא מְבֹלֵא - הרי יש לכם מים בעמק

הגמרא, ואף הטהורים נאסרו באכילה משום בישולי עכו"ם, גם
 כן קשה, כי האי נזנא מי אסר - וכי באופן כזה יש איסור בדבר,
 והאמר רב חנן בר אמי, אסר רבי פדת, אסר רבי יוחנן, האי עובר
 בוכבים דהריף רישא - גוי ששרף במקצת את ראש הבהמה כדי
 להסיר את השערות, שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה - מותר
 לישראל לאכול ממנו, ואפילו את ראש און הבהמה שהיא רכה
 וממהרת להיצלות בחריכה ובצליה זו נעשית ראיה לאכילה, ואין
 בזה משום בישולי עכו"ם, אלמא לעבד שער קמיפיון - ומוכח
 שכיון שכונת הגוי אינה לבישול, אלא להסיר את השערות, אין
 בזה משום בישולי עכו"ם, הכא נמי - ואף כאן נאמר לגלויי אנא
 קא מיפיון - שכונת הגוי אינה לצלות את החגבים אלא לשרוף
 את הקנים ולגלות את פני האגם, אף שמחמת כן נצלו החגבים אין
 בזה משום בישולי עכו"ם.
 הגמרא חוזרת לבאר את הדין כפי שפירשה בתחילה. אומרת
 הגמרא: לעולם מדובר באופן דלא ידע הי מהור וחי ממה, ולכן
 אסור לאכול את כל החגבים, והטעם שנאמרה מימרא זו דווקא
 בעובד כוכבים, היינו כיון שמעשה שהיה בעובד בוכבים היה -
 המעשה שמחמתו נאמרה מימרא זו היה כשעובד כוכבים שרף
 את האגם, ואמנם דין זה הוא שייך גם בישראל, כיון שאין ניכר
 איזה חגבים טהורים ואיזה טמאים.
 הגמרא מבארת את עיקר הדין שהובא לעיל, לגבי גוי שבישל
 שלא בכוונה: גופא, אסר רב רב (בה) אסר רבי יוחנן, האי
 עובר בוכבים דהריף רישא - גוי ששרף את ראש הבהמה כדי
 להסיר ממנה את השער, שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה -
 מותר לאכול אפילו מראש האון, שממהרת להיצלות אפילו
 בחריכה, ואין בזה משום בישולי עכו"ם, כיון שלא התכוין לבשל.
 הגמרא לומדת מכך דין נוסף: אסר רבינא, הלכה - כיון שחידש כן
 רבי יוחנן, יש ללמוד מכך דין נוסף, האי עובר בוכבים דשאר סיבתא
 לאתנא - עובד כוכבים שהשליך יתד של עץ לתנור כדי לייבשו,
 והסיק את התנור, וקבר בה ישראל קרא מעיקרא - ומתחילה, קודם
 שהסיק העובד כוכבים את התנור, טמן ישראל דלעת בתנור ועל
 ידי הסקת התנור התבשלה הדלעת, שפיר דמי - מותר לאכולה
 ואין בזה איסור בישולי עכו"ם.
 שואלת הגמרא: פשיטא, דכיון שלא היתה כוונת העובד כוכבים
 לבישול, הרי זה דומה לדינו של רבי יוחנן. משיבה הגמרא: מהו
 דתינא - היית יכול לומר שהעובד כוכבים שהכניס את היתד
 לתנור, לבישול מנא קא מיפיון - כוונתו לבשל את היתד, כלומר
 לרככו שזוהו כעין בישול, וכיון שהיתה כוונתו למעשה בישול
 ממילא אף הדלעת של הישראל אסורה, קא משמע לן רבינא
 דלשרויי מנא קא מיפיון - שכונת העובד כוכבים היא לחוק את
 היתד, שאין זה דומה לבישול, וממילא אין בזה משום בישולי
 עכו"ם.
 הגמרא מביאה את ההלכה בענין בישול שנעשה על ידי ישראל
 וגוי יחד: אסר רב הורדה, אסר שמואל, הניח ישראל בשר על גבי
 נחלים כדי לבשלו, וקא עובר בוכבים והפך בו - הפך את הבשר
 מצד לצד, הבשר מותר.
 מבררת הגמרא: היכי דמי - באיזה אופן אמר שמואל דין זה,
 אלמא - אם מדובר באופן דאי לא הפך היה הנה בשל - שגם ללא
 הפיכת העובד כוכבים היה הבשר מתבשל, פשיטא שהבשר מותר,
 שהרי לא יסיע כלל בבישולו. אלמא לאו - ודאי מדובר באופן דאי
 לא הפך לא הנה בשל - לא היה הבשר מתבשל כלל, ואם כן אמאי
 מותר, רק הפיכתו על ידי העובד כוכבים גרמה לבישולו, ובישולי
 עוברי בוכבים נינהו - הוא, ועליו להאסר. מבארת הגמרא: לא
 צריכא - לא הוצרך שמואל לחדש דין זה, אלא באופן דאי לא הפך
 הנה בשל בתרתי שעי, והשתא קא בשל בחדא שעתא - שלולי

הגמרא מבארת באופן אחר את טעם האיסור של בישולי עכו"ם:
 אלמא איסור זה הוא מדרבנן, וגורו כן כדי שלא יהא ישראל רגיל
 אצל הגוי במאכל ומשתה, ויאכילנו דבר טמא, וקרא - והפסוק
 שהובא לעיל, שהוקשו מאכלי עובדי כוכבים המותרים למים,
 אסמכתא בעלמא - הובא כסמך בלבד לדין זה, אך אין זה מקור
 האיסור.
 הגמרא מבארת באלו מאכלים נאמר האיסור של בישולי עכו"ם:
 אסר רב שמואל בר רב יצחק, אסר רב, כל הנאכל כמות שהוא חי
 - שראוי להאכל ללא בישול, אף אם בישלו הגוי אין בו משום
 איסור בישולי עוברי בוכבים, כיון שלא הועיל בבישולו כלום, ואין
 לזה שם בישול. בסוף מתנו הכי - בישיבה שבעיר סורא שנו כך
 את דברי רב, אמנם בישיבה שבפומבדיתא, מתנו הכי - שנו בלשון
 אחר, אסר רב שמואל בר רב יצחק, אסר רב, כל שאינו נאכל על
 שולחן מלכים ללפת בו את הפת - לאוכלו יחד עם הפת, אף אם
 בישלו הגוי אין בו משום איסור בישולי עוברי בוכבים, כיון שאינו
 דבר חשוב, ואין חשש שיזמין את הישראל לאכול אצלו מאכל
 כזה.
 מבררת הגמרא: מאי בינייהו - באילו מאכלים יהיה חילוק בין שתי
 הלשונות. מבארת הגמרא: איבא ביניהו - החילוק ביניהם הוא
 בגדים קטנים, וארדי - פטירות, ותינא - חטים או שעורים
 כתושים ומבושלים. שכל אלו אינם נאכלים חיים, וללשון הראשון
 יש בהם איסור בישולי עכו"ם. אך אינם עולים על שולחן מלכים,
 ולכן ללשון השני אין בהם משום בישולי עכו"ם.
 מימרא נוספת בענין זה: אסר רב אסי, אסר רב, דגים קטנים
 מלוחים, שמחמת מליחותם הדרך לאוכלם ללא בישול, אף אם
 בישלם הגוי אין בהם משום בישולי עוברי בוכבים, כיון שהם
 נאכלים כמות שהם חיים.
 דין נוסף: אסר רב יוסף, אותם דגים קטנים מלוחים, אם צלאן עובר
 בוכבים באש, הרי הם מותרים באכילה, וסוף וישראל עליהם
 משום עירובי תבשילין, כלומר, אף שלענין בישולי עכו"ם אין זה
 בישול חשוב, מכל מקום לענין עירוב תבשילין שיש בו צורך בדבר
 מבושל, נחשב הדבר כבישול, ואפשר לערב בו, ואין אומרים
 שהדברים סותרים זה את זה.
 ממשיך רב יוסף ואומר: ואי עבדיהו עובר בוכבים קא דהרסנא -
 ואם עשה העובד כוכבים מאותם דגים קטנים מלוחים מאכל
 הקרוי כסא דהרסנא, והיינו שטיגן את שומן הדגים עם קמח,
 שואלת הגמרא: פשיטא - פשוט שמאכל זה אסור, שהרי ללא
 הבישול אינו ראוי לאכילה. משיבה הגמרא: מהו דתינא - היית
 יכול לומר דהרסנא עיקר - שעיקר המאכל הוא שומן הדגים עצמם,
 והרי הם נאכלים כמות שהם אף ללא בישול, קא משמע לן קימחא
 עיקר - השמיענו רב יוסף שהעיקר הוא הקמח שבמאכל, וכיון
 שקמח אינו ראוי להאכל ללא בישול, הרי זה בכלל איסור בישולי
 עכו"ם.
 הגמרא מביאה דין נוסף, ומבררת אם הוא שייך לבישולי עכו"ם:
 אסר רב ברנא, אסר רב, עובר בוכבים שהצית את האור ואת
 האש באגם - מקום שיש בו קנים, כל התקנים שגשפרו באגם,
 אסורין.
 מבררת הגמרא: היכי דמי - באיזה אופן נאמר דין זה, אלמא
 באופן דמחמת השריפה לא ידע הישראל הי מהור וחי ממה - איזה
 חגב טהור ומותר באכילה ואיזה חגב טמא, אם כן קשה, מאי ארדיא
 - מדוע נשנה דין זה דוקא בעובר בוכבים שהצית את האש באגם,
 הרי אפילו אם ישראל עשה כן נמי - גם כן כל החגבים אסורים
 מספק, אלמא אם תרצה לומר שהאיסור הוא משום בישולי עוברי
 בוכבים, שהצתת האש על ידי העובד כוכבים צלחה את כל

אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא - פירש רש"י, דרבנן גזור משום דחייש שמא איבילנו דבריש גמאמי. ויתר היה לפרש הטעם משום תחנות, וכן פירש הקונטרס במתניתין. אומר הרב רבינו אברהם בן רבי דוד: דודאי שלקות אסרו חכמים כשהגוי מבשלם בביתו, אבל כשהוא מבשל בביתו של ישראל אין לחוש לא לתחנות ולא לשמא איבילנו דבריש גמאמי. ולא הודה לו רבינו תם, דודאי כיון שהגוי מבשל לא חלקו כלל חכמים בין רשות ישראל לרשות הגוי, כי לעולם יש לחוש שמא לא יחרו גם בביתו של ישראל כמו בביתו של גוי.

איכא בינייהו דגים קטנים ואררי ודייסא - פירושו: שאינם נאכלים חיים ואין עולין על שולחן מלכים. ואומר רבינו תם: דמדנקט גוי, ולא נקט דבש וגבינה שעולין על שולחן מלכים ונאכלים חיים, שמע מינה דבעי למנקט דברים שנעשה בהם לשון אחרון מוסף על הראשון ולהלך עליו, דאפילו אינו נאכל חי, כיון שאינו עולה - לית ביה משום בישולי גוים. ולכן פסק רבינו תם להלכתא כהני תרי לישני, ואי איכא חד מנייהו - או נאכל חי או אינו עולה - אין בו משום בישולי גוים, דבשל סופרים הלך אחר המיקל, וראיה מדאמרין לקמן בשמעתין (עמוד ב) גבי משחא שליטא, וכן גבי דבש בסתם התלמוד (עבודה זרה לט, ב): אי משום בישולי גוים נאכל ממות שהוא חי הוא, פירשו: ולא שייך ביה בישולי גוים, אף על גב דעולה על שולחן מלכים הוי, וגם רבי יוחנן עבד לקמן (נט, א) עובדא להיתר גבי תורמוסא דשלקי גוים ואכלו ישראל, דאסר רבי שמעון בן לקיש, ואמר ליה רבי יוחנן: אדמקטורך עלך זיל הדר, דכל שאינו עולה על שולחן מלכים אין בו משום בישולי גוים, ואף על גב דתורמוס אינו נאכל כמו שהוא חי. **דגים** קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי גוים - פירושו: אם בישלן גוי אחרי שמלחו ישראל שרו, כיון שקודם בישולם הוי נאכלים מחמת מלחם. אמר רב יוסף: ואם צלאן סומך עליהם משום עירובי תבשילין, ולא גרס "גוי" עד "זאי" עבדיהו גוי כסא דדרסנא, כך פירש רבינו חננאל. והשתתף נחא, דלא תקשי לקמן דרבי יוחנן דאסר דג מליח וביצה צלוייה, דהתם מיירי במלחו גוי, והכא מיירי במלחו ישראל, ודגים קטנים מלוחים נאכלין כמו שהם חיים. אומר רבי יודור: דמדאמר מלוחים, דמשמע שאין מלוחים אסורי, אם כן צריך לומר דמיירי בגדולים קצת שעולים לעפעם על שולחן מלכים, דאי לא תימא הכי, תקשי לן להא דאמר: איכא בינייהו דגים קטנים, פירושו: דלמאן דאמר נאכל כמו שהוא חי בו משום בישולי גוים,

מדרבנן - שלא יהא ישראל רגיל אצלו ובמשתה ואיבילנו דבר טמא. דגים קטנים ואררי ודייסא - אין נאכלין חיין ואין עולין על שולחן מלכים, ללישנא קמא יש בהן משום בישולי גוים, ללישנא בתרא שרו. **אררי** - בול"ץ. מלוחין - נאכלין כמות שהן מחמת מלחן. **כסא דהרסנא** - טיגן במוריים שומן דגים עם קמח. **הרסנא** עיקר - ואותו מוריים נאכל כמות שהוא חי, ושירי קא משמע לן קיימא עיקר - ויש בו משום בישולי גוים, שהקמח אינו נאכל חי. כל החגבים שבאגם - שנחרבו ונתבשלו מחמת האור. חוב אינו טעון שחיטה. **אפילו מריש אוניה** - שהאון רכה ונצלת בחריכתה, אפילו הכי שרי, הואיל וגוי לא לבשל נתכוין. **דשדא סיכתא** - קובלי"א בלעז, ליבשה בתנור. וקבר בה ישראל קרא **מעיקרא** - והטמן ישראל בתנור דלעת חיה קודם שהוסק התנור, והגוי הסיקו ונתבשלה הדלעת. **שפיר דמי** - הואיל והגוי לא לבשל נתכוין. **פשיטא** - היינו דרבי יוחנן. מהו דתימא - האי גוי לבשולא להאי סיכתא איכוון, הוא לשם בישול הסיק. קא משמע לן - דאין בישול בכלים. **אלא לשרוי מאניה איביון** - להקשות את היתר, ואין דעתו לבישול. לשרוי - לשון "שרוי וקוס", חזק. בן דרוסאי - לסטים היה ואוכל כל דבר המבושל קצת. **בסילתא** - בסל. אבל הכא דמנחא אגומרי, בלאו הוסק דהוה מבושל לה לזמן מרובה. **שפיתא קדירה** - קרי כשנותנין אותה על האור. מניסה

אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב: כל הנאכל ממות שהוא חי - אין בו משום בישולי גוים. בסורא מתנו הכי. בפומבדיתא מתנו הכי, אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב: כל שאינו נאכל על שולחן מלכים ללפת בו את הפת - אין בו משום בישולי גוים. מאי בינייהו? איכא בינייהו: דגים קטנים, ואררי, ודייסא. אמר רב אסי אמר רב: דגים קטנים מלוחים - אין בהן משום בישולי גוים. אמר רב יוסף: אם צלאן גוי - סומך ישראל עליהם משום עירובי תבשילין, ואי עבדיהו גוי כסא דדרסנא - אסור. פשיטא! מהו דתימא הרסנא עיקר, קא משמע לן קיימא עיקר. אמר רב הונא אמר רב: גוי שהצית את האור באגם - כל החגבים שבאגם אסורין. היכי דמי? אילימא דלא ידע הי טהור והי טמא, מאי איריא גוי? אפילו ישראל נמי! אלא משום בישולי גוים, כי האי גוונא מי אסיר? והאמר רב הונא אמר רב: רבי פדת אמר רבי יוחנן: האי גוי דחריד רישא - שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה, אלמא לעבורי שער

קמיפיון, הכא נמי לגלויי אגמא קא מיפיון! - לעולם דלא ידע הי טהור והי טמא, ומעשה שניה - בגוי היה. גופא, אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: האי גוי דחריד רישא - שרי למיכל מיניה אפילו מריש אוניה. אמר רבינא: הלכך, האי גוי דשדא סיכתא לאתונא, וקבר בה ישראל קרא מעיקרא - שפיר דמי. פשיטא! מהו דתימא: לבשולי מנא קא מיפיון, קא משמע לן: לשרוי מנא קא מיפיון. אמר רב יהודה אמר שמואל: הניח ישראל כשר על גבי נחלים, וכא גוי והפך בו - מותר. היכי דמי? אילימא דאי לא הפך ביה הוה בשיל - פשיטא! אלא לאו דאי לא הפך לא הוה בשיל - אמאי מותר? בישולי של גוים נניהו! - לא צריכא, דאי לא הפך הוה בשיל בתרתי שעי, והשתא קא בשיל בחדא שעתא; מהו דתימא: קרובי בישולא מילתא היא, קא משמע לן. והאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: כל שהוא כמאכל בן דרוסאי - אין בו משום בישולי גוים; הא אינו כמאכל בן דרוסאי - יש בו משום בישולי גוים! - ה"הם כגון דאוחביה בסילתא, ושקליה גוי ואוחביה בתנורא. תניא נמי הכי: מניח ישראל כשר על גבי נחלים, וכא גוי ומהפך בו עד שציבא ישראל מבית הכנסת או מבית המדרש, ואינו חושש; שופתת אשה קדירה על גבי כירה, וכאת גויה ומניסה

ולמאן דאמר אינו עולה דגים קטנים אין בו משום בישולי גוים, והלכתא בתרייהו לקולא, ואם כן אמאי נקט מלוחים? אפילו נמי קא משמע לן קיימא עיקר - מכאן היה רבינו תם מתיר קנ"ש ואובלי"ש של גוים לאותם שאין נזהרים מפת של גוים, דלמאי נדחשו: אי משום דם ביצים - רוב ביצים שלנו אין בהם דם, ואי משום ביצי עוף טמא - הרי אינם מצויים בינינו, ואי משום בישולי גוים - קיימא עיקר, והוי כמו פת. **לעולם** דלא ידיע הי טמא והי טהור - משמע: הא אי הוה ידיע הי טהור הוה שרי. ומכאן ראה להיתר חגבים בלא שחיטה. ועוד ראייה, דעופות לא הוצרכו שחיטה אלא מפני שהוטלו בין הדמה לדגים, והלכך לפטרן בולא כלום אי אפשר שכבר הוקשו לבהמה, משמע: הא לאו הכי פטירי משום דהוקשו לדגים, וכל שכן חגבים שהוצרכו אחר דגים, כדנתא בתוספתא: "וכל נפש חיה הרומשת במים" - אלו דגים, "ולכל הנפש השרצת על הארץ" - אלו חגבים. ועוד תניא בתוספתא: אוכל אדם חגבים בין חיין בין מתין ואינו חושש. ואם תאמר: היין היכי שרו? האי איכא "בל תשקצו", דאמרין סוף פרק "רבי עקיבא" (שבת צ, ב): רב חזיה לרב כרנא דקא מעבר שושיבא אפומיה, אמר ליה: שקליה, דלא לימור קא אבל ליה וקא עבר משום "בל תשקצו" ויש לומר: דהא דשרי בתוספתא חיין היינו היכא שחורק ממנו אבר אחד ורדחו היטב, דליכא "בל תשקצו" באותו אבר.

קא משמע לן לשרוי מנא קא מיכוין - ואף על גב דאמרין בפרק "כלל גדול" (שבת עז, ב): האי מאן דשרי סיכתא לאתונא חייב משום מבושל - היינו לענין שבת, דאף על גב דלשרורי מנא קא מיכוין מכל מקום הוא מבושל קצת, וגם לאותו בישול גרע הוא מתכוין, וגבי שבת הוצרכו להחשיבו. אבל לענין בישולי גוים לא חשיב ואינו (חיים) (אסור) עד שיתכוין לבישול גמור.

ואתא ישראל ודתי חתוי בגזלים - מכולה שמעתין משמע דבעין שהא ישראל מקרב הבישול קצת. ומה שנהג להשליך קיסם לתנור - סומכין על מה שיש בדברים שבין בני בבל לבני ארץ ישראל, דקאמר: בני בבל משליכין קיסם לתנור, ובני מערב אומרים קיסם זה מה מעלה ומה מוריד, ואנו נמשכין אחר בני בבל ותלמודם. **תנו** רבנן הקפריסין וביצה צליוה - אין להקשות מהך ברייתא לחזקה ובר

קפרא דשרו, דתנאי ניהו וקשויי מרבי יהודה
הנשיא הנזכר בואת הברייתא. **א** משום גיעולי
גוים נותן טעם לפגם מותר - משמע דהכי
הלכתא, וגם רבי יהודה הנשיא התיר השמן.
ואפילו בית שמאי ובית הלל שגורו עליו הכי
סבירי להו כדפרישתי לעיל. מיהו, מדבש דאמרין
לקמן (עבודה זרה טז, ב) נותן טעם לפגם מותר.
אין ראיה, דשאני התם דפוגם אפילו בעין, אבל
שמן כשהוא בעין הוה ליה לשבח ואפילו הכי
לפגם מותר. וגם מרבא דאמר בפרק בתרא
(עבודה זרה סז, ב) הלכתא נותן טעם לפגם
מותר, אין ראיה, דהתם פוגם מעיקרו אפילו בעין,
דומיא דעכבר בשכירא דאיירי התם. וקיימא לן
נמי דסתם כלי גוים אין בני יומן, מדרשין מישחא
שליקא, ושמן וחילית נמי שרי אי לאו דחורפין
מחליא ליה. וכן פוסקים רש"י ורבינו תם ודבר
רבינו יצחק דסתם כליהם אינן בני יומן. והיינו
טעמא - לפי שהוא ספק ספקא, ספק נשתמש בו
היום או אתמול, ואפילו נשתמש בו היום - שמא
נשתמש בו דבר שהוא פוגם בעין או דבר שאין
נותן טעם.

התם

תציתו ליה, הכי אמר אביי: הלכתא פותיה דרבי יוחנן, אשקויהו גנוטא דחלא ונח נפשיה.
תנו רבנן: הקפריסין, והקפלוטות, והממליא, והחמין, והקליות שלחן - מותרין, ביצה צליוה
אסורה; שמן - רבי יהודה הנשיא ובית דינו נמנו עליו והתירוהו. תניא: היא הממליא
היא פשליא היא שיעתא. מאי שיעתא? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: היא ארבעין
שני דנפיק האי עובדא ממזרים, ורבה בר בר חנה דידיה אמר: הא שתין שני דנפיק האי
עובדא ממזרים; ולא פליגי, מר בשניה ומר בשניה: מיתו ביזרא דכרפסא וביזרא דכיתנא
וביזרא דשבלילתא, ותרו להו בהרי הדדי בפשור ושקבו ליה עד דמקבל. ומיתו חצבי חדתי
ומלו להו מיא, ותרו בהו גרגשתא ומדבקין ביה, ועליין לבי בני, אדנפקו מלבבך, ואכלי
מפניהו, וקירי מבינתא דרשישיהו עד מופרא דכרעייהו. אמר רב אשי, אמר לי רבי חנניא:
מילין, ואמרי לה: במילין. תנו רבנן: הכוספן של גוים שהוחמו חמין, ביזרה גדולה - אסור,
ביזרה קטנה - מותר. ואיזו היא יזרה קטנה? אמר רבי ינאי: כל שאין ראש צפור דרור יכול ליכנס
בתוכה. - ודלמא אדמויי אדמויה ועייליה - אלא, כל שאין ראש צפור דרור יכול ליכנס
בתוכה. - והתנאי: אחת יזרה גדולה ואחת יזרה קטנה - מותר! - לא קשיא, הא כמאן
דאמר: נותן טעם לפגם אסור, הא כמאן דאמר: נותן טעם לפגם מותר. אמר רב ששת:
האי מישחא שליקא דארמאי - אסור. אמר רב ספרא: למאי ניוחש לה? אי משום איעורכי
- מיסרא סרי, אי משום בישולי גוים - נאכל הוא כמו שהוא חי, אי משום גיעולי גוים -
נותן טעם לפגם הוא ומותר! פנו מניה מרבי אסי: הני אהני שליין דארמאי מאי? חולין
לא תיבעי לה - דודאי שרו, מרירי לא תיבעי לה - דודאי אסורי, כי תיבעי לה - מצינא מאי? אמר להו: מאי תיבעי להו?
דכי אסר, ומנו? לוי. שתיחאה - רב שרי, אבוא דשמואל ולוי אסרי. בחישי ושערי - פולי עלמא לא פליגי דשרי, בטלפחי דחלא
- פולי עלמא לא פליגי דאסרי, כי פליגי - בטלפחי דמאן, מר סבר: גורני הא אטו הא, ומר סבר: לא גורני. ואיבא דאמרי:
בטלפחי דמאן - פולי עלמא לא פליגי דאסרי, כי פליגי - בחישי ושערי, מר סבר: גורני הא אטו הא, ומר סבר: לא גורני.
אמר רב: תרי מיני שתיחאה שדר בחולי הגלעדי לרוד, דכתיב: "משכב וספות וכלי יצר חטים ושערים וקמח וקלי ופול ועדשים
וקלי". והשתא הוא דקא מכפי צני צני לשוקי דגהרדעא, ולית דחישי להא דאבוא דשמואל ולוי. "וכבשין שדרקן לתת בתוכן
יו". אמר חזקיה: לא שנו אלא שדרקן, אבל בידוע - אסור אפילו בהנאה. - ומאי שנא ממוזרים דשרו רבנן בהנאה? - התם
לעבורי וזהמא, הכא למיתוקי טעמא. ורבי יוחנן אמר: אפילו בידוע נמי מותר. - ומאי שנא ממוזרים לרבי מאיר דאסרי בהנאה?

התם

מניח - מהפכת בכף, דשני גוי - הסיק בתנור. חתיית - גחלת מחוממת ומצויה חום
הגחלים. דג מליח - שמלחו הגוי, ובמליחתו הוא נאכל בלא בישול. חזקה שרי - דלאו
הוא בישול, ורבי יוחנן אסר - דהוה בישול. ביצה צליוה - שצאלה גוי, בר קפרא שרי
- והואיל ובלעי אוכל דידיה, ולא נגע גוי באוכלא. אשקיה - אשקויהו לרב וביד. גנוטא
דחלא - הנך דבי ריש גלותא דלא הוה מעלה,
משום דאחמיר עליהו. הקפריסין - שומר לפרי
הן ממין צלף. דרך לאכלן חזין, ויש ששולקין
אותן, ואם בישלן גוי - מותרין, והקפלוטות -
כרתי, נאכלין כמות שהן חזין. והממליא - לקמן
מפרש. והחמין - מים חמין, דהא אין משתנין
מברייתם עד ידי האור. וקליות - נמל לא נשתנו.
שיעתא ביזרא דכרפסא - זרע של כרפס.
שבלילתא = פגרייא, והוא תלתן, ותרי דרס =
שורין אותן במים. דמקבל - שצומחין. גרגשתא
= אדומות. ומדבקין - הנך ביזרא. מבינתא
דרשישיהו - שיער ראשו. וקא משמע לן ברייתא
דאי נמי תרו להו בחממי שרי. מילין - דברי כוב
הן, דלא מלכלבי בחרא שעתא. במילין - על ידי
דברי לחש של כשפים הן עושין. הכוספן =
פסולת של תמרים שעשו מהן שכר, וחולטין
אותן. כל שאין צפור דרור בו - שפיה קצר,
דבדא ודאי לא איבשל דבר טמא ודניחוש
לגיעולי גוים. ודלמא אדמויי אדמוה - נתחזה
לאברים והכניסוהו ונתבשל בו, ועבשין פלט
הטעם בחמין הללו. אלא כל שאין ראש צפור
דרור בו - ואין לה חתיכת איסור קטנה מזו.
נותן טעם לפגם - פלוגתא היא בפרק בתרא
(עבודה זרה סז, ב). וכל גיעולי גוים נותן טעם
לפגם, שהרי נתבשל האיסור אתמול וכבר
דופג טעמו ונפסל בלינה, חוץ מקדירה בת
יומא דנותן טעם לשבח הוא אסור. איעורכי -
שמוא נחשבר בו יין. סרי = מסיחה אחיני =
תמרים. חולין לא תיבעי לה - מתוקים ודאי
שרו, דאי משום בישולי גוים - הרי נאכלין
חזין. מרירין - אינן נאכלין, ובישולן ממתקן.
מצינא - נאכלין חזין על ידי הדחק. שתיחאה
- תבשיל העשוי מקמח של קליות שייבשן
בתנור, ויש שעושין אותו מקמח ערשנים. ולפי
שהן מתוקות יותר מדאי נותן שם חומץ. בחישי
או שרי - אין דרך לתת שם חומץ. מלופחי
= ערשנים. ואית דאמרי במלופחי ומאי כולי
עלמא לא פליגי דאסור - דמיחבט בטלופחי
וחלא. וספות - כלים להשתמש, כמו "שומרי
הסף" (אסתר ב). תרי יופני - כתיב "קלי"
בקרא, והיינו תרי מיני שתיחא. ומאי שנא
ממוזרים - דרובא דעלמא שדו ביה חמרא,
והוי בידוע. התם חמרא לעבורי וזהמא -
דגדים, והוי כמאן דאדול לאיכוד.

התם

וְיָגִיטָהּ - ומהפכת את התבשיל בכף, עַד שֶׁתֵּבֵא הַיִּשְׂרָאֵלִית מִבֵּית
הַמֶּרְחָץ אוּ מִבֵּית הַכִּנְיָהּ, וְאֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי עֹבֵרִים,
וְהֵינּוּ כְּדַבְרֵי שְׁמוּאֵל, שֶׁאִם הַיִּשְׂרָאֵל הֵנִיחַ אֶת הַתְּבִשִּׁיל עַל גְּבִי
הָאֵשׁ, אָף שֶׁהָעֹבֵד כּוֹכְבִּים זִירוּ וְקִיַּיר אֶת בִּישּׁוּלוֹ, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם
בִּישּׁוּלֵי עֹבֵרִים.
הַגְּמָרָא דְנָה בִּאֲפֻן שֶׁהָגִי הַתְּחִיל אֶת הַבִּישּׁוּל, וְהַיִּשְׂרָאֵלִית סִימָהּ:
אִבְעִיָא לָהּ - נִסְתַּפְקוּ בְּנֵי הַיִּשְׁבָּה, הֵנִיחַ עֹבֵד בּוֹכְבִּים בִּשְׂרָעַל
גְּבִי גִזְלוֹת, וְהִיא הַבִּשְׂרָעַל עֵתִיד לְהַתְּבִשֵּׁל, וְהִפְךָ יִשְׂרָאֵל אֶת הַבִּשְׂרָעַל
וְקִיַּיר אֶת בִּישּׁוּלוֹ, מֵהוּ - הָאֵם הוֹתֵר בְּכָךְ הַבִּשְׂרָעַל אוּ כִּיּוֹן שְׁלוּלֵי
הַיִּשְׂרָאֵל גַּם כֵּן הִיא הַבִּשְׂרָעַל מִתְּבִשֵּׁל מִכָּה הָגִי, הוּא נִחְשָׁב
כִּבִּישּׁוּלֵי עֹבֵרִים, וְאִסּוּר.
פּוֹשְׁטָהּ הַגְּמָרָא אֶת הַסַּפֵּק: אֲמַר רַב נָחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, דִּין זֶה נִלְמַד
בְּקַל וְחֹמֶר מִהֲדִין הַקּוֹדֶם, שֶׁהֵנִיחַ יִשְׂרָאֵל אֶת הַבִּשְׂרָעַל עַל גְּבִי
הַגְּחָלִים וְהִפְכוּ הָגִי, שֶׁהַבִּשְׂרָעַל מוֹתֵר, שֶׁהָרִי אִם בִּאֲפֻן שֶׁנִּמְקָר -
סִימָהּ הַבִּישּׁוּל נִעְשֶׂה בְּיַד עֹבֵד בּוֹכְבִּים, מוֹתֵר, אָף שֶׁבִּישּׁוּל יֵשׁ יוֹתֵר
סִבְרָא לְגֻזְרוֹ, כִּיּוֹן שֶׁהוּא נִהְיָה מִיַּד הָעֹבֵד כּוֹכְבִּים מִמֶּשׁ, בִּאֲפֻן
שֶׁנִּמְקָר נִעְשֶׂה בְּיַד יִשְׂרָאֵל, לֹא כָּל שֶׁנִּיחַ שִׁיחָא הַבִּשְׂרָעַל מוֹתֵר.
מִסִּיעֵת הַגְּמָרָא לְדַבְרֵי רַב נָחֲמָן בְּרִי יִצְחָק: אִתְּמַר נָמִי - אָף נִאֲמַר
דִּין זֶה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, אֲמַר רַבָּה בְּרִי חֵנָּה, אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאֲמַרִּי
לָהּ - וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲמַר זֹאת רַב אֱלָהָ בְּרִי חֵנָּה, אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
בֵּין שְׁנֵי עֹבְדֵי בּוֹכְבִּים אֶת הַבִּשְׂרָעַל עַל הַגְּחָלִים, וְהִפְךָ יִשְׂרָאֵל, וְבֵין
שְׁנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִפְךָ עֹבֵד בּוֹכְבִּים, מוֹתֵר. וְאֵינוֹ אִסּוּר, עַד שֶׁתֵּבֵא
תְּחִלָּתוֹ וְגִמְרוֹ בְּיַד עֹבֵד בּוֹכְבִּים.
מִבִּיבָה הַגְּמָרָא הִלְכָה הַנִּלְמֹדֶת מִדִּין זֶה: אֲמַר רַבִּינָא, הִלְכָתָא - כִּךְ
הִיא הַהִלְכָה, הָא רִפְתָּא - פֶּת זֶה הָאֲפֻיָּה בְּתִנּוּר, דְּשִׁנְיָ - שֶׁהִסִּיק
אֶת הַתְּנּוּר עֹבֵד בּוֹכְבִּים, וְאָפָה - הִכְנִיס אֶת הַפֶּת לְתִנּוּר יִשְׂרָאֵל,
אִי נָמִי - וְכֵן אִם שִׁנְיָ יִשְׂרָאֵל וְאָפָה עֹבֵד בּוֹכְבִּים, אִי נָמִי - וְכֵן
אֲפִילוֹ אִם שִׁנְיָ עֹבֵד בּוֹכְבִּים, וְאָפָה עֹבֵד בּוֹכְבִּים, וְאָתָּא יִשְׂרָאֵל
וְחָתָה בֶּת חֲתוּיָ - וְבֵא יִשְׂרָאֵל תּוֹךְ כִּדִּי אֲפִיית הַפֶּת וְחָתָה בְּגִזְלוֹתֶיהָ,
וְבוֹהֶה הַגְּבִיר אֶת הָאֵשׁ וְהוֹחֵם בְּתִנּוּר, שְׁפִיר דָּמִי - מוֹתֵר לְאוֹכְלָהּ,
כִּיּוֹן שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל הִשְׁתַּתֵּף בְּאֲפִיית הַפֶּת.
הַגְּמָרָא דְנָה בִּמְאֻכְלִים מִסּוּיָמִים, אִם יֵשׁ בָּהֶם מִשּׁוּם אִסּוּר בִּישּׁוּלֵי
עֹבֵרִים: דָּג מְלִיָּה, שֶׁאֵינוֹ מִתְּבִשֵּׁל אֲלָא נֹאכֵל כְּמוֹת שֶׁהוּא, וּמִלַּחוֹ
עֹבֵד כּוֹכְבִּים, חֻקָּה שְׂרִי - הִתִּיר, כִּיּוֹן שֶׁאֵין זֶה בִּישּׁוּל כָּלֵל, וְרַבִּי
יִוִּזְנָן אֲמַר, כִּיּוֹן שֶׁמִּלְחָתוֹ מִכְשִׁירָה אוֹתוֹ לְאֹכְלָהּ, וְהִירָא זֶה
כִּבִּישּׁוּל.
בִּיצָה צְלוּיָה, שֶׁצִּלָּה עֹבֵד כּוֹכְבִּים בְּקִלְפִּתָּהּ, בְּרִי קֶפְרָא שְׂרִי -
מִתִּיר, כִּיּוֹן שֶׁהַבִּיצָה טְמוּנָה בְּתוֹךְ קִלְפִּתָּהּ, וְאֵין הָעֹבֵד כּוֹכְבִּים
נוֹגַע בִּמְאֻכֵּל. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר אָף בִּאֲפֻן כֹּזֵה שֶׁאֵין הָעֹבֵד כּוֹכְבִּים
נוֹגַע בִּמְאֻכֵּל.
כִּי אֱתָא - כִּשְׁבֹּא רַב דִּימִי מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל אֲמַר, אֶחָד ו-בֵּין דָּג מְלִיָּה,
וְאֶחָד ו-בֵּין בִּיצָה צְלוּיָה, חֻקָּה וְכִי קֶפְרָא שְׂרִי - הִתִּיר, וְרַבִּי יוֹחָנָן
אֲמַר.
הַגְּמָרָא מִבִּיבָה מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין זֶה: רַבִּי חֵימָא פְּרוּוֹאָה, אִתְּקַלַּע לְבִי רִישׁ
צְלוּתָא - הוֹדֵמָה לְבֵית רִישׁ גִּלּוּתָא, אֲמַר לָהּ בְּנֵי בֵיתוֹ שֶׁל רִישׁ
גִּלּוּתָא, בִּיצָה צְלוּיָה עַל יְדֵי עֹבֵד כּוֹכְבִּים, מָאִי - מֵה דִּינָה. אֲמַר
לָהּ רַבִּי חֵימָא פְּרוּוֹאָה, חֻקָּה וְכִי קֶפְרָא שְׂרִי - הִתִּיר, וְרַבִּי יוֹחָנָן
אֲמַר, וְאֵין דְּרִבְרִי שֶׁל אֶחָד נִפְסָקִים מְקֻמָּם - נִגְדִי שְׁנֵים, וְלִכְּנֵי הִלְכָה
כְּמוֹתֵיהֶם. אֲמַר לָהּ רַב וְכִי לְבִנֵּי בֵיתוֹ שֶׁל רִישׁ גִּלּוּתָא, לֹא תִּצְיֹנוּ
לָהּ - אֵל תִּשְׁמַע לְדַבְרֵי רַבִּי חֵימָא פְּרוּוֹאָה, כִּיּוֹן דְּרִבְרִי אֲמַר אֲפִי, הַלְכָתָא
כְּמוֹתֵיהֶם דְּרַבִּי יוֹחָנָן - הַהִלְכָה הִיא כְּרַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁבִּיצָה זֶה
אִסּוּרָה. הִלְכָה בְּנֵי בֵיתוֹ שֶׁל רִישׁ גִּלּוּתָא וְאֲשִׁקְיוּהוּ נְגוּמָא דְחִלָּא -
הִשְׁקוּ אֶת רַב וְכִי כּוֹס שֶׁל חוֹמֶץ, כִּיּוֹן שֶׁהִיא מִחֲמִיר עֲלֵיהֶם, וְנָח
נְפִישִׁיָּה - וְנִפְטֵר רַב זְבִיד.
הַגְּמָרָא מִבִּיבָה בְּרִייתָא הָעוֹסֶקת בְּדִינֵם שֶׁל מְאֻכְלִים נוֹסְפִים: תִּנּוּ

רַבָּנָן, הַקְּפָרִיסִין - הַקְּלִיפּוֹת שֶׁל פִּירוֹת הַצֶּלֶף, שֶׁהוּא מִן שֵׁיט,
וְהַקְּפָלּוֹת - יִרְק שֶׁשְׁמוֹ 'כְּרִית', וְנֹאכֵל כְּמוֹת שֶׁהוּא חִי, וְהַקְּפָלּוֹת,
וְהַחֲמִין - מִיָּם חֲמִים, וְהַקְּלִיפּוֹת - חֲמִים מִיּוֹבִשּׁוֹת בְּתִנּוּר, שֶׁלָּהֶן - שֶׁל
עֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, מוֹתֵרִין, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִשְׁתַּנוּ מִבְּרִייתָם עַל יְדֵי הָאֵשׁ,
אֲבָל בִּיצָה צְלוּיָה שֶׁלֹּהֶם אִסּוּרָה. שֶׁמֶן שֶׁל עֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, שֶׁאִסּוּרוֹ
חֲמִים, רַבִּי יוֹחָנָן הַנָּשִׂיא וְכֵינִי דִּינֵי נִמְנֵי עֲלֵיו - עֲמִדוֹ לְמִנְיָן,
וְהִתִּירוּהוּ עַל פִּי הַרְבֵּי.
הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת מֵה הִיא 'הַמְטָלָא' הַמוֹחֲכֶרֶת בְּבִרְיָתָא: תִּנּוּ, הִיא
הַקְּרִיָּה הַמְטָלָא, הִיא הַקְּרִיָּה פְּשִׁלָא, הִיא הַקְּרִיָּה שִׁיעָתָא.
מִבְּאֶרֶת הַגְּמָרָא: מָאִי - מֵה הִיא שִׁיעָתָא, אֲמַר רַבָּה בְּרִי חֵנָּה,
אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָא אֲרַבְעִין שְׁנֵין דְּנִפְסִיק הָאִי עֹבֵדָא מִמְצָרִים - דְּבַר
זֶה יֵצֵא מִמְצָרִים כְּבֵר לְפָנֵי אַרְבַּעִים שָׁנָה, וְרַבָּה בְּרִי חֵנָּה דִּידִיהּ
ו-בְּעֶצְמוֹ אֲמַר, הָא שְׁתֵּין שְׁנֵין דְּנִפְסִיק הָאִי עֹבֵדָא מִמְצָרִים - לְפָנֵי
שִׁישִׁים שָׁנָה יֵצֵא דְּבַר זֶה מִמְצָרִים, לֹא פְּלִגִי - וְאֵין מִחְלוּקַת
בִּינֵיהֶם, אֲלָא כִּי בְּשָׁנֵיהּ וְכִי בְּשָׁנֵיהּ - רַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר זֹאת בּוֹמֵנָה,
וְאִזּוּ עֲבָרוּ רַק אַרְבַּעִים שָׁנָה, וְרַבָּה בְּרִי חֵנָּה אֲמַר בּוֹמֵנָה, שֶׁאִזּוּ
כְּבֵר עֲבָרוּ שִׁישִׁים שָׁנָה. וְכִי הִיוּ עוֹשִׂים, מִיָּתוּ בִּירוּא דְּכֶרֶפְסָא -
הִיוּ מְבִיאִים זֶרַע שֶׁל כֶּרֶס, וְכִיּוֹרָא דְּכִינְיָא - זֶרַע שֶׁל פֶּתוֹת,
וְכִיּוֹרָא דְּשִׁבְלִיתָא - זֶרַע שֶׁל תִּילָתָן, וְתָרוּ לָהּ בְּתִירָא דְּחִדִּי בְּשִׁשּׁוּרִי
- וְשׁוּרִים אֶת כּוֹלֵם יָחִיד בְּמִים פּוֹשְׁרִים, וְשִׁבְכּוּ לָהּ עַד דְּמִקְבֵּל -
וּמְנִיחִים אוֹתָם כִּי עַד שֶׁהִם צוֹמְחִים. וְאַחֵר כִּי מִיָּתוּ חֲצִבִי חֲדָתִי
וְכִי לָהּ מָאִי - מְבִיאִים כִּדִּים חֲדָשִׁים וּמְמַלְאִים אוֹתָם מִיָּם, וְתָרוּ
בָּהּ וְרִנְיָתָא - וְשׁוּרִים בְּאוֹתָם מִיָּם טוֹב צִמְרָה מִסּוּיָם, הַלְכָתָא
'אֲרִיגִישְׁתָּא', וְכִיּוֹרָא בִּיה - וּמְדִבְקִים בְּתוֹךְ אוֹתָהּ אֲדָמָה אֶת
הַזֶּרַעִים שֶׁהִתְחִילוּ לְצֻמּוֹת, וְעִילִין לְבִי בְּנִי - וְנִכְסִים לְבִית
הַמִּדְרָח, אֲדִנְפִיקוּ, מְלָלִי - וְעַד שֶׁהִיוּ יוֹצֵאִים מִשֶּׁם, כְּבֵר הִיוּ
אוֹתָם זֶרַעִים מִלְּבָלִים וְצוֹמְחִים הַרְבֵּה, וְאֲכָלִי מִיָּתוּ - וְאוֹכְלִים
מֵהֶם לְאַחֵר יֵצִיאָתָם מִבֵּית הַמִּדְרָח, כִּדִּי לְצֻנַּן עֶצְמָם מִחוּם
הַמִּדְרָח, וְכִיּוֹרָא מְנִיחָא דְּרִישִׁיָּה עַד טוֹפְרָא דְּכֶרֶפְסָא - וְעַל יְדֵי
כִיּוֹן מִתְקָרִים מִשְׁעֵרוֹת רִאשִׁיָּה וְעַד צִמְרָנִי רִגְלֵיהֶם, לְלוֹמֵר
כֹּל גּוֹפֵם הִיא מִצְטָנָן מִחֲמַת מֵאֲבָל זֶה. וְהַשְׁמִיעָה לָנוּ הַבְּרִייתָא
שֶׁמֵּאֲבָל זֶה מוֹתֵר גַּם אִם שׁוּרִים אוֹתוֹ בְּמִים חֲמִים, כִּיּוֹן שֶׁהוּא
נֹאכֵל כְּמוֹת שֶׁהוּא חִי, שֶׁהִירָא אֲפִשֵׁר לְשִׁירוֹתָם בְּמִים קִרִּים.
אֲמַר רַב אֲשִׁי, אֲמַר לִי רַבִּי תִּנּוּ, עַל מִימָרָא זֶה שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן, 'מִילִין'
- דְּבַר שֶׁקֶר הוּא, שֶׁלֹּא יִתְּנֵן שִׁילְבָלוֹ הַצְמָחִים בְּשַׁעֲה אַחַת.
וְאֲמַרִּי לָהּ - וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֵּךְ אֲמַר רַבִּי חֵימָא, 'מִילִין' - עַל יְדֵי
דִּיבּוּר שֶׁל כְּשָׁפִים הֵם עוֹשִׂים כֵּן, שִׁילְבָלוֹ בְּשַׁעֲה אַחַת.
הַגְּמָרָא מִבִּיבָה בְּרִייתָא בְּדִין קְדִירָה שֶׁבִּישְׁלוּ בָּהּ עֹבְדֵי כּוֹכְבִּים:
תִּנּוּ רַבָּנָן, הַ'בּוֹכֶפֶן' שֶׁל עֹבְדֵי כּוֹכְבִּים - פְּסוּלָתָא שֶׁל תְּמָרִים
שֶׁנִּשְׂאָרָה לְאַחֵר שֶׁעָשׂוּ שִׁיכָר מִהַתְּמָרִים, הַמְכּוּנָה 'כּוֹסְפִין',
וְאוֹכְלִים אֶת אוֹתָהּ פְּסוּלָתָא עַל יְדֵי שְׁחוּלָתָם אוֹתָהּ בְּמִים חֲמִים,
שֶׁהוֹחֵמוּ חֲמִין - שְׁחוּמוֹ מִיָּם שֶׁל כְּבִילֵי שֶׁל עֹבֵד כּוֹכְבִּים, אִם
חֲוִמוֹ אוֹתָם מִיָּם בִּירוּחָה גְּדוּלָה, אִסּוּר, כִּיּוֹן שֶׁיֵּשׁ לְחֹשׁוֹשׁ שֶׁבִּישּׁוּל
דְּבַר אִיסּוּר בְּאוֹתָהּ יוֹרָה, וְעַתָּה פִּלְטָה הַיּוֹרָה אֶת טַעַם הָאִיסּוּר.
אֵךְ אִם עָשׂוּ כֵן בִּירוּחָה קִמְנָה, מוֹתֵר, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁבִּישְׁלוּ דְּבַר
אִיסּוּר בְּאוֹתָהּ יוֹרָה. וְאִיזּוּ הִיא 'יוֹרָה קִמְנָה' לְעֵנֶן זֶה, אֲמַר רַבִּי יִנְאִי,
כֹּל שֶׁפִּי הַיּוֹרָה צָר כֹּל כֵּךְ, עַד שֶׁאֵין צָפוֹר דְּרוֹר יָכוֹל לִיכָנֵם בְּתוֹכָהּ,
שְׁבִירוּהָ כּוֹז אֵין חֲשֵׁשׁ שֶׁהִכְנִיסוּ דְּבַר אִיסּוּר.
שׁוֹאֵלָתָא הַגְּמָרָא: וְדִלְמָא אֲדִמּוּי אֲדִמּוּי וְעִילִיָּה - שְׁמָא חֲתִכּוּ אֶת
הַצִּיפּוֹר לְחִתְכִּיכּוֹת וְהִכְנִיסוּהוּ כִי לְיוֹרָה, וְנִמְצָא שֶׁהוֹטְרָפָה הַיּוֹרָה.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲלָא, יֵשׁ לְגִירוֹס בְּבִרְיָתָא, כֹּל שֶׁאֵין רֹאשׁ צָפוֹר
דְּרוֹר יָכוֹל לִיכָנֵם בְּתוֹכָהּ, וְאֵין דְּבַר אִיסּוּר קֵטֵן יוֹתֵר מִרֹאשָׁה שֶׁל
צִיפּוֹר דְּרוֹר, וְכִיּוֹרָה כּוֹז אֵין חֲשֵׁשׁ שֶׁבִּישְׁלוּ בּוֹ דְּבַר אִסּוּר.
הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה סְתִירָה בֵּין בְּרִייתוֹת. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהִתְנַיָּא
בְּבִרְיָתָא לְגַבִּי כּוֹסְפִין שְׁחוּמוֹ מִיָּם שֶׁל בִּירוּחָה שֶׁל עֹבְדֵי

אגרות קודש

ב"ה, י"ד תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו ממוצש"ק ושלאחרי זה.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו.

בודאי למותר לעוררו שככל שמוסיפין בעניני תורה ומצות מתוסף בברכות השי"ת
בהמצטרך לאדם וביתו.

במ"ש אודות בקור זוגתו תחי' אצל הרופא, - לפלא שאינו מזכיר אם צוה לה לעשות
קאמפרעסען והרי לפעמים קרובות ביותר עי"ז עובר כל הענין, ואולי כדאי לשאול את הרופא
עד"ז גם עתה.

במ"ש שאינו יודע מה שהוא רוצה ומה שחסר לו.

הרי לכאורה זהו סתירה לתחלת מכתבו, שהרי כיון שכותב שמבני ביתו יש כאלו שחסר
להם בבריאות הגוף זקוקים לרפואה וכו' וידועים דברי חז"ל רמ"ח אבריו של אדם כנגד רמ"ח
מצות עשה ושס"ה גידיו כנגד שס"ה מצות לא תעשה! הרי מובן שחסרון בגוף צריך למלאות
גם בבריאות הנשמה, וכשמוסיפין חיות בנשמה הרי מתוסף גם כן חיות כפשוט בגוף ומתוספת
ההצלחה בטפול הרפואי, ועוד זאת שבה בשעה שבהנוגע לבריאות הגוף ה"ז מהענינים שמבקשים
עליהם רפואת השי"ת ומרפא כי הכל בידי שמים, הנה בהנוגע לבריאות הנשמה, הודיעה תורתנו
תורת חיים שחוץ מיראת שמים, שהבחירה ניתנה לאדם, שמזה מובן שאין לך דבר העומד בפני
רצון התקיף וחזק לעלות לחוסיף בתורה מחיל אל חיל ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור.

בטח יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים אשר כמה פעמים שמענו
מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר שוים הם לכל נפש וסגולה לכמה ענינים,

וכן מהנכון אשר יבדקו את המזוזות בדירתם שתהיינה כולן כשרות כדין, ואשר זוגתו
תחי' תחזיק במנהג בנות ישראל הכשרות להפריש לצדקה קודם הדלקת הנרות בכל ערב שבת
וערב יום טוב.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

יג כל גג עראי שאינו מתכונן בו לעשיית אהל - לא אסרו לפרסו על המחצות שמעמיד תחתיו בשבת, אלא כשלא היה הגג קבוע במחצות מבעוד יום, אבל אם היה כבר קבוע בהן מבעוד יום, אלא שהיו נכפלים ומנחים - מתר לפשטן ולהעמידן בשבת. פגון פסא העשוי פרקים, וכשרוצים לישיב עליו פותחין אותו והעור נפתח^{טז} ונמתח, וכשמסירין אותו סוגרין אותו והעור נכפל - מתר לפתחו לכתחלה בשבת, אף אם יש לו מחצות תחתיו^ע, מפני שאינו דומה לעשיית אהל, בין שאינו עושה כלום, שהרי עשויים ועומדים הם כבר הגג עם המחצות מבעוד יום^{עא}, אלא שפותחין בשבת^{עב} לישיב עליהם^{עג}, ומטעם זה

ביאורי הלכה

מתקפלת וכל כיצא בזה, ואפילו אם יש באפשרותו לישן על מיטה אחרת⁹⁰.
עב] שפותחין בשבת - אין כאן הנחת גג ולא העמדת מחיצות, אלא מתיחת המחיצות בלבד⁹¹.
עג] לישיב עליהם - גגון ושמייה המחוברים לעגלת ילדים וכן כל דבר העשוי להאחיל אסור לפותחין בשבת אף שהיה מחובר לעגלה מערב שבת, אלא אם כן מניחה בערב שבת פתוח כשיעור טפח, וכן כשמקפלה יניח פרוס כשיעור טפח⁹². ואם לא השאירו טפח פתוח מערב שבת וזקוקים לפתוח את הגגון בשבת, אפשר

טז] והעור נפתח - כשהכסא מקופל רגלי הכסא עומדות צמודות אחת לשניה ומחוברות ביניהן באמצען באמצעות בורג וכיו"ב⁸⁷, וכשכמפשקים ומרחיקים אותן זו מזו בצידן התחתון הן מתפשקות גם בצידן העליון⁸⁸, ואז בסיס הרגליים יציב על הקרקע והעור שלמעלה נמתח וניתן לשבת עליו⁸⁹.
ע] מחיצות תחתיו - כגון שמן העור המתוח על הכסא נמשכים יריעות המכסים את כל צדדיו.
עא] מבעוד יום - מותר לפתוח בשבת לכתחילה מיטה מתקפלת, שלחן מתקפל, עגלת תינוק או עריסה

צינונים והוספות

לפשוט המטות אלו דלא עדיף מקיפול הכלים דאסרו חז"ל היכא דיש לו להחליף כמבואר בס' ש"ב, הנה מי שיש לו מטה אחרת מעצמו לא יפשוט המטה המקופלת דלמה לי לטרוח, ואם המטה המקופלת נוח לו יותר לשכיבה בודאי מותר לפשטה אם אין לו כ"כ טורח בזה, ולא דמי כלל לקיפול כלים, דהתם לא משום טרחא נגעו בה אלא משום שהקיפול הוא תיקון להבגד שפושטו מהקמטים, וכיון שיש לו בגד אחר ללבוש אפילו אינו יפה כזה לא התירו לקפל ולתקן הבגד, וזה מבואר היטב בס' ש"ב, אבל במטות אלו דלא קעביד מידי רק שיש לו טורח קצת ועי"ז יהי' נוח לו השכיבה אין ראי' משם לאיסורא.
91) כשכוונתו להאחיל אין חילוק אם נעשה בדרך מתיחה, הנחה או דרך אחרת, אבל כשאין כוונתו להאחיל והנידון מצד שנראה כעושה אוהל בהנחת גג על מחיצות צריך שתהיה העמדת מחיצות והנחת גג ולא מתיחה בעלמא.
92) קצוה"ש סי' קכ בדה"ש ס"ק ח: והעגלות הקטנות שבזמננו שמשכיבין בהם התינוקות ויש להם גג להאחיל שמתקפל ומתפשט, פשוט שאסור לפשטו בשבת, אע"פ

87) העור שמחובר לראשן העליון מקופל כלפי מעלה.
88) כשהן מצטלבות באמצען ויוצרות כמין X במקום שהבורג מחברן ומצמידן.
89) כסאות של פרקים שבזמננו היו עם שלוש רגליים ובפתחתן נוצר כעין משולש למטה (רגלי הכסא) ולמעלה (מקום המושב), אבל הוא הדין לכסאות מתקפלים שבימינו בהם ישנם לרוב ארבע רגליים, ובקיפול הכיסא הלוח שיושבים עליו מתרומם ושתי הרגליים הקדמיות נצמדות לאחוריות.
90) קצוה"ש סי' קכ בדה"ש ס"ק טז: מטות של ברזל שלנו שעשויין מקופלין וכשרוצים לישן עליהם פושטן, מותר לפושטן בשבת, כיון שהגג והמחיצות עשויים ועמידים מכבר (אלא שאם השליכות שעל המטה רחוקים זמ"ז ג' טפחים ואין ברוחב השליכה טפח אסור לפרוס עלי' סדין דהוי כעושה האהל עכשיו, מיהו רוב המטות שלנו אין ג' טפחים בין השליכות) וכ"כ בבה"ל ד"ה לכתחלה, אלא שכ' דדין זה רפיא בידי' משום איסור טרחא בשבת, אולם מה שסיים הבה"ל דאם יש לו מטה אחרת לשכב בודאי דאין נכון

מִתֵּר לְהַעֲמִיד הַחֹפֶה עַד וְלִסְלָקָהּ עַה, וְכֵן הִדָּף הַקְּבוֹעַ בְּפֶתֶל שְׁמִינִיחַינְ עָלָיו סְפָרִים עַה, אָף אִם יֵשׁ לָהּ מַחֲצוֹת עַה:

חלק ב, סימן שטו, דברים האסורים משום אהל בשבת, קע"ג:

ביאורי הלכה

להקל במקום שהגגון משמש כחלק ממבנה העגלה (ומחובר אליה קודם השבת) ומספק הגנה כלשהי (אפילו מן הצדדים) גם כשהוא מקופל⁹³. וכן ישנה אפשרות למלאות כריות ושמיכות או אפילו להחזיקם ביד באופן שלא נותר חלל טפח בין הגגון לכריות ולאחר פתיחת הגגון מסירים את הכריות⁹⁴.
עד] להעמיד החופה - כשהיתה קשורה בהכלונסות מערב שבת⁹⁵.

עה] ולסלקה - החופה נעשית לכבוד בעלמא ולא להאחיל ולהגן, ואין עליה שם אוהל⁹⁶.
עו] עליו ספרים - מדף מתקפל שמחובר לכותל [שמשמש לו כמחיצה] בצידו האחד⁹⁷.
עו] יש להן מחיצות - וצריך להאיר שתחתיו להניח בו ספר וכיוצא בזה. ואם אין להם מחיצות מותר להעמידם גם כשאנם קבועים מערב שבת⁹⁸.

ציונים והוספות

יש מקום להקל, אבל כשניכר שהוא גגון הבא להאחיל מהיכא תיתי להתירו משום דלת. ולכתחילה יש לעשות באופן שניכר שהתחילה פריסתו לפני שבת, ובדיעבד יכול לסמוך על זה שנגגון משמש כבר להגנה כלשהי וניכר שעומד לפתיחה נוספת] נחשב כהתחלת אוהל, ואז מותר (אם שכחו לפתוח טפח לפני השבת) אפילו להוסיף כיסוי נוסף כמו סדין מפני הזובבים או יריעת ניילון מפני הגשמים (לעניין זה לא יועיל היתר הגגון מצד הצירים שבו).
(94) ראה לעיל הערה י' לעניין אוהל הנעשה ממילא במקום צר. וכך יש לעשות בעגלות שמחוברת אליהם שמישה (כעין מטריה) שכשהיא מקופלת אין בה שום התחלת מחיצה.
(95) קצוה"ש סי' קכ בדה"ש ס"ק טז משער הצינן.
(96) ראה קצוה"ש סי' קכ בדה"ש ס"ק טז שתמה על המשנ"ב ס"ק כז שכתב שהחופה כוונתו לאהל אלא שאין לו מחיצות משא"כ הדף שאין כוונתו לאוהל כלל, ובע"כ מדובר שאין לחופה שם אהל אלא שאם יש לה מחיצות אסור להעמידה בשבת ולחבר היריעה עם המחיצות, אלא אם כן מחוברת מערב שבת להמחיצות.
(97) אין להקשות שדף הקבוע בכותל נחשב כאוהל קבוע ואסור גם כשלא מתכווין להאחיל וללא מחיצות (ראה לעיל הערה סה) כי כאן לא עושה גג ולא ולא מחיצות (כדלעיל הערה צא).
(98) כי אין עליהם שם אוהל, וכשאין להם מחיצות גם לא דומה לאוהל, וכדלעיל הערה צו מקצוה"ש.

שהג מחובר להעגלה, ואינו דומה לכסא של פרקים שמותר לפתחו בשבת כמ"ש בפנים ס"ח, דהתם עיקר ההיתר לפי שאינו מכוין לעשיית אהל, אבל כאן דכונתו להאחיל ולהגן על התינוק - אסור, וצריך להזהיר ההמון על זה, אבל אם היה הגג פתוח מע"ש מותר לפרוס סדין על העגלה דהוי כמוסיף על אהל עראי.
(93) כשהגגון משמש כחלק ממבנה העגלה לעתים קרובות הוא משמש כמגן מהשמש וכיו"ב אף כשהוא מקופל (כדלעיל הערה מח לעניין מחיצה מתקפלת) וכפי שהוא ברוב העגלות שבימינו, ואפילו הגגון עומד מן הצד, כיון שניכר עליו שעומד לפתיחה מליאה גם כג (וגם כמחיצה המאחלת) נחשב כהתחלה של הגג אף שהוא על הצד (אך ראה לעיל הערה מו שב' דפנות לא נחשבות כהתחלה לדופן השלישית, ויש לחלק). ודווקא מצד שהוא כעין התחלת אוהל, אבל עצם החיבור על ידי ציר וכיו"ב לא נחשב כהתחלה של אוהל דמאי אולמיה דציר מכיסא של פרקים שהעור מחובר יותר מאשר על ידי ציר ולא הותר אלא כשלא נעשה להאחיל. ויש שביארו שהציר נותן לזה גדר של דלת שמותר לסוגרה גם כשכוונתו להאחיל, ואמנם יש מקום לסברא זו בדברי הרמ"א בסי' תרכ"ו, אבל בשוע"ר שם השמיט את דברי הרמ"א לעניין אוהל ומודגש שאינו עניין לאוהל כלל אלא לעניין סותר ובונה (כנראה משום שאין חלל טפח בין הכיסוי לבין הסכך (ראה שו"ת מנחת יצחק ח"י סי' כו), או מצד שאין צריך לאויר שביניהם (אף שהוא דוחק כי כוונתו להאחיל על הסוכה ולא על הסכך)), ולכך אם עשוי ממש כציר של דלת או שהוא סוג של פתח

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ברכות השחר/קריאת שמע ~

~ יום ראשון ~

חלק א סימן נו דין עניית הקדיש על ידי הקהל:

ו יש מקומות נוהגין לענות אמן אחר בריך הוא שסוברים דברך הוא חוזר על דקדושה והוא תרגום של הקב"ה אבל במדינות אלו אין מפסיקים כלל בין בריך הוא לעילא מן כל ברכתא שסוברים דשמיה דקדושה הוא הפסק מאמר וברך הוא לעילא כו' הוא ענין בפני עצמו ומכל מקום לא יפה עושים קצת שעונין בריך הוא לעילא שהוא כמו חירוף שמשמע שאינו מבורך אלא למעלה ולא למטה אלא יש להם לומר גם מן כל ברכתא כו' וגם לא יפה עושים החונים שמפסיקים בניגונם בין מכל לברכתא בשבת ויו"ט:

ז פעם אחת מצאו אליהו ז"ל ועמד ד' אלפים גמלים טעונים אמרו לו מה אלו טעונים אמר להם אף וחימה למה אמר להם לעשות נקמה באף וחימה ממי שמספר בין קדיש לברכו בין קדושה לקדושה בין קדוש לברוך בין ברכה לברכה בין פרק לפרק בין אמן יהא שמיה רבא ליתברך וכל המדובר בהן עליו נאמר ולא אותי קראת וגו'.

יש למדין מכאן שהעונה אמן יהא שמיה רבא צריך לומר גם יתברך עד דאמירן בעלמא וי"א שיוצא ידי חובתו במה ששומע מהש"ץ דשומע כעונה ומה שאסרו לדבר בין אמן יהא שמיה רבא ליתברך אם הש"ץ הוא מאריך באמן יהא שמיה רבא והוא ענה כבר לא יספר כלום קודם שיתחיל הש"ץ יתברך ועוד שאפשר שלא הקפיד אליהו אלא על תיבת יתברך בלבד שצריך לאמרה ולהסמיכה לתיבת עלמא אבל יותר אין צריך לומר אלא לשמוע כמו שאסרו לומר יתגדל עם הש"ץ אלא צריך לכיין ולשמוע וכן נוהגין לענות עד יתברך ומנהג יפה הוא לפי שכשהש"ץ אומר במהירות יצטרך הוא למחר יותר כדי לענות אמן אחריו והמהירות מבטלת הכוונה לכן מוטב לשמוע:

ח נוהגין שהש"ץ כורע ה' כריעות בקדיש ביתגדל וביהא שמיה רבא וביתברך ובברך הוא ובאמן ולאחר שסיים הקדיש נוהגין לפסוע ג' פסיעות ואח"כ אומר עושה שלום במרומו כמו בסיום שמונה עשרה:

~ יום שני ~

חלק א סימן נז דין ברכו וענייתו:

א הש"ץ צריך לומר ברכו את ה' המבורך בקול רם כדי שישמעו כל הקהל ויענו אחריו ברוך ה' המבורך לעולם ועד:

ב ואם אמר בלחש יש אומרים שמי שלא שמע (א) ממנו ברכו אלא שמע הקהל שסביבו עונין אחריו ברוך ה' כו':

אינו יכול לענות עמהם אלא עונה אחריהם אמן ויש מי שאומר שאם ט' שמעו ממנו ברכו ועונין אחריו יכולים כל הקהל לענות עמהם כיון שיש כאן עשרה האומרים דבר שבקדושה וכן עיקר כמ"ש בס' קב"ד (עיי' במ"א שם):

ג וצריך הש"ץ לחזור ולומר ברוך ה' וכו' כדי שלא יוציא את עצמו מן הכלל שאומר להם ברכו והוא אינו מברך ואע"פ שאמר המבורך ולא הוציא עצמו מן הכלל לגמרי צריך הוא להחזיר את עצמו לכלל לגמרי ולומר ברוך ה' המבורך כמו שאמרו הצבור (עיי' לקמן סי' קצ"ג) [קצ"ב]:

ד ונהגו שהש"ץ מאריך בברכו והקהל אומרים יתברך וישתבח כו' בעוד שהוא מאריך בניגון אבל בשעה שאומר התיבות אסור לומר כלום אלא צריך לכיין ולשמוע כמו בקדיש ולכן אם אין הש"ץ מאריך כל כך בניגון אלא בחתוך האותיות אין לאמרו כלל:

ה מקום שנוהגין לצעוק על חבריהם בין קדיש וברכו ליוצר אור או לדבר בצרכי רבים טועים הם שאסור להפסיק ביניהם אפילו לצורך מצוה כמו שנתבאר בס' נ"ד:

חלק א' סימן נח הלכות קריאת שמע וברכותיה:

א קריאת שמע שחרית וערבית היא מן התורה שנאמר בשכבך ובקומך.

יש אומרים שפרשה ראשונה בלבד היא מן התורה ומה שנאמר בפרשה שנייה ובשכבך ובקומך בדברי תורה הכתוב מדבר ויש אומרים שגם פרשה ב' היא מן התורה ויש אומרים שפסוק ראשון בלבד שהוא שמע ישראל הוא מן התורה ומה שנאמר ודברת בם כו' ובשכבך ובקומך הוא מוסב על פסוק ראשון בלבד אבל פרשת ציצית שתקונה משום זכירת יציאת מצרים לדברי הכל היא מדברי סופרים כשמוכיר יציאת מצרים בפני עצמו כמ"ש בסימן ס"ז (ובעל נפש יחמיר לעצמו בשל תורה בכל מה שנוגע למעשה בחילוקי סברות אלו כמו שיתבאר לפנינו):

~ יום שלישי ~

ב (ומן קריאת שמע של שחרית) מן התורה הוא משעלה עמוד השחר שאו מקצת בני אדם רגילים לקום ממטתם ואע"פ שהם מועטים הרי אמרה תורה ובקומך לשון יחיד לומר שהולכין אף אחר המיעוט אבל הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו מן התורה שאף שמקצת בני אדם קמים גם כן קודם עלות השחר מקרה הוא ואין הולכין אחריו.

וחכמים עשו הרחקה וגדר ותקנו שלא יקרא לכתחלה עד שעה שדרכן של רוב בני אדם לקום ממטתם דהיינו שיאיר היום כל כך עד שיראה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירו והוא שרגיל עמו קצת שאם רגיל עמו הרבה יכירו אפילו

~ יום חמישי ~

ו מי שהוא אנוס כגון שהיה משכים לצאת לדרך מיד שעלה עמוד השחר למקום גרודי חיה ולסטים שיצטרך ללכת במהרה ולא יוכל לעמוד על מקום אחד כשיגיע זמן קריאת שמע ולא לבוין בקריאתה אפילו בפסוק ראשון בלבד או שבני השיירה הולכים במהרה ולא ימתינו כלל בדרך כשיגיע זמן קריאת שמע שיוכל לעמוד ולבוין יכול לקרותה בביתו מיד שעלה עמוד השחר ויסמוך גאולה לתפלה ויתפלל כמ"ש בסוף סימן פ"ט לפי שבמקום אנוס העמידו על דברי תורה שמשעלה עמוד השחר זמנה הוא ויש מי שאומר שהוא הדין כשיש קבורת מת בעיר או מילה או יום ערבה שמרבים בתחנונים אחר התפלה וצריכים למחר להתפלל יכולים לקרות קריאת שמע משעלה עמוד השחר.

מכל מקום אין להקדים לומר אור כל כך בהשכמה עד שיכיר עכ"פ בין תכלת ללבן:

ז אבל מי שמשכים לצאת בדרך שלא במקום גרודי חיה ולסטים וגם אין בני השיירה נחפזים כל כך בדרך בענין שיוכל לעמוד ולבוין אפילו בפסוק ראשון בלבד כשיגיע זמן קריאת שמע לא יקרא בביתו אע"פ שעלה עמוד השחר אלא בדרך כשיגיע זמן קריאת שמע (והיאך ינהג עם התפלה יתבאר בסוף סימן פ"ט):

ח אם קראה מיד שעלה עמוד השחר אע"פ שלא היה אנוס יצא שבדיעבד העמידותו על דברי תורה בכל ענין.

ואם קרא בלא ברכותיה ויחזור לקרותה בזמנה בברכותיה שאף שכבר יצא ידי חובת קריאת שמע לא הפסיד ברכותיה כמו שנתבאר בסימן ס':

ט מי שהיה אנוס ולא קרא ק"ש ערבית בלילה שהוא קוראה אחר שעלה עמוד השחר כמ"ש בס' רל"ה והוא משכים ג"כ לצאת לדרך למקום גרודי חיה ולסטים בענין שיוכל לקרוא קריאת שמע של שחרית מיד שעלה עמוד השחר אי אפשר לקרא ק"ש ב' פעמים אחת בשביל לילה ואחת בשביל יום שמאחר שעשה לאותה שעה לילה א"א לחזור ולעשותה יום אלא יקרא בשביל ק"ש של לילה שזמנה עובר שאחר ג' החמה אי אפשר לקרותה כלל כמו שיתבאר שם ושל שחרית ימתין אולי יודמן לו לקרותה בזמנה כהלכתה:

~ יום שישי ~

י אע"פ שזמנה נמשך עד סוף שעה ג' אם עברה שעה ג' ולא קראה קוראה בברכותיה כל שעה ד' שהוא שלישי היום כדן תפלת השחר שהיא עד שלישי היום ואין לו שכר על קריאתה אלא כקורא בתורה אבל לא כמי שקוראה בזמנה שאז שכרו גדול מהעוסק בתורה כל היום אפילו שלא בשעת קריאת שמע ותפלה ואם עברה שעה ד' ולא קראה

מרחוק הרבה ואם אינו הגיל עמו כלל לא יכירנו אפילו בקרוב אלא כמו אכסניא שרגיל לבא לקץ עתים:

ג ונמשך זמנה עד סוף ג' שעות מעלות השחר שהוא תחלת זמנה מן התורה לפי שיש קצת בני אדם שרגילים לקום ממטתם בסוף ג' שעות על היום כגון בני מלכים וכיוצא בהם.

ושעות אלו הם זמניות שכל יום בין ארוך בין קצר נחלק ל"ב שעות ונמצא לעולם רביע היום הוא זמן קריאת שמע בין ביום ארוך בין ביום קצר ולכן צריך לזהר בימות החורף למחר לקרוא קריאת שמע מאחר שהיום קצר ורביע היום קצר הוא:

~ יום רביעי ~

ד ומצוה מן המובחר שלא לקרותה מיד שהאיר היום כשיעור שנתבאר אלא כוונתיקן שהיו מכוונים לקרותה מעט קודם הנץ החמה כדי שייסמו קריאת שמע וברכותיה דהיינו גאל ישראל עם הנץ החמה שאז הוא זמן תפלה לכתחלה כמו שיתבאר בסימן פ"ט ויתפללו מיד כדי לסמוך גאולה לתפלה ומי שיוכל לבוין ולעשות כן שכרו מרובה מאד ומובטח לו שהוא בן עולם הבא.

(ומי שאינו יכול לבוין לעשות כן אין להקדים לקרות קריאת שמע ולהתפלל קודם הנץ החמה אלא אחר הנץ החמה מפני שזמן התפלה לכתחלה הוא אחר הנץ החמה וזמן קריאת שמע נמשך עד רביע היום לכתחלה שהוונתיקן שהיו מקדימין לקרות קודם ג' החמה מעט לא היו מקדימין משום חובת קריאת שמע אלא כדי לבוין להתפלל בדמדומי חמה דהיינו בתחלת יציאתה כמו שיתבאר בסימן פ"ט.)

ויש אומרים שגם משום חובת קריאת שמע היו מקדימין לקרותה קודם ג' החמה לפי שלכתחלה יש לקרותה בשעה שהוא שעת קימה לרוב בני אדם כמו שנתבאר ועד ג' החמה קמים רוב בני אדם שאין ישנים אחר ג' החמה אלא בני מלכים וכיוצא בהם לפיכך מי שאינו יכול לבוין לעשות כוונתיקן אי אפשר לו לסמוך גאולה לתפלה לכתחלה אלא א"כ יוכל לבוין שיקרא לפחות פרשה ראשונה קודם ג' החמה ודאי ויתפלל אחר ג' החמה ודאי אע"פ שלא יתפלל בדמדומי חמה ואם גם זה לא יוכל לבוין יקרא קריאת שמע וברכותיה קודם ג' החמה לכתחלה ויתפלל אחר הנץ החמה ולא יסמוך גאולה לתפלה.

והעיקר כסברא הראשונה ואע"כ נכון לחוש לסברא האחרונה ולקרא לפחות פרשה ראשונה קודם ג' החמה אף על פי שעדיין לא לבש ציצית ותפילין ואחר ג' החמה יקראנה כולה עם ברכותיה ויסמוך גאולה לתפלה):

ז אם לא קרא אותה קודם ג' החמה יש לו להקדים לקרותה במהרה כל מה שיוכל אם יש לו ציצית ותפילין (וציבור להתפלל עמהם ולסמוך גאולה לתפלה):

יצא אבל אם אמר אשר בדברו מעריב ערבים ולא אמר (מיד) יוצר אור אע"פ שחתם ביוצר המאורות לא יצא שהרי כל פתיחת הברכה לא היתה כתיקונה (שלא בדרך כלל על יצירת האור משא"כ כשזכר מיד ואמר יוצר אור תיקן מעותו וכיך על יצירת האור) ואם אמר בא"י אמ"ה יוצר אור ובורא חשך אשר בדברו מעריב ערבים בחכמה פותח כו' אפילו עד סיום הברכה וחתם ביוצר המאורות יצא שכיון שפתיחת הברכה וחתומתה כתיקונה אע"פ שבאמצע שינה ממטבע שטבעו חכמים יצא בדעיבר אבל אם חתם המעריב ערבים אעפ"י שפתח ביוצר אור בלבד ואמר כל הברכה כתיקונה עד החתימה לא יצא שכל הברכה צריכה להיות פתיחתה וחתומתה כתיקונה אפילו בדעיבר.

וכל מקום שלא יצא אם לא נזכר שטעה עד שגמר אהבה רבה או אהבת עולם לא יפסיק לחזור ליוצר אור בינה לקריאת שמע אלא יאמר יוצר אור אחר תפלת י"ח ואעפ"י שמקדים קריאת שמע לברכת יוצר שתקנו לפניו אין זה מעכב בדעיבר כמו שיתבאר בס"ס:

ב יש אומרים שהקדושה שביוצר יכול היחיד לאמרה שאינה דומה לקדושה שבתפלה שאומרים נקדישך או נקדש שאנחנו מקדישים אותו ואין רשאי להקדיש בפחות מעשרה אבל קדושה של יוצר שאין אנו מקדישין אותו אלא מוכיחין הקדושה שאומרים לו משרתיו מותר ביחיד שאינה אלא כמו סיפור דברים וכן קדושת ובה לציון כיון שאינה אלא קריאת פסוקים בעלמא אין בכך כלום ויש אומרים שאין היחיד אומר לא קדושת יוצר ולא קדושת ובה לציון אלא כשמגיע לקדושה שביוצר יאמר ואומרים ביראה קדוש והאופנים כו' ואומרים ברוך וטוב לחוש לדבריהם ולזהר שיחיד יאמרנה בניגון ומעמים כקורא בתורה אבל המנהג כסברא הראשונה.

וכשעונין קדושה זו בצבור יש לענות בקול רם ויש לומר אותה מיושב ולא שישב אם היה עומד אלא שאם היה יושב אין לו לעמוד לקדושה זו כמו לקדושה שבתפלה:

שוב אינו יכול לקרותה עם ברכותיה אבל בלא ברכותיה יכול לקרותה כל היום וטוב שיקראנה כדי לקבל עליו עול מלכות שמים (ויש אומרים שיכול לקרותה כל היום בברכותיה והעיקר כסברא הראשונה):

יא אם לא קראה ביום יש אומרים שיש לה תשלומין בערבית שיקרא תחלה של ערבית ואח"כ של שחרית וכן אם לא קרא קריאת שמע של ערבית יש לה תשלומין בשחרית כמו בתפלה שאם לא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתיים ויש אומרים שאינה דומה לתפלה שהיא בקשת רחמים ויכול לבקש בכל עת ובכל שעה אבל קריאת שמע תלה הכתוב זו בזמן שכיבה וזו בזמן קימה ואיך יקרא של שכיבה בזמן קימה או של קימה בזמן שכיבה ועל זה נאמר מעוות לא יוכל לתקן כו' (וכן עיקר).

וכל זה בקריאת שמע בלבדה אבל ברכותיה לדברי הכל אי אפשר לאמרו אלא בזמנן (כי היאך יאמר יוצר אור בערב ואשר בדברו מעריב ערבים בבקר וברכות האחרונות הן סמוכות לראשונות):

~ שבת קודש ~

חלק א' סימן נט דין ברכה ראשונה ביוצר ובו ו' סעיפים:

א שבע ברכות תקנו חכמים לקריאת שמע בשחר שתיים לפניו ואחת לאחריה ובערב שתיים לפניו ושתיים לאחריה וממנו אותן על פסוק שבע ביום הללתיך וגו'.

ברכה ראשונה פותחת בברוך בא"י אמ"ה יוצר אור ובורא חשך ותקנו להזכיר מדת לילה ביום להוציא מלב המינים שאומרים שמי שברא אור לא ברא חשך וחומת בברוך בא"י יוצר המאורות.

ואם טעה ואמר בא"י אמ"ה אשר בדברו מעריב ערבים ונזכר מיד ואמר יוצר אור עד סיום הברכה וחתם ביוצר המאורות

~ 'לקוטי תורה' פרשת מסעי - הפרשה החסידית ~

אלה מסעי [א]

פתיב (תהלים ע"ה, בא): "נְחִיתָ כַּצֵּאן עֹמֵד בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן".

"אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים ביד משה ואהרן" (ריש פרשתנו ל"ה, א):

ב. דבור המתחיל "משה שושבינא דמלכא" - עמוד תקמ.
2. ("לצבאתם").

1. נאמר בתקופת ליאונ'י. חלקים מהמאמר נדפסו במאמרי אדמו"ר ה'תקנ' הקצרים:
א. דבור המתחיל "להבין שלפעמים צריך להיות יראת המא" - עמוד שס"א.

"שׁוֹשְׁבֵינָא דְמַלְכָּא":

שהוא מביא את המלך להתייחד בזה העולם. שפחית' סובב כל עלמין' יהא שורה בתחתונים. כמו שאמרו רז"ל: "הקדוש ברוך הוא מתאנה שיהיה לו דירה בתחתונים". והיינו על ידי תורה ומצות, שהם המושכת אלהותו יתברך.

ד"התורה בולה שמוותיו של הקדוש ברוך הוא" – שפחית' ש"ס" הוא באותיות. והוא דבר שאינו נתפס כלל בשכלנו, כי גבוה גבוה מאוד משכלנו – אפילו בחינת מה שנקרא אצלו יתברך בחינת "ש"ס" לבר.

וכן על ידי המצות הנקראים "אבר דמלכא"⁹. ומשל המצות באברים: כי כמו בכל אבר יש חיות הנשמה, כמו כן בכל מצוה יש חיות אלהות. וכשאדם עושה המצוה, כגון שמתעטף בטלית ציצית בבוקר – ממשיך עליו בחינת 'סובב כל עלמין' שיהא חופף עליו. וכן בתפילין הוא המושכת אחדות.

ובזה ממילא נפרד הרע ממנו, בדרתיב (תהלים סח, ג): "בהמס דונג מפני אש, יאברו רשעים מפני אלהים". וכתוב (תהי יט, יח): "והר סיני עשן כולו, מפני אשר ירד עליו ה' באש". כי הם 'קוצים בסוחים' – באש יצתו¹⁰ (ישעיה לג, יב).

והיינו על ידי בחינת משה, בחינת דעת¹¹, שיועד ש"הוא באחד"¹².

ויתבונן כמה שאמרו חז"ל (סוטה ג, א): "אין אדם עובר עבירה אלא אם פן נכנס בו רוח שמות". וכמו שנתבאר במקום אחר¹³, שאפילו קל שפקלים אינו רוצה להיות פורק עול, ומוסר נפשו על קדושת השם יתברך, ואינו צריך שום התבוננות אחר, רק שידע "כי חלק ה' עמו" (תהי לו, ט); ובהו שהוא חושב או מדבר דברים גופנים, הוא מפריד את עצמו מ"אחד" – בודאי לא ירצה בזה.

הנה זה כלל גדול בעבודת השם יתברך: שכל מי שבא לדבקה אליו יתברך, הנה כתיב (תהלים כד, גד): "מי יעלה בהר ה', ומי יקום וגו' – נקי כפים ובר לבב" – שיהא לבו בר ווד לנמרי בלי שום סיג. "אשר לא נשא לשוא נפשו" (שם), "נפשו" כתיב, "נפשו" קרי – כמו שכתוב (תהלים כה, א): "אלך ה' נפשי אשר". "אכל בי ענברה" – שכינתא שריא³.

דהיינו, שלא תהא התנשאותו והגבהותו בדרכי ה' "לשוא" ולשקר חס-ושלום. ובודאי, מדרגה כזו, עמוק עמוק מי ימצאנו⁴. והעצה היעוצה לזה – על ידי בחינת משה ואהרן.

דהנה נודע מאמר רז"ל (אבות ג, יז): "אם אין יראה – אין חכמה, ואם אין חכמה – אין יראה", ולכאורה אי אפשר להתחיל לא בזה ולא בזה – כיון שאי אפשר לזה בלא זה – והאיד יתחיל?⁵

אך אמרו חז"ל (אבות ג, ט): "כל שיראת הטא קודמת לחכמתו – חכמתו מתקיימת". פירוש, שיש שני מיני רע:

הא' הוא רע ממש באיסור. אפילו הוא איסור קל של דברי-סופרים – הוא רע גמור. ולזה צריך שיהיה "יראת הטא קודמת לחכמתו", כי "טהור עינים מראות רע" (תבוק א, ג), והדבר הרע, הוא נקרא (עקב ג, כה) "תועבת ה'", ואין צריך לזה שום חכמה – לסור ממוקשי הרע⁶ הנ"ל.

והמין הב' הוא בהיתר. שאפילו בהיתר אמרו חז"ל (יבמות כ, א): "קדש עצמך במותר לך", שלא יהיה "נבל ברשות התורה", כמו שכתב הרמב"ן ריש פרשת קדושים. וכדי לפטור מהרע הזה, צריך להקדים חכמתו, והוא על ידי בחינת משה ואהרן: משה – "שׁוֹשְׁבֵינָא דְמַלְכָּא", אהרן – "שׁוֹשְׁבֵינָא דְמַטְרוֹנִיתָא"⁶. פירוש:

3. (פנהדרין לט, א)

4. (על פי קהלת כד, כד): "עמוק עמוק מי ימצאנו". ובפירוש רש"י שם: "אין לו רשות להרר בזה מה למעלה בו ומה לאחור". וראה תניגה ריש פרק ב. תסני וזה תקון ע קבו, סוף עמוד א – "חכמה ובינה". ובש"ל"ה ג, ב, ח, א – "קדוה של יו"ד". – לקושי שיחות חלק בא עמוד 163 הערה 47.

5. (על פי משלי יג, יד: "תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות". משלי יד, כז: "יראת ה' מקור חיים לסור ממוקשי מות").

6. (זהר חלק ג נקרא א, א. מצודע נג, ב. שופטים ערה, ב).

7. (תנחומא נשא, מז).

8. (רמב"ן בהקדמתו על התורה. ינת אלם פרק כט. ועל דרך זה זהר חלק ב

פ, א ובכמה מקומות)

9. (ראה תקוני זהר תקון ל).

10. (ראה גם מאמרי אדמו"ר הנזקן על פרשיות התורה חלק א, דבור המתחיל "ושמעו תורה", עמוד דש. שו).

11. (ראה זהר חלק ב' פקודי רבא, א. תניא פרק מב. לקושי שיחות ב' עמוד 244 ואילך. ושם נסקן).

12. (על פי איוב כג, יג: "והוא באחד ומי ישיבנו". ובפירוש רש"י: "לפי שהוא יחיד בעולם וידוע דעתו ומחשבתו של בריית").

13. (ראה תניא פרק יח. לעיל בחקונו מ, ב. לקמן תצא לה, ג).

שהיא התחתונה, בבחינת "חיות", שהוא רוחניות –
"בנגד פולם", כי אין ערך דבר גשמי נגד רוחניות.

כי אפילו בדבר גשמי נאמר ש"הארץ פגועה חרדל
נגד עולם הגלגלים"²², שהם גם בן גשמיים, מפל שכן
נגד דבר רוחניות. וכן כל דבר רוחני נגד רוחניות הגבוהה
ולמעלה ממנו, כמו שאמרו (חגיגה שם): "שוקי החיות נגד
פולם", "קרסולי החיות נגד פולם". ו"קמיה – כולא כלא
חשיב"²³ – שהכל כאן ואפס, ובטלים נגדו יתברך.

וזה פירוש "הכל ירוממוך סלה" – ששעולס
"ירוממוך", שכל מה שמרוממים אותו – אין כלום, כי
יש עוד לרומם. ו"עוד" זה אין לו שיעור, שהוא למעלה
למעלה מפל מה שנוכל לרומם, ואין רוממותו
התרחק[ות] מאתנו חס ושלום, כי אדרבה – שבוה
התקרבות אצלנו, מאחר שהכל בטל אצלו יתברך,
ו"קמיה – כלא חשיב", אם כן אין הפסק.

וזהו בחינת אהרן "וידברקה בו" (עקב יא, כב. נצבים ל, ב),
ו"למהיו אפוד באפוד"²⁴.

אף הנה פתיב: " הוא אהרן ומושה" (וארא, ו, כו); "הוא
מושה ואהרן" (שם, כו) – שלפעמים צריך להקדים התורה
והמצות כדי שיתפלל אחר כך מאהבה, ולפעמים
ההתחלה – מהתעוררות האהבה בתפלה, ואחר כך
יכול "ללמוד ולעשות"²⁵. על דרך שנתבאר²⁶:

כמו שאי אפשר ליקח הפן מאצל אביו דרך הטבע. וזהו
"מה יפה ירושתנו"¹⁴.

וכתיב (תהלים קלח, יב): "גם חשך לא יחשיך ממך",
שחשך נקרא אש¹⁵, שאפילו אש אינו מפסיק¹⁶.

וזה פירוש "קדש עצמך במותר לך": שאף שהוא
מותר, אינו רק "לך" – מחמת גופו, אבל מחמת
העבודה בך, שהוא אלהותו יתברך – אינו מועיל היתר
זה. וזהו "והייתם קדושים, כי קדוש אני ה'"¹⁷. וזהו
"לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה"¹⁸.

ובחינת אהרן – "שושבינא דמסורוניתא":
שמביא ומוליד תשוקה להשם יתברך, שהוא
התעוררות תשוקה ממטה למעלה, שהוא על ידי תפלה.
כמו שפתיב (תהלים סג, ב): "צמאה לך נפשי", התבוננות
בפסוקי דמורה קודם קריאת שמע, ואחריו בשמונה
ל"ואהבה" שפקריאת שמע.

כי הנה נפש כל אדם משתוקקת, רק שהאהבה היא
בגלות ומסותרת. כמו "גלו לאדום – שכינה עמהם"¹⁹,
פירוש²⁰: אף על פי שעושה "מעשה אדום", אף על פי
כן "שכינה עמהם".

ויתלחב לב האדם להיות בטל נגדו יתברך. כמו
למשל שאנו רואים דבר גשמי, מעשה של אדם, בטל
נגד רוחניות כמו מחשבה.

וזהו "רגלי החיות כנגד פולם"²¹, פירוש: מדרגה

14. (נאסח התפילה).

15. (אש שחורה... על דרך ישת חשך סתרו) – לעיל בהקדמות, ג. וראה
לקמן שיר השירים "דבור המתחיל שחור אני", ד, א ואילך. ובקמקו מקומות).

16. (ראה בהנחת כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי מדבור המתחיל "שחור אני"
הנ"ל (מאמרי אדמו"ר תזקן כתובים חלק ב עמוד נא): "אכל לגבי עצמותו, גם
חשך לא יחשיך" כו, ונקרא "אש לבנה", אחרות פשוט).

17. (שילוב הפסוקים שמיני יא, מד: "והייתם קדושים, כי קדוש אני", יתרו כ,
כו: "והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה'").

18. (ראה בפסא מלך להקדמות תקוני ותר דבור המתחיל "ואי תימרון")

19. (ראה מגילה כט, א)

20. (ראה תנא פירק יז דף כג, א).

21. (חגיגה יג, א).

22. (על פי ש"ל"ה עשרה מאמרות ריש מאמר הג' מות, סוף עמוד א דבור
המתחיל "עתה". וראה גם תורה אור ב, א. לקמן ראש השנה נט, ג).

23. (זתר חלק א בהקדמות יא, ב. על פי דגאל ד, לב).

24. (זתר חלק ב תרומה קלה, א).

25. (נאסח ברפת אהבת עולם).

26. (ועיין ברבות: בראשית, סוף פרשה א' [בכל מקום הוא מקדים משה לאהרן,
ובמקום אחר הוא אומר: "הוא אהרן ומושה", מלמד ששניהן שקולים זה כזה]).
בהקדמי, פרשה ל"ו – מענין (וארא ו, כו): "הוא משה ואהרן כו" [מלמד ששניהם
שווים]].

ב.

חוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גוי' לך לך

שתעשה למעלה מצד בחי' הביורורים דניצוצות דתהו שע"י עולים למעלה ומוסיפים תוס' אור גדול כמו הגרים אשר עשה וכל אשר העלה ממצרים כמ"ש ויעל אברם ממצרים כו' ובפרט ע"י מצות מילה שנק' אב המון גוים שז"ש והיה ברכה לעתיד וד"ל:

(גה) וכל ענין הברכה הזאת הוא בקו הימין חו"ג דוקא שמאיר בתוס' ברכה עליונה מעצמות המאציל ע"י הצדקה וגמ"ח ובירור הניצוצות דתהו כו' וכמ"כ עכשיו בכל תפלה בג"ר שבה הרי בברכה הראשון' שהיא לנגד אברהם או' אלקי אברהם כו' אל עליון גומל חסדים טובים קנה הכל כמו ברוך אברם לאל עליון קנה כו' וכמאמר ה' קנינים הן אברהם קנין א' כו'. והענין הוא לפי שגמל חסדים טובים מחפץ חסד הראשון שנק' חסדים טובים שיורדים בה"א דאברהם למטה מטה ביותר מטעם כלל הנ"ל ע"כ קונה הכל להעלות כל הניצוצות דתהו מעולם הפירוד לעולם היחוד שנק' קנין מרה"ר לרה"י כו' ואח"כ זוכר חסדי אבות שהוא בחי' חסד דאברהם להיות גואל לב"ב למען שמו פי' למען שמו הגדול באה"ר שהיה נמשך ע"י אה"ר דאברהם להיות כריתות ברית זה לבניו לעולם וכמ"ש (ויקרא כו, מז) לא מאסתים כו' להפר בריתי אתם כו' שזהו ענין הברכה בפנימית לזכור חסדי אבות לבנים להיות יח"ע שבעצמות ממש למטה כמו למעל' ממש והוא כימי המשיח והעוה"ב והכל ע"י אהבה וחסד דאברהם וזהו ומביא גואל ראשון ואחרון לב"ב הכל למען שמו באהבה שז"ש כאן ואברכך ואגדלה שמך בכתר שם טוב דמשיח שיהיה עליית המל' בבחי' מל' דא"ס ממש וכמו עד דוד הגדיל (ש"א כ, מא) וכמ"ש במ"א ומסיים בברכה זו מנן אברהם שזהו נמשך מבחי' מקיף דכתר הכללי הנ"ל וכמ"ש אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד בחי' א' דאנכי הוא המגן ומקיף לחסד דאברהם כו' שכרך ע"י הביורור דניצוצות דתהו הרבה מאד בלי גבול מצד יתרון האור כו' וד"ל:

(נג) ומעתה יובן סדר דברי הפרשה הזאת בתוס' באור במ"ש ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך כו' אל הארץ אשר אראך שזה מבואר למעלה ויש בו כו' פירושים כנ"ל הא' כפי' הוזהר מלמעלה למטה דהיינו מארצך בבחי' בינה סתימאה שמקבלת מח"ס וע"ז אמר לך לך מארצך שבחי' נקודה דח"ס דטמיר וגניז בבינה לבא מן ההעלם לגלוי למטה בבחי' המל' דאצי' סופא דכל דרגין דאצי' שהוא א"י כו' ופי' הב' שבס' לק"ת הוא להיפך שיעלה מלמטה למעלה בבחי' או"ח להביא ולהעלות מעולם הפירוד שנפל למטה דהיינו מארצך אור כשדים ויעלה משם לעולם היחוד בפנימית דבינה עלאה שז"ש אל הארץ אשר אראך שהוא א"י העליונה ה"א עלאה דשם הוי"ה כידוע ושני הפירושים אמת כנ"ל כפי' וילך למסעיו שהיה קשר וחבור מלמעלה למטה ומלמטה למעלה וכמ"ש אל המקום אשר היה אהלה כו' וכן כפי' אראך דקאי על א"י או על אברהם שני הפירושים אמת וכנ"ל וד"ל:

(נד) ומעתה יש להבין מ"ש ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך כו'. דהנה מה שלא אמר לו עד כה שיברכנו ויגדל שמו אע"פ שכבר היה ראוי לכך מצד מעשיו הטובים בכל יח"ע שעשה בעבודתו ותפלתו אבל היה הכל עדיין בבחי' ההעלם דח"ס הנ"ל אך כאשר יצא מההעלם לגלוי שז"ש לך לך מארצך כו' שאז יתגלו יח"ע שלו מעצמות המאציל באצי' בתוס' אור בכלים כנ"ל ע"כ אמר לו עכשיו דוקא ואברכך ואגדלה שמך למעלה בכל האורות העליונים מפני שיומשך מבחי' מל' דא"ס תוס' ברכה ע"י היח"ע הללו שנק' שמו הגדול ויתגדל שמך כשמו הגדול ממש כמו ענין יהא שמויה רבא כו' כידוע והוא לפי שיומשך הכל בא"י שהוא הארץ אשר אראך ששם יהיה לגוי גדול ע"י בירור הניצוצות דתהו שנפלו שם מז' מלכין קדמאין כו' וז"ש ואעשך לגוי גדול ואברכך כו' עד והיה ברכה שיתברכו בו כל האורות ומדרגות העליונות ביחודים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ענין ההלל

הכסף ע"י הצורף שאינו מחדש מהות הכסף אלא צורתו ולפיכך יהי נפרד לעצמו זולתי העילה שלו, משא"כ כשהגולד הוא יש מאין והוא כנ"ל בענין השם שלא יתכן לומר כלל שחיות זה הי' מתחלה נמצא בהעלם כי באמת השם אינו כלום כשאין קורא בשמו ולא יתכן לומר כלל עליו גם העלם כנ"ל וה"ו התחדשות מאין ממש לכך צ"ל תמיד התחדשות הארה זו ובחי' קריאת אותיות שמו ית' כדי שיתקיימו הנבראים כו':

(והנה הגם שהמשל דמעשה אנוש אינו דומה כ"כ גם לענין השתלשלות עילה ועלול כי במעשה אנוש אין שום שינוי כלל בחומר הכסף מקודם שעשו כלי לאחר שנעשה כלי ולפיכך יתקיים בלי האומן משא"כ למעלה בהשתלשלות עילה ועלול יש שינוי עכ"פ ממהות העלול כשהי' כלול בעילה לאחר יציאתו להיות בפ"ע מדקות לגסות כנ"ל ממתיק' התפוח לגבי מתיקת שבמזל כו' מ"מ לק"מ כי כוונתו במ"ש שיהי' הגולד נפרד לעצמו, אין ר"ל אלא על החיות הנמשך מהעילה שיכול להתקיים בלעדו לפי שהוא מהות ממהות אבל למה שנשתנה ונתגשם באמת צריך לקבל חיות תמיד. אלא שקבלה זו אינו מעצם העילה. כי כח הגשמי' זו הוא ע"י א"ס הסובב כ"ע דוקא כמ"ש במ"א בארוכה שיש ב' מיני חיות לכל נברא א' בבחי' עו"ע המתלבש בו וא' מבחי' סוכ"ע המקיף עליו שהוא הוא הפועל כל הגשמה ושינוי מהות ובאמת שממנו צריך לקבל תמיד כנ"ל שבכל השפעה יש מאין צ"ל המשכת כח הפועל תמיד כו' ולכן לא אמר אלא שיהי' נפרד מהעילה, אבל פשיטא שצריך לקבל תמיד חיות מא"ס כמו שהעילה עצמה צריכה לקבל תמיד מא"ס לצורך הגשמתה, וגם לצורך עצם מהותם כי בשרשם הרי כולם מחודשים מאין ע"י אותיות שמו ית' כנ"ל, אלא כוונתו לומר רק שהוא נפרד מהעילה ואע"פ שהמשכת חיות זו התמיד' מא"ס להעלול נמשך ע"י העילה כי הסובב מאיר ע"י הממלא כמ"ש, מ"מ אין העלול צריך לשפע העילה עצמו וממנו הוא נפרד אלא שצריך לשפע הא"ס כמו שהעילה עצמה צריכה לזה וד"ל. ואין העילה לגבי העלול אלא כמו מעביר שבאמצעותו נמשך לו היניקה. משא"כ לגבי עצמותו ית' שכולם צריכי' לו לקבל חיות תמיד להחיותם מאין וממך הכל כתי' לפי שהוא מחדשם מאין ממש ולא מהות ממהות ודוק. ע"כ הג"ה): והנה בזה מובן ענין ההלל

וע"פ הקדמה זו יובן ענין והחיות רו"ש, שהוא בחי' הסתלקות והתפשטות והכוונה בזה שכל רגע צ"ל המשכת החיות ממנו ית' להחיות העולם ומלואו ולא די לו בהמשכת החיות שנמשך ממנו ית' להעולם בתחלת הויותו אלא צ"ל תמיד המשכה חדשה וכמאמר מחדש בכל יום מע"ב וכן אומר ועושה כו', והטעם הוא שאילו הי' המשכת החיות ממנו להעולם בדרך עו"ע שהוא יש מיש לא היו צריכי' להתחדשות החיות תמיד אלא היה די להם בחיות הנמשך להם בתחלת הויותם והיו אם כן נפרדים לעצמן כמו שישאר התפוח נפרד לעצמו אע"פ שכל גידולו מהמזל המגדל, והיינו מפני שגם המזל הוא דבר מה והמתיקות שבו היא מערכו וכל התהוות עו"ע שהוא מהות ממהות יהי' הגולד נפרד לעצמו, אבל כשאין ההתהוות של הנברא עלולה בהמשכת ממשית, אלא מאין ליש כמו משל קריאת השם לבד הרי תמיד יצטרך להארת המהות ולא יוכלו להיות נפרד אפי' רגע ולא כמו שאם יכרתו התפוח מן כח המגדל יתקיים אבל אם ח"ו הי' נכרת בחי' קריאת אותיות שמו ית' מעל הנמצא' היו כלא היו, כמו שאם תופסק הקריאה ישכח על שמו לגמרי וד"ל ובהו נתגלה טעות הפילוסופ' שאומרים עזב ה' את הארץ כי הם מדמי' שהשפעה היא בבחי' עו"ע כנ"ל אבל באמת לא כן הוא אלא בבחי' שם לבד. וביאור הענין הוא כמ"ש בלק"א ח"ב פרק ב' תשובת המינים הכופרים בהשגחה פרטית שמדמי' מעשה ה' למעשה אנוש כי כאשר יצא לצורף כלי שוב אין הכלי צריך לו כו' אך טח מראות עיניהם ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש שהוא יש מיש רק שמשנה הצורה והתמונה למעשה ה' שהוא יש מאין כו' ע"ש. והיוצא מדבריו שבמעשה אנוש אין הכלי צריך להאומן לפי שלא חידש ולא ברא חומרה וישותה לכן הוא מתקיים בלעדו ושינוי הצורה אינו כלום כי אין בצורה זו שום דבר נוסף על העצם שיתכן לומר שלא יתקיים בלעדו משא"כ מעשה ה' שכל החומר והצורה שניהם מחודשי' מאין ולפיכך צ"ל כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימה מאין כו'. ועפ"ז יתבאר יותר מ"ש למעלה שבהשתלשלות עילה ועלול שהוא יש מיש יהי' הגולד נפרד לעצמו משא"כ כשהגולד הוא מאין ליש, ור"ל כיון שהגולד נמשך בבחי' יש מיש שממהות העילה גולד העלול א"כ אין חידוש כ"כ בהתהוות חומרו ומהותו כי כבר הי' לעולמים כמשל שינוי

התשוקה לצאת מוחשבת גופו להכלל ולהבטל במקור החיים. והשוב הוא העבודה בעשי' המצות ובקריאת התורה והברכות וכעד"ז ענין הלל ושבח להודות לשם הוי' שבוה ממשיכי' גילוי הא"ס ב"ה במדותיו כנ"ל:

במה שצריכי' לשבח לפניו כדי לעורר את המדות הנ"ל כי צ"ל התחדשות החיות תמיד. ולחיות כי התחדשות החיות הוא ע"י רי"ש הסתלקות והתפשטות לכן האתעדל"ת צ"ל ג"כ בזה האופן בחי' רי"ש והרצוא הוא התלהבות רשפי אש

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ועשית חג שבועות (א)

תמיד בחי' ז' דרגין ועי"ז נעשה למטה בחי' שובע ברוחניות ובגשמיות, וכמ"ש בזהר הנ"ל ס"פ מקץ כאשר מאיר מז' דרגין אז שובע אשתכח שזה"ע ז' שני השובע כו'.

(ד) ומעתה יוכן מה שארז"ל משביעין אותו תחי צדיק ואל תחי רשע שבתית משביעין הוא ג"כ ג' פירושים הנ"ל ל' שבע ולשון שבועה ול' שובע. ולהבין זה יוכן בהקדם ענין נשמה יתירה שיש בכא"א מישראל ביום ש"ק, שזה"ע מש"א ביום שבת נשמת כל חי שקאי על הנשמה יתירה, ולהבין ענין הנשמה יתירה שבשבת צ"ל תחלה בחי' השבת, דהנה כתיב שער החצר הפנימי' הפונה קדים סגור יהי' ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח, והיינו כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת, שביום השבת שבת מעשות בריאת שמים וארץ, והנה למשל כמו האדם בעת שהוא עושה איזה מלאכה הנה המוחין שלו מלוכשי' בהמלאכה שעושה ואחר גמר המלאכה מסתלק' המוחין למקורם ואז נמצא ענין התענוג מהמלאכה, כך הנה יוכן למשכיל בנמשל למעלה דכתי' ששת ימים עשה שבששת ימים אלו ה' התלבשות בחי' החכ' במעש"ב, וביום השביעי שבת הוא בחי' החזרת המוחין לבחי' אמת הוא חכים כו', ולכן בשבת דוקא מאיר בחי' שער החצר הפנימי' הפונה קדים, פי' קדים הוא בחי' קדמון ואינו כמו בחי' חכמה שנק' ראשית כי מאחר שהיא נק' ראשית הרי נמצא שני ושלישי כו', אבל בחי' קדים הוא אשר אין דוגמא כמוהו וכמוהו הוא ית' שנק' קדמון שהוא אחד ואין שני לו ח"ו, ובחי' זו מאיר בשבת. ובנפש הוא בחי' הנשמה יתירה שמאיר באדם, דהנה יש בחי' נרנח"י, ובכל ימי השבוע מאיר מבחי' נר"ג, נשמה הוא בחי' השנה והבנה באלקות שהוא כמ"ש ונשמת שדי תבינם, ורוח הוא בחי' המדות, ונפש הוא בחי' המחי' את הגוף, אבל בשבת מאיר מבחי' חי' יחידה מקיפי' של הנשמה כו'. וזהו פי' משביעין ל' שבע, כי הנה בחי' נר"ג הוא בחי' צדיק' דצלם

(ג) ומעתה יוכן פי' הב' ל' שבועה כו' פי' כי הנה למטה ענין השבועה הוא אף שע"פ החכ' והשכל אינו כן, לזה הוא ענין השבועה שאעפ"כ יהי' כן, וכמו"כ למעלה הנה כאשר יש העלאה מלמטלמ"ע בחי' ז' הנערות הראויות לתת לה מבית המלך אז נמשך בחי' ז' דרגין עילאין, אך כאשר לא אכשיר דרי ולא יש בחי' העלאה מלמטלמ"ע וזהו ענין השבועה שאעפ"כ יומשך בחי' ז' דרגין עילאין. והנה בחי' שבועה זו הוא הגבה יותר למעלה מבחי' ז' דרגין עילאין, והוא ממקום אשר אין שם שינויים כי ע"פ ז' דרגין בחי' מדות הנה לפעמים מצינו שארז"ל אמרה מדה"ד לפני הקב"ה, וגם ארז"ל מי מעכב מדה"ד מעכבת כו', אך ענין השבועה הוא ממקום אשר אני הוי' לא שניתי שאין שם שינויים כלל אפי' לא אכשיר דרי, וזהו כמ"ש בזהר ע"פ אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם שבחי' שבועה זו נמשך מבחי' ימי קדם, שהוא למעלה מבחי' ז' דרגין עילאין. והנה שבועה זו נק' בשם שבועת אמת והיינו כי אמת הוא בחי' תיקון השביעי, והוא כמ"ש ואמת הוי' לעולם היינו שיומשך מבחי' אמת ה' בעולם, כי הנה כתי' כי אל דעות הוי' שיש ב' דעות שד"ת הוא שלמטה הוא היש ולמעלה האין, אך כאמת אינו כן שהעיקר הוא כדעיה העליונה שלמעלה הוא היש האמיתי ולמטה האין וכולא קמו' כל"ה, וזהו פי' ואמת הוי' לעולם שיומשך בעולם מבחי' אמת הוי' והיינו מבחי' דעה העליונה כמו שהוא למעלה יומשך למטה ג"כ כו', וזהו ענין פי' הב' ל' שבועה.

וזהו ג"כ פי' הג' שהוא ל' שובע והיינו כאשר יש בחי' השבועה שיומשך תמיד בחי' ז' דרגין עילאין אף שלא אכשיר דרי לכן נמשך למטה בחי' השובע וכמ"ש שובע שמחות את פניך שענין השובע נמשך מבחי' פניך, יאר ה' פניו אליך כו', והיינו כי פעם כתי' לא רעב ללחם ולא צמא למים כ"א לשמוע דבר ה' אך ענין השבועה שיהי' נמשך

וזהו משביעין ל' שבע, ועפ"ז יובן ג"כ איך יכולים להשביע אותו שיהי' צדיק הלא הצדיקים הם מעט מזער ואיך משביעין אותה ע"ז, אך באמת הנה כתיב ועמך כולם צדיקים והיינו כי הגשמה יתירה יש בכא"א מישראל כו'.

שהוא בחי' ט"ס דו"א כנודע, ולמ"ד דצלם הוא חיה שבנפש והוא בחי' חב"ד, ומ"ס דצלם הוא בחי' יחידה שבנפש בחי' כחב"ד כידוע, והנה בשבת הגשמה יתירה שמאיר הוא בחי' למ"ד מ"ס דצלם, והנה למ"ד מ"ס עולה במספר קטן שבע,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

ויהם כלב, ש"פ שלה, תרד"ע

כו', ובחי' עיבור הוא בתכלית הקטנות וההעלם כו', ומוחין דיניקה הוא שמאיר בהם גילוי אור אך הוא בחי' מוחין שבמדות לכד כו', ובחי' מוחין הוא שמאיר גילוי אור בז"א כמו באו"א כו' (ועמית"ל באורך ענין ההגדלה דעי"מ), וזהו ההפרש בין זה"ג לזה"ב, דבזה"ג גילוי המדות הוא בבחי' נה"י לבד, וכידוע שהגלות נק' עיבור כו' בגלותא קוב"ה סליק לעילא כו' בחי' סילוק האור מז"א כו', וזהו סיבת ריבוי ההעלמות וההסתרים וכמו אותותינו לא ראינו אלביש שמים כו', ועיקר ההנהגה בזה"ג הוא מבחי' מל', וכנודע שגם במל' יש ז' מדות רק שהן בבחי' אספקלרי' דלא נהרא בחי' העלם כו', ומה שנמשך מז"א הוא רק בחי' נה"י לבד כו', אבל בזה"ב הי' יחוד זו"נ פכ"פ והי' עיקר ההנהגה מבחי' ז"א שהי' מאיר גילוי אוא"ס בבחמק"ד ובפרט בקודה"ק, וכן בעולם הי' גילוי אלקות כו' והיינו מבחי' גדלות דו"א ומל' שהי' הגילוי מחו"ב בז"א ומו"א כו'. דהנה חכ' הוא ממוצע בין אוא"ס ובין הנאצלים דכשם שאצ"י ממוצע בין אוא"ס לנבראים כמו"כ חכ' שהי' בחי' אצ"י שבאצ"י הי' ממוצע בין אוא"ס לנאצלים כו', וכשם שאמצעות האצ"י הוא בכדי להיות גילוי אוא"ס בעולם כו', כמו"כ אמצעות החכ' הוא בכדי להיות גילוי אוא"ס בנאצלים היינו בבחי' זו"ג כו', ובכדי להיות הגילוי בעולמות למטה זהו ע"י בחי' ז"א דוקא והיינו כאשר נמשך מחו"ב בז"א אז נמשך מז"א אל המל' להיות הגילוי למטה כו', וזהו תכלית הגדלות דז"א כאשר נמשך גילוי המוחין בז"א ומאיר גילוי אוא"ס בעולם, שזהו כללות ענין הגדלת המדות מן המוחין בבחי' האור והגילוי דוקא, ותכלית ההגדלה הוא בבחי' מוחין דגדלות שאו גם המדות הן בבחי' גדלות שאינן בבחי' מציאות מורגש ולמעלה הוא שנמשך גילוי אוא"ס ע"י המדות העליונות כו', ומאחר שכן דעיקר ההגדלה הוא בבחי' האור והגילוי כו', הרי בהכרח צ"ל שהמדות יהי' כלים אל גילוי אור המוחין והיינו כאשר

(רנז) **אמנם** תכלית ההגדלה הוא בחי' מוחין והוא שהתבוננות הוא בעומק ופנימיות הענין גם בהתבוננות הנ"ל בגדלות ה' בהתהוות העולמות כאשר ההתבוננות היא בעצם הענין בבחי' הפשטה מלבושי השנה כו', או שהתבוננות היא באוא"ס שלמעלה מבחי' התלבשות בעולמות כו' דבזה ממילא ההשגה היא בבחי' הפשטה כו', דבהתבוננות זאת מאיר האור גם בלב דהיינו בעת ההשגה גופא שמאיר האור במוחו הי' מאיר בגילוי בלב ג"כ ומתעורר ומתפעל בלבו בעת ההשגה וההתבוננות רק שאין המדות במורגש כלל מפני עוצם הגילוי שמאיר בהמדות אינם מורגשים כלל כו', ועם היות שהמדה היא בתגבורת גדולה שלבו בעוד ביותר מפני שהיא קרובה יותר אל המוחין כו', שהרי לידת המדה היא מן המוח וממילא אינו דומה אם המדה היא רק מהבכך שהיא מרוחקת מן המוחין או שהיא בעת ההתבוננות ומעצם ההתבוננות שהיא בקירוב מאד אל המוחין כו', רק להיות שאור ההשגה (והוא האור האלקי המושג כו') מאיר בה בגילוי ממש כו', אינה בבחי' מציאות ובבחי' מורגש כלל כו'. וכדוגמא כזאת מצינו בסודות ורזין דאורייתא גבי הרשב"י כששמע רזין עילאין מרע"מ גחין ר"ש ונשיק לעפרא כו' שזהו מהתפעלות הלב כו', ואין זה כמו זלגו עיניו דמעות האמור גבי רע"ק כששמע סודות התורה מר"א, וכן ברשב"י כששמע מר' נהוראי שזהו מהתפעלות המוח שעושה כיווץ בהמוח ומוזה הוא סיבת הדמעות כו', אבל ענין גחין ונשיק לעפרא זהו מהתפעלות הלב, והרי אין זה במורגש כלל הגם שהתפעלות היא גדולה ביותר כו', וכן הוא בהתפעלות המדות הבאים בדרך ממילא מהמוחין אינם במורגש כלל כו', וזהו תכלית הגדלת המוחין שמאיר בהם גילוי אור רב דאו אינם במציאות ובמורגש כלל כו'. וכמו"כ היא הדוגמא למעלה בהגדלת ז"א בג' מדרי' דעי"מ כו', דעיקר ענין ההגדלה הוא בבחי' הגילוי

המדות הן בחלישות משא"כ בבחי' תוקף המדות אינם במלים אל המוחין ואינם כלים לאור המוחין כו'. וזהו עיקר ההפרש למעלה בין מדות דתהו ומדות דתיקון, דמדות דתהו ה' בבחי' תוקף האור שזהו ריבוי האור ומדות דתיקון הן בבחי' מיעוט וחלישות האור, והיינו דמדות דתהו ה' כמו שהן בעצם מהותן בשרשן ומקורם וכמו המדות טבעיים שהן כמו שהן בהשרשתן בנפש בבחי' התגלות השרשת עצמות פשיטות הנפש כו' דמשו"ז הן בתוקף גדול כו', וכמו"כ בבחי' המדות דתהו הוא שנתגלו המדות כמו שהן בשרשן ומקורן כו', וכנוודע מ"ש בע"ח דספ' דתהו ה' בבחי' הכתרים דכל ספ' כו', ונודע דכתר הוא בבחי' הפשיטות והעצמות של כל ספ' כו' וידוע ג"כ שזהו שכמו שהספ' הן בעקודים באופן כזה נתגלו בבחי' נקודות דתהו כו', והגם די"ל שזהו רק בבחי' החיצוניות דעקודים כו' וכמשנת"ל פרל"ו, מ"מ בבחי' החיצוניות נתגלה כמו שהוא בעקודים ממש, דאין זה כמו בעו"ע דגם החיצוניות השייך אל העלול כמו שכלול בעילתו אינו מתגלה כמו שהוא רק הארה לכד כו' משא"כ בתהו נתגלה החיצוניות כמו שהוא בעקודים ממש כו' (וזהו ההפרש בין בבחי' הכתרים שבתיקון להכתרים דתהו כו'), וע"כ הן בבחי' תוקף האור ביותר ואין בהם בבחי' הביטול וההנהגה מהמדרי' העליונה כו', והעיקר הוא בבחי' המדות שלא ה' בהם הביטול כלל לגבי המוחין מפני תוקף האור שבהם כמו בהמוחין ועוד יותר כו'. אבל בתיקון ה"ה בבחי' מיעוט האור והיינו שאינם בבחי' כתרים שהוא העצמות כו' כ"א בבחי' התפשטות הארה לכד כו', וה"ז מיעוט גדול לגבי בבחי' התהו וכמ"ש במ"א שאין זה רק בבחי' ריבוי ומיעוט לכד כ"א שהאור הוא באו"א לגמרי כו', וה"ז כמו עצם והארה שהארה היא באין ערוך לגבי העצם כלל כו', ובפרט בתהו ותיקון שההארה הוא לא בבחי' גילוי מן העצם כו'. והענין דהנה באורות דתיקון יש ב' ענינים הא' שהן אורות מיוחדים מבחי' אורות דתהו והן אורות דתיקון בעצם כו', והאורות אלו לגבי העצמות ה"ה כמו הארה לגבי העצם, דעם היותה גילוי מן העצם ה"ה באין ערוך לגבי העצם ולכן מה שאנו יודעים מההארה את העצם ה"ז רק מציאות העצם לא מהותו כו', וזהו מפני שהעצם הוא באו"א לגמרי כו' וכמ"ש במ"א. והב' הוא מה שנמשך מהאורות דתהו דכאשר נתתקנו הכלים דתהו חזרו ונמשכו האורות שנסתלקו כו' וכמ"ש בע"ח, הנה המשכה זו אין זה בבחי' גילוי העצם כלל

דענין גילוי העצם הוא שמעין העצם עכ"פ והיינו שהגילוי הוא ג"כ כל"ג כמו העצם כו', וכאן הרי העצם הוא בבחי' הכתר של הספ' שאין בה פרטים כלל כו', וההארה היא הפרטי מדרי' שבה כמו מהחכ' ולמטה כו' שהן ב' מדרי' מובדלות זמ"ז כו' (ולפ"ז צ"ל דמה שהכלים דתיקון יורשים אורות דתהו זהו היתרון שנעשה למעלה ע"י הבידורים שלמטה דוקא, דהנה התיקון שה' מלמעלה זהו שהאור יהי' בבחי' חלישות והיינו שלא יהי' בבחי' הכתר כ"א מהחכ' ולמטה דאין זה עצם האור וגם גילוי מן העצם כנ"ל, וע"י העבודה למטה נמשך עצם האור דתהו שמתלבש בכלים דתיקון כו', וי"ל שזהו דוקא ע"י מלמטלמ"ע שהו"ע או"ה שחזר לקדמותו כו', דהנה הרפ"ח נצוצות הן נצוצי האורות כנודע, וע"י הבידור בדרך או"ה ה"ז מגיע בעצם האור ממש כו', גם י"ל דע"י הבידור דשבה"כ דתהו שנכללים בכלים דתיקון נעשים בבחי' מרחב לקבל בבחי' אורות העצמים דתהו כו', וזהו רחבה מצותך מאד שהמצות שלמטה נעשים כלים רחבים לקבל מאוד העליון בבחי' האור הבל"ג כו'). וכמו עד"מ בנפש מדות טבעיים ומדות שכליים שישנם שניהם בנפש ואין השכליים הארה מהטבעיים עם היות שנלקחים מהם כו' וכמשנת"ל פרנ"ב, דהמדות שע"פ השכל אין עצם מהותם מן השכל רק לידתן והנהגתן הוא מן השכל כו' (וכאשר גם האדם הרי בתחלת ההתגלות ה"ה טבעי כמו בזמן הקמנות כו', ואח"כ נעשה שכלי שמדותיו המה שכליים כו' ה"ז כמו ממהות למהות אחר כו' ושניהם ישנם בו כו') והו"ע מיעוט וחלישות האור כו' ואז הן כלים לאור המוחין להיות לידת המדות מן המוחין ושיתנהגו עפ"י המוחין כו'. קיצור. ומוחין הוא השנה בבחי' הפשטה, ובאוא"ס שלמעלה מהעולמות, שמאיר בגילוי גם בלב, והלב בוער ביותר, וכמו נשיק לעפרא מהתפעלות יתירה שבלב, אך אינן במורגש, וכן למעלה בזה"ג ההנהגה מבחי' מל', ומז"א רק נה"י, ובוז"ב האיר בבחי' ז"א כשמאיר בו בבחי' חכ' הממוצע לגילוי אור, וע"י ז"א הגילוי למטה, והרי כ"ז כשהמדות הן כלים אל הגילוי, וע"כ בתהו שנתגלה בבחי' חיצוניות העקודים כמו שהוא, בבחי' כתר, שהיו בתוקף ריבוי האור, ובתיקון בבחי' מיעוט האור, כמו עצם והארה, וגם לא בבחי' גילוי מן עצם אורות דתהו (וע"י הבידורים דאו"ה נמשכים עצם אורות דתהו), וזהו בבחי' חלישות המדות, ואז הם כלים לבחי' המוחין.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

השקיפה ממעון קדשך מן השמים - ש"פ תבוא, תרפ"ט. ניו יארק

מלכותו ית', דקבלת עול מלכות שמים הוא יסוד העבודה, ואז הנה תפלתו תחי' כדבעי.

ד) וזהו דכתיב ואני תפילתי לך הוי' עת רצון כו', דכאשר תפלתו הוא בבחי' אני, דהנה יש אני ויש בחינת אנכי. וההפרש ביניהם הוא, דאנכי מורה על בחינת הרוממות וכמ"ש אנכי הרואה, ואני מורה על ההכנעה ושפלות, והתפלה צ"ל בבחינת אני וכמ"ש ואני תפלה, דכאשר שובר לבבו ומתפלל להוי' בתחנונים ובלב נשבר ונדכה, וכמ"ש ולפני הוי' ישפוך שיחו. וכתיב אשפוך לפניו שיחי צרתי לפניו אנכי ער גיסט אויס זיין הארץ פאר דעם אויבערשטען, הנה אז תפלתו מתקבלת. ולך הוי', כמאמר אליו ולא למדותיו. וזהו ואני תפילתי, דכאשר תפילתי היא בבחינת אני, שהוא נשבר ונדכה ומתפלל בתחנונים ובוכה במר נפשו ותפלתו הוא לך הוי', אליו יתברך ויתעלה, הנה הוא פועל בזה שהעת והזמן ההוא הוא עת רצון, שממלאים בקשותיו. ותפלה כזו הרי רישומו ניכר בעשיית המצות ובקביעות עתים לתורה, א"כ הרי האהבה ויראה הם גם כן מוגבלים בזמן. ולבד זאת שהם מוגבלים בזמן הרי הם מוגבלים בעצם מהותם. וכמו מדת האהבה הנה באיזה אופן שתהיה ה"ה מוגבלת בעצם מהותה. דהנה כתיב ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. דבאהבת הוי' הרי יש בזה ג' מדריגות כללי' שהם ג' אופנים שונים. המדריגה הא' היא בכל לבבך היינו דכל לבבו מלא מאהבת הוי', וכל כמה שהלב מכיל הוא ממלא מאהבת הוי', אויף ווייפעל זיין הארץ פארמאגט איז דאס אלץ פול מיט אהבת הוי'. והגם שזהו מדריגה גבוהה דכל לבבו יהי' מלא מאהבת הוי', מ"מ הנה יש עוד מדריגה נעלית מזה והיא המדריגה הב' האהבה דבכל נפשך, שהיא הגדלת האהבה שמתפשטת בכל כחות הנפש גם שאינם כלים אל האהבה דהלב היא כלי אל אהבה, כי משכן המדות הוא בלב, אבל שארי אברים והכחות אינם כלים אל אהבה. והגדלת האהבה הוא שהאהבה מתפשטת גם בשארי כחות ואברים שאינם כלים לאהבה, דגם שם מתפשטת האהבה שבלבו.

ג) וזהו חובת המוח והשכל להביא אמונה זו בידיעה והשגה. וזהו לידע שיש שם מצוי ראשון. ער זאל דאס וויסען בהשגה והבנה דוקא, וכמ"ש דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם. וכתיב וידעת היום והשבות אל לבבך כו', שיהי' דעת והשגה. וכן הוא בחובת הלבבות, שהוא ענין האהבה והיראה, וכמאמר הא"ל הנכבד והנורא הזה, מצוה לאהבו ולירא ממנו, שנאמר ואהבת את הוי' אלקיך ונאמר את הוי' אלקיך תירא, והיינו דאהבה ויראה הם מצות דחובת הלבבות, והם מ"ע דכל ישראל מחוייבים בקיומם, הנה גם מצות אלו דחובת הלבבות ה"ה גם כן מוגבלים. לבד זאת שהם גם כן מוגבלים בזמן, שהרי א"צ להיות תמיד באהבה היינו בהתגלות האהבה. ויש על זה זמנים מיוחדים כמו זמן התפלה, דכאשר התפלה היא כדבעי הנה אז הוא עת רצון. דהנה התקשרות האדם באלקות הוא בתפלה, דתפלה הוא סולם ההתקשרות באו"ס ב"ה וכמ"ש והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. וכשם דסולם הרי על ידי השליכות עולה מלמטה למעלה, הנה כמו כן ע"י השליכות דתפלה הוא עולה בהתקשרותו, דשליבה ראשונה הוא פסוקי דמורה, אחר ההתבוננות כללי דהודו להוי' קראו בשמו בבחינת הודאה בכלל, הנה אחר כך באמרו ברוך שאמר והיה העולם, דבאמירה אחת נבראו כל העולמות, ואחר כך באמירתו פסוקי התפלה בהתהוות כל הנבראים, ומשמיע לאזניו מה שהוא מוציא מפיו, והולך משליבה לשליבה לברכות ק"ש וקריאת שמע שמתעורר בהתעוררות אמיתי דבדיקות נפשו באמרו שמע ישראל כו' הוי' אחד. ובכדי שתהיה עבודת התפלה כדבעי הוא על ידי הקדמת התפלה, וכמאמר אין עומדין להתפלל אלא מתוך כוונת ראש ופרש"י הכנעה ושפלות, שזהו הקדמה כללית אל התפלה. והתחלת הקדמת והכנת התפלה הוא מקשעהמ"ט, והיינו שעושה חשבון בנפשו מכל אשר עבר עליו במשך היום, כי בתהו ילך ובהבל ילכו ימיו ושנותיו. והחשבון הוא אדעתא דנפשי', ומעמיק דעתו בזה, הנה אז הרי נשבר לבו בקרבו, ובמילא יעשה אצלו החלט והסכם לשנות דרכיו לטוב. ואז הנה בקומו משנתו הנה המחשבה הראשונה הוא לקבל עול

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

ח"י אלול, ה'תש"ה

אומר בשבת כשחל בה ח"י אלול, או בשבת שלפני ח"י אלול כשהוא חל בימות החול, היה מזכיר ענין בשם הוד כ"ק רבנו הזקן.

מח"י אלול עד ח"י כסלו – אמר הוד כ"ק אדמו"ר מהר"ש – היו אצלנו – כוונתו על נשיאי חב"ד – שלשת חדשי ההכנה לקראת העבודה של ראש השנה לחסידות ביום הקדוש י"ט כסלו.

ג. שנת תרנ"ה היתה השנה הראשונה שהוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק נסע לנאות דשא. הסיבה הגלויה לנסיעתו היתה חלישות בריאותו. ברם, הסיבה האמיתית היתה שרצה להיות יחד אתי ולהתמסר לחינוכי הפרטי.

הרבה, הרבה מאד עלי להודות למורי הרשב"ץ, שיהיה לו באמת גן עדן מואר, על שהעמיד אותי בקרן אורה של חסידות, ובמשך שמונה עשרה חדשי חינוך עשאני לכלי מוכשר וראוי לקבלת הדרכתו של אבי בדרכי ובלימוד החסידות.

את שלשת מורי, עלי להודות על הכשרת החינוך החסידי שלי.

מורי הראשון היה חסיד חב"ד לבבי וחכם, בעל מדות טובות – ר' יקותיאל מלמד דרדקי.

ר' יקותיאל מלמד דרדקי, בסיפוריו מהתנ"ך והמדרשים, שאנו – ילדים קטנים – לא ידענום עדיין, עורר בנו את ההרגשה בהדרת ישראל.

מורי השני היה ר' שמשון. מלמד טוב אבל כעסן גדול. היו לו רצועות עור מיוחדים בהם היה מכה אותנו, דבר שהכאיב לנו מאד.

מורי השלישי שעורר בי וחינך אותי ברגש החסידי היה החסיד המלמד ר' ניסן נ"ע סקאבלא.

ומורי ומדריכי הרביעי היה החסיד הרשב"ץ נ"ע, שעשאני לכלי מוכשר לקבל הדרכת הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק.

היום השלישי בפרשת בהעלותך, י"ב סיון תרנ"ה, הוא היום המאושר בו החל כ"ק אדמו"ר הרה"ק להדריכני בחינוך מיוחד, לספר לי סיפורים פנימיים, שעשאוני בפעם אחת, במדה ידועה, למתון ולמבקר רגילותי והנהגותיי.

בטיול בן השעתיים הראשון בנאות דשא, גילה לי הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק את החלטתו הקדושה. שהוא בעצמו יתמסר בהדרכתי באופן וסדר ההדרכה שהוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק הדריך אותו, כשנעשה בן אחת עשרה שנה.

א. ח"י אלול הוא היום המיועד לשמחה ולברכה לחסידים בכלל ולחב"ד בפרט.

בין חסידים מתהלכת אימרה חסידית עתיקה בשני נוסחאות: (א) ח"י אלול הוא היום שהביא חיים באלול. (ב) ח"י אלול נותן חיות בעבודה של אני לדודי ודודי לי. ח"י אלול תנ"ח הוא היום המאושר האמיתי לכל החסידים על פני תבל, שכן, יום זה הוא היום הבהיר של כל החסידים בכל העולם, הוא היום שבו נולד מורנו הבעש"ט.

ח"י אלול תפ"ד הוא היום הגדול המאושר שאי אפשר להעריכו, כשמורנו הבעל שם טוב נהיה בן עשרים ושש שנים, ולמעלה פסקו שאחי' השילוני יתגלה למורנו הבעל שם טוב ויגלה לו את מאור התורה הנגלית והקבלה, כפי שלומדים בגן עדן.

ח"י אלול תצ"ד מלאו עשר שנה ללימוד והדרכתו של אחי' השילוני את מורנו הבעל שם טוב. במשך עשר שנים אלו הנהיג מורנו הבעל שם טוב את עדת הצדיקים הנסתרים, התהלך ממקום למקום בין אנשים פשוטים ומספר להם סיפורים במעלת ישראל, מדות טובות ויראת שמים. וכשנשלמו עשר שנות הלימוד, הנה בח"י אלול תצ"ד על פי תוקף הוראת ודרישת מורו אחי' השילוני, נתגלה כ"בעל שם טוב" עושה נפלאות ומגלה עמוקות.

ח"י אלול תק"ה נולד הוד כ"ק אדמו"ר הזקן לאביו הצדיק החסיד הרב ר' ברוך בן הגאון ר' שניאור זלמן ולאמו הצדקנית הרבנית מרת רבקה בת הגאון ר' אברהם נ"ע.

ב. במנהגי ליובאוויטש ישנם מנהגים שונים רבים: (א) מנהגים גלויים וידועים לכל, הן מנהגי חול והן מנהגי שבת ומועדי השנה. (ב) מנהגים שנהגו בבתי הרביים ובניהם ונכדיהם. (ג) מנהגים שהרבי נהג בהם. (ד) מנהגים נסתרים שכל רבי בזמנו נהג בהם.

את כל המנהגים האלה רשם הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק "צמח צדק".

ח"י אלול הוא מועד מהמועדים הנסתרים. הסבא – הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש – סיפר להוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק על האזהרה הגדולה שהזהיר הרבי ה"צמח צדק", לשמור את הדבר בסוד.

הסבא היה נוהג להתבודד לעצמו ביום הולדת רבנו הראשון, ח"י אלול, גם כשהוא חל ביום השבת, מתוועד כל היממה בלימוד התורה ובעבודת התפלה לעצמו. במאמר שהיה הסבא הוד כ"ק אדמו"ר מוהר"ש

למחרת בטיוול יום הרביעי, הסביר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הענין של מתיבתא דרקיע כפי שהוא מבואר בספרי הקבלה, את תענוג הנשמות כשתולדותיהם ותולדות תולדותיהם שומרים ללכת באורחותיהם, והתעוררות הרחמים שהם מעוררים להצלחתם ברוחניות ובגשמיות.

באותו טיוול נתן לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סדר הנהגה לאותו ערב: תפלת ערבית באריכות, קריאת שמע שעל המטה עם "על חטא", תיקון חצות, לקום לא יאחר משעה חמש בבוקר, לטבול בנהר, להתפלל במתינות ובשעה שמונה יסע אתי לליובאוויטש לבקר באהלי כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים.

קיימתי ככל אשר ציווני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק וביום החמישי י"ב תמוז בבוקר נסע הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אתי לליובאוויטש.

במשך שלש שעות, שהה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אתי באהלי הקודש. הסדר שהיה שם לא ניתן להיגלות. בבואינו מאהלי הקודש, הכניסני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אל כבוד אמי זקנתי הרבנית הצדקנית מרת רבקה נ"ע שתברכני.

בדרך נסיעתינו חזרה לנאות הדשא, דיבר אתי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק על סדר הנהגת הנשמות כשזרעם וזרע זרעם מתפללים על ציוניהם, איך הם מעוררים רחמי שמים בעד בניהם ובני בניהם.

בבואינו חזרה לנאות הדשא, בשעה שבע, יצא אתי אבי לטיול כפי הסדר הקבוע.

ו. הסדר הקבוע נמשך כל הזמן, גם ימים גשומים וסגריריים לא שינו את הסדר, ועל הזמן שמר אבי בדייקנות.

ביום שלישי, א' דראש חודש אלול, הפסיק הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את סדר הסיפורים ואמר לי, שיש לו סיבה וטעם מדוע הוא מפסיק במקום שאוחז ושברצונו לגלות לי מה ששמע מכ"ק אביו הרה"ק, אודות רבנו הזקן, מי ומה היתה שליחות נשמתו בעולם זה, ומסירות הנפש שהיתה לו על דרך החסידות ואשר הצליח בה.

ביום שישי, י"ז אלול, בבוקר, אמר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: במשך ההדרכה הפנימית שהדרכתי אותך, הסברתי לך מהו ענין ההכנה, מהי הכנה חיצונית ומהי הכנה פנימית. שעות אחדות לפני הדלקת נרות של שבת, תיכנס אלי לבוש בגדי שבת ואז אספר לך.

כשנכנסתי במועד הקבוע אל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה לבוש בגדי שבת, וציווה עלי לסגור את הדלת, לבש את כובע השטריימל והזהיר אותי שעד זמן מסויים לא אספר לאף אחד ממה שיספר לי. וכדי

במלים הראשונות שכ"ק אאמו"ר הרה"ק דיבר אלי, ראיתי את ההבנה הגדולה שעל מחנך להבין את רגשותיו של המחנך, ורק אז מביא החינוך את הפעולה האמיתית המקווה. המחנך מרגיש איך המחנך מבין אותו בכל רגשותיו הפנימיים, וזה מביא את המחנך להתקשרות פנימית מסויימת אל המחנך.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק במדותיו החסידיות הבלתי מוגבלות ובהרגש הזולת האמיתי שלו, התמסר לחינוכי, ובמלים הראשונות שכ"ק אאמו"ר הרה"ק דיבר אתי, הסביר לי את העגמת נפש הגדולה שהיתה לו שבגלל מצב בריאותו הרופף, נמנע ממנו לטפל בעצמו בחינוכי ונאלץ – בגלל שהותו במעיינות הרפואה בארצות חוץ לארץ – למסור את חינוכי והדרכתי בידי החסיד ר' חנוך הענדל והמלמד ר' ניסן נ"ע, ואני עצמי – אומר לי אבי – שהיתי במקומות מרפא שונים בחוץ לארץ.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי אז על צערו העמוק על שנאלץ לשהות במקומות מרפא בחוץ-לארץ בחג הפסח האחרון וברוב חדשי הקיץ, ורק בזכות אבות קדושים האזין השי"ת לבקשתו הפנימית וקיבל בקשתו הנפשית.

כשהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי על חוויותיו באותו זמן, שהוא עצמו לא היה יכול להתעסק בחינוכי והיה נאלץ למסור את חינוכי למלמד ר' ניסן ולחסיד ר' חנוך הענדל נ"ע – זלגו עיני קדשו דמעות.

אין בכוח אנוש לתאר את ההתקשרות הבלתי מוגבלת שדיבורי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק עוררו בי.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר אז: אני נותן שבח והודיה להשי"ת שתפילותי נתקבלו. בלי ספק זוהי פעולת התעוררות תפלות אבות קדושים. השי"ת יצליח שתקבל את דרכי החינוך בפנימיות, הפנימיות החסידית המאירה באור פנימי ועצמי.

ד. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ערך אז עבורי סדר היום, כמה שעות ביום אלמד עם מורי הרשב"ץ וכמה שעות אלמד לעצמי, לחזור על לימוד החסידות. ובהתחשב בנוהגי לרשום הסיפורים ודיבורי אבי אלי, קבע לי זמן מסויים בכל יום לכתיבה.

ה. סדר הטיולים היה נשמר בדיוק נמרץ. ביום שלישי, י' תמוז – הטיול הכ"א – אומר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, שביום החמישי, י"ב בתמוז, יום הולדתי, יסע אתי לליובאוויטש ויקח אותי אל אהלי הקודש של הסבא כ"ק אביו אדמו"ר מהר"ש ואב"הסבא הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק", לבקש שיעוררו רחמים, שההדרכה שהוא מדריך אותי תצליח באריכות ימים ושנים.

שהסיפור יכנס בפנימיות נפשי ושלא יתגלה לפני הזמן הדרוש, ואשר בהגיע הזמן המוכשר אספר זאת – יברך אותי.

ז. כל פעם שבירך אותי כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה סדר עמידתו בין מזרח למערב לפני קדשו לדרום, ואותי מעמיד הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לעומת פני קדשו ממזרח למערב לפני לצפון ומניח שתי ידיו הקדושות על ראשי ומברכני.

הפעם כשהניח הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק את ידי קדשו על ראשי, הרגשתי שידי קדשו רועדות ברעד של התרגשות ומיד ראיתי טיפות דמע זולגות מעיניו הקדושות על הריצפה, וכל זה עוררני מאד ופרצתי בבכי

חזק.

כשהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הסיר את ידיו הקדושות מעל ראשי, ראיתי לפני קדשו להבים מרוב התרגשות.

כשנגע הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, אמר: – תודה להשי"ת בעד הכל. ישנם שני סוגי עבודה שבאמת הם שניים שהם אחד, לצאת מעבודה חיצונית ולהיכנס לעבודה פנימית, שזוהי העבודה האמיתית. אתן לך הוראות איך לעשות, אבל לעשות תצטרך בעצמך. על ידי ובזכות ברכה פנימית ניתנים כוחות עצמיים ופנימיים אבל לעשות צריך האדם בעצמו. השי"ת יעזור לך שתתמסר בפנימיות אל הפנימיות ושיהיה בהצלחה ובאריכות ימים ושנים בגשמיות וברוחניות.

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות*

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

כא.

כארבעים שנה עברו למן היום אשר נפתחו שערי העיירות בפלכי מאהילוב וויטעבסק לפני הבני תורה, תלמידי ישיבות מינסק, והודות למצבם הרוחני הטוב של אחינו בית ישראל בעת ההיא באהבת התורה וחיבת הקודש, הנה בחסדי אל עליון ית' נוסדו מוסדי התורה בכל עיר, ישוב וגם כפר.

בשנות ת"פ – ת"צ פוגשים אנחנו בכל חבל רייסין אלפים בעלי מלאכות, סנדלרים, ונגרים, בעלי עבודה בשדה וגן, ובעלי עסקים בחנות ובשוק, והולכי כפרים, כולם בני תורה במדה מרובה, להיותם בני הישיבות, וגם עתה עוסקים בתורה איש איש כפי יכולתו, והרוב מהם בקיאים בכמה סדרים משנה, וכמה מאות דפים גמרא בעל פה.

ואת מוסדי התורה הללו, הנה מורנו הבעש"ט וחביריו בני גילו הצדיקים הנסתרים מבקרים בכל עת מצוא, וזורעים אור תורת החסידות ומסבירים אופני עבודת השי"ת באהבת ישראל, ואחריהם ממלאים חברי מורנו הרב המגיד ותלמידיו, החברה קדישא.

ובזה הנני לתת אחת הרשימות ותוכנה, מה שסיפר הרה"ג הרה"ח המפורסם ר' יצחק אייזיק מוויטעבסק להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אדמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ואי"ה בחוברות הבאות נשתדל עד כמה שיהי' באפשרותנו להדפיס יתר הפרקים עד גמירא.

(*) הערה מערכת גליון 'התמים': המאמר "אבות החסידות" מכיל הרבה פרקים. בחוברת זו הנונו נותנים רק ח"י פרקים ממנו

כב.

הרב החסיד הנודע ר' יצחק אייזיק הי' יליד סמילאוויטש, נולד בשנת תקכ"ח לאביו הגאון הצדיק ר' ישעי' מתמיד לעת זקנותו, והתחנך בבית דודו בעל אחות אמו, הגאון הצדיק ר' זעלמעלע כטוצקער.

כשבעים וחמש שנה ישב הרה"ח רי"א על כסא הרבנות, חמש עשרה שנה בהעיירה אסטראוונא – הסמוכה לעיר וויטעבסק – וששים שנה על כסא הרבנות בעיר וויטעבסק.

אהבה גדולה וחיבה יתירה שרוי' בין הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר מוהר"ש, ובין הרה"ח הרי"א, כי הוד כ"ק אביו אאזמו"ר אדמו"ר צמח צדק מחבב מאד את הרה"ח הרי"א להיות כי הרה"ח הרי"א ישב אצל הוד כ"ק רבינו הזקן ביחוד לברר כל עניני ספיקות בהוראה הלכה למעשה בכל הד' חלקי שו"ע.

באוצר הכתבי יד קדש, במערכת האגרות קודש, נמצא אגרת כתב יד קודש הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר מוהר"ש שכותב – בחודש מרחשון תר"ך – להרה"ח הרי"א, בשאלת הלכה למעשה עפ"י ציווי הוד כ"ק אביו אאזמו"ר אדמו"ר צמח צדק.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

אשר הוא לא חתם על שום קול קורא, ולא התערב בזה הענין כלל, כלומר לא על דבר בחירת זה הרב, או אחר, ונעשה הדבר בלי ידיעתו כלל ועיקר. והנני בזה למלאות את ידי כי לפרסם הדבר כפי שימצא לנכון.

ידרוש נא גיני בשלום מחותי ידידי הכי נעלה מר אביו הרה"ק שליט"א באהבה.
והנני מחותי דו"ש ומכבדו

יוסף יצחק ש"ס

ב"ה יום א' ד'יג מ"ח תרע"ג

כבוד מחותי הנכבד ומרומם מר שמשון
דוב שי

שלום.

הגיעני מכתבו הבטוח בצירוף המכ"ע שבו התפרסם הקול קורא דבר בחירת רב בעיר לודז, ואשר חתמו שם כ"ק אאמו"ר הרה"ק שליט"א.

והנני בזה להודיע בשם כ"ק אאמו"ר הרה"ק שליט"א

מעלת המשיח, שיהיה עניו. דהגם שיהיה בתכלית הגדלות, וילמד תורה עם האבות ומושה רבנו עליו-השלום, בכל זה יהיה בתכלית הענווה והביטול ללמוד גם עם אנשים פשוטים
היום יום א מנחם אב

נוסעים קדימה

פרשת מסעי פותחת בפסוק "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים". מכך שהתורה משתמש בלשון "מסעי" ולא "מסע" משמע שהיו הרבה מסעות בהם יצאו ישראל ממצרים, ולכאורה היציאה ממצרים הייתה כבר במסע הראשון - מ"רעמסס" שבמצרים ל"סכות" שבמדבר, ושאר כל המסעות היו כבר אחרי היציאה ממצרים, ולמה נאמר "מסעי" לשון רבים?

מכך אנו מבינים שכל אחד מארבעים ושנים המסעות שעברו בני ישראל, מאז שיצאו ממצרים ועד שהגיעו ל"ארץ טובה ורחבה" - ארץ ישראל, נקרא בשם "יציאת מצרים".

בכך יש רמז ל"יציאת מצרים" שבכל דור ובכל יום:

חכמינו זכרונם לברכה אומרים: "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים". "מצרים" הפונה היא לכל מה שמצר, מציק ומפריע לנו בעבודת השם (כמו ימי "בין המצרים" בהם אנו נמצאים, בהם נחרב בית המקדש).

עלינו לצאת מן "המצר אל המרחב" ולצעד קדימה בעבודת השם.

וכאן אנו צריכים לדעת שזה לא מסע אחד אלא הרבה מסעות. גם אחרי ש"יצאנו ממצרים" אתמול, עלינו לצאת ממצרים היום... מה שהספיק אתמול ("מרחב"), כבר לא מספיק היום ("מצר").

ובלשון הרבי בהתעודות שבת קדש פרשת מטות מסעי, מברכים החדש מנחם-אב, ה'תשט"ז: "יכול האדם לטען בעצמו: התיגעתי מספיק עם עצמי עד שנפטרתי מהרע הגלוי והגס, והנני עומד כבר במדרגה נעלית, ומי יאמר שעלי להמשיך ולהתגעץ? די לי במדרגה שבה אני נמצא!

על כך אומרים לו: תפקיד וענין האדם הוא להיות "מהלך" ולא "עומד", ובכל יום ויום שנותן לו הקדוש-ברוך-הוא, צריך למלא את תפקידו בעולם, כמו שכתוב "ימים יצרו לו אחד בהם".

וזוהי ההוראה מענין המסעות - שלעולם אין להסתפק במדרגה שבה אנו חיים, כנ"ל".

מכך אנו לומדים:

א. גם מי שנמצא במצב טוב צריך לזכור, שהוא עדין צריך להתקדם ולעשות עוד ועוד דברים טובים, ככל יכלתו.

ב. גם יהודי שנמצא במצב רוחני לא טוב, אסור לו להתיאש. עליו לזכור, שבמצרים שקעו היהודים בארבעים ותשעה (מ"ט) שערי טמאה, ובכל זאת, במסע אחד בלבד כבר יצאו ממצרים והגיעו אל ה"מרחב" (היחסי). ואם כן, ודאי שעכשו, אחרי מתן התורה, נתן הכוח לכל יהודי להשתחרר מכל מצב שהוא, ולהתעלות לדרגה עליונה ביותר, עד ל"מרחב" המחלט שאליו נגיע בביאת משיח צדקנו.

(מעובד על פי לקוטי שיחות כרך ב, עמ' 348 ואילך. מתוך 'שמתא דאורייתא')

הלכות בית הבחירה

המזבח מקומו מכוון ביותר

פרק ב הלכה א

הַמִּזְבֵּחַ - מְקוֹמוֹ מְכוּן בְּיֹתֵר, וְאֵין מְשַׁנֵּין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לַיהוָה". וּבַמִּקְדָּשׁ נִעְקֵד יִצְחָק אָבִינוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמּוֹרִיָּה" וְנֶאֱמַר: "וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת בְּהַר הַמּוֹרִיָּה"

שכתוב³ "הכל בכתב מי ה' עלי השכיל"?

ב. והביאור בזה:

כבר כתב הרמב"ם בפרק א'⁴ שהיו כמה שינויים בין בית ראשון, בית שני, ובנין העתיד: "בנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים, וכן בנין העתיד להבנות אף על פי שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר, ואנשי בית שני כשכנו בימי עזרא, בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל".

ולכאורה, כיצד יתכן שיהיה שינוי כל שהוא מהבנין שבנה שלמה, שנבנה על פי ציווי הקדוש ברוך הוא, "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל"?! – אלא ודאי בהכרח לומר שלא כל הפרטים שבמגילה (שמסר שמואל לדוד⁵) נאמרו בתור ציווי לדורות, ולכן בכמה פרטים היו שינויים ממקדש למקדש.

ועל דרך שמצינו בנוגע למשכן, שישנם כמה פרטים שנאמר בהם "וכן תעשו – לדורות"⁶, וישנם פרטים שהיו רק במשכן, ולא בבית המקדש לדורות.

ועל פי זה יש לבאר גם את החילוק שבין המזבח לבית המקדש – שמקומו של המזבח מכוון ביותר, מה שאין כן מקומו של בית המקדש:

בנוגע למקומו של בית המקדש – עיקר הדיוק הוא שבית המקדש יהיה "בהר המוריה", אבל אינו מכוון ביותר – שהרי הר הבית היה ת"ק על ת"ק אמה⁷, ואילו מקומו של בית המקדש (שהיה קטן משטחו של הר הבית) בתוך השטח של הר הבית – אינו מכוון

א. כתב הרמב"ם: "המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם. . . ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח. . . הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא".

והנה מדיוק לשון הרמב"ם "המזבח מקומו מכוון ביותר", מובן שענין זה הוא רק בנוגע למזבח, מה שאין כן בנוגע לכללות בית המקדש, שאף שצריך להיות במקומו (וכהמשך לשון הרמב"ם כאן: לבנות את בית ה' בירושלים בהר המוריה"), מכל מקום אינו מכוון ביותר. וכן הוא לשון הרמב"ם בהלכות מלכים¹: "ובנה מקדש במקומו" (סתם), ולא כתב במקומו המכוון ביותר.

וצריך להבין:

מכיון שהמזבח צריך לעמוד במקום מסויים בבית המקדש ("לפני האולם משוך לדרום"²), נמצא שהמקום דכללות המקדש הוא בהתאם למקום המזבח, ואם כן כיצד יתכן שמקומו של המזבח יהיה מכוון ביותר, ומקומו של בית המקדש – במקומו סתם, ולא המכוון ביותר?!

ובכלל צריך להבין: כיצד יתכן לומר שישנם ענינים בבית המקדש שאינם מכוונים ביותר – הרי כל פרטי עניני בית המקדש נאמרו מפי הקדוש ברוך הוא, כמו

(1) ספ"א.

(2) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ו.

(3) דברי הימים"א כח, יט.

(4) ה"ד.

(5) ראה ירושלמי מגילה פ"א ה"א.

(6) תרומה כה, ט ובפרש"י – מסנהדרין טז, ב.

(7) מדות פ"ב מ"א. רמב"ם שם פ"ה ה"א.

ביותר כמה בדיוק יהיה רחוק מצד זה כו', ובזה יכולים להיות שינויים ממקדש למקדש.

ועל דרך זה יש לומר בנוגע למקומו של המזבח ביחס לכללות בית המקדש – שאף שמקומו של המזבח היה מכוון ביותר, מכל מקום מקומו המדויק של המזבח ביחס לשטחו של בית המקדש, כמה יהיה רחוק ממזרח וכמה ממערב כו', יכול להשתנות ממקדש למקדש.

ג. אמנם, לאורך גיסא – מצינו מעלה בנוגע למקומו של בית המקדש לגבי מקומו של המזבח: בנוגע למקומו של בית המקדש – כותב הרמב"ם: "כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולם לבנות בהן בית לה' . ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה", כלומר, אף שמקומו של בית המקדש אינו מכוון

ביותר, מכל מקום אין כל אפשרות למקום אחר. מה שאין כן בנוגע למקומו של המזבח – הרי למרות שמקום זה מכוון ביותר, "המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא", היינו שמקום זה נקבע כבר מקדמת דנא, מכל מקום מצינו שגם לאחר ששאל הראשון בנה מזבח במקום זה, נבנו מזבחות נוספים בשאר המקומות.

ועל פי זה יומתק ביותר זה שהרמב"ם פתוח את ספר העבודה עם הפסוק "שאלו שלום ירושלים"⁹: מכיון שמקומו של בית המקדש אינו מכוון ביותר, ואף על פי כן מוכרח להיות בירושלים דוקא – מובן, שענין זה קשור עם המעלה המיוחדת בירושלים.

(משיחת ש"פ נצ"י ה'תשד"ט)

(9) תהלים קכב, ו.

(8) פ"א ה"ג.

אגרות קודש

ב"ה, ז' מניא, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ מוה"ר אברהם יעקב שי

שלום וברכה!

בטח קבל מכתבי - מענה על מכתבו, וכיון שזה זמן רב שלא קבלתי ממנו כל ידיעות, אף שבכלל חזקה היא שכשאינן כותבים מכתבים ה"ז סימן שהכל כשורה, אבל הלא ידוע פסק השו"ע (יו"ד בתחלתו) שבמקום שאפשר לברר אין סומכין על החזקה הרי בטח יודיע בפירוש ג"כ.

מצו"פ קונטרס המדבר ג"כ בענין זכרון הן זה שהקב"ה מבקש מישראל והן שישאל מישראל מבקשים מהקב"ה וכמבואר בפנים ומדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה, כשהאחד זוכר את רעהו לטובה ולברכה בכל עת הרי שכרו כפול מן השמים, שהקב"ה זוכר עי"ז את הזוכר והנוזר למלאות לכל אחד המצטרף לו, ויש להמשיך זה לענין שאל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרנו, שגם בזה ישנם שלשה הנ"ל שזהו סגולה שהאחד יזכור את חבירו והזכרון יהי תלוי בדבר הלכה, הליכה של הקב"ה, אשר הליכות עולם (גם) לו, היינו ע"פ מאמר המדרש, שהלך הקב"ה מהלך ת"ק שנה לקנות לו שם (קה"ר רפ"ז) ובא זה ע"י התורה, והאריכות לדכותי אך למותר.

בברכה שיהפוך השי"ת ימים אלו לששון ולשמחה בעגלא דידן ובכבוד.

חומש לקריאה בציבור

פרשת מטות-מסעי

אחרי שמעו ונשא את־עונה: "אלה החקים אשר צוה יהוה את־משה בין איש לאשתו בין־אב לבתו בנעריה בית אביה: פ (עד כאן בחול) לא "וידבר יהוה אל־משה לאמר: נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל־עמיו: וידבר משה אל־העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על־מדון לתת נקמת־יהוה במדין: ואלף למטה אלף למטה לכל מפות ישראל תשלחו לצבא: וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה שנים עשר אלף חלוצי צבא: וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אתם ואת־פינחס בן־אלעזר הכהן לצבא וכלי הקדש וחצצרות התרועה בידו: ויצבאו על־מדון כאשר צוה יהוה את־משה ויהרגו כל־זכר: ואת־מלכי מדון הרגו על־חלליהם את־אוי ואת־דגם ואת־צור ואת־חור ואת־דבע חמשת מלכי מדון ואת בלעם בן־בעור הרגו בחרב: וישבו בני־ישראל את־נשי מדון ואת־טפם ואת כל־בהמתם ואת־כל־מקנתם ואת־כל־חילם בווז: ואת כל־עריהם במושבבתם ואת כל־טירתם שרפו באש: ויקחו את־כל־השלל ואת כל־המלקוח באדם ובבהמה: ויבאו אל־משה ואל־אלעזר הכהן ואל־עדת בני־ישראל את־השבי ואת־המלקוח ואת־השלל אל־המחנה אל־ערכת מואב אשר על־ירדן ירחו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

וידבר משה אל ראשי המטות (ל, ב)

"למד שהפרת נדרים בנחיד מקחה" (רש"י). ו"ל אמרו דייד מה שאסרתו תורה", כי יש להתעסק עם העולם ולהעלותו. מאידך אמרו "נדר סגל לפרישות", כי אם יש חשש שהתעסקות זו תביא ירידה ומכשול, יש לנדר. מוכן

ל "וידבר משה אל־ראשי המפות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה: ג איש כִּי־יִדַּר נָדַר לַיהוָה אֹהֶשֶׁבֶע שְׁבַעַה לְאִמּוֹ אִסֹּר עַל־נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵיזָא מִפּוֹ יַעֲשֶׂה: וְאִשָּׁה כִּי־תִדְּרַר נָדַר לַיהוָה וְאִסְרָה אִסֹּר בֵּית אָבִיהָ בְּנַעֲרִיהָ: ה וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת־נִדְרָהּ וְאִסְרָהּ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וְהַחֲרִישׁ לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אִסְרָה אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: וְאִם־הִנִּיא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־נִדְרֶיהָ וְאִסְרֶיהָ אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ כִּי־הִנִּיא אָבִיהָ אֹתָהּ: וְאִם־הָיוּ תֵּהִיָּה לְאִישׁ וְנִדְרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִכֶּמֶת שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ: ה וְשָׁמַע אִשָּׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהַחֲרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נִדְרֶיהָ וְאִסְרָהּ אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקָמוּ: ט וְאִם בְּיוֹם שָׁמַע אִשָּׁה יֵנִיא אוֹתָהּ וְהִפֹּר אֶת־נִדְרָהּ אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְאֵת מִכֶּמֶת שְׁפָתֶיהָ אֲשֶׁר אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ: (לז) וְנָדַר אִלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כָּל אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: י וְאִם־בֵּית אִשָּׁה נִדְרָה אוֹ־אִסְרָה אִסֹּר עַל־נַפְשָׁהּ בִּשְׁבַעָה: יי וְשָׁמַע אִשָּׁה וְהַחֲרִישׁ לָהּ לֹא הִנִּיא אֹתָהּ וְקָמוּ כָל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אִסְרָה אֲשֶׁר־אִסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: יג וְאִם־הִפֹּר יִפֹּר אֹתָם וְאִשָּׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל־מוֹצֵא שְׁפָתֶיהָ לְנִדְרֶיהָ וְלִאִסֹּר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִשָּׁה הַפְּרִים וַיהוָה יִסְלַח־לָהּ: (יח) וְכָל־נָדַר וְכָל־שְׁבַעַת אִסֹּר לַעֲנַת נָפֶשׁ אִשָּׁה יְקִימוּ וְאִשָּׁה יִפְרֶנוּ: טו וְאִם־הַחֲרִישׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִשָּׁה מִיּוֹם אֲלִיּוֹם וְחָקִים אֶת־כָּל־נִדְרֶיהָ אוֹ אֶת־כָּל־אִסְרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ חָקִים אֹתָם כִּי־הַחֲרִישׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ: טז וְאִם־הִפֹּר יִפֹּר אֹתָם

אפוא, שאם יש דין בגדר השיף לבעל דרָגָה, ממקח, מסתבר שהוא דין בקִפְרַת נָדָר – המִמָּחָה מַעֲלָה אֶת הַנּוֹדֵר לְדִרְגָה כְּזוֹ שֶׁאֵינוֹ זָקוּק עוֹד לְנָדָר.

(לקוטי שיחות, כרך יג, עמ' 107)

שְׁנֵי יָלִידָיו מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נִשְׂאֵי הָעֵדָה לִקְרֹאתָם אֶל־מַחֲוִין לַמַּחֲנֶה: ^ד וַיִּקְרָץ מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחִיל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצִּבְא הַמִּלְחָמָה: ^ה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הִחַיִּיתֶם כָּל־נַקְבָּה: ^ו הֵן הִנֵּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבָּר בְּלֹעֶם לְמַסֵּר־מַעַל בִּיהוָה: עַל־דָּבָר פֶּעֹר וְתָהִי הַמּוֹנֶפֶת בַּעֲדַת יְהוָה: ^ז וְעַתָּה הֲרֹגוּ כָל־זָכָר בַּטָּף וְכָל־אִשָּׁה יָדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרֹגוּ: ^ח וְכָל הַטָּף בְּנִשְׂאֵי אִשָּׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחַיּוֹ לָכֶם: ^ט וְאַתֶּם חַנּוּ מַחֲוִין לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָרֹג נָפֶשׁ וְכָל אִשָּׁה בַּחֲלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וְשִׁבְיָכֶם: ^י וְכָל־בִּגְדוֹ וְכָל־כְּלִי־עוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עֵזִים וְכָל־כְּלִי־עֵץ תִּתְחַטְּאוּ: ^{יא} וַיֹּאמֶר אֲלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־אַנְשֵׁי הַצִּבָּא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{יב} אַךְ אֶת־הַזֶּהָב וְאֶת־הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבָּרָזֶל אֶת־הַבַּדִּיל וְאֶת־הַעֲפָרַת: ^{יג} כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְיִהְיֶה אֵךְ בְּמִי נִדָּה יִתְחַטֵּא וְכָל אִשָּׁר לֹא־יָבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמַּיִם: ^{יד} וְכַפַּסְתֶּם בְּגָדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְיִטְהַרְתֶּם וְאַחֲרָיִם תִּבְאוּ אֶל־הַמַּחֲנֶה: ^{טו} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{טז} שָׂא אֶת רֹאשׁ מַלְקוֹחַ הַשְּׂבִי בְּאֶדְם וּבִבְהֶמָה אֹתָהּ וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְרָאשֵׁי אֲבוֹת הָעֵדָה: ^{יז} וְחֻצִּית אֶת־הַמִּלְקוֹחַ בֵּין תַּפְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיִּצְאִים לַצִּבָּא וּבֵין כָּל־הָעֵדָה: ^{יח} וְהִרְמֹת מִכֶּם לַיהוָה מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיִּצְאִים לַצִּבָּא אֶחָד נָפֶשׁ מִחֲמֵשׁ הַמֵּאוֹת מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבָּקָר וּמִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן:

כֹּס מִמַּחֲצִיתָם תִּקְחוּ וְנָתַתָּה לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן תְּרוּמַת יְהוָה: ^א וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל תִּקַּח אֶחָד אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם מִן־הַבָּקָר מִן־הַחֲמֹרִים וּמִן־הַצֹּאן מִכָּל־הַבְּהֶמָה וְנָתַתָּה אֹתָם לְלוֹיִם שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה: ^ב וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^ג וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יֵתֵר הַזֶּה אֲשֶׁר בָּזְזוּ עִם הַצִּבָּא צֹאן שְׁש־מֵאוֹת אֵלֶף וְשִׁבְעִים אֵלֶף וְחֲמִשָּׁת אֲלָפִים: ^ד וּבָקָר שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים אֵלֶף: ^ה וְחֲמֹרִים אֶחָד וְשִׁשִּׁים אֵלֶף: ^ו וְנֶפֶשׁ אָדָם מִן־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר כָּל־נָפֶשׁ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף: ^ז וְתָהִי הַמַּחֲצִיחַ חֵלֶק הַיִּצְאִים בַּצִּבָּא מִסֵּפֶר הַצֹּאן שְׁלֹש־מֵאוֹת אֵלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף וְשִׁבְעַת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ^ח וַיְהִי הַמִּכָּס לַיהוָה מִן־הַצֹּאן שֵׁשׁ מֵאוֹת חֲמִשׁ וְשִׁבְעִים: ^ט וְהַבָּקָר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף וּמִכָּסָם לַיהוָה שְׁנַיִם וְשִׁבְעִים: ^י וְחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֵלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּמִכָּסָם לַיהוָה אֶחָד וְשִׁשִּׁים: ^{יא} וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אֵלֶף וּמִכָּסָם לַיהוָה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים נָפֶשׁ: ^{יב} וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־מִכָּס תְּרוּמַת יְהוָה לְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{יג} וּמִמַּחֲצִית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָצָה מֹשֶׁה מִן־הָאֲנָשִׁים הַצִּבָּאִים: ^{יד} וְתָהִי מַחֲצִית הָעֵדָה מִן־הַצֹּאן שְׁלֹש־מֵאוֹת אֵלֶף וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף שִׁבְעַת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ^{טו} וּבָקָר שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶף: ^{טז} וְחֲמֹרִים שְׁלֹשִׁים אֵלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: ^{יז} וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אֵלֶף: ^{יח} וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִמַּחֲצִית בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הָאֶחָד אֶחָד מִן־הַחֲמִשִּׁים מִן־הָאָדָם וּמִן־הַבְּהֶמָה וַיִּתֵּן אֹתָם לְלוֹיִם שְׂמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^{יט} וַיִּקְרְבוּ אֶל־מֹשֶׁה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר לְאֲלָפֵי הַצִּבָּא שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת: ^כ וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה

וּלְכַח כְּתִיב תְּנוּאוֹן קְרִי תְּנִיאוֹן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵעַבֵּר אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה: ^ה כֹּה
עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשִׁלְחִי אֹתָם מִקֹּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ
לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ: ^ו וַיַּעֲלוּ עַד־נַחַל אֲשְׁכּוֹל
וַיִּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיָּנִיאוּ אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְבַלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:
וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּיוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר:
^ז אִם־יִרְאוּ הָאֲנָשִׁים הָעֲלִים מִמִּצְרַיִם מִבֶּן
עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לַיִצְחָק וַיִּלְעָקֵב כִּי לֹא־מָלְאוּ
אֲחֵרִי: ^ח בְּלִתִּי כָּלֵב בֶּן־יִפְנֶה הַקִּנּוֹי וַיהוֹשֻׁעַ
בֶּן־נוּנָן כִּי מָלְאוּ אַחֲרָי יְהוָה: ^ט וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה
בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּנְעַם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־תֵּם
כָּל־הַדּוֹר הַעֲשֵׂה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: ^י וַתִּהְיֶה
קָמָתָם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תְּרֻבּוֹת אֲנָשִׁים חַטָּאִים
לְסַפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל:
^{יא} כִּי תִשׁוּבוּן מֵאַחֲרָיו וַיִּסַּף עוֹד לַחֲנִיחוֹ בַּמִּדְבָּר
וַיִּשְׁחַתּוּם לְכָל־הָעָם הַזֶּה: ^{יב} וַיִּגְשׁוּ אֵלָיו
וַיֹּאמְרוּ גְּדֵרֶת צֹאן נִבְנָה לְמִקְנֵנוּ פֹה וְעָרִים
לְטַפְּנוּ: ^{יג} וַאֲנַחְנוּ נַחֲלָץ חַשִׁים לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל
עַד אֲשֶׁר אִם־הִבִּיאֵנָם אֶל־מְקוֹמָם וַיֵּשֶׁב טַפְּנוּ
בְּעָרֵי הַמִּבְצָר מִפְּנֵי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: ^{יד} לֹא נָשׁוּב
אֶל־בְּתִינוּ עַד הַתְּנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ:
^{טו} כִּי לֹא נִחַל אֹתָם מֵעַבֵּר לִירֶדָה וַתִּלְאַח כִּי
בָּאָה נַחֲלָתָנוּ אֵלֵינוּ מֵעַבֵּר הִירֶדָה מִזִּרְחָה: ^{טז} פ

~ נקודות משיחות קודש ~

גְּדֵרֶת צֹאן . . וְעָרִים לְטַפְּנוּ (לב, טז)

"שֶׁהַקְּדִימוֹת מִקְנֵיהֶם לְטַפָּם" (רש"י). בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן
רָצוּ לַהֲתַיֵּשֶׁב בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ קִדְשֵׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
גַּם שָׁם, בְּ"אֶרֶץ מִקְנָה", הֵינּוּ בְּרוּר הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וּבְרוּר
מִן הַחַי כִּפְשׁוּטוֹ. לָכֵן הַקְּדִימוֹת מִקְנֵיהֶם, כִּי עָקַר בְּנֵינָתָם
בְּהַתִּישׁבוּת זוֹ הִיְתָה כְּדִי לְכַרֵּר אֶת חִלְקָם בְּעוֹלָם, הַ"מִּקְנָה
רַב", לֹא לְמַעַן עֲצָמָם וְטַפֵּיהֶם.

(ספר השיחות תשמ"ט, כרך ב עמ' 616)

עֲבַדְיָה נִשְׁאָו אֶת־רֹאשׁ אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר
בִּידֵנוּ וְלֹא־נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ: ^א וַנִּקְרָב אֶת־קֶרְבֵּן
יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מֵצָא כְּלִי־זֶהָב אֶצְעָדָה וְצִמִּיד
טַבַּעַת עֲגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁינוּ לִפְנֵי
יְהוָה: ^ב וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזֶּהָב
מֵאֹתָם כָּל כָּלִי מַעֲשֵׂה: ^ג וַיְהִי א כְּלִי־זֶהָב
הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הִרִימוּ לַיהוָה שְׁשֵׁה עָשָׂר אֶלֶף
שֶׁבַע־מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל מֵאֵת שְׁרֵי הָאֲלָפִים
וּמֵאֵת שְׁרֵי הַמֵּאוֹת: ^ד אֲנָשֵׁי הַצָּבָא בָּזְזוּ אִישׁ
לוֹ: ^ה וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזֶּהָב
מֵאֵת שְׁרֵי הָאֲלָפִים וְהַמֵּאוֹת וַיָּבִאוּ אוֹתוֹ אֶל־
אֹהֶל מוֹעֵד וּכְרוֹן לְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי יְהוָה: ^ו פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וַתְּהִי מִחֲצַת הָעֵדָה (לא, מג)

בְּדֹאֵי עֶבֶר זְמַן רַב עַד שֶׁהִרִימוּ אֶת הַמָּכֶס, וּבְדֶרֶךְ הַטָּבַע
אִי אֶפְשָׁר שֶׁבְּמִשְׁךָ זְמַן זֶה לֹא מֵת אֶף אֶחָד מִכָּל הָאָדָם
וְהַבְּהֵמָה, וְאִם כֵּן לֹא הָיוּ הַחֲצָאִים שְׁוִים, וְהַכְּתוּב מְפָרֵט אֶת
מִחֲצַת הָעֵדָה כְּדִי לְהוֹדִיעַ דְּבַר פְּלֵא (לֹא כְּתוּר מֵאִמֶּר הַמִּסְגֵּר):
הַחֲצִי הַשֵּׁנִי הָיָה כְּדִיּוֹק כְּמוֹ הַחֲצִי הָרִאשׁוֹן, כִּי לֹא מֵת אֶף
אֶחָד. וְזוֹהִי כֹנֶנֶת רִשׁוּ: "כֶּךָ וְכֶךָ". וּבְטַעַם הַדְּבָר יֵשׁ לוֹמַר,
שָׂאֵם לֹא הָיוּ הַחֲצָאִים שְׁוִים הָיָה עֲדָף שֶׁלֹּא נִלְקַח מִמֶּנּוּ מָכֶס.
(לקוטי שיחות, כרך יג, עמ' 112)

שְׁלִישִׁי **לב** ^א וּמִקְנָה א רַב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן
וּלְבְנֵי־גֵד עֲצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעֲזֹר
וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וַתִּהְיֶה הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנָה:
^ב וַיָּבִיאוּ בְנֵי־גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־נִשְׂיָאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר:
^ג עֲטָרוֹת וְדִיבָן וַיַּעֲזֹר וְנִמְרָה וְחִשְׁבּוֹן וְאַלְעָלָה
וְשִׁבְעָם וְנָבֹ וְנֶעֱזָן: ^ד הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי
עַד־תִּשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנָה הִוא וְלַעֲבַדְיָה
מִקְנָה: ^ה וַיֹּאמְרוּ אִם־מִצָּאֵנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן
אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבַדְיָה לְאַחֲזָה אֶל־תַּעֲבֹרָנוּ
אֶת־הַיַּרְדֵּן: ^ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גֵד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן
הָאֲחִיכֶם יָבִיאוּ לְמִלְחָמָה וְאֹתָם תִּשְׁכּוּ פֹה:

רביעי כ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם-תַּעֲשׂוּן אֶת-
הַדְּבָר הַזֶּה אִם-תַּחֲלֹצוּ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה:
כא וְעָבַר לָכֶם כָּל-חֲלוּץ אֶת-הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה
עַד הוֹרִישׁוּ אֶת-אִיְכּוֹ מִפָּנָיו: כב וּנְכַבְּשָׁה הָאָרֶץ
לִפְנֵי יְהוָה וְאַחֵר תֵּשְׁבוּ וְהִייתֶם נָקִים מִיְּהוָה
וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְאֻחֻזָּה
לִפְנֵי יְהוָה: כג וְאִם-לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטֹאתֶם
לַיהוָה וְדַעוּ חֲטֹאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם:
כד בְּנוֹי לָכֶם עָרִים לְמִטְפָּכֶם וְגֵדְרֹת לְעִנְיָנְכֶם
וְהִצֵּא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ: כה וַיֹּאמֶר בְּנֵי-גֵר וּבְנֵי
רְאוּבֵן אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבָדֶיךָ יַעֲשׂוּ כָאֲשֶׁר
אָדָנִי מִצִּוָּה: כו טַפְּנוּ נָשִׁינוּ מִקְנֵנוּ וְכָל-בְּהֶמְתָּנוּ
יְהִי־שֵׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד: כא וְעַבְדֶּיךָ יַעֲבְרוּ כָל-
חֲלוּץ צָבָא לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה כָּאֲשֶׁר אָדָנִי
דִּבֶּר: כה וַיֵּצֵא לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶת
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן וְאֶת-רָאשֵׁי אָבוֹת הַמִּטּוֹת לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: כז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵיהֶם אִם-יַעֲבְרוּ בְנֵי-
גֵר וּבְנֵי-רְאוּבֵן אֶתְכֶם אֶת-הַיַּרְדֵּן כָּל-חֲלוּץ
לַמִּלְחָמָה לִפְנֵי יְהוָה וּנְכַבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵיכֶם
וְנִתַּתֶּם לָהֶם אֶת-אָרֶץ הַגִּלְעָד לְאֻחֻזָּה: כא וְאִם-
לֹא יַעֲבְרוּ חֲלוּצִים אֶתְכֶם וְנִאֲחֲזוּ בְּתֹכְכֶם
בָּאָרֶץ כְּנַעַן: כא וַיַּעֲנוּ בְנֵי-גֵר וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר
אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל-עֲבָדֶיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה:
כג נַחֲנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים לִפְנֵי יְהוָה אֶרֶץ כְּנַעַן
וְאִתָּנוּ אֲחֻזַּת נַחֲלָתָנוּ מֵעַבְר לַיַּרְדֵּן: כג וַיִּתֵּן
לָהֶם אֶל מֹשֶׁה לִבְנֵי-גֵר וּלְבְנֵי רְאוּבֵן וּלְחֻצֵי אֶל
שִׁבְט אֶל מֹשֶׁה בֶּן-יִסְחָר אֶת-מַמְלֶכֶת סִיחֵן מֶלֶךְ
הָאֱמֹרִי וְאֶת-מַמְלֶכֶת עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן הָאָרֶץ
לְעֵרִיָּה בְּגִבְלַת עָרֵי הָאָרֶץ סָבִיב: כד וּבְנֵי
בְנֵי-גֵר אֶת-דִּיבֵן וְאֶת-עֵטְרֹת וְאֶת עֲרֵעַר:
כה וְאֶת-עֵטְרֹת שׁוּפָן וְאֶת-יַעֲזָר וְגִבְעָה: כה וְאֶת-
בֵּית נִמְרָה וְאֶת-בֵּית הָרֶן עָרֵי מִבְצָר וְגֵדְרֹת
צָאֵן: כה וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּנוּ אֶת-חֶשְׁבּוֹן וְאֶת-אֶלְעֵלָא

וְאֶת קִרְיָתִים: כה וְאֶת-נָבֹ וְאֶת-בְּעֵל מְעֹן
מוֹסַבַּת שֵׁם וְאֶת-שִׁבְמָה וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁמֹת אֶת-
שְׁמוֹת הָעָרִים אֲשֶׁר בָּנוּ: כז וַיֵּלְכוּ בְנֵי מְכִיר
בֶּן-מִנְשֶׁה גִלְעָדָה וַיִּלְכְּדוּ וַיִּירָשׁ אֶת-הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר-בָּה: כז וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת-הַגִּלְעָד לְמְכִיר
בֶּן-מִנְשֶׁה וַיָּשֶׁב בָּה: כא וַיֹּאֲזִיר בֶּן-מִנְשֶׁה הַלֵּךְ
וַיִּלְכְּדוּ אֶת-חֻזֵּיתָהֶם וַיִּקְרָא אֶתְהֵן חֻזַּת יֹאֲזִיר:
כז וְנָבַח הַלֵּךְ וַיִּלְכְּדוּ אֶת-קָנָת וְאֶת-בְּנֵיָהּ וַיִּקְרָא
לָהּ נָבַח בְּשֵׁמוֹ: כפפ

ק"כ פסוקים, בק"י יק"ב סימן.

פרשת מסעי

לג א אֵלֹה מַסְעֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאוֹתָם בְּיַד-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:
ב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי
יְהוָה וְאֵלֹה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם: ג וַיִּסְעוּ
מֵרַעְמָסֶם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְנֵי-
יִשְׂרָאֵל בְּיַד רָמֶה לְעֵינֵי כָל-מִצְרַיִם: ד וּמִצְרַיִם
מִקְבָּרִים אֵת אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה בָּהֶם כָּל-בֶּכּוֹר
וּבְאֵלֵיהֶם עָשָׂה יְהוָה שְׁפָטִים: ה וַיִּסְעוּ בְנֵי-
יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמָסֶם וַיַּחֲנוּ בְּסִכְתִּי: ו וַיִּסְעוּ מִסִּכְתִּי
וַיַּחֲנוּ בְּאֵתָם אֲשֶׁר בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר: ז וַיִּסְעוּ
מֵאֵתָם וַיָּשֶׁב עַל-פִּי הַחִירֹת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי כָּעַל
צָפוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדֹּל: ח וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירֹת
וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ-הַיָּם הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלְכוּ דֶּרֶךְ שְׁלִשָּׁת
יָמִים בְּמִדְבָּר אֵתָם וַיַּחֲנוּ בְּמִרָה: ט וַיִּסְעוּ מִמִּרָה
וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וּבְאֵילָם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מַיִם
וּשְׁבַעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם: י וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם
וַיַּחֲנוּ עַל-יַם-סוּף: יא וַיִּסְעוּ מִיַּם-סוּף וַיַּחֲנוּ
בְּמִדְבַר-סִין: יב וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַר-סִין וַיַּחֲנוּ
בְּדִפְקָה: יג וַיִּסְעוּ מִדִּפְקָה וַיַּחֲנוּ בְּאֵלוֹשׁ: יד וַיִּסְעוּ
מֵאֵלוֹשׁ וַיַּחֲנוּ בְּרַפְדִּים וְלֹא-הָיָה שָׁם מַיִם לָעַם
לְשִׁתוֹת: טו וַיִּסְעוּ מִרַפְדִּים וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר סִינִי:

~ נקודות משיחות קודש ~

אלה מסעי בני ישראל (לג, א)

הפעל-שם טוב אומר, שכל אחד עובר את כל המסעות במשך חייו. ואף שישנם מסעות שהם נגד רצון ה', ואיך אפשר לומר שחייבים לעבור גם אותם - הנה המסעות עצמם הם בחינות קדושות ומעלות רמות, אלא שהבחירה נתונה, ומצד מעשי ישראל ארעו בהם דברים שליליים. ויש להעיר מהמבאר ב'אור התורה' פרשתנו: "יש בחינת מ"ב מסעות גם כן בכל יום".

(לקוטי שיחות, כרך כג, עמ' 225)

חמישי נ' וידבר יהוה אל־משה בערבת מואב על־ידן ירחו לאמר: ^א דבר אל־בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים את־הירדן אל־ארץ כנען: ^ב והורשתם את־כל־ישבי הארץ מפניכם ואבדתם את כל־משפחתם ואת כל־צלמי מסכתם תאבדו ואת כל־כמותם תשמידו: ^ג והורשתם את־הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את־הארץ לרשת אתה: ^ד והתנחלתם את־הארץ בגורל למשפחתכם לרב תרבו את־נחלתו ולמעט תמעיט את־נחלתו אל אשר־יצא לו שמה הגורל לו יהיה למטות אבותיכם תתנחלו: ^ה ואם־לא תורישו את־ישבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשפים בעיניכם ולצנינם בצדיכם וצורו אתכם על־הארץ אשר אתם יושבים בה: ^ו והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם: ^ז פ לד וידבר יהוה אל־משה לאמר: ^ח צו את־בני ישראל ואמרת אליהם כִּי־אתם באים אל־הארץ כנען ואת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען לגבלתיה: ^ט והיה לכם פאת־נגב ממדבר־צן על־ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים־המלח קדמה: ^י ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים ועבר צנה כתיב והיה קרי והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע ויצא חצר־אדר ועבר עצמנה: ^{יא} ונסב הגבול

וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינִי וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרַת הַתְּאֵוָה: ^{יב} וַיִּסְעוּ מִקִּבְרַת הַתְּאֵוָה וַיַּחֲנוּ בְּחִצְרֹת: ^{יג} וַיִּסְעוּ מִחִצְרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה: ^{יד} וַיִּסְעוּ מִרִתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרָמֶן פָּרִיז: ^{טו} וַיִּסְעוּ מִרָמֶן פָּרִיז וַיַּחֲנוּ בְּלִכְנָה: ^{טז} וַיִּסְעוּ מִלִּכְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרֹפֶס: ^{טז} וַיִּסְעוּ מִרֹפֶס וַיַּחֲנוּ בְּקִהְלָתָה: ^{יז} וַיִּסְעוּ מִקִּהְלָתָה וַיַּחֲנוּ בְּהַר־שָׁפָר: ^{יח} וַיִּסְעוּ מִהַר־שָׁפָר וַיַּחֲנוּ בְּחִרְדָּה: ^{יט} וַיִּסְעוּ מִחִרְדָּה וַיַּחֲנוּ בְּמִקְהֶלֶת: ^כ וַיִּסְעוּ מִמִּקְהֶלֶת וַיַּחֲנוּ בְּתַחַת: ^{כא} וַיִּסְעוּ מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ בְּתֹרַח: ^{כב} וַיִּסְעוּ מִתֹּרַח וַיַּחֲנוּ בְּמִתְקָה: ^{כג} וַיִּסְעוּ מִמִּתְקָה וַיַּחֲנוּ בְּחִשְׁמֹנָה: ^{כד} וַיִּסְעוּ מִחִשְׁמֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּמִסְרוֹת: ^{כה} וַיִּסְעוּ מִמִּסְרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּבִנֵי־יַעֲקֹן: ^{כו} וַיִּסְעוּ מִבְּנֵי יַעֲקֹן וַיַּחֲנוּ בְּחֹר הַגִּדְגָד: ^{כז} וַיִּסְעוּ מִחֹר הַגִּדְגָד וַיַּחֲנוּ בְּיִטְבַּתָּה: ^{כח} וַיִּסְעוּ מִיִּטְבַּתָּה וַיַּחֲנוּ בְּעֵבְרָנָה: ^{כט} וַיִּסְעוּ מִעֵבְרָנָה וַיַּחֲנוּ בְּעֵצִיֹן גָּבֵר: ^ל וַיִּסְעוּ מִעֵצִיֹן גָּבֵר וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר־צָן הוּא קִדְשׁ: ^{לא} וַיִּסְעוּ מִקִּדְשׁ וַיַּחֲנוּ בְּהַר הָהָר בְּקֶצֶה אֶרֶץ אֲדוֹם: ^{לב} וַיַּעַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הָהָר הָהָר עַל־פִּי יְהוָה וַיָּמָת שֵׁם בִּשְׁנַת הָאָרְבָּעִים לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ: ^{לג} וְאַהֲרֹן בֶּן־שֹׁלֵשׁ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָת שָׁנָה בָּמָתוֹ בְּהַר הָהָר: ^{לד} וַיִּשְׁמָע הַכֹּהֵן מִלֶּךְ עָרֹד וְהוּא־יָשֵׁב בְּגִבַּת אֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֹא בְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{לה} וַיִּסְעוּ מִהַר הָהָר וַיַּחֲנוּ בְּצִלְמָנָה: ^{לו} וַיִּסְעוּ מִצִּלְמָנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוֹנִן: ^{לז} וַיִּסְעוּ מִפוֹנִן וַיַּחֲנוּ בְּאַבְתָּ: ^{לח} וַיִּסְעוּ מֵאַבְתָּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים בְּגִבּוֹל מוֹאָב: ^{לט} וַיִּסְעוּ מֵעֵיִם וַיַּחֲנוּ בְּרִדְכֵן גָּד: ^מ וַיִּסְעוּ מִרִדְכֵן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעֵלְמֹן דְּבַלְתִּימָה: ^{מא} וַיִּסְעוּ מִעֵלְמֹן דְּבַלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהַר־הָעֵבְרִים לְפָנֵי נָבֹ: ^{מב} וַיִּסְעוּ מִהַר־הָעֵבְרִים וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יַרְחוֹ: ^{מג} וַיַּחֲנוּ עַל־הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיִּשְׁמָת עַד אֶבֶל הַשָּׁפִיִּים בְּעֶרְבַת מוֹאָב: ^{מד}

מַעֲצֹמֹן נִחְלָה מִצָּרִים וְהָיוּ תּוֹצְאָתָיו הַיָּמָה:
וַגְּבוּל יָם וְהָיָה לָכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וַגְּבוּל
זֶה־יְהִיָּה לָכֶם גְּבוּל יָם: וְזֶה־יְהִיָּה לָכֶם גְּבוּל
צָפוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדוֹל תִּתְּאוּ לָכֶם הָרֹהֵר הַהָר:
מִקֵּהר הָהָר תִּתְּאוּ לְבֹא חֲמַת וְהָיוּ תּוֹצְאֹת
הַגְּבֹל צִדְדָּה: וַיֵּצֵא הַגְּבֹל וּפְרָנָה וְהָיוּ
תּוֹצְאָתָיו חֲצֵר עֵינָן זֶה־יְהִיָּה לָכֶם גְּבוּל צָפוֹן:
וְהַתְּאִוְיָתֶם לָכֶם לַגְּבוּל קִדְמָה מִחֲצֵר עֵינָן
שִׁפְמָה: וַיֵּרֶד הַגְּבֹל מִשְׁפַּם הָרְבֵּלָה מִקֶּדֶם
לְעֵין וַיֵּרֶד הַגְּבֹל וּמִחָה עַל־כִּתְּפָה יָם־כַּנְתִּי
קִדְמָה: וַיֵּרֶד הַגְּבוּל הַיִּרְדְּנָה וְהָיוּ תּוֹצְאָתָיו יָם
הַמֶּלֶח וְאֵת תְּהִיָּה לָכֶם הָאָרֶץ לַגְּבֻלְתֶּיהָ סָבִיב:
וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ
אֲשֶׁר תִּתְּנָחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרָל אֲשֶׁל צִוָּה יְהוָה
לָתֵת לְתַשְׁעַת הַמִּשְׁוֹת וְחֲצֵי הַמִּטָּה: כִּי לִקְחֹו
מִטָּה בְּנֵי הָרְאוּבֵנִי לְבֵית אֲבֹתָם וּמִטָּה בְּנֵי
הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם וְחֲצֵי מִטָּה מִנִּשְׁה לִקְחֹו
נִחְלָתָם: וְשְׁנֵי הַמִּשְׁוֹת וְחֲצֵי הַמִּטָּה לִקְחֹו
נִחְלָתָם מֵעֵבֶר לִירְדֵן יִרְחוֹ קִדְמָה מִזִּרְחָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

זאת הארץ אשר תפל לכם (לה, ב)

ארץ - לשון רצוא, רומז לנשמה, המשתוקקת ממיד לה.
תפל - רומז לירידתה לעולם. מן הגבולין הללו. . המצות
נוהגות - פונת הירידה היא קיום מצות מעשיות, התלויות
בארץ, שנתן לקימן רק במגבלות של העולם. על שם
שנתחלקה בגורל. . לשון נפילה - על ידי ירידה זו מגיעה
הנשמה לבחינת 'גורל', עבודה שלמעלה משעם ודעת, עצם
הנשמה.

(לקוטי שיחות, כרך יג, עמ' 126)

שישי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יֵאָלֶה
שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ
אֲלֶעָזֹר הַכֹּהֵן וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן: וְנָשִׂיא אֶחָד
נָשִׂיא אֶחָד מִמִּטָּה תִקְחוּ לְנַחֵל אֶת־הָאָרֶץ:
יֵאָלֶה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמִטָּה יְהוֹדָה פֶּלֶב

בֶּן־יִפְנָה: וּלְמִטָּה בְּנֵי שְׁמַעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן־
עַמִּיהוֹד: לְמִטָּה בְּנִימֵן אֱלִידָד בֶּן־כְּסִלֹּן:
וּלְמִטָּה בְּנֵי־דָן נָשִׂיא בָקִי בֶן־גִּלְגִּי: לְבִנֵי
יוֹסֵף לְמִטָּה בְּנֵי־מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חַנּוּיָל בֶּן־אֶפְרַי:
וּלְמִטָּה בְּנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קִמּוּאֵל בֶּן־שַׁפְטָן:
וּלְמִטָּה בְּנֵי־זְבוּלֹן נָשִׂיא אֱלִיצָפָן בֶּן־פְּרָנָד:
וּלְמִטָּה בְּנֵי־שִׁשְׁכַר נָשִׂיא פִלְטִיָּאל בֶּן־עֵזֶן:
וּלְמִטָּה בְּנֵי־אֲשֵׁר נָשִׂיא אַחִיהוֹד בֶּן־שְׁלָמִי:
וּלְמִטָּה בְּנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדֵהָאֵל בֶּן־עַמִּיהוֹד:
לְאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְנַחֵל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
בָּאָרֶץ כְּנָעַן: פ לָהּ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
בְּעֶרְכַת מוֹאָב עַל־יִרְדֵן יִרְחוֹ לֵאמֹר: דַּע
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַנּוּ לָלֹוִים מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם
עָרִים לְשִׁבְתָּ וּמִגְרָשׁ לַעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ
לָלֹוִים: וְהָיוּ הָעָרִים לָהֶם לְשִׁבְתָּ וּמִגְרָשֵׁיהֶם
יְהִיוּ לְבִהְמָתָם וְלִרְכֻשָּׁם וְלִכָּל חֵיתָם: וּמִגְרָשֵׁי
הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלֹוִים מִקִּוֵּי הָעִיר וְחוּצָה
אֵלָּה אִמָּה סָבִיב: וּמִדֹּתָם מִחוּץ לָעִיר אֶת־
פֶּאת־קִדְמָה אֲלָפִים בָּאָמָה וְאֶת־פֶּאת־נֹגֵב
אֲלָפִים בָּאָמָה וְאֶת־פֶּאת־יָם אֲלָפִים בָּאָמָה
וְאֶת פֶּאת צָפוֹן אֲלָפִים בָּאָמָה וְהָעִיר בְּתוֹךְ זֶה
יְהִיָּה לָהֶם מִגְרָשֵׁי הָעָרִים: וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר
תִּתְּנוּ לָלֹוִים אֶת שְׁשִׁיעָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
לָנֶם שְׁמָה הָרֹצֵחַ וְעַל־יָהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים
וּשְׁתֵּים עִיר: וְכָל־הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלֹוִים
אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר אֲתֶהֱן וְאֶת־מִגְרָשֵׁיהֶן:
וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאַחֲזַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֵת
הָרֹב תִּרְבּוּ וּמֵאֵת הַמַּעֲט תִּמְעָטוּ אִישׁ כְּפִי
נִחְלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחֲלוּ יִתֵּן מֵעָרֵיו לָלֹוִים: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ועליהם תתנו ארבעים ושנים עיר (לה, ו)

ל"ו ערים היו בארץ ישראל ושש בעבר הירדן. ויש לתמוך:
הבקשה להשאיר בעבר הירדן לא הייתה רצויה, פכתוב "נחלה

שָׁמָּה וַיָּשָׁב בָּהּ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר־
 מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: ^ט וְאִם־יֵצֵא יֵצֵא
 הָרֹצֵחַ אֶת־גִּבּוֹל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה:
^י וּמֵצֵא אֹתוֹ גֹּאֵל הַדָּם מִחוּץ לַגִּבּוֹל עִיר
 מִקְלָטוֹ וְרָצַח גֹּאֵל הַדָּם אֶת־הָרֹצֵחַ אֵין לוֹ דָּם:
^כ כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יָשָׁב עַד־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל
 וְאַחֲרֵי־מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרֹצֵחַ אֶל־אֶרֶץ
 אֲחֻזָּתוֹ: ^{כא} וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקֹּת מִשְׁפָּט
 לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: ^{כב} כָּל־מִכְּהֵנֶפֶשׁ
 לְפִי עֵדִים יִרְצַח אֶת־הָרֹצֵחַ וְעַד אַחֵד לֹא־יַעֲנֶה
 בְּנֶפֶשׁ לְמוֹת: ^{כג} וְלֹא־תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ
 אֲשֶׁר־הוּא רָשָׁע לְמוֹת כִּי־מוֹת יוֹמָת: ^{כד} וְלֹא־
 תִקְחוּ כֹפֶר לָנוּס אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לְשִׁבְתָּ
 בְּאֶרֶץ עַד־מוֹת הַכֹּהֵן: ^{כה} וְלֹא־תִחַנְּפוּ אֶת־הָאֶרֶץ
 אֲשֶׁר אַתֶּם בָּהּ כִּי הָדָם הוּא יַחֲנוֹף אֶת־הָאֶרֶץ
 וְלֹאֶרֶץ לֹא־יִכָּפֵר לָדָם אֲשֶׁר שָׁפַךְ־בָּהּ כִּי־אִם
 בְּדָם שָׁפְכוּ: ^{כו} וְלֹא תִטְמֵא אֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
 אַתֶּם יֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָהּ כִּי אֲנִי
 יְהוָה שֹׁכֵן בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כז} לו ^{כח} וַיִּקְרְבוּ
 רֹאשֵׁי הָאָבוֹת לְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־גִלְעָד בֶּן־מְכִיר
 בֶּן־מְנַשֶּׁה מִמִּשְׁפַּחַת בְּנֵי יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ לִפְנֵי
 מֹשֶׁה וּלְפָנֵי הַנְּשָׂאִים רֹאשֵׁי אָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
^{כט} וַיֹּאמְרוּ אֶת־אֲדֹנֵי צִוָּה יְהוָה לָתֵת אֶת־הָאֶרֶץ
 בְּנִחְלָה בְּגוֹרֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲדֹנֵי צִוָּה בִּיהוָה
 לָתֵת אֶת־נַחֲלַת צִלְפָּחֵד אַחִינוּ לְבָנָתָיו: ^ל וְהָיוּ
 לְאַחֵד מִבְּנֵי שְׁבֹטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְנָשִׁים וְנִגְרַעַה
 נַחֲלָתָן מִנַּחֲלַת אֲבֹתָיו וְנוֹסֵף עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה
 אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִגְדָּל נַחֲלָתָן יִגְרַע:
^{לא} וְאִם־יִהְיֶה הַיָּבֵל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנוֹסֵף נַחֲלָתָן
 עַל נַחֲלַת הַמִּטָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה לָהֶם וּמִנַּחֲלַת
 מִטָּה אֲבֹתָיו יִגְרַע נַחֲלָתָן: ^{לב} וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה לֵאמֹר כֵּן מִטָּה בְּנֵי־יוֹסֵף
 דְּבָרִים: ^{לג} וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְבָנֹת

מִבְּהֶלֶת בְּרֹאשׁוֹנָה וְאַחֲרֶיהָ לֹא תִבְדָּק" (שְׁמִתְּהוּ לְטוֹל חֶלְקֶם
 בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, רש"י. וּבְרִשְׁי" לְבִרְאשִׁית רַבָּה רִישׁ פָּרָשָׁה ע"ב:
 תַּפְסוּ בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן שֶׁהִיא מִצְוֵי לָהֶם רֹאשׁוֹנָה, אֶף־עַל־פִּי
 שְׁאֵרֶץ יִשְׂרָאֵל טוֹבָה הִיא). וְאֶף־עַל־פִּי־כֵן צִוָּה ה' לְהוֹשִׁיב
 אֶת שְׁבֹט לוי בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן!

(לקוטי שיחות, כרך כג, עמ' 212)

שְׁבִיעִי ^ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^י דַּבֵּר
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם עֹבְרִים
 אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶרֶצָּה כְּנָעִי: ^{יא} וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים
 עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְגַם שָׁמָּה רֹצֵחַ
 מִכְּהֵנֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה: ^{יב} וְהָיוּ לָכֶם הָעָרִים לְמִקְלָט
 מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד־עֲמֻדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה
 לְמִשְׁפָּט: ^{יג} וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ שְׁש־עָרֵי מִקְלָט
 תִּהְיֶינָה לָכֶם: ^{יד} אֵת ^{טו} שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ
 מֵעֶבֶר לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ
 כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה: ^{טז} לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגֵר
 וְלַתּוֹשֵׁב בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שְׁש־הָעָרִים הָאֵלֶּה
 לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל־מִכְּהֵנֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה:
^{יז} וְאִם־בְּכָלִי בְּרוּל ^{יח} הִכְהוּ וַיָּמוּת רֹצֵחַ הוּא מוֹת
 יוֹמָת הָרֹצֵחַ: ^{יט} וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בָּהּ
 הִכְהוּ וַיָּמוּת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמָת הָרֹצֵחַ: ^כ אוֹ
 בְּכָלִי עֵץ־יָד אֲשֶׁר־יָמוּת בּוֹ הִכְהוּ וַיָּמוּת רֹצֵחַ
 הוּא מוֹת יוֹמָת הָרֹצֵחַ: ^{כא} גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית
 אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפָגְעוֹ־בּוֹ הוּא יִמָּתְנוּ: ^{כב} וְאִם־בְּשִׁנְאָה
 יִתְדַפְּנוּ אוֹ־הַשְּׁלִיף עָלָיו בְּצִדָּהּ וַיָּמוּת: ^{כג} אוֹ
 בְּאֵיכָה הִכְהוּ בִידוֹ וַיָּמוּת מוֹת־יוֹמָת הַמִּכָּה רֹצֵחַ
 הוּא גֹאֵל הַדָּם יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ בְּפָגְעוֹ־בּוֹ:
^{כד} וְאִם־בְּפֶתַע בְּלֹא־אֵיכָה הִדְּפוּ אוֹ־הַשְּׁלִיף עָלָיו
 כָּל־כָּלִי בְּלֹא צִדָּה: ^{כה} אוֹ בְּכָל־אֶבֶן אֲשֶׁר־יָמוּת
 בָּהּ בְּלֹא רְאוּת וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמוּת וְהוּא לֹא־אוֹיֵב
 לוֹ וְלֹא מִבְּקֵשׁ רַעְתּוֹ: ^{כו} וְשִׁפְטוֹ הָעֵדָה בֵּין
 הַמִּטָּה וּבֵין גֹּאֵל הַדָּם עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה:
^{כז} וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת־הָרֹצֵחַ מִיָּד גֹּאֵל הַדָּם
 וְהָשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל־עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר־נָס

כָּל בְּרִכְתָּא וְיִשְׁרֵתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין
בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אָמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

בֶּן מִטָּה בְּנֵי יוֹסֵף דְּבָרִים (לו, ה)

על הפסוק (פנחס כו, ז) "בֶּן בָּנוֹת צִלְפַּחַד הַדְּרוֹת" פֶּרֶשׁ
רש"י: "זָפָה תִּבְעֶנּוּ". וְהִנֵּנוּ, שְׁלֵא רַק שְׁתִּבְעִיעֲתֵן צוֹדֶקֶת, אֲלֵא
הִיא גַם תִּבְעִיעָה זָפָה. וְאִף כָּאֵן: לֹא רַק שְׁתִּבְעִיעָה צוֹדֶקֶת (וְלֹכֵן
כָּא צוּרִי ה' לְבָנוֹת צִלְפַּחַד), אֲלֵא הִיא גַם טַעֲנָה זָפָה, וְלֹכֵן
”וְכָל בַּת . . . לְאָחֶד מִמִּשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיָּה תִּהְיֶה לְאִשָּׁה” (אף
שְׁלֹא דִבְרוּ עַל כָּךְ).

(לקוטי שיחות, כרך יג, עמ' 256)

מִפְטִיר ט וּבָיוֹם הַשְּׁבִיט שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שֵׁנָה
תְּמִימִם וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
וְנֹסֶפוּ: עֹלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל־עֹלֹת הַתְּמִיד
וְנֹסְפָה: פ וּבִרְאשֵׁי חֲדָשִׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה
לַיהוָה פְּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאִיל אֶחָד כִּבְשִׁים
בְּנֵי־שֵׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: י וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִים
סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִפְרֵי הָאֶחָד וְשְׁנֵי
עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאִיל הָאֶחָד:
י וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרֵן סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִכְבֹּשׁ
הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה: י וְנֹסְפֵיהֶם
חֲצִי הַחֵין יִהְיֶה לִפְרֵי וְשִׁלְשֵׁת הַחֵין לְאִיל
וּרְבִיעֶת הַחֵין לִכְבֹּשׁ יֵין זֹאת עֹלֹת חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ
לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: י וְשִׁלְשֵׁר עֲזִים אֶחָד לְחֻטָּאת
לַיהוָה עַל־עֹלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנֹסֶפוּ: ס

ק"ב פסוקים, חול"ה מחל"ה סימן.

צִלְפַּחַד לֵאמֹר לְטוֹב בְּעֵינֵיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים
אֵד לְמִשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים:
וְלֹא־תִסָּב נַחֲלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּטָּה אֶל־מִטָּה
כִּי אִישׁ בְּנַחֲלַת מִטָּה אֲבִתּוֹ יִדְבֹקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ח וְכָל־בַּת יִנָּשֵׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְאַחֶד מִמִּשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיָּה תִהְיֶה לְאִשָּׁה
לְמַעַן יִירָשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלַת אֲבִתּוֹ:
ט וְלֹא־תִסָּב נַחֲלָה מִמִּטָּה לְמִטָּה אַחֶר כִּי־אִישׁ
בְּנַחֲלָתוֹ יִדְבֹקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כ פֶּאֶשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ בָנוֹת צִלְפַּחַד:
י וּתְהִינָה מַחֲלָה תְרָצָה וְחֻגְלָה וּמִלְפָּה וְנִעָה
בָּנוֹת צִלְפַּחַד לְבְנֵי דִדְיָהן לְנָשִׁים: י מִמִּשְׁפַּחַת
בְּנֵי־מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף הָיוּ לְנָשִׁים וְתִהְיֶה נַחֲלָתָן
עַל־מִטָּה מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן: י אֵלֶּה הַמִּצְוֹת
וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:

חזק חזק ונתחזק

חצי קדיש

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אָמֵן בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא כְּרַעוּתָהּ
וְיִמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָה וְיִקְרַב מְשִׁיחָה.
אָמֵן בְּחֵיבוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֵגְלָא
וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמָא
עָלְמָא. יְתִבְרַךְ: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמָא עָלְמָא.
יְתִבְרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר,
וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ רַבָּא דְּקִדְשָׁא בְּרִיד הוּא. אָמֵן לְעֵלְא מִן

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עֲזִיזִים הֵינּוּ לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעֱם, וְכָל־נִיבְתִיכָתִיָּה שְׁלוֹם. אֲרֵף יָמִים בִּימִינָהּ,
בְּשִׂמְלָאָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יֵי חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מְוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזיזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

ד' שְׁמָעוּ דְּבִרְיָהוּהָ בֵּית יַעֲקֹב הַהֵמָּן וְכָל־מִשְׁפָּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל הַגְּדוֹלִים אֲנָשֵׁי הַשֵּׁם: ה' כָּה | אָמַר יְהוָה מִה־מִּצְאֹו אֲבוֹתֵיכֶם בִּי אִיזָה דָּבָר עוֹל כִּי רָחֳקוּ מֵעָלַי וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל עֲבֹדָה זָרָה וַיִּהְיֶה לָּהֶם עֲבֹדָה זָרָה נַעֲשׂוּ גַם הֵמָּה הֶבֶל: ו' וְלֹא אָמְרוּ אִיָּהּ יְהוָה נָשׁוּב לַעֲבֹד אֶת ה' הַמַּעֲלָה אֶתָּנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיד אֶתָּנוּ בְּמִדְבָּר וְלֹא תָעִשׂ בְּדֶרֶךְ בְּאֶרֶץ עַרְבָּה שְׁגֵרִים שֵׁם קוֹצִים וְשׁוֹחַח מְקוֹם תְּפִירוֹת עֲמֻקּוֹת בְּאֶרֶץ צִיָּה מְקוֹם שֶׁחֹסֶם בּוֹעֵר וְצִלְמוֹת צִלּוֹ שֶׁל מוֹת, וְלֹא חֲסִרְנֵי דָבָר בְּאֶרֶץ לֹא־עֶבֶר בְּה' אִישׁ וְלֹא־יֵשֵׁב אֶדְמָה שֵׁם בְּקִבְעוֹת: ז' חֵלֵא וְאָבִיָּא אֶתְכֶם מִשֵּׁם אֱלֹהֵי אֶרֶץ הַכְּרִמָּל מְקוֹם שְׁדוֹת וּכְרִמִּים לֵאכֹל פְּרִיָּה וְטוֹבָה וְתִבְאֹו וְתִטְמָאוּ אֶת־אֶרֶץ כְּמֹה שֶׁעֲבַדְתֶּם בְּה' לַעֲבֹדָה זָרָה וְנִחַלְתִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁמָתָם לְתוֹעֵבָה לִפְנֵי: ח' הַכְּהֵנִים לֹא אָמְרוּ לֹא תְהוֹוִי לָעַם לִמְדוּם וְרַאת ה' וְתִפְשִׁי הַתּוֹרָה, הֵם הַסִּנְהֶדְרִין לֹא יִדְעוּנִי, לֹא לִמְדוּ אֶת הָעָם לְדַעַת אֶת ה' וְהָרַעִים, הַמְּלָכִים פָּשְׁעוּ בִּי, מְרֹדוּ בִּי וְהַנְּבִיאִים, נִבְיֵי הַשִּׁקָּר, בִּפְעֵל, בְּשֵׁם הַפֶּעַל, שֶׁהוּא עֲבֹדָה זָרָה.

שי למורא

ה' אֲבוֹתֵיכֶם, הַיְדוּרוֹת שֶׁעֲבָדוּ עֲבֹדָה זָרָה אַחֲרֵי שֶׁנִּכְנְסוּ לְאֶרֶץ. אַחֲרֵי הַהֶבֶל, אַחֲרֵי עֲבֹדוֹת זָרוֹת, שֶׁכָּל הָבֵל וְאִין בָּהֶן מִשֵּׁם. וַיִּהְיֶה לָּהֶם, וּבְעֵבֹר זֶה נַעֲשׂוּ גַם הֵם הָבֵל בְּלִי מִשְׁנוּת, שֶׁהָיָה מִשְׁלֹחַם מֵאֶרֶץ. (ו) עַרְבָּה, מִישׁוֹר בְּמִדְבָּר. וְשׁוֹחַח, וּמְקוֹם גְּמוּלָה וְבוֹרוֹת. בְּאֶרֶץ צִיָּה, בְּמִקְוֵם שְׁמָמָה. וְצִלְמוֹת, צִלּוֹ שֶׁל מוֹת, חֲשֵׁכֶת הַקֶּבֶר. לֹא עֶבֶר בְּה' אִישׁ, בְּדֶרֶךְ מַעֲבָר. וְלֹא יֵשֵׁב אֶדְמָה שֵׁם, לֹא הַתִּישָׁב בְּקִבְעוֹת מְעוּלָם. (ז) אֶרֶץ הַכְּרִמָּל, מְקוֹם שְׁדוֹת וּכְרִמִּים. אֶת אֶרֶץ, כְּלוּמָר, הָאֶרֶץ הַרְאִיָּה לְהַשְׁרֹת שְׁכִינְתִּי בְּה'. לְתוֹעֵבָה, לַעֲבֹדָה זָרָה, שֶׁהִיא תוֹעֵבַת ה'. (ח) הַכְּהֵנִים, שְׁמִתְפָּקֵד הַכְּהֵנִים לְהוֹרֹת לָעָם וְדָבָר ה'. לֹא אָמְרוּ אִיָּהּ ה', לֹא תְהוֹוִי אֶת הָעָם לִמְדוּם לָהֶם לְהַתְבַּנּוֹן בְּגִדְלָת ה', וְלֹא לִמְדוּם וְרַאת ה' וְתִפְשִׁי הַתּוֹרָה, הֵם הַסִּנְהֶדְרִין. לֹא יִדְעוּנִי, לֹא לִמְדוּ אֶת הָעָם לְדַעַת אֶת ה' וְהָרַעִים, הַמְּלָכִים פָּשְׁעוּ בִּי, מְרֹדוּ בִּי וְהַנְּבִיאִים, נִבְיֵי הַשִּׁקָּר. בִּפְעֵל, בְּשֵׁם הַפֶּעַל, שֶׁהוּא עֲבֹדָה זָרָה.

הפטרה לקריאה בציבור ולשנים מקרא

ואחד תרגום בירמיה פרק ב

ד' שְׁמָעוּ דְּבִרְיָהוּהָ בֵּית יַעֲקֹב וְכָל־ מִשְׁפָּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל: ה' כָּה | אָמַר יְהוָה מִה־מִּצְאֹו אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עוֹל כִּי רָחֳקוּ מֵעָלַי וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיִּהְיֶה לָּהֶם עֲבֹדָה זָרָה נַעֲשׂוּ גַם הֵמָּה הֶבֶל: ו' וְלֹא אָמְרוּ אִיָּהּ יְהוָה הַמַּעֲלָה אֶתָּנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיד אֶתָּנוּ בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ עַרְבָּה וְשׁוֹחַח בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצִלְמוֹת בְּאֶרֶץ לֹא־עֶבֶר בְּה' אִישׁ וְלֹא־יֵשֵׁב אֶדְמָה שֵׁם: ז' וְאָבִיָּא אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הַכְּרִמָּל לֵאכֹל פְּרִיָּה וְטוֹבָה וְתִבְאֹו וְתִטְמָאוּ אֶת־אֶרֶץ כְּמֹה שֶׁעֲבַדְתֶּם בְּה' לַעֲבֹדָה זָרָה וְנִחַלְתִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁמָתָם לְתוֹעֵבָה לִפְנֵי: ח' הַכְּהֵנִים לֹא אָמְרוּ לֹא תְהוֹוִי לָעַם לִמְדוּם וְרַאת ה' וְתִפְשִׁי הַתּוֹרָה, הֵם הַסִּנְהֶדְרִין לֹא יִדְעוּנִי, לֹא לִמְדוּ אֶת הָעָם לְדַעַת אֶת ה' וְהָרַעִים, הַמְּלָכִים פָּשְׁעוּ בִּי, מְרֹדוּ בִּי וְהַנְּבִיאִים, נִבְיֵי הַשִּׁקָּר. בִּפְעֵל, בְּשֵׁם הַפֶּעַל, שֶׁהוּא עֲבֹדָה זָרָה.

וְטוֹבָה וְתִבְאֹו וְתִטְמָאוּ אֶת־אֶרֶץ כְּמֹה שֶׁעֲבַדְתֶּם בְּה' לַעֲבֹדָה זָרָה וְנִחַלְתִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁמָתָם לְתוֹעֵבָה לִפְנֵי: ח' הַכְּהֵנִים לֹא אָמְרוּ אִיָּהּ יְהוָה וְתִפְשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי וְהָרַעִים פָּשְׁעוּ בִּי וְהַנְּבִיאִים נִבְאֹו בִּפְעֵל וְאַחֲרֵי

(ט) עוד אַרִיב אַתְּכֶם, לִפְנֵי שְׂאִיָּא עֲלֵיכֶם רָעָה, אֶתּוֹכֶם עֹמְכֶם עוֹד עַל יְדֵי נְבִיאִי. וְאַתְּ בְּנֵי בְנֵיכֶם אַרִיב, וְיֹדַע אֲנִי שְׂגֵם עִם בְּנֵי בְנֵיכֶם אַרִיב, כִּי הַאֲשֵׁמָה תִּלְךְ מִהֶאֱבֹת לִבְנֵי דֹר אַחֵר דֹּר. (י) אֲנִי כְּתִיבִים, אִי הֵינִי שֶׁל רוֹמִי. וְקִדְרִי שְׁלָחוּ, וְשִׁלְחוּ שְׁלִיחִים לְאַרְצָא קִדְרִי, וְהֵם עֲרִיבִים. הֵן הִיתָה פְּזֹאת,

הָאֵם הִיתָה פְּעֻלָּה פְּזֹאת, תִּנְקֶרֶת לְחֵלָן.

(יא) הִתְיַמֵּיר גִּוֵּי אֱלֹהִים, וְהָמָה

לֹא אֱלֹהִים, וְכִי הִמִּיר גִּוֵּי מִתָּם אֵת

אֱלֹהָיו, וְאֶפְעֵל־פִּי שִׁחְמָה לֹא אֱלֹהִים.

כְּבוֹדוֹ, אֲשֶׁר בּוֹ הָיָה נִכְבֵּד. (יב) שְׁמוֹ

שְׁמַיִם עַל זֹאת, כְּלוּמַר, רֵאיוּ תָּהָ

שְׁחִיזוּ הַשְּׁמַיִם מִשְׁתַּחֲמָדִים עַל זֹאת

הָרָעָה. וְשִׁעְרוּ חֲרָבוֹ מֵאֹד, וְהָיוּ

בִּסְעָרָה וּבְחֶרֶבֶן גָּדוֹל. (יג) שְׁתִּים

רָעוֹת, אִם הַגִּוִּים הִמִּירוּ יִתְאָתֶם

בְּכִיצָא בּוֹ, יֵשׁ כָּאֵן רָעָה אַחֶת. וְעִכְשָׁיו,

שְׂאוֹתֵי עֹזְבוֹ, שְׂאֵנִי מְקוֹר מֵיִם חַיִּים,

לִלְבֹּת אַחֵר עֲבוּדוֹת זֵרוֹת שֶׁהֵם כְּמוֹ

בוֹרוֹת הַמִּיַּעֲרִים לְחִתּוּק אֶת הַמַּיִם, וְהֵם

נִשְׁפָּרִים וְנִסְדָּקִים וּמִמֵּיהֶם נִבְלָעִים

בְּסֻדָּקִים, הֲרִי שְׁמִי רָעוֹת. (יד) הַעֲבֹד

יִשְׂרָאֵל, וְכִי עֲבַד הוּא, שְׂאוֹן הָאֲדֹנָן

מִשְׁנִיחַ כְּלִידָךְ עָלָיו כְּמוֹ שְׁמִשְׁנִיחַ הָאֵב

עַל הַבֶּן, אִם יִלְדֵי בֵּית הוּא, אוֹ

הוּא יִלְדֵי הַשְּׁפָחָה שֶׁבִּבְתּוֹ לְבֹן, לְבָהָה

וְשִׁלָּל. (טו) עָלָיו יִשְׁאֲנֻ כְּפָרִים,

עַל יִשְׂרָאֵל וְשְׂאֲנֵי הַכְּפָרִים, הֵם מַלְכֵי

הַגִּוִּים. נִתְּנוּ קוֹלָם, נִגְעֵרוּ בּוֹ. וְיִשְׁתִּירוּ

אַרְצוֹ לְשִׁמְחָה, עֲשׂוּ אֶת אֲרָצוֹ

לְשִׁמְחָה. נִצְחָנוּ, נִחְיוּ הָעָרִים צִיָּה

וְשִׁמְחָה. (טז) גַּף, אֶלְכֶסְנִידְיָה שֶׁל

מִצְרַיִם. וְתַחֲפִנְחֶם, שֵׁם עִיר בְּמִצְרַיִם.

יִרְעוּךָ קִדְרֹךְ, יִשְׁכְּרוּ לָךְ אֶת רֹאשְׁךָ.

וְהָ הָיָה יִשְׁכְּרוּ מִלֶּךְ יְהוּדָה, שְׁתַּדְּרֵנוּ

פְּרַעְיָה נְכֵה. "יִרְעוּךָ", לְשׁוֹן שְׂכִידָה

וְרִצְצָה, כְּמוֹ "וְרַעְיוּ דְלִיזוֹתֵינוּ" (יזמיה

יא, טז), שְׁפָרְשׁוּ "וְרִצְצוּ אֶת עַנְפוֹנוֹ".

(יח) הִלּוֹא זֹאת תַּעֲשֶׂה לָךְ גִּוֵּי,

הִלּא אֶת הַפְּרָעָנוֹת הַזֹּאת תִּנְהַרְם לָךְ

הַאֲשֵׁמָה וְהָעוֹן אֲשֶׁר עֹבְרָת אֵת ה' אֱלֹהֶינוּ. בַּעַת מוֹלִכְךָ בְּדֶרֶךְ, בַּעַת שְׁחִיָּה

מִלְמוֹד אוֹתְךָ אֶת הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה. (יח) מִה לָךְ לְדֶרֶךְ מִצְרַיִם, לָמָּה

תַּעֲזִיבֵנִי אוֹתִי וְרוֹצֵחַ לְבָטָח עַל מִצְרַיִם. מִי שְׁחֹרֵר, הוּא כְּמוֹ לָמִי מִהָרָה גִּילּוֹם.

לְדֶרֶךְ אֲשׁוּר, לִלְבֹּת לְבָקֶשׁ עוֹרָה מִמֶּלֶךְ אֲשׁוּר. לִשְׁתוֹת מִי נִהָר, כְּלוּמַר,

לְהַנּוֹת מַעֲרַת מִלֶּךְ אֲשׁוּר אֲשֶׁר הֵם שׁוֹתִים מִמֶּי נִהָר פָּרָת. (יט) תִּסְפֹּדֵךְ רַעֲתֶךָ,

תִּסְפֹּדֵךְ וְתִתֵּן שְׂרָעָתְךָ תְּחִילָה עֲלֶיךָ וְסוּרִים. וּמִשְׁבוֹתֶיךָ, תְּשׁוּבָבוֹתֶיךָ, שְׁלֹךְ. תוֹכְחָךְ,

וְהַנְבִיאִים הַשְּׂקִיר נִבְּאוּ כְּפֻעַל בְּשֵׁם הַכַּעַל וְאַחֲרָיִי הַפְּסִילִים אֲשֶׁר לֹא־יֹעִלוּ הֵלְכוּ: ט לָכֵן מִתָּם אָבִיא עֲלֵיכֶם רָעָה עוֹד אַרִיב אַתְּכֶם נֹאמֵי־הַהוּא וְיֹדַעְתִּי שְׂגֵם וְאַתְּכֶם בְּנֵיכֶם אַרִיב כִּי גַם הֵם יִרְעוּ כְּכָה: י כִּי עֲבָרוּ אֲנִי כְּתִיבִים שְׁחִיזוּ קְרוֹבִים לְאַרְצָא יִשְׂרָאֵל וְרֹאִי מִשְׁפַּט מִנְהֶגֶם וְקִדְרִי

שִׁישְׁבוּ בְּמִדְבָּר בְּאֵהָלִים שְׁלָחוּ

מִלְאָכִים וְהִתְבַּוְּנִנוּ חֲקֹרוּ מֵאֹד

לְרֹאוֹת מִנְהֶגֶם וְרֹאִי מַעֲשֵׂה הַגִּוִּים

הָהֵם וְכִי הֵן בְּאֵמַת הִיתָה בִּנְיָהֶם

פְּזֹאת פְּתוּעָה הַזֹּאת: יא הִתְיַמֵּיר

וְכִי תִחַלֵּל גִּוֵּי אֱלֹהִים אֱלֹהֵי וְהָמָה

לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי הִמִּיר כְּבוֹדוֹ

שֶׁל מְקוֹם בְּעִבּוּדָה וְהָ בְּלֹא יוֹעִיל

שְׂאוֹן בּוֹ תוֹעֵלָת: יב שְׁמוֹ הַשְּׁתַּחֲמָדוֹ

שְׁמַיִם וְהַתְּפִלָּא עַל־זֹאת וְשִׁעְרוּ

וְיִצְטַעְרוּ עַל גָּדֹל הַחֶרֶבֶן שֶׁחֲרָבוּ

יִשְׂרָאֵל מֵאֹד נֹאמֵי־הַהוּא: יג כִּי

שְׁתִּים רָעוֹת רָעָה כְּפֻלָּה עֲשֵׂה

עַמִּי אוֹתִי עֹזְבוֹ מְקוֹר | מַעֲזוֹ מֵיִם

חַיִּים הַמִּשְׁפִּיעַ לָהֶם טוֹבוֹת כָּכָל עַת,

לְחַצֵּב לְחַפּוֹר לָהֶם בְּאוֹרוֹת בְּאֵרֵת

רְבוֹת נִשְׁפָּרִים אֲשֶׁר לֹא־יִכְלוּ

יִתְחַיֵּקוּ הַמַּיִם כִּי הַמַּיִם יִצְאוּ מִכַּעַד

הַשְּׁכָרִים, כֵּן הֵם הַבּוֹטָחִים בְּאֱלֹהִים

אַחֲרֵים: יד וְכִי הַעֲבֹד מִקְנֵת כֶּסֶף

הוּא יִשְׂרָאֵל אוֹ אִם־יִלְדֵי בֵּית בֵּן

הָאֵמָה הוּא לְהִיֹּת נֶעֱזָב אֶל הַמִּקְרָם,

הִלָּא ה' קָרָא לוֹ בְּנֵי כְּבוֹרִי וּבְדֹדֵי אִם

כֵּן הָיָה יִשְׂרָאֵל לְבֹן לְשִׁלָּל מִצַּד

הָאוֹמֹת: טו עָלָיו עַל יִשְׂרָאֵל יִשְׁאֲנֻ

כְּפָרִים מַלְכִים נִתְּנוּ קוֹלָם וְיִשְׁתִּירוּ

וְיִשְׁמֹו אֲרָצוֹ לְשִׁמְחָה לְשִׁמְחָה עָרִיו

נִצְתּוּ נִשְׂרָפוּ מִכָּלִי יִשָּׁב בָּהֶם: (ועל

מַלְכוּת אֲפָרִים יִמְכֹּר שְׁעָלוֹ כְּבַר מֵאַרְצָם)

טז גַּם־בְּגִי־נָף וְתַחֲפִנְחֶם הֵם

מִצְרַיִם שֶׁאֵתֶם בּוֹטָחִים עֲלֵיהֶם לַעֲוֹה

יִרְעוּךָ יִשְׁכְּרוּ לָךְ אֶת הַקִּדְרֹךְ

גִּילּוֹתָ: יז הִלּוֹא־זֹאת תַּעֲשֶׂה־לָךְ

לֹא בְּעִבּוֹר שְׁעֵנֻכִּים אֶל הַמִּקְרָם, אֱלֹא

זֹאת רָעָה הִיא בָּאָה עַל עֹבְרֵךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִלְבֹּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרֵים

בַּעַת מוֹלִכְךָ ה' בְּדֶרֶךְ הַיְשָׁרָה: יח וְעַתָּה הוּאֵל וְהַכַּל בְּהַשְׁמָתָה מִה־לָךְ

לִלְבֹּת לְדֶרֶךְ מִצְרַיִם לִשְׁתוֹת מִי שְׁחֹרֵר וְהַגִּילּוֹם וּמִה־לָךְ לְדֶרֶךְ

אֲשׁוּר לִשְׁתוֹת מִי נִהָר פָּרָת, לְבָקֶשׁ מִתָּם עוֹרָה לְהִיֹּת נוֹשֵׁעַ עַל יְדֵיהֶם:

יט כְּסוּף תִּסְפֹּדֵךְ רַעֲתֶךָ כִּי תִבֵּא עֲלֶיךָ יִסּוּרִי, וּמִשְׁבוֹתֶיךָ מִה שֶׁהִלְבֵּת

בְּדַרְכֵי לְבָד, בְּמִכְאוֹב תוֹכְחָךְ וְדַע וְרֹאִי כִּירַע וְמוֹר עֹבְרֵךְ אֶת־יְהוָה

אלהיך ולא פחדתי אליך ופחד ה' הוה אלהיך נאם-אדני יהוה צבאות: כ הלא כי מעולם הייתי לך לעזרה ושברתי ערך אשר הכבירו עזר האמונה נתקתי הסרתי מוסרותיך מעל צנאך ותאמרי לא אעבור עוד על דבר ה' אך לא שמרת הכתמתך כי על-פלגבעה גבהה ותחת פלעין רענן מקום מקום למקום את

הולכת וגופעת מבית עבודה וזה זו לבית עבודה וזה זו כמו צעה משפכ זנה: כא ואנכי נטעתיך שורק ומרות מנפן משונה, פלה הכל מנרע אמת אבות כשרים וצדיקים ואיך נהפכת לי כמו סורי הגנן ומרות המוסרים מהנפן, אשר כל אחת נכריה וזה לנטיעה: כב גם כי אם תכבסי בנדר מין אדמה הנקשה ותרבי לך ברית עשב הנקשה, על ידי הצדקות ומעשים טובים שעשית לצחצח עצמך לפני, לא תועיל, כי נכתם נראה ככתם עונך שאף עושה בסתר לפני נאם אדני יהוה: כג איך תאמרי איך תכחשו לומר לא נטמאתי עתה בעבודה וזה ומעולם אחרי הפעלים לא הלכתי ראי דרכך בנאי מול בית פעור ששם עבדת הפעל דעי מה עשית חיים, ומדעי שאותו עון עמד עד חיים הזה, הנה את כבכרה גמלה נקבה קלה לריון הלוך ושוב כמו משרכת שורף נעל שקושרים סביב לרגל (עטרת) כך דרכיה מנהגה: כד הרי את פרה | כחמור הכר הזה שהוא למד רגיל להיות במדבר פן אוהבת את לניע באות בחשק נפשך שאפה רוח האויר אל הריאות בדרך

הרצים מהרה תאנתה דאנתה מי ישיבנה למקדמה, כל מבקשיה כל המבקשים אותה לא ייעפו אינם צריכים להתנע כי בחדשה בחדש אב ימצאונה שהקבע בבית לדורות בזמן המרגלים: כה נביאי אומרים לך מנעי רגלך מיתחף ללכת לזלזל לזלזל, ומנעי וגורונך מלמדות מצמאה ותאמרי על דברי הנביאים נואש נאשתי בדברכם לוא אשוב אליו כראהבתי ורים

תשפט אותך בגמול מעשיך. ולא פחדתי אליך, ולא היה לך פחד ממני (פחד ה'). כ מעולם שברתי ערך, תמיד הייתי לך לעזרה לשבר העל אשר הכבירו עזר הגוים. נתקתי מוסרותיך, קצתי את רצונות העור של העל שהכבירו עליך. ותאמרי לא אעבור, ואז אחרי התשועה שעשיתי לך

אמרת לא אעבר עוד על מצות ה' כי על כל גבעה וגו', אבל את לא שמרת הכתמתך ועד שעל כל גבעה וגו', צעה זונה, מפלגת מקום מקום כמו הוזה, כלומר שהיו חולכים מבית עבודה וזה זו לבית עבודה וזה זו אחרת. כא נטעתיך שורק, מתחלה נטעתיך מענפי גפן משפח, כלומר, בני אבות כשרים וצדיקים. סורי הגנן נכריה, להיות כמו ענפי הגנן הרעים שמסירים אותם מן הגנן, כי פותחיה קרים, כלומר באישים ולא ענבים. כב אם תכבסי בנדר, אם תנקי את עצמך כמו שמכבסים בגד בנדר וכבדית. כלומר, שתשובי בתשובה. נכתם עונך, כלומר, אפילו אם תעשי מעשים טובים לפני הכריות, הרי לא יכפרו על העונות שפסטה. כג לא נטמאתי, לא עבדתי עבודה זרה. ראי דרכך בנאי, ראי מה עשית בנאי מול בית פעור, ועד עכשיו את מחזקת באותו הדרך. בכרה קלה משרכת דרכיה, כמו בכרה קלה שמשרכת דרכיה, פעם תריון הנה ופעם תריון הנה, פן את, פעם עובדת עבודה זרה פלוגית, ופעם עבודה זרה אחרת. "בכרה", גמלה צעירה. "משרכת", ענן המשכה והקפה וקשירה, כמו

"שורף נעל" (בראשית יד, כג) שהוא נמשך מהנעל והיו נהגים לחקוף בו סביב הנעל כמה פעמים וקושרים אותו. וכן את כשהתחלת בעבודת בעל פעור נדבקת בעבודה זרה עד חיים הזה. כד פרה, הנה את כמו חמור הכר. למד מדבר, שהוא רגיל לריון במדבר. באות נפשה שאפה רוח, כלומר, אין מי שמבקרים אותה לריון ולרדף, אלא היא בחפצה תריון ותורף בכל עת ושואפת אויר בדרך הרצים במהירות. תאנתה מי ישיבנה, בכל

פעם שתרוץ מחור במרוצת למקומה, כאלו היה לה דאגה מי ישיבנה למקומה. "תאנתה", דאנתה. כמו "תאניה ואניה" (איכה ב, ה). כל מבקשיה לא ייעפו, כל המבקשים לתפשה אינם צריכים להתנע. בחדשה ימצאונה, כשתמלא הריונה ותפשוה בקלות, כי אז היא בבדה ואינה יכולה לריון. וכן ישראל על ידי מעשיהם הרעים בא עליהם האויב, והם משוטטים לבקש עזר ממלכי מצרים ואשור. וכל הריצה הזאת באה באות נפשם. ולבסוף לא תהיה לאויב ויגיעה רבה. כי בקלות יבקש בחדש שהוכן לך, והוא חדש "אב" שהקבע בבית לדורות בזמן המרגלים. כה מנעי רגלך מיתחף, כלומר, תמני מעשיך, פרי שלא תלכי בגולה יתחף. וגורונך מצמאה, ושלא תצמאי למים. ותאמרי נואש, ואמרת, אני מתאששת מעבודת חב"ה ולא אשוב אליו. ורים, עבודות

עבודת העלמים ואחריתם אלך לעבוד אותם: בו כבשת גנב שהיה מוחזק נאמן כי ימצא בן הבישו בעניני עבודה ורה בית ישראל שהיו מוחזקים לעובדי ה' הקמה המון העם מלכיהם שריהם וכהניהם כהני הכעל ונביאייהם נביאי הכעל: בו על אשר אמרים לעין לפסל מעז אבי אתה

זרות. בו) כי ימצא, אדם שהיה מחזק לנאמן וכשנמצא שהוא גנב. הבישו, לשון בושה. המון העם. וכהניהם, כהני עבודה ורה. ונביאייהם, נביאי הכעל. בו) ובעת רעתם, בעת שבאה עליהם רעה, מתפללים אלי ואמרים "קומה והושיענו מן הרעה". (כח) כי מספר עריד,

ולאבן ולצלם מאבן את. ילדתנו כירפנו הפנו אלי ערף ולא פנים ולא יאבה לשמוע אמריו ובעת רעתם רואים כי אין אליהם יושע אותם ואמרו אלי קומה והושיענו: כח אשיב לך ואיה אליהיך אשר עשית לך יקומו הם אם יוכלו וישיעוך בעת רעתך בי כמו מספר עריד עשית צרות של כוכבים והיו אליהיך אתה יהודה: א אם תשוב בתשובה ישראל | נאם יהודה אז אלי תשוב להיות לפני סגולה מכל ואם תסיר שקוציך אם תעביר הפסילים מפני אז ולא תגור לצאת בגולה: ב וגשפעת ואם תשבע חי יהודה באת לא כמו שאתם נשבעים עתה לשקר, ותתנהו במשפט ובצדקה אז ותתברכו בו בישראל הגוים לאמר בברכתם, ושמך אלהים בישראל ובו יתהללו יאמר הנה אני מצלח בישראל:

מצמאה ותאמרי נואש לוא פיהתבתי זרים ואחריתם אלך: בו כבשת גנב כי ימצא בן הבישו בית ישראל המה מלכיהם שריהם וכהניהם ונביאייהם: בו אמרים לעין אבי אתה ולאבן את ילדתנו כירפנו אלי ערף ולא פנים ובעת רעתם ואמרו קומה והושיענו: כח ואיה אליהיך אשר עשית לך יקומו אם ישיעוך בעת רעתך בי מספר עריד היו אליהיך יהודה: ד א אם תשוב ישראל | נאם יהודה אלי תשוב

לפי חשבון מספר עריד. היו אליהיך יהודה, היו הפסילים שעשית, אתה יהודה. א) אם תשוב ישראל נאם ה' אלי, אם תשוב בתשובה אלי, אמר ה'. תשוב, אז תשוב לחור לכבודך וגדלתך הראשונה. פרוש אחר, אז תהיה בשוכה ונחת בארץ. פרוש אחר, תתקבל תשובתך, ולא תחתם עליך גזרה רעה. ולא תגור, אז לא תגור מארץך לצאת בגולה. ב) במשפט, כשתתחייב מן הדין בשבועה. ובצדקה, שאם תכיר שהמשפט אינו בצדק, לא תקבל השבועה. ותתברכו בו גוים, אם יעשה ישראל כן, אז יתברכו בו גוים. כל גוי יאמר לבנו "הנהא כפלוני ישראל". ובו יתהללו, מי שיוכל לתדבק בישראל, ותפאר בדבר.

ואם תסיר שקוציך מפני ולא תגור: ב וגשפעת חי יהודה באמת במשפט ובצדקה ותתברכו בו גוים ובו יתהללו:

רק לציבור

ס א פה אמר יהודה השמים פסאי והארץ הדם רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מגורתי: כג והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר יהודה: כד ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכפה והיו דראון לכל בשר: כה והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר יהודה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

פרוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברך, ודבר אחד מדברך אחר לא

יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אֶתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֵת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנִּבְיָא עֲבֹדָה, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחָה, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשָׁךְ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵירוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנִּבְיָאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

עטרת מרים

א אלה הם דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר ישב בענתות אשר בארץ בנימין: ב אשר היה תחלת דברי יהוה אליי בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה שהוא ודורו היו צדיקים, בשלש עשרה שנה למלכו: ג ויהי ירמיהו נביא כל ימי יאשיהו הוטרם, בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה והתמידה נביאתו עדותם עשתי עשרה שנה לצדקיהו בן יאשיהו מלך יהודה בהם מלכותו בשנת אחת עשרה למלכותו עד גלות ירושלים בחדש החמישי כי אז נפל צדקיהו ביד מלך בבל: ד ויהי דברי יהוה אלי לאמר: ה בטרם אצרך בבטן אמי ידעתיך הכרתי בך שתהיה הגון ומוכן לנבואה

הפטרה לפרשת מטות לשמו"ת

שי למזמור

ב) בשלש עשרה שנה למלכו, אז התחילה לשרות עליו השראת הנבואה. ג) ויהי בימי יהויקים וגו', והיה מתנבא גם בימי יהויקים בנו ובימי צדקיהו וכו'. ה) בטרם אצרך בבטן ידעתיך, בטרם יצאתיך צורה בבטן אמי, גדלתיך. הקדשתיך, ופנתי אותך. ו) אהה, לשון קריאה על הצער ועל הרגאת. לא ידעתי דבר, רצה לומר, דברי

בירמיה פרק א

א דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות בארץ בנימין: ב אשר היה דברי יהוה אליי בימי יאשיהו בן אמון מלך יהודה בשלש עשרה שנה למלכו: ג ויהי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות בארץ בנימין: ד ויהי ירמיהו נביא כל ימי יאשיהו הוטרם, בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה והתמידה נביאתו עדותם עשתי עשרה שנה לצדקיהו בן יאשיהו מלך יהודה עד גלות ירושלים בחדש החמישי: ד ויהי דברי יהוה אלי לאמר: ה בטרם אצרך בבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך: ו ואמר אהה ארני יהוה הנה לא ידעתי דבר לסדר דברי הנבואה בצחות הלשון פנינער אנכי ולא הרגלתי כזה: ז ואמר יהוה אלי אל תאמר נער אנכי אל תבאן בדבר בעבור הנערות כי עליכל

לגוים נתתיך: ו ואמר אהה ארני יהוה הנה לא ידעתי דבר פנינער אנכי: ז ואמר יהוה אלי

הדברים אשר אשלחך תלך ואת כל־אשר אצוך תדבר: ח אל־תירא מפניהם מפני מי אשר אשלחך אליהם פן תפשל בלשונך ויִקְצְפוּ עָלֶיךָ כִּי־אתָּךְ אָנֹכִי לְהַצִּילָךְ נֹאם־יְהוָה: ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה הוֹשֵׁט אֶת־יָדוֹ וַיַּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה כֹּה שֶׁנַּעֲמִי בְּיָדִי בְּפִיד נִתְּתִי דְבָרִי בְּפִיד: י רָאָה הַפֶּקֶדֶתִּיךָ מִיָּמִי אוֹתָךְ הַיּוֹם הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם וְעַל־הַמַּמְלָכוֹת לְנִתּוֹשׁ לַעֲשֹׂר מִמֶּקְוָמוֹ וּלְנִתּוֹן גַּם רַק חֶלֶק, וּלְהֶאֱבִיד לְגִמְרִי, וּלְהַרְוֹם כּוֹלֵל הַבָּנִין לְבָנוֹת וּלְנָטוּעַ: יא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר מַה־אַתָּה רֹאֶה וַיִּרְמְיָהוּ בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה, וַאֲמַר מִקֵּל מִטָּה שֶׁקָּדַר מֵאִילָן שְׁגָרִים בּוֹ

שְׁקָרִים אָנִי רֹאֶה: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הַיִּמְכַּת לְרֹאֹת כִּי הִשְׁקַד הָיָה הוּא מִמֶּהֱרָ לְהוֹצִיא פֶּרֶח קוֹדֵם לְכָל הָאֵילָנוֹת כִּי־שָׁקַד מִמֶּהֱרָ אָנִי עַל־דְּבָרִי לַעֲשֹׂתוֹ וְאִם כֵּן רֹאֵת דְּבַר הַמִּרְמָה רָמָּה עַל מַה שֶׁעֲתִיד לְהוֹיֵת: יג וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי פַּעַם שְ�נִית לֵאמֹר מַה אַתָּה רֹאֶה בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה וַאֲמַר סִיר נְפוּחַ קִדְרָה מַעֲלָה רְחִיקָה אָנִי רֹאֶה וּפְגִיו מִקוֹם שֶׁמַּעֲלָה רְחִיקָה מִפְּנֵי מַעֲבָר צְפוֹנָה: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצְפּוֹן מִכָּל־הָעוֹקֶרֶת מִצְפּוֹן תִּפְתָּח תִּרְחַח מוֹתֶרֶת לְכּוֹא הִרְעָה עַל כָּל־יִשְׂבֵּי הָאָרֶץ: טו כִּי אֵל הִנְנִי קוֹרֵא אֲשֵׁים בְּלֶבָם לְכָל־מִשְׁפָּחוֹת מִמְּלָכוֹת צְפוֹנָה שִׁבְאוּ נֹאם־יְהוָה וְכֹאֻ וְנִתְּנוּ אִישׁ בְּסֹאֻ כְּשׁוֹפְטִים הַיּוֹשְׁבִים עַל כְּפֹא הַמִּשְׁפָּט, מוֹל פֶּתַח אֶשְׁעִיר יְרוּשָׁלַיִם וְעַל כָּל־חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה לְשׁוֹמֵעַ מַעֲנַת הַבְּעֵלִידִין: טז וּדְבַרְתִּי אִזְ אֲדַבֵּר מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עֹמֶה־עַל כָּל־רַעְתָּם לְבָקֵשׁ דִּין מֵאֵת אֲשֶׁר עֲזוּבוֹנִי וַיִּקְטְרוּ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יָדֵיהֶם: יז וְאַתָּה תֹּאמַר מִתְנַיֶּה לְלַכַּת בּוֹרִיּוֹת וְקִמְמָה וּדְבַרְתִּי אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי אֶצְוֶה אֶל־תַּחַת אֵל תִּפְחַד מִפְּנֵיהֶם לְחַנּוּץ לָהֶם פֶּן־אֲחַתְּךָ לַפְּנֵיהֶם כִּי בִשְׁתַּפְחַד אֲשַׁבֵּר אוֹתָךְ לַפְּנֵיהֶם וַיִּכְלוּ לְחֹזֵק לָד: יח וְאָנֹכִי הִנֵּה נִתְּתִיךָ נִתְּתִי כֹחַ בְּיָדֶךָ הַיּוֹם לַעֲרֹךְ מִבְּצָר כְּעִיר מִבְּצָר וּלְעִמּוֹד בְּרִזָּל שֶׁלֹא יוּכַל אָדָם לְהַטּוֹתוֹ וּלְשַׁכְּרוֹ וּלְחַמּוֹת נַחֲשֶׁת כָּל־שָׂבִין אִם יִהְיוּ לַעֲרֵי חוֹמוֹת נַחֲשֶׁת, וְכָל זֶה בְּרִי שְׁתוּכֵל

אל־תֹּאמַר נָעַר אֲנֹכִי כִּי עַל־כָּל־אֲשֶׁר אֶשְׁלַחְךָ תִּלְךָ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה תִּדְבֹּר: ח אל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי־אתָּךְ אָנֹכִי לְהַצִּילָךְ נֹאם־יְהוָה: ט וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יָדוֹ וַיַּגַּע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה נִתְּתִי דְבָרִי בְּפִיד: י רָאָה הַפֶּקֶדֶתִּיךָ הַיּוֹם הַזֶּה עַל־הַגּוֹיִם וְעַל־הַמַּמְלָכוֹת לְנִתּוֹשׁ וּלְנִתּוֹן וּלְהֶאֱבִיד וּלְהַרְוֹם לְבָנוֹת וּלְנָטוּעַ: יא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר מַה־אַתָּה רֹאֶה וַיִּרְמְיָהוּ בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה וַאֲמַר מִקֵּל מִטָּה שֶׁקָּדַר מֵאִילָן שְׁגָרִים אָנִי רֹאֶה: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הַיִּמְכַּת לְרֹאֹת כִּי־שָׁקַד הָיָה הוּא מִמֶּהֱרָ לְהוֹצִיא פֶּרֶח לִפְנֵי שָׂאֵר הָאֵילָנוֹת: יג אֵל הִנְנִי קוֹרֵא אֲשֵׁים בְּלֶבָם לְכָל־מִשְׁפָּחוֹת מִמְּלָכוֹת צְפוֹנָה: יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצְפּוֹן מִכָּל־הָעוֹקֶרֶת מִצְפּוֹן תִּפְתָּח תִּרְחַח מוֹתֶרֶת עַל כָּל־יִשְׂבֵּי הָאָרֶץ: טו כִּי אֵל הִנְנִי קוֹרֵא אֲשֵׁים בְּלֶבָם לְכָל־מִשְׁפָּחוֹת מִמְּלָכוֹת צְפוֹנָה שִׁבְאוּ נֹאם־יְהוָה וְכֹאֻ וְנִתְּנוּ אִישׁ בְּסֹאֻ פֶתַח אֶשְׁעִיר יְרוּשָׁלַיִם וְעַל כָּל־חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה לְשׁוֹמֵעַ מַעֲנַת הַבְּעֵלִידִין: טז וּדְבַרְתִּי אִזְ אֲדַבֵּר מִשְׁפָּטִי אוֹתָם עֹמֶה־עַל כָּל־רַעְתָּם לְבָקֵשׁ דִּין מֵאֵת אֲשֶׁר עֲזוּבוֹנִי וַיִּקְטְרוּ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יָדֵיהֶם: יז וְאַתָּה תֹּאמַר מִתְנַיֶּה לְלַכַּת בּוֹרִיּוֹת וְקִמְמָה וּדְבַרְתִּי אֲלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶה אֶל־תַּחַת אֵל תִּפְחַד מִפְּנֵיהֶם לְחַנּוּץ לָהֶם פֶּן־אֲחַתְּךָ לַפְּנֵיהֶם כִּי בִשְׁתַּפְחַד אֲשַׁבֵּר אוֹתָךְ לַפְּנֵיהֶם וַיִּכְלוּ לְחֹזֵק לָד: יח וְאָנֹכִי הִנֵּה נִתְּתִיךָ נִתְּתִי כֹחַ בְּיָדֶךָ הַיּוֹם לַעֲרֹךְ מִבְּצָר כְּעִיר מִבְּצָר וּלְעִמּוֹד בְּרִזָּל שֶׁלֹא יוּכַל אָדָם לְהַטּוֹתוֹ וּלְשַׁכְּרוֹ וּלְחַמּוֹת נַחֲשֶׁת כָּל־שָׂבִין אִם יִהְיוּ לַעֲרֵי חוֹמוֹת נַחֲשֶׁת, וְכָל זֶה בְּרִי שְׁתוּכֵל

שי למורא
תוכחה. כי נער אנכי, כי צעיר
למים אנכי, ואיך אחיה מוכיח
לעמים. ט) את ידו, את דברי
נבואתו. ויגע על פי, והעביר את
דברי הנבואה שיהיו מסדרים בפי.
י) הפקדתיך, שמתיך פקד
וממנה. לנתיש, לעקר. ולנתיץ,
לכתת ולשבר. יא) מקל שקד,
מטה מאילן שגדלים בו שקדים.
יב) שקד אני על דברי
לעשותו, מתמסר ומשתדל
במחירות לקדם את דברי. כזו השקד
שהוא ממנה להוציא פרח לפני שאר
האילנות. יג) סיר נפוח, סיר
מעלה רתיחה. והוא רמוז על ירושלים.
יד) פני רתיחה, כלומר המקום
שמעלה רתיחה מרבה. פרוש אחר,
"ופניו", פני הסיר, שהצד של הסיר
שממנו יוצאים, נקרא פניו. כפני
צפונה, מצד צפון. יז) מצפון,
מצד צפון, והיא ככל, שהיא מרחית
צפונית לארץ ישראל. טו) כי הנני
קורא, כלומר, אשים בלבם שיבואו.
משפחות ממלכות צפונה,
המשפחות הם העמים, והממלכות
הם המלכים. יז) תאזר מתניך,
לשון זרז, באיש חיל. אל תחת, אל
תפחד. פן אחתך לפניהם, אם
תפחד מהם, אשבר אותך לפניהם,
ויוכלו להזיקיך. יח) למלכי יהודה,
כנגד מלכי יהודה.

אחרים וישתחוו למעשי ידיהם: ז ואתה תאזר מתניך וקמת ודברת
אליהם את כל־אשר אנכי אצוה אל־תחת מפניהם פן־אחתך לפניהם:
יח ואני הנה נתתיך היום לעיר מבצר ולעמוד ברזל ולחמות נחשת

להתגבר על־פֿל־הארץ בניהם למלכי יהודה לשִׁיָּה לכהניָה ולעם הארץ מִתַּר הָעָם: יט וְנִלְחֲמוּ אֵלֶיךָ מוֹלֵם וְלֹא־יֻכְלוּ לָךְ יַעַן כִּי־אַתָּה אָנִי נֹאמְרֵיהֶנּוּ לְהַצִּילָךְ: א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאֲזִנִּי יוֹשִׁיבֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי וְזָכַר אֲנִי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ

בימי נעורֶיךָ אֶהְבֶּתְהָ אֶהְבֶּתְהָ שְׁתִּייתָ לִי עֲלוֹךְ בַּעַת פְּלוֹל־תֵּיךְ שְׁתִּיית כִּכְלָה בְּזִמְנָן חֶפְתָּה בְּמִתָּן תוֹרָה, גַּם זָכוֹר לִפְנֵי שְׁתִּימָנֶת בִּי לִכְתֹּךְ אַחֲרֶיךָ בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה שְׂאִין כֹּה זָרַע וְזָרַע וְאִין מִה לֵאבֹל: ג וְלֹהֶה קִדְשׁ כְּתוּבָה נֶחֱשֶׁב יִשְׂרָאֵל לִיהוָה שְׁלֹא יֵאבְלוּ זָר, כִּי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית תְּבוּאֹתֶיךָ הַמִּיטֵב שֶׁבְּכָל הָאוֹמוֹת כָּל אֲכָלֶיךָ כָּל הַמִּכְלִים אֶת יִשְׂרָאֵל יֵאֲשָׁמוּ אֶת־עַלְפֵי שֶׁהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְבִיא הָאוֹיֵב בַּעֲבוּר חַטָּאת, עִם כָּל זֶה רָעָה תִּבְאֵה אֲלֵיהֶם לְאוֹמוֹת בְּסוּף נָאִם יְהוָה כִּי זָכוֹר אֲנִי לְיִשְׂרָאֵל חֶסֶד נְעוּרִים שֶׁהוּא חֶסֶד הָאֲבוֹת:

יט) וְנִלְחֲמוּ אֵלֶיךָ, וְלִחְמוּ נִגְדֶךָ בְּדַבְרֵי מִשְׁפָּט, לְסַתֵּר אֶת דְּבָרֵי נִבְיֹאתֶיךָ. לְהַצִּילָךְ, שְׁלֹא יִמִּיתֶיךָ. ב) בְּאֲזִנִּי יְרוּשָׁלַם, אֵל הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם. זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין מְבִיא עֲלוֹךְ רָעָה בַּעֲבוּר מַעֲשֵׂיךָ הָרָעִים, לֹא אֶכְלָה אוֹתְךָ, וְגַם אֶעֱנִישׁ אֶת הַמַּצִּיקִים לָךְ, כִּי זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ. אֶהְבֶּתְהָ פְּלוֹל־תֵּיךְ,

הָאֶהְבֶּתְהָ שְׁתִּייתָ לִי עֲלוֹךְ בַּעַת שְׁתִּיית כִּכְלָה בְּזִמְנָן חֶפְתָּה, פְּלוֹמֶר בְּמַעֲמֹד הַר סִינִי לְקַבֵּלֶת הַתּוֹרָה. ג) קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לַה', נֶחֱשֶׁבִים הֵם כְּמוֹ קִדְשׁ, שְׁלֹא יֵאבְלוּ זָר. רֵאשִׁית תְּבוּאֹתֶיךָ, הַמִּיטֵב שֶׁבְּכָל תְּבוּאֹתֶיךָ, פְּלוֹמֶר, הַמִּבְחָרִים שֶׁבְּזִמְנֵי הָאֵדָם. כָּל אֲכָלֶיךָ יֵאֲשָׁמוּ, כָּל הַגּוֹזְלִים וּמְכֻלִם אֶת יִשְׂרָאֵל, וַיְהִי אֲשֶׁמֹם וְהָרַעָה תְּבוּאָה עֲלֵיהֶם.

עַל־פֿל־הָאָרֶץ לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשִׁיָּה לְכַהֲנִיָּה וְלָעָם הָאָרֶץ: יט וְנִלְחֲמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יֻכְלוּ לָךְ כִּי־אַתָּה אָנִי נֹאמְרֵיהֶנּוּ לְהַצִּילָךְ: ב א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאֲזִנִּי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֶהְבֶּתְהָ פְּלוֹל־תֵּיךְ לִכְתֹּךְ אַחֲרֶיךָ בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה: ג קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לִיהוָה רֵאשִׁית תְּבוּאֹתֶיךָ כָּל אֲכָלֶיךָ יֵאֲשָׁמוּ רָעָה תִּבְאֵה אֲלֵיהֶם נָאִם יְהוָה:

עטרת מרים

א כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי אֲנִי צִדִּיק לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֹכֶם וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלֵי אִי־זָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּלִי וְאִי־זָה מְקוֹם תִּרְצוּ לַחֲדָה בַּעַת מְנוּחָתִי לְהַשְׁרֹת שְׁכִינָתִי, אֲנִי קְדָאִי לִי: ב וְאַת־פֿל־אַלֶּה שְׁמִים וְהָאָרֶץ יְדִי עֲשִׂתָה וְזָכַר אַחֲרֵי כֵן וַיְהִי כִלְאַלָּה שְׁמִים וְהָאָרֶץ, וְאֵינֶם קְדוּמִים כְּמוֹנֵי נֹאמְרֵיהֶנּוּ וְעַם שְׂאִין רָם עַל רְמִים, עִם כָּל זֶה וְאִל־זָה אֲבִיט אֶל־עֵנִי וְנִבְחָ־רוּחַ שְׂרוּחוֹ נִשְׁבַּרְתָּ בַּעֲבוּר הַצֶּעֶר וְהַזָּנוּ, וְכָל זֹאת וְחָרַד עַל־דְּבָרֶיךָ וְחָרַד לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹלִי: ג אֶכֶל עֵתָה אִין לִי חֶפֶץ בָּכֶם, שְׁתֵּי שׁוֹחֲטֵי הַשּׁוֹר הוּא מִפְּנֵי־אִישׁ אֶת בְּעָלָיו שֶׁל הַשּׁוֹר וְגוֹלָה מִמֶּנּוּ, לְפָנֶיךָ זֹבֵחַ הַשֹּׁה דּוֹמֵה לִפְנֵי עֶרְפָּה פֶּלֶב וְהַמַּעֲלָה מִנְחָה הִיא הוּא לִפְנֵי כִדְם־חֲזִיר

הפטרה לשבת ראש־חודש לשמו"ת בישיבתו פרק סו

ס א כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלֵי אִי־זָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּלִי וְאִי־זָה מְקוֹם מְנוּחָתִי: ב וְאַת־פֿל־אַלֶּה יְדִי עֲשִׂתָה וַיְהִי כִלְאַלָּה נֹאמְרֵיהֶנּוּ וְאִל־זָה אֲבִיט אֶל־עֵנִי וְנִבְחָ־רוּחַ וְחָרַד עַל־דְּבָרֶיךָ: ג שׁוֹחֲטֵי הַשּׁוֹר מִפְּנֵי־אִישׁ זֹבֵחַ הַשֹּׁה עֶרְפָּה פֶּלֶב מַעֲלָה מִנְחָה דִם־חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה מִבְּרֶךְ אֹון גַּם־הִמָּה בָּחֲרוּ בְּדִרְכֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נִפְשָׁם חֲפָצָה: ד גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגּוֹרָתָם אֲבִיא לָהֶם יַעַן קִרְאתִי וְאִין עוֹנָה דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבְאֲשֶׁר לֹא־חֲפָצָתִי בָּחֲרוּ: ה שָׁמְעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אַחֲכֶם שְׁנֵאִיכֶם

אָמְרוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הַצְּבִיעִים שְׁמִתְדִמִים שֶׁהֵם אַחֲכֶם וְהֵם בְּאֵמַת שְׁנֵאִיכֶם הַשּׁוֹנִיִם אַתְּכֶם מְנַדִּיכֶם וּמַנְדִּים אַתְּכֶם, אֵלֶּה אוֹמְרִים לָכֶם לֵאמֹר רַק לְמַעַן בַּעֲבוּר פְּרוֹסִים שְׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה עַל יְדֵי הַקְּרָבֹת, מִשִּׁיב לָהֶם תִּבְיֹא, לֹא כֵן הוּא בְּדִרְכֵיהֶם כִּי בְּעֵינֵינוּ וְנִרְאָה כְּשֶׁמִּחְתְּכֶם וְהֵם הַרְשָׁעִים יִכְשׁוּ וַיֵּרֶאוּ כִּי לֹא רָעָה ה'

בחוגף רק בעבודת הלב באמת, וקד בא כבוד לה' 1 אז לימות המשיח יצא קול שאון מעיר ירושלים על גוג ומגוג קול מהיכל יצא קול יהוה היוצא לאם על עכבים וכו' משלם ה' גמול לאויביו ונלחם בגוים 2 על ציון יאמר במלחמה תחיל מתחילים כאבי ילדה כבר ילדה ותקבצו בניה לתוכה במלחמה יבוא

תכל לה שהיא מלחמות גוג ומגוג והמליטה תלדה זכר ואו ותחיל הקיבוץ תדול תכלי: ח מירשמע פלא פזאת מי ראה פלא פלאה הניחל האם מעולם בא חיל וילדה לכל נשי ארץ ביום אחד האם מעולם אסירולד גוי פעם אחת בייחלה גסילדה ציון אתבניה בולם פאחד יצאו ממקום גלותם ובאו לציון: ט האני אשפיר אביא את אשה על המשפך - מקום מושב היוצרת - ולא אוליד ולא אפתח רחמי שחלד, רוצה לומר: ששא אתחיל בדבר ולא אוכל לגבור יאמר יהוה אם אני המוליד ועצרתי בחמי אמר אלהיך: 'אתם הבאים מן הנילה שמחו את ירושלים בנאכם אלה וגילו בה פלאהבה כל מי שתאב לראותה בבניה שישו אתה מושש פליחמאבלים עליה בעת חורבנה: יא התאבלתם עליה למען שתראו בשמחתה ותינקו מלשון יניקה ושבעתם משד משרי תנחמיה למען תמצו תתוו מוצצים והתענגתם ומתענגים מויו ממשען כבודה שיהי אחר הנאולה: יב כר כה 1 אמר יהוה הנני נטהאליה אפה אל ירושלים שלום הרבה בנהר כמי נהר שלום אפה לה לבוא במרוצה ובנחל שומף את כבוד גוים עשרם ונקתם תתוו ונקים את העושר תהי על צד תנשאו בתינק הינק שושאים אותו על תרוע בצד

הנף ועל ברבים תשעשעו משעשעים אותו: יג כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם וירושלם תנחמו על הצרות שעברו עליכם כי שמה יראה כבוד עליכם: יד בעשותו נקמותו ונזירותו וראיתם ותראו ירושלים בבניה ושש לשש לבכם ועצמותיכם פדשא תפרחנה ותחנקו בקריאות או ונדעה פח גבורת יד

מנדיכם למען שמי יכבר יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו: ו קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאויביו: ז במלחמה תחיל ילדה במלחמה יבוא תכל לה והמליטה זכר: ח מירשמע פזאת מי ראה פלאה הניחל ארץ ביום אחד אסירולד גוי פעם אחת בייחלה גסילדה ציון אתבניה: ט האני אשפיר ולא אוליד יאמר יהוה אם אני המוליד ועצרתי אמר אלהיך: ישמחו את ירושלים וגילו בה פלאהבה שישו אתה מושש פליחמאבלים עליה: יא למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה למען תמצו והתענגתם מויו כבודה: יב בייכה 1 אמר יהוה הנני נטהאליה בנהר שלום ובנחל שומף כבוד גוים וינקתם על צד תנשאו ועל ברבים תשעשעו: יג כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם וירושלם תנחמו: יד וראיתם ושש לבכם ועצמותיכם פדשא תפרחנה ונדעה יד יהוה את עבדיו וזעם את איביו: טו בייחנה יהוה באש יבוא

יהוה את עם עבדיו למוכה גם ידעו אשר וזעם את איביו במלחמת גוג ומגוג: טו בייחנה יהוה באש יבוא לאבר בו את חיל גוג ומגוג וכסופה פסערה יבואו מרכבתיו גורותיו להשיב לציון גמול בחמה אפו רבה וגערתו תהיה בלחבר אש: טז כי באש יהוה נשפט ויהי מתופח עפרם ובחרבו איש באחי והם את כל בשר ורבו ויתרבו תכלי יהוה (עי' יחזקאל יג יא): ז המתקדשים והמקדשים יחד והמטהרים עצמם ללכת אל העבים העומדות אליהננות אחר אחת קבוצה אחר קבוצה בתוך באמצע חנה מקום מעמד העבים, בני ישראל אכלי בשר החזיר והשקן והעכבר יחדו בולם יחד יספו נאם יהוה: יח ואנכי מעשיהם של בעלי זאת האמונה ומחשבתיהם ואמונתם הנפסדת בלא כר לקבץ את כל הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), לתודיע להם שמעשיהם תכל ואו ובאו וראו את כבודי אחרות ה' כי נשגב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות בכל הבאים אשים אות, וזהו מה שנאמר ועניו תמקנה בחוריהן וכו' (זכריה יד) ושלחתי מהם 1 פליטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת אל הגוים הושבים בתרשיש פול ולוד משכי המלומדים לירות חצים

וכסופה מרכבתיו להשיב בחמה אפו וגערתו בלחביאש: טז כי באש יהוה נשפט ובחרבו את כל בשר ורבו תכלי יהוה: ז המתקדשים והמטהרים אליהננות אחר אחת בתוך אכלי בשר החזיר והשקן והעכבר יחדו יספו נאם יהוה: יח ואנכי מעשיהם ומחשבתיהם בלא לקבץ את כל הגוים והלשונות ובאו וראו את כבודי: יט ושמתי בהם אות ושלחתי מהם 1 פליטים

וְרַעְכֶם אַתְּרִיכֶם וְשִׁמְכֶם כָּל יְמֵי עוֹלָם בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ, כִּי לְעוֹלָם לֹא יֵאָבֵד שֵׁם יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִגְלוּ עוֹד מֵאַרְצָם: כֵּן וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וּמִדִּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר כָּל בְּנֵי אָדָם אִפְּיוֹ שְׂאֵר הָעַמִּים לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי בְּיַת הַמִּקְדָּשׁ אָמַר יְהוָה: כִּי וַיֵּצְאוּ מִירוּשָׁלַם לַעֲמֹק יְרוּשָׁפֹט וַיֵּרְאוּ הָעִבּוֹת הַבָּאִים לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי ה' בַּפְּגָרִי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי בַּפְּגָרִי מִתְּנָה גֹג וּמִגֹּג כִּי תוֹלַעְתָּם הִרְמָה הַאֲכִלָת בָּשָׂר הַחַדָּשִׁים הָהֵם לֹא תָמוּת הֵם וְאִשָּׁם וְהָאֵשׁ הַבּוֹרֵר בָּהֶם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ פְּגָרֵי מִתְּנָה גֹג וּמִגֹּג דְּרֹאוֹן לְחֹדֶשׁ וּלְבִיּוֹן לְכָל־בָּשָׂר: כֵּן וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וּמִדִּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר כָּל בְּנֵי אָדָם אִפְּיוֹ שְׂאֵר הָעַמִּים לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי בְּיַת הַמִּקְדָּשׁ אָמַר יְהוָה:

מִהֶם אֶקַּח לִפְתָּנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: כֵּן כִּי בְּאִשֶּׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד וְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם: כֵּן וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: כִּי וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפְּגָרִי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דְּרֹאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: כֵּן וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

בַּעֲשֻׁתָּרַת בְּאַדְרָעִי: הַ בַּעֲבֹר הִירְדֵן בְּאַרְצֵן מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֵר אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמְרוֹ: וַיְהִי אֲלֵהֵינוּ דִּבְרֵי אֱלֹהֵינוּ בְּחֹרֵב לְאָמַר רִב־לָכֶם שָׁבַת בְּהַר הַזֶּה: וּפְנֵנוּ וְסָעוּ לָכֶם וּבָאוּ הָרַ הָאֵמֶרִי וְאֶל־כָּל־שִׁכְנֵי בַּעֲרֵבָה בְּהַר וּבְשִׁפְלָה וּבְגִבְעָה וּבְחֹף הַיָּם אֶרֶץ חֲפְנִיעִי וְהַלְבִּנוֹן עַד־חֲנָתֵר הַגָּדֹל גְּהֵר־פֶּרֶת: (ישראל) הָרָאָה נִתְּתִי לִפְנֵיכֶם אֶת־הָאָרֶץ בָּאוּ וַיִּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם

בְּקִשְׁתָּ תִּבְלֵ וַיִּוֹן וְאֵל הַיִּשְׂכִּים הָאֵיִם הִרְחִיקוּ אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ מֵעוֹלָם אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֵלֶּה הַפְּלִיטִים אֲשֶׁר בָּהֶם אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם כִּי יֵרְאוּ אֶת הָאוֹתוֹת שֶׁשִּׁמְתִּי בָהֶם: כִּי כִשְׁשִׁמְעוּ הַפְּלִא הַגָּדֹל שֶׁנִּעֲשֶׂה הַמָּקוֹם בְּמִתְּנָה גֹג וּמִגֹּג וְהִבְיִאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיהֶם וְיִשְׂרָאֵל הִרְחִיקוּ שְׂלֵא עָלוּ עַל אֲחֵיהֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם וַיְבִיאוּ אוֹתָם הָעִבּוֹת לְמִנְחָה וְלִיהוָה פְּסוּסִים וְכָרֵכַב בְּמִרְכָּבוֹת וּבְצָבִים עֲגֻלוֹת מִכּוּפּוֹת וְכֵן עֲגֻלוֹת צָב (במדבר ז') וּבְכַרְדִּים הֵם הַנּוֹלָדִים מִן הַפֶּהם וְהַחֲמוֹר וּבְכַרְפּוֹת בְּקוֹדִים שֶׁל שִׁמְחָה עַל הָרַ קְדָשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה בְּאִשֶּׁר יְבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָל־מְהוֹר כֵּן יְבִיאוּ הָעִבּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכַרְדִּים מְהוֹרִים וְנָאִים עַד בֵּית יְהוָה: כֵּן וְנִגְמַתָּם מִהַמּוֹכָאִים מִכָּל הַגּוֹיִם, אִף אִם מִהֶם נִשְׁתַּחֲוִי וְיִחוּסִם אֶקַּח לְהִיּוֹת לִפְתָּנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה כִּי לִפְנֵי גִלְיָ מִי הָיָה מִשְׁפַּחַת כְּהוֹנֵה וְהָיָה: כֵּן כִּי בְּאִשֶּׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד וְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם: כֵּן וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: כִּי וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בַּפְּגָרִי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דְּרֹאוֹן לְכָל־בָּשָׂר: כֵּן וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב לֵאמֹר וְלִזְרַעְם
אַחֲרֵיהֶם: ־ וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר
לֹא-אוֹכֵל לִבְדִּי שָׂאת אֶתְכֶם: ־ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

הֲרַבָּה אֶתְכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם
לְרֹב: ־ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם
אֵלֶּף פַּעַמִּים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם:

המשך ביאור למס' עבודה זרה ליום שבת קודש עמ' 1

1 כוכבים, אחת יורה גדולה, ואחת יורה קטנה, ואת, ולא כמו
2 שהתבאר בברייתא הקודמת, שבירה גדולה אסור.
3 מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – הברייתא הראשונה נשנתה
4 בְּמֵאן דְּאָמַר – כדעת הסובר שנתן מעם לפנים אסור – קדירה
5 הפולטת טעם של אסור לתוך המאכל אסרת את המאכל, אף
6 שעבר על הקדירה לילה מעת בישול האסור, וטעם האסור כבר
7 נפגם, ולכן אסרה הברייתא הראשונה את הכוספן שהוחמו מימי
8 בירה גדולה. והא – הברייתא השנייה סוברת בְּמֵאן דְּאָמַר נִתְּן
9 מַעַם לְפָנֵם מוֹתֵר, ואף אם באמת בישלו בירה הגדולה דבר אסור,
10 כיון שכבר עבר עליו לילה מזמן בישולו, וטעמו פגום, אינה
11 אסרת מאכל של היתר שבישלו באותה יורה.
12 הגמרא מביאה מחלוקת בענין שמן מבושל של עובדי כוכבים:
13 אָמַר רַב שְׁשֵׁת, הָאֵי מִישָׁתָא שְׁלִיקָא דְּאָרְמָא – שמן מבושל של
14 עובדי כוכבים, אסור. מביאה הגמרא את דעת החולק: אָמַר רַב
15 סְפָרָא, לְמָאֵי נִיחֹשׁ לָהּ – לאיזה דבר אסור יש לחשוש בשמן זה,
16 אֵי מִשּׁוּם אִיעָרִיבִי – אם מחושש בהעדרב בו יין, ויין של גוים
17 אסור, מִיפְּרָא קָרִי – הרי אין היין נותן בו טעם טוב, אלא מסריחו.
18 אֵי מִשּׁוּם בִּישּׁוּלֵי עֹבְדֵי כֹכָבִים, הרי נֶאֱכָל הוּא הַשֶּׁמֶן כְּמוֹ שְׁהוּא
19 הִי, ואף ללא בישול, והתבאר לעיל (ע"א) שכל דבר הנאכל כמות
20 שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם. אֵי מִשּׁוּם נִיעוּלִי – פליטת
21 עֹבְדֵי כֹכָבִים, כלומר, שנחשוש שמא בישלו באותו כלי מאכל
22 אסור, וכשבישלו בו את השמן פלט הכלי את טעם האסור, נִתְּן
23 מַעַם לְפָנֵם הוּא, שהרי כבר עבר לילה מעת בישול האסור, ומוֹתֵר.
24 הגמרא דנה בענין תמרים מבושלים של עובדי כוכבים: בְּעוֹ מִינִיה
25 מְרִיבֵי אָסִי – שאלו בני הישיבה את רב אסי, הֲנִי אֶהְיֶי שְׁלִיקִי
26 דְּאָרְמָא – אותם תמרים מבושלים של עובדי כוכבים, מֵאֵי – מה
27 דינם, האם הם אסורים מדין בישולי עכו"ם. וביארו באיזה אופן
28 שיך הספק, חוֹלִי, לֹא תִיבְעִי לָהּ, דְּרֹדָא שְׁרוֹ – בתמרים מתוקים
29 אין מקום להסתפק, שבודאי הם מותרים, שהרי ראוי לאוכלם
30 כשהם חיים. מְרִיבֵי, לֹא תִיבְעִי לָהּ, דְּרֹדָא אָסִירִי – אף בתמרים מרים
31 אין מקום להסתפק, שבודאי הם אסורים, שהרי אינם ראויים
32 לאכילת חיים. כִּי תִיבְעִי לָהּ, מְצִיעָא – הספק הוא בתמרים בינוניים
33 בטעמם, שיכולים להאכל על ידי הדחק, מֵאֵי.
34 אָמַר לָהּ רַב אַסִּי, מֵאֵי תִיבְעִי לָבוֹ – מה הספק בדבר, מאחר דְּרִבִּי
35 כבר אָסַר תמרים אלו. וּמִנּוּ – ומידו רבו של רב אסי, לִי.
36 הגמרא דנה בתבשיל של עובדי כוכבים העשוי מקליות: שְׁתִּיתָא
37 תבשיל שעשוי מקמח של קליות, שזו תבואה מיובשת בתנור,
38 שנעשה על ידי עובד כוכבים, רַב שְׁרִי – התיר, וְאֶבְיָה דְּשִׁמּוּאֵל וְלִי
39 אָמַר – אסור.
40 מבאר הגמרא במה נחלקו: בְּחִיטֵי וְשִׁעְרֵי – בקליות של חיטין
41 ושעורין, כּוֹלֵי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגֵי דְּשִׁרִי – לדברי הכל מותר, כיון שאין
42 דרך להוסיף בתבשיל זה חומץ. בְּמִלְפָּחִי דְּחֵלָא – בקליות של
43 עדשים, שמחמת מתיקותן נוהגים להוסיף בהם חומץ, כּוֹלֵי עֲלָמָא
44 לֹא פְּלִיגֵי דְּאָסִיר – לדברי הכל אסור, כיון שחומץ של גוים אסור,
45 כמבואר לעיל (כט). כִּי פְּלִיגֵי בְּמִלְפָּחִי דְּמֵאֵי – ומחלוקתם היא
46 בקליות של עדשים שהוסיפו בהם מים, מֵרַ סָבֵר – אביו של
47 שמואל, ולוי, סוברים דְּגוֹרִינֵן הָא אָמַר הָא – אסור קליות של

48 עדשים שהוסיפו בהם מים, גזירה משום קליות של עדשים
49 שהוסיפו בהם חומץ, וְרַב סָבֵר שְׁלָא גִזְרוּ
50 בכך.
51 מביאה הגמרא לשון נוספת במחלוקת זו: וְאִיכָא דְּאָמְרֵי – ויש
52 שביארו את מחלוקתם באופן אחר, בְּמִלְפָּחִי דְּמֵאֵי כּוֹלֵי עֲלָמָא לֹא
53 פְּלִיגֵי דְּאָסִיר – בקליות של עדשים שהוסיפו בהם מים, לדברי הכל
54 אסור, כיון שגזרו בזה משום קליות עדשים שהוסיפו בהם חומץ,
55 כִּי פְּלִיגֵי בְּחִיטֵי וְשִׁעְרֵי – ומחלוקתם היא בקליות של חיטין
56 ושעורין, מֵרַ סָבֵר דְּגוֹרִינֵן הָא אָמַר הָא – אביו של שמואל, ולוי,
57 סוברים שגזרו בקליות חיטין ושעורין משום קליות עדשים
58 שהוסיפו בהם חומץ, וְרַב סָבֵר לֹא גִזְרוּ – ורב סובר שלא גזרו
59 בכך.
60 הגמרא מביאה מאמר בענין מאכל זה: אָמַר רַב, תְּרֵי מִינֵי שְׁתִּיתָא
61 – שני מינים ממאכל זה, שעשוי מקמח קליות, שְׁרִי – שלח בְּרִינְלִי
62 הַגִּלְעָדִי לְדוֹד הַמֶּלֶךְ, בשעה שברח מפני אבשלום בנו שמרד בו,
63 אחד של חיטין ושעורין ואחד של פול ועדשים, דְּבָתִּיב (שמואל ב' יז
64 כח-כט) מְשַׁכֵּב – מצעים לישון עליהם, וְסָפּוֹת – כלים להשתמש
65 בהם, וְכָלִי יוֹצֵר – כלי חרס העשויים על ידי יוצר, חָפְסִים וְשִׁעוּרִים
66 וְקִמְחָא וְקָלִי וְפּוֹל וְעִדְשִׁים וְקָלִי, ודבש וְחֶמְאָה וְצֶאֱן וְשִׁפּוֹת כֶּקֶר
67 ו-וגבינות של חלב הגישו לְדוֹד וְלָעַם אֲשֶׁר אָתוּ לְאָכֹל. ומכך
68 שהוזכר בפסוק פעמיים 'קלי', מוכח שהביאו להם שני מיני קליות.
69 הגמרא ממשיכה לדרך לגבי מאכל זה שנעשה על ידי עובדי
70 כוכבים: וְהַשְׁתָּא הוּא דְּקָא מְסָקִי צִנִּי צִנִּי לְשׁוֹנֵי דְּנִהְרֵדְעָא – ועתה
71 מוציאים העובדי כוכבים סלים מלאים ממאכל זה בשווקים של
72 העיר נהרדעא, וישראל קונים מאכל זה ואוכלים אותו, וְלִית
73 דְּחִישׁ לָהּ דְּאֶבְיָה דְּשִׁמּוּאֵל וְלִי – ואין מי שחושש לדעת אביו של
74 שמואל ושל לוי, האוסרים.
75 שנינו במשנה בכלל הדברים האסורים באכילה ומותרים בהנאה,
76 'וְכִכְשֵׁין' – מאכלים כבושים בחומץ, שְׁרִינֵן לֵתָת בְּתוֹכֵן יוֹן.
77 הגמרא מבאר את הלשון 'שרינן' לית בתוכן יין: אָמַר חֲזִקְתָּה,
78 לֹא שָׁנוּ במשנה שמאכלים אלו אסורים רק באכילה אך מותרים
79 בהנאה, אֶלָּא באופן שֶׁרֶק 'דְּרִיבֵן' לית לתוכן יין, אך אין ידוע
80 שבמאכל מסוים זה נתנו יין, אֶלָּא בְּמֵאכֵל שִׁדְּעָא שנתנו בתוכו יין,
81 אָסִיר אֶפִּילוּ בְּהִנָּא.
82 מקשה הגמרא: וְמֵאֵי שָׁנָא – במה שונה מאכל זה מ'פּוֹרִיִּים' –
83 תבשיל שמעריבים בו קרבי דגים, דְּשִׁרֵי רִבְנָן בְּהִנָּא – שהתירוהו
84 חכמים בהנאה, הגם שרוב בני אדם מוסיפים בו יין, והרי זה
85 כ'ידוע' שיש בו יין. מתרצת הגמרא: הֵתֵם, במורייס, נותנים את
86 היין לְעַבְדֵי וְהִתָּא – כדי להעביר את זוהמת הדגים, והרי זה
87 כאילו היין הולך לאיבוד, אֲבָל הֵתֵם – כאן, בכבשין, היין ניתן
88 לְמִתּוֹקֵי מַעֲמָא – למתק את טעם המאכל, ולכן כשידוע שיש בו יין,
89 אסור אפילו בהנאה.
90 מביאה הגמרא את דעת החולק: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֶפִּילוּ כְּבָבִשִׁים
91 שִׁדְּעָא שיש בהם יין נָפִי – גם כן מותר בהנאה.
92 מקשה הגמרא: ולרבי יוחנן, מֵאֵי שָׁנָא – במה שונה דין הכבשים
93 שידוע שיש בהם יין מ'פּוֹרִיִּים' לְדַעַת רַבִּי מֵאִיר, דְּאָסִיר בְּהִנָּא –
94 הסובר שמורייס אסור בהנאה כיון שהדרך היא לית בו יין.

ביאורים לפרקי אבות

פרק ב, משנה א

רבי אומר, איזוהי דרך ישרה שיכיר לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והיו זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות. והיו מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה ממך, עין רואה ואזן שומעת, וכל מעשיך כספר נכתבין:

~ נקודות משיחות קודש ~

אולם בכך לא די וצריך להיות גם "תפארת לו מן האדם", דהיינו ש"חיותו" והתלהבותו בתורה ובמצוות תשפיע גם על סביבתו שאף האנשים הסובבים אותו ילמדו להכיר את היופי והתפארת שבתורה ומצוות!

(ע"פ ספר השיחות תשמ"ח ע' 419, ספר השיחות תשנ"ג עמ' 240.)
מתוך שערי אבות בהוצאת היכל מנחם

באופן כללי יש שתי דרכים בעבודת ה': א. עבודה עם עצמו – בלימוד התורה ובתפילה; ב. עבודה עם הזולת – גמילות חסדים.

ואף כי ברור שיש לעסוק בשתיהן גם יחד, הרי שבדרך כלל עיקר ההתעסקות (אצל כל אחד ואחד) היא באחת משתי הדרכים, כאשר הדרך השנייה טפלה לראשונה.

דוגמה לזה מצאנו אצל התנאים וכפי שכותב רבינו הזקן⁵: "על דרך שמצינו ברבן יוחנן בן זכאי שהיה שר התורה המלמד תורה לישראל . . ומרבי חנינא בן דוסא לא נמצא שהיה מלמד תורה על דרך רבן יוחנן בן זכאי ולא נמצא בשמו דינים במשנה; אבל . . תפילתו היתה נשמעת יותר מרבן יוחנן בן זכאי". נשאלת אפוא השאלה, "איזוהי דרך ישרה שיכיר לו האדם"? מהי הדרך המועדפת מבין השתיים – עבודה עם עצמו (תורה ותפילה) או עבודה עם הזולת (חסד)?

מחדש רבי במשנתנו כי הדרך הרצויה ש"יכיר לו האדם" היא – "כל שהיא תפארת לעושיה (עבודה עם עצמו) ותפארת לו מן האדם" (עבודה עם הזולת). דהיינו, שעל אדם לעסוק בשתי הדרכים בשלימות, לבל תבוא האחת על חשבון האחרת. שילובן של שתי הדרכים יוצר "תפארת".

(ע"פ התוועדות ש"פ דברים ה'תשל"ה. מתוך שערי אבות בהוצאת היכל מנחם)

מפרשי המשנה¹ מרבים להקשות על משנתנו:

א. מה פשר השאלה "איזוהי דרך ישרה", הרי מקרא מפורש הוא², "כי ישרים דרכי ה'" וכן³, "פיקודי ה' ישרים", היינו, שדרך התורה היא-היא הדרך הישרה?!

ב. "שיכור לו האדם" – האמנם מניחים לכל אדם ואדם לברור ולהחליט בעצמו מהי הדרך הישרה? הרי לשם כך בדיוק ניתנה התורה!

ג. "כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם" – וכי הדרך הישרה נקבעת בהתאם לדעתם של בני-אדם?!

ויש לומר בביאור המשנה, אמנם אין כל ספק ש"דרך ישרה" היא דרך התורה והמצוות. שאלת המשנה היא – מהי הדרך הישרה לכך שעבודת ה' וקיום התורה ומצוות של האדם יהיו בשלימות.

פירוש הדברים: באופן כללי עומדות לפני האדם שתי דרכים לקיום תורה ומצוות: הדרך הראשונה, דרך של קבלת-עול, דהיינו אף שאינו מבין בשכלו את גודל מעלת המצוות, הרי הוא עושה זאת כ"עובדת עבד"; דרך שניה היא, קיום מצוות מתוך הבנה והשגה דבר המביא ל"חיות" ותענוג בעבודתו.

והנה, ראשית עבודת האדם צריכה להיות בדרך של קבלת עול מלכות שמים ועול מצות⁴. אך שלימות העבודה היא בשעה שקיום התורה ומצוותיה נעשה גם מתוך הבנת היוקר והטוב שבתורה ומצוות ומתוך הרגשת התענוג שבקיומן.

זאת אפוא כוונת המשנה:

"איזוהי דרך ישרה" – מהי השלימות בקיום התורה ומצוות? ותשובת המשנה – "שיכור לו האדם", דהיינו שקיום המצוות יבוא מתוך בחירת האדם והכרת שכלו, כי אז עבודתו נעשית מתוך תענוג ו"חיות" והרי היא "תפארת לעושיה".

(1) ראש מדרש שמואל. (2) הושע יד, י. (3) תהלים יט, ט. (4) ראה ברכות יג, א. (5) תורה אור לד, א.

לוח זמנים לשבוע פרשת מטות-מסעי - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש
באר שבע (ק)	5:50	5:54	8:37	8:40	9:17	9:19	10:28	10:29	13:22	13:22	19:44	19:41	20:13	20:09	19:21	20:20
חיפה (ק)	5:46	5:50	8:34	8:36	9:14	9:16	10:26	10:28	13:21	13:21	19:50	19:46	20:16	20:12	19:14	20:24
ירושלים (ק)	5:47	5:51	8:35	8:37	9:14	9:16	10:26	10:27	13:20	13:20	19:49	19:45	20:13	20:09	19:06	20:20
תל אביב (ק)	5:48	5:52	8:36	8:39	9:16	9:18	10:28	10:29	13:22	13:22	19:46	19:42	20:15	20:11	19:21	20:23
אוסטריה, וינה (ק)	5:15	5:23	8:01	8:08	9:06	9:10	10:26	10:28	13:40	13:39	20:46	20:39	21:27	21:19	20:22	21:36
אוסטריה, מלבורן (ח)	7:30	7:26	9:17	9:16	9:56	9:54	10:48	10:46	12:57	12:57	17:25	17:29	17:54	17:58	17:09	18:10
אוקראינה, אודסה (ק)	5:24	5:31	8:12	8:18	9:12	9:15	10:30	10:33	13:42	13:41	20:42	20:36	21:21	21:14	20:19	21:30
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:00	5:07	7:45	7:52	8:51	8:54	10:10	10:13	13:25	13:25	20:32	20:25	21:14	21:06	20:08	21:23
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:18	5:26	8:00	8:08	9:13	9:17	10:33	10:36	13:51	13:51	21:05	20:57	21:49	21:40	20:41	21:59
אוקראינה, קייב (ק)	5:09	5:17	7:51	8:00	9:05	9:09	10:26	10:28	13:44	13:43	20:58	20:51	21:43	21:34	20:34	21:52
אחדו אמירויות, אבו דאבי (ח)	5:45	5:48	8:30	8:31	9:05	9:07	10:14	10:15	13:03	13:02	19:12	19:10	19:39	19:36	18:50	19:46
אשדוד, מילאנו (ק)	5:54	6:01	8:43	8:48	9:40	9:43	10:58	11:00	14:08	14:07	21:07	21:01	21:43	21:36	20:41	21:51
אקוודור, קיטו (ח)	6:17	6:17	8:46	8:47	9:17	9:17	10:19	10:20	12:51	12:51	18:24	18:24	18:47	18:47	18:06	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:56	7:52	9:49	9:47	10:26	10:24	11:19	11:18	13:30	13:30	18:06	18:10	18:34	18:38	17:50	18:49
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:03	8:58	10:44	10:42	11:25	11:23	12:16	12:14	14:22	14:22	18:41	18:46	19:13	19:18	18:27	19:30
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:56	6:01	8:46	8:50	9:33	9:35	10:47	10:49	13:49	13:49	20:29	20:24	21:02	20:56	20:07	21:10
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:42	5:47	8:32	8:36	9:20	9:23	10:35	10:37	13:39	13:39	20:22	20:17	20:56	20:50	20:00	21:04
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	5:42	5:48	8:32	8:36	9:20	9:23	10:36	10:38	13:39	13:39	20:23	20:17	20:57	20:51	20:00	21:04
ארה"ב, ניו יורק (ק)	6:13	6:19	9:03	9:07	9:54	9:57	11:10	11:12	14:16	14:15	21:03	20:58	21:38	21:32	20:41	21:46
ארה"ב, האווסטון (ק)	6:34	6:37	9:20	9:23	9:59	10:01	11:10	11:11	14:02	14:02	20:22	20:19	20:50	20:46	20:01	20:57
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:56	6:00	8:44	8:47	9:25	9:27	10:37	10:39	13:34	13:33	20:01	19:57	20:31	20:26	19:40	20:38
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:41	6:44	9:26	9:28	10:02	10:04	11:12	11:13	14:01	14:01	20:13	20:10	20:40	20:37	19:53	20:47
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:36	5:41	8:26	8:30	9:15	9:18	10:31	10:32	13:35	13:35	20:20	20:14	20:54	20:48	19:57	21:02
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	5:42	5:47	8:31	8:36	9:21	9:24	10:37	10:39	13:42	13:42	20:29	20:23	21:03	20:57	20:06	21:11
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:07	6:12	8:56	9:00	9:44	9:47	11:00	11:02	14:03	14:03	20:46	20:40	21:19	21:14	20:23	21:27
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:33	5:39	8:23	8:27	9:13	9:16	10:29	10:31	13:34	13:34	20:20	20:15	20:55	20:49	19:58	21:03
בוליביה, לה-פס (ח)	7:01	6:59	9:16	9:16	9:48	9:47	10:46	10:46	13:09	13:09	18:17	18:19	18:42	18:43	18:01	18:53
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:51	5:59	8:29	8:39	9:47	9:52	11:09	11:12	14:29	14:28	21:46	21:38	22:32	22:22	21:22	22:42
בלגיה, בריסל (ק)	5:52	6:00	8:32	8:42	9:48	9:53	11:10	11:13	14:29	14:28	21:45	21:37	22:30	22:21	21:20	22:39
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:47	6:45	8:55	8:54	9:28	9:27	10:24	10:24	12:43	12:43	17:44	17:47	18:05	18:08	17:24	18:17
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:34	6:31	8:43	8:42	9:15	9:14	10:12	10:11	12:31	12:31	17:29	17:31	17:54	17:57	17:13	18:07
בריטניה, לונדון (ק)	5:07	5:16	7:44	7:55	9:05	9:09	10:27	10:30	13:47	13:46	21:07	20:59	21:52	21:42	20:44	22:01
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:06	5:15	-	7:45	9:08	9:13	10:32	10:35	13:56	13:55	21:24	21:15	22:14	22:03	21:01	22:24
גרמניה, ברלין (ק)	5:09	5:17	7:38	7:53	9:09	9:13	10:31	10:34	13:53	13:53	21:18	21:10	22:05	21:54	20:51	22:15
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:38	5:46	8:21	8:29	9:33	9:37	10:54	10:56	14:11	14:11	21:24	21:17	22:08	21:59	21:00	22:18
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:52	6:50	8:57	8:56	9:31	9:30	10:27	10:26	12:44	12:44	17:42	17:45	18:01	18:04	17:20	18:14
הודו, מומבאי (ח)	6:11	6:13	8:52	8:54	9:26	9:27	10:34	10:34	13:18	13:18	19:19	19:17	19:44	19:42	18:59	19:52
הודו, פונה (ח)	6:08	6:10	8:49	8:51	9:23	9:24	10:30	10:31	13:14	13:14	19:14	19:12	19:39	19:37	18:54	19:47
הונגריה, בודפשט (ק)	5:07	5:14	7:54	8:01	8:56	9:00	10:16	10:18	13:29	13:28	20:32	20:26	21:13	21:05	20:09	21:21

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:45	4:51	7:35	7:39	8:24	8:27	9:39	9:41	12:44	12:43	19:28	19:23	20:02	19:56	19:06	20:10
יוון, אתונה (ק)	6:18	6:23	9:08	9:11	9:53	9:55	11:07	11:09	14:08	14:07	20:44	20:40	21:16	21:11	20:22	21:24
מולדובה, קישינב (ק)	5:30	5:37	8:17	8:24	9:18	9:22	10:37	10:39	13:49	13:49	20:51	20:45	21:31	21:24	20:28	21:40
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:08	6:10	8:49	8:51	9:23	9:24	10:31	10:32	13:15	13:15	19:16	19:14	19:42	19:40	18:57	19:49
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	8:01	7:55	9:32	9:29	10:16	10:14	11:04	11:02	13:06	13:06	17:11	17:17	17:46	17:52	16:58	18:05
נפאל, קטמנדו (ח)	5:20	5:23	8:06	8:08	8:43	8:45	9:53	9:55	12:44	12:44	19:00	18:57	19:27	19:24	18:39	19:35
סין, בייג'ינג (ח)	5:02	5:07	7:52	7:56	8:39	8:42	9:54	9:56	12:57	12:57	19:39	19:34	20:12	20:07	19:15	20:20
סינגפור, סינגפור (ח)	7:05	7:06	9:36	9:36	10:06	10:06	11:09	11:09	13:41	13:42	19:16	19:17	19:40	19:40	18:59	19:49
פולין, ורשה (ק)	4:39	4:48	7:11	7:25	8:39	8:43	10:01	10:04	13:23	13:22	20:45	20:36	21:32	21:22	20:20	21:42
פורו, לימה (ח)	6:29	6:28	8:49	8:49	9:20	9:20	10:20	10:19	12:45	12:45	18:00	18:01	18:24	18:25	17:43	18:34
צרפת, ליון (ק)	6:11	6:17	8:59	9:05	9:57	10:00	11:15	11:17	14:25	14:25	21:23	21:17	22:01	21:54	21:00	22:10
צרפת, פריז (ק)	6:09	6:16	8:54	9:01	10:01	10:05	11:21	11:23	14:36	14:36	21:46	21:39	22:27	22:18	21:21	22:36
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:52	5:53	8:25	8:25	8:55	8:56	9:59	10:00	12:34	12:34	18:14	18:13	18:37	18:37	17:55	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	5:55	6:01	8:44	8:49	9:37	9:40	10:54	10:56	14:01	14:01	20:56	20:50	21:29	21:22	20:30	21:37
קנדה, מונטריאול (ק)	5:25	5:32	8:14	8:19	9:11	9:14	10:29	10:31	13:39	13:38	20:37	20:31	21:14	21:06	20:12	21:22
קפריסין, לרנקה (ק)	5:46	5:51	8:35	8:38	9:17	9:19	10:30	10:31	13:27	13:27	19:57	19:53	20:27	20:23	19:36	20:35
רוסיה, לובאנוויטש (ח)	4:46	4:56	-	-	8:52	8:57	10:17	10:20	13:44	13:43	21:18	21:09	22:12	22:00	20:52	22:23
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:14	4:24	-	-	8:23	8:28	9:48	9:52	13:18	13:17	21:01	20:51	21:53	21:41	20:31	22:05
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:46	4:53	7:33	7:39	8:34	8:38	9:53	9:56	13:06	13:06	20:09	20:02	20:49	20:41	19:45	20:58
שווייץ, ציריך (ק)	5:50	5:57	8:37	8:43	9:39	9:42	10:58	11:00	14:11	14:10	21:19	21:12	21:54	21:46	20:50	22:03
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:00	6:01	8:38	8:39	9:10	9:11	10:16	10:17	12:57	12:57	18:49	18:48	19:14	19:12	18:30	19:22

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בכל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצערנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לב"ב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

הרשמה כמניין
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב